

መልክ ሰብሐት

ሰብሐት ገብረ አግቢአብሐር
በሠላሳ ዐሐረያን፣ ገጣሚያንና ሰዓሊያን እይታ
እርታኢ - ዓለማየሁ ገላጋይ

መልክዑ-ሰብሃት

እርታኢ - ዓለማየሁ ገላጋይ

© የአሳታሚው መብት በሕግ የተጠበቀ ነው
(ALL RIGHTS RESRVED)

ISBN --

የመጀመሪያ አትም - ሚያዝያ 2005 ዓ.ም

የሽፋን ስዕል --

- በቀለ መኮንን

የውስጥ ስዕሎችና ካርቶኖች

- ፍፁም ውበሽት
- ቴዲ ማን

ኮምፒውተር ትየባ

- ወ/ሪት ቤቴልሔም አመነሸዋ

ሰለመድሐፉ አስተያየት ለማድረስ ወይም ለቅፅ ሁለት መጽሐፍ ያዘጋጁት
ጽሑፍ ካለ በ✉ 70491 አ/አ ወይም በኢሜል አድራሻ
alemayehugelagay@yahoo.com ይላኩልን - እናመሰግናለን።

ማውጫ

መቅደም - ዜና ሰብሃት	5
በቀብር ሥነ-ሥርዓቱ ላይ ተፈሪ አለው እንዳነበበው	
መግቢያ	9
• ዓለማየሁ ገላጋይ	
ከትምህርት ዘመን ዳደኞቹ፤ ሰብሐት ገብረ እግዚአብሔር	19
• አስፋው ዳምጤ	
የሰብሐት መጫወቻ ካርዶች፤ ፍትወት፤ ልቡናና ታሪክ	34
• ቴዎድሮስ ገብሬ	
ጋሽ ሰብሃት አባየና እኔ	72
• አልአዛር ኬ	
ሰብሐት ከአመሻሽ ውብ ገፀ-በረከቶች ጋር	78
• ጌታቸው ወርቁ	
አይ ሰብሃት ላቡ (ግጥም)	89
• ታገል ሠይፉ	
እኔና አቶ ሰብሃት	94
• አውግቸው ተረፈ	
ሰብሀት እንደ ምልክትና ጥያቄ	98
• እሸቴ ዱብ	
የሰብሃት ተረቶች ትዝታ	117
• አዳም ረታ	
ሰብሃት ገብረእግዚአብሔር	121
• እሸቴ አስፋ (እሸቴ ከጃንሜዳ)	
ህያው ሰብሃት	129
• ከበደ ደበሌ ሮቢ	
ሰብሃት ደህና ሁን!	139
• ከማዕረጉ በዛብህ	

መልከዐ-ሰብሃት.....	
ሰብሐት ገብረአግዚአብሔርን ከሌላ ማዕዘን.....	144
• ሚካኤል ሸፈራሁ	
ሰላም ስሙን ለቀየረ ዕረፍቱ.....	186
• እቱ ገረመው	
ሰብሃት - አከራካሪው ገጹ-ባህርይ.....	191
• ከኃይለጊዮርጊስ ማሞ	
የሰብሐት ጉድጓዶች.....	204
• አብደላ አዝራ	
ሰብሐት እና ሄሚንግዌይ አንድ ናቸው.....	219
• ሴሊሳ ግርማ	
ደራሲም ማረግ ይችላል! (ግጥም).....	222
• ነብይ መኮንን	
ሰብሐት ገ/አግዚአብሔር... ሞቶም ይናፈቃል.....	225
• መስፍን ኃ/ማርያም	
ውለታው የተዘነጋው አንጋፋው ደራሲ.....	233
• ኢዮብ ካሣ	
በሰብሐት የጠፋውን የደራሲነት ሰብዕና ፍለጋ.....	241
• ዓለማየሁ ገላጋይ	
ሰብሐትን ሳስታውሰው.....	250
• ተሾመ ገብረሥላሴ	
ጋሽ ሰብሃት አንድም ሦስትም ነው! ደራሲ፣ አዋቂ እና ነገር-አዋቂ.....	256
• ነብይ መኮንን	
ሰብሐት ለአብ (ግጥም).....	260
• አበባው መላኩ	
አውን-አከል (Virtual Reality)፣ ሕልማለማዊነት (Surrealism) እና	
ህይወት በ“ስምንተኛው ጋጋታ” ውስጥ.....	264
• ፀደይ ወንድሙ	

መቅደም ዜና ሱባሃት

በቀብር ሥነ-ሥርዓቱ ላይ ተፈሪ አለሙ እንዳነበበው

ኢትዮጵያ እንደ ትልቅ ሰው ጠፋባት፤
በሰራዎቹ ውስጥ አፀደ መንፈሱ ይኖራልና እንጽናለን።

ሱባሃትን በማድነቅ የሚከተሉት ሁሉ በሱ እጅ ጽሑፍ የሚከተለውን ስብሃትለአብ የሚለውን ስሙ አንብበዋል። ገና በልጅነቱ አዲስ አበባ ሲመጣ ስሙን ቢያሳጥረውም አባቱ መምሬ ገብረ እግዚአብሔር ገብረዮሐንስ እና እናቱ ወይዘሮ መዓዛ ተወልደመድህን ያወጡለት ስም ስብሃትለአብ ገብረ እግዚአብሔር የሚል ነው። ስብሃት ለአብ «ወለላይ» የሚላቸው እናቱ እና አባቱ አበይ ገብረ እግዚአብሔር ከበፊት ትዳሮቻቸው ያፈሯቸውን ጨምሮ በአጠቃላይ 13 ልጆች ወልደዋል።

በወለላይ እና በአበይ እማወራነትና አባወራነት በአንድ ጉጆ ይኖሩ የነበሩት ልጆቻቸው ግን ስብሃትለአብን ጨምሮ አምስት ነበሩ። ቤተሰብ ከጉረቤት እሳት እየተጫጫረ እቃ እየተዋዋሰ ይኖርባት የነበረችው መንደር በወቅቱ አጠራር ትግራይ ጠቅላይ ግዛት ኢድዋ አውራጃ የምትገኘው ሩባገረድ ነች። ስብሃት ስለትውልዱ ሲናገር፤ «አረንጓዴውን መስክ፤ ሸንተረሩን የባላገሩን ጉጆ በምናባችሁ ሳሉት። የአዕዋፍን ዝማሬ፤ የከብቶችን ጩኸት፤ ከመሬት ጋር ያለመታከት የሚታገለውን አርሶአደር ሕይወት በልቦናችሁ አብሰልሰሉት። በዚህ ባላገር ውስጥ ሚያዚያ 27 ቀን 1928 ነው የተወለድኩት» ብሎ ነበር። የስብሃት የደራሲነት ስንቅ መቋጠር የያዘው ከዚህ ከሩባገረድ የቤተሰቡ ህይወት አንስቶ ነው።

ስብሃትለአብ ገብረ እግዚአብሔር የሥራ ልምድ ሲፃፍ ከ1935-1939 የነበረው የእረኝነት ዘመኑ ቢቀድምም በእናቱ በወለላይ መዓዛ ተወልደመድህን አሳሳቢነት የኢድዋን የገጠር ህይወት ተሰናብቶ ገና በልጅነቱ ወደ አዲስ አበባ መጥቶ ዘመድ 2 ማደግ የጀመረባቸውንና በዘመናዊ ትምህርት እየተቀረፀ

ያለፈባቸው ጊዜያት በዙ ላበረከተባቸውና ለታወቀባቸው ሆነውለታል። ሰብሃት ሽሮሜዳ አካባቢ ይገኝ ወደነበረው ትምህርት ቤት ነበር መጀመሪያ የተላከው። በኋላም አሳዳጊውን የሰዊዲሽ ቤት የኢትዮጵያ መንግስት አማካሪ ሆኖ ወደ ግሪክ ሀገር መሄድ ተከትሎ በጃንሆዩ ፈቃድ ትምህርቱን በተፈሪ መኮንን ከ1940-1948 ተከታትሏል። እኳያ አዲስ አበባ ውቅያኖስ ሆነችብኝ፤ ተፈሪ መኮንን ትምህርት ቤት «ከልጅነቱ ጣህር ሆነ፤ ትንሹ ኢትዮጵያ ፈጠረ» በማለት ይናገር የነበረው ሰብሃት ደግሞ እግዚአብሔር፤ የመኖሪያ አድማሱ በሰፋ ቁጥር ከብዙ ኢትዮጵያውያንና ከሌላ ዓለም ዜጎችና ሀገራት ጋር የአስተሳሰብ አድማሱም እየሰፋ መጣ።

ሰብሃት ከ1946-1947 ድረስ በተፈሪ መኮንን ትምህርት ቤት «The TMS» የተሰኘ መጽሔት በማዘጋጀት የጽሑፍ ስራውን መስመር ጀምሮ ነበር።

ሰብሃት በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ኮሌጅ ከ1948-1952 ዓ.ም. በተከታተለው የትምህርት ሙያ (Education) የመጀመሪያ ዲግሪውን ተቀብሏል። በነዚያ የኮሌጅ ቀናቱ በቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ትያትር ቤት በተካሄደው በነዚያ መድረክ ላይ ትምህርት ከፍሉን ወክሎ ያቀረበው የመከራከሪያ ሀሳብ የክርክር አሰደምሞ በትምህርት ምክትል ሚኒስትሩ በከበደ ሚካኤል አቅራቢነት በቤተመንግስት ተገኝቶ የወርቅ ሰዓት እንዲሸለም አብቅቶታል።

በ1953 ዓ.ም. ለተጨማሪ ትምህርት ወደ አሜሪካ ዌስተርን ሚቺጋን ዩኒቨርሲቲ አቅንቶ የላይብሪሪ ሳይንስ ትምህርቱንም መከታተል ጀምሮ ነበር። ነገር ግን በዋናነት የሚሰጠው ትምህርት የሀገሪቱን ዜጎች እንጂ ሰብሃትንና ኢትዮጵያን የሚጠቅም ሆኖ ሊያገኘው ስላልቻለ «ሀገሪቱን የምጠቅምበትን አውቀት ስጡኝ አሊያም ወደ መጣሁበት አመለካለሁ!» ብሎ የጠየቀው ሰብሃት የነበሩት ፕሮፌሰር ከላውድ ረዳት ሆኖ ያገለግል ዘንድ ወደ ፈረንሳይ ሀገር ዩኒቨርሲቲ ማርሴ የተላከ ሲሆን እሱም በተማረበት መስክ በቂ አውቀት እንደጨበጠ፤ የትምህርቱን ፍሬና በኋላም ለሕትመት በቅቶ ያነበብነውን «ሰባተኛው መልአክ» የተሰኘውን ልቦለድን ወደ ሀገሩ ይዞ ተመልሷል። እሻራውን ያተመባቸው ሙያዎች እንደሚመሰክሩት ሰብሃት ገብረ እግዚአብሔር የመጀመሪያ ስራውን ካዛንቺስ አካባቢ በሚገኘው አስፋወሰን ትምህርት ቤት በእንግሊዝኛ መምህርነት ነበር የጀመረው። እዚያም ለሦስት ዓመታት አገልግሏል፤ ከ1953-1956 ዓ.ም. ሰብሃት ገብረ እግዚአብሔር በአስፋወሰን ትምህርት ቤት ከርእሰ መምህሩ እስከ መምህራን እና ተማሪዎቹ በሁሉም የተከበረ፤ ለላውጥ ይሰራ የነበረ፤ መምህርነትን የሚያከብር ባለሙያ ነበር። «የመምህርነት ሙያ ሽኩቻ፤ ጥድፈያ ከማወቅና ካለማወቅ ጋር ነው፤

የምትመቀኘው ሌላን ሳይሆን ድንቁርናን ነው፤ የሚያስደስትህ ደግሞ የዘራኸው አድጎ ሲያፈራ ማየትህ ነው። ይል ነበር መምህሩ ሰብሃት።

ከ1958-1960 ዓ.ም. በትምህርት ሚኒስቴር ስኮላርሺፕ ከፍልና የሕዝብ ግንኙነት ባልደረባ ሆኖ ያገለገለ ሲሆን፤ በቀጣዮቹ ሁለት ዓመታትም የኢትዮጵያ ጀግኖች ማህበር የእንግሊዝኛው መጽሔት አዘጋጅ ነበር። ከ1962-1967 ዓ.ም. የሕዝብ ግንኙነት አማካሪ እና ሥራ አስኪያጅ ሆኖ ከመምራቱ ባሻገር በተጻፉት ከ1965-1966 ዓ.ም. የመነን መጽሔት ስራ አስኪያጅ በመሆን አገልግሏል።

«በአንድ አይነት ሙያ ውስጥ በህይወትህ እንዴት ገብተህ እንደምትሳተፍ አታውቀውም» የሚለው ደራሲ እና ጋዜጠኛ ሰብሃት ገብረ እግዚአብሔር፤ ስለጋዜጠኝነት ህይወቱ አጀማመር በአንድ ወቅት ሲናገር እንዲህ ብሎ ነበር። «እኔ በአንድ ወቅት በትምህርት ሚኒስቴር ስኮላርሺፕ ከፍል አየሰራሁ እያለ አንዱን ቀን በዓሉ ግርማ ሕዚህ ዝም ብለህ ከቢሮክራሲ ጋር ጊዜህን አታባክን። አሁን በስኮላርሺፕ በሚሰራው ስራ ሀገሪቱ ውስጥ በርካታ ሰዎች አለሏት። ላንተ ተፈጥሮ የእኛ ሙያ ነው የሚሰማማህ ሲልኝ ሕሺ እውነትህን ነው አልኩና መልቀቂያ እንዲሰጠኝ ላለሁበት የትምህርት ሚኒስቴር ማመልከቻ የፍኩ። ከበዓሉ ጋር በማስታወቂያ ሚኒስቴር ሥር ሥራ ጀመርኩ» በማለት ይናገር እንጂ ከ1965 ዓ.ም. በፊትም ከ1946-1947 «የተፈሪ መኮንን አላማ» የተባለውን መጽሔት ላይ በአዘጋጅነት፤ በ1960-1962 የኢትዮጵያ ጀግኖች ማህበር የእንግሊዝኛውን መጽሔት በአዘጋጅነት፤ በተጨማሪም ጥቂት ለማይባሉ ዓመታት የካቲት መጽሔት መስራቱን የሕይወት ድርሳኑ ያመለክታል። በዚህ አጭር በሚመስለው የጋዜጠኝነት ቆይታው ቀላል ከማይባሉ ሙያው ከሚያማዝዛቸው መዘዞች ጋር ተጋፍጦ በእድል ሊተርፍ የቻለም ጋዜጠኛ ነበር።

በጥበብ ሙያው ያለፈባቸው ውጣ ውረዶች በገዛ ቃሉ ሲናገር፤ «አንድ ቀን ቀራጭ ወረቀት ከሳንሱር ፅህፈት ቤት አካባቢ ተፃፈ። በዚያን ጊዜ የምፅፈው በአጋፋሪ እንደሻው ላይ ነው። የደረሰኝ ማስጠንቀቂያ የወዛደሩን ልዕልና የሚያሳይ ካልሆነ ቀልድ ከልክል ነው ይላል። አጋፋሪ እንደሻው ደግሞ ወዛደር አይደሉም»... ብሏል። በዚህም የተነሳ ሥራውን ለቀቀ። አብረውት ይሰሩት ከነበሩት የስራ ባልደረቦቹ አብዛኞቹ በወቅቱ የተገደሉ ሲሆን እሱ ግን ተረፈ። ...ደራሲና ጋዜጠኛ ሰብሃት ገብረ እግዚአብሔር ልዩ የብዕር ዘርን ከዘራባቸው የጋዜጣና የመጽሔት ማሳያዎች መካከል «መነን» መጽሔት፤ «አዲስ ዘመን» ጋዜጣ፤ «አዲስ አድማስ» ጋዜጣ፤ «የዛሬይቱ ኢትዮጵያ»፤ «እፍይታ» መጽሔት፤ «ለዛ» መጽሔት፤ «ሪፖርተር» ጋዜጣና ሌሎችም ለቀጥሮ የሚያታኩቱ አያሌ የስነ-ፅሁፍ ውጤቶች ያቀረበባቸው ይገኛሉ።

ደራሲ ሰብሃት ገብረ እግዚአብሔር፣ ከበርካታ የፈጠራ ስራዎች በመጽሐፍ ከታተሙለት መካከል አስር አጫጭር ልቦለዶች የያዘው «አምስት ሰድስት ሰባት» በ1981፣ «ትኩሳት» ረዥም ልቦለድ በ1990፣ «ሌቱም አይነጋልኝ» ረዥም ልቦለድ በ1992፣ «ሰባተኛው መልዕክ» ቤሳ ልቦለድ በ1992፣ «እግረ መንገድ» ቁጥር ፩ (ከ1985 እስከ 1986 በጋዜጣ ከተፃፉ ስራዎች የተሰበሰበ)፣ «እግረ መንገድ» ቁጥር ፪ (በ1987 ዓ.ም በጋዜጣ ከተፃፉ ስራዎች የተሰበሰበ)፣ «እግረ ጀግና» በ1997 እና «የፍቅር ሻማዎች» ሲሆኑ «ዛዚ» የተሰኘው መጽሐፉ ደግሞ የትርጉም ሥራ ነው። ከሰብሃት የድርሰት ስራዎች ውስጥ «ሌቱም አይነጋልኝ» ወደ ፈረንሳይኛ ተተርጉሞ ለፈረንሳይኛ አንባቢያን ሊቀርብ ችሏል።

ሰብሃት ገብረ እግዚአብሔር በህክምና ሲረዳ ቆይቶ የካቲት 11 ለየካቲት 12 ቀን 2004 አጥቢያ ከዚህ ዓለም በሞት ተለይቷል። ሰብሃትለአብ ገብረ እግዚአብሔር የሶስት ሴቶችና የሁለት ወንዶች ልጆች አባት እና የአምስት የልጅ ልጆች አያት መሆን መቻሉ የሰጋም የመንፈስም ፍሬዎች መታደሉን ያሳያል። ሰብሃት ለአብ ገብረ እግዚአብሔር በልቦለድ እንደፃፉት ምትን መፍራት እንዳለበት ቢናገርም ባለፉት ቀናት ግን ምት ወደሱ መቅረቡን አውቆ ፈረስ አስጭኖ በሽሽት ሀገር ሳይለውጥ በጀግንነት ምትን ግባ በሉት ብሎ ወደ ወዳጆቹ ዓለም ሄዷል። ሰብሃት የሌሎች ምት እያገባኝም የማይል፣ በሰው ቁስል የሚታመም፣ በሰው ሀዘን የሚያለቅስ፣ በሰው ምት የሚሞት ታላቅ መምህር፣ ጋዜጠኛ፣ ደራሲና አርታዊ ነበር። በሕይወት እያለ ከሚወዳቸው ግጥሞች መካከል የጆን ዶን ሥራ ይገኝበታል።

ማንም ሰው ከሴት አይደለም
የማንም ሰው ምት አኔን ያጐድለኛል
የቀብር ደወል የሚደወለው ለማነው ብለህ አትጠይቀኝ
የሚደወለው ላንተ ነው!

ሰብሃት ገብረ እግዚአብሔር ቤተሰቦች፣ ወዳጆችና አድናቂዎች መፅናናትን እንመኛለን።

(በቀብር ሥነ ስርዓቱ ላይ በእርቲስት ተፈሪ አለሙ የተነበበው የሰብሃት ገብረ እግዚአብሔር የህይወት ታሪክ)

መግቢያ

እንደወትሮው ሁሉ ሁለቱ ሩሲያዊ ደራሲዎች ሐሳብ ለመለዋወጥ ተቀጣጥረዋል። ማከሲም ጎርኪ ማልዶ ነበር ሊዮ ቶልስቶይ ቤት የደረሰው። ተቀምጠው ነበር ንባቡ የተጀመረው። የሙሉ ጊዜ ድራማው በጎርኪ ተነበበ ያዳምጥ ነበር። አንጋፋው ደራሲ ፊቱን አኮፋትሮ «አልወደድኩትም» አለ። ጎርኪ እንደ ወትሮው «ለምን?» በማለት ማብራሪያ አልጠየቀውም። የተግባቡ ይመስላሉ — ዝም አለ። ቶልስቶይም በደፈናው «እንዲህ ያለ ነገር ለምን ትፀፋለህ?» አለ።

ጎርኪ የቶልስቶይ ጥላቻ ከምን እንደመነጩ ገብቶታል። ድራማው ውስጥ ቶልስቶይ አለበት። “The Lower Depths” በተሰኘው በዚህ ድራማ ውስጥ ሉካ በሚል ስያሜ የተሳለው ገፁ-ባህርይ ቁርጥ ቶልስቶይን ነበር። ሉካ የከሸፈ መነኩሴ ከመሆኑ ሌላ ምኞቱ፣ ህልሙ፣ ፍቅሩ፣ ጥላቻው፣ እምነቱ... ሁሉ ከቶልስቶይ ተቀድቶ የተገለበጠበት እንደሆነ ያስታውቃል። ጎርኪ የቶልስቶይን ውስጠት መዝምዞ ባገኘው የነፍስ እንጥፍጣፊ ነው ሉካን አቡከቶ አስትንፋሱን «አ-ፍ» ያለበት። ሉካ የተራቆተው ቶልስቶይ ነው። እርቃኑ ተገልጦ እንዲታይ የሚሻ ማን ነው? ስለዚህ ቶልስቶይ ድራማውን ጠላው።

ለምናባዊ ዓለም ምናባዊ ህልውና እንዲኖረው ተደርጎ፣ በገፁ ባህሪነት የተሳለው ህያው ሰው ሊዮ ቶልስቶይ ብቻ አይደለም። ብዙ ሰዎች በድብቅና በግልፅ ለገፁባህሪ ሞዴል በመሆን አገልግለዋል። በዚህ ረገድ የተደረገ ጥናት ባያጋጥመኝም እንዳንድ ተባራሪ መረጃዎች እንደሚጠቁሙት፣ የአብዛኞቹ ገፁ ባህሪዎች መነሻና ማዳበሪያ በህይወት የነበሩ ሰዎች በናሙናነት እንዳገለገሉ ነው። ለምሳሌ የ«ፍቅር እስከ መቃብር» ገፁ-ባህርይ የሆነው ጉዱ ካሣ፣ እዛው ዲማ በአካል እንደሚያውቁት አለቃ ለማ ኃይሉ ምስክርነታቸውን ሰጥተዋል። ልጃቸው መንግስቱ ለማ ንግግራቸውን ቀድተው ወደ መጽሐፍ በቀየሩት «መጽሐፈ ትዝታ ዘ አለቃ ለማ ኃይሉ» ገፁ 95 ላይ አለቃ ለማ እንዲህ ይላሉ።

«ካሣማ የዲማ ደብተራ ነው፣ የሽማግሌ ልጅ ነው። ዛሬያ ካሣ ጉዱ ይሉታል። ጉዱማ የሞጋሳ ስሙ ነው።»

ደራሲ ሀዲስ ዓለማየሁ አካባቢን፣ ሥርዓትንና ባህልን በህይወት የነበረ ሰው ቢቀዱ ጉድ! የሚያሰኝ አይደለም። ብቻ ሳይሆን ግጥምጥሞሽ መሆኑ ቀርቶ እውነትነት ካለው ማለት ነው። ያውም ሳይሆን ጉዳዩ

ከሁለትና ከሶስት አስርት አመታት አስቀድሞ ደራሲዎቻችን ገፅ ባህሪዎቻቸውን ደፍረው በህይወት ካለ ሰው ሊቀዱ ብዙዎች ድንገት እንዳይመሳሰልና «መዘዝ» እንዳያመጣባቸው ስጋት ያለባቸው ደመስሎ ነበር። ምክንያቱም መጽሐፋቸው መግቢያ ላይ ባለ ታሪኮቻቸው ደመስሎ ከነበሩ ወይም አሁን ካሉ ሰዎች ጋር ቢመሳሰሉ የአጋጣሚ በህይወት እንዳልሆነ ለማስረዳት ይወተውታሉና ነው። ያም ሆኖ የአንዳንድ የሌላ ወዳጆች አዘውትረው ሲናገሩ እንደሚደመጠው ከህያው ላይ ምናባዊ ደራሲ መገልበጥ በድርሰቱ ዓለም የተለመደ የደራሲዎቻችን ላይ ምናባዊ ሰዎችን በድብቅና በሚሰጠር። ግን

በአማርኛ ሥነ-ፅሁፍ ታሪክ ውስጥ ድብቅነትና ምስጢርነት ሳይኖረው ህይወቱ፣ አመለካከቱ፣ ባህሪውና ቁመናው ብቻ ሳይሆን ስሙም ጭምር ወደ ምናባዊ ፍጡር ሲተላለፍ የኖረ አንድ ሰው አለ። እሱም ደራሲ ስብሐት ገብረአግዚአብሔር ነው። ስብሐት፣ በዓሉ ግርማ «የቀይ ኮከብ ጥራ»ን ከፃፈበት ከ1972 ዓ.ም. አንስቶ በልቦለድ፣ በአጭር ልቦለድና በግጥም ለጥበብ ሥራ ሲታጭ ቆይቷል። በእነዚህ ሰላሳ አመታት ውስጥ ከአስር በላይ ደራሲዎች ስብሐትን ርእሰና ገፅ-ባህርይ አድርገው ሥራዎቻቸውን ለንባብ አብቅተዋል። እንግዲህ ጥናቶችን፣ የመጽሔትና የጋዜጣ ፅሁፎችን ሳናካትት ማለት ነው። ለመሆኑ እንዲህ ያለ የደራሲዎች በአንድ ሰው ህይወት ላይ መረባረብ ከዚህ ቀደም በሌሎች አጋጥሞ ይሆን? ደራሲዎቹ በስብሐት ላይ መረባረብ ከዚህ ያደረጋቸው የተለየ ነገር ምንድነው? ወደፊትስ ተጨማሪ መሰል ሥራዎች ይቀጥሉ ይሆን?... ብዙ ጥያቄዎች።

ጥያቄዎቹ ላይ አተኩረን ምላሽ ለመስጠት ከመሞከራችን አስቀድሞ በስብሐት ላይ ተንተርሰው ስለቀረቡልን ሥራዎችና ደራሲዎች ጥቂት እንበል። የእውነታን ባህር እንደ ሙሴ ከፍሎ ስብሐትን ወደ ምናባዊ አለም ለመጀመሪያ ጊዜ አሸጋግሮት የታየው ደራሲ በዓሉ ግርማ ነው። «የቀይ ኮከብ ጥራ» ልቦለድ ውስጥ፣ ስብሐት በመልኩ፣ በግብሩ፣ በባህሪውና በዝንባሌው እዚህ ሥራ ውስጥ ብቅ የሚለው ገፅ 81 ላይ ነው — እምአእላፍ የተባለው ገፅባህሪ የስብሐትን ህይወት ልምዱ፣ ንባቡን እውቀቱ፣ መልኩን አካሉ... አድርጎ ልቦለዳዊ ህልውናውን ያገዝፋል። ንግግሩ፣ አቋሙ፣ ፍላጎቱ... ሁሉ ስብሐትን የሚያስታውስ ነው። ሌላው ቀርቶ ህመሙ እንኳ የስብሐት ደዌ የነበረው

የሚገልጽ በሽታ ነው። ሁለቱም ይቅማሉ፤ ሁለቱም ያጨሳሉ፤ ሁለቱም የወሲብ ነፃነት ግድ ይላቸዋል፤ ሁለቱም ስለፍትወት በግልፅ ይፅፋሉ።

እምአአላፍ ገፅ 149 ላይ በሞት እስኪሰናበት ድረስ ህልውናው የሰብሐት ጥገኛ ሆኖ ይቆያል። አጠቃላይ ገፁ-ባህሪው ልቦለድ ውስጥ ያለው ስፍራ ማነሱ፤ ከሰብሐት የተዋሰውን መጠነለት እንጂ እምአአላፍ ዋና ባለታሪክ ቢሆን ወደ ሰብሐት የልጅነት ህይወትና ሥራ መንኳተቱ ግድ ይሆን ነበር። በቀጣዩ የበዓሉ ግርማ «ደራሲው» ልቦለድ ላይ የታየው ይሄው ነው። ሲራክ በተሰኘው ዋና ገፁ-ባህሪ አማካኝነት የሰብሐት የትምህርት፣ የትዳር፣ የሥራና የመኖሪያ አካባቢ... ውርርሶች በሰፊው ተስተውሏል። በግልፅ የተነገረ አይሁን እንጂ በዓሉ በሁለቱም ልቦለዶቹ ውስጥ ያደረገው ነገር የሰብሐትን አንጡራ ህይወት ልቦለዳዊ አቀራረብ (Fictionalized) መስጠት ነው።

ከበዓሉ ቀጥሎ ሰብሐትን ለጥበብ መረቡን ጥሎ የተሳካለት አጥማጅ ደረጃ ደስታ ነው። በግልፅ አይስፈር እንጂ «ሰብሐት ወደ አይደለም» የሚለው የደረጃ ሥራ የተፃፈው 1987 ዓ.ም ነው። ለዚህም ማስረጃው በሥራው ውስጥ ሰብሐት 50 ዓመት እንደሞላው ይጠቆማልና የተወለደበት 1928 ዓ.ም. ላይ ይሄንኑ መደመር ነው።

ደረጃ ደስታ ሰብሐትን ለማስተዋወቅ የሞከረው በነፃ አገጣጠም ስልት (Free verse) ይሁን "ንጂ በየመካከሉ ቃለምልልሶችን አክሎበታል። እንዲሁ፡-

- ሰባት ወደ አይደለም
አርቃንን የፃፈው
አዳምና ሐዋን
ትዝ ብለውት ነው።
- ሰባት ወደ አይደለም
ወሲብ ወሲብ ያለው
የጉድ መፈልፈያ
መሆኑ ገብቶት ነው።
- ሰባት ወደ አይደለም
ሀቅም ውሸት ያለው
እንቢ ስላሉት ነው
እንለያይ ብለው።
«ጋሽ ሰብሃት ሰው ምንድነው?»
«የእግዜር ፅሁፍ ነው!»
«እንዴት ያለ ፅሁፍ?»
«ያላለቀ ፅሁፍ»

«መቼ የተጀመረ?»

«የዛሬ 50 ዓመት»

«እድሜህ ስንት ነው?»

«ሃምሳ!»

ደረጃ ደስታ በዚህ ስራው ከሰብሐት የወሰደው የነገር አተያዩንና ለዛውን ነው። አንዳንድ ጊዜ ውዴታውንና አቋሙን በማምካሽት አቆነጃጅቶ ሊያቀርብልን ይሞክራል። በዚህ አጋጣሚ ደረጃ የተጠቀመው አቀራረብ እዲስና ለሰብሐት ብቻ የተዘጋጀ የሚመስል መሆኑን መጠቆም ግድ ይላል።

በጊዜ ቅደም ተከተል መሠረት ከዚህ በመቀጠል ሊቀርብ የሚችለው ስራ የደምሴ ፅጌ አጭር ልቦለድ ነው። «የሰብሐት አህዮች» ይሰኛል። «የህልማዊነት» (Fantasy) እና (Symbolism) የተደባለቀበት ስራ ነው። የሰብሐት ወርቅ የተጫኑ አህዮች ጠፍተው በወርቁ ላይጠቀሙበት ተሽከመው ሲንገላወዱ፣ ከማሸሚጠጥ ጋር የሚተርክ አጭር ልቦለድ ነው። አልፎ አልፎ የሰብሐት ገፁ ባህሪዎች ብቅ አያሉ ከደራሲያቸው ጋር ውይይት አድርገው ሲመለሱ ይታያል።

ከደምሴ ፅጌ በኋላ ሰብሐትን የሚመለከት ስራ ይዞ ብቅ ያለው ደራሲ ዘነበ ወላ ነው - «ማስታወሻ» ይሰኛል። በ1993 ዓ.ም. ገበያ ላይ የዋለው ይህ ሥራ ጀምሮ በስዌል "The life of SAMUEL JOHNSON" ሲል ያቀረበውን መጽሐፍ ሰልት የተከተለ ነው። ዘነበ እንደ በስዌል፣ ሰብሐት ደግሞ እንደ ሳሙኤል ጆንሰን በመሆን ርዕሰ ሳይገድቡ የተወያዩት ረድፉን ጠብቆና ተሰድሮ ቀርቦልናል። ስለሥራው እራሱ ሰብሐት መደመሙን መጽሐፉ ጀርባ ላይ ገልጿል። «በሰድሳ አምስት እድሜ ይህ ዘነበ በሚከተሉት ምዕራፎች እንደምታነቡት በቃላት ፎቶ አንስቶኝ አየሁ። ለካ በደግ አይን ሲያዩኝ ይሄን አመሰላለሁ?! ገርሞኝም አላባራ!» ይላል።

በቀጣዩ አመት በ1994 ዓ.ም. «ዜማ» የተሰኘ የአጫጭር ልቦለዶች መድብል ውስጥ ሰብሐትን የሚመለከት አንድ ሥራ ተካቶ ታትሟል። የፃፍኩት እኔ እራሴ ስሆን ርዕሱ «ሚዛኑ-ሰብዕ ወ እንሰሳት» ይሰኛል። «የህልማዊነትን» የአፃፃፍ ዘዬ ተከትሎ ሰብሐት ከገዛ ገፁ ባህሪዎቹ ጋር ውርክብ ውስጥ ገብቶ ያስቃኛል።

«የሰብሐት ጢሞች» በሚል ርዕስ በ1996 ዓ.ም. ብቅ ያለው ገጣሚ ደግሞ ታገል ሰይፉ ነው። «የሰዶም ፍፃሜ» የግጥም መድብሉ ውስጥ የተካተተው ይሄ ሰብሐትን የሚመለከት ሥራ ሁለት ገጾች ላይ ፈስሶ ይታያል።

አምስት ያክል ጣቶች ሁሉ አሟዳሰሱ
አጅግ ብዙ ጢሞች...
ያልታዩ ታሪኮች - ያልተፈቱ ህልሞች
አጅግ ብዙ ፀጉር
አንድ አርግብ ለሰላሳ - አንድ ጅብ ሽግግርጉር

እያለ ታገል በሰብሐት ጢሞች አስታኮ ህይወትን፣ እድሜን፣ ሐዘንን...
ብዙ ሪዝ... ብዙ ጢም... አጅግ ብዙ ሽበት
አንባው ካይኑ ሸሽቶ የሚደበቅበት...
ትካዜውን ስቦ፣ ቅኔ ሕልሙን አልቦ
ጠብ የሚያደርግበት...

ብሎ ያጠቃልላል፡፡

ሌላው ገጣሚ አበባው መላኩ «ጸሰብሐት ለአብ»ን ያስነበበን በ1999
ዓ.ም. ነው፡፡ «ከራዲዮን» የግጥም መድብሉ ውስጥ ዘለግ ባለው የመጽሐፍ
ቀመት እየተንደረገደ የሚወርድ ሦስት ገፅ ግጥም ለሰብሐት ውዳሴ
ተበርክቷል፡፡ ግጥሙ «ውዳሴ ለምን?» ለሚለው ጥያቄ እዛው ምላሽ ይሰጣል፡፡
የሚያሳርገውም ለሰብሐት ውለታ ምስጋና በማቅረብ ነው - እንዲህ፡-

ብለናል ሰብሐት ለአብ
ለዘአንቅሃነ እምንዋም
(ከእንቅልፍ ላይቃን ለቀሰቀሰን)
በድፍን አቢሲኒያ፣ የልሂቅ ደቂቅ አንደበት
በአሐቲ ቃል፣ የመሰከረለት...
(በአንድ /ነት /ዲት)
በዘመን የማይረሳ፣ የድርሰት የብዕር አባት
በኩሉ ጊዜ ወበኩሉ ሰዓት...
ሰብሐት!!

ወደ 2000 ዓ.ም. ዘለቅን፡፡ ከአዲሱ ሚሊኒየም ወዲህ ብቻ ሶስት
ደራሲዎች ሰብሐት ላይ ትኩረት ያደረገ ሥራቸውን ገበያ ላይ አውለዋል፡፡
አንዱ «ሰብሐት ገብረእግዚአብሔር ህይወትና ክህሎት» የተሰኘው መጽሐፍ
ነው፤ ህይወቱን በጥቂቱ ዳሰሶ በአመዛኙ የሰብሐትን ሦስት ልቦለዶች
ይተነትናል፡፡ «ትኩሳት»፣ «ሌቱም አይነጋልኝ» እና «ሰባተኛው መልአክ»
የተሰኙትን ሥራዎች ለመተንተን የመጽሐፉ አጋማሽ ፍጆታ ላይ ውሏል፡፡
በእኔው የተዘጋጀው ይህ መጽሐፍ በተለይ በድምዳሜው ላይ በያዘው አፋም
ሠፊ አለመግባባትና ውዝግብ ማስነሳቱ ይታወሳል፡፡

የሚሊኒየም ሁለተኛው ስብሐትን ዳሳሽ መጽሐፍ የአዳም ረታ
እንደሆነው ማሳሰቢያው ነው። ሰኔ 2001 ዓ.ም. ገበያ ላይ ይዋል እንጂ ስብሐትን
የሰብሐት ስም በሚል ርዕስ የቀረበው ሥራ በትልቁ ዕትም ተጠቅሟል።
እንደሆነው በ1987 ዓ.ም. እንደሆነ ተጠቅሟል። «በላይ-በረረ
ገጽ 37 ገጾችን ይሸፍናል። በ20 ንዑስ ርዕሶች ተከፋፍሎ የሀሳብ ኩራዎችን
ያቀራል። ተረት ሰፈር። «ደረትህ»። «ጢም»። «ፋኖስ»... አያለ ትናንሽ
ትኩረትን በማበጀት ግዙፉ ምናባዊ ስብሐት ቆሞ እንዲታይ ይጥራል።

አዳም ረታ ያቀረበው ይሄ ሥራ እራሱን ችሎ ሊተነተን ይገባዋል።
ግን አንኳን አዳም ስለሰብሐት የፃፈው ውስን አውነተኛ ነገሮችን ይዘ
እንደሆነ ለመጠቀም ቢሞክርም፤ ሥራውን ስንበዘብዝ በገሃዱና በምናባዊው
ረታ ምናባዊውን ስብሐት እንደ ፍጥርጥሩ ለማኖር የፈቀደ ቢመስልም፤ አዳም
እንደሚታየው አድርጎ ለማቅረብ ግን «አድራጊ ፈጣሪ» ሆኗል። ለራሱ
ሥራዎቹ ላይ የሚታዩት አሻራዎቹ በዚህም ኖቪላ ላይ ታትመዋል።
ምናባዊው ስብሐት አፈጣጠር ላይ ጣልቃ በመግባት ጭምር ቢመስልም፤
እንደሚዳለ ፀጉር አባብ ተመስሎ የሚላወስ አድርጎታል። አዳም ጢሙ
ሥነ-ፅሁፍ ውስጥ እጅግም የማይዘወተረውን የጎቲክ (Gothic) አፃፃፍ በዚህ
ሥራው ላይ ተግባራዊ አድርጎታል።

ሁሉም እንደየፍጥርጥሩ ስብሐትን ዳግም ለመፍጠር አልሰሰተም።
እራሱ ላይ ገደብ የጣለ ደራሲ አስካሁን አላጋጠመኝም። ከሁሉም በላይ አዳም
ስብሐትን በምናብ ለማነፅ ይቀናጣል። መቀናጣቱ ከራሱ አልፎ ስብሐት ላይ
ያለውን መተማመን ያሳያል። «ጭግራም እግር» ከሚለው ደፋር ገለፃ ባሻገር፤
የጭማውን መሸተት አገር አቋራጭ ገመና አድርጎ ይስልልናል። ማን በስሙ
እንዲህ መቀናጣትን ይፈቅዳል? ማንስ የህይወቱን «ምስጢር ኪስ» እንደዚህ
ይሰበረብራል? ስብሐት ስለሆነ ብቻ ነው።

ስብሐት አንኳን ጥበብ-ነኩን ምናባዊ ፈጠራ ቀርቶ ግልፅ ዘለፋንም
በቸልታ ሲያልፍ ነው የምንመለከተው። ከሚሊኒየሙ ወዲህ የታተመው
ሶስተኛው ስብሐት ነክ ሥራ ይሄንን ያሳየናል። ወጣቱ ስለሞን ሞገስ
አዛውንቱን «ስብሐት ላንተ» በሚል ርዕስ ዘለፋ አከል ግጥም አቅርቧል።
ከኪነ-ጥበባዊ ልቀት ይልቅ ንዴት የወለዳቸው በሚመስሉ ሌጣ ቃላት
የስብሐትን አውራነት ይፈታተናል። የስብሐትን ደራሲነት የተጠየቅ ሚዛን ላይ
ያስቀምጣል። «ጋኖች አለቁና ምንቸቶች ጋን ሆኑ» ይለዋል። ጋኖቹ
ባይታወቁም ምንቸቱ ስብሐት መሆኑ ነው። እዚህም ላይ የስብሐት ምላሽ
ዝምታ ነው።

ቀኑን በውል በማላስታውሰው አንድ ማለዳ ነው። እኔና ስብሐት ብርሃንና ሠላም ማተሚያ አካባቢ አንድ በረንዳ ላይ ቁጭ ብለን ማኪያቶ አንጠጣለን። ድንገት አንድ እንደነገሩ የለበሰ ወጣት መጥቶ ፊታችን ተደቀነ። ቀና ብለን አየን። የልጁ ሙሉ ትኩረት ስብሐት ላይ ነበር። አጁን ለሰላምታ ዘርግቶ ስብሐትን ጨበጠና እራሱን አስተዋወቀው። የአንድ ነፃ ጋዜጣ ሥም ጠቅሶ «ዋና አዘጋጅ ነኝ» አለው።

«ጥሩ» አለ ስብሐት

«ባለፈው ሳምንት አንድ ባለጌ እዚህ ጋዜጣ ላይ ሰድብዎት ነበር። አንብበውታል?»

«አንብቤዋለሁ»

«ታዲያ መልስ ይስጡታ፤ እኔ ፅሁፉን አወጣልዎታለሁ»

«አያስፈልግም»

«ለምን?» ድርቅርቅ ያለ ጥያቄ አቀረበ

«ጋዜጠኛ ሆነህ ጥያቄ አታባክን፤ አያስፈልግም ተባልክ፤ አለመፈለግ ምክንያት ላይኖረውም ይችላል። ቢኖረውም ላንተ መንገር ላያስፈልግ ይችላል...ወዘተ» አለው።

«አይደለምኮ... ልጁ ባለጌ ነው... መልስ ያስፈልገዋል»

«ፅሁፉን ያወጣህለት አንተ አይደለህ?»

«አዎ»

«ይኸውልህ፤ ብሽቅ ሀበሻ አይደለሁም እንጂ ብሆን ኖሮ ካንተ ጋር ነበር የምፋለመው። ሰድቦ ከፃፈብኝ አትሞ ያስነበበኝ እንዲሉ አበው።»

ልጁ በክርክር የስብሐትን አምቢታ ሊዘልቀው አልቻለምና ጥሎን ሄደ። ስብሐት ወደእኔ ዞር አለና «እኛ ስንታኮስ እሱ ጥይት ሊሸጥ አስቦ፤ አልያዘለትም እምጽፅ»

«እኔ ደግሞ» አልኩት ስብሐትን «እኔ ደግሞ የመሰለኝ እራሱ ነው የፃፈው»

«አልፃፈውም»

«በምን አወቅከ?»

«ባለፈው አግረ መንገድ ላይ ፀሐፊው ብቻ የሚገባውን መልዕክት አስተላልፎአለኝ።»

«ምን የሚል መልእክት?»

«ውሾቹ ይጮኻሉ፤ ግመሉ ግን ጉዞውን ቀጥሏል።»

ስንጀምር ያነሳናቸውን ጥያቄዎች እየመለሰን ነው። የሰብሐት ህይወት የንብ መንጋ አንደሚጣራ አበባ በደራሲዎች የመከበቡ ምስጢር ግልፅ ነው። «ሁሉን ቻይ» በመሆኑ ነው። ኑሮው አጥር ቀርቶ በር የሌለው ግልጥጥ ነው። አንደ ርስት የሚቆጥረው ክብር የለውም። ሉአላዊነቴ ተደፈረ ግልበት ግለሰባዊ ዳር ድንበር አላበጀም። አንደ ሊዮ ቶልስቶይ ፊቱን አያኮፋትርም። በመሆኑም ብዙ ደራሲዎች «ከፍትፍቱ ፊቱ» እያሉ ያጀበጅባሉ። ወደፊትም ይሄ የሚገታ አይመስልም። ደራሲ ተስፋዬ ገብረአብ «የጋዜጠኛው ማስታወሻ» ላይ ስለሰብሐት ለመፃፍ እንደተዘጋጀ ገልጿል። ከዜና ዕረፍቱ በኋላ ደግሞ እንዲሁ ገጣሚ ነብይ መኮንን ይሄንኑ በሰብሐት ላይ የመፃፍ አቅዱን ይፋ አውጥቶልን ነበር። ሰብሐትን እንደወረደ ማቅረቡና ዳግም መፍጠሩ ወደፊትም ለመቀጠሉ እነዚህ የቃል ቀብዶች ምስክሮች ናቸው።

በሰብሐት ሞት የአማርኛ ሥነ-ፅሁፍ ሆነ ማህበራዊ ሒሳብን የሚገጥመው ከፍተኛ ይሄ በሕይወቱና በሥራው ላይ ክልከላ በሌለበት አኳኝን ለመወያየት የመቻል ነፃ መንፈስ የተዳከመ እንደሆነ ነው። እንደሚታወቀው ከሰብሐት ውጭ ያሉ አንጋፋ ደራሲዎቻችን እንደ ሙዚየም ዕቃ ከማየት ውጭ መንካት ክልከል መሆኑን በሚለፍፍ ሲባጎ የታጠሩ ናቸው። አገላበጦ ለመፈተሽ መከራ ከተደረገም እንደ ቅርስ ማጥፋት ተቆጥሮ የማያባራ ውግዘትና አርግማን መዥገጥዎቹ የተለመደ ሆኗል። በመሆኑም ደራሲዎቻችንን ከመዋቲ ሰው መብት አውጥተን የሀሳብነት ፀጋ ማላበስ እንደተሳነን አለን። ለዚህ ማርከሻው ሰብሐት ላይ ያለን ያልተገደበ የመተንተን መብት በሥራ እንዲታይ ማድረግ ብቻ ነውና የመጀመሪያውን መድብል እነሆ ብለናል።

በዚህ መድብል ሃያ አራት አንጋፋና ወጣት ደራሲያን፣ ፀሐፍት እንዲሁም ገጣሚያን በሰብሐት ነክ ሥራዎቻቸው ተሳትፈዋል። የሥራዎቹ ድልድል በማህበራዊና በሥነ-ፅሁፋዊ ሒስ የሚጠቃለል ይሁን እንጂ ሁሉም ከሰብሐት ጋር የሚያገናኝ የየራሱ ቀለም ያለው ክር መዝዘዋል። ህብሩ የቀስተደመናን ያህል ሲዳቀሉ እያሌ ቀለም ከሚወልዱ መሠረታዊ መልኮች የተፈጠረ ነውና ሥነ-ፅሁፋችንን እስከ ወዲያኛው ባያጠረቃም ለነባሩ ጠፄ አሳልፎ አይሰጥም የሚል ሀሳብ አለኝ።

ከዚህ በተጨማሪ ሁለት ካርቱኒስቶች (ቴዲ ማን እና ፍፁም ውበሽት) ያጋተ ሐሳባቸውን በመያቸው የገለጹባቸው አሰራ አንድ ሥራዎቻቸው ለመጽሐፉ አንድ የተለየ ገፅታ ሰጥቶታል ብዬ አምናለሁ። የሽፋን ሰዕል ያቀረበልን ሰዓሊ በቀለ መኮንንም ሰብሐታዊ ሐቲቱን ከሰብሐት ምስል ጋር በተወሰወሰ መልኩ አቅርቧል። አፍታተን መረዳት የእኛ ፈንታ እንጂ የማን ይሆናል ትላላችሁ?

መልካም ንባብ ይሁንላችሁ!

አርታኢው - ዓለማየሁ ገላጋይ
የካቲት 2005ዓ.ም

"ተዘጋጀህም አልተዘጋጀህም ጉዳዩ አንድ ቀን ያበቃል። ሀብትህ፣ ዝናህ
እና አለማዊ ሀያልነትህ መንምኖ አዚህ ግባ የማይባል ይሆናል። ምን ምን የግልህ
አንደነበረ ወይም ምን ምን አዳ ሊከፈልህ ይገባ አንደነበረ ልዩነት አያመጣም።
...ከየት መጣህ፣ ደስተኛ ወይም መከረኛ ኑሮ አሳለፍክ በመጨረሻ ልዩነት
አይኖረውም። መልክ ቀና ነበርክ ወይስ ጥበበኛ? ልዩነት አያመጣም። የታህሩ
የቆዳህ ቀለም ሳይቀር አዚህ ግባ የማይባል ሊመንት ጉዳይ ሆኖ ይቀራል።"

ሰብሃት ገብረ እግዚአብሔር
(በመጨረሻዎቹ ቀናት ከፃፈው)

ከትምህርት ዘመን ጓደኞቼ፤ ሰብሐት ገብረ እግዚአብሔር

ከአስፋው ዳምጤ

በዐፄ ምኒልክ ዘመን መንግሥት፤ በተለይ የውጫሌ ውል ውዝግብ እና ያስከተለው የዐድዋ ጦርነት፤ የባዕድ ወይም የፈረንጅ አፍ እና ነገራቸውን የማወቅን አስፈላጊነት ለኢትዮጵያ መሪዎች ግልጽ ጉዳይ ብቻ ሳይሆን አንገብጋቢም አድርጎ ሳያስገነዝብ ያለፈ አይመስልም፡፡

ከዚያ ቀድሞ ለዘመናት የኖረው ሀገራዊ የትምህርት [ዛሬ የአብነት ትምህርት የሚሰኘው) ሥርዐት ጠለቅ ብለው ለገቡበት እና ከዚያም ዐልፈው ለዘለቁት መንፈስን የሚያንጽና አእምሮን የሚያሰላ መሆኑ እመን ነው፡፡ በተግባር የታየም የሚታይም ነው፡፡

ይሁን እንጂ፤ ለሥጋዊ ወይም ለዓለማዊ ጉዳዮች ያለው ትኩረት እምብዛም በመሆኑ፤ በዓለማዊው ላይ ሙሉ ትኩረት እንዳደረገው የአውሮፓ ሥርዐተ ትምህርት፤ የሰው ልጅ በየዕለት ተለት ኑሮው መጋፈጥ ያለበትን የተፈጥሮ እና የማኅበራዊ ሕይወት ተግዳራት ለመቋቋሚያ የሚበጁ ብልህቶች መፍጠሪያና ማፍለቂያ፤ ብሎም የተደላደለ ኑሮ ማስገኛ አልሆነም፡፡ እንዲሁም፤ ወደተራቀቀ የተፈጥሮ መመርመሪያነትና የመገንዘቢያ ስልትነት አልተሸጋገረም፡፡

ይህ ሁኔታ በእኛና በውጭው ዓለም መካከል ያስከተለው ከፍተኛ ልዩነት በአጋጣሚም ሆነ በመንግሥት ሥራ ጉዳይ ወደ ውጪ አገር ተጉዘው በነበሩ ኢትዮጵያውያን ዘንድ ቀደም ሲል ጀምሮ የተስተዋለ ነበር፡፡ ሆኖም አብዛኛው ወገኖችን የውጭውን የኑሮ አካሄድ የሰይጣን መንገድ ነው እያለ የሚያጥላ ነበር፡፡ ስለዚህ፤ አንዳንድ ኢትዮጵያውያን ተልከውም ሆነ ባጋጣሚ በዚያ ዐይነት ትምህርት በውጭ ሀገር ሠልጥነው ቢመጡም፤ ትርጉም ያለው ለውጥ ለማምጣት የሚያስችል መንገድ አልነበረም፡፡ እነዚህ ውጭ ሀገር ተምረው የመጡ በጣት የሚቆጠሩ ኢትዮጵያውያን በማኅበረሰባቸው ዘንድ

እንደ ባዕድ ሰለሚቆጠሩ ተደማጭነት የማግኘት ችግር ይገጥማቸው ነበርና፤ እምብዛም ለውጥ የማምጣት ዐቅም አልነበራቸውም፡፡

ስለዚህ፤ ከኛዉ ጥንታዊ ሥርዐተ ትምህርት ጎን ለጎን ዘመናዊ ወይም የአሰኳላ ትምህርት የተሰኘውን ነገር መማሪያ ማስተማሪያ ተማሪ ቤቶች በሀገራችን የመመሥረታቸው አስፈላጊነት በግድ ታመነበት፡፡

የመጀመሪያው ተማሪ ቤት፤ ዳግማዊ ምኒልክ ተማሪ ቤት ተብሎ በ1898 ዓመተ ምሕረት በአዲስ አበባ ተከፈተ፡፡ ተማሪ ቤቱ የአልፍሬድ ኢልግ ቤት በሚባለው ውስጥ ነበር ሥራውን የጀመረው፡፡ ያ ቤት አርጅቶ ከእሪ በከንቱ ድልድይ ማዶ አራዳ ላይ ዛሬም ይገኛል፡፡

በባዕድ ቋንቋ ባዕድ ትምህርት በሀገር ውስጥ እንዲጀመር ማድረጉ ቀላል እርምጃ እንዳልነበረ በወቅቱ የነበሩ ሁሉ የመሰከሩት ነው፡፡ ታሪክም፤

«ዐፄ ምኒልክ የትምህርትን ጥቅም ተረድተውት፤ በቤተ ክህነት ወገን ያለውን ተቃዋሚነትና ከርከር ሁሉ አሸንፈው የመዝናኛው የዕውቀት ምንጭ የሆነችውን፤ በሰማቸው የምትጠራዋን ተማሪ ቤት መሠረቱ በማለት ይመሰክራል፡፡ (ዝክረ ነገር ገጽ 5)(9 (599) ተመልከት)፡፡

የወቅቱ ትምህርት አጽንኦት በውጭ ቋንቋ ላይ የነበረ መሆኑን፤ በምኒልክ ተማሪ ቤት ፈረንሳይኛ፤ እንግሊዝኛ፤ ጣልያንኛ እና አረቢኛ በዋናነት የሚሰጡ ትምህርቶች የነበሩ መሆናቸው ያሳያል፡፡

ከሁለት ዐሠርት ያህል በኋላ በ1917 በተመሠረተው በየተፈሪ መኮንን ተማሪ ቤትም ከቋንቋዎች የዘርዘሩን የመጀመሪያ ሁለቱን እና በእደ ጥበብ ረገድ አናጢነትን፤ ከእነዚህም በተጨማሪ የሥዕል ትምህርትን ያካተተ ነበር፡፡

በዚህ መልክ አዘጋሚ ሆኖ ተጀምሮ የነበረው ይህ ያስኳላ ወይም ዘመናዊ ትምህርት ከ1920ዎቹ መነሻ ጀምሮ ተበራትቶ በሀገሪቱ ውስጥ በአዲስ አበባ እና ከዚያም ውጭ እየተዛመተና እየተስፋፋ፤ በደረጃም እየጨመረ ስለ መሔዱ በሁሉም ዘንድ ይታወቃል፡፡ ይሁንና፤ ዋና ጉዳያችን ይህ አይደለምና ወደ ዋና ነጥባችን እናተኩር፡፡

እነዚህ የመንግሥት ትምህርት ቤቶች ይሰጡት ከነበረው፤ ከተቋቋሙበት መደበኛ አገልግሎት ያላነሰ ዋጋ ያለው ቁምነገር፤ ያስከተሉት ወይም የፈጠሩት አዲስ ክስተት ነበር፡፡ ይኸውም፤ ተማሪ ቤቶቹ (ያኔ እንደዚያ ነበር የሚባሉት) መጀመሪያ ላይ ቁጥራቸውም የተማሪዎቻቸው ብዛትም ትንሽ የነበረም ቢሆን፤ የሀገሪቱ ወንድ (እና እጅግ በመጠኑም ቢሆን ሴት) ልጆች እና ወጣቶች መናኸሪያ የመሆናቸው ጉዳይ ነበር፡፡ ተማሪ ቤቶቹ (በተለይ የአዳሪ ተማሪ

ቤቶች) ከተለያዩ ምንጭ ለተቀዱት ለእነዚህ ልጆችና ወጣት ተማሪዎች የኦሮሙ መተዋወቂያ መድረኮች ብቻ ሳይሆኑ፣ ከርስበርሳቸው የሐሳብ እና የአመለካከት ፍጭት ጭምር የተነሣ፣ የእያንዳንዳቸውን አጠቃላይ የአመለካከት እና የግንዛቤ ኢድማሳቸውን የማስፋት ሚና ነበራቸው።

ከዚህም በላይ፣ በአንድ ቅጥር ግቢ እና በየትምህርት ገበታ ላይ፣ አንዲሁም በተማሪ ቤቱ ልዩ ልዩ እንቅስቃሴዎች ላይ በአብሮነት በመሳተፍ ለመቀራረብ እና፣ ለብዙዎች የዘላቂ ጓደኝነት መመሥረቻ ምክንያት ነበሩ ማለት ይቻላል። ቅርርቡ ከዚያ በመለስም ቢሆን እንኳ፣ ትውውቁ በላጣቂው የወደፊት ሕይወትና ግንኙነታቸው ላይ አጅግ በአመዛኙ አዎንታዊ ሚና ይጫወታል። በሕይወት ጉዞ ላይ ሁሉም በየአግጣጫው በየፊናው የሚጓዝ ቢሆንም፣ በትምህርት ቤት የሚጀምር ትውውቅ በዕድሜ ለጋነት ዘመን በመሆኑም ይመስላል ለየት ያለ ስሜት የሚታከልበት ይመስላል።

በ1948 መስከረም ወር፣ እኔና ስብሐት ገብረ እግዚአብሔር የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ኮሌጅ አዲስ ተማሪዎች ሆነን ገባን። ያኔ እኔ ሃያ አንደኛ ዓመቴን መጋቢት 10 ቀን፣ እርሱ ደግሞ ሀያኛ ዓመቴን ሚያዝያ 27 ቀን ለመድፈን በሕይወት ጉዞ ላይ የነበርንበት ወቅት ነበር። እርሱ ከተፈሪ መኮንን አዳሪ ትምህርት ቤት፣ እኔ ደግሞ ከቀዳማዊ ኅይለ ሥላሴ (ኮከበ ጽባሕ) ተመላላሽ ትምህርት ቤት ነበር ወደ ኮሌጁ የመጣነው። በዚያ ወቅት ለመገናኘትና ለመተዋወቅ ምክንያት የሆነን እዚያ መግባታችን ነበር ማለት ይቻላል። አንዳጋጣሚ ሆኖ ደግሞ፣ ሁለቱንም ትምህርት ቤቶቹ ልዑል ራስ ተፈሪ፣ በዐልጋ ወራሽነታቸው ተፈሪ መኮንን ተማሪ ቤትን በ1917፣ በገጉሠ ነገሥትነታቸው ደግሞ ቀዳማዊ ኅይለ ሥላሴ ተማሪ ቤትን (ኮከበ ጽባሕን) በ1924 በስማቸው ሰይመው የአቋቋሟቸው ተማሪ ቤቶች ነበሩ።

በዚያን ወቅት ሁለቱም የመንግሥት ት/ቤቶች ሆነው፣ የመጀመሪያው በካናዳ ኢየሱሳዊውያን፣ ሁለተኛው በአሜሪካውያን ነበር የሚመሩት። ይሁን እንጂ፣ ከከፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ መልቀቂያ ፈተናዎች አንዱ (ከውጪ ሀገር የሚመጣው) ፈተና ከካናዳም ከዩኤስም ሳይሆን ከእንግሊዝ አገር ነበር። እንግሊዞች የሚመሩት ብቸኛ ተማሪ ቤት ደግሞ ጀነራል ዊንጌት ተማሪ ቤት ነበር! ያ ደግሞ፣ የሰሎሞን ዴርሳና የበዓሉ ግርማ አዳሪ ት/ቤት ነበር።

ስብሐትና እኔ እዚያ በገባን ጊዜ፣ የአዲስ አበባው ዩኒቨርሲቲ ኮሌጅ ሁለት ፋክልቲዎች ብቻ ነበሩት— የእርትስ እና የሳይንስ ፋክልቲዎች። በዚያ ዓመት የገባነው ወደ 70 ያህል የምንሆን የኮሌጁ የሰድስተኛ ዙር አዲስ ገቢ ወንድና ሴት ተማሪዎች የነበርን ሲሆን፣ ሴት ተማሪዎች 10 በመቶ ያህል ነበሩ። ያም ሆኖ፣ የኮሌጁን የሴት ተማሪዎች ቁጥር ከአጥፍ በላይ አክሎበት ወደ 12 ያደረሰ ነበር!

አዲስ ገቢዎች በፋክልቲዎች ሰንከፋፈል፤ አብዛኞቻችን (ስብሐት ገቢሬ እግዝእ እና እኔም) አርትስ ፋክልቲ ነበር የገባነው።

በላይንሱ ፋክልቲ ዘርፍ ይሰጡ የነበሩ ትምህርቶች የምሕንድስና እና የባዮሎጂ ትምህርቶች ብቻ እንደ ነበሩ አስታውሳለሁ። በአርትስ ፋክልቲው ግን በርካታ ኮርሶች የነበሩ ሲሆን፤ በመጀመሪያው ዓመት ላይ ከዐሥራ ሦስት የትምህርት ዐይነቶች ጋር እንድንተዋወቅ መደረጉ ትዝ ይለኛል። በዙፎቹ ኮርሶች ለአንድ አንድ ተርም ብቻ የተማርናቸው ሲሆኑ፤ (ለምሳሌ፤ የጥንታዊ ግሪክ እና ሮማ ሥርዐተ ትምህርት ታሪክ እና ስለ አርኪኦሎጂ) ሌሎቹ፤ የጥንታዊ ለንግሥታት ቋንቋ፤ ሶሲሎጂ፤ ክልቸራል ባዮሎጂ እና ጥንታዊ የዓለም ታሪክ የተሰኙት ኮርሶች ለሙሉ ዓመት የዘለቁ ነበሩ። ለአራት ዓመት ያልተለዩን ግን የላንግሊዝኛ ጥበብ ቃላት እና ፊሎሶፊ የተባሉት ኮርሶች ነበሩ።

ይኸን የፊሎሶፊ ትምህርት በሚመለከት በኋላ ዘመን፤ ጋዜጠኛና ደራሲ ዘነበ ወላ በአጠናቀረው የስብሐት ታሪክ ማስታወሻ ውስጥ ስብሐት እንዲህ ይላል፤ «አነርሱ... በፍልስፍና ቋንቋ ያስተማሩን የካቶሊክ ሃይማኖትን ነው። እኛም ነቅተንባቸው ነበር። ያውም ከዩኒቨርሲቲ ወጥተን ሳይሆን እዚያው ለየተማርን ነው።»

ይሁን እንጂ፤ በዚህ የፊሎሶፊ ኮርስ ላይ በተደራቢ ዘመናዊ ፍልስፍና የሚል ኮርስ ሚኬሊዴስ በሚባል ሌላ መምህር ኋላ ላይ ይሰጥ ይዞ ነበር። ስለዚህኛው መምህር፤ ስብሐት ለውነተኛ ፍልስፍና ነበር ያስተምረን የነበረው ይላል።

በአርግጥም፤ አራቱን ዓመት ሙሉ ይህን የፍልስፍና ትምህርት ያስተምረን የነበረው ዶክተር ሰምነር ኢየሱሳዊ ስለነበረ፤ ኢአማኒነት ዝንባሌ ያላቸውን ፈላስፎች የማጣጣል አዝማሚያ ያለው ከመሆኑም በላይ፤ ቅዱስ ቶማስ አኳየንስ የተሰኘው ዕውቅ ፈላስፋ ደቀ መዝሙር በመሆኑ፤ ትላልቅ የፍልስፍና ዘርፎች (ኮሎምቦጂ፤ ኤፒስቲሞሎጂ፤ ሜታፊዚክስ፤ ኤቲክስ እና አንቶሎጂ) የተሰኙትን ሲያስተምረን በዚያ ፈላስፋ መነጽር እያየ ነበርና፤ ከዚያ አስተምህሮ ፈንጠር ያሉ ጥያቄዎች ከፍሉ ውስጥ ሲነሡ ደስተኛ እዚያም ነበር።

ሚክሊዴስ (እጩ ኢየሱሳዊ ነው ይባል የነበረም ሆኖ) ፪፻፭ አስተሳሰቦችን ለማስተናገድ ወደኋላ የሚል አልነበረም። ከማድረሱን ድራማዊ አባባሎቹ ለምሳሌ ስለኒቼ ያለው ነገር እነሆ፤

"Friedrich Nietzsche said, 'man created god in his head in his own image by only eliminating all of man's limitations ... kill

..... መልክዑ-ሱባሃት.....
god in your head ... Ecce homo ... God is dead ... The kingdom of
Man has come!!', and, he went crazy.

ከተነገረንና ጥቂት ካነበብነው ተነሥቼ፤ ይህን አባባሉን የተረዳሁለት፤
ወሰጡ ሊቀበልለት ያልቻለውን ይህን ሰውን የግዜር ፈጣሪ ነው የሚለውን
ሐሳብ እምነቱ አድርጎ በድፍረትና በአደባባይ በመግለጹ፤ የራሱ ወሰጥ ጦርነት
ወደ አብደት መራው ማለቱ እንደሆነ አድርጌ ነበር። ስለ ፈላስፋው ከነገረን
ከፍተኛ ተውህቦ ጋር የመምህራችን ድምዳሜ ሲታይ የምጽት ነገር የሚያጣ
አይመስልም። አልሸሹም ዘር አሉ ይመስላል።

የአጠቃላይ ትምህርት መስክ ዝንባሌያችን መቀራረቡ (የአርትስ ዘርፍን
መምረጣችን) ለእኔና ስብሐት መተዋወቅ ዕድሉን ቢያሰፋም፤ ወዲያው በግል
ለመተዋወቅ አላበቃንም ነበር። ከስብሐት ይልቅ ቀድሜ የተዋወቅሁት ከቀድሞ
ተማሪ ቤቱ አብሮት የመጣ ጓደኛውን፤ ተስፋዬ ገሠሠን ነበር። ይኸ ሊሆን
የበቃውም በሁለት ምክንያቶች ነበር። አንደኛ፤ ተስፋዬ እና እኔ ሰድስት ዐልጋ
የሚያዘረጋ የአንድ መኝታ ቤት ተጋሪዎች ነበርን። ሁለተኛ፤ ተስፋዬ ከሁሉ ጋር
ቶሎ የሚግባባ፤ ቀልድ የሚወድና ትሚክ የነበረ ከመሆኑም በላይ፤ ግጥሞችም
ይጻጽፍ ነበር። የመጨረሻዋ ዝንባሌው በተለይ ወደ እርሱ እንዳተኩር
አደረገኝ።

ውሎ አድሮ ስመለከተው፤ የተስፋዬ የኮሌጅ ሕይወት እንቅስቃሴ
(እንደኔው) ሁለገብነት ያለው እንደሆነ ተገነዘብኩ። በቤት ውስጥ እና ከቤት
ውጭ የሜዳ ላይ ስፖርት ጨዋታ፤ በመደበኛ ክርክር፤ በመድረክ ላይ ንግግር
እና በቲያትር ትወና ንቁ ተሳትፎ ያደርግ ነበር።

ስብሐት ግን በከቤት ውጪ ስፖርት እንቅስቃሴዎች ላይ ሲሳተፍ ማየቴ
ትዝ አይለኝም። ይሁን እንጂ፤ በቲያትር ሙያ እንዲዘልቅበት መነሻ ምክንያት
በሆነው፤ ሚኬሊዲስ በአዘጋጀው ኢዮብ በተሰኘ ተውኔት ላይ በመሪ
ተዋናይነት ተስፋዬ ሲጫወት፤ በተውኔቱ ላይ ስብሐትና እኔም አብረን ተሳትፈን
ነበር።

አሁንም የአራተኛ ዓመት ተማሪዎች ሳለን፤ በመድረክ ላይ ክርክርም
ተስፋዬ እና ስብሐት ከሌሎችም ጋር በቀዳማዊ ኀይለ ሥላሴ ቲያትር መድረክ
ላይ ተወዳድረው፤ በተመደቡት ዳኞች ብያኔ ተስፋዬ አሸናፊ ሲሆን፤
የክርክር/ንግግር ውድድሩን ተገኝተው ባደመጡት በንጉሠ ነገሥቱ የግል ብያኔ
ደግሞ፤ አሸናፊው ስብሐት ሆኖ፤ በማግሥቱ ቤተ መንግሥት አስጠርተው
በግላቸው አንደኛ አድርገው የወርቅ የእጅ ሠዓት ሸለሙት። የውድድሩ ርእሰ
ጉዳይ ከሙያዎች ሁሉ የቀ ይልቃል? የሚል ነበር። ተስፋዬ ገሠሠ ለሕግ፤

ሰብሐት ገብረ አግዚአብሔር ለትምህርት ሙያ ጥበቅና እየቆመ ነበር የተሟገቱት።

ጃንሆይ አፍቃፊ ትምህርት ለመምሰል ነው ይኸን ያደረጉት ብሎ ተማሪ ቢያማም፤ ከጭብጡና አቀራረቡ አንጻር የሰብሐት ክርክር ቀላል አልነበረም። ዝርዝሩን አሁን ለማስታወስ በልቸልም፤ ተፎካካሪዎቹ የሚሉት ሁሉ ልክ ነው ካለ በኋላ፤ ነገር ግን፤ ለነዚህ ሁሉ ቀዳሚያቸውና አሰላላጊያቸው ትምህርት ነውና አርሱ ይልቃል፤ የሚል ዐይነት ነበር።

ከራሱ ትውስታ በማስታወሻ ውስጥ በራሱ ቃል የክርክሩ ፍሬ ነገር አነሆ፤

...አዎን። አንዲህ አልኩ። ኢትዮጵያ ሳይንስ ያሰፈልጋታል። ሕክምናም ያሰፈልጋታል፤ ለያልኩ ሁሉንም ሙያ እየደገፍኩ ተናገርኩ። ዳኞቹም ሆኑ አድማጮቹ ዘርበት ነው፤ ግቡን ሳተ ሳይሉኝ አይቀሩም።

በመጨረሻም ትምህርት ደግሞ ለኢትዮጵያ በጣም ያሰፈልጋታል። ቀደም ብዬ የጠቀስኳቸው ሙያዎች ሁሉ ዕንቁላል ቢሆኑ ትምህርት ዶሮ ናት። ትፈለፍላቸዋለች ስል ያኔ አዝነውልኝ የነበሩት በጣም ደስ አላቸው። በደማቅ በደማቅ አጨበጨበልኝ... (ገጽ 62)

በሌላ በኩል ደግሞ፤ ከዚህ በታችም የሚጠቀሰው የሕግ መምህራችን ዶክተር ክሩስኪ ከፍል፤ ተስፋዬ ስለ ሕግ ሙያ ጠበቃ ሆኖ በውድድሩ አንደኛ ሆኖ አሸነፈ ብለን ነገርነው። ይኸ ዘወትር ፊቱ የማይፈታው መምህራችን ዐይኑን ለያቀለጨለጨ ፕሮሱን ብልጭ አድርጎ፤ ስለ ሕግ ምን አልካቸው? የታላቁን ሮማዊ ጁሪስት ቃል ነገርካቸው? ሱሉም ኩዊኩዌ ተሪቡዌ፤ ኃሚኔም ሌዴ፤ ሌጌም አቤዲ፤ አልካቸው አለው። ይህ መምህራችን እንደዚያ ዘና ብሎ ማየታችን እንግዳ ነገር ነበርና አስገርሞን ነበር።

ከተስፋዬ ንግግር የማስታውሰውና ታዳሚዊውን የአሣቀ አንድ ነጥብ ትዝ ይለኛል። ሁሉ ነገር የሚደረገው በሕግ ነው እያለ ምሳሌ ሲደረድር፤ ለሰንጋጣም በሕግ ነው ካለ በኋላ ፋታ ሰጥቶ፤ ምን ሰንጋጣ ብቻ ሰንፋታም በሕግ ነው!! የሚል ነበር። ታዳሚው ማውካካቱ አሁንም ይሰማኛል።

ወደ ኋላ ልመለስ።

ገና ኮሌጅ የገባን ጊዜ ሰብሐት እንደ ተስፋዬ የሚጽፍ መሆኑን አላውቅም ነበርና የተለየ ቀረቤታ አልነበረኝም። ይሁን እንጂ፤ ሰብሐትን ለመጀመሪያ ጊዜ ልብ ብዬ ያስተዋልኩት እና በአካል ይኸ ነው ብዬ ያወቅሁት በአንድ የክፍል ውስጥ ገጠመኝ ሳቢያ ነበር። ትምህርት የጀመርን ሰዓት፤

ምስተር ቤሩቤ የሚባለው የእንግሊዝኛ ቋንቋ አስተማሪያችን በድንገት ከፍል ውስጥ የመጀመሪያ ድርሰታችንን እንድንጽፍ አድርጎን ጽፈን አሰረኩብን። በለጠቀው የከፍል ግንኙነታችን (በሳምንት ሁለቴ ነበር የርሱ ክፍል) ውጤታችንን ባያመጣም፤ በጅምላ ስለ ከፍሉ ተማሪዎች የቋንቋ ችሎታ ሁኔታ ሽሙጥ እና ሹፈት የተበረዘበት ትችት አድርጎ፤ የዕለቱን ትምህርት ቀጠለ።

ከኮከበ ጽባሕ ቀንሥ ለመጀመሪያ ጊዜ የኒቬርሲቲ ኮሌጅ ከገባነው ሦስት ተማሪዎች አንዱ ነበርኩና፤ ከሌሎች ከፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ተማሪዎች መሐል ስንሰለፍ ቦታችን የት ነው የሚል ጥያቄ በውስጤ ስለነበረ ውጤቱን ለማወቅ ጉጉት ነበረኝና ሕጉም አልኩ። ይሁንና፤ በለጠቀው ሳምንት ውጤቱ ሲሰጠን የቤሩቤ ትችት ባይቀርም፤ ደብተሮቻችንን አደለን። የራሴ ውጤት ያስከፋኝ አልነበረም። እንዲሁም፤ የኮከበ ጽባሕ ጓደኛዬ የእካሉ ወልደ ሚካኤል (መሬት ይቅለለውና) ውጤት የሚያስተች አልነበረም።

ለሁላችንም ደብተሮቻችንን ከመለሰልን በኋላ፤ እጁ ላይ ከአስቀራት አንድ ደብተር ላይ፤ የላቀ ድርሰት ያለውን አነበበልን። በከባድ ቃላትና በውስብስብ ዐረፍተ ነገሮች ያልተጨናነቀ፤ ቀላል ግን እውነትም ውብ የሆነ የእንግሊዝኛ ድርሰት ነበር። የማን ይሆን? እያልኩ ሳሰላሰል፤ ቤሩቤ ወደፊት ራመድ ራመድ ብሎ አንድ ኮሳሳ ተማሪ ፊት ቀረብ አለና ደብተሩን ጣል አደረገለት። ያ ተማሪ ስብሐት ገብረ እግዚአብሔር ነበር።

ከዘመናት በኋላ ከሰብሐት ጋር ወዳጆች ሆነን ይህን እርሱን የሚመለከት እና እርሱም ያለበትን የአዲስ አበባ የኒቬርሲቲ ኮሌጅ ገጠመኝን ትውስታ ስነግረው ፈጽሞ እንደማያስታውሰው ነገረኝ! ነገሩ ገርሞኝም አላባራ ነበር። ስብሐትንም፤ ይኸን የተናገርኩትን ሌላ ቦታ ሰናገር የሰማ አንድ የሚያውቀው ሰው ወደ እርሱ መጥቶ እውነትነቱን ቢጠይቀውና እሱም አላስታውሰም ቢለው ሰውዬው እኔን አባይ አድርጎ ያስበኛል ማለት ነው አልኩት። ባለቤቱ የማያምነውን በወሬ የሰማ ሌላው እንዴት ሊያምን ይችላል? ወይም እንዲያምን ይጠበቃል አሰኘኝ። ከዚያ ስብሐትን ሐሁን የነገርኩህ የማታስታውሰው ገጠመኝ ስለሆነ ስነግርህ አላመንኩኝም ነበር ማለት ነዋ አልኩት።

«ለምን አላምንህ? አምንሃለሁ እንጂ» አለኝ።

«ካላስታወስከው እንዴት ልታምነኝ ትችላለህ» ስለው፤

«የምትዋሽበት ምንም ምክንያት የለማል» አለኝ።

ከዚያ ነገሩ ከመደመምም በላይ ወደ ሌላ ሐሳብ መራኝ። በዚያች ዕለት፤ ከፍሉ ውስጥ አብረን ከነበርነው መካከል ብዙዎቹ ይህን ነገር ልብ ያለሉት፤

ወይም ለጊዜው ልብ ብለውት የነበረም ቢሆን ጉዳዩ ስላላሉት ወዲያው ረስተውት ሊሆን እንደሚችል ተገነዘብኩ። ባለቤቱ ራሱ ሳያስታውሰው!! የሌላው ልብ አለማለት ምን ያስገርማል አልኩ ለራሴ። ይኸ ነጥብ ሰብብ ሆኖ ስለማስታወስና ስለምስክርነት ጉዳይ ጥቂት ከስብሐት ጋር ተወያይተን እንለፈው እንጂ፤ ስለዚህ ጉዳይ ያልተፈታ ጥያቄ በአእምሮዬ ሳያሳድርብኝ አላለፈም።

ከዚህ ጋር የተዛመደ አንድ ሌላ ነገር ላንሣ። ከመምህሮቻችን መካከል በኋላ ዘመንም ስብሐት የሚያስታውሳቸውና የሚያነሣቸው እንዳንድ ነበሩ። ከነዚህ መካከል ሁለቱ ምስተር ሶሎሞን እና ምስተር ሚኬሊዲስ (ከዘመነኛው የፍልስፍና አስተሳሰቦች ጋር ያስተዋወቀን መምህር ነበረ) ናቸው።

ከነዚህ የመጀመሪያው፤ ስለዓለም የሥልጣኔ ምንጮች ማለትም፤ ስለ ጥንታዊቷ ግብጽ፤ ስለ ሡሜሪያ/ባቢሎን፤ ስለ ሕንድ እና ቻይና ጥንታዊ ታሪክ ያስተማረን መምህር ነበር። ሶሎሞን ስለ ሡሜሪያ/ባቢሎን ታሪክ ሲያስተምረን፤ በአንዱ የትምህርት ጊዜ ጌልጋሜሽ ስለሚባል ጀግና ንጉሥ አፈታሪክ ላይ የተመሠረተ ድርሰትም ነግሮን ኖሯል። ምስተር ሶሎሞን ከፍል ውስጥ ስለ ጌልጋሜሽ ጀብድ ታሪክ ያቀረበው ድራማዊ ትረካ ትውስታ ከዘመናት በኋላም፤ በስብሐት ጎሊና ውስጥ ጸንቶ የኖረ ኖሯል። ይኸንን የተገነዘብኩት፤ ሁለታችን የኩራዝ አሳታሚ ድርጅት ባልደረቦች ሳለን፤ አንድ ቀን ስለ ጌልጋሜሽ በከፍተኛ አድናቆትና ስሜት ያወጋኝ ጊዜ ነበር። ሶሎሞን ትረካውን እንዴት ግሩም አድርጎ እንዳቀረበው አስታውሰን እንደሆነ ሲጠይቀኝ ያን ያህል ያልተሰማኝ መሆኔ (ምንም ባይል) ሳያስገርመው የቀረ አልመሰለኝም። እንዲያውም ስለ ጌልጋሜሽ ያለኝ ምጥን ዕውቀት ልበለው መረጃ ከዚያች ከሶሎሞን ትምህርት ይሁን ወይም በኋላ ጊዜ ስለ ኤፒክ ካነበብኩት ውስጤ የቀረው ይሁን እርግጠኛ አልነበርኩም። ሶሎሞንንና የጌልጋሜሽን ኤፒክ ግን አያይዤያቸው አላውቅም ነበር።

መምህሩ ግን በብዙዎቻችን ላይ የማይረሳ ትውስታ ጥሎብን የሐደ ሰው ይመስለኛል። ከላይ በጠቀስኩት መጽሐፍ ውስጥ፤ ስብሐት የሣለው ሶሎሞን በምናቤ ውስጥ ያለውን በጣም ይመስላል። በመጀመሪያ የክፍል ፈተናው የማርክ አሰጣጡ መንገድ ብዙዎቻችንን ያነጋገረ ነበር። በእርግጠኝነት ልምልበት አልደፍርም እንጂ፤ በለጠፋት የውጤት ወረቀት ላይ፤ ጥሪዥ ብርዥ እያለ እንደሚታወሰኝ፤ ተማሪው ሁሉ የተደለደለው በሚከተሉት ምድቦች ሥር ነበር። Super Genius (95—100), Genius (90—94), Simple Genius (85-89), Excellent (80—84) Very Good (75-79), ከዚያ Good እና Pass ብሎ እስከ 50 ማርክ ይወርዳል። ስብሐት በትክክል እንዳስታወሰው፤ ከሴት

መልከዐ-ሰብሃት.....

ተማሪዎች መካከል ፍኖት የምትባል ተማሪ አመጅመሪያው ምድብ ውስጥ አንደኛነበረች አስታውሳለሁ። መምህሩ ለሰብሐት አንደኛነበረውም ብርቱ ተማሪ ነበረች። በመሐል ስኮላርሺፕ አግኝታ ወደ ውጭ (ካናዳ) አንደ ሐደች ትዝ ይለኛል።

ከአስተማሪዎቻችን መካከል ሶሎሞንን ብቻ አልነበረም፤ የሩስያ እና የምሥራቅ አውሮፓ የኮሚውኒስት አብዮቶች አፈናቅለው ወደ ኢትዮጵያም ለመሰደድ ያበቁት። ለምሳሌ፤ ከሶሲየሎጂ ጋር ያስተዋወቀንን ፖሊቲካዊ የጎሽላቡን ዶክተር ሹልድሪንስኪን እና የሲቪል ሎው መምህራችንን መምህራችን ፍሮም ሂሮ ቱ ዚሮ የሚል ፈሊጥ ያዘወትር ነበር፤ ምክንያቱም የሕግ ዶክተርም የዩጎዝላቭ ጀነራልም የነበረ ሆኖ ሳለ፤ አሁን አምስት መቶ ብሰጭት ነበረበትና ነው።

ወደ ጊልጋሜሽ ኤፒክ መለስ ስል፤ ሰለአሱ (እና በዓለም ጥበባት ቃላት ዕውቅ ሰለሆኑ ሌሎችም) በአማርኛ ሰፋ ያለ መረጃ በታደለ ገደሌ ኤፒክ፤ ዘመን አይሸፊ የሥነ ጽሑፍ ቅርስ (1995) ውስጥ ይገኛል።

ከጀግንነት ግጥሞች ሁሉ ቀዳሚ ወይም ጥንታዊ ነው የሚባለው እና በአሱርባኒፓል ቤተመጻሕፍት ውስጥ የተገኘው የጊልጋሜሽ የጀግንነት ግጥም (The Epic of Gilgamesh) ነው...

የጊልጋሜሽ ኤፒክ ትረካ እምብርት ጉዳይ ሟቲነትን ድል የመንሣት እና ሕያውነትን የመጎናጸፍ የጋለ ፍላጎት፤ በጀግናው ላይ ያስከተለበት ፈታኝ ውጣ ውረድ እና የመጨረሻ ውጤቱ ነው። ጊልጋሜሽ ከሕይወቱ ላይ ሞትን ለማስወገድ፤ ወይም ዕድሜ ልክ ወጣት የምታደርገዋን ተከል ለማግኘት ያደረገው መናወዝና ተጋድሎ፤ አበባማ ተከሷን የማግኘቱ እርካታ እና መልሶ የማጣቱ ሠቀቀን ትረካ ነው።

ከዘመናት በኋላ፤ ትክክለኛ ወቅቱ ትዝ ባይለኝም፤ የተወሰኑ ዕንጎቻ ወጎቹን (አጫጭር ልቦለዶቹን) በእጅ ጽሑፍ ካነበቡ በኋላ ነው። አንድ ቀን ሰብሐትን ለምን የኖቭል ማሰተር ፒስ አትጽፍልንም አልኩት። ዝም ብሎ ጥቂት ከቆየ በኋላ፤ ከሰምንት ዓመት በፊት የጀመረው እና እንደፈለገው መልክ ያልያዘለት አንድ ልቦለድ እንዳለው ነግሮኝ ነበር። ዝርዝር ነገር ግን አልነገረኝም ነበር። ብዙ ቆይቼ ያ ልቦለድ እንዴት ሆነ? ስለው፤ ያኔ ያስብ የነበረው በአጋፋሪ እንደሻው ታሪክ ዙሪያ እንደነበረ ገለጸልኝ።

የጊልጋሚሽን ጉዳይ በዚያ መልክ ከአነሣብኝ በኋላ፣ ለሰብሐት አጋፋሪ እንደሻው ታሪክ መፀነሰ፣ በአእምሮው ውሎ አድሮ የነበረው የጊልጋሚሽ ታሪክ ትዝታ አስተዋጽኦ አለው ይሆን? አሰኝቶኝ ነበር።

ለሁለቱ ድርሰቶች የጋራቸው የሆነው ነጥብ ምትን የሰው ልጅ ቀንደኛ ደመኛ አድርጎ ማየት ነው። ከሁለቱ መሪ ገጸባሕርያት የመጀመሪያው ደፋር፣ ጀግና፣ ወደ ሞት የሚያቃርቡ ፍልሚያዎች ውስጥ ዘሎ የሚገባ፣ ሚቸነትን ከላይ ለመከላት የሚታትር ብርቱ ነው። አጋፋሪ እንደሻው ግን በአንጻሩ ሞትን ገና በወሬው የሚሸሹ ደካማ፣ ፈሪ ናቸውና፣ እውነትም አጋፋሪ እንደሻው በእትዬ አልታዩ አዋላጅነት የተገኙ ፍጡር ይሆኑ? የሚለው ሐሳብም አለ።

በዩኒቬርሲቲ ኮሌጅ ሳለን ከሰብሐት ጋር የተለየ ቅርበት አይኑረን እንጂ ማንበብን እንደ የሱስ ያህል የሚወድ እንደነበር አስታውሳለሁ። በዚያን ጊዜ የሚያነባቸው የመጻሕፍት ዐይነት ገደብ አይታይባቸውም ነበር። አንድ ቀን በኮሌጁ ቤተመጻሕፍት ጥግ በያዘ ጠረጴዛ ላይ ሲያነብ በአጠገቡ ሳልፍ የሚያነበው መጻሕፍ ርእሰ ዐይኔ ይገባል። ይኸን ርእሰ ጉዳይ (ሠራጭ) የሚመለከተውን ኮርስ ተከታትለን ከአበቃ ከዓመት ተኩል በላይ ዐልፎት ነበር፤ ከዚያም በላይ የወቅቱ ኮርሶች (የተርም) (የሦስት ወር) ፊትና እየተቃረበ ነበርና፣ ገርሞኝ ተጠጋሁትና ጥያቄ ያረገዝ ፊቴን አሳየሁት። ነገሩ ገብቶት ወዲያው የሚያነበውን የአዲስ መጻሕፍ የመዋሻ ካርድ የሚቀመጥበትን ኪስ ወደኔ አቅርቦ ካርዱን አውጥቶ እያሳየኝ፣ አንድም የተዋሰነ ሰው ስም እንደሌለበት አስገነዝበኝ። ጸሐፊው ስንትና ስንት ምርምር አድርጎ፣ ለፍቶ ጽፎ፣ አሳትሞ ከዚህ ቤተ መጻሕፍት አንድም ሰው አለማንበቡን ተናገረና፣ ሕኔ እንኳን እዚህ ላንብብለት ብዬ ነዋ፣ አለኝ። ነገሩን ያየበት መንገድ ለየት ማለት ኮርኩሮኝ ወደ ሔድኩበት ጉዳዩ ብሰማራም ገጠመኝ ትቶኝ አልሔደም ነበር።

ትምህርቱን ራሱ በቀየሰው የንባብ መንገድ ለመምራት አቅዶ የተነሣም መሰለኝ። እንዲያውም የኮሌጁ አገልግሎት የኑሮ ጣጣን ማሟላት፣ ከዚያ ራሱን የማስተማሩ ፋንታ የራሱ አድርጎ የሚያየው ይሆን? አስብሎኝም ነበር። ይሁን እንጂ፣ ያኔ እኔ እንደገመትኩትና እንደመሰለኝ ሰብሐት የኮሌጅ ትምህርቱን ጨርሶ ዲግሪ ስለማግኘት አለማግኘቱ ደንታ የሌለው አልነበረም ኖሯል። ይኸን ያወቅሁት ከኮሌጅ ጨርሰንና ውጭ አገር ደርሰን ከመጣን በኋላ ይበልጥ በተዋወቅንበት እና በተቀራረብንበት ጊዜ ነበር። ላይ ላይን ተመልክቼ ደንታቢስ የመሰለኝ ሰው ጥልቅ አሳቢ እና ሩቅ ዐላሚ ኑሩዋል። የመጀመሪያ ዲግሪውን መያዝ ለወደፊት ሕይወት እቅዱ ወሳኝነት ነበረው። ራሱ ቆርጦ ከፊቱ ላቆመው፣ መወጣት ለነበረበት የውዴታ-ግዴታ፣ በዚያ ወቅት አስተማማኝ ደሞዝ የሚያስገኝ ሥራ መያዝ፣ ለዘላቂታው ለዐለመው የሙሉ ነጻነት ሕይወት

መልከውሰብሃት
ለመብቃት፣ የኮሌጅ ዘመኑ ጥሩ ውጤት ምስራው ነበርና፤ አቅልሎ ያየው አልነበረም።

የተወሰኑ ዓመታት መሥዋዕት ቢያስከፍለውም ከአቀደው መሠረታዊ ግብ የደረሰ ይመስለኛል። ሁለታችንም በሥራው ዓለም ከተሰማራን በኋላ፤ ሁለት ጊዜ በሁለት አሳታሚ ድርጅቶች ውስጥ አብሮ ለመሥራት ዕድል ገጥሞን ነበር። በነዚህ ወቅቶች ስለርሱ ባሕርይ እና ማንነት የሚጠቁሙ ከስተቶች ሊያጋጥሙኝ ትችላለሁ፤ አንዳንድ ቁምነገሮችም ተገነዘብኩ። አንዱ፣ ጠባዩ ከተራ ሠራተኞች ጋር ሰምና ወርቅ የሚያደርገው ሲሆን፤ ከእኩዮቼና ከአለቆች ጋርም ሰላማዊ ሆኖ፤ በተለይ አለቆች ሌሎችን የሚጫኑ ከሆኑ አምርሮ ይጠላል።

ሌላው፣ ከሰዎች ጋር በመሠረታዊ ሐሳብ እና በጽኑ አመለካከት አለመግባባት ብቻ ሳይሆን ፍጹም ተቃርኖ ቢኖረው እንኳ፤ ከርሱ ጋር በሌሎች የጋራ ቁምነገሮች አብሮ መጓዝ ይችላል። በዚህ ረገድ ከብዙዎች አልተቀበለም ወይም እኔ እንዳልኩት አልሆነም ብለው በልባቸው ቁም ወይም ጥላቻ ያረግዛሉ። ስለዚህ፤ ላዩን ሰላማዊ መስለው ውስጣቸው ድፍርስ እንደሆነ ይቀራል።

ሦስተኛው፣ ስብሐት ኅላፊነትን የሚመለከተው እንደ ብሂሉ የነብር ጅራት አድርጎ ነበር። የነብር ጅራት አይዘምን፤ ከያዙ አይለቁም። የምር እና ከባድ አድርጎ ነው። እዚህ ላይ ግን ያገዙ ስብሐት አይደለም፤ ያገዙ ኅላፊነቱ ነው - ኅሊናውን።

ይኸን የከሰተው በሁለት መንገድ ነው። በፊት ለፊቱ ያሳየው፣ በባለቤቱ በሐና ይልማ እና በአክስቷ ልጅ በደረጀ ደፊሳ የጋራ ድርጅት፤ በዓለም ፑብሊክ ሪሌሽን ውስጥ በኅላፊነት ሲሠራ ነበር። እኔ ከዋሽንግተን ገንዘብ ሚኒስቴር በተመለስኩ ጊዜ፤ ድርጅቱ ከማስታወቂያ ሚኒስቴር ጋር ተስማምቶ የአማርኛውን መነን መጽሐፍት ያዘጋጅ እና ያሰራጭም ነበር። ለመጽሐፍ መጣጥፎች እንዳቀርብ ለመነጋገር ከድርጅቱ የመጣው ስብሐት ነበር። ሁኔታውና አቀራረቡ ዐውቀዋለሁ ብዬ ከጠበቁት ስብሐት ለየት ያለ ነበር የሆነብኝ።

ሁለተኛው መንገድ በግልብጡ የሚሔድ ነው። ማለትም፣ ኅላፊነትን ከመውሰድ መቆጣጠል፤ ከተቀበሉ ሰላም የለማ። ይኸን ያየሁት ኩራዝ ሳለን ነበር። የድርጅቱን አሳታሚ ዘርፍ በኅላፊነት እንዲመራ ብዙ ተመኝቼ ነበር። ነገር ግን፤ በዚህም ብሎ በዚያ ሳይሆን ቀረ።

ሌላው፤ የወጣቶችን ወይም የባለሙያችን የወደፊት ዕድል ለማመቻቸት በይፋ ከመጻፉም በላይ፤ በግል በሚያጋጥመው ዕድል ሁሉ መጣርን (ያውም ባለ ጉዳዩ ሳያውቅ) ዐይነተኛ ተግባሩ ያደረገ ነበር። ለዚህ በዋቢነት አንድ ነገር ላንሣ። ታዋቂው የኢትዮጵያ የሥነ ጥበባት ሐያሲ፤ አሰዩ ገብረ መድኅን በወጣትነቱ የመጀመሪያ የሥዕል ትርኢቱን ከሁለት ሠዓልያን ጓደኞቹ ጋር በማዘጋጃ ቤት የከፈተ ምሽት ስብሐት ተገኝቶ ነበር። ከትርኢቱ ተመልካቾች መካከል ሜትር-አርቲስት አፈወርቅ ተከሌም ነበርና ጣጋ ብሎ ምን እንደሚል ሲያዳምጥ፤ አንዳንድ አዎንታዊ ቃላት ሲዘነዝር ይሰማዋል።

ስብሐት አፈወርቅን፤ አሰዩ ገብረ መድኅንን ልጥራውና ይኸን ያልከውን ለሉ ገብረው፤ ለወጣቶቹ ያንጋፋዎቹን አስተያየት መሰማት ይጠቅማቸዋል፤ ያበረታታቸዋል፤ አለው።

አፈወርቅ፤ አሰዩን ብቻ ሳይሆን ሦስቱንም ጥራቸው አለውና፤ ስብሐት ጊዜ ሳያጠፋ ወጣት ሠዓሊዎቹን ነግሯቸው ተያይዘው መጡ። አፈወርቅ መናገር ሲጀምር ሰው ተሰባስበ። እንዲህና በዚህ የተጀመረው ነገር ርእሰ ጉዳዩም ሰፍቶ ሌሎችም ተጨምረውበት እስከ ምሽቱ አራት ሰዓት ግድም ውይይቱ እንደ ዘለቀ አስታውሳለሁ። መንግሥቱ ለማ፤ ብርሃኑ ዘፊሁን፤ ጸጋዬ ገብረ መድኅን እና ሌሎችም ብዙ እንደ ነበሩ ትዝ ይለኛል። ስብሰቡ በመጨረሻ ሲበተን፤ ስብሐትን አላገኘሁትም ነበር። ከዚያ በኋላ ቆይተን ሰንገናኝ ስለዚች ምሽት እንሥተን መወያየታችን ትዝ አይለኝም።

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ኮሌጅ ከክፍል ጓደኞቹ ስብሐትን ለይቼ እንዳውቀው ሰበብ የነበረው አንድ የእንግሊዝኛ ቋንቋ ድርሰቱ እንደ ነበረ ገልጫለሁ። ይሁን እንጂ፤ ወደፊት ለዘለቄታው ወደ ድርሰቱ ዓለም ይዘልቃል ወደሚል ግምት መርቶኝ የነበረ ገጠመኝ ነው ለማለት ግን አይደለም። ሆኖም፤ ወደ ሥራው ዓለም ከገባን በኋላ ቆይቶ ጽሑፎች በእንግሊዝኛ እና በአማርኛ ቋንቋዎች በተለይ በመጽሔቶች ማቅረብ ሲይዝ ነገሩ አልደነቀኝም ነበር።

በዚህ መሐል ይመስለኛል፤ (አራት) የአማርኛ ልቦለዶች መጻፉን እና በእጅ ጽሑፍ በመዛግብት ላይ ተከትበው ለአንዳንድ ወዳጆቹ እንደሚያስነብብ የሰማሁት። ከአነበቡት መካከል አንዱ፤ ገጣሚ እና ጸሐፊ ተውኔት የሆነው ወዳጄ፤ ጸጋዬ ገብረ መድኅን ነበርና፤ በእርሱ ጥቆማ ስብሐትን ሳገኘው እንዲያስነበበኝ ጠየቅሁት።

አንተ የምትወደው ዐይነት አይመስለኝም፤ አለኝ።

ሳላነበው መውደድ መጥላቱን በምን ዐውቃለሁ? ደግሞም፤ ለኔ ቁምነገሩ አንተ የጻፍከው መሆኑ ነው። ስብሐት ምን ጽፏል በማለት ነው አልኩት።

ብለ ውቤ በርሃ ነው ሲለኝ፤ ስላልቀመስከው፤ ስለማታውቀው ሕይወት ነው፤ ደግሞም አንተ የሃይማኖት አበው ማኅበር ግርፍ ነህና አትወደውም ሕይወት ነው በሚል ተረዳሁለት። ምክንያቱም፤ ኮሌጅ ሳለን እኔና መስሎቼ ደንብ ጥሶ እንደነዚያ ዐይነት መዝናኛ ቦታዎች ማምሸትን፤ አጥር ዘሎ መግባትን ነቃፊዎች ስለነበርንና፤ በዚህ ረገድ ምድባችን እየቅል መሆኑን ያውቅ ነበርና ነው።

የሆነው ሆኖ፤ የኋላ ዘመን ማኅበራዊ ግንኙነታችን ጤናማና ሠናይ ስለነበረ የመዛግብቱን ላይ ድርሰቶቹን (ሌቱም አይነጋልኝ፤ ትኩሳት... ወዘተ በተራራቁ ጊዜያት ለማንበብ በቃሁ። ይሁን እንጂ፤ አራተኛ የተባለውን ልቦለዱን ግን በብዙ የከሸፉ ቀጠሮዎች ሳቢያ ሳላነበው ቀረሁ፤ እንዳነበው አለመሻቱን ስንዝብ መጎትጎቱን ተውኩት። (እኔ ያኔ ሙሉ ውሎ በመንግሥት ቢዩሮክራሲ ዓለም ውስጥ የነበረ መሆኑን መግለጥ ይገባኛል።)

በዚያን ወቅት፤ ድርሰቶቹ የጎትመት ብርሃን ለማየት ዕድል እንዳልነበራቸው ደራሲው አልጠፋውም ነበር። እንዲያውም በሚጽፍበት ወቅት የሳንቡር ታሳቢ አለመሆን እንዳሰኘው ለመጻፍ ያስቻለው ይመስለኛል። የሣለው ማኅበራዊ ሕይወት እውናዊና ተአማኒ ሆኖ ነው የቀረበው። በመጀመሪያ ሥራው ውስጥ የአንዳንድ ገጸባሕርያትን የገሐዱ ዓለም ማንነት ሳልጠረጥር አልቀረሁም ነበር።

ያም ሆነ ይህ፤ አካፋን አካፋ በሚለው የትረካ አቀራረቡ ላይ፤ እሱም አስቀድሞ እንደ ገመተው፤ የተለያዩ አቋም ነበር እኔና እርሱ የያዝነው።

በፈጠራ ሥራዎች ላይ አውናዊነትን በሚመለከት፤ በርካታ መላምታዊ እሳቤዎችና ንድፈ ሐሳቦች ቢኖሩም፤ በእሳቤው ጥሬ መሠረቱ፤ በጽሑፍ የሚሣለው የፈጠራ ዓለም እና ሕይወት፤ ከምንኖርበት ከገሐዱ ዓለም እና ሕይወት ጋር ምን ያህል ይዛመዳል፤ ይቃረናል? የሚለው ጥያቄ ዐቢይ ጥያቄ ነው። ይህን ማለት ግን የእውኑ ዓለም ትክክለኛ ግልባጭ እንዲሆን ይጠበቃል ለማለት አይደለም። እንዲያውም፤ የፈጠራው ሥራ የእውኑን ዓለም ከስተቶች እንዳሉ ሳይሆን ዋናውን ጉዳይ ወካይ ወይም ምንነቱን አሳይ የሆኑ ዝርዝሮችን ጨምቆ ከዚያ ውስጥ ማውጣትን ግቡ ማድረግ ይገባል የሚል አስተምህሮም አለ። ከዘገባዊ ባሕርይ ይልቅ ወደ ከስተቱ ምንነት ፍካሬ፤ ወደ ማኅበራዊ ፋይዳው ምዛኔ የሚያተኩር ተግባር ተደርጎ ነው መታየት ያለበት የሚል ነው።

ከዚህ ባንጸር የሚገኘው የእውናዊ ድርሰት አቀራረብ አስተምህሮ ደግሞ፤ ደራሲው ከራሱ አንዳች ነገር ሳይዶል፤ ያለውን እውነታ ሳይቀንስ ሳያክል ታማኝ ሆኖ እንዳለ ማቅረብ ነው ግዴታው የሚል ነው።

ይሁንና፤ በኢትዮጵያ የቅድመ ጎትመት ሳንሱር መኖር ደራሲያንን በድርሰታቸው ይዘትና በአገላለጹ ረገድ ራሳቸውን አስቀድመው እንዲያቅቡ የማድረግ አሉታዊ ጫና እንደነበረው የሚታወቅ ነው። ስለዚህ፤ ያንን ከሰሌት ውስጥ ሳያስገቡ የሚጽፉ ጸሐፊትና ደራሲያን ሐሳባቸውን እና ስሜታቸውን፤ እንዲሁም ማንኛውንም ሰዋዊ እና ማኅበራዊ ክስተት እንደ ልባቸው እና እንዳሰኛቸው ለመግለጽ ያስችላቸዋል። የሰብሐት ድርሰቶች በዚህ ነጻ መንፈስ የተጻፉ ናቸው።

የቅድመ ጎትመት ሳንሱር ታሳቢ አለመደረግ ነጻነት ይሰጣል ቢባልም፤ ግለሰቦች ሁሉ የማያመልጡት ሌላ ሳንሱር ደግሞ አለ። ይኸውም ተወልዶ ያደጉበት እና የሚኖሩበት ኅብረተሰብ፤ ይህ ተገቢ ነው፤ ያ ተገቢ አይደለም የሚለው፤ ያልተጻፈ ነገር ግን በማኅበሩ አባላት ልብ ውስጥ የታተመ ረቂቅ ደንብ አለ። ይህ ያልተጻፈ ደንብ የሚደነባው ለማኅበሩ መንፈሳዊ ደኅንነትና ጤናማነት ሲባል በማኅበሩ በራሱ ስለሆነ ጫናው ጠንከር ያለ ነው። ያንንም ጥሶ ሲኬድ ማኅበረሰቡ ይቆጣል፤ በተለያዩ ስልት አባሉን ሊቀጣ ይነሣል። ይሁን እንጂ፤ በዘመን ጉዞ እና ከትውልድና ከማኅበረሰብ ለውጥ ጋር ሠንሠለቱ በልኩ ላላ እያለ የሚሔድ መሆኑ ይታወቃል፤ ጨርሶ ይወልቃል ለማለት ግን፤ የማኅበረሰብ ምንነትና ባሕርይ ሲታይ አያስደፍርም።

የሰብሐት ብዕር ትሩፋት በነዚህ አነጋጋሪ የመነሻ ሥራዎቹ ብቻ ተቀንብቦ የሚታይ አይደለም። በጋዜጦችና በመጽሔቶች በመጣጥፍ መልክ እና እንዲሁም በመጽሐፍ መልክ (በተለይ አምስት ስድስት ሰባት)፤ ወጥ እና ትርጉም፤ በዐማርኛ እና በእንግሊዝኛ፤ የልቦለድና ኢልቦለድ ሥራዎቹ መመርመርና መጠናት ያለባቸው ናቸው።

የሰብሐት መጫወቻ ካርዶች፤ ፍትወት፤ ልቡናና ታሪክ¹

በቴዎድሮስ ገብረ

እኔ እውነቴን ነው የምልህ፤ ጨዋታዎች መጻፍ ነው ፍላጎቴ። አሁን እየተጨዋወትን ነው አይደል? ስላሴዎች ስንት ናቸው? በየት በኩል ሦስት? በየት በኩል አምስት? አያልን አይደለም። እየተጨዋወትን ነው። እንደዛ በቃ። ሰው ጨዋታ ይፈልጋል። የሚያጫወት ነገር ልጻፍለት ብዬ ነው የምጽፈው። ኤንተርቴይነር ይባላል። አጫዋች። ጊዜ ማሳለፊያ ነው እንጂ ማበርከት አይደለም።

—ሰብሐት ከኢንፎቴይመንት ጋር ያደረገው ቃለ ምልልስ፤
በዓለማየሁ የተጠቀሰ፤ 2004፡85

1. መንደርደሪያ

አሪጅናል ደራሲ መጀመሪያ ካለ ይነቅፋታል። ለአንባቢያን አይገባቸውም። ደራሲው ጂኒየስ ነዋ። ለሐያሰያን አይመችም። በሐያሰያን መለኪያ ቢለኩ ይወጣሉ፤ ያፈነግጣሉ።—በአርቲስቶች መካከል ሁልጊዜም ንትርከና ንዝገዝ ያለ ነው።—ልዩነቱ ምናልባት እኛ አገር ሲሆን ጭካኔው ይበዛል። ሐያሲ ልክ እንደ ዘበኛ ነው። ዘበኛ ምንድነው ማድረግ ያለበት? ፈንጂ የጦር መሣሪያ አለመያዝህን መፈተሽ ብቻ ነው ተግባሩ። ግን 'ይህ ምንድነው?' ይልህና መጽሐፉን ያገላብጣል። ምን አገባው? ምንም። ያልተሰጠውን፤ የማያገባውን ስልጣን ጨብጦ ያጎሳቁልሃል።

—ሰብሐት፤ በማስታወሻ ውስጥ፤ 301

¹ በዚህ መጣጥፍ ውስጥ የሰፈሩ ሐሳቦች ሰብሐትን በሚመለከት በተለያዩ ጊዜያት ከካሄድኳቸው ምርምሮችና ቃለ ምልልሶች ተውጣጥተው፤ አዳዲስ ሐሳቦች ታክለውባቸው የቀረቡ ናቸው። ምርምሮች፤ "Myth and Sexuality: A Mythopoeic Reading of *Létum Aynegallin*." *Callaloo*, (Vol. 33, No.1, 2010) pp. 136-145; "Period, History and Literary Art: Historicizing Amharic Novel." *NorthEast African Studies*, (Michigan State University Press, forthcoming 2012/13)፤ "ነገረ ጾታዊና ነገረ ወሲባዊ ምንትነት በሰብሐት ረጅም ልብ ወለዶች ውስጥ" (ለ21ኛው የቋንቋዎች ጥናት ጉባኤ የተዘጋጀ፤ ሰኔ 2002)። ቃለ ምልልሶች፤ ሽገር ራዲዮ ነሐሴ 17/ 2001፤ ፋና ኤፍ. ኤም. 98.1 ጥር 27/2004፤ የአሜሪካ ደምጽ ራዲዮ፤ የአማርኛ አገልግሎት ጥር 27/2004።

የሥነ ጽሑፍ ትምህርት ቤቶች በዋናነት በሁለት ፈርጆች ላይ የሚመሠረቱ ተቋማት ናቸው፤ አንደኛ፡ በሥነ ጽሑፍ ዚን (Literary Art)፤ ሁለተኛ፡ በሥነ ጽሑፍ ጥናት (Literary Study) ላይ። እነዚህ ፈርጆች አካዳሚያዊ ተቋም ውስጥ ካላቸው ጉርብትና ባለፈ ተዛማጅ፤ ተመጋጋቢና ተወራሪ በመሆናቸው የአንዱን ህልውና ከሌላው ነጥሎ ማሰብ ይከብዳል። የሥነ ጽሑፍ ዚን (ማቴሪያል) ለሥነ ጽሑፍ ጥናት የሰበት ማእከል ሲሆን፤ ጥናቱ በምላሹ ለማቴሪያል በቀስቃሽነት፤ በጠባቂነትና በመሪነት ያገለግላል።²

አንደተቀሩት ዓለማት ሁሉ የአገራችን የሥነ ጽሑፍ ትምህርትና ምርምር አንደ ሃይማኖት ቀኖና ብዙዎቹን ድርሰቶች ቸል እያለ፤ ጥቂቱን ብቻ መርጦ ሲያጠና (ካነናይዝ ሲያደርግ) ለረጅም ዘመን ኖሯል። በልዩ ልዩ ክስተቶች ቀስቃሽነት አዲስ ለሚበቅሉ ዘውጎች፤ በተለይም በ“ነገረ ወሲብ” ላይ ለተመሠረቱ ድርሰቶች ፍጹም ሥፍራ ነፍጓል። በዚህም የኪኑን ሂደት አውኳል። እርግጥ ነው፤ አንቶኒ ኢስት ሆፕ እንደሚያስረዳው (1991: 93)፤ በዚን ውስጥ በገሃድ የሚመሰል ነገረ ወሲብ በአንድ አገር የሥነ ጽሑፍ ቀኖና (literary canon) ውስጥ ላለመታቀፍ ዓቢይ ምክንያት ሆኖ ኖሯል። ፍትወትንና ወሲባዊነትን ዐቢይ ጭብጣቸው ያደረጉ ኪኖች፤ ለምሳሌ ዛሬ በዓለም ታላላቅ የሥነ ጽሑፍ ትምህርት ቤቶች ከፍ ያለ ሥፍራ የሚሰጣቸው የጀምስ ጆይስ፤ የዲኤች ላውራንስ፤ የጀምስ ባልድዊን፤ ወዘተ. ሥራዎች ለረዥም ዘመናት እጣቸው ከዓለም የሥነ ጽሑፍ ጥናት መድረኮች መጥፋተር ነበር። በአገራችንም፤ በአከያየን ደረጃም ይባል በዘመን የዳኛቸውና የበዓሉ አኩያ የሆነው ስብሐት-በተለይ በረጅም ልብ ወለዶችና በኖቬላዎች-በአማርኛ የሥነ ጽሑፍ ትምህርትና ምርምር ውስጥ ተገቢውን ሥፍራ ተነፍጎ የመኖሩ ምክንያት ይሄው ይመስለኛል።

በሥነ ጽሑፍ ጥናት ድርሰቶች ይሰበሰባሉ፤ ይቃኛሉ፤ በወገን በወገን ይለያሉ፤ በነቂስና በወል ተገልጸው፤ ተተንትነውና ተፈክረው ይመዘናሉ። ለነባሮቹ ታሪክ ይጻፋል። ለአዲስ በቀሎችና ለባለአዲስ ዘይቤዎቹ የምድብ ሥፍራ ይፈለጋል ወይም ይፈጠራል፤ ወዘተ። በየዘመኑ በአንድ በኩል

² በስልጠናው ፈላስፋ፤ በነፍስ ፕሪው ታላቅ ባለቅኔ፤ የሥነ ጽሑፍ ሐያሲና የንድፈ ሐሳብ ቀማሪ ለሆነው ቲ ኤስ ኤልየት፤ ሒስ ለኪነት የአስተንፋስ ያህል ነው። ይህ ደግሞ በኪኑና በጥናቱ መሃል ያለውን ዝምድና ህልውናዊ ያደርገዋል። የሥነ ጽሑፍ ንድፈ ሐሳብ የሥነ ጽሑፍ ሒስን ያራቅቃል፤ ሒሱ በፈንታው የዘመኑን የሥነ ጽሑፍ ልማድና ስምምነት ያልቃል፤ ወደ ኪኑም ዘልቆ የፈጠራ ሥራዎቹን በይዘትም ይባል በቅርጽ ያበለጽጋል። የኪናዊ ሥራዎቹ ብልጽግና በምላሹ ለንድፈ ሐሳብ ተጨባጭነትን፤ ለሒሱ ተሰማሚነትን ይሰጣል። ይህ እውነታ ስብሐትን ከመሰለ፤ ከብዙ ዲሲፕሊኖች ጋር ትውውቅ ካለው ታላቅ ኪኒ የሚሰወር አይመስለኝም። ሐያሲ “ምን አገባው? ምንም የሚለው አስተያየት ልብ ወለዶቹ በልዩ ልዩ፤ በእመካቸው ሥነ ጽሑፍ ባልሆኑ ምክንያቶች ከትምህርት ቤቶችና ከምርምር መድረኮች መገፋታቸው፤ ወይም በእርሱው ጽንጽ “መጎሳቆላቸው” የፈጠረበትን ቅሬታ የገለጸበት ይመስለኛል።

ማቴሪያሎች በሚፈጥሩት እንዲህ ባለ አስገዳጅነት፣ በሌላው ፈርጅ ደግሞ ንድፈ ሐሳቦች በሚቀሰቅሱት ጫና አማካይነት የዓለም የሥነ ጽሑፍ ትምህርት ቤቶች፣ እያዘገመም ቢሆን፣ ሚዛናቸውን ሲመረምሩ፣ ሥርዓተ ትምህርታቸውን ሲያድሱ፣ ኮርሶቻቸውን ሲከልሱ ኖረዋል። በተለይም ከ1960-70ዎቹ ወዲህ በገነነው “ድኅረ-መዋቅራዊነት” (*post structuralism*) በተሰኘ ንቅናቄ የሥነ ጽሑፍ ትምህርትና ምርምር-በጥቅሉም የነገረ-ሰብእ (*humanities*) መስኮችን ማሰብ አንችላለን-“አብዮት” ተካሂዶበታል። ይህ ንቅናቄ ካሉት በርካታ ፍቺዎችና ሙያዎች መኃል አንዱ የነባሮቹ የነገረ ሰብእ ትምህርቶች የአስተሳሰብ መታገሪያ የሆኑትን “ተዋረዳዊ ተቃርኖዎች” (*hierarchical oppositions*) ማስተንተን፣ መታገሪያዎቹን የሚፈጥሩ ሐቲቶችን በመፈከር የተቃርኖዎቹን ተፈጥሯዊ አለመሆን ማሳየት ነው። ንቅናቄው በዲሲፕሊኖች መኃል እጅግ ከፍተኛ መቀራረብን ፈጥሯል። እንደ “high culture” እና “low culture”፣ “classics” እና “popular literary texts” ያሉ ጥንድ ተቃራኒዎችን (*binary oppositions*) ለማቀራረብ፣ ለማጎራበትና ለማስማማት ሞክሯል።

ከዚህ ሁሉ ተግባር የሚመነጨው የንቅናቄው ፋይዳ ተገፍተውና ከብር አጥተው የኖሩ “ሰብዓዊ ጉዳዮች” የሚጠኑባቸው አዳዲስ አንጻሮች እንዲፈጠሩ፣ የተፈጠሩትም እንዲጠነከሩ እድል መስጠቱ ነው። “የነገረ ጾታና ነገረ ወሲብ ሥነ ጽሑፋዊ ጥናት”ን፣ በምሳሌነት መጥቀስ ይቻላል። ለተገፉት የሚያደሉት ገናኖቹ የሥነ ጽሑፍ ትችት አንጻሮች (“*New Historicism*”, “*Cultural Study*” and “*Queer Theory*”) ከዚህ ንቅናቄ አብራክ የተከፈሉ ናቸው። እነዚህ የትችት አንጻሮች ታላላቆቹ የሥነ ጽሑፍ ትምህርት ቤቶች በተቋማዊ አወቃቀርም ይባል በትምህርት ፍልስፍና ይለወጡ ዘንድ አስገድደዋል (Widdowson, 1999: 64-92)።

ወደ አገራችን እንመለስ። የአገራችን የሥነ ጽሑፍ ትምህርትና ምርምር ከተወሰኑ መምህራንና ተመራማሪዎች ግለሰባዊ ጥረት ባለፈ በተቋም ደረጃ ይህ ዓይነቱ ለውጥ ሲያልፍም የነካው አይመስልም። ዛሬም የትምህርት “ፍልስፍናው” አልተሻሻለም፤ ዛሬም ራሱ የፈጠረው፣ ወይም በአደራ ያኖረው የጥንት ተዋረድ ተገዢ ነው። ዛሬም ድረስ ለአዳዲስ ኪናዊ ፍልስፍናዎች፣ የአከያየን ስልቶችና ዘውጎች በሩን እንደዘጋ ነው። ዛሬም እንደ ፍትወት (*desire*)፣ ነገረ ወሲብ (*sexuality*)፣ ወዘተ. ላሉ ተደጋጊ ሐቲቶች ሥፍራ የለውም። እነዚህ ጉዳዮች ለሰብሐት ድርሰቶች፣ በተለይም ለረጅም ልብ ወለዶችና ለኖቬላዎች መገፋት፣ በኋለኛው ዘመን ለተከየኑት አጫጭር ተረኮች ቸል መባል ዓበይት ምክንያቶች ይመስሉኛል።

2. ሥነ ጽሑፍና ነገረ ወሲብ

በፍርድ ቤት ትንታኔ፣ ራስን ከማኖር (ከመመገብ) ቀጥሎ ራስን ማባዛት (ወሲብ) ነው የሠው መሠረታዊ ፍላጎት። ለሰው “የኤነርጂ” የጋይል ምንጩ ወይም ሞተር ወሲብ ነው። [ወሲብ] ጤናማ በሆነ መንገድ መውጫ ካጣ በመጥፎ መልኩ መውጣቱ አይቀርም።

—ሰብሐት፣ በማስታወሻውስ፣ 214

ፖርኖግራፊ ማለት ሆነ ተብሎ በምርጥ ባለጌ ቃላት የሚጻፍ አንባቢው የሚያቅፈው ሲያጣ ለብቻው የሚደሰትበት ነው። “ዩሊሲዝ” ግን የሕይወትን ስዕል የሚያሳይ የሥነ ጥበብ ሥራ ስለሆነ “ፖርኖግራፊ” አይደለም በሕግ ተፈርዶለት ታተመ። በዩኒቨርሲቲዎች የጀምስ ጆይስን ሥራዎች ማስተማር ተጀመረ።

—ዝኒ ከማሁ፣ 275

የሥነ ጽሑፍና የነገረ ወሲብን ዝምድና በሁለት ዋና ዋና ፈርጆች ከፍለን መመልከት አንችላለን። የመጀመሪያው ፈርጅ የሥነ ጽሑፍ ኪንን ፍትወታዊነት፣ ወይም ወሲብ ቀስቃሽነት ሚናን ይመለከታል (*sexuality of literature*)። ይህ ሚና ለሥነ ጽሑፍ የተፈጥሮን ያህል ነባር ነው። “ጭምት” በምንላቸው ድርሰቶች ውስጥ ለምሳሌ፣ በፍቅር እስከ መቃብር የበዛብህና የሰብላ ድሪያ ፍትወትን የመቀስቀስ ሚና አለው—የደራሲው ዓላማም ይባል የድርሰቱ ግብ ይሄ ባይሆንም። በኦዲናርስ ውስጥ የሚገጥመን የአደፍርስና የሮማን መሳሳብ፣ ወይም በክብረት ዓይን የምናየው የዶሮዎች ድሪያ ይህንኑ ጫና የማሳደር አቅም አለው። ይህ ዓይነቱ ጫና በአዳም ረታ ሥራዎች ውስጥ ከፍ ይላል። በበዓሉ ግርማ ድርሰቶች ውስጥ ደግሞ ጫና ይደርሳል።

ሁለተኛው ፈርጅ፣ ሥነ ጽሑፍ ፍትወትን ከመቀስቀስ ባለፍ የፍትወትንና የወሲብን ተፈጥሮ፣ ሙያና ከንዋኔ በርእሰ ጉዳይነት ወይም በጭብጥነት ይዞ ወለዶችና ኖቪላዎች ለዚህ ዓይነቱ የሥነ ጽሑፍ ሚና ጥሩ ማሳያዎች ናቸው። በሰብሐት ድርሰቶች ውስጥ ፍትወትና ነገረ ወሲብ በአንድ በኩል በጽንሰ ሐሳብ ደረጃ መባያዎች ሲሆኑ በከንውንም ረገድ የሩካቤ ሥጋ መቀስቀሻዎች ናቸው። የሃያኛውን ክፍለ ዘመን የመጨረሻ አሰርት እና ከ2000 እስከ 2004 ያለውን የአማርኛ ዝርዝር ሥነ ጽሑፍ ለሚታዘብ ጥቂት የማይባሉ የአማርኛ ልብ ወለዶች በጉዳዮቻቸው “ፍትወታዊነት” እና “ወሲባዊነት” በዘይቤዎቻቸው

ልቅነት ይህንን መንገድ የተከተሉ ይመስላሉ፤ የሰብሐትን ያህል በጽንሰ ሐሳብ በንድፈ ሐሳብ የመራቀቅ ብቃት ባይኖራቸውም ቅሉ።³

ልቅ ዘይቤ (*obscene style*) በርካታ ጉዳዮችን መጠሪያ ነው። ልቅ ዘይቤ፣ አንደኛ፣ የቋንቋ አጠቃቀምን ጠቅልሎ የሚያሳይ ሁለተኛ፣ በየትኛውም ቋንቋ የሚካሄድን ገደብ የለሽ የወሲብ ከንውን ገሰጽ፣ ሦስተኛ፣ በገጸ ባሕርያት አሳሳል ውስጥ የሚገጥምን የአካል መራቀቅ ይመለከታል። የአስተሳሰብ ዘይቤን ልቅነትም በአራተኛነት የአካል መራቀቅ መመልከት እንችላለን። እነዚህ ገጽታዎች አንድን ድርሰት እዚሁ ደብዳቤ እና/ወይንም በ“ፖርኖግራፊያዊነት” ለመፈረጅ መንገድ የሚጠርጉ ናቸው።

በብዙዎቹ የሥነ ማኅበረሰብና የነገረ ሰብእ አጥኚዎች ፖርኖግራፊና ኤሮቲካ የወሲብ ቀስቃሽ ወይንም በተጓዳኝም እምነት፣ አስታዋሽ ኪነ ጥበባትና እደ ጥበባት ባሕርያት ናቸው። ጥቂት በማይባሉ ተመራማሪዎች (ለምሳሌ፣ Donnerstein and Berkowitz, 1981; Fisher and Barak, 1989) “ፖርኖግራፊ” በኃይልና በግዳጅ ከሚፈጸም ወሲብ ጋር ሲዛመድ፣ በሌሎች ዘንድ ደግሞ ከግዳጅና ኃይል ይልቅ ሰብአዊ ጋር ማዋረዱ ይተኮርበታል (Zillmann and Bryant, 1984)። “ኤሮቲካ”፣ ከብርሃን በፊቃድ፣ በፍቅር፣ በክብር የሚከናወንባቸው ኪነ ጥበባት ወሲብ ጎራው የዚህ ተቃራኒ ነው። ይህን እንበል እንጂ እነዚህ ድንጋጌዎች አንድን ሥራ በፖርኖግራፊነት አልያም በኤሮቲካነት ለመወሰን በቀላሉ ግልጋሎት ላይ የሚውሉ መመዘኛዎች አይደሉም። ምክንያቱም፣ አንደኛ፣ “ክብር”፣ “ውርደት”፣ “ፈቃድ” የሚባሉት ጉዳዮች እጅጉን ኅሊናዊ ናቸው። ሁለተኛ፣ የሚፈጥረው ጫናም አለ። በአንድ በኩል የሥነ ምግባርና የሞራል መመዘኛዎች ከባህል ባህል ልዩነት ያሳያሉ። በሌላ በኩል ደግሞ በአንድ ባህል ውስጥ የሚፈጥረው ተጽእኖም ይኖራል። ለምሳሌ፣ ከኢድማስ ባሻገር በወጣበት ዘመን

³ “የሰብሐትን ያህል በጽንሰ ሐሳብ በንድፈ ሐሳብ የመራቀቅ ብቃት የላቸውም” የሚለው ማጠቃለያ “ድርሰቶቹ አይረቡም” ወደሚል ፍርድ እንዳይወስድን መጠንቀቅ ይገባል። ከድርሰቶቹ መኃል ጥቂት የማይባሉት በአከያየን ረገድ የተሳካላቸው ይመስላሉ። በባሕል ተጋፊ ትዕይንቶቹ ልቡናን የሚያውኩ የሰዶም ነፍሳት ለዚህ ዓይነት አቋም ጥሩ ማሳያ ይሆናል። በባለታሪኩ የመረጃ ምንጭነት ፋሪስ በሚባል ሰው የሚተረከው ይህ ድርሰት ንኡስ ዘውጉ ሕይወት ታሪካዊ ይሁን እንጂ በአቀራረብ ቅጡ ግለ ታሪካዊ (*autobiographical mode*) ነው። በተረከ አስተናገዱና በትረካ ፍጥነቱ (*narrative architecture and momentum*) የአዳም ረታ ተጽእኖ ያለበት ይመስላል። የምእራፍ አከፋፈቱ ድንገት ነው፤ በተገመሰ ታሪክ (*in medias res*)። የሁነቶች አስፋፈርና የጊዜ አስረጫጫቱ አስተጋውሯዊ (*juxtapositional*) ነው። የተራኪ ገጸ ባሕርይው ስሜታዊ፣ ሐሳባዊና አካባቢያዊ ገጠመኝ፤ በሌላ በኩል ደግሞ ለእነዚህ ገጠመኞች የሚሰጣቸው ምግባራዊ፣ እውቀታዊና ልቡናዊ ምላሾች የሚቀርቡበት በጊዜና በአንጻር-ውስጣዊና ውጫዊ አንጻር-ይፈራረቃል። የጊዜና የአንጻሩ መንታነት (*duality of tense and perspective*) በተለይ የግንባር ለግንባር ወግ እስኪመስል ድረስ ለትረካው ጥንካሬን ሰጥቶታል፤ ወዘተ። ጥቂት የማይባሉት የጊዜው ድርሰቶች እነዚህን ባሕርያት ሲጋሩ መመልከት እንችላለን።

በወሲብ ቀስቃሽነት “ይወነጀል” እንደነበር እንሰማለን። አሁን ከአርባ ዓመት በኋላ ይህ ልብ ወለድ “ጭምት” (*decent*) ሊሰኙ ከሚችሉ ድርሰቶች መኃል አንዱ ነው። ዛሬ መኃልፆ መኃልፆ ዘካዛንችሽን፤ መኃልፆ መኃልፆ ዘቺቺኒያን፤ የቺቺኒያ ምስጥራዊ ሌሊቶችን፤ የሰዶም አሳትን፤ ወዘተ. ያነበበ ባህልና ማኅበር በሰብሐት ሥራዎች መደንገጡ የሚያበቃለት ይመስለኛል። ከሥራው ባሕርይ በተጨማሪ፤ የደራሲው እቅድና ፍላጎት፤ ይበልጡንም የአንባቢው ሥነ ልቡናዊ ዘይቤ፤ የንባብ ዓላማ፤ የንቃት ደረጃና የአንባቢብ ስትራቴጂ ከግምት መግባት ይኖርበታል።

ወሲባዊ ፍትወት (*sexual desire*) ብዙ ገጽታዎች አሉት። እነዚህ ገጽታዎች ብዙውን ጊዜ ተለምደዊና ኢ-ተለምደዊ (*normative and non-normative*) በሚሉ ሁለት ጎራዎች ተከፍለው ይገኙናል። ተለምደዊ የሚባለው ወሲባዊነት በብዙዎች ባህል ውስጥ በልማዱም በሕጉም ተቀባይነት ያለውን የሥጋ ዝምድና በሌላቸው ተቃራኒ ጾታዎች መኃል የሚፈጠርን የሩካቤ ሥጋ መፈቃቀድ ይመለከታል። ኢ-ተለምደዊ ወሲባዊነት በፈንታው አንድም ባህል የሚያነውራቸውን፤ እንደሁኔታው በአንዳንዱ ማኅበረሰብ ደግሞ ሕግም ጭምር የሚከንናቸውን ወሲባዊ መፈቃቀዶችን በሙሉ ይጠቀልላል። በአንድ በኩል በዘመዳማቸው መኃል የሚኖር መፈቃቀድ-ግብረ አምኖን (*incestuous sex*)፤ በሌላ በኩል በተመሳሳይ ጾታ መኃል የሚፈጠሩ መሳሳቦች (*homosexuality, bisexuality*) እንዲሁም በአንድ ጊዜ ከበርካታ ሰዎች ጋር የሚከናወን ወሲብ (*sexual promiscuity*) እና ከእንስሳ ጋር የሚፈጸም ሩካቤ (*bestiality*) የዚህ ጎራ መለያዎች ናቸው።

ሰብሐት ከትምህርት ቤቶችና ከምርምር መድረኮች ከሚገፋባቸው ምክንያቶች አንዱ ይሄ ነው። እነዚህ ጉዳዮች በረጅም ልብ ወለዶቹ አንድም በልቡና ውስጥ ይመለሳሉ፤ አንድም፤ የሐሳብ ማድሪያ የጨዋታ ማድመቂያ ይሆናሉ፤ አንድም በግብር ይፈጸማሉ። ሰብሐት የ“ሕይወት ታሪካዊ መግት” የሚገጥምባቸው ረጃጅም ልብ ወለዶቹ በተመሳሳይ ጾታ መሳሳብ ጭብጦች (*homoerotic themes*) የተሞሉ ናቸው።⁴ በሌላም አይነታልኝ ይህንን ዓይነቱን መሳሳብ እጅግ በተራቀቁ ቴክኒኮችና ትእምርቶች በሰውር የሚነድፈው ሰብሐት በሰባተኛው መልአክ ውስጥ በገሃድ፤ በምልልሰም ይባል በድርጊት

⁴ የተመሳሳይ ጾታ መሳሳብ (*homoeroticism*) በገሃድ ከተገለጠባቸው የእማርኛ ኪናዊ ድርሰቶች ቋሚ ባሕርያት መኃል አንዱ “እውነተኛ ታሪክ” መሆናቸውን፤ አልያም “በእውነተኛ ታሪክ ላይ” መመሥረታቸውን ማሳወቅ ነው። ከሰብሐት ሥራዎች በተጨማሪ ከነባሮቹ የታደሰ ሊበንን ሌላው መገገድ፤ ከአዳዲሶቹ መኃልፆ መኃልፆ ዘካዛንችሽን፤ መኃልፆ መኃልፆ ዘ ቺቺኒያን፤ የሰዶም ነፍሳትን፤ ወዘተ. መጥቀስ ይቻላል። (ሰፊ ለሀን ትንተና የቴዎድሮስን “The State of Non-Normative Sexuality in Modern Amharic Literature” ይመልከቱ ለሁትመት በዝግጅት ላይ ያለ)

ገልጦ ያሳያል። በእነዚህ ሥራዎች ውስጥ “ግብረ ሰዶማዊነት” የምንችሉት (identity) ጉዳይ እንጂ፤ የባሕርይ መዛነፍ፤ አልያም የወረት ወደንም የፋሽኝ ጣጣ አይደለም።

ሌላው፤ ምናልባትም ራሱን ችሎ መታየት የሚገባው የአስተሳሰብ ዘይቤ ነው። በድርሰቶቹ ውስጥ የአስተሳሰብ ዘይቤ ልቅነት በዓቢይነት የሚከሰተው፤ በአመዛኙ ከሃይማኖትና ከመንፈሳዊ ሥርዓቶች ጋር በሚፈጠር ተቃርኖ ነው። ከዚህ ተቃርኖ ማሄጃዎች መኃል ዓቢይቱ ምጽት በተለይም መዋቅራዊ ምጽት (structural irony) እና አሽመጥ ልቅነት ናቸው። መዋቅራዊ ምጽት በልዩ ልዩ ትዕይንቶች ጥምረት (parody) ለምሳሌ፤ የከንፈን አውቤ በረሃ፤ በእኩለ ሌሊት፤ እማሚት ደከሰታል። ተጋድሞ መጽሐፍ ቅዱስ “ማንበብን” የመሰሉ ድርጊቶችንና ሁኔታዎችን በት ይቻላል። በሰባተኛው መልአክ፤ በትኩሣትና በተለይም በሌቱም አይነጋልኝ ውስጥ በአሽመጥ ጽድቅና ኩነኔ ይደባለቃሉ። ሰማያዊ ክስተቶች ሁኔታዎችን ማሰብ ይወርዳሉ። “ታፍረውና ተከብረው” የኖሩት ታሪካዊ ቅርሶች፤ ንዋየ ቅዱሳትና የሃይማኖት ምልክቶች በሐፍረተ ሥጋ ትእምርትነት ይፈረጃሉ። ባሕላዊ ክብረ በዓሎችና መንፈሳዊ ሥርዓቶች በወሲባዊ ክንዋኔዎች ይመሰላሉ።

እርግጥ ነው፤ በዘይቤዎቻቸው ልቅነት እና በጉዳዮቻቸው ባህል ገፍነት በሚታወቁት የሰብሐት ልብ ወለዶች ውስጥ የወሲብ “ኮከቱል” ይገጥመናል፤ በዓይነት በዓይነቱ። ይህን ማለት ግን ሥራዎቹ ፖርኖግራፊ ናቸው ማለት አይደለም፤ በፍጹም። “ፖርኖግራፊ” ወሲብን በመተንኮስና ስሜትን በማንቃት፤ በማስፈንደቅ እርካታ ከመስጠት ያለፈ ፋይዳ የሌላቸው፤ በኪናዊ አሴቶቻቸው እምብዛም የሆኑ፤ ብዙ ጊዜም በተወሰኑ ገጽታዎችና ነጥቦች ላይ ብቻ ተመሥርተው የሚበጁ ሥራዎች መጠሪያ ነው። በጅምላ በፖርኖግራፊነት እየተፈረጁ አንዱ ወገን ሲያወግዝቸው ሌላው “ሲያመልካቸው” የሚገጥመን ልብ ወለዶች-ትኩሳት፤ ሰባተኛው መልአክ እና በተለይም ሌቱም አይነጋልኝ ጨመቃቸው “ወሲብ” አይደለም። ነውም ከተባለ ነገረ ወሲብ (sexuality) እንጂ የተራቆተ ገላ አልያም ናካቤ ሥጋ አይደለም። ነገረ ወሲብ የፍትወትን ጥንተ ተፈጥሮ፤ የሰው ልጅነትንና የፍትወት ወሲብን ፈርጆ ብዙ ዝምድና ወዘተ. የሚመለከት ጽንሰ ሐሳብ ነው። ነገረ ወሲብ ግዱ ለፍትወት ምክንያት የሚሆኑ ልቡናዊ ግፊቶች ናቸው። ይህ ብቻ አይደለም፤ ከሰው ልጅ በልዩ ልዩ አንጻሮች የሚመረመሩ በርካታ ፈርጆች ያሉት ክስተት ነው። ይህ ክስተት ዛሬም ድረስ ከነገረ ሰብእ፤ ከማኅበረ ሰብእ፤ ከተፈጥሮ ሳይገሰጥ ለሚመነጩ ሐኪሞች ዓቢይ ማቀንቀኛ ነው። እኔ እስከሚገባኝ ድረስ፤ ከሰብሐት ድርሰቶች ኪናዊ ተልእኮ መሃል አንዱ፤ ይህን እጅግ የረቀቀና

የተወሳሰበ ከሰባት፣ በሥነ ጽሑፋዊ እሴቶች ገርቶ፣ በቋንቋ ኃይል አሰልቶ ወደ ታላቅ ኪነትነት ማሸጋገር ነው። ስለዚህ የልብ ወለዶች ዝርያ ኤሮቲክ አንጂ ፖርኖግራፊ አይደለም። በዚህ ረገድ ተከታይ ማጠቃለያ የብዙዎቹን የሥነ an essential aspect of the battle between humanity and its social determinants, as a key to mystical experience and a salutary reminder of a non-rational dimension to existence. Pornography, on the other hand, has no aim beyond sexual stimulation" (Childs and Fowler, 2006, 183)።

ከፍ አድርጌ በአንድ በኩል፣ የፖርኖግራፊ ባሕርያት ናቸው ያልኳቸው፣ በኃይልና በግዳጅ የሚፈጸሙ፣ ሰብአዊ ክብርን የሚያዋርዱ ወሲቦች፣ በሌላ በኩል፣ ባህልን፣ ሃይማኖትንና ታሪክን የሚጸረሩ ልቅ አስተሳሰቦች በስብሐት ልብ ወለዶች ውስጥ በአመዛኙ ራሳቸውን ላልሆኑ "ጉዳዮች" የቆሙ ሁነቶችና ድርጊቶች ይመስሉኛል። ወይም የልዩ ልዩ ፖለቲካዊ፣ ርዕሳዊና ነገረ ሰማረጋገጥ በርካታ የንባብ አማራጮች ያሉን ሲሆን፣ በተለይም ፍካሬ ልቡና፣ ሚትና ታሪክ/ፖለቲካ እጅግ ምቹ አንጻሮች ይመስሉኛል። በዚህም መሠረት በማስከተል፣ በዓቢይነት በልቅነቱ እጅግ በሚኮነነው በሌቱም አይነጋልኝ ላይ በማትኮር ፍካሬ ልቡናዊ፣ ሚታዊና ታሪካዊ/ፖለቲካዊ ንባብ አካሂዳለሁ።

3. ስብሐትና ፍካሬ ልቡና

ፍሮይድ ወደራሱ ውስጥ! ውስጥ! ገብቶ የመረመረ ተዓምረኛ ሱፐር ጂኒየስ የሆነ የሥነ ልቦና ሊቅ ነበር። በሌላ አባባል ለእኔ የውስጣችንን ገልብጦ የሚያሳይ ማለት ነው። በአእምሮአችን ውስጥ! ውስጥ! ውስጥ ሄዶ የሳቅም፣ የፍቅርም፣ የተአምራትም የመሆን ሁኔታዎች ያሳይሃል። —

—አንዲያውም ዓይኔን ያበራልኝ ሲግሞንድ ፍሮይድ ነው።

—ስብሐት፣ በማስታወሻ ውስጥ፣ 206

የፍሮይድ ፍካሬ ልቡና የሰው ልጅን "ውስጣዊ ፍጥረት" አስመልክቶ ካስተዋወቃቸው እጅግ አንግዳ ግኝቶቹ መኃል ዓቢዩ "የኢንቃት ህልውና" (the existence of the unconscious) ነው። ፍካሬ ልቡና ኢንቃትን በቋንቋ አማካይነት በጽንሰ ሐሳብ እና በንድፈ ሐሳብ ደረጃ ለማስረዳት፣ ለማብራራት፣ ለመተንተንና ለመተርጎም ፍጹም ደክሟል። ፍካሬ ልቡና አጠገብ የደክመለትን ይህን "አይመረመራ"ና "አይደረሰ" ዓለም በሥነ ጽሑፍ ውስጥ በምስሎች

አማካይነት ነድፎ ለማሳየት ዘመናውያን ደራሲያን ቋንቋን ለመግራት፣ ለማሰላትና በቋንቋ ላይ ለመሰልጠን እጅግ ተግተዋል (በተለይ የJoyceን እና Virginia Woolfን ማሰብ ይቻላል)። በዚህ ዓይነት መንፈስ የተነቃቁ የምናውቃቸው የሰብሐት ሥራዎች በዚህ ዓይነት መንፈስ የተነቃቁ ሕልውና የሚመሠረቱበት፣ ረቂቆች ከስተቶች ጊዜና ሥፍራ የሚያቋቁሙ (የHenri Bergsonን *Time and Free Will* 1889/ ይመለከታል)፣ በዚህ ተራ አማልክቱና ሰይጣናቱ ተጎራበተው የሚኖሩበት ጨለማ የተደቀደቀበት ዓለም-አዘቅት ነው። ይህንን ዓለም መከርተስ (ካርታ ማበጀትንና፣ ከርታላ ላይ የመሳሉን፣ የመመሰሉን፣ የመበገሩን ሂደት ያመለክታል) የሰብሐት ድርሰቶች ግብ ነው።

በሰብሐት ልብ ወለዶች ውስጥ ለፍካሬ ልቡና የአእማድን ያህል የሆኑት፣ ከደመነፍስ መቃለጥ (*fusion of instinct*) የሚመነጩ፣ የልቡናዊ ኃይል (*psychic energy*) መንታ ገጾች ናቸው የሚባሉት ጽንሰ ሐሳቦች። “ወሲብ” እና “ሞት” እጅግ በረቀቀ መንገድ ተጠላልፈው ይነደፋሉ። ለምሳሌ፣ በሰባተኛው መልአክ ውስጥ ሞት (የአየላ ራስ ግድያ) ከአብደትና በተመሳሳይ ጾታ መኃል ከሚከናወን ወሲብ ጋር ተጠላልፎ ይመጣል (103-112)። በትኩሣት የሞትና የወሲብ ፍትዎች ተቃልጠው፣ በደመ ነፍስ ተነድፈው በሽጉጥ አፈመዝ ትእምርትነት ከሱት ይሆናሉ። እነዚህን ሁኔታዎች በፍሮይድ የወሲብ፣ የሞትና የደመ ነፍስ ንድፈ ሐሳቦች ጥምረት-በተለይም በ“*dualistic concept of the drives (the drive of sex/life and the drive of ego/death)*” ጥምረት-በምልዓት ማንበብ እንችላለን።⁵ ይህንን ረቂቅ እውነታ ተጨባጭ ለማድረግ ትኩሣትን በረጅሙ ልጥቀስ።

⁵ “ደመ ነፍስ”፣ “ሞት”ንና “ወሲብ”ን ከፍካሬ ልቡና ነጥብ፣ በዚህም አሴት ገርቶ በስብሐት ደርጃ ሲፈቀድ የገጠመኝ የአማርኛ ልብ ወለድ ደራሲ ዳኛቸው ወርቁ ነው። በላይፍርሽ ለምሳሌ በምዕራፍ 5 (ከገጽ 48-59) ከከብረት፣ ከአደፍርስና ከበላይ ምልልሶች ጋር ተሰበጣጥረው የመጡ “የተበጣጠሱ” ትዕይንቶችን አናገኛለን።

እንደ ትልቅ ወሠራ አውራ ዶሮ ካጥር ላይ ወደ መሬት ዘሎ ይኮኩላል። ወዲያውም በሬት ውስጥ ትለቅም እነበረች ሴት ዶሮ ዙሪያ ማንከራፋት ይጀምራል - - ከቀኝም ከግራም እንኳፍፍ ለሽ ለሽ ማለቷን ሲያይ እንቷን ዘሎ ይነከስና ለልም ታህል ጊዜ ላየ ላይ ኮርፈፍ ብሎ ይወርደላታል። በናኝ የበተነባት ይመስል፣ እንደወረደላት፣ እሷም በተራዋ፣ ላባዎቿን እንከራፍታ ታራግፍና፣ ለቀጣዩን ትጀምራለች። አውራው በመገረም ዓይነት እየኮከለ፣ የሚለቃቀም ነገር ለማግኘት እየጠቆመ ይሄዳል።-[—] (ገጽ 48)

በዚህ፣ በገሀድ ሲፈጸም ባየው የዶሮዎች “ድራም” የከሆነ መንፈሱ ከቀኛ የተለየነው ከብረት፣ “እበረንዳ ወምበር ላይ ተቀምጦ ፀሐውን እየመለከከ” በምናገቡ ተከታዩን ትዕይንት ይነድፋል።

“- እንደ ሕጻን ልጅ የእግሩን አውራ ጣት ገርሶ አልጋው ላይ ተኝቷል፣ ፊቱ ፈገገ ፈገገ ለሙሉም በትላቶች አፋቸውን አጠጋግተው ለመኪና ማህል ተጥለዋል - - እንደን ባለመኪና ይለሳታል፣ ወደ ፊት ወደ ጓላ ወደ ፊት ወደ ጓላ - - ውጭ ነፍስ ግቢ ነፍስ፣ ትተናነቃለች - - - ወርቁ ለልጁ ለሌላውም

“ትላንት ማታ ጀምሼድ ሻይ ላጠጣህ ብሎ ወሰደኝ” አለ ሉል ሰገድ።
 ጀምሼድ በተገማመደ ፈረንሳይኛው ሮሚክ ወሬ አያወራ ሻይውን
 ጨርሰው ሲያበቁ

“አንድ ነገር ላሳይህ?” አለው

“አሳየኝ” ሲለው፤ ከጠረጴዛ ኪስ ውስጥ ሽጉጥ አወጣ። ጥይቶችም
 አወጣና አጎረሰ። አንድ ቃል ሳይናገር ሽጉጡን ሉል ሰገድ ላይ
 አነጣጠረው።

ሉልሰገድ ለመሳቅ አየሞከረ፤ ግን ላቡ ግምባሩ ላይ ብቅ ብቅ አያለ
 “ተውንጁ። ይባርቃል” አለ። ድምጹ የሌለ ሰው ሆኖ ተሰማው
 ጀምሼድ ሽጉጡን አንዳነጣጠረ

“አይባርቅ። አኔ የፈለግኩ ይባርቅ። አኔ ሳልፈለግኩ አይባርቅ” አለ።

ፊቱ ላይ ዝምተኛ ዓይነት ቁጣ ሰፍሯል፤ ዓይኖቹ ውስጥ ምህረት
የማያውቅ ጭካኔ አድፍጧል

ሉልሰገድ ቢድንጋጤና በፍርሀት ውህ ሆኗል። ላቡ ከግምባሩ ወደ ጎን
 ይንቀጠቀጣል። ጀምሼድ አሁን ቢተኩስስ?

ጀምሼድ ሽጉጡን ወደ ሉልሰገድ ግምባር አነጣጠረ

“አሁን አተኩስ፤ ጥይት ዓይኖችህ መሀል” አለ

“ምን አደረኩህ?”

“ምንም”

“አንግዲያው ሽጉጡን ወደዚያ በለዋ”

“ቆይ አንድ ነገር ሊነግርህ”

ባለመኪናው። እሺ! አንግዲህ እኔ እነዚህን ልዩ ልዩ ነገሮች ባየሁ ጊዜ ምን ነበር ለሜቱ! እነዚህን
 ስሜቶች ነው በሠዐሊነት ጥበቤ አፍኜ ይገር መለየት የሚኖርብኝ - - - እነዚያን ግላዊ የሆኑ የሕይወት
 ፈገግታና—የሕይወት ውጊቶች - - - እነዚያን አይደገሙባቸው - - (ገጽ 52-53)

በትዕይንቱ ውስጥ የምናገኛቸው ሁኔታዎች የጊዜ-ሥፍራ ከትትል ያጠራቸው፤ ወይም የተጠየቁ ዝምድና
 የጎደላቸው ይመስላሉ። ዳሩ ግን፤ የከብረትን የዘመናዊ ኪነ ጥበብ አቀንቃኝነት እያወቅን፤ የዘመናዊው ኪነ
 ጥበብ የፍካሬ ልቡና አስረኛነት አየገባን በ“ይመስላል” ዝም ብለን ማለፍ አንችልም። በሁነቶች ውስጥ ገና
 ጉዳይ ደመ ነፍስ (ወይም የደመነፍስ መቃለጥ) ነው፤ አንስሳቱም ይሁኑ “ነፍስ ያለውቀው” ሕጻን የደመ ነፍስ
 ተገዢዎች ናቸው። በገሃድ ተፈጸመው ያልነው የደሮዎች “ድሪያ” እና በልቡና የተቀጣጠለው ትዕይንት፤
 በተለይም የሕጻኑ የአግሩን አውራ ጣት መጉረስ፤ በዚህም የተደሰተ መምሰል (“infantile sexuality”) እና
 መኪና የለያት ቡችላ “ውጭ ነፍስ ግቢ ነፍስ” ትግል በብዙ መልኩ ትይዩ ናቸው። ትዕይንቶቹን ከከብረት
 የከያኒነት ሚና ጋር፤ በከየና ሂደት ከሚከሰቱ—ከመመሰገጥ እስከ መግለጥ ከሚደርሱ—ሥነ ልቡናዊ እርከኖች
 ጋር፤ እንዲሁም ከምናብና ምናባዊነት ተፈጥሮ ጋር አቆራኝቶ በወጥ መተርጎም ይቻላል።

"አሱን ወደዚያ በለውና ትንግረኛለህ"

"የለም። እኔ ሲነግርህ፤ ሸጉጥ ዓይኖችህ መሀል። ያን ጊዜ ጥሩ"

ሉልሰገድ አንደገና ግምባሩን አያደረቀ፤ "እሺ ንገረኝ" አለ

"ኒኮል። ተው። በቃህ። ኒኮል ቤት መሄድ የለም። ኒኮል ሰትሄድ በትልልቅ ዓይን ማየት፤ የኒኮል ቂጥ በዓይን መብዳት፤ የለም። አላዚያ ጥይት! በዓይንህ መሀል! እሺ?"

"እሺ"

"አሁን ተነሳ። ሂድ። ደህና አደር።"

"ደህና አደር" ብሎ ሉልሰገድ ተነስቶ ወጣ። ባቡር መንገድ ሲደርስ አስታወከው። ብርድ ብርድ አለው። ሲቴ ሄዶ ንባውን ታጥጦ ጥርሱን በርሾ ወደ ከተማ ተመለሰና አንድ ቢራ ጠጣ። ደህን ጊዜ ሰድስት በዓት ይሆናል

"አሁን የምነግርህ በሙሉ የሆነ ነገር ነው" አለኝ ሉልሰገድ "ግን እኔ ራሴ በፈቃዴ የሠራሁት አይደለም። የማደርገውን ሁሉ፤ ከማድረጌ በፊት አንድ ደቂቃ አስቀድመህ "አሁን ምን ልታደርግ ነው?" ብትለኝ "አንጃ" ነበር የምልህ። ምክንያቱም፤ አላውቀውም ነበር። እኔ አይደለሁማ ያደረግኩት! ውስጤ አንድ ባእድ መንፈስ ወይም አጋንንት ገብቶ ነው የሠራው፤ ሳላውቀው ይታወቀኛል

"የሆኖ ሆኖ ምን ሠራህ?" አልኩት።

ቢራየን ከጠጣሁ በኋላ ሰዓቴን አየሁ። ሰድስት ከሃያ። በቀጥታ ኒኮል ቤት ሄድኩና አንኳኳሁ። "ከፈች የምነግርሽ አለኝ" አልኳት። ከፈተች። ገባሁና ወደ አንድ በኩል ገፍቻት በሩን ቆለፍኩት። ረዥም ሰስ የሌሊት ቀሚሷን ለብሳ፤ ላይዋ ላይ ከፎጣ የተሠራ የቤት ውስጥ ካፖርት ደርባለች

"ሂጄ ውኃ አምጪልኝ ጠምቶኛል" አልኳት። ስታመነታ ገፈተርኳት። ቃል ሳትናገር ወደ ወጥ ቤቷ ሄደች። ወደ መጃታዋ ገባሁና በፍጥነት ልብሴን ማውለቅ ጀመርኩ። "ለምን?" ብለህ ብትጠይቀኝ በጭራሽ አላውቀውም። ጋኔን ሰፍሮብኛል ብዬሀለሁ። ውሀውን ይዛ አንግዳ ቤት ስትገባ አጣችኝ፤ "የት ነህ?" አለች

"ካይ ወደህ" አልኳት። ገባች በሩ አጠገብ አንደቆመች ቀረች። ወለሉ መሀል እጆቼን ወገቤ ላይ አድርጌ ቆሚያለሁ፤ ራቁቴን ነኝ። [—]

ሰታውሰ፤ ይሄን የምሠራው አሁን የማወራልህ ሉልሰገድ
አንዳልመሰለህ፡፡ ሌላ ሰው ነኝ

[--]

ጧት ወደ አምስት ሰዓት ላይ ነቃሁ፡፡ ኒኮል ተኝታለች፡፡
አንዳልቀሰቅሳት ቀስ ብዬ ልብሴን ለብሼ ወጣሁ

አሁንም የትላንት መንፈስ እየነዳ ጀምሼድ ቤት ወሰደኝ

ገባሁና ጀምሼድን “ሻይ አፍላልኝ” አልኩት፡፡ ለምን አንደመጣሁ ግራ
ገብቶታል፡፡ ሻይውን ከጠጣን በኋላ ተነሳሁና ቆምኩ፡፡ ዓይን ዓይኑን
አያየሁ

“ትላንት ማታ የሸጉጥህን ቀዳዳ አይቼ ቆመብኝ” አልኩት

አየሳቀ “እና?” አለኝ፡፡

“እና አምስ አሰፈለገኝ፡፡ እና ሄጀ ኒኮልን በዳኋት” አልኩት

ሳቁ ጠፋ፡፡ ዓይኖቼ ውስጥ የትላንቱ ጭካኔ ብቅ አለ፡፡ ተነሳ፡፡ አቤት
ዓይኖቼ ሲያሰፈሩ! እዚህ በጀርባዬ ውስጥ ብርድ ተሰማኝ፡፡ ተነሳና
እጁን ትከሻዬ ላይ አያሳረፈ በጨካኝ ዓይኖቼ አያየኝ

“ጎበዝ ነህ፡፡ በጣም ጎበዝ፡፡ አንድ ቀን እገድልህለሁ፡፡ ሂድ” አለኝ፡፡
ትቼው ሄድኩ፡፡ ዓይኖቼን ሳሰታውሰ አሁንም ጀርባዬን ይበርደኛል” [-
-]

ከዚያ ከሸጉጥ ፍጥጫ በኋላ ጀምሼድና ሉል ሰገድ ብዙ ጊዜ፤ ብዙ ቦታ
አብረው ይታዩ ጀመር፡፡

(ገጽ 172-176፤ አጽንኦቱ የእኔ ነው)

ሰብሐት ፍካሬ ልቡናዊ ጽንሰ ሐሳቦችን ከኪናዊ እሴቶች ጋር በማጣጣም
ረገድ አጅግ የተካነ ደራሲ ነው፡፡ ሌቱም አይነጋልኝ ፤ የራስን ህልውና
በሚሸረሸሩ እንደ “masochism” “sodomasochism” ባሉ ግፊቶች፤ የሌላውን
ሰብእና ለማድቀቅ ሲባሉ ብቻ በሚፈጸሙ ጭካኔዎች እንደ “sadism” ባሉ
ድብቅ ፍላጎቶች የተሞላ ነው፡፡ በዚሁ ልብ ወለድ ውስጥ ቆየት ብዬ
አንደማሳየው፤ እንደ “archaic mother”፤ “phallic mother”፤ “childhood
memory”፤ “omnisexuality” እና “homoeroticism” ያሉ አጅግ ረቂቅ ጽንሰ
ሐሳቦች በጥላሁን መፋቂያ፤ ችከና መስመር ከሱት ይሆናሉ፡፡ የክንፊም ሰርክ

የማያባሩ፤ በወሲብ የተነደፉ፤ ብዙ ጊዜም ከውሸት ጋር ድንበር የሚሳበሩ ቀልዶች ለፍሮይድ፤ በቀልድና በሐሰት ላይ የተመሠረቱ ንድፈ ሐሳቦች—“Jokes and Their Relation to the Unconscious” እና “The Psychoanalytical Approach into an Interrogation of the Desire for Falsehood”—የወል ፕናት የተመቹ ናቸው።

በትኩሳት አስቸጋሪዎቹ ጽንሰ ሐሳቦች በገጸ ባሕርያት በራሳቸው ተወክለው ከሐሳብነት ወደ ምሥልነት ይሸጋገራሉ። ቅርጽ ያገኛሉ፤ ቀለም ይይዛሉ፤ በዚህም ለስሜት ሕዋሳት ይገዛሉ። ወንድ ልጅ ሴት ልጅ ላይ ሊፈጽመው የሚችለው “ግፍ ሁሉ የደረሰባት” አማንዳ የ“reaction-formation” (ልንሸሸውና ልንፈራው ወደ ሚገባን “አደጋ” መመለስ) ማደሪያ ናት። በአሰራ ሦስት ዓመቷ ጎረምቶች ሻማ ጨመሩባት፤ በአሰራ ሰባት ዓመቷ ደግሞ የአህቷ ባል በጉልበት ተኛት፤ ሌላ ጊዜ አጎቷ አዋረዳት። ከዚህ ሁሉ ግፍ በኋላ “ወንዶችን ጨርሳ መሸሸ ነበረባት። እሷ ግን ተቃራኒውን አደረገች። ለለመናት ሁሉ መስጠት ጀመረች” (ገጽ 32-33)። የአማንዳን ዕጣ በተለይም መንገድ ቢሆን የሚጋሩት ቀሪዎቹ ሴት ፈረንጅ ገጸ ባሕርያት፤ ሲልቪና ኒኮል የዚህ ጽንሰ ሐሳብ ወኪሎች ናቸው።

አንድ ሥፍራ ላይ የረጋው ተካ የ“fixation” ማደሪያ ነው—ጥፍሩ ከአፉ አይለይም፤ ጥርሱን አይፍቅም፤ ገላውን አይታጠብም፤ የማይለወጡ ጥያቄዎቹ አውድ አይለዩም፤ ሰው አይመርጡም። “ጥፍሩን መንከሱ፤ ሰውነቱን አለመታጠቡና ጥርሱን አለመበረሹ የራሱ ጉዳይ ነው” እያለ የሚያማርገው ተራኪ ገጸ ባሕርይ ተከታዩንም ይለናል፤

“ግን ባገኘኝ ቁጥር “ከየት ነው ‘ምትመጣው?’ ብሎ ይጠይቀኛል። መመለስ አለብኝ። “ምን ትሠራ ነበር?” ይለኛል። አመልሳለሁ። ቀጥሎ “ወዴት ነው ‘ምትሄደው?’ ይለኛል። አነግረዋለሁ። “ምን ልታደርግ ነው እዛ ‘ምትሄደው?’ ይለኛል እነግረዋለሁ

ባገኘሁት ቁጥር እነዚህን ጥያቄዎች መመለስ ይሰለቸኛል። ግን እርር ቅጥል የሚያደርገኝ ምንድነው? ከየትም ብመጣ፤ ወዴትም ብሄድ፤ ምንም ብሠራ፤ በጭራሽ ደንታ የለውም! እንዲሁ ነው ‘ሚጠይቀኝ። ያለ አንዳች ምክንያት! ልማድ ስለሆነበት ብቻ (2000: 25)።

የተካን “ሴት የመጥበስ” ስንፈት፤ በሰባተኛው መልአክ ብጉሩን እየፈተለ ከሚገጥመን አስታጥቄ ጋር ደብለን—አስታጥቄም በተራኪ ገጸ ባሕርይ “ምንህ ወንድ ሆኖ ሴቶች ሊወዱህ ይችላሉ? ኧረ ለመሆኑ ቁላ አለህ? ወይስ ሐጢአትህን በብጉሮችህ አፍ ነው የምትተፋው?” የሚል ዘለፋ ሲሰነዘርበት

እንታዘባለን 178 64/-- የ“*libidinal fixation*” መከሰቻ አድርገን መቁጠር እንችላለን። ወዘተ። ሰብሐት በዚህ ብቻ አያበቃም። ልብ ወለዶቹን ከፍካሬ ልቡና አንጻር እንዴት ማንበብ እንደሚገባን የሚጠቁሙ መተርጉማንን ጭምር ይሰጠናል፤ በሌላም አይኒጋልኝ እማማ ሳይኮን፤ በሰባተኛው መልካክ ያሲንን።

ሰብሐት ከፍካሬ ልቡና ጽንሰ ሐሳብንና ንድፈ ሐሳብን ብቻ አይደለም የተዋሰነ። ከልቡና ሕክምናውም (ከሳይኮቴራፒው) ጽንሰ ሐሳቦቹና ንድፈ ኪናዊ አሴትነት የሚሸጋገሩበትን መንገድ፤ እንዲሁም በምላሹ ሥነ ጽሑፉ ራሱ የሚተነተንባቸውንና የሚተረጎምባቸውን እንደ ነጻ ቅንጅት (*free association*)፤ እንደወረደ (*stream of consciousness*) ያሉ ቴክኒኮችን ጭምር ወስዶ አልምዷል። ይህ ብቻ አይደለም እንደ ውስጣዊ ግል ወግ (*interior monologue*)፤ ነጻ ኢ-ርቱኦ ሐቲት (*free indirect discourse*) ላሉ ለሚሸልኩባቸው ነባር የሥነ ጽሑፍ የመተረኪያ ሰልቶች አዲስ አሴት አክሏል። በደራሲው/በድርሰቱ እና በተደራሲው መካከል ሊኖር የሚችልን ስሜታዊና ኪናዊ ተራከቦም ቀና የሚያደርጉ እንደ “*transference*” እና “*counter transference*” ያሉ ቴክኒኮችን የተዋሰው ከፍካሬ ልቡና ነው።

ቴክኒክ በሥነ ጽሑፍ ብቻ ሳይሆን በልቡና ሕክምናም ውስጥ እጅጉን የቋንቋ ጣጣ ነው። በእርግጥም፤ “*talking cure*” የሚል መርህ ያለው ይህ ሙያ “ቋንቋን” ለንድፈ ሐሳቡ መሠረት ማድረጉ አይደንቅም። የልቡና ሕክምና ለማግኘት የሚመጣ “የስሜት ሕመምተኛ” ወይም “ተፈካሪ” (*analysand*) “ኑዛዜውን” ያለገደብ የሚያወርደው፤ “ፈካሪው” (ቴራፒስቱ) በሽተኛውን የሚያስታምመው፤ በፍጻሜው የፈውስ ሥርዓቱ የሚከናወነው በቋንቋ አማካይነት ነው። ቋንቋ ለፈካሪውም ለተፈካሪውም ወደ ኢ-ንቁው የሰው ልጅ አለምሮ መዝለቂያ መንኮራኩር ነው።

በትረካና በቴራፒው መሃል የሚደረገውም ንጽጽር ያለምክንያት የመጣ አይደለም። ሥነ ጽሑፋዊው ቴክኒክና ቅጥ የለሹ የተፈካሪው ኑዛዜ፤ ፈካሬ ልቡናውና አንባቢው በብዙ መልኩ ትይዩ ናቸው። በቴራፒው ሂደት ተፈካሪው ከፈካሪው ጋር ሚና የሚጋራበት--ቀውስ የሞላበትን ኑዛዜውን ከፈካሪው ጋር በሙሉ ንቃት እየተረጎመ ፈር እያስያዘ ራሱን የሚያውቅበት--ከፍ ሲልም ስሜት ተጋርቶ ሚና የሚለዋወጥበት አጋጣሚ በርካታ ነው--“*transference*” ይባላል በሙያዊ መጠሪያው (የሥነ ጽሑፍ ንድፈ ሐሳብ መታወቂያው ደግሞ፤ “*The Reader in the Text*” የሚል ነው)። ይህ ዘዴ በሰብሐት ድርሰቶች ውስጥ የሰርክ ነው። በዚህ ዘዴ የሚገለገል ፈካሬ ልቡና ዳር ቆሞ መታዘብ እንደማይሆንለት ሁሉ፤ በዚሁ ትይዩ የምናገኘው የልብ ወለድ አንባቢ በነጻ

ሰሜት መተንተን አይችልም። "ምናባዊው" ዓለም ከ"እውኑ" ዓለም ይቃየጥበታል። ፈካሪውም ተፈካሪውም እርሱ ራሱ ይሆናል። ሰላም አይኒጋልኝ ውስጥ ተራኪው ገጸ ባሕርይ፤ ለእኛ ለአንባብያኑ ተከታዩን ትእዛዝ ያወርዳል።

ማልቀስ ስላልቻልኩ መለፍለፍ መፈላሰፍ ልጅምር ነው። አፍህን ዝጋ፤ ጆሮህን ከፈት እና ስነግርህ ዝም ብለህ ሰማኝ። (ገጽ 6)

ትእዛዙ የሚወርደው በሁለተኛ መደብ በነጠላ ቁጥር "አንተ" እያለ ነው። ይህ ዓይነቱ አቀራራብ ከትእዛዙ ጠንካራነት ጋር ተደምሮ ለትረካው ትኩስነትን፤ ቅርብነትንና ተውኔታዊ እውናዊነትን ስለሚሰጠው አንባቢው የመጠየቅ አቅሙን ይነጠቃል። የተንታኝነት፤ የፈካሪነት ሚናው ሲወሰድ ይግባኝ አይልም። ዘለፋውንም ትችቱንም በጸጋ ይቀበላል (ወይንም በጸጋ አለመቀበል አይችልም)። "ትንሽ ብታስብበት መብላት እጅግ የሚያሳፍር ተግባር ነው..." እያለ ተራኪ ገጸ ባሕርይው በረጅሙ ይቀጥላል። በዚህ አያበቃም። በኪናዊው ምትሃት "ተጠልፈን እንዳንወድቅ" እያሰለሰ በመምጣት ያነቃናል፤ "ይህን የማወራልህ እኔ ምናሴ ነኝ፤ ምናሴ ቤተ ማርያም ዘብሔረ ውቤ በረሀ፤ ውሉቱ ጊዮርጊስ ሰማእት። ስነግርህ ዝም ብለህ ሰማኝ" (ገጽ 8)። በታሪኩ ፍጻሜ ሊለዩን ሲያስብም ከዚህ የሰሜት ጫና እንዳንወጣ አድርጎ ነው፤ ቀጣዩ ጥቅስ የልብ ወለዱ ማሳረጊያ ነው።

...የወንዞች ወንዝ የሆነው የጊዜ ወንዝም፤ ይህን ሁሉ ትርምስ ከጉዳይ ሳይቆጥር መንገዱ ላይ ያገኘውን ሁሉ እየጠራረገ መድረሻ የለሽ ጉዞውን ይቀጥላል።

ይህን ዝባዝንኪ እስከነግርህ ድረስ 'ንኳ ሰንት መንገድ ሄዷል... (ገጽ 232)

እነዚህ ቴክኒኮች የገጸ ባሕርያቱን መልክአ ልቡና የምንዘልቅባቸው መንኮራኩሮቻችን ናቸው። በሌቱም አይኒጋልኝ የመጀመሪያ ምእራፍ ከገጽ 1-29 መላልሶ የሚገጥመን ነጻ ቅንጅት (ወይንም/እና እንደወረደ) የሰውን ልጅ ኢ-አመከንዮአዊነት (irrationality) በአደባባይ ይገልጣል--ለረጅም ዘመን አቤት የማይባልበትን በሰሜት፤ በምግባርና በእውቀት ሰው የመሆንን ንጽሕና፤ ልክልናና ቅድስና ይሸራል። ዘመናዊው ፍካሬ ልቡና ከፈጠራቸው ጫናዎች መሃል አንዱ፤ በዓለም የሥልጣኔ ታሪክ ውስጥ የሰው ልጅን አእምሮ አመከንዮአዊ ልክልና እንዲያስጠብቁና እንዲያረጋግጡ ታስቦ የተተከሉ ለሰው የሚያደሉ ተዋረዶችን--ለምሳሌ በእውንና በህልም፤ በተጠየቃዊ አስተሳሰብና

በቁም ቅዠት (ፋንታሲ)፣ ወዘተ. መኃል ያሉ ተዋረዶችን— መፈተን ነው። በትኩሣት፣ በሰባተኛው መልአክ እና እጅጉንም ደግሞ በሌቱም አይነጋልኝ የሚገኘውን የአስተሳሰብ ዘይቤ ልቅነቶች አንድም የዚህ ዓይነቱ ርእዮተ ዓለም ማቀንቀኛዎች (ካለዘብነው ነጸብራቆች) ናቸው። ደራሲ፣ ተራኪና ገጸ ባሕርይ ይምታታሉ፤ ንግግርና ሐሳብ ይደባለቃሉ፤ እውን ከሕልም፣ ተጠየቅ ከፋንታሲ ድንበር ይፋረሳሉ። ይሄ ደግሞ በተበጣጠሱ ምልልሶች፣ እየተቆራረጡ በፍጥነት በሚወርዱ ግለ ወጎችና በተደበላለቁ ገለጻዎች ስለሚታጅብ ገጸ ባሕርያት ለሚኖሩበት ዓለምም ይባል፤ ከዚህ ዓለም ለሚከፈለው ሕሊና—ተዋረዶቹ የፈረሱበት፣ ሚዛንና መልክ ያጣ ሕሊና— የተለየ ባሕርይ ይሰጣል።

4. ስብሐትና ሚቶሎጂ

እስካሁን ስንመለከት እንደቆየነው ስብሐት—ልማዱ ማለቴ ነው— በይዘት ዲሲፕሊናዊ ነው። በሚቶሎጂ አማካይነት ደግሞ ይህ ልማድ ወደ በይዘት ባሕላዊነት (*intercultural*) እና በይዘት-ቴክኖሎጂነት/ድርሰታዊነት (*intertextual*) ይሸጋገራል። (በግልባጩም ይህንኑ ዓይነት ንባብ—በይዘት ዲሲፕሊናዊ፣ በይዘት-ባሕላዊና በይዘት-ቴክኖሎጂ ንባብ—ከተደራሲው ይማጸናል።) ሚት እና “ሪችዋል” (አምልኮታዊና መንፈሳዊ ሥርዓት) በስብሐት ድርሰቶች ውስጥ ትልቅ ሥፍራ አላቸው። ሚት ለእነዚህ ሥራዎች በቋንቋ አጠቃቀም ረገድ ዓቢይ የዘይቤ፣ የትእምርትና የምስል መፍጠሪያ ስልት ነው። ሚት ከቴክኒክና ከስልት ባላነሰ የጭብጥና የርእዮተ ዓለም ጣጣም ነው። በብሉይ ምሥልክት (በአርኬታይፕቲክስ) በአንድ በኩል ለረቂቁ ግለሰባዊ መልክል ልቡና ማደሪያነት ይውላል፤ በሌላ በኩል ለማኅበሩ የወል ርእዮትና የጋራ ንጽረት ዓለም መከሰቻነት ያገለግላል። የድርሰቶቹን የሚት አጠቃቀም ጥቅል በሆነ እይታ በሁለት መፈረጅ የምንችል ይመስለኛል። በመጀመሪያው ፈርጅ ከባሕላዊው በቀደሙ አልያም በውስት ባመጧቸው—በአመዛኙ ከግሪኩ ሮሜ፣ ከመካከለኛው ምሥራቅና፣ አልፎ አልፎም ከሩቅ ምሥራቅ ትውፊቶች በሚነጥቋቸው—ነባር ሚታዊ ተረኮች ይገለገላሉ። በሁለተኛው ፈርጅ በነባሩ የሚት ልማድ አምሳያ “ዘመናዊ” ሚትንና ሚታዊ መታገሪያን (*mythic framework*) ይፈጥራሉ። ዳሩ ግን ድርሰቶቹ—በልቅነትና በባህል ገፍነት “የሚወነጀሉት”ን ልብ ወለዶች ጨምሮ—የፈጠሯቸውንም ይሁን በውስት አምጥተው የተገለገሉባቸውን ሚቶች ጥቂት በማይባሉ አጋጣሚዎች በበቀሉበት ባህል የእሴት ሥርዓት ለመግራትና ለማሰልጠን ሲሞክሩ እንታዘባለን።⁶

⁶ በ2000 ዓ. ም. በታተመው አምስት ስድስት ሰባት ውስጥ ከቀደምቱ አሜሪካ ልብ ወለዶች ጋር ተዛብለው በቀረቡት ስብሐት “ያዲሳባ ተረቶች” በሚላቸው፣ እነ አቶ አላዛር (አቶ አ)፣ ኮምፒውተር፣ አጋፋሪ አገደሻው፣

ደጋግሜ በምጠቅሰው ምክንያት ትኩረቴን በሌቱም አይገልጽ የተወሰኑ ጉዳዮች ላይ ላድርግ። ከፍ ብዬ በተበጣጠሱ ምልልሶች፤ በተቆራረጡ ግለ ወጎችና በተደበላለቁ ገለጻዎች ተሞልቷል ያልኩት ይህ ልብ ወለድ፤ ፍሬ ፈርሰኪ በሚመስሉ ድርጊቶች፤ ሁነቶችና ትእይንቶች የተጨናነቀ ነው። ይህንን ሐሳብ ተጨባጭ ለማድረግ ትንሹም ትልቁም አንድም በአክብሮት፤ አንድም በፍርሃት የሚያረግድለትን “የበረሃ አድባር”፤ ጥላሁንን ማሰብ እንችላለን። ይህን ሰው፤ የገጸ ባሕርያቱ ስሜት ተጋብቶብን ማክበርም መፍራትም እንደጀመርን ደንገት “ልጅም” “ጅልም” ሆኖ ያስደነግጠናል። ቀን ከአፉ የማይለየውን፤ ሌሊት እንደ ትልቅ ንብረት “የት አድርጌው ይሆን?” እያሰባለ የሚያስባንነውን፤ ተደብድቦ ትንፋሽ አንኳ ባጣበት ቅጽበት “እንዳይወሰድበት” የሚንሰፈሰፍለትን መፋቂያ አናስባለን፤ ከኪሱ የማይጠፋውን፤ ተቀናቃኝ ሲገጥመው እንደ “ልጅ” ወለል ላይ እያሰመረ ለጸብ የሚጋበዝበትን ችክ እንታዘባለን፤ “ልዩ ጉዳይ” ሲገጥመው ብቻ አጅግ አልፎ አልፎ የሚጠቀምባትን “የረብሻ ልብስ” እንመለከታለን፤ እንደ “ጅል” “የሴትነት”ና “የወንድነት” መለያ “ምልክቶች” ሲደበላለቁበት ጭምር ይገጥመናል—“እኔ ምላችሁ—እንደዚህ ሆናችሁ ፍቅራችሁን ስትገላለጹ ቁላችሁና አምሳችሁ የቱ የማን እንደሆነ ይታወቃችኋል?” ሲል ብርሃኑንና ትርሲትን ይጠይቃል (ገጽ 60)።

አኛ ግን በፈንታችን ስንጠይቅ አንሰማም፤ ብዙ ጊዜ አለሥፍራዋ ስትደነቀር የምንታዘባት “የተአማኒነት” ጥያቄ እንኳ፤ ጥላሁን “ጅልነትን” “ከልጅነት” ደርቦ “ከንጉሥ” ሲቆጠር እየታየ አትነሳም። በተለያዩ ጊዜያትና አጋጣሚዎች ለማጤን እንደሞከርኩት፤ ይህ ዓይነቱ ቸልተኛነት ሥራውን አምርሮ ካለመመልከት፤ ወይም “ከጨዋታ” ከመቁጠር የሚመነጭ ይመስለኛል። አርግጥ ነው ይህ ልብ ወለድ “በጨዋታዎች” (plays) የተሞላ ነው፤ ዳሩ ግን ከአልፎ ሂያጁ “ጨዋታ” የተለየ፤ ጠልቆ የመመልከትን፤ የማስተንተንን፤ የመተርጎምንና የመመዘንን ዓይነት የላቀ ግዳጅ የሚጥል፤ በምላሹም የላቀ ደስታና አርካታ የሚለግስ “ጨዋታ”። ሚት እንግዲህ ይህንን

መሴ አድሀርያን፤ አትዩ አልታዩን የመሳሰሉ ገጸ ባሕርያት ተመላልሰው በሚመጡባቸው እጫጭር ተረኮች (አጫጭር ልብ ወለዶች አላልኩም!) ውስጥ ይሄንን ማጤኑ ብዙም የሚከብድ አይመስለኝም። እነዚህን ተረኮች በምዕራባዊ መጽሐፍ እያዩ በዚያው ልማድ የመዳኘትና ከዚያው ልማድ በተገኙ ስሞች (“ፋንታሲ” “ሳራያሊዝም”፤ ወዘተ. እያሉ) የመጥራት እዝማሚያ አስተውላለሁ። አርግጥ ነው ቀዳሚዎቹ የሰብሐት ልብ ወለዶች የምዕራቡን ዓለም ዘመናዊ የሥነ ጽሑፍ መመዘኛዎች በሚገባ የሚያሟሉ ናቸው። በምዕራባውያን ሥርዓት ለማስገዛት ሲታገልም እንመለከታለን። በዚህ ሲለማመድ ከርሞ ነው በኋለኛው ዘመን “ያዲሳባ ተረኮች”ን የሚሰጠን። “ያዲሳባ ተረኮች” በአገረሰባዊ ኪኖችና ጽንሰ ሐሳቦች (indigenous poetics and folk concepts) ላይ ተመሥርተው የተከየኑ ተረኮች ናቸው። እነዚህ ተረኮች ቅርብታቸው ከምሥራባዊው ልማድ ይልቅ እንጂ ሲመረመሩ ይገባል የሚል አምነት አለኝ።

..... መልክዑ-ሱባሃት.....
ዓይነቱን "ጨዋታ" በወጥ ለመከወን ከሚያገለግሉ የትችት አንጻሮች መሃል አንዱ ነው። ጥላሁንን ይዘን እንቀጥል።

ጥላሁን በሚታወቁ ገጸ ባሕርያት ደንብ ተቃራኒዎች ተቃይጠው የፈጠሩት ገጸ ባሕርይ ነው። ቅይጥነቱ ከሰሙ ይጀምራል፤ "ጥላሁን"፤ አንድም ደራሲው በመቅድሙ አንደሚያመለክተን "ጥል-አሁን" ማለት ሲኾን፤ አንድም፤ "ጥላሁን" የሚል ፍቺ አለው። ይህ ቅይጥነት ለጥላሁን፤ በሮማን ሚቶሎጂ አንደምናውቀው ባለ ሁለት ፊት አምላክ የኑስ፤ ሁለት ገጽታ ሰጥቶታል (ከነፈሊጡም *Janus-faced*/*Janus-headed* ይባላል)። ጥላሁን በአንድ በኩል የሚታደግ፤ በተለይ ሴቶች ሲጎዱ ማየትን የማይፈቅድ፤ "የበረሃ ንጉሥ" ነው። በሌላ በኩል ቀደም አድርጌ እንዳሳየሁት ድርጊቶች እንግዳና "ጅላጅል" ናቸው። ከእነዚህ ድርጊቶች መሃል ብዙዎቹ ሚቶሎጂያዊና ፍካሬ ልቡናዊ መሠረት ስላላቸው ከዚያው አንጻር ሊመረመሩ ይችላሉ። ለምሳሌ፤ "ልዩ ጉዳይ" ሲገጥመው ብቻ የሚገለገልባትን "የረብሻ ልብስ" ነባር ከሆነው ሚታዊ መባያ "የቅርጽ ፍርርቅ" (*shape-shifting*) አንጻር መመልከት እንችላለን-የዛሬዎቹ የሆሊዉድ ፊልሞች፤ *Spider Man*, *Bat Man*, *Cat Women* በዚህ ዓይነቱ መባያ ላይ የተመሠረቱ ናቸው። "የሴትነት"ና "የወንድነት" መለያ "ምልክቶች" መደበላለቅ (*Sexual ambivalence*) በሚትና የሚት ትይዩ ተደርጎ በሚቆጠረው በሕልም ውስጥ በቋሚነት የሚከሰት መባያ ነው። ይህ የጥላሁን "ዝባዝንኬ" የተለያዩ ድርሰቶችንና ባሕሎችን በማዛመድ ለሚከናወን ሰፊ ንባብ እጅግ የተመቻ ሲሆን፤ በተለይ የግሪክ ሚቶሎጂው ከስተት፤ "*hermaphroditism*" እና የነገረ ወሲቡ ጽንሰ ሐሳብ፤ "*omnisexuality*" ዓበይት የማቀንቀኛ ነጥቦች ይሆናሉ። የጥላሁን ንግግር የተቀሰቀሰበት፤ ጥላሁንና ብርሃኑ ትርሲትን መሃል አድርገው አንድ አልጋ ላይ ያደሩበት ትዕይንት አጠቃላይ ደባብ (ገጽ 60) እና በሰባተኛው መልአክ አይሪን ተራኪውንና ያሲንን ከፊትና ከኋላ አድርጋ የምታነጋበት ትዕይንት (ገጽ 26-29) በሚገባ ይናበባሉ፤ በተለመደው ዘይቤ፤ አንዱ ጥላ ሌላው አካል ሆነው ጭምር። ስብሐት የተመሳሳይ ጾታን መፈቃቀድ በሌቱም አይነጋልኝ እጅግ በተራቀቁ ቴክኒኮች በስውር ከነደፈ በኋላ ነው፤ በሰባተኛው መልአክ በገሃድ፤ በምልልስም በድርጊትም የሚገልጠው።⁷

ሥፍራው፤ ውቤ "በረሃ"፤ ጊዜው ደግሞ ምሽት፤ ጨለማ። ይህ ዓይነቱ አውድ የሚት ታሪክ ከሚመሠረትባቸው መቼቶች-ደን፤ ጥልቅ ባሕር፤ ሰው ያልደረሰበት ደሴት፤ ወዘተ.-ጋር ይተያያል። ውቤ በረሃ ከማግበራቸው

⁷ ዝርዝር ለሆነ ትንተና የሚከተለውን መጣጥፍ መመልከት ይቻላል፤ Tewodros Gebre, "Myth and Sexuality: A Mythopoeic Reading of *Létum Aynegallin*," 136-145

የተነጠሉ "እንግዳ ፍጡራን" (*monsters*) መናኸሪያ ነው። በዚህ ዓለም ውስጥ ነው እንግዳህ ጥላሁን በቶኩ "የምት ቀጣና" የሚያበጀው። አንድም ውስጥ ደንብ ጥላሁን ለዚህ ዓይነቱ ድንበር ላይ የሚቆም "ቅጽር ጠባቂ ዘብ" (*threshold guardian*) ነው። ይህ ገጸ ባሕርይ ልክ እንደሚት አቻዎች "አሰፈሪ" ተደርጎ ነው የተቀረጸው። ድንበር አስምሮ ለጡብ ሲጋብዝ፤ አቻዎች ከቀበቱው ዘንድ በከንዶች ከፍ አያደረገ፤ በውስኪ የታጠቡና ደም ሱሪውን ትልልቅ ዐይኖችን አያገለበጡ፤ መፋቂያውን በኃይል እየነከሰ፤ (ገጽ 64፤ 78) "እስቲ ወንድ" ብሎ እየዛተ ጭምር ነው። ደፍረው ድንበር የሚሻገሩትን ደም ስለሚያፈስ በአሰፈሪነቱ ላይ አደገኛም ነው።

በሚት ደንብ መሠረት ጥበቅና ከልክል ቀጣናዎች ዘብ የሚፈልጉት የአንዳች ልዩና ውድ ጉዳይ ወይንም የታላቅ ኃይል (*magnified power*) መግሪያ በመሆናቸው ነው (Campbell 77)። 'ለመሆኑ የሚታወቁ ፍጡራን ትይዩ ያደረግነው ገጸ ባሕርይ፤ ድንበር የሚያሰምርለት፤ ዘብ የሚቆምለት ውድና ከቡር ጉዳይ ምን ይሆን?' ብለን መጠየቃችን አይቀርም። ለዚህ ጥያቄ የምንሰጠው መልስ አንድና ብቸኛ አይደለም። ለምሳሌ፤ በሥነ ልቡና ፈሊጥ አስተዳደጉን ካሰብን የልጅነት ትውስታውን ከግምት ካስገባን፤ ጥላሁን ዘብ የሚቆመው ጉልበተኛ ነጥቅ ለወሰደው የእናቱ ርስት ነው። ጥላሁን እናቱን ለጅግ ይወዳል፤ "አለሷ ማንም የለኝ፤ አለእኔ ማንም የላት" ባይ ነው (ገጽ 69)። ቤተሰቡ ትልቅ የቡና ርስት ነበረው፤ አባቱ ሲሞቱ አንድ ባላባት ድንበር ገፍተው ርስታቸውን ቀሟቸው። ያኔ ጥላሁን አምስት ዓመቱ ነበር። እናቱ ንብረታቸውን ለማስመለስ በየፍርድ ቤቱ ወጡ-ወረዱ- "ወገን ስለሌላቸው፤ ሴት ስለሆኑና ስላልተማሩ" ተቀምተው ቀሩ። ልጃቸውን ግን እንጨት ለቅመውና ግርድና ተቀጥረው ጭምር "ሰው አደረጉት" (69-70)። ጥላሁን ችክ ምክንያትና ግፊት (*hidden drive and desire*) ይሄ ይመስለኛል። በኢንቁ አለምሮው ተቀርጾ የቀረውን የልጅነት ቂም እየተወጣ ነው፤ በምላሹ እናቱን እየካሰ። ለእናቱ ጥላ መከታ እየሆነ። የሚያሰምረው የእናቱን ድንበር ነው፤ የትኛውም ሰው የዚያ፤ የእናቱን ድንበር የገፋ ክፉ ሰው አሮጌ መንፈስ ማደሪያ ነው።

አንድም፤ በዘይቤ ተራ ካሰብነው ጥላሁን ዘብ የሚቆምለት ይህ ድንበር ከርስትነት ከንብረትነትም በላይ፤ የእናቱ የራሳቸው ("እናት ምድር" ብሎ ማሰብ ይቻላል) ትእምርት ነው። በዚህ ውስጥ የተቀደሰውና የከበረው ጉዳይ ከእርሱ ሌላ ማንም ያልተጸነሰበት፤ በመንፈሱም በአካልም የተሳሰረበት የእናቱ ገላ ነው። ጥላሁን ዘብ የቆመው ለዚህ ድንበር ነው (*the boundary of the mother*)

land)። የዚህ ድንበር መደፈር ማለት፤ ፎክ ሎርን በፍካሬ ልቡና አንጻር በመመርመር የሚታወቀው አለን ዳንደስ እንደሚያሰረዳው፤ የእናት ገላ መደፈር ነው። "The mother land image helps explain why invasion by enemy force is so often perceived as a form of metaphorical rape" (1997: 36)። ለዚህ ነው አሱ ላይ የሚሰነዘረውን ዘለፋና ዛቻ ታግሶ ድንበር ሲሻገሩ ብቻ ደም የሚያፈሰ።

ይሄ መልክ ብዙ ትዕይንት ከተለምዶ የወሲብ ምሰላ (heteroerotic imagery) አልፎ የሚሄድ አንድምታም አለው። አንድምታው በዓቢይነት የሚረቅቀው ከጾታ የሚና ግጭት (role conflict) ሲሆን፤ ማንጸሪያ አውዱ ደግሞ ነባሩ የጾታ ሚና ነው፤ "ወንድነት" (male sexual role--penetrator)፤ "ሴትነት" (feminine manner--submissiveness/penetrated)። ጥላሁን ድንበር ካሰመረ በኋላ ተቀናቃኞቹን ለጾብ የሚጋብዘው በንቀት እያቃለለ በመሆኑ የተቀናቃኞቹን "ወንድነት" አስቀድሞ ፈተና ላይ ይጥላል (emasculation)። ተቀናቃኙ እግሩን አንስቶ መስመር እስካላለፈ ድረስ ቢዘለፍ፤ ቢተች ብዙም አይከፋም። "እግር"፤ አንድም በሚቶሎጂ ውስጥ ጭምር ተመላልሶ የሚመጣ ነባር የወሲብ ትእምርት ነው (ፍሮይድ፤ 1953:155)። ስለዚህ ድንበር መሻገር ማለት በወሲብ የሌላውን አካል መዝለቅ ማለት ነው። በአሰፋፈር ቅደም ተከተል ደግሞ ዘብ ከሚቆምለት ሥፍራ፤ እናት ምድር ቀድሞ የሚገኘው ድንበር ጠባቂው በመሆኑ በቅድሚያ የሚዘለቀው ጥላሁን ይሆናል። ስለዚህ የጥላሁን ድንበር አላስደፍርም ማለት እናቱን ከመከላከሉ ባለፈ የራሱን ወንድነት ጭምር ጠብቆ ማቆየት ነው። "ወንድነቱን" ለማረጋገጥ ድንበር የተሻገረውን ደም ያፈሳል።

የወንድ ቁንጮነቱን፤ የበረሃው ንጉሥነቱን ለማረጋገጥ የራሱን ድንበር መጠበቅ ብቻ አልበቃውም። ቀድሞውኑ ወንድነታቸውን ያጣጣለባቸውን ሰዎች ሚና በመንጠቅ የሴት ሚና መስጠት አለበት (effemination)። "ግብዣውን" አልቀበልም ካሉት ቀጣዩ እርምጃው ቦክስ ጨብጦ ራሱ ያበጀውን ድንበር ጥሶ ሌሎች ግዛት ውስጥ መዝለቅ ነው። ወንዶቹ ድንበር በመድፈሩ ከተተናኮሉት ደም ያፈሳል፤ መዝለቁን በጾጋ ከተቀበሉት በድል አድራጊነት ወደ ሥፍራው ይመለሳል። በዚህ የትርጓሜ መስመር ከተጓዘን አውዱ ከተለምዶ ወሲባዊነት ወደ ኢተለምዶ ወሲባዊነት (homoerotic atmosphere) ይለወጣል። በዚህ ሁሉ ውስጥ አሸናፊው የሚያተርፈው "ውድ" ነገር ከብርን ነው። በወንድነት ኃይል የሚገኝ ከብር።

ይሄ ለገጸ ባሕርይው ጭምር የተሸሸገ ልቡናዊ እውነታ ነው። ይሄ እውነታ ጥላሁን አለወትሮው ለስላሳ መጠጥ እየተገነጨ መዘቃ በሚያደምጥበት፤ ዓይኖቹ አለልማዳቸው "ንጹሕና ነጭ" በሆኑበት አንድ አለት በገሃድ

ይከሰታል። ጥላሁን የዱላውን ያህል በስድቡም ይታወቃል። በተለይ፡ “ድንከ”፤ “መላጣ-የመላጣ ልጅ” እና “ቅዝናም” የሚሉ መጠሪያዎች ከአንደበቱ አይለዩም። በዚህ አለት ስድቡ ራሱ አካል ገዝቶ የመጣ እስኪመስል ከስድቡ በማይጠፉ ምስሎች በተሰራ ሰው — “አጭር መላጣ፤ አንድ እግሩ የሚያነክስ” — በተደጋጋሚ ይዘለፋል። ጥላሁን አለውትሮ የማያልቅ ትእግስት ያሳያል። ዘለፋው ከትእግስት በላይ ሲሆንበት በቸኩ ለመገላገል ሞከረ። ሰውየው ለጥላሁን “ፕሮሲጀር” አልመች ይላል። በፍጻሜውም “እንደ ትንሽ ልጅ በቸክ እየሰረዘ መጫወት ይብቃንና የወንድ ሥራ ላሳይሽ። ውጪ እጠብቅሻለሁ። በቻሽን ነይ” ብሎት ይወጣል (ገጽ 79)።

ጥላሁን “ይቺ ሰውዬ አሁን ካልኮረኮምኩዋት ሌላ ቀንም ታስቻግረኛለች” ብሎ አሰቦ ሮጦ ሄዶ በፕሬ ሲለው ፈለገ። ግን አልቻለም። ልክ እንደህልም ሁኔታ እግሮቹ አልንቀሳቀሱ አሉት። ሰውየው አያነክሰ ህውልቱ ጋ ደርሶ ወደ ግራ ተጠምዞ እስኪጠፋ ድረስ በአይኑ ተከተለው። ከዚያ ራሱን እየነቀነቀ ወደ መጠጥ ቤቱ ተመልሶ ገና አራት ውስኪ አክታትሎ ጠጣ።

ከዚያ ወዲያ ጥላሁን ቸክ ይዞ መዞር ተወ። (ገጽ 80)

አለውትሮው የዓይኖቹ “ነጭ” እና “ንጹሕ” መሆን የአንዳች ምሥጢር መግለጥን ይጠቁማል። ሌሎች እውነቶች ይገለጡለት ዘንድ ግን እድል አልሰጠም። በፍጥነት ተመልሶ አራት መለኪያ ውስኪ ጨለጠ። ዓይኖቹ በውስኪ ተጠምቀው መደፍረስ ይጀምራሉ፤ እና የገዛ ራሳቸውን እውነት መመልከት እስኪሳናቸው ድረስ ይጋረዳሉ።

ከቸክ ጋር አዛምደን ያነሳነውን የወይራ መፋቂያን ደግሞ እንመልከት። በልብ ወለዱ ውስጥ መፋቂያ ወሳኝ በሚባሉ ሁነቶች ውስጥ ሁሉ ተደጋግሞ ይመጣል። በጊዜም በሥፍራም በማይታሰብበት ሁኔታ ውስጥ “መፋቂያዬስ?” የሚለው ጥያቄ ድንገት ይሻጣል። ተከታዮቹ አጋጣሚዎች ለዚህ አስረጃች ይሆናሉ። አንደኛ፤ በተራኪው እንደሚነገረን በበረሃው ውስጥ፤ በሥልጣን ተዋረድ ከጥላሁን ቀጥሎ የሚገበርለት ኃይለ ሚካኤል ነው። ሁለቱ ገጸ “ማስለቅምህ! አዲስ ነኝ!” ለሚለው የጥላሁን ዛቻ ኃይለ ሚካኤል የሰጠው ምላሽ “Shit! እኔ ደግሞ መፋቂያሽን ነው” ማለው ጥሽ! አቡክ!” የሚል ነው (ገጽ 64)። ሁለተኛ፤ በልብ ወለዱ ውስጥ ጥላሁን በገሃድ ሲደበደብ የሚገጥመን አንድ ጊዜ ብቻ ነው። ለዚያውም ሌሊት ሰከሮ ሴት አቅፎ በተኛበት አልጋ ላይ። ቁጥራቸው በማይታወቅ ሰዎች ከፉኛ የተደበደበው ጥላሁን ትግሉና ዱላው

ከቅመ በላይ ሆኖ መተንፈስ እንኳ በከበደው ቅጽበት ከሕይወቱ ይልቅ ያላሰበው የነበረው የመፋቂያው ጉዳይ ነበር፤ “ብቻ መፋቂያዬን እንዳይወስዱብኝ” አያለ (ገጽ 68)። ይህ መፋቂያ ለገጸ ባሕርይው የኃይል ምንጩ ይሆንን-እንደ ሰምሰም ፀጉር?

መፋቂያ የጥላሁን የስሜት ማደሪያ ነው፤ ትእግሥቱን፣ ብስጭቱን፣ ቁጣውን ጭምር በመፋቂያ አነካከሉ እንለያለን። ይህ ሰው ብዙ ጊዜ አለቅጥ ሲያስብና ሲጨነቅ ካየነው መፋቂያውን ያደረገበት ሥፍራ ጠፍቶት ነው። በውቤ በረሃ ሥነ ሥርዓት መሰረት “ወንድ” ሁሉ የሚገብርለት የበረሃው ንጉሥ በልብ ወለዱ ውስጥ ተደጋግሞ በመፋቂያው ተወክሎ ይገጥመናል። ጥላሁን በሥፍራው መኖር አለመኖሩ የሚለየው ከርቀት ጭምር፤ አፉ ውስጥ በሰካው መፋቂያው ነው (75)። በውቤ በረሃ ውስጥ ዓቢዩ የማንነት መመሥረቻ ጉዳይ ወሲብና ጡንቻ ተዛምደው የሚፈጥሩት “ወንድነት” መሆኑን ተመልክተናል። መፋቂያ በዚህ አውድ ውስጥ የጥንካሬ፣ የብርታት፣ የኃይልነት በጥቅሉም “የወንድነት” ሰንደቅ (*phallic symbol*) ነው። የዚህ ሰንደቅ መነጠቅ፣ መጥፋት፣ ወይም ከተሰቀለበት ዝቅ ማለት የሽንፈትና የምርኮ ምልክት ነው። “መፋቂያዬ እንዳይጠፋ”፤ “መፋቂያዬን እንዳይነጥቁኝ” የሚለው የጥላሁን ስጋትና ፍርሃት (በፍካሬ ልቡና ዘይቤ *fear of castration*) ከዚህ ይመነጫል። “መፋቂያሽን ነው ‘ማሰው-ጥሽ!’” የሚለው የኃይል ሚካኤል ዛቻ (ጥላሁን በሴት ጾታ መጠራቱን ያጤኗል)፤ ሰንደቁን ከክብር ሥፍራው ማውረድ ነው፤ የወንድነት ትዕምርቱን “እመቃብር” መክተት ነው። በዚህኛውም የትርጓሜ አቅጣጫ ሰንደቁና መስመሩ የአንድ ጉዳይ ሁለት ትእምርቶች ይሆናሉ። ወይም መፋቂያው የድንበሩ መጠበቅና አለመደፈር የሚረጋገጥበት ምልክት ነው። እነዚህ ሁኔታዎች በተለይም “ብቻ መፋቂያዬን እንዳይወስዱብኝ” የሚለው የጥላሁን ስጋት ከዚህም ያለፈ ፍቺ ይሰጣል። በልብ ወለዱ መግቢያ ላይ ተራኪው፣ በታሪኩ ውስጥ የሚገጥሙንን ገጸ ባሕርያት በወሲብ ዝምድናቸው አቆራኝቶ ያስተዋውቃል፤ ብርሃኑን ከትርሲት፣ ከንፈን ከማሚት፣ ጴጥሮስን ከጠንፈየለሽ ጋር። ጥላሁንን የሚያስተዋውቅበት ተከታዩ መንገድ ግን ፍጹም አንግዳ ነው።

ቦታው — ማሚት አሸሩሩ ቤት

ሰዎቹ — ጥላሁንና መፋቂያው

ጊዜው — ማታ ማታ (ገጽ 11፤ አጽንኦቱ የእኔ።)

“ሰዎቹ” ስንት ኾነው ነው በብዙ ቁጥር የተጠሩት? በተራኪው ዓይን መፋቂያው ከጥላሁን እኩል የሚቆጠር የህልውና ማለረግ (*ontological status*) ያገኘ ይመስላል። ወይም ደግሞ በተለያዩ ሁኔታዎች ውስጥ፣ ጥላሁንና መፋቂያው ባላቸው አጅግ ጥበቅ ቁርኝት ምክንያት መፋቂያው ከባለንበረቱ

የሰው ልጅነትን ወርሶ በዓይነት ተለውጦ ይገጥመናል። ለምሳሌ፤ ጥላሁን ከትርሲትና ከብርሃኑ ጋር አንድ አልጋ ላይ ባደረበት ሌሊት፤ ድንገት የጥንዶቹን ድሪያ አቋርጦ "መፋቂያዬን ጣልኳት ወይስ አስቀመጥኳት? ያለ'ሷ ምን ዘመድ አለኝ?" ብሎ ይጠይቃል (60)። ጥያቄውን ቀድሞውኑ ትርሲትን ዘመድ አድርገዋት ሲተኙ ሲዘገጃጃ አንስቶታል (59)። ይህ ዓይነቱ የህልውና መኃል በልዩ ልዩ አንጻሮች ተነብቦ የሚተረጎም ጉዳይ ነው።

5. ስብሐትና ፖለቲካ

ግስታወስ ያለብን፤ ሥነ ጽሑፍ የሕዝቡን ሕይወት ነው የሚያወራው።

—ስብሐት፤ በማስታወሻውስጥ፤ 300

The role of literature is to say what a period thinks of itself.

— Pierre Macherey, 1995: 234.

በሥነ ጽሑፍ ውስጥ የደራሰያኑ ፖለቲካዊና ርእዮተ ዓለማዊ አቋም እንደም በገሃድ ይቀንቀናል፤ አንድም በሰው-ር ይከሰታል። በገሃድ በሚቀነቀን ርእዮተ ዓለማዊ አቋም ላይ ተመሥርቶ ታሪካዊና ፖለቲካዊ ንባብ ማካሄድ አማካኝም የሚያስቸግር አይመስልም። እንደ ፒየር ማሼሬ ያሉ የሥነ ጽሑፍና የፍልስፍና ሊቃውንት ግን፤ በአፍአው ተገልጠው በሰፊው ከኖኙ አቋሞች ይልቅ የሚሰብሩ የሚመስሉ "ግንጥል ሁነቶች"ን መመርመር ይመርጣሉ (1978)። ለእነዚህ ወገኖች፤ "ግንጥል ሁነቶች" (*ruptures* ይሏቸዋል)፤ በአንድ በኩል አንድ ድርሰት የተመሠረተበትን—አንዳንዴ ከደራሲው ጭምር የተሰወረውን—ውስጠሰብ የርእዮት "ኔት ዎርክ" ፈልፍሎ ለማውጣት የሚያግዙ ፍንጮች ሲሆኑ፤ በሌላ በኩል ድርሰቱን በዘመን ከሚጋራቸው ሌሎች ድርሰቶች ጋር ለቆራች በማነባበርና የዘመኑን መንፈስ ነድፎ ለማሳየት የሚያስችሉ ፈሮች ናቸው። ይህ ዓይነቱ የአነባበብ ቅጥ ያለ በቂ ጥናት በፖርኖግራፊነት እየተፈረጁ ከትምህርት ቤቶችና ከምርምር መድረኮች ለሚገፉት የሰብሐት ልብ ወለዶች፤ ይመስላቸዋል። ሰብሐትን ከፖለቲካና ከታሪክ አንጻር ማሰቡ ለብዙዎች እንግዳ እንደሚሆን ስለምገምት አስቀድሜ ልብ ወለዱን ከዘመነኞቹ ጋር አዳብሎ ለመተንተን የሚያስችል የታሪክ ዳራ ልሰጥ።

ተፈጥሮ ሃይማኖትና ታሪክ የኢትዮጵያ ሮማንስ የተመሠረተባቸው አእማድ ይመስላቸዋል። የኢትዮጵያ ምድር የማይታረቁ የሚመስሉ ተፈጥሯዊ ገጽታዎችን፤ ለምሳሌ የራስ ዳሽንን ከፍታ ከዳሎል ጥልቀት ጋር አዛንቆና

አስማምቶ የያዘ ነው። “የአሥራ ሦስት ወር የፀሐይ ብርሃን”፤ “የአፍሪካ የውሃ ማሳሳት”፤ “የመካከለኛው ምሥራቅ የእህል ንተራ”፤ “የሰው ልጆች መገኛ” (በሳይንስ-ም በሃይማኖቱም ጠገግ)፤ ወዘተ. የሚሉት ስያሜዎች ነባር የኢትዮጵያ መለያ ምልክት (popular imagery) አካል ናቸው። ሁለተኛው የሮማንስ መመሥረቻ አምድ ታሪክ ነው። “ኢትዮጵያ” የሚለው ቃል ሦስት ሺህ ዘመን የሰቆጠረ ታሪክ ያለው ባህል፤ ሱዳን፤ ጅቡቲ፤ ግብጽ፤ የመንና ሳውዲ አረቢያ ድረስ የተዘረጋ ጋያል ክንድ የነበረው ሕዝብ፤ ከአራቱ ታላላቅ ጥንታዊ ኤምፓየሮች መኃል-ከፋርስ፤ ከቻይናና ከሮማ ጋር-አንዱ የነበረ ግዛት መጠሪያ ነው። በሃይማኖቱም ረገድ ኢትዮጵያ ማከስ ዌበር “world religions” የሚላቸው ሁለቱ ሃይማኖቶች፤ ክርስትናና እስልምና ቀድመው የተሰበኩባት፤ እስራኤላውያን ከአምላክ ጋር ላወረዱት እርቅና ለፈጸሙት ቃል ኪዳን ቋሚ ምስክር የሆነው የሙሴ ጽላት የሚኖርባት፤ የመጀመሪያዎቹ ሙስሊም ስደተኞች የተጠጉባት፤ በዚህም የነቢዩ መሐመድ ዘላለማዊ ምህላ (eternal immunity) የወረደላት አገር ናት።

ይህ ከቅድመ ዓለም እስከ ድኅረ ዓለም የተዘረጋ ራስ-ምስላ (self portrait) ለረጅም ዘመን በሃይማኖቱ፤ በታሪኩ፤ በፖለቲካው፤ በኪነቱ ገንኖ የኖረ ሮማንስ ነው። እስከ 1950ዎቹ መባቻ ያለው ዘመን ለሮማንስ ማብብ “ለም መሬት” ሲሆን ሮማንስ-ም የገዢውን መደብ ፈቃድና ፍላጎት ለማስፈጸም ፍጹም የተመቸ ርእዮተ ዓለማዊ መሣሪያ ነበር። ሮማንስ የማይወጣው ፈተና ውስጥ የገባው በ1950ዎቹ መግቢያ፤ በተለይም በ1953ቱ የመፈንቅለ መንግሥት ሙከራና ሙከራውን ተከትሎ በተነሳው የተማሪዎች ንቅናቄ ነው።

በሮማንስ ሞግዚትነት ብቻ ያደጉ ወጣት ኢትዮጵያውያን ለትምህርት ወደ ምዕራቡ ዓለም ሲላኩ በሚገጥማቸው ከፍተኛ ሥልጣኔ ማንጸሪያነት የማሳበራቸውን ወደ ኋላ መቅረት የሚያጤኑበት፤ ለራሳቸው ያላቸውን የተጋነነ ግምትና በሌላው ዓለም ላይ ያሳደሩትን የተዛባ አመለካከት ለማረም የሚታገሉበት ወቅት ነው። ዘመኑን የመረመሩ ወይንም በዘመኑ የኖሩ ባለሙያዎች እንደሚነግሩን በቆዳቸው ቀለም የሚታበዩ፤ በጥንታዊው ታሪካቸው የሚኮሩ፤ በጸረ-ቅኝ ገዢ ትግላቸው የሚመኩ ኢትዮጵያውያን ለአፍሪካም ይባል ለጥቅሉ ጥቁር ሕዝብ ባላቸው “አጉል ግምት” ይታወቃሉ፤ ራሳቸውን እንደ አፍሪካዊ ለመቁጠር ይቸገራሉ። ንጽጽራቸውም ሰርክ ከአሜሪካና ከአውሮፓ ጋር ነው (ግሪን ፊልድ፤ 319፤ ባሕሩ 2010፤ 13)። በዚህ ዓይነቱ የተደላደለ የስሜትና የልቡና ሁኔታ ውስጥ እንዳሉ ነጻነታቸውን በቅርብ ካገኙ አፍሪካውያን ጋር በወጉ የመተዋወቅ ተከታታይ እድል ያገኛሉ። ባዩትና ባወቁት እውነታ ቅስማቸው ይሰበራል፤ ኩራትና ትምክህታቸው በውርደትና በሐፍረት ይተካል። አፍሪካውያኑ በኤኮኖሚ፤ በመሠረተ ልማት፤ በቴክኖሎጂ

በትምህርት ልቀው ሄደዋል። እነርሱ ደግሞ ከሩቅ ዘመን ጀምሮ አንድ ሥፍራ ረግተው ቆመዋል-አንደተከተረ እና እየተለጠጠ እንደሚሄድ ውሃ። ለተማሪው ንቅናቄ መንገድ ጠራጊው ከስተት፤ ይህ ዓይነቱ መግለጥ የፈጠረው የባህልና የልቡና ንዝረት (*cultural and psychological shock*) ነው።

ከቀዳሚዎቹ ዓይን ገላጭ አጋጣሚዎች አንዱ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ኮሌጅ ከ1951 ጀምሮ ለአራት ተከታታይ ዓመታት ከ200 ለማያንሱ አፍሪካ አገራት ተማሪዎች ነጻ የትምህርት እድል መስጠቱ ነው (አስፋው 2010፤ እየሱስ ወርቅ 2010፤ ግሪን ፊልድ 1965)። ለረጅም ዘመናት በተካሄደ የነጻነት ትግል ውስጥ ያደጉት አፍሪካውያን ተማሪዎች የፖለቲካ ንቃት፤ የርእዮተ ዓለም ወገንተኝነትና የትግል ድፍረት በኢትዮጵያውያን ወጣቶች ሰብእና ላይ ጉልህ የሆነ ለውጥ መፍጠሩን ብዙዎች ይመሰክራሉ (አስፋው 20)። ከለውጦቹ መኃል ዓቢዩ አካባቢያቸውንም ይሁን ዓለማቸውን በንባብ ለማወቅ ይተጉ ዘንድ ጉጉት መፍጠር ነው። ንባቡ በአንድ በኩል የዕውቀትና የመልከአ ምድር አድማሳቸውን እንዲያሰፉ ሲያስችላቸው፤ በሌላ በኩል ደግሞ የአገራቸውን ተጨባጭ አውነታ መርምረው እንዲመዝኑ አስገድዷቸዋል። ከንባቡ ጎን ለጎን እንደ Kwame Nkrumah ያሉ፤ በትምህርትና በፖለቲካ ልምምዳቸው የላቁ አፍሪካዊ ሰብእናዎች፤ በዩኒቨርሲቲው እየተጋበዙ ያደረጓቸው ንግግሮች በተማሪው ንቃት ላይ የፈጠሩት ተጽእኖ ቀላል እንዳልነበር የዓይን እማኞች ይመሰክራሉ (ግሪንፊልድ 319)። ተጋባዥ ተናጋሪዎቹ አፍሪካውያን ብቻ አልነበሩም። በፖለቲካ፤ በታሪክና በፍልስፍና እውቀታቸው ዓለም አቀፍ ዝና ያላቸው፤ ለምሳሌ Aronld Toynbeeን የመሰሉ ሊቃውንት፤ እንደ Golda Meir ያሉ ፖለቲከኞች ከራሱ ጋር እርቅ የጀመረውን ተማሪ ለተሐደሶ በማነሳሳት ረገድ ላቅ ያለ ሚና ነበራቸው (ኃይሉ አየለ፤ 2010: 49)።

የ1953ቱ የመፈንቅለ መንግሥቱ ሙከራ በዚህ ሁሉ የባህልና የስሜት ንዝረት ከፊትና ከኋላ ታጅቦ ነው የሚከሰተው። በአማጽያኑ መኃል ይካሄድ የነበረው ውይይትና በአልጋ ወራሹ የተነበበው መግለጫ ቀደም ብዬ በጠቆምኩት የባህልና የልቡና ንዝረት የተወረሩ ናቸው። መግለጫውን “እኔና አቶ ገርማማ” ጽፈንዋል የሚሉት ኮሎኔል ቃለክርስቶስ ዓባይ (1997: 185)፤ የመግለጫው አጠቃላይ መንፈስ ነው ብለው በቀዳሚነት የሚያስፍሩት ይኼን ጉዳይ ነው።

“ኢትዮጵያ ከሦስት ሺህ ዘመን በላይ በነጻነት የኖረች አገር ብትሆንም የልማት ዕድገቷ ሲታይ አጅግ ኋላ ቀር ከመሆኑ የተነሳ ከቅኝ አገዛዝ ነጻ በመውጣት ላይ ከሚገኙት የአፍሪካ አገሮች አንጻር ስትታይና ስትመጣጠን በሁሉም መስክ ወደ ኋላ የቀረች መሆኗን አናስተውላለን። ይህ ሁኔታ ለአሁኑ ትውልድ አጅግ የሚያሳዝን

የሚያሳፍር መሆኑን ባዶ ቦታ ላይ ብቻ ተኮፍሶ እንዲሁ በመመካትና ታሪክ በማውራት ጊዜ [እናጠፋለን]" (185፤ እጽንኦቱ የእኔ ነው)።

ከዚህ መጋል በተለይ "stagnance" (ቆሞ ቀርነት) "embarrassment" (ሐፍረት/ውርደት) የሚሉ ሁለት ቃላቶች በውይይቱም በመግለጫውም ውስጥ ተመሳልሰው ይባሉ እንደነበር ይነገራል (ግሪንፊልድ 402፤ ክላፕሃም፤ 1968፤ 503)።

ከዚህ በኋላ ተማሪው የንጉሣዊውን ህልውና ከአገሪቱ ጋር አስተሳሰር ማሰብ አቆመ። ከሚያነሳቸው ፍትህንና ርትእን የሚመለከቱ ማኅበራዊ ጥያቄዎች እኩል ፖለቲካዊ ጥያቄዎችን አጀንዳው አደረገ። መንግሥት መር የሆነው ሃይማኖታዊ-ንጉሣዊ ብሔርተኝነት የሥልጣን ባለቤት መሆን ይገባዋል በሚለው "ሰፊ ሕዝብ" ላይ በሚመሠረት ብሔርተኝነት ለመቀየር አውጠነጠነ። አስከዚህ ድረስ ጸቡ አውቆትም ይሁን ሳያውቀው ሮማንሱን በርእዮተ ዓለማዊ መሣሪያነት ከተገለገለው ሥርዓት ጋር እንጂ ከሮማንሱ ከራሱ ጋር አልነበረም። ገዢው መደብ ይህን ርእዮተ ዓለማዊ መሣሪያ የመደብ ልዩነቱ ተጠብቆ እንዲቆይ፤ የቦታቹ ዘላለም ተንቆና ተዋርዶ መኖሩን አሜን ብሎ እንዲቀበል የማሳመኛ አልያም የማስገደጃ መሣሪያ አድርጎት ፎሯል።

የተማሪው ንቅናቄ ቀዳሚ ዓላማም ይሄው ነበር። ሮማንሱ ተጭኖት በዝንጋኤ መንፈስ ውስጥ የሚኖረውን ማኅበር መቀስቀስ፤ ራሱን በድፍረት እንዲመለከት ማስቻል። ዳሩ ግን፤ ይህ አዲስ ፍቺ እየያዘ፤ በአዲስ መንፈስ እየተቃኘ የመጣ ብሔርተኝነት እያደር ማከረርና መጽነፍ ይጀምራል። እየቆየ በ"አናርኪ"ና በ"ኒሂሊዝም" ተያዘ። ተጻርሮው ፍጹም ሆነ። የኢትዮጵያን "ጥንታዊነት" ተቀናቀነ። "ብሔረ ኢትዮጵያ" ያረፈችበትን የወል ታሪክ፤ ሚትና እሴት ፈተነ። ወዘተ። (ፈንታሁን 1990፤ ባልሰቪክ 1985)። ተማሪው በአብዮቱ ዋዜማ ከማኅበረሰቡ የእሴት ሥርዓት እየተነጠለ በሄደ ቁጥር በንብረቱ ፍርቅነት እየነገሠ፤ ግራ መጋባትና ጥርጣሬ እየተንሰራፋ መጣ።

ሌቱም አይነጋልኝ እና ዘመነኞቹ--አደፍርሹ ከአድማስ ባሻገር ሲሳብ መጥቶ በአብዮቱ ዋዜማ ጫፍ የደረሰው የዚህ መንፈስ ማደሪያዎች ይመስላሉ። ድርሰቶቹ በመንታ-ተቃራኒ ስሜት ተወጥረው የተያዙ ናቸው፤ በተስፋና በሰጋት። ለውጥን ቢናፍቁም፤ ተሐድሶን ቢያቀነቅኑም ጽንፈኝነቱና ተስፈንጣሪነቱ የፈጠረው አናርኪና ግራ መጋባት ተስፋ አስቆርጧቸዋል። በመንታው ስሜት እንደታበቱ ትናንትን ያጤናሉ፤ ዛሬን ይሰላሉ፤ ኪናዊ በሆነ ሰልት ነገን ጭምር ይተነብያሉ። አደፍርሹ ከአድማስ ባሻገር እና ሌቱም አይነጋልኝ ነባሩን የኪነ ጥበብ ልማድ በእጅጉ የፈተኑ አፈንጋጮች ናቸው። ይህን በማድረጋቸው፤ አንደኛ ሥርዓቱን በቀጥታ ተቃውመዋል። ምክንያቱም

አንድም፤ ሥነ ጽሑፍ የሚከየንባቸው ቴክኒኮችና የሚመዘንባቸው ልማዶች ምንጫቸው የበቀሉበት ባህል ነው (Hale, 1998: 14-16)። አንድም-በተለይ በታዋቂው ማርክሳዊ የማኅበረሰብና የነገረ ሰብ ተመራማሪ፤ በLouis Althusser (1971) ዓይን ከተመለከትነው-የሥነ ጽሑፍ ልማድ የሥርዓቱ ርዕዮተ ዓለም ህልውናውን ከሚያገኝባቸው የባህል ተቋማት መኃል አንዱ ነው። ስለዚህ በሥነ ጽሑፍ ልማድና ስምምነት ላይ ማመጽ ማለት ፖለቲካዊ ሥርዓቱን መፈተን፤ ማኅበራዊ ደንቦችን መጸረር፤ ርዕዮተ ዓለማዊ እምነቱን መቀናቀን ይኾናል ማለት ነው።

በሌላ በኩል፤ እነዚህ ሥራዎች እንግዳ በሆነ አቀራረባቸው፤ ከልማድ በወጣ ስልታቸው የኢትዮጵያን ሮማንቲካዊ ምስል ከፉኛ ይፈትናሉ። ሮማንሱ እጅጉን “በብካች” (decay) ይሞላል-አባራ ይለብሳል፤ በደለል ይዋጣል፤ ይፈራርሳል፤ ይበሰብሳል፤ ይሻግታል፤ ይገማል። ሮማንሱን ተጻራርሮና ተቀናቅኖ የቆመው ትውልድ በፈንታው ባወደመው ነባር እሴት ምትክ አዲስ እሴት ማቆም ይሳነዋል። ከነጭራሹ በፍርስራሹ ይዋጣል፤ የብካቹ አካል ይሆናል፤ እንዲህ እንደሆነ ነው የምንለው።

በኢደፍርስ የአካባቢው ማኅበራዊና መልክአ ምድራዊ መቼቶች ተሰባጥረው የተነደፉበት የልብ ወለዱ መዝለቂያ ትእይንት (ገጽ5-6) ከፍ ብዬ ያነሳጓቸውን ነጥቦች በምልዓት ጠቅልሎ የሚያሳይልኝ ይመስለኛል። ይህ ሥፍራ የትልቋ ኢትዮጵያ “ደቂቅ መቼት” (microcosm) ነው። የልብ ወለዱ ታሪክ ሙሉ በሙሉ የሚከናወንበት ይህ ሥፍራ፤ ዳኛቸው (በ Molvaer ውስጥ፤ 1997: 299) ጥንታዊቷና ዘመናዊቷን ኢትዮጵያ ይወክላሉ የሚላቸው ገጸ ባሕርያት፤ የጸደቁና የሮማን መብቀያ ነው። ጎርፉ ተወልዶ የሚያድገው፤ ሦስቱን ታላላቅ ተቋማት-የትምህርት፤ የፍትህና የሃይማኖት ተቋማት-የሚወክሉት አደፍርስ፤ አቶ ጥሶና አባ ዮሐንስ ለግዳጅ የሚላኩት እዚህ ነው። ትእይንቱ እንደ መግቢያነቱም እንዲዘልቁት አይጋብዝም። አንድም፤ ከመነሻው “ሰማይና ምድር የተገናኙበት” እንደሚመስል ስለሚነገረን ይገፋል። መዘጋት ብቻ አይደለም አባራ ረግቶበታል። ደለል ውጦታል። ሕይወት ታፍና አሸልባቢታለች። እዚያም እዚህም የሚገጥመን “ብካች” ወይም ብስባሽ አያስቀርብም። በዚህ ትእይንት ውስጥ ተፈጥሮ፤ ሃይማኖትና ታሪክ ጉስቁልና ይበላቸዋል፤ ድቀት ይወጣቸዋል። ይሄ ከአጠቃላዩ ሥዕል የምናረቀው ጉዳይ ሲሆን፤ ልብ ሳንለው የምናልፈው ወይም የሚያልፈን በአንቀጹ ውስጥ የተሻጠ አንድ ሁነት አለ፤ ተፈጥሮ ፍጹም የተዛባችበት፤ በግልብጥ (inversion) ፊተኞች ጓለኛች የሆኑበት፤

ወገብ በማዛወር-በመናፈስ-በማሸራተት-በመዋጥ-በማድቀቅ-
በማንክ-በመጉረስ-በመጋገር-በማቡካት-በመከርተፍ-

በመሰለቅ—በመጎተር—በመጎድጎድ—በመጫን—በመውቃት—
በመከመር—በማጨድ—በማረም—በመቆፈር—በመጎልጎል—
የከብት ራት በማሰገባት—ማምሻ እንጨት በመልቀም ታልፋለች፤
እንደሚብሰከሰክ ውሃ፡፡ (ገጽ 6)

ይህ ግልብጥ ሁነት እንደም በከዋኔ ቅደም ተከተል ኋላ መምጣት
በሚገባው፤ እንደም በድብቅ ከሰው ተሸሽቶ በሚፈጸመው በ“ወገብ ማዛወር”
እዝማችነት መዝለቁ፤ ከአቧራውና ከደለሉ ጋር ተደርቦ በብካች የተሞላውን
ትእይንት አጉልነት ያጠብቀዋል፡፡

ሰብሐት በሌቱም አይነጋልኝ ይህን የዳኛቸውን “ወገብ የማዛወር” ዘይቤ
ጫፍ ያደርሰዋል፡፡ ቀደም አድርጌ እንደጠቆምኩት፤ በልብ ወለዱ የመጀመሪያ
ምእራፍ ፍጹም የተናጋ ዓለም ነው የሚገጥመን፡፡ የኢትዮጵያ ሮማንስ አእማድ
ናቸው ያልናቸው ከስተቶች፤ ተፈጥሮ፤ ሃይማኖትና ታሪክ በተለይ በአሸመጥ
መሣሪያነት በዓይናችን ሥር ይፈራርሳሉ፡፡ በትንሽና በትልቅ፤ በነውርና በክብር፤
በጋጢአትና በጽድቅ መኃል ድንበር ይጠፋል፡፡ በጥቅሉ 29 ገጾችን የፈጀውና
በነጻ ቅንጅት እና በአሸመጥ ኅብረት የተገነባው (ወይንም የፈረሰው) ምእራፍ
አንድ፤ ልክ እንደ አደፍርሰ ቀዳሚ ምእራፍ በሮማንስ ፍርስራሽ የተሞላ ነው፡፡
ተፈጥሮ ትረክሳለች፡፡ የሰው ልጅነት ውርደት ውስጥ ይገባል፡፡

ትንሽ ብታስብበት መብላት እጅግ የሚያሳፍር ተግባር ነው፡፡ ቈራ
ውረድና አንድ ሰዓት ያህል አስተውል፡፡ በፊውን አንገቱን ገዝግዘው
ሲያርዱት፤ ቆዳውን ሲገፉት፤ ብልቱን ሲለያዩት፤ ፈርሱን ሲጎለገሉት
ተመልከት፡፡ ሆቴል ግባና ዓይንህን ጨፍነህ ሕዝቡ ሲያገኝክ፤ አጥንት
ሲቆረጣጥም ሰማ፡፡ አክ! ምን ዓይነት መጨማለቅ! ይሄ ሁሉ ያችን
የግማት ሰልፉ ለመመላት! ቀበቶህን ባጠበክ ቁጥር ፈርስ
እንደምትጨፈልቅ አስበህበታል? ልክ የጎለገሉትን የበፊውን ፈርስ
የሚመስል፡፡ [—]

ማራት መቼስ አንድ ትልቅ ውርደት ነው፡፡ አፍንጫህንና ዓይንህን
አንዲሁም ጀሮህን ብትጠይቅ ይህን ያረጋግጡልሃል፡፡ ቁጥህን
በጠረግክ ቁጥር አይቀፍህም? ምግብ በልቶ አር የሚወልድ ሁሉ
እንዴት በአፍረት አይሞትም? (1999፡ 6)

ተከታዮቹም ምእራፎች ቀዳሚውን ያህል አይሁኑ እንጂ ተጻርሮውን እስከ
ልብ ወለዱ ፍጹሜ ያዘልቃሉ፡፡ ለረጅም ዘመን ታፍረው የኖሩ ታላላቅ መንፈሳዊ
ምስጢሮች፤ ተከብረው የቆዩ ሃይማኖታዊ ሥርዓቶች በአሸመጥ (በተለይም

በ“travesty parody” አማካይነት ይቃለላሉ፤ ይረከሳሉ (ገጽ 111-112)። የኢትዮጵያ ታሪክ ዘበት ይወድቅበታል። በተራኪ-ገጸ ባሕርይው አንደበት፤ ዘመን እየተቆጠረ፤ ሥፍራ እየተጠራ፤ ሁነት እየተጠቀሰ በሴት ሕጻናት ሰቆቃ ተቃኝቶ መሳለቂያ ይሆናል፤ “ደሞ እውነትክን ነው። አባቶቻችን ማይጨው ላይ ከዚህ የበለጠ ጀብዱ ሰሩ ለማለት የሚያስደፍር አለመሆኑን ለማረጋገጥ ያህል ብቻ ሳይሆን፤ እኛ ኢትዮጵያውያን ንልማሶች ያልበሰሉ ልጆች እምስ ለመብዳት፤ ሀሩርና ጫካ ውስጥ ሦስት ሺ ዓመታት መሉ አባቶቻችን ያቆዩልንን ቁላ እንደ ነፃነት ሐውልት አውጥተን።—” (ገጽ 71-72)።

ዳሩ ግን፤ ተሳልቆው የሚያርፈው፤ ዘበቱ የሚወድቀው በተሳላቂው፤ በተዘባባቹ ላይ ነው፤ የአርበኛ አባቶቹን ገድል በውቤ በረሃ፤ በየቡና ቤቱ ከሚፈጽመው “የወሲብ ጀብዱ” ጋር በሚያነጻጽረው ልጅ ላይ። ይሄንን በራስ ላይ የተሰነዘረ ትችት የተረኩን ድምጸት (*narrative tone*) በወጉ እየተከተለ የሚያነብ ወገን የሚሰተው አይመስለኝም።

በሌቱም አይነጋልኝ ውስጥ ቋሚ የሆነው ምስላ (*imagery*) ለዳይንም፤ ለጆሮም፤ ለአፍንጫም በማይጥሙ ቀለሞች፤ ቅርጾች፤ እንቅስቃሴዎች፤ ሁኔታዎች፤ ድምጾች፤ በተለይም ጠረኖች የተሞላ ነው። “ውርዴ”፤ “ቁምጥና” “ቂጥኝ” የሚባሉ መጠሪያዎች፤ “የቦካ”፤ “የገማ”፤ “የበሰበሰ” ወዘተ. የሚሉ አገላለጾች ልብ ወለዱን ከጫፍ እስከ ጫፍ ተንሰራፍተውበታል፤ በተለይም ከሴት ሐፍረተ ሥጋ ጋር እየተዛመዱና የተፈጥሮን፤ የሃይማኖትንና የታሪክን ቀለም እየተቀቡ። እነዚህን ምስሎች በኢደፍርስ ውስጥ ከተመለከትናቸው ምስሎች፤ ከኤዛና እስከ ምኒልክ ለሦስት ሺህ ዘመናት ከረጋው አባራ፤ ደለልና ቅራቅንቦ ጋር አዳብለን መመልከት እንችላለን። “የሦስት ሺህ ዘመን ስልጣኔ ቢኖረንም ቅሉ፤ የማንኛውም ጥበብ ባለሙያዎች የሚበለጽጉበት ኅብረተሰብ ውስጥ አይደለንም” (ገጽ 47)፤ ብሎ ለራሱ “የነፍስ ጩኸት” ጆሮ በነፈገው በአበራ ልቡናዊና ግብረ አካላዊ ገጽታ፤ ረጅም ጊዜ ባለመነካታቸው የእንስሳ ገጽታ ያሰጡትን ጥፍሮቹን፤ ጸጉሮቹንና የዛጉ ጥርሶቹን፤ ከዝምብ፤ ከበሰበሰ እንቁላልና ከተበላሸ ጎመን ጋር የተደረገ ንጽጽሩን ወዘተ. እዚሁ ማሰለፍ የምንችል ይመስለኛል።

ከያንያን ከኪኑ ባለፍ አልፎ አልፎ እንደሚጠቁሙት፤ ለውጥን ቢናፍቁም፤ ተሐድሶን ቢያቀነቅኑም በተማሪው ንቅናቄ የመጨረሻ ደረጃ ላይ ያዩት ዓይነት መንፈስ፤ መነሻውን እንጂ መድረሻውን ያለማጤን፤ በነቀለው እሴት ምትክ አለማዘጋጀት (ማዘጋጀቱ ቢቀርበት እንኳ አለማሰብ) አስጨንቋቸዋል። እናም በመንታ-ተቃራኒ ስሜት ተይዘዋል፤ በተስፋና በስጋት—“*ambivalence, uncertainty*”—፤ ጽንፈኝነቱና ተስፈንጣሪነቱ የፈጠረው አናርኪ፤ ፍርቅነት፤ ግራ

መጋባትና ወለፌንድ ተስፋ አስቆርጧቸዋል። “አባ ግዴነቱ” ከሚነገርለት ከሰብሐት ገብረ እግዚአብሔር አንደበት፤ “ጃንሆይ በዘመናዊ ትምህርት ሊተኩሱን ደከመው ነበር። እኛ ግን ከጥቂቱ በስተቀር አብዛኛዎቻችን ጨነገፍን” (በዘነበ ውስጥ 1993፡ 94) የሚል በጸጸት የታሸ ትችት መሰንዘሩ ለዚህ ዓይነቱ ስጋት ምስክር ይሆናል። በዓሉ ግርማም ከየዛሬይቱ ኢትዮጵያ ጋዜጣ ጋር ባደረገው ቃለ ምልልስ ተቀራራቢ “ግላ-ሂስ” ይሰነዝራል (ግንቦት 22/1973)። “አደፍርስ ሙሉ አይደለም፤ ከማኅበሩ ተገንጥሏል፤ ተፋቷል። ከሞት ውጪ ምን ምርጫ አለው? ስለዚህ የአደፍርስ ሞት ግድም ተገቢም ነው” የሚለው ዳኛቸው፤ በልማድና በለውጥ መኃል ሚዛን መፍጠርን ይመከራል (በሞልቤር ውስጥ የተጠቀሰ፡ 1997፡ 299 እና 296)።

በአድሜውም ይባል በከያኒነቱ የነሱብሐት እኩያ የሆነው የሐንስ አድማሱ ይህንን ለዘመኑ የጸነነ መንፈስ እዚያው ዘመን ላይ ቆሞ፤ “የዘመኑ መንፈስ” የሚል ርእስ ሰጥቶ፤ በቅድሚያ “ይበይናል”፤ “ረቦ፤/ደብቦ፤/ ሲያንዣብብ አንዳንዴ፤/ የዘመኑ መንፈስ ያስፈራል ውበቱ፤/ ሐኔ ሾተል ሁኗል ያልቻለው አፎቱ፤/ ሥጋን አልፎ ነፍስን ይቆርጣል ስለቱ” እያለ። በማስከተል የማኅበሩን ዕጣ “በራሄል እንባ” እና “በልጆቿ ነፍስ” ላይ ነድፎ ያሳያል።

የዘመኑ መንፈስ ውበቱ ውስጣዊ፤
በጽዋሜ ሚኖር ፍጹም ባሕታዊ፤
ዐይኑ የሚያያቸው ዞትር አተኩሮ፤
ሁለት ፍሬ ነገር ጠርጥሮ ጠርጥሮ፤
ሞትና ሕይወት፤
ከቶ ማይለያዩ ግን በልዩነት፤
በዘመኔ መንፈስ እጅግ ሠለጠኑ ውስጥ ውስጡን ገቡት፤
አሥረው ሊጥሉት ነው የግርንግሪት።

(የሐንስ፡ 1990 [1957]፡ 86-87)

በአዲራማስ ባሻገር መግቢያ ላይ የሚገጥመን፤ የአበራ ቤት ትእይንት የዘመኑ መንፈስ የተነደፈበት፤ ዕጣ ፈንታውም የታተመበት ሸራ ነው የሚመስለው። ድምጹ በመታፈኑ የሬሳ ሳጥን የመሰለ ግዙፍ ራዲዮ ግራም፤ ብርሃን በመነፈጉ የቅኔው ውበት የጠፋበት የግድግዳ ሥዕል፤ በጥቁር ጥለት ያጌጡ ወርቅማ የመስኮት መጋረጃዎች፤ የረጋ ደም የመሰለው የሰፋዎቹና የምንጣፉ ደማቅ ቀለም። የአበራ ቤት የሞትም የሕይወትም አኩል ማደሪያ በሆኑ ውድና ምርጥ እቃዎች የተሞላ ነው። አበራ መብራት በመለኮስ፤ ራዲዮ ግራሙን በማጫወት ሞትን በሕይወት ማሸነፍ ይችላል። በድምጽ ፊሳ ሣጥኑ ይጠፋል፤ በብርሃን የቅኔው ውበት ይመለሳል፤ የረጋው ደም ይፈርሳል፤

ማረጃዎች ወርቅ ያዘንባሉ። ይህን ማድረግ አልቻለም፤ ውድ በሆኑ አቃዎች መጋል ቁጥ ራሱን ያራከባል። “ማን ነኝ? ምንስ ነኝ? እቃ። ለዚያውም ዋጋ የለው የበሰበሰ እቃ” እያለ (ገጽ 8)። ቤቱ በሞት ይሸነፋል። አቶ አባተ የራሳቸውንም የኃይለ ማርያምንም ደም አፍሰሰዋል፤ ሬሣ ሣጥኑ የእናቱ የወንድሙና የኃይለ ማርያም ሆኗል፤ መጋረጃዎቹም ሙታንን ከሕያዋን ለይተዋል። በፍጹሙ ወደ እስር ቤት የሚቀየረውን የአበራን ቤት በአገር፤ እነ አበራን ደግሞ ሕይወትና ሞትን፤ ተስፋና ቀቢጾ ተስፋን አዝሎ በሚዘረው የዘመኑ ወጣት ወክሎ ማሰብ ይቻላል። ይህን ይመስላል እንግዲህ ረቂቁ መገልሰ።

ቤትና በኃላ ሽፋኖቹ ሕይወትና ሞት በተነደፉበት አደፍርሱ “ሞትና ሕይወት፤ ድንቁርናና እውቀት” ሰርክ ከዓቢይ ገጸ ባሕርይው አንደበት የማይጠፋ መልክ ነው። በልብ ወለዱ ማክተሚያ ወታደሩ ጎርፉ በዚህ እየታወከ ነው አደፍርሱን ከወደቀበት የሚያነሳው፤ “... የኛ ድንቁርና ይሻላል ደቃ፤ የኛ ድንቁርና... እውቀት ብሎ ነገር የምን እውቀት? ባፍንጫችን ይውጣ እውቀት...? [...] ሞትና ሕይወትን ሳያራርቁ... እውቀት ብሎ ነገር...” ገጽ 323 እያለ። የጥንታዊቷ ኢትዮጵያ ወኪል፤ ጸደቀ መጨረሻዋ በልብ ወለዱ መግቢያ ሲፈራርስ ያየው “ዓለም” ይሆናል፤ በምንኩስና። የዘመናዊቷ ኢትዮጵያ ትፅምርት፤ ሮማን አጣ ፈንታዋ ከቡና ቤት ጋር ይቆራኛል፤ በሴተኛ አዳሪነት።

ለቀም አይነጋልኝ በዲሲፕሊናዊ ቅኝቱ እጅጉን ፍካሬ ልቡናዊ በመሆኑ ትኩረቱ ከገጸ ባሕርያቱ ግብረ አካላዊ ሕይወት/ሞት ይልቅ ውስጣዊ “ፍጹሙነቱ” ነው። ስለዚህ እንደተቀሩት ልብ ወለዶች ሞታቸው በገሃድ ኢትዮጵያው። ይህን እንበል እንጂ ገጸ ባሕርያቱን የሚያንቀሳቅሳቸው ኃይል ጋር ታግጥ የሚሸረሸር ፍትወት መሆኑን መለየት አያስቸግርም። በለቀም አዳሪነቱ ውስጥ ወጣቶቹን የምናገኛቸውም የምንለያቸውም “በሴተኛ አዳሪ ሞት” ውስጥ ወድቀው ነው። አንድም፤ በተለመደው መንገድ እናስብና፤ ረጅም እድሜ እንዳለው የሚነገርለት “ሸርሙጥና” አጉል ንጽጽር አጥቶት አያውቅም። ጎተሪያ፣ ከጋድቀት፣ ከሞትና ከመበሰበስ ጋር የተዛመዱ ኅሊናንም ይባል የእሜት ሕዋሳትን የሚያውኩ ዘይቤዎች (በእንግሊዝኛው “fallen women”, “rotting flesh”, “corpses”, and “filth” የሚሉ ቅጥያዎች /Gilfoyle 1999፡ 18፤ የእኛን ጨምሮ በብዙ ባሕሎች ውስጥ እጅግ የተለመዱ ናቸው። ይህ ሥፍራ በየትኛውም መንገድ ቢሆን የግለሰብ የምግባር ዝቅጠት፤ የማኅበረሰብ ህጋዊና ድቀት ትእምርት ነው።

የዚህ ግዛት የሰበት ማዕከል ወሲብ ነው፤ በአንድ በኩል በእንግሊዝ ሰሜንቶና ፍላጎቶች የተሞላ “ልቅ ወሲብ”፤ በሌላ በኩል በጽብና በደም

የተሸለመ "ቅጥ ያጣ" ወሲብ በዓይነት በዓይነቱ። ይህ ብቻ አይደለም፤ በከፍተኛ ሥህተት እንደጠቆምኩት፤ ውቤ በረሃ ወጣቶቹ በአንድ በኩል የሌላውን ሰብአዊ ፍላጎቶች (በገጽ 75 ላይ እንደሚገኘው) እንደ "sadism" ባሉ ድብቅ ያደረሱት ዓይነት አበሳ) የተሞላ ነው። በሌላ በኩል፤ ግባቸው ራሱን መጥፋት፤ ህልውናን ከፋኛ ማድከም በሆነ ድብቅ ባሕርያት—እንደ "masochism"፤ "Paraphilia"፤ "sodomasochism" ወዘተ. ባሉ፤ በጭካኔና በራስ ጥላቻ የተነደፉ ባሕርያት—ኅሊናቸውን የሚቀጡበት "ቶርች" የሚያደርጉበት/ ሥፍራም ነው። በተራኪው ገጽ ባሕርይ፤ በምናሴ ልቡና "ሕሊናህን ማሰቃየት ደስ ይልህ እንደሆነ" በሚል አዝማች በግል ወግ የቀረቡት መሪር ተሳልቆዎች ለዚህ ጥሩ ማሳያዎች ናቸው፤

ሀ/ ወንድነትህ በግልጽ እንዲሰማህ ብትፈልግ እነዚህ ልጆች ገና ቁላ ስላለመዱ መጀመሪያ ላይ ድንገት በኃይል የከተተከባቸው እንደሆነ ከመጠን በላይ ስለሚያማቸው "እህ!" ብለው ኩምትር ሲሉ ይታወቅሃል። ለራሱህ "አኮማተርኳት! እንዲህ ነኝ የሰውዬው ልጅ!" ትላለህ። —

ለ/ የቁላ ሳይሆን የመንፈስ ወንድነት እንዲሰማህ ከፈለክ "የሕዝቡ ግብረ ገብ ትንሽ ልጅን በግብረ ሥጋ አትገናኝ ቢል ግድ አለኝ? ሰው አይወቀው እንጂ፤ ካሰኘኝ እንኳን ያሰራ አራት ዓመትና ያራት ዓመትም እምስ አበዳለሁ። እኔ የሰውዬው ልጅ!" ትላለህ

ሐ/ ሕሊናን ማሰቃየት ደስ ይልህ እንደሆነ፤ ከሁሉ ትንሽ የሆነችውን ልጅ መርጠህ ስትበዳት "ስንት አመትሽ ነው?" በላት "አሰራ ሥስት" ስትልህ ለራሱህ እንዲህ በል "አቤት የጊዮርጊስ ያለህ! እንዴት ተበላሽቻለሁ! የአሰራ ሥስት ዓመት ህጻን ስበዳ!" ከዚህ በኋላ "አፈንድጅ!" በላት። በዕፍረት አየተቁነጠነጠች በትንሽ ልጅ ድምጽ "እንዴ! ምንድነው?" ስትልህ "ሁለት ብር አጨምርልሻለሁ" በላት። ታፈነድዳለች። ስትከትባት ለራሱህ "ወይ አንቺ እምዬ ማርያም! የአሰራ ሥስት ዓመት ልጅ አሰፈንድጄ ስበዳ እናቴ ቢያዩኝ ምን ይሉኝ?" በል። ከዚያ ቀጥለህ ይሄን እንዳልደነግጥና እንዳልተዋት ገንዘቡ እንዳይቀርባት ፈርታ ነው እንጂ ገና አሰራ ሁለት ወይ አሰራ አንድ ዓመቷ ነው" በል ሕሊናህን እንደልብህ ታሰቃየዋለህ። ከፈለግህ በድተሃት ስታበቃ ሳትከፍላት ሂድ። ወይም እየበዳሃት ለራሱህ እንዲህ በል "ይቺማ የእህቴ የአልማዝ አኩያ ናት። ይቺን አሁን እንደምከትባት እንዱ ደሞ አልማዝዬን

ቢከትባትሰ? ለሰፈንድዶ? ለልማዝዬን? ውይ! ለግዚላብሐር
 ሊያርገው! (ገጽ 71-72)

በውቤ በረሃ ሴቶች በተሰበረ ልብ፣ በታፈነ አንደበት፣ “ሸርሙጣና ውሻ
 ሁለቱ እንድ ናቸው/ ቤተሰቢያን ለይገቡ ቄስ ለይባርካቸው” ሲሉ ያንጎራጉራሉ
 (ገጽ 28)። ወንዱ በፈንታው አፍንጫውን ይዞ በሚሰነጥቅ ድምጽ “እፍ! እነዚህ
 ሸርሙጦች እምሳቸው ይገማል ጃል! ማዘጋጃ ቤት ውሀ ከለከለ? ለምን ግብር
 ውሀ አይወጡም?” እያለ ይሳለቃል (ገጽ 20)። ይሄን ቢልም ግን የብካቹ አካል
 ነውና ከቆሻሻው ውጪ የመኖር አቅሙንም አጥቷል፤ ፈቃዱን ተነጥቋል። ለዚህ
 ምስክራችን ከንፈ ነው። ከንፈ አንድ አለት አከሰቱ ቤት አግር ቢጥለው ወደ
 ላንጋኖ ለመሄድ ሲዘገጃጁ ይደርሳል፤ ይጋበዛል፤ ግብዣቸውን ተቀብሎ
 አብሯቸው ይጓዛል። ጉዞው “ከማሚት ብቻ ሳይሆን ከውቤ በረሃ ለመሸሸ
 ተመቸኝ” ሲል ቢያስብም፣ ላንጋኖ በደረሰ በአራተኛው ቀን ለመጀመሪያ ጊዜ
 እንደ አውነታ ይገለጥለታል፤

ከውቤ በረሃ ጩኸት፣ ትምባሆ፣ መጠጥና ጠቅላላ መበሰበስ ጋር
 ሲነጻጸር፣ ላንጋኖ ንፋሱ፣ ጸሐዩ፣ ሐይቁ፣ አሸዋው፣ ዛፎቹ ከነወፎቹ
 ገነት ነበር። ቢሆንም አራቱ ቀን ለከንፈ አራት ወር መሰለው።

ለማማ ሳይኮ ባይኖሩማ አራት ዓመት ይመሰለው ነበር [“ለማማ ሳይኮ”
 ፍርድድን፣ ዩንግን፣ አድለርን፣ ወዘተ. አብዝተው በማንበብ
 የሚታወቁት “ሳይኮሎጂስት” አከሰቱ ቅጽል ስም ነው፤ ስማቸውን
 ከከንፈ አስተርአዮ ጋር አዛምደን ማየት አንችላለን] (ገጽ 196)

በሌቱም አይነጋልኝ ውስጥ ወጣቶቹን የምናገኛቸውም የምንለያቸውም
 በእንዲህ ዓይነቱ መውጫ በሌለው የቅጣት ሥፍራ “purgatory” (ወይም
 በNorthrop Frye ቋንቋ በ“existential hell”) ውስጥ ተጥለው ነው፤
 በማይታይ አግር ብረት ታስረው። ስለዚህ ውቤ በረሃ እንደ ገዳሙ እንደ
 ወሀኒው ሁሉ ረቂቅ ራሱግድያ የሚከናወንበት ሥፍራም (ኢፓራተስ) ነው
 ማለት ይቻላል፤ ልክ ጺወኔ እንደዘለቀቸው የፈራረሰ ዓለም (ገዳም)፣ አበራ
 እንደወረደበት ወሀኒ ያለ።

አሰካሁን፣ አጅግ በአጭሩ ለማሳየት እንደምከርኩት ሌቱም አይነጋልኝ
 በኪናዊ አሴቶቻቸው እንደላቁት የዘመኑ ልብ ወለዶች፣ እንደ አደፍርስ እና
 ከአድማስ ባሻገር በዚህ ክፍል መግቢያ ላይ ለነደፍኩት የጊዜው ዝንቅ መንፈስ
 ማደሪያነት የዋለ ይመስላል። ልብ ወለዶቹ በቅድሚያ አውቀው ከድንቁርና
 የተመሳቀሉባቸው-ድንቁርናው የሚበረታባቸው፣ ሕይወት ከሞት የተቀየሙባቸው

ቸው--ሞት የሚነግስባቸው፤ ተስፋ ከቀቢጸ ተስፋ የተጎራበተባቸው--ቀቢጸ ተስፋ የሚገንባቸው ናቸው። ሁሉም በህልውናዊ ግራ መጋባት (*existential dilemma*) ታንቀው እንደተያዙ ያከትማሉ። ሰርክ ኪነትን እንደ ጨዋታ ሲቆጥር የሚገጥመን ሰብሐት ጨዋታውን በሌቱም አይጎልጽ መራር አድርጎታል። በአናርኪና ኒሂሊዝም የተሞላ፤ በሰላቅ፤ በአሸመጥ፤ በምጸት፤ በኢተኩቱን ደክመው ነበር። እኛ ግን ከጥቂቱ በስተቀር አብዛኛዎቻችን ሰብሐትን በድርሰቶቹ ብቻ ለሚያውቅ አንባቢ እጅግ እንግዳ ነው። [ይህንን ዓይነቱን እንግዳነት ነው ማሸፊ "ራፕር" የሚለው።] "መጨንገፍ" ለቅጽበት ታይቶ መጥፋት ነው፤ ለፍሬ አለመብቃት ነው። ይህ ቃል ለብቻው በልብ ወለዶቹ ውስጥ አድሯል ያልኩትን የዘመን መንፈስ ጠቅልሎ ይይዛል። ለዚህ ነው ቀደም ብዬ አደፍርሰ፤ ከአድማስ ባሻገር፤ ሌቱም አይጎልጽ እና የዮሐንስ ብዙ ግጥሞች (በተለይም "ባይተዋር የሆነው ብቸኛ ወጣት"፤ "ዘመናዊ ታምር" እና "የዘመኑ መንፈስ") በአብዮቱ ዋዜማ ጫፍ የደረሰው ዝንቅ መንፈስ ማደሪያዎች ይመስላሉ ማለቴ፤ ትናንትን ያጤኑ፤ ዛሬን የሚስሉ ብቻ ሳይሆኑ ኪናዊ በሆነ ሰልት ነገን ጭምር የሚተነብዩም ናቸው የሚል ማጠቃለያም ላይ መድረሴ።

ማጣቀሻ ጽሑፎች

ሰብሐት ገብረ አግዚአብሔር። 1999። ሌቱም አይጎልጽ። 2ኛ እትም። አዲስ አበባ፤ ቃል ኪዳን ታደሠ አሳታሚ።

_____። 2000። ትኩሳት። 2ኛ እትም። አዲስ አበባ፤ ማሕሌት አሳታሚ።

_____። 2000። ሰባተኛው መልአክ። 2ኛ እትም። አዲስ አበባ፤ ቃልኪዳን ታደሠ አሳታሚ።

_____። 2000። አምስት ሰድስት ሰባት። አዲስ አበባ፤ ማሕሌት አሳታሚ።

ቃለ ክርስቶስ ዓባይ። 1997። የ1953ቱ የመንግሥት ግልበጣ መከራና ከ1908-1966 የኢትዮጵያ ፖለቲካዊ ሂደት። አዲስ አበባ፤ ብርሃንና ሰላም ማተሚያ ድርጅት።

በዓሉ ግርማ። 1980 (1962)። ከአድማስ ባሻገር። አዲስ አበባ፤ የኢትዮጵያ መጻሕፍት ድርጅት።

- ተደባበ ጥላሁን፡፡ 1992፡፡ መኃልያ መኃልያ ዘካሃገች፡፡ አዲስ አበባ፡ ፋር ሊሳት ትሬዲንግ፡፡
- ዓለማየሁ ገላጋይ፡፡ 2004፡፡ ሰብሐት ገብረአግዚአብሔር ሕይወትና ክህሎት፡፡ 2ኛ እትም፡፡ አዲስ አበባ፡ ዜድ. ኤ. ፕሪንቲንግ፡፡
- ዘመድኩን አ.፡፡ 2002፡፡ የፔፔኒያ ሚስጥራዊ ሌሊቶች፡፡ አዲስ አበባ፡ ንግድ ማተሚያ ቤት፡፡
- ዘነበ ወላ፡፡ 1994፡፡ ሰብሐት ገብረአግዚአብሔር፡፡ ማሰታወሻ ፡፡ አዲስ አበባ፡ ብርሃንና ሰላም ማተሚያ ድርጅት፡፡
- ዘውዴ ረታ፡፡ 1992፡፡ በቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ዘመን መንግሥት የኤርትራ ጉዳይ፡፡ 1941-1963፡፡ አዲስ አበባ፡ ሴንትራል ማተሚያ ቤት፡፡
- የሐንስ አድማሱ፡፡ 1990፡፡ እስኪ ተጠየቁ፡፡ አዲስአበባ፡ ሜጋ አሳታሚ ድርጅት፡፡
- ደረጃ አያሌው፡፡ 2001፡፡ መኃልያ መኃልያ ዘ ፔፔኒያ፡፡ አዲስ አበባ፡፡
- ዳኛቸው ወርቁ፡፡ 1962፡፡ ለደፍርሱ፡፡ አዲስ አበባ፡ ንግድ ማተሚያ ቤት፡፡
- ኪዳነ ወልድ ከፍሌ፡፡ 1948፡፡ መጽሐፈ ሰዋስው ወግሰ ወመዝገበ ቃላት ሐዲሱ፡፡ አዲስ አበባ፡ አርቲስቲክ ማተሚያ ቤት፡፡
- ፋሬስ፡፡ 2003፡፡ የሰዶም ነፍሳት፡፡ አዲስ አበባ፡ ፋሬስ፡፡

Althusser, Louis. 1971. *Lenin and Philosophy and Other Essays*. Trans. Ben Brewster. New York and London: Monthly Review Press.

Asfaw Damte. 2010. "Innocuous Days." In *Documenting the Ethiopian Student Movement: An Exercise in Oral History*. Bahiru Zewde (ed.). Addis Ababa: Forum for Social Studies. 19-23.

Bahiru Zewde. 2010. "Introduction." In *Documenting the Ethiopian Student Movement: An Exercise in Oral History*. Bahiru Zewde (ed.). Addis Ababa: Forum for Social Studies. 1-17.

Balsvik, Rndi Ronning. 1985. *Haile Silassie's Students: The Intellectual and Social Background To Revolution, 1952-1974*. Addis Ababa: Addis Ababa University Press (2005).

Bergson, Henri. 1950. *Time and Free Will*. Trans. F. L. Pogson. London: Allen and Unwin.

- መልከዓ-ስብሃት
- Campbell, Joseph. *The Hero with a Thousand Faces*. 2nd ed. Princeton, NJ: Princeton UP, 1968.
- Childs, Peter and Rpgger Fowler. 2006. *The Routledge Dictionary of Literary Terms*. London and New York: Routledge.
- Clapham, Christopher. 1968. "The Ethiopian Coup d'Etat of December 1960." *The Journal of Modern African Studies*, 6 (4), 495-5.
- Donnerstein, E., Berkowitz, L., 1981. "Victim Reactions in Aggressive Erotic Films as a Factor in Violence against Women." *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 41, No. 4. pp. 710-724.
- Dundes, Alan. *From Game to War: and Other Psychoanalytic Essays on Folklore*. Lexington, KY: UP of Kentucky, 1997.
- Easthope, Antony. 1991. *Literary Into Cultural Studies*. London and New York: Routledge.
- Eyesuswork Zafu. 2010. "Innocuous Days." In *Documenting the Ethiopian Student Movement: An Exercise in Oral History*. Bahiru Zewde (ed.). Addis Ababa: Forum for Social Studies. 24-31.
- Fentahun Tiruneh. 1990. *The Ethiopian Students. Their Struggle to Articulate the Ethiopian Revolution*. Chicago: Chicago University Press.
- Fisher, W.A., Barak, A., 1991. "Pornography, Erotica, and Behavior: More Questions than Answers." *International Journal of Law and Psychiatry*. Vol. 14, No. 1-2. pp. 65-83.
- Freud, Sigmund. "Three Essays on the Theory of Sexuality." *The Standard Edition of the Collected Works of Sigmund Freud*. Vol. 7. Trans. James Strachey. London: Hogarth Press, 1953. 123-245.
- Frye, Northrop. 1965. *The Anatomy of Criticism: Four Essays*. Princeton: Princeton University Press.
- Gilfoyle, Timothy. 1991. "Prostitutes in History: From Parables of Pornography to Metaphors of Modernity." *The American Historical Review*. Vol. 104, No. 1. The University of Chicago Press. pp. 117-141.

- Greenfield, Richard. 1965. *Ethiopia: A New Political History*. New York: F. A. Praeger.
- Hailu Ayele. 2010. "Student Organizations." In *Documenting the Ethiopian Student Movement: An Exercise in Oral History*. Bahiru Zewde (ed.). Addis Ababa: Forum for Social Studies. 45-56.
- Hale, Dorothy. 1998. *Social Formalism: The Novel in Theory from Henry James to the Present*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Macherey, Pierre. 1978. *A Theory of Literary Production*. Trans. G. Wall. London: Routledge and Kegan Paul.
- _____. 1995. *The Object of Literature*. Trans. David Macey. Cambridge: Cambridge University Press.
- Molvaer, Reidulf K. 1997. *Black Lions: The Creative Lives of Modern Ethiopia's Literary Giants and Pioneers*. Lawrenceville, NJ: Red Sea Press.
- Tewodros Gebre. 2010. "Myth and Sexuality: A Mythopoeic Reading of *Létum Aynegalliñ*." *Callaloo*, 33(1), 136-145.
- _____. 2013. "Period, History and Literary Art: Historicizing Amharic Novel." *Northeast African Studie*, 13(1).
- Widdowson, Peter. 1999. *Literature*. London and New York: Routledge.
- Yonas Admassu. 2010. "What Were They Writing About Anyway?: Tradition and Modernization." *Callaloo*, 33(1), 64-81.

ጋሽ ሰብሃት አባዮና እኔ

እልክዛር ኪ

በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ ቀፋፊ ከሚባሉት አመታት አንዱ ያለጥርጥር ያለፈው አመት (2004ዓ.ም) ነበር። ምክንያቱ ደግሞ ሞት ነው። ሞት ምን ያህል አስጠሊታና ከፉ መሆኑን ይኸው አመት ወደን አስከንጠላ ድረስ አሳይቶናል። ይሄው አስጠሊታና ከፉ ሞት ሀገራችንን በተለየ መልት እንዲቀጣ የተላከ ይመስል እየተመላለሰ በርካታ የሀገሪቱን አሪፍ ሰዎች እየተመላለሰ ወሰዷል። የ2004ዓ.ም. የሞት ግዳይ ከሆኑት የሀገሪቱ አሪፍ አሪፍ የጥበብ ሰዎች አንዱ ጋሽ ሰብሃት ገብረ እግዚአብሔር ነው።

ለእኔ ጋሽ ሰብሃትን ማስታወስ፤ ሀገራችን ካፈራቻቸው ድንቅ ደራሲያን አንዱ የሆነውንና በተለየ ሁኔታ የማደንቀውን የጥበብ ሰው ማስታወስ ብቻ አይደለም። ምርጥ ጓደኛዬና የሁሉም ነገር ጀግናዬ የነበረውን የአባቴን ቁራጭ ማስታወስም ጭምር እንጂ።

ያደኩት አስራሁለት ወንድምና አህት የሆንን አባላት በነበርንበት ትልቅ ቤተሰብ ውስጥ ነበር። የመጀመሪያዎቹ አራት ታላላቆቻችን የእውነትም ታላላቆቻችን መሆናቸው በግልጽ ያስታውቅ ነበር። በተቀረነው መካከል የነበረው የእድሜ ልዩነት ግን ከሁለት አመት ያልዘለለ ስለሆነ ሁሌም በአንድ ላይ ሆነን የሚያዩን ሰዎች ታላቁን ከታናሹ ለመለየት በጣም ይቸገሩ እንደነበር አስታውሳለሁ።

አባታችን የቤተሰቡ ራስ ሲሆን እናታችን ደግሞ አባታችን ራስ ሆኖ የቆመበት ቤተሰብ ዋነኛ ምሰሶ ነበረች። መላው የቤተሰቡ አባላትም በዋናነት እናቴና አባቴ ያስፈጸሙት የሃይማኖታችንን ደንብ ስርዓትና ትዕዛዛት መሰረት ያደረገና ለረጅም ዘመን የዘለቀ ጠንካራና ጥብቅ የሆነ የእርስ በርስ ግንኙነት ነበረን። አብዛኞቻችን የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት እስከገባንበት ጊዜ ድረስ አንድም ጓደኛ እንኳ አልነበረንም። አንዳችን ለአንዳችን ወንድም ወይም አህት ብቻ አልነበርንም። የምር ጓደኛም ነበርን። ከመካከላችን ለየት ያለው አባል አባታችን ነበር። እርሱ አባታችን ብቻ ሳይሆን እጅግ የቅርብ ጓደኞችንም ነበር።

በተለይ ለአህዳዊነት የሚሰጥ ጥያቄ ያደረገው ነበር። በዚህ የተነሳም በዕለት ለዕለት ህይወታችን ውስጥ የምናደንቀውም ሆነ የምናገኘው ነገር በአብዛኛው ተመሳሳይ ነበር።

እናታችንን ከግቢ ውጪ በሚሰማው አስቂኝ ሳቂ የምንለያትን ያህል አባታችንን ደግሞ በሚያስገርመው የማንበብ ፍቅሩ እንለየው ነበር። አባባ የጋዜጣ ቁራጭ ሳይቀር ከመንገድ ላይ እያነሳ የሚያነብ ሰው ነበር።

እንዲህ ያለ የንባብ ፍቅር የነበረው አባታችን ሌላም የተለየ ባህርይ ባህልና ልማድ ላይ ያመፀና ራሱን ብቻ ሆኖ የሚኖር ሰው ነበር። የሌሎችን ዘንድ አምላክ «እንደበደለው» ሰው ተደርጎ መታየትንና «አፈንጋጭ» የሚል ተቀጥላ ስምን አስገኝቶለት ነበር። ነገሩ እኛን ሲያሳቅቅን ቢኖርም እሱ ግን ለአንድም ቀን እንኳ ነገራ ብሎ ቁብ ሰጥቶት አያውቅም ነበር። አባዬ እውነት ነው ብሎ ለሚያምንበት ነገር ብቻ ቆሞ አይረባኝም ለሚለው የማህበረሰባችን ወግና ልማድ ከመንጋው ጋር ሳይጓዝ ከመንጋው ጋር ሳያገናኝብና ሳይሰግድ በራሱ መንገድ ብቻ በመጓዝ ሌሎችን አክብሮ የኖረና በዚህ ሁኔታም ያለፈ ሰው ነበር።

ታላላቆቹ የአባዬ የንባብ ፍቅር ተፅዕኖ እንዳሳደረባቸው መቼም ቢሆን የሚካድ አይደለም። እነሱ እንደጀመሩት እንጂ እንዴት እንደ ጀመሩት እኛ ታናናሾቹ የማናውቀው መጽሐፍን በወረፋ እየተቀባበሉ የማንበብ ልማድና አንድ የራሳቸውን ቡድንም መፍጠር ችለው ነበር። እንደ እውነቱ ከሆነ ይህ የታላላቆቻችን ልማድ ብዙ ጊዜ ሳያጠፋ ወደ እኛ ወደታናናሾቹም ተዛምዶብን የራሳችንን ጠንካራ ቡድን ፈጥረን ነበር። አቤት! ያኔ ስንቱን መጽሐፍ ጨፈጨፍነው መሰላችሁ! ዛሬም ድረስ ሳስበው በጣም የሚገርመኝ ግን ለእኛም ቡድን ሆነ ለታላላቆቻችን ዋነኛው የመጽሐፍ ምንጭ የነበረው ሰው አባዬ መሆኑ ነበር። አብዛኞቻችን ሳይገባን ቀርቶ አንብበን ሳንጨርሰው ከመለሰነው የዳኛቸው ወርቁ «አደፍርሱ» ጀምሮ እስከ በዓሉ ግርማ በፎቶ ኮፒ የተባዛ «አርማይ»ና የሱባሃት ገብረእግዚአብሔር «አምስት፣ ሰድስት፣ ሰባት» ድረስ የሀገራችንን ታዋቂ ደራሲዎች አያመጣ ያስነበበን አባዬ ነበር።

ዘወትር ሰብሰብ ብለን በምንገናኝበት ጊዜ እንደምናደርገው ያነበብናቸውን መጽሐፎችና ደራሲዎቻቸውን እያነሳን ስንጫወትና በተለይም ደግሞ የወደድነውን ስራና ደራሲውን ሞቅ አድርገን ስናደንቅ አባዬ ከሰማን አሜሪካዊው ቤንጃሚን ፍራንክሊን "Poor Richard's Almanack" በሚል ርዕስ በ1752 ዓ.ም. ካሳተመው መጽሐፍ እንዳገኘው የነገረንን "Admiration is

the daughter of ignorance" (አድናቆት ወይም ሙገሳ የእውቀት ማነስ ልጅ ናት እንደማለት) የምትል አባባል ሳይጥልብን አልፎ አያውቅም ነበር። ይህን አባባሉን የበለጠ እንዲያብራራልን ሰንጠይቀው «ሰዎች አብዛኛውን ጊዜ የሚያደንቁት በደንብ የማያውቋቸውን ሰዎች ነው» እያለ ይሸልልብን ነበር። አባዬ በዚህ ማብራሪያው ሊያስተምረን ወይም ሊያስተላልፍልን የፈለገው ዋነኛ መልእክት በቁንጽል ወይም በውስን መረጃ ከማድነቅ ይልቅ በበቂ መረጃና እውቀት ላይ የተመሰረተ አድናቆት ከሁሉም የተሻለ ከሰህተት ይታደጋል። ስለዚህ ብዙ እንብቡና ብዙ እውቁ የሚለው እንደሆነ በደንብ ተረድተነው ነበር።

አድናቆትን በተመለከተ አባዬ ይህን አይነት ምክር ለእኛ እየለገሰ እርሱ ግን የደራሲ ዳኛቸው ወርቁና የስብሃት ገብረእግዚአብሔር ቅልጥ ያለ አድናቂ ነበር። የእነርሱ ነገር ሞቱ ነበር። እንደ እውነቱ ከሆነ አብዛኞቻችን «አደፍርስን» እንደ መጽሐፍ (ስላልገባን እኮ ነው) ዳኛቸው ወርቁን ደግሞ እንደ ምርጥ ደራሲ ለመቀበል ብንቸገርም (እኔ አደፍርስ የገባኝ አሁን «ነፍስ ካወኩ» በኋላ ነው) ለአባዬ ግን የሀገራችን ደራሲዎች መስፈሪያ ቁናው እነዚህ ሁለት ደራሲዎች ነበሩ።

የደራሲ ዳኛቸው ወርቁናና ስብሃት ገብረእግዚአብሔርን ስራዎች በሙሉ ስብስቦ በማስቀመጥና ሌሎች ስለእነሱ የፃፏቸውን ጽሑፎች፣ ቃለ መጠይቆች ወዘተ በተለየ ትኩረት በማንበብና በመከታተል ስለአድናቆት ዘወትር ይነግረን የነበረውን ያችን አባባል በተግባር እንዳፈረሳትና እነዚህን ሁለት ደራሲዎች የሚያደንቃቸው በተሟላ መረጃና እውቀት መሆኑን በተግባር እንድንገነዘብ እኛም እሱ እንዳደረገው እንድናደርግ በተግባር አሳይቶን ነበር።

አባዬ ለሁለቱ ደራሲዎች ከፍተኛ አድናቆት ቢኖረውም ልቡም ሆነ ቀልቡ ወደ ደራሲ ስብሃት ገብረእግዚአብሔር ይበልጥ እንደሚሳብ አስቤ አብሮ መኖርና ቅርብ ጓደኝነታችን በማያወላዳ ሁኔታ እንድንገነዘብ አስችሎን ነበር።

ለአባዬ ደራሲ ስብሃት ገብረእግዚአብሔር የራሱ የሆነ ልዩና ማራኪ የእፃፃፍ ስልት ያለው ብቻ ሳይሆን የማህበረሰቡ የወግና ልማድ እግር ብረት ሳይገታው ህይወትን ከነብጉሯና ማድያቷ «እንደወረደ» በግልጽና በድፍረት ማሳየት የቻለ፣ ይህን በማድረጉም ከህብረተሰቡ ዘንድ ሊደርስበት የሚችለውን ማናቸውንም ነገር ሁሉ ለመጋፈጥ የቆረጠና ለራሱ እውነትና እምነት የቆመ ዘመን አይሸፊ ደራሲ ነው።

አባዬ ለደራሲ ስብሃት ገብረእግዚአብሔር የነበረው አድናቆት ግን ከሙያውና ከሰራቸው ስራዎች በላይ ነበር። ደራሲ ስብሃት በሰብዕናው የማይረባ ያለውንና ለመቀበል ያልፈለገውን የህብረተሰባችንን አጥባቂ የወግና

ልማድ ካቴና በመስበር ራሱን ሆኖ በመኖሩ ብቻ በህብረተሰቡ ዘንድ እንደ «ተረገመ» ሰው እየታየና «አፈንጋጭ» የሚል ተቀጥላ ስም ተሰጥቶት ያለፈ ሰው በመሆኑ «የእኔ ቢጤ ወንድሜ» የሚለውና በመንፈስ የተቀራረበው አንድ ሰው ነበር።

የእኔ ቤተሰብ አባል የሆነበት በሰሜኑ የሀገራችን ክፍል ይገኝ የነበረ አንድ የተወሰነ የህብረተሰብ ክፍል በሚከተለው ሃይማኖትና ተሰማርቶበት በነበረው የአደገበብ ሞያ የተነሳ የተቀረው ህብረተሰብ በጅምላ ተቀብሎ በሚከተለው እጅግ የተሳሳተና ኋላቀር ባህል፣ ወግና ልማድ አግር ተወርች ተቀፍድዶ እንዲኖር የተገደደ ነው። በዚህም የተነሳ የስቃይና የመከራው መጠን ዲካ ለሌለው ከፍተኛ የስነልቦና፣ የማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ጫና የተጋለጠ ህብረተሰብ ነበር። ይህንን አጥንት የሚያገብጥ ጫና ተቋቁመን በመልካም ሁኔታ ለማደግና አሁን ላለንበት ደረጃ የበቃነው አባዬ በቀየሰው የራሱ ልዩ መንገድ መጓዝ በመቻላችን ብቻ ነበር። አባዬ ይህን በማድረጉ የሚተቹትን ሰዎች ሁሉም ለምን ተቹኝ ብሎ ሲያዝንም ሆነ ሲነጮንጭ ማናችንም ብንሆን ሰምተነው ወይም አይተነው አናውቅም ነበር። ነገር ግን እንዲሁ «ወገኖች» አለያም «ወገኛ ሁሉ!» ይላቸው እንደነበረ ሁላችንም እማኞች ነን።

የደራሲዎች ቁንጮና የመንፈስ ወንድሜ የሚለውን የደራሲ ሰብሃት ገብረአግዚአብሔርን የጥበብ ሰራዎችና የግል የአኗኗር ዘይቤ በተመለከተ የሚቀርቡትን ከፍተኛ ትችትና ወቀሳ እንዳንዴም ጠንካራ ውግዘት ሲሰማ አባዬ የተለየ ነገር አይታይበትም። ትችቱን፣ ወቀሳውንና፣ ውግዘቱን ያቀረቡትን ሰዎች «ወገኖች» ወይም «ወገኛ ሁሉ!» ሲላቸውና በአንድ ወይም በሌላ መልካም ቢሆን መልሱ ሲተቻቸው አብረን በኖርንባቸው ጊዜያቶች ሁሉ ታዝቤው አላውቅም ነበር።

ትችቱን፣ ወቀሳውንና ውግዘቱን በተመለከተ ግን «ድሮስ ቢሆን ያደራ ልብሱን አደባባይ ላይ አውጥቶ በሰዎች ፊት ለማጠብ የሚደፍር ሰው ከወዴት ይገኛል?» ይል ነበር። የዚህ አባባሉ ለጋ ትርጉም ከአፍ የብፅዕና ሰበካችን ይልቅ የየግል የዕለት ተዕለት ድርጊታችን ትክክለኛውን ማንነታችንንና «ጽላት ተሸካሚ የደብሩ አለቃ ነኝ» ብለን ለተገባዝንበት የህብረተሰባችን ባህል፣ ወግና፣ ልማድም ያለንን የታማኝነት ልክ የት ድረስ እንደሆነ ይበልጥ ይገልፀዋል ለማለት ነው። የዚህ አባባል ዋነኛው መዳረሻም ትችቱን ወቀሳውንና ውግዘቱን ያቀረቡት ሰዎች ናቸው። በሌላ አነጋገር ሲገለጽ አባባሉ በዘወርዋሬ ለተችዎቹ የቀረበ ጨዋ መልስ ነበር።

ከዚህ የበለጠ ወይም ተጨማሪ ማብራሪያ እንዲሰጠን በግራና በቀኝ ከበን ስንወተውተው ይነግረን የነበረውን «ሄንሪ ስምንተኛ-Henry VIII»

ከተሰኘው የዊልያም ሼክስፒር ቲያትር ውስጥ ከቃል ይልቅ ድርጊት የበለጠና ለሳሞን ነገር መሆኑን ቃል በመግባት ብቻ በባዶ ሜዳ ለሚገጣጡ ባለሟሎቻቸው ንጉስ ሄንሪ ስምንተኛ የሚናገሩትን ቃላት ወኔት ዛሬም ድረስ በደንብ አስታውሰዋለሁ።

የሆነ ሆኖ ከራሴ የግል ስሜት ጋር የአባዬ ተጽዕኖም ተጨምሮበት ቅልጥ ያሉ ወይም ጨርቃቸውን የጣሉ የደራሲ ሰብሃት ንብረት ማዘዝ አስቸኳይ ሊደናቁዎቻቸው መካከል አንዱ ነኝ። ምንም እንኳን እንደ አባዬ «የእኔ ቤጤ አፈንጋጭ ወንድሜ» ባልለውም የእኔም አድናቆት ከተራ አድናቆት በላይ ነበር።

በደራሲ ሰብሃት የአፃፍ ስልት በከፍተኛ ፍቅር በመውደቁ የተነሳ በተለያዩ ኢጋጣሚዎች በተለይ ደግሞ በአዲስ አድማስ ጋዜጣ ላይ ላለፉት አስራ ሁለት አመታት አቀርባቸው በነበሩት የተለያዩ መጣጥፎች የደራሲ ሰብሃትን የአፃፍ ዘይቤ ለመኮረጅ መከራዬን አይ እንደነበር ዛሬ በተለየ ስሜት እየሰታወስኩ በጅልነቴ አገረማለሁ።

አባዬ ያለፈው እንዲያ የሚያደንቀውን የጥበብ ሰውና የመንፈስ ወንድሙ የነበረውን ደራሲ ሰብሃትን በአካል ሳያገኘው ወይም ፊት ለፊት ሳይገናኙ ነው። ጊዜና ኢጋጣሚ ግን ለእኔ በግልጽ አዳልተውልኛል። የጊዜና የእጣፈንታ ለማልዕከቶች «ጨርቁን ጥዩ» የማደንቀውን ደራሲ ሰብሃትን በአካል የማግኘት ብቻ ሳይሆን በአንድ ጋዜጣ ላይ አብራው መፃፍን የመሰለ ታላቅ ሀልም ብቻ የሚመስል አድልን አጐናጽፈውኝ ነበር።

ምንም እንኳን እንዳንዴ ዘንቦ ሲባርቅ ወንድሞቼን ለማስቀናት ለዚያውም ሌላ የውጪ ሰው በሌለበት ትንሽ ጉራ በተቀላቀለበት የኩራት ስሜት ልሸልልባቸው ብሞክርም በጣም ከማደንቀውና የእሱን የአፃፍ ስልት የእኔም ለማድረግ እንዲያ ዱብ ፍርጥ እልለት ከነበረው ታላቅ የስነጽሁፍ ሰው ጋር በአዲስ አድማስ ጋዜጣ ላይ አብረን እንጽፍ በነበረበት ጊዜ አላቅሜ የተገነባራሁ እየመሰለኝ አሳቀቅ እንደነበረ በዚህ ኢጋጣሚ እውነቱን እንቅጫን መናገር በእውነት ይገባኛል።

በወዳጄ በደራሲ አለማየሁ ገላጋይ ጐትጓችነትና የአዲስ አድማስ ጋዜጣ ምክትል ዋና አዘጋጅ በሆነው ወንድሜ እየብ ካሳ አይዞህ ባይነት «አንድ ሰብሃት» በሚል አምድ ስር ልክ የጋሽ ሰብሃትን የአፃፍ ስልት በማስመሰል (በእኔ ቤት አስመስያለሁ ብዬ ልቤ ወልቆ ነበር) ጥቂት ጽሁፎችን ለመፃፍ የሌለ ድፍረት ያገኘሁት ደራሲ ሰብሃት ካለፈ በሁዋላ ለእሱ አምድ ማስታወሻ እንዲሆን በሚል ሰብሃት ነበር።

የጽሁፍ ነገርን ሰብሃት አድርገው እነኝ የጊዜና የእጣፈንታ ለማልዕከቶች በፈጠሩልኝ ኢጋጣሚዎች ደራሲ ሰብሃትን በአካል ካወኩት በኋላ ማረጋገጥ

የቻልኩት ነገር አባዬ ለምን «የመንፈስ ወንድሜ ነው» ይለው እንደነበር ነው። ደራሲ ሰብሃት ገብረእግዚአብሔር የራሱ ሰው መሆኑ፣ የራሱን ኑሮ መርጦ መኖሩና አይረባም ላለው የህብረተሰብ ወግና ባህል ቁብ አልባ ወይም «ኬሬዳሽ» መሆኑን ሳይ እግረ መንገዴንም የአባቴን ትንሽዬ ቁራጭ አብሬ አመለከት ነበር። ደራሲ ሰብሃትን ማስታወስ ማለት አባቴንም ማስታወስ ጭምር ነው ያልኩትም ምክንያቱ ሌላ ነገር ሳይሆን ይሄው ብቻ ነው።

እጅግ የቅርብ ጓደኛዬና የሁሉም ነገር ጀግናዬ የነበረው አባቴ መልካም ሰራዎች የህልፈቱን ከባድ ሽክምና መራራ ሀዘን ቁስሉን ያለዘበልኝን ያህል አለመጠን የማደንቀው ደራሲ ሰብሃት ገብረ እግዚአብሔር የተወው ድንቅ የጥበብ ሰራዎቹ ለአኔም ሆነ ለሌሎች የእኔ ቢጤዎች ናፍቆታችንን እሹሩና አንደሚሉልን አምናለሁ።

ሰብሐት ከአመሻሽ ውብ ገፁ-በረከቶች ጋር

በጌታቸው ወርቅ

እውነት ለመናገር ሰብሃት ገብረአግዚአብሔርን (“አባይ”ን አሳልኩም) በአሥራዎቹ የልጅነት እድሜዬ ነበር የተዋወቅኩት። በደራሲ በዓሉ ግርማ የልብ ወለድ ሥራዎች ውስጥ፤ ህያው ገጸባህሪ ሆኖ ማለት ነው። በበዓሉ “እውነት ቀመሰ” የፈጠራ ሥራዎች (ደራሲው እና የቀይ ኮከብ ጥሪ) መጽሐፍት ውስጥ ህያው ገጸባህሪ የሆነውን ደራሲ ሰብሃት ይበልጥ ለማወቅ ጓጓሁ። በነዚህ ሁለት ልብ ወለድ ድርሰቶች አነቃቂነት የሰብሐት ለአብገ ያልታተሙ (እንደወረዱ) እና የታተሙ የልብ ወለድና የኢልብ ወለድ ድርሰቶቹን በወቅቱ ከወዳጆቹ ተውሼ፤ ከቤተመጽሐፍት አሳድጄና አንዳንዶቹንም ከመርካቶ አሮጌ መጽሐፍት ተራ ገዝቼ ማንበብን ሥራዬ ብዬ ተያያዝኩት - በፍቅር።

ከዛ ዓመታት በፊት ደግሞ ብሄራዊ ቴአትር አቅራቢያ “አሸናፊ መጽሐፍት መደብር” በአካል አገኘው ጀመር። ከቀድሞው ሳይንስና ቴክኖሎጂ ሚኒስቴር ሕንፃ ጀርባ ካሉ ደሳለኝ ሠፈሮች ውስጥ ከምትገኘው እዚች መጽሐፍ መደብር ደራሲ ሰብሐት ለአብ በጋዜጠኛ ስንዱ አበበ አጋፋሪነት ዘወትር ረቡ። ከ10:00 ሰዓት በኋላ ይመጣ ነበር። በርካታ አፍላ ወጣቶች በዚያች ጠባብ ክፍል ውስጥ ቀደም ብለን ተኮልኩለን እንጠብቀውና ሲመጣ ስለ-ኪነፕላን ይበልጡ ስለ-ሥነጽሑፍ፤ ስለ-ታሪክ፤ ስለ-ማህበረሰብ፤ ስለ-ሥነልቦና፤ ስለ-ጋዜጠኝነት፤ ስለ-ደራሲነት ሙያ (ወዘተ) በተሟሟቀ ሁኔታ በነፃነት እንወያይ ነበር። ያኔ እኛ (እኔና ዘመነኛዎቼ) አፍላ ወጣቶች የነበርን ልናነባቸው ስለሚገቡ ሀገር አቀፍና ዓለም አቀፍ ልጩኛ (Masterpiece) የሥነጽሑፍ በረከቶችን ርዕሰ ጉዳይና ዋና ፍሬ ሃሳባቸውን ከኪነፕላንዊ ፋይዳቸው ጋር አሠናሰሎ ይተርክልን ነበር።

እኔና አቻዎቼ በዚያ የኪነፕላን አማተር እንቅስቃሴያችን ወቅት ዛሬ ጊዜውን በውል በማላስታውሰው ከዕለታት በአንዱ ሰኞ እንዲህ ሆነ። በቀንዲል ቤተ ተውኔት እና በሩሲያ የባሕልና የሣይንስ ማዕከል (በፑሽኪን አዳራሽ) ትብብር በሚካሄደው የሥነጽሑፍ ወርሃዊ ምሽት ላይ ሰብሐት የውኃ የክብር አንግዳ ሆኖ እንዲቀርብ ድምጽ ሰጥተን ተጋብዞ ነበር። ሸረ እንደውጥ ስድሳ አምስተኛ የልደት ሻማውን በዚያው አቅራቢያ እንደሚለኩት

ለታዳሚው እነሆ በረከት ብሎ፣ “ቀሽም ባትሆኑ ኖሮ ይህንኑ ሻማ በቀኗ አብረን እዚህ እንድንለኩስ ማድረግ ትችሉ ነበር” ብሎ ቀልዶብናል።

ያኔ ሰብሃትን ለማስደመም “አምስት ስድስት ሰባት” የተባለውን መሳጭ ግን ደግሞ አይረሴ ትራጄዲ ልብ ወለድ ሥራውን በተዋናይ ፈለቀ አበበ በመቀመጤ አይኔን እንደ ሸማኔ መቂናጥ ከመድረክ ወደ ደራሲ ስብሐት ለአብ፣ ከዚያም ወደ መድረክ (ወደ የፈለቀ አበበ መሳጭ ትወና) እየወረወርኩ ታዝቤያለሁ፤ ወይም ተመስጫለሁ። ሰብሃት በገዛ የልብ ወለድ ሥራው እንደ ሕጻን ልጅ ስቅስቅ ብሎ ሲያለቅስ አይቼ እኔም አንብቻለሁ። ሴት ልጅ ዜና ሰብሃትም ሶፍት ወረቀት እያቀበለችው ልታጽናናው በአያሌው ብትሞክርም አልተሳካላትም።

ልክ እንደዚሁ፣ በ1996 ወይም 1997 ዓ.ም አካባቢም ይሄው መከረኛው “አምስት ስድስት ሰባት” የተባለው መሳጭ አይረሴ ትራጄዲ ሥራው ከአሜሪካን አገር በመጡ የኪነት አፍቃሪ ዳያስፖራዎች “Seed” በሚል ርዕስ ወደ እንግሊዝኛ ቋንቋ ተተርጉሞ በመታተሙ በአሊያንስ ኢትዮ- ፍራንሴዝ አዳራሽ ለምረቃ በቃ። በወቅቱም በእንግሊዝኛ ቋንቋ ሲተረጎሙ አሁንም ስብሐት ለአብ ከመድረክ ላይ ሆኖ ከአንጀቱ ስቅስቅ እያለ ሲያለቅስና መሃረቡ በእንባው ሲረጥብ ሳይ እኔም በድጋሚ አብሬው አንብቼአለሁ። ምን ዓይነት የፈጠራ ሥራ ቢሆን ነው እንዲህ አድርጎ ከአንባቢው አልፎ የገዛ ፈጣሪው የሆነውን ደራሲ ከአንጀቱ አንስቅስቆ የሚያስለቅሰው? በደራሲው ሰብሃት፣ በፈጠራ ርዕስ ጉዳዩ እና በጥበብ ስኬቱ ያለው መስተጋብር ምንድን ነው? ይሄ በእግባቡ መጠናት ያለበት ይመስለኛል።

በወቅቱ ወደ እንግሊዝኛ ቋንቋ የተተረጎመው መጽሐፉ ተተርጎሞ መደበኛ የመድረክ ዝግጅቱ እንደተጠናቀቀ ደራሲ ሰብሃት «ሪሴፕሽን» ላይ ቢራ እየተጎነጨ መጽሐፉን የገዙ ሰዎች እየመጡ ሲያስፈርሙት ነበር። በርካታ ቆነጃጅት መጽሐፉ ላይ የክብር ፊርማውን እንዲያኖርላቸው በከበቡት ሥፍራ ላይ የዚህ ጽሑፍ አዘጋጅ፣ ያኔ የአዲስ አድማስ ጋዜጣ ዘጋቢ የነበረው ሰለሞን አበበ ቸኮል (ሰአቸ) እና ጥቂት ወንዶች ነበርን። አባይ ሰብሃት ግን ቀና ብሎ እኛን ገልመጥ ካደረገ በኋላ “Ladies first” እያለ ለቆነጃጅቶቹ ቅድሚያ ሰጠ። ቀና ብሎ መልከት እያደረገ ሁናቴአቸውን ከአጣቀሰ አጭር ማስታወሻ ጋር መፈረሙን ሥራዬ ብሎ ተያያዘው፣ ቢራውን ጎንጨት እያለ። ከአሁን አሁን ለእኛም ፊርማውን ያኖርልናል ብለን ብንጠብቅ ቀና ብሎ መልከት ያደርገንና ድንገት ከተፍ ብላ በፈገግታ ተጥለቅልቃ ሞቅ ለምታደርገው ቆነጃጅት ከልቡ ታዛዥ ሆኖ ይፈርማል፣ ለፈገግታዋ አፀፋ እየሰጠ።

ጋዜጠኛ ሰለሞን አበበ ቸኮል በሰጩት ያለ መሠላች “ጋሽ ስብሃት ለእኛም ፊርማህን አኑርልንና እንሂድ እንጂ...” አለው ኮስተር ብሎ፤

አባይ ስብሃት ገልመጥ ካደረገን በኋላ ልክ በሰለሞን የቁጣ ድምፅ “የታደሉት ጡት ላይ ይፈርማሉ፤ እኛን የማንም ጢማም ወንድ ወረቀት ላይ ፈርምልን ብሎ ያስፈራራናል” አለና አስቆን የከብር ፊርማውን አኖረልን። (ሰለሞን አበበ ቸኮል ልክ እንደ አባይ ስብሃት ጢማም ነው፤ ሽባት ባይኖርበትም ቅሉ)

ከሦስት ወይም ከአራት ዓመታት በኋላ ደግሞ (2001 ዓ.ም) በአዘጋጅነትና በኋላም በዋና አዘጋጅነት አሰራበት በነበረው ሣምንታዊው “ነጋድራስ” ጋዜጣ ላይ ስብሃት ለአብ በአምደኝነት እንዲጽፍ በመፈለግ፤ ያኔ አብራው ትኖር በነበረችው ወጣት ቃልኪዳን ታደሰ ባለችበት አነጋገርኩት። ለመጻፍ ፈቃደኛ መሆኑን በቀጥታ ከነገረኝ በኋላ የከፍያውን መጠንና የአከፋፈሉን ሁኔታ ግን ከቃልኪዳን ጋር ተነጋገር አለኝ። በዚህም መሠረት እኔ እና እርሷ ከሥምምነት ላይ ደረሰንና ለስምንት ወር አካባቢ አብረን መሥራት ቻልን። የሚገርመኝ በሥራ ቆይታችን ስለ ዓምድ ሥራው ካልሆነ በቀር አንድም ቀን ስለከፍያው ከኔ ጋር አውርቶ እና ጣይቆኝ አለማወቁ ነው። ወርሃዊ ከፍያውን ለእርሷ በስሟ ነበር በቼክና በጥሬው የምንሰጣት።

ያኔ የፈፀምነው ስምምነት አባይ ስብሃት ለአንድ ሣምንት አዲስ ጽሑፍ ሊጽፍ፤ በቀጣዩ ሣምንት ደግሞ “ስብሃትን እንጠይቅ” የሚል ዓምድ ከፍቼ በተንቀሳቃሽ ስልኬና በግል ፖስታ ሣጥን ቁጥሬ ከአንባቢያን የሚመጡ ጥያቄዎችንና አስተያየቶችን አሰናድቼ እንዳቀርብለትና መልስ እንዲሰጥባቸው እያደረግን ዘና የሚያደርግ የመማማሪያና ሃሳብ የመለዋወጫ የጥበብ መድረክ መፍጠር ነበር። ያኔ በየሁለት ሣምንቱ ለንባብ በምትቀርበው ሮዝ መጽሔት ላይ ይጽፍ ስለነበር በአጋጣሚ የሁኔታዎች አለመመቻቸትና የሥራ መደራረብ ባጋጠመው ጊዜ ከቀኑ ጋር የሚሄዱ የቀድሞ ሥራዎቹን ከ“እግረ መንገድ” እንዳስተናግድለት ፈቅዶልኝ ነበር። ይሁን እንጂ ነባር ፅሁፎቹ እንዳይደገሙ ከእድሜው ጋር በተያያዘ አልፎ አልፎ አመም የሚያደርገውን ሁሉ ችሎ አዲስ ለመጻፍ ሲታትር ላይ በእውነት እቀናበት ነበር።

በዚህ ሥራ ሂደት ምክንያት በሳምንት ሁለት ቀን ወደ ቤቱ የመመለስ የውዴታ ግዴታ ነበረብኝ። ያኔ ይኖር የነበረው ከእንግሊዝ ኤምባሲ ከቃልኪዳን ጋር ተከራይተውት የነበረው ሰፋ ያለ ስቱዲዮ ቤት ውስጥ ነበር። (ቆየት ብሎ ግን የመጨረሻዋ ሴት ልጇ ኩኩሻ ከውጭ አገር በመመለሷ አባሬ ወደ ሚገኘው የጋራ ቤቶች አምርተው አንደኛ ፎቅ ላይ ባለሁለት መኝታ ቤት ተከራይተው አንድ ላይ መኖር በመጀመራቸው እኔም ምልልሴ ወደ እዚያ ሆነ።)

ያኔ የሥራ ባልደረባዬ ከነበረው ፎቶ ጋዜጠኛ አንተነህ አክሲሱ ጋር አብረን ቤቱ ሄደን ልክ እንደ "ፓፓራዜ" እንቅስቃሴውን ሁሉ እየተከታተልን በርካታ አሪፍ አሪፍ የጋዜጣ ፎቶዎች አነሳነው። "በቃ፣ በቃ! ሲበዛ ለዓይንም በካሜራው ቀልቦ ያስቀረው።"

ዘወትር ሰኞ አቤቱ እየሄድኩ ከአንባቢያን የመጡለት ጥያቄዎች ባይ አብረን እንመገባለን፤ ቃልኪዳን በባለ ጡት አልባ የትግሬ ጀበና አንዳንዴም እመለሳለሁ። ሥራዎቹን እንደጨረሰ ብዙ ጊዜ ረቡዕ፣ አንዳንድ ጊዜ ማከሰኞ፣ አልፎ አልፎም ሃሙስ ጠዋት ስልክ ያስደውልልኝና ያስጠራኛል። ወደ ቤቱ እሄዳለሁ።

አንዳንዴ እርሱ ቁጭ ብሎ በተመስጦ ሲጽፍ አሊያም የአርትዖት ሥራ ሲያከናውን እደርስና "አይዘን ጨርሰናል፣ ጥቂት ብትቀመጥ ነው" በማለት በሻይ ቡና ግብዣ ያቆየኛል። ቢቢሲን አሊያም አልጀዚራን እንድመለከት እየጋበዘኝ። ብዙ ጊዜ የዓምድ ሥራውን በሚያጠናቅቅበት ጊዜ ምሣ አብረን እንበላና ቡና ከጠጣን በኋላ ወደ አራት ኪሎ ማለዳ ካፌ አቅራቢያ ጋዜጠኛ ስንዱ አበበ ቤት መሄድ ስለሚፈልግ አብረን እንወጣለን። ዘነጥ ብሎ ሱፍ ኮቱን አድርጎና አበይ-ቴክሱ የሚያስመስለውን ሰፋ ያለ የጸሐይ መከላከያ ባርኔጣ አድርጎ እና በግራ ጀሮው ሎቲ አንጠልጥሎ ነው ታዲያ።

አንድ ቀን ግን ጽሑፉን በጊዜው ሳይጠናቀቅለት ወደ ማተሚያ ቤት የምንገባበት ሃሙስ ደረሰ። በቃል ኪዳን ስልክ ደጋግሜ ብደውልም ስልኳ አይጠራም፤ በሌላኛው ስልኳ ደወልኩ፤ አይነሳም። አዚያው ቤት ውስጥ አብሯቸው የሚኖረው ወጣት ሄኖክ ጋ ብደውልም ስልኩ ዝግ ነው። ተበሳጫሁ። በቃ የምሳ ሰዓቴን ሰውቼ ቀጥታ ወደ ቤቱ አመራሁ።

ቃልኪዳን ዓይኔን ማየት አልደፈረችም፤ "ጎሽ መጣህ" አለኝ አበይ መጣደፌን አውቋል። "በል ምሣ በልተን አብረን እንወጣና እኔን ወዳጃችን ስንዱ ቤት አድርሰህ በዚያው ትሄዳለህ" አለኝ። እኔ ደግሞ ኩርፊያ ቢጤ ይዘኛል። አልበላም እቸኩላለሁ አልኩት። እኔ አዕምሮዬ የሚያስበው ማተሚያ ቤት በጊዜ ያለመግባት የሚያመጣብንን ጣጣ እና አንባቢ ጋ በጊዜው ያለመድረሳችንን ኪሳራ ነበር። በኋላ እንደተረዳሁት ከሆነ ግን እርሱ ጽሑፉን በጊዜው አዘጋጅቶ የነበረ ቢሆንም ወደ እኔ የሚያደርስለት ሰው አጥቶ ኖሯል። "በል እኔም አልበላም" ብሎኝ ተያይዘን ወጣን።

በጉዟችን ላይ ሲያስተውለኝ ያለውትርፎ ጸጥ ብያለሁ። ጥያቄ የሰጠኝ የሰላም ምክር ቤት ለሚጠይቀኝ ብቻ አጭር መልስ እየሰጠሁት የምናገኝ እንደባሉ ልጉም ሆኜበታለሁ። በኋላ አላስቸል ብሎት "ጌች መንገድ እኔ እያወፋብት ሲሄዱ ነው የሚገፋው፤... ከፊልክ ግን አለማውራትም ትችላላላሁ። መብትህ ነው" አለኝና ጉዟችንን በፈገግታ ገፋነው...

አንግሊዝ ኤምባሲ ጋ ስንደርስ የትራንስፖርት አጥረት ስለነበር በአንድ ሰላሚበሳ ባገኘነው ትራንስፖርት በአንድ በተሳፋሪ ብዛት የተጨናነቀ ሃይገር ባስ (ቀንደ) ውስጥ ገባን። ለአቦይ ስብሃት አንድ ወጣት ልጅ ከወንበር ተነስቶ በእኩብርት አስቀመጠው፤ አቦይም በህንድ ባህላዊ የእጅ ሰላምታ አመሰግኖ ተቀመጠ። እኔ ቆሜ ጉዞአችንን ቀጠልን። ወደ እኔ ዘወር ብሎም በአንቁልልጩ ዓይነት "ከሽምግልና ውብ ገጸ በረከቶች አንዱ ይህቹ ናት" አለኝ እርጅናን ልክ እንደ ከረሚላ በሚያጣጥም ድምጸት።

በአንዲህ ያለው ሣምንታዊ ጉዞ ዘወትር አራት ኪሎ የኒቨርስቲ አካባቢ ስንደርስ በተደጋጋሚ የሚያጋጥመኝ አንድ ለየት ያለ ክስተት ነበር። አንድ ተራ አስከባሪ ወጣት "አቦይንማ እኔ ነኝ የማሻግረው" ብሎ ይቀበለኛል። የመጀመሪያ ጊዜ ግር ብሎኝ ነበር። ስብሃት ግን "ተወው፤ ሁሌም እዚህ ስንደርስ እርሱ መሆኑን ነው የሚያሻግረን፤" አለኝ። እናም ከአራት ኪሎው አደባባይ "መሴ" ጋር ጎዳናውን አቋረጠ። ከዚያ በኋላ አስፋልቱን እንደ ባህር ከፍሎ የሚያሻግረው "መሴው" እሱ (ተራ አስከባሪው) ብቻ እንደሆነ አውቄ አስረከበው ጀመር።

ሰንዱ ቤት ስንደርስ ከአንዲት ክልስ መሳይ ልጅ ጋር ምሣ እያዘጋጀች ነበር። አቦይ ስብሃትን አስገብቼ ልወጣ ስል «አስራ አምስት ሃያ ደቂቃ ብትታገስ እኮ አሪፍ ፓስታ እያዘጋጀሁ ነው፤ በልተህ ትሄዳለህ» አለችኝ ሰንዱ። እኔ ቸኩያለሁ። «አይ በልቻለሁ፤ አመሰግናለሁ» ስል አቦይ አሁን ትዕግስቱ አለቀ መሰለኝ "ተይው ባከሽ እርሱ ከዚህ በላይ ላለመወፈር እየተጠነቀቀ ነው" ሲል በቅጥነቱ አፌዘብኝ። ተሳስቀን ተለያየን።

አንድ ሰኞ ቀን በቃልኪዳን በኩል ስልክ አስደውሎ አስጠራኝ። ቀኑን በደንብ አስታውሰዋለሁ። ከቢሮ አንድኛዬን ወጥቼ ከቀኑ አሥር ሰዓት አካባቢ በርሳዬን እንዳነገትኩ ቤቱ ደረስኩ። አቦይ ፍራሽ ላይ ልክ እንደ የጋ ተመሳጭ የቡዲስት ካህን ቁጭ ብሎ ይቅማል። ቃልኪዳን ቡና ታፈላለች።

ያኔ ደስ የሚል ኪነጥበባዊ ውይይት (እኔ ብዙ ጊዜ ጠያቂ ነበርኩ) አደረግን። በመሐል የ"ትኩሳት" መጽሐፍ ተራኪን (እኔ እራሱ ስብሃት ነው) የአውሮጳ ቆይታ (ሽርሽር) ከተጻፈው ያልተጻፈው ምን እንደሚመስል

ጠየቁት፡ ይሄን ለምዕመተኝ ለየለ በመሰል "ቄተ ሐርጂር ይዘሃል" ለለኝ፡
"ለምን ለሰራ" ለልዘት፡ "ይኸውልህ ለሁን ለሰራ ሃሳብ መጥታለች፡፡
ለሳብተናግዳት" ለለኝና "እየህ ለንተም ለንግላፈው ጽሑፉ በቀኑ ሳይገርግልህ
ቀርቶ ከምታተርፍ፤ ከለንግዲህ በኋላ ለእኛ ለንተ ለንደህ ለየተወያየን
የሚመጣውን ሃሳብ ለንተ በቁጥህ ትጻፍኋለህ፤ ከዚያም በደብዳቤ ላይ
መግመር ወረቀት ትፈገገክላለህ፤ ለደርግ (ገልብጦህ) ትመገና ለኔ
እርግታለሁ፡፡ ለንዲህ፤ ለንዲህ ለየልን ለገቢዎቻችን ለናገግላለን፤
ፈርዶብን" ለለኝ፡

በኛ ጠጥተን ለንደጫረንን ቃልኪላና ሄናክ ተያደው ወጡ፡ ለእኛ
ለሰራ ቢቻ ቢት ውስጥ ቀረን፡፡ ቄተ ሐርጂርን ለውጥቼ ከካሌተና ባትፈ ጋር
ለዋደርኩ፡፡ "እነሆ በረከት! ከተማም ለንደሰው" ለለኝ፡፡ ርዕሰ ነው፡፡ ለልዘ
ምሽቅ ለንደ ሰዓት ለብረን ቆየን፡፡ በዚህ ቆይታ የግሊፍኝን ናፖሊ ከተማክ፤
የፈረገላይን ማርሴይ ከተማን፤ የለግዲካንን ኒውተርክ ለና የግብጽ ዋና ከተማ
ካሮን ሥነ-ስብስብ ለና የከተሞቹን ልዩ ባህር ታንን፡፡ ቤቴ ወሰጄ ጽሑፉን
በገለብጥ የለፈት ማምንት የጋዜጣይን ከርሰ (ጥምድ) ለጠርቅቶ ሞላልኝ፡፡
በዚህና መሰል ጽሑፎች ላይ ለሰራ ሰብሃት ለለንደ ሰው ቢቻ የሚያወራ
ተራኪ ሆኖ የቀረበው በዚህ ምክንያት መሆኑን ለአንግሊኛን መግባደ
ለፈልጋለሁ፡፡

ለንግዲድ ጊዜ ቢጋዜጣ የጥምድ ጽሑፉ ውስጥ በሚያገኛቸው ማህበራዊ፤
ባሕላዊ፤ ታሪካዊ፤ ኪነጥበባዊ ለና (ወጣት) ርዕሰ ጉዳዮቹ ውስጥ የወረብ
ለካላትን በሚገርም ኪናዊ አጣለጽ ከላኪቃላይ ጽሑፉ ጋር በስሜት፤ በይዘትና
በቅርጽ ለሙናበሎ (አዋህዶ) በቀጥታ ሥመጥቸው ሰለሚጽፍ፤ ለኔ ደግሞ ለንደ
ዋና አዘጋጅነቴ በኪናዊ ሥራው ውስጥ፤ በኢዲዮራያል መመሪያና በማህበራዊ
ኃላፊነት ለውሳኔ ለጣብዊኝ ውስጥ ለወደቃለሁ፡፡ ያን ደረጃዎችን በወፍረት
የፈጽቻቸውን የለሰይ ደፋር ለንደጫረኛ ቃላት፤ ወረቀት ወይም ሳይገኙበቸ
ለምሳሌ "እዩ ለሳቸው! በዚህ ለውጥላቸውም..." ተሰኝለች፡፡ ለሰርቅዮት
ሲታቀርበልኝ፡፡

ለንደ ጊዜ ለንደ ለሰል የተባለ ለገቢይ «ሻ ሰብሃት ለንተና ለብርሃም
ሊገባን ለንደ ናችሁ፡፡ ሂግቸሁን ቢተላይጉ ቢቻ ነው የምታግዱት፡፡
ይመስልህምን? በግሰት "ሰብሃትን ለንግዴት" ሞዶ ላይ ለንግደተናገደሰት
በግሰታ ላለልኝ፡፡

ለሰራ ለዚህ የሰጠው መልስ ግን የጋዜጣውን በፍተኛ ለፈጽቻ
ፍሰተናገድ ለደስተናገድ በሚል ለፈጽሟል፡፡ ለሰራ የሰብሃት ጥበብን
የጠገበትን ቃላት፤ ወረቀት ለና ሳይገኙ ነገር መቀየር ለሰብሃት የጽሑፉን

ሰሜትና ድባብ ስለሚረብሸው፤ እኔም በቦታው የተቀመጥኩት በነጻነት የተጻፉ ሥራዎችን ሳንሰር ለማድረግ ሳይሆን የተሻለ መልዕክት፤ የላቀ ውበት፤ አዲስ መረጃ እና ኪናዊ ጣዕም ያላቸው ሥራዎች ለህትመት እንዲበቁ መያዝ አስተዋጽኦ ማበርከት ነው ብዬ ስለማስብ፤ በሌላም አንገር የማህበረሰቤን ባህልና ወግ ጠብቆ መራመድ ሰዋዊና መያዊ ገዴታዬ መሆኑን ስለማምግ ጭንቅ ጥብብ ብዬ በራሴ ውሳኔ መሠረት እንደ የመሐል መስመር አዘጋጅሁ። አቦይ በቀጥታ የጻፋቸውን የወሲብ አካላት በጨዋ ቋንቋ ከመለወጥ ይልቅ ከመሐል ወይም ከመጨረሻ እንደ ፊልም በመግደፍና በነጠብጣብ በመግለጽ በገደምዳሜ ማንም (ጸሐፊውም አንባቢውም) ምንም ሳይጎድልበት እንዲሰተናገድ አደረግኩ። (ለአንባቢያን ግንዛቤ እንዲረዳ አቦይ ቃል በቃል የሰጠው መልስ እነሆ እንደወረደ)

«አቤል ሆይ፤ በአሰቀኝነትም ቢሆን ሰሜን ከአብርሃም ሊንከን ጎን በመግፍህ ታላቅ አክብሮት ስለቸርክኝ እንደ ሰምህ የተባረከ ሳትሆን አትቀርም አላለሁ። እንደያም ሆኖ፤ ሂሜን ተላጭኹ በግምባር ተገናኝተን ስለማናውቅ፤ እና ወንድ ስለሆንኩ፤ ሂሜን ብላጩው አምራሊሁ ወይስ አስቀይማለሁ? ልትገምት አትችልም። ስለዚህ ልንገርህ ቄስ ባልሆንም የቄስ ልጅ ነኝና፤ ፈጣሪ የሰጠን ሂም የፊታችን ልብስና የወንድነታችን ጌጥ ይሆን ዘንድ ነው። ፊት ሂም ባያስፈልገው ኖሮ አይበቅልለትም። ስለዚህ አንገቴን እሰጣለሁ ከመላጩት በፊት...

...እንደያም ሆኖ፤ በጉርምስና ዘመን ምን እንደነካኝ እንጃ፤ ሂሜን ተላጩሁ። ፀጉር አስተካካዬ ላጭቶኝ ጨርሶ መስታወቱን እፊቴ ቢደቅነው ጊዜ ሁሉም አምራሊሁ ለካሌ አልኩ ለራሴ። «ወይ መልኬ! በእጅ የያዙት ወርቅ መዳብ ሆነህብኝ አባ ጨጓሬ በሚያስመስልህ ፀጉር ጋረድኩህ አያልኩ፤ የሂም መላጫ ከነአረፋው ከነኮሎኙ ሰንት ያወጣ ይሆን?» ...

ይሄ አንግዲህ እኔ እኔን ሆኜ ፊቴን ሳየው ነው። ጓደኛዬ ስለምን ደፊሳ ግን ገና እንዳየኝ ሳቁን ለቀቀው!

ምን ያስቅሃል? ሂሙን የተላጩ ሰው አይተህ አታውቅም?
ሻረ እኔስ በየቀኑ ሰንትና ሰንት አያለሁ
አና

ላንተ ግን የአፄ ቴዎድሮስን ቁ—— መሰልከሌ አይለኝም መሰለህ?
ሂም የመላጩትን ጉዳይ ወድያው እርግፍ አድርጌ ተውኩት። ሰንቷን ሴት ልትቋቋመው የማትችል የወሲብ ፊተና ልሆንባት! ወጣቶቹ ሴቶችን

እንዲያው ያህልም አላሳሰቡኝም... እንዳንደቸንም ራሴ ባሰተናገድኩ፤ ብሄራዊ ግዴታዬን በሚገባ በተወጣሁ።

ብላድሜ ጠና ያሉትንና ባልቴቶቼን ሳሰብ ግን ከዚያም የላቀና ግብረ ሰናይን የተላበሰ ብሄራዊ ግዴታዬን ሂሜንስ ከመላጩ በፊት አንገቴን እሰጥኩ የሚል መፈክር በህሊና ውስጥ አንግቤ፤ እንደምታየኝ አቡነ ጢሞቴዎስን መስዩ ቀረሁ፤ አልሃለሁ።»

ይሄ የመሐል መንገድ ግን በአቦይ ስብሃት በኩል አልተወደደልኝም። ዘወትር አርብ ጋዜጣው ሲወጣ ስለሚያነበው አንድ ማከሰኞ በካሴት ንግግሩን የቀዳሁትን የዓምድ ሥራው በወረቀት ላይ ገልብጮ የጻፍኩትን እንዲያርም ስወስድለት በተከታታይ የወሰድኩት የማስታረቂያ መንገድ ቅር እንዳሰኘው ገለጸልኝና “ይኸውልህ፤ እንተ የወጣ አጥባቂ አንባቢ ኃላፊነት አለብህ፤ ስለዚህ አሁን ሌላ ዘዴ ቀይሰናል” አለኝና በኤዲቶሪያል መመሪያ መሠረት በዋና እዘጋጁ ሊነካኩ ይችላሉ የሚላቸውን ቃላት፤ ሀረግና ዓረፍተ ነገሮች በቀጥታ አንደ ወትሮው ከጻፈ በኋላ በሁለተኝነትና በሦስተኝነት እንዳንደም እስከ አራተኛ ተራ ቁጥር ድረስ የጽሑፉን ውበት በማይነካ መልኩ በራሱ አማራጭ ቃላት፤ ሀረግና ዓረፍተነገር በቀይ እስከርቢቶ ማዘጋጀት ጀመረ። በዚህ ሁኔታ ለሰምንት ወር ያህል ተግባብተን አንድ ላይ መሥራት ችለን ነበር። እነዚህ ጊዜያት ለኔ ኪናዊ ጥሪ ያላቸው የማነቃቂያ ደውሎች ነበሩ።

ከነጋድራስ ጋዜጣ የዓምድ ሥራውን ባቆመበት ወቅትም አልፎ፤ አልፎ አገኘው ነበር። አንድ አሁድ ጠዋት በአጋጣሚ ከቤቴ ወጥቼ አውቶቢስ ተራ አካባቢ የምፈልጋቸውን መጽሐፍት የሚያዘጋጅልኝን ነጋዴ ለመጎብኘት ጉዞ ላይ ሳለሁ አቦይ ስብሃትና ቃልኪዳን ተያይዘው ከታከሲ ሲወርዱ ፊት ለፊት ተገናኝን። አቦይ ዝንጥ ብሎ ነበር። ጥቁር ሰማያዊ ሱፍ ለብሶ ጠቆር ያለ ሆኖ ወርቃማ ሪቫን ያለው ሰፊ ባርኔጣ አጥልቆ ነበር። እስከጠጋው ድረስ ዝም አለኝ።

“አቦይ፤ ጌታቸው እኮ ነው” አለችው ቃልኪዳን።

“እና ቢሆንስ” አላት እጅን ለቦከስ በሚመስል ጨብጦ ወደ እኔ እየላከኝ ሠላምታ መሆኑ ነው። ወዴት እንደሚሄዱ ስጠይቃቸው አንዲት የአራት ኪሎ ልጅ ወዳጃቸው፤ ከሱስ ለማገገም አማኑኤል ሆስፒታል በመግባቷ አሁድን ከእርሷ ጋር ለማሳለፍና ለመጠየቅ ወደዚያ እያመሩ መሆኑን ነግረውኝ ፈቃዴ ከሆነ እንድቀላቀላቸው ጠየቁኝ። የመሳለሚያ ታከሲ ውስጥ እያለን፤ “ይኸውልህ እንግዲህ ዛሬ እንድንገናኝ ተጽፎብናል” አለኝ።

መሳላሚያ ወደ ለማኑኤል መውረጃ ጋ አንድ የማውቀው ራስተረጋገጥ
በረንዳ ላይ ቁጭ ብለን ቁርስ በላንና አርሱ ቡና እኛ ሻይ ፉት እያልን ራስተረጋገጥ
እንቅስቃሴውን እየተከታተልኩ ብዙ ፎቶዎች በምባይል ስልኬ እነሳሁት።

ከዚያም ወደ ለማኑኤል ሆስፒታል በእግራችን ቀስ እያልን ወረደን።
ሲራመድ መሬትን እጥብቆ አይረግጥም። እርምጃው የድመትን አረማመድ
ያስታውሳል - ነጠቅ - ነጠቅ።

ለማኑኤል ሆስፒታል ገብተን የታማሚዎች ክፍል አስኪጸዳና የመጠየቂያ
ሰዓት አስኪምላ ድረስ ከውስጥ በራፉ ጋ ቁጭ አልን። ጥቂት የማይባሉ፣ ጸም
አንኳ ገና ያላቀመቀሙ የአዕምሮ ታማሚ ወጣቶች እየመጡ አባባ፣ አባባ
ይሉት ጀመር። አንዳንድ ብር ሰጣቸው። አንዲት በአካል የገዘፉ የአእምሮ
ሀመምተኛ ባልቴት (ከአነጋገራቸው የሰሜን ሸዋ ሰው ይመስላሉ) አበይን
በተደጋጋሚ እያወሩት አይደል? እያሉ እርግጠኝነታቸውን ከእርሱ ይጠይቃሉ።
ተመልሰው ይሄዱና አንደገና ሌላ ወይም ያንኑ ወሬ ያወሩትና እርሱን
ያስረግጡታል። ያለ መሰልቸት አዎን እያለ የሚፈልጉትን መልስ ይሰጣቸዋል።

ቃል ኪዳንን በጀርዋ የሆነ ነገር አላትና ግማሽ ሊትር የውሃ ላስቲክ
ከበርሳዋ አውጥታ ወደኔ ጠጋ በማለት ከሆስፒታሉ ፊት ለፊት ካለው የአበሻ
አረቄ ቤት ጎራ ብዬ አረቄ ገዝቼለት በኮካ ኮላ በርዜ ይገጽለት እንደገባ
ተማጸነችኝ። ለመግዣ ልትሰጠኝ የነበረውን 10 ብር አልቀበልም በማለቴ አበይ
ተቀብሎ ለባልቴቷ የአእምሮ ታማሚ ሰጣቸው። እርሳቸው አበይን እንቱ
እያሉት ነበር የሚያወሩት፣ አሁንም አንቱ እያሉ መረቁት።

አንደተባልኩት አረቄውን ገዝቼ ኮካ ኮላ ባለማግኘቴ በፔፕሲ ኮላ በርዜ
ለሰላሳ አስመስዬ ይገዜ በመግባት ሰጠሁት። አመስግኖ በአክብሮት ተቀበለኝ።

በኋላ ጽዳቱም ተጠናቆ፣ የጥየቃ ሰዓቱም ደርሷል ተብለን በጥበቃዎቹ
አስተናባሪነት ሴቶች ክፍል ልንገባ ስንል እየተከተሉ ለሲጋራ የሚለምኑን
የአእምሮ ታማሚዎች ጥበቃዎቹ በአለንጋ ሾጥ እያደረጉ ሲመልሷቸው አበይ
ፊት ላይ የመሳቀቅ ሁኔታ እንብቤ ነበር። ላወራው ፈልጌ ግን "አይ የሰው
ልጅ!" እያለ ተመስጦ ውስጥ ስለነበር አዳገተኝ።

የሱስ ማገገሚያ ታማሚዎች የሚተኙበት ክፍል ገብተን የተባለችውን
ብስል ቀይ (በአንድ ወቅት በጣም ቆንጆ እንደነበረች ላህይዋ የሚመስከርላት)
ልጅ ከበራፉ አቅራቢያ ባለ አልጋ ላይ አገኘናት። ልክ እንደተመለከተችን
"አበይ" ብላ አቅፋው ስቅስቅ ብላ ማልቀስ ጀመረች። ከቃልኪዳንም ጋር
ተቃቅፈው ተላቀሱ። ልጅቱ ሁኔታው የተመቻች አትመስልም። ታሳዝናለች።
ተመልሳ ደግሞ "ዛሬ ትመጣላችሁ ብዬ አልጠበቅኩም ነበር። ጎሽ እንኳን

“ግንባታ” ብላ በደስታ ትፈነድቃለች። ሳቅ ደስ ይላል፤ ግን ሳቅም ቢሆን እንባ
አለው።

እቦይ በረንዳው ጋ ወጣ ብሎ ቁጭ ካለ በኋላ አረቄ ፔፕሊውን
መገንጨት ጀመረ። ሲጋራም አጤሰ። ቃልኪዳን ለልጁቱ የሆነ ነገር ሰጠቻትና
ሁለቱ ተያይዘው ወደ ውጭ ሲወጡ እኔና እቦይ ደግሞ ወደ ውስጥ ገባን።
እኔን ወንበሩ ላይ እንድቀመጥ ለቀቀልኝና እርሱ የእርሷ (የታማሚዋ ልጅ)
አልጋ ላይ ጫማውን አውልቆ በጀርባው ተንጋሎ ተኛ።

“አሁን መጨዋወት እንችላለን” አለኝ አይኑን ጨፍኖ። በወቅቱ
በአለምጭ ላይ ይመላለስ የነበረውን አንድ ጥያቄ ወረወርቱለት። “እቦይ
ለመሆኑ የተስፋዬ ገብረአብ ሥራዎችን - የጋዜጠኛው ማስታወሻ እና
የደራሲው ማስታወሻ - እንበበሃቸዋል?” አልኩት።

“በሚገባ!”

“እንዴት እገኘኸው?” አልኩት።

“አየህ አንተ እንግዲህ ወጣት ደራሲ መሆንህ ስለማይቀር (ይህቺ አባባሉ
አንድ ጊዜም የእንባቢን ጥያቄ በዓምዱ ላይ ሲመልስ “በጌቾች እድሜ ያላችሁ
ወጣት እንባቢያን እንዳንደቻችሁ ወጣት ደራሲ መሆናችሁ ስለማይቀር...”
እያለ የሚፈጥረው ማነቃቂያው ናት) አስተውል። በአብዛኛው እውነት ከሀሰት
ጋር ተጣምራ ነው የምትቀርበው። ተስፋዬም ይህቺን ጠንቅቆ ያውቃል። አሪፍ
ደራሲ ነዋ።

“መጀመሪያ የአንተም፣ የእርሱም፣ የሌላውም ሰው እውነት የሆነ ነገር
ይሰጥሃል፤ ትቀበለዋለህ። ቀጥሎም የአንተንና የእርሱን እውነት ይሰጥሃል፤
ሳታቅማማ ትቀበለዋለህ። ይቀጥልና የራሱን የግሉን እውነት ብቻ ይሰጥሃል፤
መጀመሪያ በደንብ ስለተቀበልከው አሁንም ሳታወላውል ልትቀበለው
ትገደዳለህ። ይቀጥልና እውነት ያልሆነ እውነት የሚመስል ነገር ፈጥሮ
ይሰጥሃል፤ ቢቃ ትቀበለዋለህ፤ ምን አማራጭ አለህ?

“ተስፋዬ እንዲህ፣ እንዲህ እያለ ሊበቀላቸው የሚፈልጋቸው የቀድሞ
አለቆቹ ላይ የብዕር ዘመቻ ከፍቷል። አየህ እርሱ አሪፍ ደራሲ ነው፤ ቂም ባይዝ
ጥሩ ነበር። የተቀየመ ደራሲ ደግሞ ምን ሊጽፍ እንደሚችል የእርሱን ሥራዎች
ተመልከት። መልሱን ከሥራው ላይ ታገኘዋለህ” አለኝና ለረጅም ጊዜ ጸጥ
አለ። እኔም ዝምታውን ምናልባትም ተመስጦውን አከበርኩለት። ጸጥ
እንደተባባልን ያቺ የሱስ ታማሚ ብስል ቀይ ልጅ እና ጠይሚ ቃልኪዳን
መጡና ዙሪያችንን ንቃት ሰጡት። ሲጃራ፣ ሲጃራ የሸተቱኝ ግን ይመስለኛል -
ሁለቱ ሴቶች። ምን ዓይነት ሲጃራ? በእውነቱ አላውቀውም።

ይህቺ ብስል ቀይ የአራት ኪሎ ልጅ የአማኑኤል ቆይታዋን፡ የታማሚነት፡
 ለያያዝ ሁኔታ እና ሌላም ሌላም የያዘችውን የቀን ውሎ (ዲያሪ) ለአባይና ለሌላ
 አሳይታን አንድ ቀን ወደ መጽሐፍ የመቀየር ሃሳብ እንዳላት ስታማመውት
 አባይ ታደርጊዋለሽ ሲል አበረታቷታል። እውነት ህልሟ ተሳክቶ ይሄ መጽሐፍ
 ከወጣ ብዙ ተጨማሪ ነገሮችን የምናገኝ ይመስለኛል።

ከአማኑኤል ሆስፒታል ሰንወጣ ከሰዓት በኋላ ተጋምሶ ጀምቦር እንደ
 ማዘቅዘቅ ብላ ነበር። በእንባ እንደተቀበለችን በእንባ ሸኘችን ያቺ ብስል ቀይ
 የአራት ኪሎ ልጅ። አባይና ቃልኪዳንን አውቶቡስ ተራ ጋ እንዳገኘችው
 አውቶቡስ ተራ ጋር ተለየችው። በዚያው በተለመደው የሕንድ ባህላዊ
 ሰላምታው አሰናብቶች በታከሲ ተፈተለከ - አባይ ሰብሃት ለእኛ
 ንብረላግዚለብሔር።

ከዚህ በኋላ እኔም እንደማንኛውም ሰው ቀብሩ ላይ ነው የተገኘሁት
 አራት ኪሎ ሥላሴ ቤተክርስቲያን። አለቀ በቃ፣ ይኸው ነው - አሮማይ!

አይ ሰብሃት ላቡ

ቃገል ሠይቶ

ይኸውልህ ዘፍጥረት
ከአድዋ ላምበረት
ከአዲሳባ ተረት
ከፓሪስ ትኩረት
በተያያዘ እሳት
ወደኛ እምትላክ
ሰባተኛው መላክ
እንደኛው ፈር ቀዳጅ
ደሞም የኛ ወዳጅ
ያንተ ጉርምስና
አልጠፋችምና
በዕድሜ ብልፅግና....

በመቃብር አለት
ከ'ለታት አንድ'ለት
ሌቱ እማይነጋለት
በሌሊት ተፈታ
በቡብ ቤት ራስታ
የጋንዲም ርስቴ
«ከመስቴ ነመስቴ»
ነጭ ኩታ ለብሰህ
«ወይን ያስተፈስህ
ልበሰብ ልበሰብ...»
ያሻውን በማሰብ

ያሰበውን ኖሮ
ያዘው ዘሮ ዘሮ!
የሞት እምባጓሮ...
ህይወትን ሳይጠግብ
ዞረ ለግብግብ

ከጣዕረሞት ጋራ
 አዩ ጉድ መከራ
 ባደፍርሰ የጠራ
 በዳኛቸው ዳኛ
 በሸዋ አማርኛ
 ስንቱን እያዋዘ
 በቅኔው መዓዘ
 በከዋኔው ለዛ
 እንዳላስደሰተ
 /ሞተ!/
 አናስቀርምና
 ያልታዩን እርጅና
 ያጋፋሪን ሽሽት
 ተያዘ በምሽት
 ስንቱን ሲይዝ ኖሮ
 በሙሴ አውራጃሮ
 በኮምፒውተር በኩል
 ቅኔ ሲኮለኩል
 ጥበብን ሲፈጥር
 እንድ ወረት ሳይቋጥር
 ለራሱ እሚያስቀረው
 ነበር የሚኖረው

አይ ስብሐት ላቡ
 እንደመጠበቡ
 ያልተፈታ ቅኔ
 /ወይኔ!/
 የሞትን ጭካኔ
 ለማን አቤት ይሏል
 ከማን ይታገሏል
 /ከማን?/
 ላይቀር ይሄ እርግማን
 በለቅሶ ግርግር
 በእግረ መንገድ እግር
 ባጋፋሪ በቅሎ
 ጐንሽ ተደላድሎ
 ምን ብትንከተከች
 በሆነ ሰዓት ከች...

በየት ዞረህ መጣህ?
 መድረክ ላይ የወጣህ
 እንተ ራስህ መድረክ
 ከቡድሃ ተማከረህ
 ከካህኑ ተምረህ
 ከሼሁ ተፋቅረህ
 ከነማርክስ አብረህ
 ከነፔ ጉሼራ
 ሁሉም ባልንጀራ
 እንዲህ እንጂ ነው ኑሮ
 ያለአረፍት ተናግሮ
 ያለመሸፋፈን
 አሁን በእንጨት ከፈን...

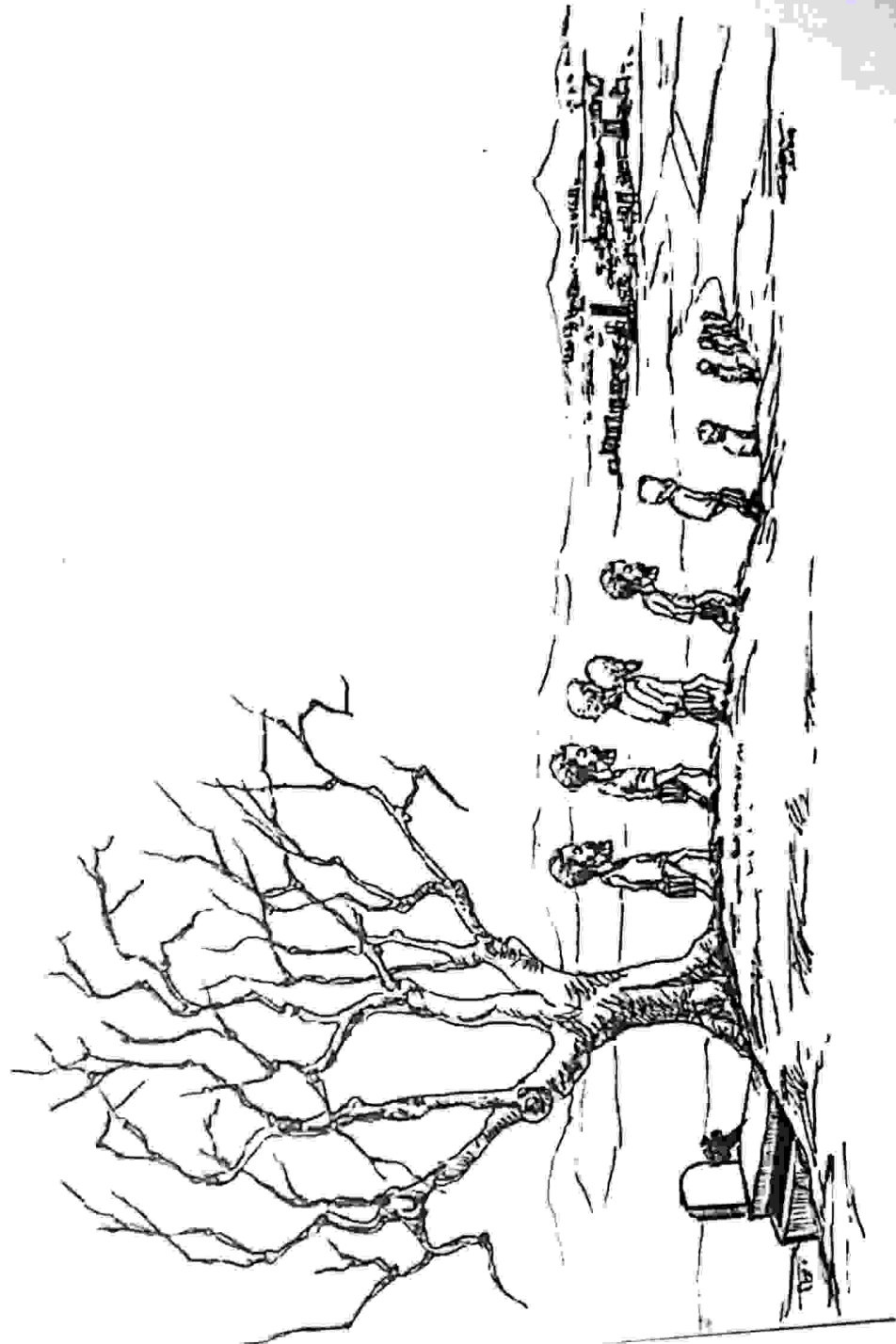
ወጣ በሰልፈኛ
 ታጀበ በእግረኛ
 ተከበበ በሰው
 ሰንቁን የጨረሰው
 ያጋፋሪ በቅሎ
 ከቤቱ ተነቅሎ
 ሄደ ወደቤቱ
 ሳይነጋለት ሌቱ...
 በልጅ በወጣቱ
 ያን ያክል ሲፈቀር
 ከልጅ ጠኔ በቀር
 ከድሆች እርዛት
 የገንዘብን ብዛት
 አልቆጠረም ሰባት
 በ5 - 6 - 7
 ያነደደው እሳት
 የተወው ትኩሳት
 አይበርድም ፈፅሞ
 ከሳጥኑ ቀድሞ
 ታሪኩን ያዘለ
 መልኩን ያንጣለለ
 ከፀሐይ ያበራ...
 ...ከቀባሪው ጋራ

የሲልቪ ጭን ወፍራም
እራናዊው ባህራም
ኮምቡጦር ግዕዝ
ሙሴ ከነጓዙ
ጥግ ጥጉን ያዙ...

ሲሄድ ወደቤቱ
ሰብዕሰ ከንቱ
ወመዓለሁኒ
ብቻ ያ! ከያኒ
በተወልን ፋና
ይደምቃሉ ገና
አልታዩና እርጅና
ሞትና አጋፋሪ
ዝሙትና አፍቃሪ
ይሄኔ ቀባሪ
ለሁለት ተገመሰ
አንዱ እየወቀሰ
«ባህልን ያወድማል
ነውር ያሳትማል»
ሌላው ይቃወማል
«ፅድቅን ይፈፅማል
ዕውነትን ያዜማል
ከሃቅ ጋር ቆሞ
እንደገና ደሞ
ዋ የልቡ ሙቀት
የምናቡ ጥልቀት
ጥበቡ በድምቀት
ቃላቶቹ ቀላል»

/ይባላል/

አይ ሰብሐት ላቡ
እንደመጠበቡ
ያልተፈታ ቅኔ
የሞትን ጭካኔ
ለማን አቤት ይሏል
ከማን ይታገላል?

እኔና አቶ ሰብሃት

አውግቸው ተረፈ

እኔ አቶ ሰብሃትን የተዋወቅኳቸው በ1971 ከረምት ላይ ነው። አጋጣሚውም እንዲህ ነው። አንድ ጥላሁን የሚባል (ያባቱን ስም አላውቀውም) የተፈሪ መኮንን ትምህርት ቤት ተማሪ አንድ ጧት እኔ መጽሐፍ ወደምሽጥበት ወደ አሮጌ መጽሐፍ ተራ (መርካቶ) ይመጣል። በግራ እጁ አንድ የዕድር መዝገብ የሚያህል ነገር ይዟል።

«ምንድን ነው የያዘከው?» ብዬ ጠየኩት። «ሌቱም አይነጋልኝ ነው» አለና ትልቁን መዝገብ በእጄ አስጨበጠኝ። ሳየው በእጅ የተፃፈ የሰብሃት ገብረእግዚአብሔር ልቦለድ ድርሰት ነው። እኔና ባሴ ሀብቴ ያኔ የሰብሃት ገብረእግዚአብሔር አድናቂዎች ነን። የምንኖረውም አብረን እኔ ቤት ነበር። እኔና ባሴ።

«ጥላሁን አቶ ሰብሃትን ታውቃቸዋለህ እንዴ?» ብዬ በከፍተኛ ደስታ ተውጮ ጠየኩት።

«አዎን አውቃቸዋለሁ። ይህንንም ድርሰት አንብበውና መልሰልኝ ብለው ነው የሰጡኝ» አለ ከአቶ ሰብሃት ጋር በመተዋወቁ ከፍተኛ ኩራት እየተሰማው።

«ልታስተዋውቀኝ ትችላለህ?» ብዬ በከፍተኛ ጉጉት ጠየቅኩት። እሱም በአጭር ቀናት ውስጥ ሊያስተዋውቀኝ እንደሚችል ቃል ገብቶልኝ ተለያየን።

እኔና ባሴ በዚያ ዘመን «በርጨቅ»ንና «ሞትና አጋፋሪ እንደሻው»ንና ሌሎችንም ድርሰቶቻቸውን ከአንድ አሁን ስሙን ከረሳሁት መጽሔት ላይ እያፈላለግን አንብበናቸው ስለነበር በአጭር ልቦለድ አጻጻፋቸው በጣም ተመስጠን ነበር። አኚህን ደራሲ እንዲህ በአጭር ጊዜ በአካል እናገኛቸዋለን ብለን ተስፋ አላደረግንም ነበር። እኔ ባሴ ሰብሃትን እስከናገኛቸው ድረስም ስለሌላ ስለማንም ሳንነጋገር ስለእሳቸው ብቻ ነበር የምናወራ። እንዴ ከተዋወቅኳቸው በኋላም አሁኑ አሁኑ ብቻ ሳይሆን ከስራ መልስ ወደ አሮጌ መጽሐፍ ተራ እየመጡ አብረን እንወል ጀመር። «ሌቱም አይነጋልኝ»ን እና «ትኩሳት»ንም (ያኔ የዚህ መጽሐፍ ርዕስ «የቀይ ኮከብ ጥራ» የሚል ነበር)

ለሰነበቡኝ፡፡ ባሴም አነበባቸው፡፡ («የቀይ ኮከብ ጥሪ» የሚለውን ርዕስ በጣም ያደረገው፡፡)

እንዲህ እንዲህ አያልን አብረን ከከረምን በኋላ እኔም አጫጭር «በጣም ጥሩ ነው» ብለው «ወይ አዲስ አበባ» የሚል ርዕስ ሰጡትና መግቢያ አዘጋጅ ማዕረጉ በዛብህ ነበር፡፡ እንዳለ ጽሁፉን ሳይቆራርጥ በሁለት ተከታታይ አትሞች አተመልኝ፡፡

ቀጥቶ ለአቶ ስብሃት «እያስመዘገብኩ ነው» የሚለውን አጭር ልቦለዴን አነበብኩላቸው፡፡ እሳቸውም ድርሰቱን ስለወደዱት (ያኔ አቶ ስብሃት ጐሹ (ነው?) ለሚባለው ዋና አዘጋጅ ወስደው ሰጡት፡፡ ጽሁፉ ውድቅ ተደረገ፡፡

እንደገና «እነ ወተቱ» የሚል በኩፍኝ በሽታ ላይ ያተኮረ አጭር ልቦለድ ጽፌ አነበብኩላቸው፡፡ ይህንንም ድርሰት ለ«የካቲት» መጽሔት ወስደው ሰጡልኝ፡፡ ይህ አጭር ልቦለድ ለቀማው አልቆ መጽሔቱ ሊታተም ሲል ውድቅ ተደረገ፡፡ እኔም አጫጭር ልቦለድ መጻፌን ተወኩት፡፡ ምክንያቱም እኔ የምጽፋቸው ድርሰቶች ማህበረሰባዊ ነክ ድርሰቶች ሳይሆኑ ወይም ፖለቲካዊ (ከተጨባጩ ሁኔታ ጋር የማይሄዱ) ስለነበሩ ነው፡፡

ከዚያ በኋላ እኔ፣ ባሴ ሀብቴ፣ ኃይለመለኮት መዋዕል፣ ደምሴ ጽጌ፣ ሥዩም ተፈራ፣ (ሥዩም አሁድ እሁድ ቲያትር በማይሰራበት ጊዜ) ከኛ ጋር እኔ ቤት አብረን እንድል ነበር፡፡ በስራ ቀናትም የነሥዩም ተፈራ መስሪያ ቤት የሆነው የማዘጋጃ ቤቱ የሻይ መሸጫ ክብብ ነበር መገናኛችን፡፡ ማዕከላችን አቶ ስብሃት ነበሩ፡፡

ከመሀከላችን የሚነበብ ድርሰት ይዞ የመጣ ሰው ከሌለ አቶ ስብሃት «ሞትና አጋፋሪ እንደሻው» ከሚለው የማስታወሻ ጽሁፋቸው ላይ አንድ አንድ ገጽ እየመዘዙ ሲያነቡልን በጣም ነበር የምንደሰት፡፡

አንዳንድ እሁዶች ወደ ሥዩም ተፈራ ቤትም እንሄድ ነበር፡፡ ያኔ የሥዩም ተፈራ ወንድም ይሁኔ ይደባለቀን ነበር፡፡ የሥዩም ተፈራን «ድሆች» እና «ቤቱ» የሚለውን ቲያትር ግማሹን እሱ ቤት ግማሹን ማዘጋጃ ቤት ኮከቱል አዳራሹ ውስጥ ነበር ያነበበልን፡፡

ወደኋላ ጊዜ ኃይለ መለኮት «ጉንጉን» የተባለውን ረጅም ልቦለዱን በሚያነብልን ወቅት አንድ አለማየሁ የሚባል የዩኒቨርሲቲ አስተማሪ ቤት

(ቀጨኔ ሸላን አልፎ አለው ቤቱ) ውስጥ እንገናኝ ነበር። ዋና የመጀመሪያ መገናኛችንም የነሥዩም ተፈራ የቲያትር አዳራሽ ከበብ ነበር። ያኔ ራስ ቴአትር ትሰራ የነበረችው አርቲስት ቅድስት ከፍለ-የሐንስም አብራን ትሰበሰብ ነበር። እሁድ እሁድ ቲያትር በማትሰራበት ጊዜ ከኛ ጋር ትውላለች።

አቶ ሰብሃት ኩራዝ አሳታሚ ድርጅት ተቀጥረው በሚሰሩበት ጊዜም እኔም እዚሁ መስሪያ ቤት ውስጥ ተቀጥሬ እሰራ ስለነበር በየቀኑ ከሳቸው ጋር የመገናኘቱ አድል ነበረኝ። እኔ አቶ ሰብሃትን ካወኳቸው ጊዜ ጀምሮ እሁድ እሁድን ወይ እኔ ቤት ወይ ሥዩም ቤት ወይም አለማየሁ ቤት ወይም ማዘጋጃ ቤት ኮከቴል አዳራሽ ውስጥ አብረን መዋላችን እንደም ቀን ተቋርጦ አያውቅም ነበር። ባሴም ከሥራ ሲወጣ ሁሌ ወደ ማዘጋጃ ቤት ይመጣና ከአቶ ሰብሃትና ከቡድኖችን ጋር ያመሻል። እሁድ እሁድም ተለይቶን አያውቅም ነበር።

እንዲህ እንዲህ እያልን ወደ 1982 ዓ.ም. ደረስን። ያኔ እኔ የመንፈስ ጭንቀት አደረብኝና የኩራዝ መስሪያ ቤትን በገዛ ፈቃዴ ለቅቄ ወጣሁ። በየጠቅላይ ግዛቶችም እዘር ጀመር። ደሴ፣ አሰብ፣ ድሬዳዋ፣ አርሲ፣ አዋሳ፣ ሻሸመኔ፣ ዲላ፣ ባህር ዳር፣ ማታከል፣ ደብረማርቆስ... አካልዬ ከተመለስኩ በኋላ ያጐቴ ልጅ አማኑኤል ሆስፒታል ወስዶ አስገባኝ። ከዚያ በደንብ ሳልታከም ጠፍቼ ወጣሁ። ያኔ ወደ አሮጌ መጽሐፍ ተራ እሄድ ነበር። ባሴ ሀብቴም «ውሽንፍር» እና «ቃል» የተባሉትን የትርጉም ስራዎች የመጽሐፍ ተራ ነጋዴዎች አሳትመውለት «ከውሽንፍር» አስር ሺ ብር፣ ከ«ቃል» ሶስት ሺ ብር አግኝቶ ስለነበር ከመጽሐፍ ተራ አይለይም ነበር።

ያኔ የመጽሐፍ ተራ ሰዎች የኔን መታመምና ጨቤ እየያዝኩ መዘር አይተው ጨቤዬን አስጥለው ወደ አማኑኤል ሆስፒታል ሊወስዱኝ ከኔ ጋር ሲታገሉ «ተዉት፣ ልቀቁት ይሂድ። እሱ ሰሞኑን ሟች ነው» ብሎ ተናገራቸው። የመጽሐፍ ተራ ሰዎች ግን የሱን ቃል ሳይሰሙ እኔን ወደ አማኑኤል ሆስፒታል ወስደው አሳከሙኝ። እኔ ይኸው እስካሁን አለሁ። እሱ ግን ዘላለም ኗሪ መስሎ የነበረው ከኔ ቀድሞ ሞተ።

ባሴ ማለት ከኔ ጋር በአንድ ቤት ውስጥ ለስድስት አመታት አብሮኝ የኖረ ነው። ከአቶ ሰብሃት ጋርም ያስተዋወቅኩት እኔ ነበርኩ።

ከደራሲና ገጣሚ ደበበ ሰይፉ፣ ከደራሲና ሃያሲ አቶ አስፋው ዳምጤ፣ ከደራሲና የወጐች ደራሲ ከመሥፍን ሀብተማርያም ጋር፣ ከደራሲ አዳም ረታ ጋርም ደበበ ሠይፉ ቤት ወስደው ያስተዋወቁኝ አቶ ሰብሃት ናቸው። ከዶክተር ፍቃደ አዘዘ ጋር ግን ቀደም ብዬ ተዋውቄ ነበር። ቢሆንም ከአቶ ሰብሃት ጋር አብራ እየሄድኩ ደበበ ሠይፉ ቤት እሁድ እሁድ አንድ ወቅት አብረን እንወል ነበር።

እቶ ሰብሃት ጋር ብዙ ብዙ ትዝታ ያላቸው ምሽቶችና ቀኖች አብረን
 አሳልፈናል። በተለይም ማታ ማታ እስከ ምሽቱ ሁለት ድረስ ወይም እኔ ሰፈር
 መሰለሚያ፣ ወልደማርያም የመጠጥ ግሮሰሪ ውስጥ በፀጥታ ለብቻችን ጸዳ ቁም
 ብለን ቢራችንን እየጠጣን ስለራሳቸው ቤተሰብ ወይም ስለተለያዩ ደራሲያን
 ሰራዎችና የህይወት ታሪካቸው ብዙ ብዙ ነገር አውግተውኛል። ምን ምን
 መጽሐፎች ማንበብ እንዳለብንም ይነግሩኝ ነበር። እነዚያ ምሽቶች በጣም
 የማይረሱና ብዙ ብዙ ትምህርት ከላቸው አንደበት የቀሰምኩባቸው ናቸው።

እኔና ባሴ ከእቶ ሰብሃት ጋር ባንተዋወቅ ኖሮ ሁለታችንም ደራሲ
 መሆናችን ቀርቶ እሱም የአንደኛ ደረጃ ትምህርት አስተማሪ፣ እኔም መጽሐፍ
 ነጋዴ ሆነን እንቀር ነበር - እድሜ ለጥላሁን።

ሰብህት እንደ ምልክትና ጥያቄ

አሸቱ ዱባ

ሰብህት “ከሩቅ”

በአንፃራዊነት ረዥም እድሜና ጤና ነበረው። በህይወቱ በአያንዳንዱ አመት በንፋስ ዘይቤ አቅጣጫውን መተንበይ በሚከብድ መንገድ ቀንና ቅፅበቱን እየኖረ፤ በአካል በነበረባቸው አመታት ህያው ተረት መሆን የጀመረ፤ ብዙዎች አንድ የሚገልፀው ቃል ሲፈልጉ “አወዛጋቢ” ማለት የሚቀናቸው ደራሲ ነበር። ሰብህት ገብረአግዚአብሔር። ይህ “አወዛጋቢ” ይሉት ቃል ከሰብህት አንፃር የሚገልፃቸው ነገሮች ከሚገመተውም አድማስ በላይ ይሔዳል። የዚህ ፅሁፍ አቅራቢ ብዙዎች በስነ-ፅሁፍ ዙሪያ ኢ-መደበኛ ውይይት እንደሚያደርጉት ከብዙ ሰዎች ጋር አውግቷል። ሰብህትን በሚመለከት በጣም ቀልቤን የሳቡት ለስነ-ፅሁፍ እምብዛም ነን ከሚሉ ሰዎች ጋር ያደረጋቸው ናቸው።

በብዙ አጋጣሚ እንደታየው ለስነ-ፅሁፍ ይሁን በጥቅሉ ለንግብ ብዙም ቁብ መስጠት የማይፈልጉ፤ እየፈለጉም የሚሹትን እንዳያደርጉ የሚይዛቸው “የሆነ ነገር” እንዳለ የሚገልፁ ሰዎች በብዙ መጠን መነጋገሪያ የሆኑ ደራሲዎችን ያነባሉ። “ብዙ ስለሚባልለት እስቲ ቆይ ላንብበው” አልኩ ያለኝ ከስነ-ፅሁፍ ጋር ዝምድና የሌለው ትምህርት የተማረ ሰው፤ ሁሉንም ስራዎችን ካነበበ በኋላ አንድ ቀን መወያየት ጀመርን። ይህ ሰው አካዳሚያዊ ነገሮች የበለጠ ፋይዳና ትርጉም እንዳላቸው የሚያምንና በአንድ ወቅትም ፍቅር አሳክ መቃብር በኢትዮጵያ ፊደሉን እየተተረከ በነበረ ወቅት “አንብበኸዋል?” ስለው “አይ፤ እስከ መቃብር ድረስ ተዋደዱ ለማለት አራት ገፅ ይበቃ ነበር። ሳየው በዛብኝና ተውኩት” ያለኝን እያስታወሰኩ

“ሰብህትን እንዴት አገኘኸው?” አልኩት።

“ሁሉንም አነበብኳቸው፤ ልጠግበው ያልቻልኩት ግን ማስታወሻ የተሰኘውን የዘነበ ወላን መፅሃፍና በተለያዩ ጊዜ ያነበብኳቸውን፤ የሰማኳቸውን ቃለ-ምልልሶች ብቻ ነው።”

አስገራሚ አጋጣሚ ነበር ለእኔ። ህይወቴ ከለራው አንደሚበልጥ ጋር ግንኙነት በጀመረበት ጊዜ ስለሰብህት ማሰብ አንደጀመረኝ። ቃል ኪዳን ከምትባለው ወጣት እንደሰጣት የጠየቀኝ አንዲት ወዳጄ ትኩሳትንና ሌላም ለራዎቹን ከሰጠኋት በኋላ በሚቀጥለው ቀን ሁለቱንም ጠረጴዛዬ ላይ አይነጋልኝን ድንገት ልብሷ ተቀዶ መንገደኛው ሁላ ገላዋን ያየባት እይነት ሀፍረት ነገር እየወረራት

“ምንድን ነው አላማው? ማለቴ አላማቸው?” አለችኝ

“ጨረሰሽው?”

“መጨረሰም አልፈልግም!”

ይህችም ወዳጅ ማስታወሻንም የሰብህት ቃለ ምልልሶቹን ከሰራዎቹ በላይ መውደዷን (ልትጨርሳቸው ፍቃደኛ ባትሆንም) ነግራኛለች። በዚህ መንገድ ሀሳባቸውን የሚገልፁ ሰዎች በተለያዩ ዘይቤ ቢናገሩትም እውቀቱን፣ ሀሳብ የመግለፅ ብቃቱን፣ ድፍረቱን (ለአንዳንዶች ግድ የለሽነቱን) ያደንቃሉ፤ ወደ ሰራዎቹ ሲመጡ ግን “አላማው ምንድን ነው?” ብለው ይጠይቃሉ። መልስ ግን ከማንም አይጠብቁም – “መረን ብልግና ነው” ይላሉ ራሳቸው።

ሰብህት በሰራዎቹ፣ በእለት ተእለት አኗኗሩ፣ መገናኛ ብዙሀን በፈጠሩለት ምስል፣ ሰዎች ከየግልና ቡድን እሴቶቻቸው ፈልፍለው ከእነፅዋቸው የሰብዕና መታያዎች አንፃር ሲታይና ሲተነተን አስተውያለሁ። ጠንከር ያሉ ምክንያታዊ ክርክሮች የታዩባቸው ጥቂት አጋጣሚዎች ባይታጡም አጠቃላይ በሰብህትና በሰራዎቹ ዙሪያ ያሉ ውይይቶች/ክርክሮች በአዘቦቱ ወጎች ውስጥ በሶስት የስሜት ጫፎች ውስጥ ይታያል።

ሶስቱ ጫፎች፡-

- ጥልቅ ፍቅር
- ጥልቅ ጥላቻ
- መኖሩንም ጭምር ለመካድ/እውቅና ካለመስጠት ጋር የሚተካከል ግድየለሽነት።

ሰብህት ዛሬም እንኳን ቢኖርና ሰዎች በነዚህ ፅንፎች ያዩሁል - ከዚህም በላይ ሊሆን ይችላል ቢሉት ልክ እንደ ሲልቪ “Je m'en fous!” (ግዴለኝም) ሊል ይችላል። መኖር ባለበት መንገድ እንደኖረ ያምንና አስተያየት መስጠት አለብን ብለው በሚያስቡት መንገድ አስተያየት መስጠታቸውን ይቀበላል።

“እኔ እንደሚታየኝ አንዳንድ ሰው ዴሰቲኒ አለው።
እሱ ብቻ የሚኖራት ሌላ ሰው ሊኖራት የማይችል።
...እኔ ብቻ ነኝ ይቺን ኑሮዬን ልኖር የተፈጠርኩት።
ከእኔ ሌላ ማንም ሊኖራት አይችልም። ተአምር ነኝ
ራሴን የቻልኩ።” (ኢንፎቴይንመንት፣ መጋቢት
1996)።

“እጣ-ፈንታው” ህይወቱን እንደሚገልፅ ሀረግ...

በእርግጥ እጣ ፈንታውን ኖሯታል። ይህን ሀሳቡን በተለመደው መንገድ ሊረዱት ለፈቀዱ ሁሉ እንደ አሻራው ሌላ ሰው ላይ ደግመህ የማታገኘው ማንነት ይኖራልና። እያንዳንዱ ሰብዕና ራሱን የቻለ ተአምር ነው እንደማለት ብቻ ይወሰድ ይሆናል። እኔ ደግሞ ስብሀት ሰውየውንም ሆነ ሰራዎቼን በጉልህ የሚገልፅ የሰብዕናው ማህተም አድርጌ ነው የማየው። ህይወትን በምርጫ የሚኖር ይታገላል። የራሱን ብቻ ሳይሆን የአለምን ቅርፅ ሁሉ ለመለወጥ ሊሞክር ይችላል። በእጣ ፈንታ ለሚያምኑ ማመናቸውን ባይናገሩም ህይወታቸው የእጣ ፈንታ ሀረግ የሆነ (statement of destiny) ሰዎች (ደራሲያንም ቢሆኑ) ይህንኑ በሚገልፅ መንገድ ሊኖሩም በስነ-ፅሁፋዊ እምነታቸውም ይህንኑ ማራመድ የሚችል ፍልስፍናዎችን ሊመርጡ ይችላሉ። ስብሀት በህይወት በነበረ ወቅት ቀደም ተብሎ የተጠቀሰው መፅሔት “ወጣቶች ቢጥሩም ድህነቱ፣ ኤድሱ፣... እየፈተናቸው ነውና ምን ማድረግ ይገባል ትላለህ?” ተብሎ ሲጠየቅ

“እግዚአ ሰአሊነነ ቅድስት ነው የምለው። ሌላ ምንም የምለው የለኝም። ከምር ሌላ ምን ታደርጋለህ? መፍጠር፣ መፍጨርጨር ይቻላል። ግን ያኛው ብዙ ኢነርጂ ስለሚያጠፋ... እግዚአ ሰአሊነነ ቅድስት...”

ብሎ ነበር። ይህ ሌላ ምንም ቅኔ የለውም፤ መቀበል ከመታገል ይልቃል ነው።

አሁንም ከሩቅ የሚታይበት መነፅር የሚሰጣቸው ምስሎች ብዙ አይነት ገፅታ የመኖሩ ነገር የሚያሳየው በሰውየውም ሆነ በሰራዎቹ ላይ የተደረገው ጥናት፣ ከምር የሚወሰድ ውይይት/ክርክር ኖሮ አለማወቁን ነው። በፍቅር ለሚመለከቱት ሰብሀት ማለት ስም ብቻ አይደለም፤ የራስዋ የነፃነት ምልክት ነው። የሚወደውን እየተቃረነ በጨለማ አንብቶ በብርሀን እያረከከሰ የሚጀነነውን ማህበረሰብ አደባባይ ያወጣ፤ እውነቱን ብቻ የፃፈ አድርገው

የባታል፡፡ በኢትዮጵያ ስነ-ፅሁፍ ወሲብ ውስጥ ሀቅና ውበትን ያሳየ እና ወደፊትም ለማሳየት ለሚሞከሩት አብሪ ኮከባቸው እንደሆነ ይቆጥሩታል፡፡ በጥላቻ የሚመለከቱት ሁነኝ ብሎ የተበሻቀጠ ህይወት የሚፅፍ፣ የተቀደሱትን ሁሉ ለማርከስ የቆመ እሱ ግልፅነት ያላቸው ነገሮች ሁሉ ርካሽ ጀብደኝነቶች እንደሆኑ ያስባሉ፡፡ የበለጠ ጨካኞቹ ደግሞ እንደ ሀገሪቱ ግዙፍ ኪናዊ ሰብዕና እንዳለው ሰው (literary giant) ውይይት፣ ሙግት፣ ጥናት እንደማይገባው ግዝቀጥ ብልግና (pornography) ከዚያም ለዘብ ያሉት ነውረኝነትን ምልክቱ እንዲሆን የጣረና የተሳካለት በዚህም ምክንያት በስነ-ፅሁፍ ውስጥ ኮስተር ያለ አይታ እንደማይገባው ወስነው ያለ አንዳች ውይይትና ክርክር ይገባዋል ባሉት የስነ-ፅሁፍቱን ታሪክ ስርንችላ ውስጥ ጥለው ረስተውታል፡፡

በርግጥ ደራሲው “እኔ የማስተላለፈው ሀቅ ወይም ትምህርት የለኝም፡፡ እኔ ያየሁትን ጨዋታ ማጫወት ነው... ኢንተርቴይነር ነኝ...” ብሏል ደጋግሞ፡፡ ሰዎች ታዲያ ለምንድነው “ጨዋታ” ላይ ኮስተር ያለ አቋም የሚይዙት? ለእኔ ምክንያቱ ቢያንስ ሁለት ነው - ከምር የሚወሰድ “ጨዋታ” ህግና ትርጉሞች (አላማዎች) ስላሉት ነው፡፡ በስነ ፅሁፍ ሁነኝ ብሎ ትርጉም አለመፈለግ እንኳን ትርጉም ፍለጋ ነውና ትርጉም ሳትፈልጉ አንብቡኝ የሚሉ ደራሲያን የሚፈልጉትን አግኝተው የሚያውቁ አይመስለኝም፡፡ ስብሀትም ምክንያታዊ ሆነም አልሆነም ለሰራው የተሰጠው ብያኔ ስነ-ፅሁፍ በባህል መነፅር ከመታየት ስለማያመልጥ ባህል፣ ስነ-ውበት፣ ስነ-ምግባር ደግሞ ከእሴቶችና ያንን ተከትሎ ከሚወጡ አስተያየቶች ነጥሎ መመልከት ስለማይቻል ለህይወት፣ ለስነ-ፅሁፍ በምንሰጠው ዋጋና ቅቡል ብለን በምንወስደው እይታ (ፍልስፍና) ማየታችን የሚቀር አይመስለኝም፡፡ እኔም በስብሀት ስራዎች ላይ አስተያየት የምሰጠው በቅድሚያ እንደ አንባቢ (ተደራሲ) አንፃር እንደሆነ እየገለፅኩ እይታዬን ሳስቀምጥ ተደራሲ ስብሀትን ሊወስድ የሚፈልግበትን መንገድ፣ በሚገባኝ ደረጃ በስራዎቹ ዙሪያ የሚሰጡ አስተያየቶችንና ክርክሮችን እኔ የምመለከትበትን መንገድ ሳወሳ ህይወቴን በሚመለከት አለፍ አለፍ ብዬ የማነሳበትም አጋጣሚ ቢኖር ምክንያቱ የኖረበትን መንገድ ማወደስ ወይም መተቸት ሳይሆን ለመረጠው የስነ-ፅሁፍ ፍልስፍና መነሻ የሆኑ ነገሮች እንዳሉት ሳምን ብቻ ከዚያው አንፃር እጠቅሳለሁ፡፡

ባህል፣ ስነ-ውበትና ስብሀት

በባህል አንፃር ሲታይ ሰው በሁለት አለም እንደሚኖር ይከራከራል የመስኩ ምሁራን፡፡ የመጀመሪያው ህይወት በራስዋ በተፈጥሮ ውስጥ ሲሆን ሁለተኛ ሰው በአእምሮው በሚፈጥረው አለም ውስጥ ያለው ህይወት ነው፡፡

ይህ ሁለተኛው ህይወት ነው በሰው ላይ ያለንን እምነቶች የሚያቀብሉት። ስለ-
ጥበብ ብቻ ሳይሆን ፍልስፍና፣ ስነ-ውበት፣ ስነ-ምግባር፣ ሳይንስ፣ ቴክኖሎጂ
ሁሉ ተፈጥሮን በተለያዩ መንገድ ለሰው በሚበጅ መንገድ እንደገና የማገፈፍ
“ዳግም የመፍጠር” ፍላጎት ውጤቶች ናቸው።

ኒቼ “እውነታን መቋቋም የሚችል አርቲስት የለም” ይላል። እናም ይህ
አርት የምንለው ነገር ለአልበርት ካሙ ለህይወት መጠቅ፣ ናር ያለ ስሜት
እንዲሰማን የምንሆንበት በዚያውም ውስጥ እውነታውን የማንቀበልበት
“simultaneously exhorts and denies” ተግባር ነው ይላል። በሌላ መንገድ
አለም በሆነችበት መንገድ ሁሉ የምንሰማማ ቢሆን ኖሮ አንፅፍም፣ አንስልም
ነበር ወዘተ እንደማለት ነው። ስነ-ውበት (aesthetics) ለህይወትም ለአለምም
ፍቺ የምንሰጥበት፣ እውነታን በራሳችን፣ በአካባቢያችን፣ በእምነታችን ባሻገር
መንገድ ዳግም የምንፈጥረው (reconstruct የምናደርገው) በአንድ ወይም
በሌላ ምክንያት ከእውነታ ጋር ስለማንስማማ መሆኑ ነው። ይህ ነፃነት
ስብሀትም ራሱ በአንድ ወቅት እንዳለው የአንባቢውም ጭምር ነው። ደራሲው
የሱን አለም በራሱ መነፅር ያቀብለዋል። ከዚያም አንባቢ ከመፅሀፉ የመጨረሻ
ገፅ በኋላ አሊያም በንባቡ ሐደት ገፁ-ባህሪያቱ የሚኖራቸው ህይወት ላይ
አንባቢ “ያዋጣል”። በምን መነፅር ያዋጣል?” ይህ እንደየአንባቢው አይነት
ይወሰናል። እንደየትም ቢመለከተው ግን የእሴት (value) ጉዳይ የማይታለፍ
እውነታ ይሆናል።

“Values are the concerns of ethics and aesthetics...the production of data, information, knowledge and understanding are primarily functions of science. The production of wisdom is primarily a function of ethics and aesthetics because it involves the conscious insertion of values into human decision making and evaluation...” Russell L. Ackoff.

ሰብሀት በአንባቢያን ላይ የፈጠረው ስሜት አለ። በአንባቢዎቹ ውስጥ
የሚንከላውስ ስሜት፣ ሀሳብ ካልፈጠረ ደራሲ ህይወት የለውም። ይህ ደራሲ
ደግሞ በሀገሪቱ ዘመናዊ የረዥም ልብ-ወለድ ደራሲዎች ታሪክ ውስጥ ብዙ
ስሜት፣ መለስተኛ ህዝባዊ እና ጥቂት ደግሞ ምሁራዊ ተዋስኦ (intellectual
discourse) የፈጠረ እንደሆነ አስባለሁ። መለስተኛ ምሁራዊ ተዋስኦ ያልኩት
በ1960ዎቹ ብዙ ይባላቸው ከነበሩ ከእድሜና ሙያ አቻዎቹ አንፃር በመደበኛ

ለካዳሚያዊ ጥናት እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ በጥቂቱ የተጠና መሆኑን በማመን ሲሆን፤ መለስተኛ ሀዝባዊ ተዋስላ ብቻ መፍጠሩን የተቀበልኩትም ፅሁፉን ስጅምር እንዳነሳሳሁዋቸው ግለሰቦች የህይወት ታሪክና በጣም ግላዊ የሚባሉ ጉዳዮች ላይ ከስራዎቹ በላይ እንዲያተኩሩ የተደረጉ ብዙ በመሆናቸው ነው። (ይህ መገናኛ ብዙሀኑ ደራሲው በግል ታሪኩ በኩልም ተነባቢም ተነባቢነትንም እንደሚጨምር በመረዳት ያገኘው ሽፋን በስራዎቹ ላይ ከተሰሩ ጥናቶችም ትችቶችም በመብለጣቸው ሊሆን ይችላል።)

ከፍ ብዬ ከጠቀስኩት የራስል አልኮፍ ሀሳብ ስነ-ፅሁፉን የምንመለከትበትን የእይታ መነፅር በጥቅሉ ስነ-ውበትን ከምንረዳበትም መንገድ ይመነጫል። እሴት የመፍጠር ጉዳይ የስነ-ምግባርና የስነ-ውበት፤ እውቀት ደግሞ የሳይንስ ድርሻ እንደሆነ አቀበላለሁ። ህይወትን የምንመራበት ንጥር ያለ ቀመር የምናገኝበት መንገድ የለም። ያ ቢሆን ኖሮ ስነ-ፅሁፍ የሚባል ነገር አስፈላጊም ባልሆነ ነበር። እሴት የምንፈጥረው ህይወትን የምንረዳበትን አድማስ (wisdom) ለማስፋት ይህንን አድማስም መልክና ቅርፅ ሰጥተን የምንረዳው እሴቶቻችንን ማንጠሪያ፤ መመልከቻ (መነፅር) አድርገን ነው።

“ማስተማርና ማዘናናት” ለሰብሀት

ሰብሀት “ለማዘናናት” እንደሚፅፍ ሌላ ተልዕኮ እንደሌለውም ተናግሯል። የተናገረበት መንፈስ ሁነኝ ተብሎ በስነ-ጥበብና በሳይንስ መካከል ያለው ልዩነት ላይ መስመር ለማበጀት ሳይሆን ከሱና ከዘመንተኞቹ “ወርቃማ ጊዜያት” ጀምሮ ዛሬ የደረሰውን “የማስተማርና የማዘናናት” ክርክር ለመመለስ ነው። ሰብሀት ለማዘናናት ሲል እንደ በዓሉ እና ሌሎች “ለመልዕክት” አይደለም ማለቱ ነው። አለማየሁ ገላጋይ “ሰብሀት ገ/እግዚአብሔር ክህሎትና ህይወት” በሚለው መፅሃፉ ላይ ሰብሀትና ዳኛቸው ወርቁ የተገናኙበትን አጋጣሚ ሲገልፅ በዚሁ “አርት ለአርት ሲባል” እና “አርት ለመልዕክት” በሚል ክርክር ላይ የጠፋን ሰው ተክቼ መድረክ ላይ እንደገኝ ከተጋበዝኩ በኋላ ነው ሰብሀት ማለቱን አስነብርናል። ያኔ ሰብሀት ምን አቋም ይዞ እንደተከራከረ ባይገለፅም በዚያው መፅሀፍ ላይ “አርት ለአርትነቱ” የሚል አቋም ያላቸው ሰለሞን ዴሬሳና ሰብሀት ብቻ መሆናቸው በመገለፁ፤ ያንን መፅሀፍ ደግሞ ሰብሀት ይሁንታውን የሰጠበት እንደሆነ ስለማስብ ይሁነኝ ተብሎ በተያዘ አቋም በሰብሀት ምልክታ “ማዘናናት” የሚባለው ፅንሰ-ሃሳብ ቢያንስ “የማስተማር” ተቃራኒ መሆኑ ነው።

ለኔ ለአርትነቱና ሁነኝ ተብሎ ለተመረጠ መልዕክት (ትምህርት) እየተባለ በሰፊው በመገናኛ ብዙሀኑ የሚወሳው ሀሳብ ውሀ የሚያነሳ ትርጉም የለውም። ፅንሰ ሀሳቦቹም ፈፅሞ በማይገልጹቸው ቃሎች እንደተገለፁ አስባለሁ።

“ማዘናናት” ምንድን ነው? ይህ የትኛውም ለመነበብ የሚፀፍ ደራሲ የማይታዩ አላማ አይደለም? “ማስተማር”ስ ምን ማለት ነው? ይህ ቃል እንዲወክል ተጽእኖ ሰርዞ የሚታየው ቀድሞ ታሰባበት የተመረጠ ጭብጥ አለህ እንደማለት ሆኖ ይህንን መንፈስ የያዙ ምላሽ ሲሰጥ ይታያል። ስለዚህ ከዚህ አንፃር ፀሀፊዎችም ሲመልሱ የኖሩት የሚፀፉበትን ምክንያትና ሂደት (motive and process) ማለት ነው። ስለዚህ ስብሀትን ላራምደው የምፈልገው ፍልስፍና፣ ልነግረው የምፈልገው መልዕክት የለኝም። ታሪክ የምነግረው መጫወቻ (fun) ለመስጠት ነው ማለቱ ደካማ ነው ጠንካራ? አሁንም የእሴት ጉዳይ ሆኖ የአንድ ደራሲ አላማ ሊሆን ይችላል። መፃፍ ለመፃፍ ብቻ ወይም “art for art sake” ይሉት ሀሳብ ግን ሁለት መስመር ላባክን የማልፈልግበት ራሱን እንኳን በቅጡ ለመግለፅ የማይበቃ ሀሳብ ነው። ምክንያቱም መፃፍ ሲጀምር ውሳኔ ይፈልጋል። ውሳኔ ደግሞ ምርጫ። ምርጫ ደግሞ እሴት ይጠይቃል። ስለዚህ ደራሲ ፈፀሞ ረብ የለሹን መምረጥ ይችላል። ሁሉንም የስነ-ፅሁፍ አሳቤዎች ምንም ምክንያት ሳያቀርብ መካድ ይችላል... ለዚያም “art for art sake” የሚል ስም ሊሰጠው ይችላል - ምንም ቢያደርግ ግን ቢያንስ የራሱ እሴቶች አስረኛ መሆኑ አይቀርም። እኔም ሌሎች አስርህ ሊሉኝ በሚችሉት ነፃነቴ ውስጥ ግልፅ ሆነው በሚታዩኝ እሴቶች ስብሀትንና የሱን ናቹራሊዝም (ተፈጥሮአዊነት) እንዲህ አየዋለሁ።

ስብሀትና ተፈጥሮአዊነት

ህይወት - እንደ እይታ መስታወት (World View)

ሀያዎቹ አጋማሽ በስብሀት ህይወት ወርቃማ አመታት ነበሩ ሊባል ይችላል። እንዲያውም በመጠን ተወስዶ ስብሀት የሰራቸው ስነ-ፅሁፋዊ ስራዎች በሁለት አጫጭር የጊዜ እጥፋቶች ውስጥ ሊታይ ይችላል። ሌቱም አይነጋልኝ፣ ትኩሳት እና ሰባተኛው መልአክ ከ1954-1959 ባሉት ዓመታት ተሰርተው ተጠናቀዋል። በ66 ዓ.ም. ገደማ ደግሞ አምስት ሲድስት ሰባት። ይህም ማለት የስብሀት ህልው (active) የፈጠራ አመታት ስድስት ወይም ሰባት ዓመታት ቢሆኑ ነው። በዚህም ውስጥ አንዱን ተደጋጋሚ ግን ደግሞ ምናልባትም ልብ የማይባል ስህተት መመልከት ይቻላል። ስለ ስብሀት ሰውየውና ሰራዎቹ ስናወራ መፅሀፍቶቹ በይፋ ለህትመት ከበቁበት ጊዜና በዚያ ወቅትና ከዚያም በኋላ በነበረው ሰብዕናና የህይወት አተያይ በተለይ በሀያዎቹ አጋማሽና በሰላሳዎቹ አጋማሽ እያለ የሰራቸውን ስራዎች መመልከት ይዘወተራል። እዚህ ላይ ለማሳየት የምሞክረው ነጥብ ሰባተኛው መልአክን ከፃፈ በኋላ በኖራቸው ረዥም አመታት ያካበተው እውቀት ልምድና ጥቅል የህይወቱ ንጥር

ተሞክሮዎች (wisdoms) በዋናዎቹ ስራዎቹ ውስጥ ምንም ቦታ እንዳልነበራቸው፤ ስራዎቹም ሆነ የአፃፃፍ ፍልስፍናው የዚያኑ የፃፈባቸውን አመታት ተገን አድርገው መታየት እንዳለባቸው በማመን ነው።

ትኩሳት ከታተመ በኋላ አንድ ጊዜ አንብቦት ራሱም መገረመን “ሳይታወቅኝ ተከታታይ ሰዎች እየሆንኩ የምኖር ይመስለኛል” እንዲል እንዳበቃው ማንበቤን አስታውሳለሁ። ከሰባተኛው መልአክ ሻገር ብሎም አምስት ስድስት ሰባትን ከሰራባቸው አመታት በኋላ የነበሩት ጊዜያት ያለጥርጥር የሰብህት ንባብና ልምድ በብዙ እጅ ያደገባቸው ብዙ አስርታት ነበሩ። ዘነበ ወላ የማስታወሻ መግቢያውን ሊዘጋ ሲል እንዲህ ፅፎ ነበር። “ሲያነብ ሲያነብ ከግማሽ ምዕተ-ዓመት በላይ ቆየ። ይህን በማንበብ አመታት ስንተነትነው ከሁለት ሺህ ዓመታት በላይ ኖረ።” ከአምስት ስድስት ሰባት በኋላ በአመዛኙ በጋዜጦች በኩል የሚገኝባቸው አመታት ነበሩ። አለማሁ ገላጋይ ሰብህት ህይወትና ከህሎት በተሰኘው መፅህፉ ሀገሪቱ ካፈራቻቸው ፀሀፊዎች ሁሉ በሶስት ፍልስፍና የፃፈ (በተፈጥሮአዊነት፣ በእውነታዊነት፣ በተረታማ (ፋንታዚ)) ሲል ይገልፀዋል። ለእኔ እንደሚታየኝ ከአምስት ስድስት ሰባት በኋላ ባሉት ስራዎቹ ውስጥ (ብዙዎቹ የጋዜጠኛ ስራዎች እንደሆኑ አስባለሁ) በተረቶቹ ውስጥ አንድ ኮስተር ተብሎ የተያዘ የስነ-ፅሁፍ ቅርፅ (form) የታየበት ወቅት አድርጎ መመልከት ይቻላል። ትኩረት፣ ተመስጦ፣ ማሰላሰል ያልነበረባቸው የመዛከር ዓመታት ሆነው ተሰምተውኛል። ከፍ ብዬ በጠቀስኩት የአለማየሁ መፅሀፍ ይህንኑ የተበታተነ ትኩረትና ምልክታ የሚያሳይ እውነታ ተመልክቻለሁ። “አቶ አልአዛር የተሰኙ ገፅ-ባህሪ ከነውሻቸው (ኮምፒውተር) በቅርቡ ሲፅፋቸው እንደነበር አስታውሳለሁ። እነዚህ በህልማዊ አፃፃፍ የቀረቡ አጫጭር ፅሁፎች ተገጣጥመው አንድ ረዥም ልብ-ወለድ ይወጣቸዋል የሚል አምነት እንዳለው በተደጋጋሚ ይገልጻል።” ሰብህት ህይወትና ከህሎት ገፅ 63 ተገጣጥመው የሚለውን ቃል ልብ ይሏል። ለኔ እንደሚገባኝ አንድ ረዥም ልብ-ወለድ የሚፈልገው ጥሞና፣ ማሰላሰል፣ ዲሲፕሊንና ጊዜ አልነበሩትም። ረዥም ልብ-ወለድ እንደ አንድ ቅርፅ የሰው ልጅ አእምሮ በዘመናት ሂደት እንዳበረከታቸው ሳይንሳዊ ግኝቶች እንደ አንፃራዊነት ህልዮት እንደ እንቅስቃሴ ህግጋት ሁሉ ታላቅ በረከት እንደሆነ አምናለሁ። በየትኛውም የአፃፃፍ ይትባህል ይፃፍ ያልተበጫጨቀ ማውጠንጠን ውጤት እንደሆነ የሚከራከሩትን ወገኖች ሀሳብ እቀበላለሁ።

“The art form whose precise aim is to dive into the stream of the ceaseless change of things in order to give it the style that it lacks-the novel” Albert Camus, The Rebel

የሰው ልጅ በማትደገም ህይወቱ ራሱን ሞትን በማያሸግፍ መግለፅ ይፈልጋል። የመሻቱን ያህል ማየት፣ ማድረግ ይቸግረዋል። ቀደም ሲል ገዎች እንደተገለፀውም በሁለት አፅናፋት ውስጥ ይኖራል። በተፈጥሮ ከባቢውና ራሱ በሚያገፃው - ከአእምሮው ፈልፍሎ ከሚቀርፀው አለም። "በማያባራ ለውጥ" ውስጥ ቅርፅ የሚያጣውን ያልተገራ እውነታ ደራሲው እንደ እምነትና እውነታው ቅርፅ ሰጥቶ የሚያሳይበት በራሱ በሰው ሰብአዊ ታሪክ የተገኘ ታላቅ ቅርስ ነው - ረዥም ልብ-ወለድ። "ተገጣጥሞ" የሚለው ቃል ስሜት የሰጠኝ የፈጠራ ምናባዊ ሒደቱ (mental creative process) ወደ መለጣጠፍ የተጠጋ ትርጉም ይዟል የሚያሰኝ በመሆኑ እንጂ የረዥም ወለድ ውልደት ዛሬ ሶስት ገፅ ነገ ምንም ከነገ ወዲያ አንድ ገፅ ተገጣጥሞ እንደሚያድግ አገነዘባለሁ። በጋዜጣ ባህል፣ በጋዜጠኛ መላና መንገድ የጊዜ ፅንሰ-ሀሳብና የዲሲፕሊን አረዳድ ውስጥ "ተገጣጥሞ" ሊወለድ የሚችል ረዥም ልብ ወለድ የአንድ ደራሲ የጋዜጠኝነት ዘመናት እንጂ የፈጠራ (literary age) ተደርጎ መወሰድ መቻሉ ለኔ አሳማኝ አይደለም። ራሳቸውን እንደቻሉ አጫጭር ታሪኮች ይወሰዳሉ እንዳይባል ከደራሲ ፈታኝ ስራዎች አንዱ ታሪኩን ሲነግረን የሚፈልግበትን ቅርፅ መምረጥና መወሰኑ ይመስለኛል። እናም መጀመሪያ ለጋዜጣ የሚሆን ታሪክ ከዚያም በድንገት ታሪኮቹን እንደገና አፍርሶ ደግሞ በአዲሱ ቅርፅ መሰረት ማነፅ ሳይሆን "ገጣጥሞ" ረዥም ልብ-ወለድ ማድረግ ታስቧል።

በአንድ ወቅት የደራሲው ጓደኛ በተከታታይ ስለሚታተሙ የደራሲው ስራዎች ስትናገር ይህ "የመገጣጠም" ነገር ከጋዜጣ ስራዎቹ ብቻም ሳይሆን ከታተሙ ስራዎቹም እንደሚሆን መግለፅዋን አስታውሳለሁ። "...አቶአ የሚባሉት ገፀ-ባህሪ ከምቡጦር ከሚባለው ውሻቸው ጋር አለ አይደል... አሁን በጣም አሪፍ አየሁኑ ነው። ከአምስት ሰድስት ሰባት ውስጥ የአቶአ ቁርጥራጮች ተገጣጥመው ይወጣሉ።" (ሮዝ መፅሔት፡፡ ሰኔ 2000) በተናጋሪዋ ሀሳብ ውስጥ አጫጭር ታሪኮቹን ይሁን እንደተባለው "ተገጣጥሞ" የሚታተመውን ረዥም ልብ-ወለድ ይሁን የተገለፀ ነገር አልነበረም። ይህን ንዑስ ርዕስ ስጠቀልለው በተፈጥሮአዊነትና "በእውነታዊነቱ" ለኔ በስብሀት የከፍታ አመታት ከሰራቸው ስራዎች ባሻገር ያሉት ዓመታት በይሁንታም ይታይ በአሉታ የሚሰማ ህይወት (presence) የነበረው ቢሆንም ያደረጋቸው አስተዋፅኦዎች በምሁራዊ ጎናቸው ወይም እንደ ጋዜጠኛ አስተዋፅኦ ይታይ እንደሆነ ነው እንጂ እምብዛም ስነ-ፅሁፋዊ አልነበረም። ስለዚህ ለእኔ አምስት ሰድስት ሰባት ያለውን ኪናዊ ጥራት፣ ከፍታ ፋይዳ ሳልዘናጋ ቀዳሚዎቹ ሰስቱ ስብሀት ሰውየውንና አርቲስቱን ያሳዩ አምስት ሰድስት... የተለየ ብልጭታ አድርገን እንድናይ የገፉ በአጠቃላይ ይዘታቸውም የደራሲው ቀጥተኛ የህይወት

አተያይና ተሳትፎ ያለባቸው በአንድ ወቅት ስብሰታ ራሱ ቀደም ብዬ ለጠቀሰኩት የሮዝ መፅሔት እትም እንደነገረው “ሶመርሴት ሞም የሚባል ደራሲ ስልሳ አመት ከሞላው በኋላ “የራይተርስ ኖት ቡክ” የሚል መፅሀፍ ፅፎ አሳትሟል። ... እንዲህ ይላል “የመጀመሪያው ልብ-ወለድ የራሱ ታሪክ ነው። ተለባብሶ ነው እንጂ አቶ ባዮግራፊ (ግለ-ታሪክ) ነው” አውነት ነው።” ለስብሰታ ግን የመጀመሪያው (ሌቱም አይነጋልኝ) ብቻ ሳይሆን ተከታዮቹ ሁሉም በጥቅል ሲደታቸው አቶ ባዮግራፊካል እንደሆኑ አስባለሁ።

አቶ ባዮግራፊና የስብሰታ ናቹራሊዝም

ስብሰታ ተፅእኖ እንዳሳደሩበት ከሚናገርላቸው ፀሀፍት ከዶስቶቪስኪ፣ ከሼክስፒር፣ ከቼሆቭ፣ ከዳኛቸው ወርቁ ከዚያም ራቅ ብሎ አይኔን ገልጦልኛል ከነዚህ ሁሉ በላቀ መንገድ ምናልባትም ኤሚል ዞላ የበለጠ ተፅእኖ ፈጥሮ ሊሆን እንደሚችል አስባለሁ። የማንንም አቋም የሚመለከትበት ማዕዘን እንደሚወስነው የስብሰታንም ፈቅዶ የተቀበለው የህልዮት መነፅር ወስኖታል። ዞላ የበለጠ ተፅእኖ አሳድሮበት ይሆናል ያልኩትም ስራዎቹ የተከውኑበት ቅድ ናቹራሊዝም መሆኑ ብቻ ሳይሆን ይበልጡን ባተኮረባቸው የማህበረሰብ ክፍሎች - ሴተኛ አዳሪዎች - ላይ በተደጋጋሚ ጊዜያት በመሳባቸው ምልክት ሊሆን ይችላል።

ስብሰታ በአንድ ወቅት ፍልስፍና “የምትፈልገውን ሳታውቅ ስትሔድ... ስትሔድ የምትደርስበት ነገር ነው” ብሎ የፀሀፊነት አጣ-ፈንታውን ተቀብሎ፣ ደራሲ ለመሆን ቆርጦ ህይወትን እየኖረ በሚያነብበት ወቅት ሁሉን ለማየት ይሞክር እንደነበር፤ የሚያደርገውን ካደረገ በኋላ “ይህ ለድርሰቴ ይጠቅመኛል” ይል እንደነበር ይኸው አባዜም ህይወቱን ለድርሰቴ ድርሰቴን ለህይወቱ መገለፅ (እሱ ተልዕኮ አለኝ ባይልም) ያንን ወቅት ከኖረበት መንገድ አንፃር ሳየው ቢያንስ ህይወትን “ከነብጉሯ” መግለፅ አላማው ነበር። ወጣቱ ስብሰታ ብርቱ ተመልካች ነበር። አልፈጠርኳቸውም እንዳሉ አሰፈርኳቸው የሚላቸው ባህሪያት ብዙ ናቸው። ይህ ደራሲ በአለማየሁ ገላጋይ ህይወትና ከህሎት ላይ ብቸኛው የተፈጥሮአዊነት ፀሀፊ ተደርጎ ቀርቧል። በዘመናዊ መንገድ ጀማሪው መሆኑ ላይ እስማማለሁ - እስካሁንም ድረስ ብቸኛው መሆኑን ለመደምደም በቂ የሆነ ጥናት መኖሩን አላውቅም። ይህን የምለው ስብሰታን “ብቸኛው ናቹራሊስት” አድርገው የሚያቀርቡት፣ መገናኛ ብዙሀኑም በተደጋጋሚ የጠየቁት የሆነውን እንደሆነው ማቅረብ “ገበሬውን በገበሬ፣ ሽሌዋን በሽሌ ቋንቋ አገልፃለሁ” “አካፋን አካፋ አላለሁ” “...አውነትም አግዜርም አይታረመም”

በመሳሰሉት መንገድ ዘይቤዎች የተገለፁት እኔ እንደሚገባኝ እኒህ ሁሉ የተፈጥሮአዊነት አንድ ገፅ ብቻ ናቸው እንጂ ዋነኞቹም አይደሉም፡፡ ስብሃት ይሁንታውን እንደሰጠው “ማኒፌስቶ” አድርጌ የምቆጥረው የአለማየሁ ግሪድ ሰብሃት ህይወትና ክህሎት ላይ እንደተገለፀው ናቸው፡፡ ስብሃት “ከምናብ ይልቅ ጥናት” ላይ ስለሚያተኩር ሰብሃት ደግሞ “ደብተር ሙሉ” ማስታወሻ ይዞ “ቅርፅና ቅደም ተከተላቸውን በመጠኑ አስተካክሎ” ስለፃፋቸው ተከታይ የሌለው “የናቸው ሊዝም አባት” ተደርጎ ተቀምጧል፡፡ እኔ ተፈጥሮአዊነትን ከመገለጫዎቹ አንፃር በተለይም የገፁ-ባህሪያቱ ሰብዕና በዕለት ተዕለት ቋንቋቸው ውስጥ (expression) ከማሳየት በበለጠ ተፈጥሮአዊነት በመሰረታዊ የፍልስፍና መሰረቶች (fundamental tenets) ሊታይ ይገባዋል እላለሁ፡፡ በዚህ ደግሞ ከተኬደ ሰብሃት የመጀመሪያው ስመሆኑ ይበልጡን ደግሞ “ብቸኛ” ስለመሆኑ የሚቀርቡ መከራከሪያዎች ትርጉም ያላቸው አይመስለኝም፡፡

ሰብሃት ራሱ ከምናብ ይልቅ ማስታወሻ ደብተሮቹን እንደተጠቀመ ገልጿል፡፡ ማስታወሻ መጠቀም፣ ከእውኑ አለም ሞዴል በመውሰድ ወይም “በፍቃድ ቃለ-ምልልስ አድርጎ እንዳለ መገልበጥ” የትኩሳቱ ባህሪም፣ መሀመድ አሲያይ ከተባለ ሰው በቃለ-ምልልስ እንዳለ የተወሰደ ማኑ የተባለው እዚያው ትኩሳት ላይ ያለ ገፁ-ባህሪ ልብ-ወለድ ውስጥ ከሚከሰትበት ገጠመኝ ባሻገር ሌላው ሁሉ ሰውየው ተገልብጦ መሆኑን ገልጿል፡፡ ይህ ሰብሃት አደረገ የምለውን በዓሉም አድርጎታል፡፡ እንደውም ራሱ ሰብሃትን ሞዴል አድርጎ ሰብሃት እንዳለው “ገሚሱን ሰብሃትን ገሚሱን ፈጠራውን” አድርጎ ሰርቷል፡፡ “በቀይ ኮከብ ጥሪ” ላይ ሲወያዩ ሙሉ በሙሉ ሰዎች ከህይወት የተወሰዱ በመሆናቸው ላይ ተወያይተው እንደነበር ሰብሃት ህይወትና ክህሎት መጽሐፍ ላይ ተገልጿል፡፡ ይህን የማነሳው ጥናት በየትኛውም ዘውግ ቢፃፍ እንኳን ለናቸው ሊስቶችና ሪያሊስቶች ቀርቶ ለሮማኒስቶችም የሚዘለል ተግባር አይደለም፡፡ በየትኛውም ዘውግ ቢፃፍ (ረዥም ልብ-ወለድ መነሻው እውነታ (reality) ነው፡፡ መድረሻው ይህን እውነታ “ስለሆነው ነገር ስትል ወይም ስለሚሰላው ከፍ ማድረግንና መካድ ነው፡፡” እኔ እንደሚታየኝ ሰብሃት በሚመርጠው “ዩኒቨርስ” በገፁ-ባህሪያቱ ቋንቋ ህይወትን ከሚገልፅበት መንገድ የበለጠ የተፈጥሮአዊነት ባህሪያት አሳይቷል፡፡ ዞላ የመነሻው ምክንያት (inspiration) ሆኖት ሊሆን ይችላል - ሰብሃት ግን ዞላን አልነበረም ወይም ስራዎቹ የዞላ “experimental novels” አይደሉም፡፡ ሰብሃት የመነሻ መላምት (thesis) እንዳለው ተናግሮ አያውቅም፡፡ ያን መነሻ ተከትሎ ሊጠቁመን የሞከረው “እውነት” የለውም፡፡ የሱ እውነት ህይወት ማስታወሻው ላይ እንደነበረቸው ሲመዘግብ የመዘገባት ሴት በተናገረችበት አግባብ “ሳንሱር” ሳትደረግ መቅረቧ በሌላ አነጋገር “ከነብጉሯ” መገለፅ ነው፡፡ ስለዚህ ለሰብሃት

መልክዑ-ሰብሃት
የታየውን በታየው መንገድ ማስቀመጥ የደራሲው ትርጉምና በግልፅ የሚታይ
(explicit philosophy) ሳይኖርበት መታየቱ ነው የሰው "ለአላማ የማይገኝ" ልብ
ወለድ።

በርግጥ ሰብህት የተፈጥሮአዊነት አራማጅ?

ዘላ ነሽጠው። ፍሮይድ አይኖቹን ገለጠለት። እኒህ ሁለት ነገሮች
ይነግሩኛል። ዘላ የመገለጫ መንገድ (way of expression) ፍሮይድ ደግሞ
አጠቃላይ ጭብጥ ሰጠው (ወሲብንና የወሲብ ስነ-ልቦና)። ስለ ደስታዬ-ቨሰኪ
የሚያጠኑ ወይም በጥልቀት የሚያነቡት ሰዎች "ከፍሮይድ በፊት ባይከሰት ኖሮ
ከፍሮይድ ሰርቆ/ኮርጆ ነው" ይባል ነበር ሲባል ምን ለማለት ተፈልጎ እንደሆነ
ይገባቸዋል። ደስታዬ-ቨሰኪ የቅንነትን በተለይም የከፋትን ስነ-ልቦና ምንጭ
በታትኖ በማሳየት የተካነ ነው። ለዚያም ነው "በስነ-ልቦና ምስጢራት የተካነ
ደራሲ" የሚባለው። ጥያቄው ሰብህትን አፈንጋጭ፣ የተፈጥሮአዊነት አራማጅ፣
ነውረኛ ወዘተ የሚሉት ክርክሮች የሚነሱት ወሲብን በግልፅ የፃፈ በመሆኑ ነው
ወይስ ሌላ?

ተፈጥሮአዊነት ከገለፃ በላይ ነው። ክርክሩ ግልፅ ቢሆንም
መደምደሚያው የምርጫ ጉዳይ ብቻ ይሆናል። ሥነ-ፅሁፍ የሚታይበት
መነፅር ከጥሌቶች ጀምሮ አከራክሯል። አለም በሆነችበት መንገድ ሰዎች
እንዳይቀበሉ ያደርጋል (disruptive role አለው) ከሚል መነሻ አሉ በዘመኑ
የፓኬት (poet) እያለ የሚጠራውን ሰው ከሪፐብሊኩ በምናቡ አባሮታል።
ለጥሌቶች ፓኬትሪ ፍልስፍናን የሚገዳደር አድማስ ሰፊ የህይወት አይታ (world
view) የሚወክል ነገር ነበር። አርስቶትል ደግሞ ስነ-ፅሁፍን እነሳሽ፣ ፈዋሽ
(palliative) አድርጎ አይቶታል። የፀጎሬው ሚና ለሱ ተፈጥሮአዊነት አራማጆች
ሰብህትም ጭምር እንዳደረጉት የሆነውን "ፎቶ ማንሳት" "መገልበጥ" ሳይሆን
ሊሆን የሚችለውን ማሳየት ነው።

"...the poet's function is to describe, not the
things that has happened, but the kind of
that might happen" Aristotle, Poetics

ይህ "ሊሆን የሚችለውን ማሳየት" የሚባለውን ፅንሰ ሀሳብ
ተፈጥሮአዊነት አራማጆች "ከእውነታ መሸሽ" ነው ይላሉ። አብዮታውያን (የቀኝ
ዘመን አብዮታዊ የለምና ማንን እንደሚገልፅ ግልፅ ነው) ረዥም ልብ-ወለድን
እንደ ቅርፅ "የሰራ ፈት ምናብ" ሽሽት አድርገው ስለሚያስቡት ከቁም ነገር
ሊወስዱት አይፈልጉም። ስለዚህ የምንይዘው አቋም በዚህ ፅሁፍ መነሻ አካባቢ

እንደጠቆምኩት ከምንቀበለው አሴት ነፃ አይሆንም። ለኔ ጥሊቅ የጥበብ ፎቶግራፋዊ ህልዮት የሚለው የሰብህት ተፈጥሮአዊነት አድናቂዎች የሆነውን እንደሆነው ማቅረብ፤ 2000 ዓመታት ባለፈው የአርሰቶትል ቋንቋ "የታሪክ እንጂ የፓኤቱ (የፈጣሪው) ድርሻ አይደለም።"

ሰብህት ወሲብን ከሚገልፅበት መንገድ በላይ በመፅህፉ በሚፈጥረው አለም የበለጠ ተፈጥሮአዊነት አራማጆችን ይመስላል ብያለሁ። ሰብህት ይሁንታውን ስለሰጠው የሱም "ማኒፌስት" እንደሆነ አድርጌ እንደምመለከተው የገለፅኩት የአለማየሁ ሰብህት ህይወትና ከህሎት የናቹራዊነትን የፍልስፍና ምሳሌ ሲገልፅ "ማሸነፍ መሸነፍ፤ ዘር መተካት መቆራቆስ፤ የሰው የጊዜ አሰረኛ መሆን ነው" ይላል። ማህበረሰብ ዋጋ የሚሰጣቸው ታሪኮች እሴቶች ላይ ማሸነፍ (ገልብጦ መተርጎም) የመሳሰሉት በሰብህት ስራዎች ውስጥ ስለሚታዩ በሚያሻማ መንገድ የተፈጥሮአዊነት ፀህፊ እንደሚያደርገው የመግት ሀሳብ ቀርቧል። እኒህን ነገሮች ለምሳሌ የብርቱው ማሸነፍ ጉዳይ (Social Darwinism) ርማንትሲዝም ፅፊህ ልታራምደው ትችላለሁ። ይልቁንም የተፈጥሮአዊነት አራማጆች የሚያደርገው የትግሉ መጨረሻ ድቀት፤ ውድቀት የሰውም እውነተኛ እጣ-ፈንታው ስቃይ እንደሆነ በግልፅም በስውርም ማራመዳቸው ሊሆን ይችላል። አለማየሁ በመፅሃፉ ሲከራከር ሰብህት ወደ እውነታዊነት በአምስት ሰድስት ሰባት ሲሻገር "ፍልስፍናቸውን ትቶ የአፃፃፍ ልዩነታቸው ላይ ብቻ አተኩሯል" ይላል። ምን ማለት ነው ፍልስፍናቸውን ትቶ የአፃፃፍ ልዩነታቸውን ማለት? "በሪያሊዝም ተፃፈ" ባለው መፅህፍ ላይ ወሲብ ስለሌለ? ከዚያ ውጪ በመሰረታዊ የሰው ልጅ እጣ ላይ ሰወር ያለው (subtle) እና ግልፅ የሰብህት ፍልስፍናዎች አልተለወጡም። እውነታዊነት አራማጆች ለምናብ በሚሰጡት ቦታ ብቻ ሳይሆን ተፈጥሮአዊነቶቹ እንደሚሉት "መኳል" በሌላ አነጋገር መምረጥና መፍጠርን ከማስታወሻ ደብተር ስለሚያስበልጡ ጭምር ይለያያሉ። ከዚያም በበለጠ በወሳኙ የሰው ልጅ እጣ ፈንታም ላይ ባላቸው እምነት ይገናኛሉ ብዬ አላስብም።

ወሲብና ሰብህት

እስካሁን በሚታየው መንገድ የአብዛኛውን ልቦና የሚገዛው የሰብህት ዘላቂ መለያ (legacy) ወሲብን ተከትሎ የተሰጠው ነው። አፈንጋጭ፤ ነውረኛ፤ ነፃ አሰላሳይ፤ ሀቀኛ ወዘተ የሚሉ ልብ-ወለዶችን ካቀረበበት ቅርፅና ይዘት ይልቅ ይህ ወሲብን የገለፁበት መንገድ ነው። ወሲብ "ተከርከሞም" ይሁን "እንደወረደ" የአደባባይ እውነት ለመሆን በማይችልበት በ50ዎቹ መጨረሻ እሱ በማህበረሰቡም ውስጥ ቢሆን በየትኛውም አመተ-ምህረት ወሲብን

“አንደኛው” ለመግለፅ በማይቸገሩት ሴተኛ አዳሪዎች ላይ አተኩር ሊያሳየን ይችላለን። እርሱ በአማርኛ መጻፍ አንደኛውን ባለታላቅ ተሰጥሎ ደራሲዎች አንዱን አንግሊዝኛን መመኘት ከንቱ መሆኑን ከአሱና ከበዓሉ ግርማ ተምረዋል ብዬ አስባለሁ። እነዚህ ሁለት ደራሲዎች ለዚህ ፀሀፊ በገፁ በሀሪ አሳሳቸው ናቸው። ከዚያ ውጪ ተቀራራቢነታቸው ቴክኒካዊ በሆኑ ጉዳዮች ብቻ ነው። በሚቀርፁት አለም እና በሚወክሉት “እውነት” ባራመዱት አላማ ሁሉ ተቃራኒ ማዕዘን ላይ የሚቆሙ ግን በነሱ ትውልድ ለነበረው ስነ-ፅሁፍ (ለዘመናዊው) አብዩን ቀለም የፈጠሩ አንደኛው አቀባላለሁ።

ወሲብ አንድ ፍርሀት፣ ሞት፣ ረሀብ፣ ዘመን መሻገር የሚችሉ ነገራት ላላቸው ናቸው። አይነቱም ሆነ አልሆነ የዘመን ኬላ በማይገታቸው ርዕሶች ላይ ማተኮር የሰውን ልቦናና አእምሮ ለማግኘት ፍቱን መንገድ መሆኑ ተደጋግሞ ተብሏል። ስብሀት ወሲብን ፅፏል አንጂ ያን ያህልም ስለወሲብ አልፏል። አንዴት ይህን ይላል ይባል ይሆናል - ለኔ በሶስቱም መፅሀፎቼ ወሲብ ድርጊት (action) ተፅፏል። ወሲብ አንድ ፅንሰ-ሀሳብ (concept) አንደኛው ስርና ራሱም አንደኛው በሰጣቸው መልእክ ላይ ከመነጠልና ከጥላቻ አንደኛውን ባሉት የተገለፁ ብልጭታ ባይም ሞዴል በተደረገው አለም ልክ ለማሳየት የፍርድና አስተውሎት ባገኘበት ወቅት አለመፃፉ ጎድቶት ይሆናል። ግን ደግሞ ብዙ ቢዘገይ ደፋር ጀብደኝነቱ አይኖር ይሆናል።

በእኔ እምነት “ስለመከርከም” “አለመከርከም” ብዙ ቢባልም በዓሉም ስለወሲብ ፅፏል ቋንቋው “ጨዋ” ቢሆንም ስሜቱ “በተከረከመውም” ቋንቋ በደንብ ተገልጿል። ይህ ከሆነ ታዲያ ከርክሩ ምንድን ነው? የወሲቡ ቀለምና ቃና (tone and quality) ነው። የበዓሉ ሴት ገፁ በሀሪያት “የወሲብ ዕቃዎች” ናቸው የሚል ከርክር ብዙ ባልሰማም ስብሀት ግን የስነ-ፅሁፍ ማንነቱ ከሚጭራቸው ማህበራዊ ከርክሮች አንዱ ነው። ሌላው ወሲብ ለሱ ጭብጥ ነው ወይስ ጥንውት (fixation) መከራከሪያ ሲሆን ይታያል።

አማርኛችን ወሲብን በቃና በቀለሙ ለመግለፅ ብዙ ቃላት አንድ አንግሊዝኛው አይኖሩት ይሆናል። ምናልባትም ወሲብ በማህበራዊ ተዋስዶአችን ያለው ቦታ ውስን ስለሆነ ይሆናል። ሁለት ፅንፎች ናቸው ጎላ ብለው የሚሰሙት - ነውርና የተቀደሰ። አንግሊዝኛው ቀለሙንና የአይታ አድማሱን ስለሚያሳየን (እኔ “የአወዛጋቢነቱን” ሥራ-መሠረቶች ስለሚገልፅ) ላንሳው። አንዱ Pornography ነው። ይህ ቃል በመደበኛ የመዝገበ ቃላት ትርጉሙ “ሁኑኝ ተብሎ ወሲባዊ መነሳሳትን ለመፍጠር (solely to supply

sexual excitement)" ይላል። በኔ በኩል ይህ ቃል የሰብሃትን ሰላም ይገልጻል ብዬ አላስብም። ውሁድ ጭብጥ እንዳለው ለምሳሌ ሰላም አይነጋልኝ ጭብጥ "ጊዜ" መሆኑን አለማየሁ ፅፎት ሰብሃትም እንደተሰማመነበት ባለው መንገድ ባያሳምነኝም "ለወሲብ ሁነኝ ተብለው ለማነሳሳት" በሚል መንፈስ ልገልጻቸው አልቻልኩም። ሌሎች ሁለቱ ቃላት obscene እና profane ናቸው። obscene የኛም መገናኛ ብዙሀን በቀጥታ ነውር እያለ የሚፈታው ሰብሃትም በተደጋጋሚ እንደ አዘቦት አስተያየትም ሒሰም ሲሰማቸው የኖራቸው አይነቶች ናቸው። በአንድ ወቅት እንዲህ ብሎ ነበር ስለ ነውር -አብሲን።

"ይኸውልህ አጥሲን ምን ማለት እንደሆነ አውቃለሁ። ግን ሊኖር የሚገባው ቃል አይደለም። አጥሲን ማለት ይሖኛው ቆሻሻ ነው ሳይል እሱ የሚያደርገውን እኔ እዚህ ሆኜ ቆሻሻ ነው እያልኩ ነው። ይሄ ጥልቅ ብዬ መሆኑ ነው እንጂ መፍረድ አይደለም። ትክክለኛ ፍርድ ከሆነ ግን መጥተህ አጠገቡ ሆነህ ነው።"

እንግሊዝኛው obscene የሚለውን ቃል "objectionable... to acceptable standards of decency or morality... offensive in language or in action" ይለዋል። profane የሚለው ቃል "የተቀደሰ" ተብሎ ለሚገለፅ ነገር ክብር በሚነፍግ መንገድ መግለፅ ማለት ነው። (implying contempt... to treat with irreverence...) filthy የሚለው ቃል አፀያፊ፣ ቆሻሻ፣ የሞራል ዝቅጠት፣ ባለጌ ቋንቋ፣ በመሳሰሉት ይፈታል። (disgusting dirt, moral corruption, vulgar language) እንግዲህ የኛ "ነውረኛና ባለጌ" የሚሉት ቃላት ለፈረንጆች obscene እና filthy በጣሙን የቀረቡ መሆናቸውን ማየት ይቻላል። የተቀደሰን ነገር ክብረ-ነክ ተጋፊ በሆነ መንገድ መግለፅ ለሚባለው ወሲብን ብቻ ሳይሆን ሰብሃት ሀበሻነት ቅርስ እና የሞራል እሴት የሚባሉትን በሚመስለው መንገድ ገልጿቸዋል። ልዩነቱ ያለው (ከፍ ብሎ ሰብሃት ስለ አጥሲን የሰጠውን ብያኔ ማየት ይቻላል) የእሱ እንደምታ "ያንተ አጥሲን ለኔ አይደለም። ከሩቅ ቆሻሻ የምትለውን ነገር ቀርቦህ ሳታየው የምትሰጠው ፍርድ ፍርድ ሊሆን አይችልም" ነው። የእነዚህ ቃላት የአማርኛውም ሆነ እንግሊዝኛቹ የብያኔ መሰረታቸው የማህበረሰብ እሴት ነው። ከእሴቶቹ ጋር የመስማማት እንዳችም ግዴታ ሰብሃት እንደሌለበት ባምንም።

ስለዚህ ለኔ ሶስቱ ልብወለዶች (ሌቱም አይነጋልኝ፣ ትኩሳት እና ሰባተኛው መልአክ) ሆነ ተብሎ "ለወሲብ ለማነሳሳት" ተፅፏል ብዬ አላስብም። ወሲብ ውስጥ የሚተን ወጣትነትም "ጊዜ" ወይም ሌላ ጭብጥ

ለየተሸለመ "ከፍታ" ሳይፈጠርለት "ትነትም" ጭብጥ ነው። ለኔ የሚታየኝ የትኛውንም ይፋዊ ፍልስፍና አለመቀበል መብት ነው። ያለ ፍልስፍና መጥፋት ግን የሚሞከር አይመስለኝም። ስብሀት መልዕክትም አላማም የለኝም ሲል ለሀ ነው የሚባል የሚኖርበት ምክንያት ነፍስ (implicit assumption) ይዘው "ደስታ" ፍለጋ መዘከራቸውን እሱ ከውቤ በርህ በገለበጠው መንገድ ፅሬት ለኔ አካላዊ ደስታ (hedonistic pleasure) የሚፈልጉ "ዘማች" እንደ ሰርባንቲስ ዶን ኪቸቴ "ቅዠት" በቂ ጭብጥ ሊሆን ይችላል። በሶስቱም ልብ ወለዶች አፈንጋጭ ድርጊቶችን አሳይቶናል። "ይወዳታል" በሶስቱም ልብ ወለዶች ከአገሌ ጋር ተኚ" እንደማለት። የሰባተኛው መልአክ ያሲን ፍቅረኛውን በጓደኛው አልጋ ላይ ሲያገኛት አብሯቸው መተኛት "ይህን ግን አበሻ ቢሆን ሲያደርገው አይችልም" ይለናል። የትኛውም ሀይማኖት፣ የትኛውም ታላቅ ሰልጣኔ፣ የትኛውም ሞራል ይህንን የሚቀበል ተዋስኦ የለም። እንዲህ ዓይነት የጥቂት አፈንጋጮች (cult moral) ወይም ከወሲብ አሴቶች እንግር አፈንጋጭ ድርጊት መፈፀም የሚቀናቸው (pervert) ባህሪያትን ማሳየቱ እንጂ የአፈንጋጭነት ክርክሩ መነሻዎች ወሲብን በግልፅ ስለፃፈ ነው በሚለው ትንሽም አልስማማም - በኔ እምነት በዓሉ በአቻ የቋንቋ፣ የገፅ-ባህሪ አሳሳልና አቅም እንዲሁም "ተከርክሞ" የወሲብ አድራጊዎች ውስጥ ዘልቄ ስሜታቸውን በምረዳበት መንገድ እንደገለፀ አምናለሁ።

ስብሀት በመረጠውና ውክልና በሰጠው አለም ናቹራሊስት ነው። ገፅባህሪያቱ አየን ራንድ እንደምትለው "smaller than life" ከህይወትም ትንሽ ተደርገው ተስለዋል። ባህራም የግዙፍ ገፅ-ባህሪ ንድፍ ነው። ሲልቪ አይረሴ ገፅ-ባህሪ ነች - ልክ እንደኒኮል። ግዙፍ የሚያስመስል "የደራሲ ካባ" የደረበች ግን ችግሯም፣ ህልሟም፣ እውነቷም ከህይወት አንዱን ቅርንጫፍ - ወሲብ ብቻ የሆነች። ወንዶች ወደ ወሲብ "ይዘምታሉ"። በእርግጥ በዚያ ውስጥ ስለራሳቸው ብዙ ይረዳሉ - ሴቶች ግን "ግዳይ" የሞከረ አይስታቸውም፤ ሁሉም በፈለጋቸው ክንድ ስር ይወድቃሉ። ስብሀት የናቹራሊዝም እውነተኛ ተወካይ የሚያስብለው አንድ ግዙፍ ነገር ካለ ይህ በሽንፈት ውስጥ ያለ "ሞገስ" ነው። ይህ በመጥፋት ውስጥ የሚታይ ለዛ ነው። ግን እንደ አማንዳ ድንገት የሚከሰቱ ከፍታዎች ቢኖሩም የስብሀት ፍጡራን የማይመስለውን የሚቀበሉ፣ የማይቻለውን የሚሉ በእያንዳንዱ ትእይንት ሌላ የሚያውጠነጥኑት ነገር ቢኖር እንኳን የግድ በወሲብ በኩል የሚያስቡ ናቸው።

ደራሲ ታሪክ መንገር ስራው ነው። ደራሲ በህጎች (የስነ-ፅሁፍም ቢሆን) ሊጠቀም እንጂ ለህጎች እንዲኖር አልጠበቅም። ግን ታሪክ በስነ-ፅሁፍ የቢሆን አለም ነውና ህጎች አሉት። አንዱ የሚያደርገው ሁሉ ታሪኩን፣ ትእይንቱን

በአሳማኝ መንገድ ማራመድ እንዳለበት የተያዘው መግባባት ነው። በሰብሃት ታሪኮች ወሲቦች ባይገረብጡም ታሪክ ከማራመድ ቅራኔ ከመፍታት ሁሉን ግጭት በሽጉጥ እንደሚፈታ የአድቬንቸር ደራሲ ከየትኛውም ቅራኔ፣ የሀሳብ ልዩነት፣ ሀዘን፣ ህልም፣ ደስታ በኋላ ሁሉ ወሲብ መኖሩ ቢያንስ ከቴክኒክ አንጻር ገፁ-ባህሪያቶቹን ውብም ቢሆኑ፣ አይረሴም ቢሆኑ በተለይ አንድ ጊዜ አንብቦ ለተሰናበታቸው ሶስቱም (ትኩሳት፣ ሌቱም አይነጋልኝ፣ ሰባተኛው መልካክ) ጭብጥ ቢኖራቸውም በሶስቱም ውስጥ ባለው “ትኩሳት” ቃና (tone) ተወስዷል።

“The reader recalls not so much the incidents of the story as the totality of the effect upon him... unity of tone demands, then, the emotion of the writer, his purpose, be in harmony of his theme.” Carl H. Grabo, the Art of Short Story

እንዳንዶች የትኩሳትን ጭብጥ ከሆነው በላይ ለማድረግ ይሞክራሉ። የትኩሳት ቀዳማዊ ርዕስ ተደርጎ የታሰበው “የሳፕፕኤል ኮከብ” ከዚያም በኋላ ደግሞ “የቀይ ኮከብ ጥሪ” ለበርካታ አመታት (በደራሲው እጅ ሳይታተም በነበረበት ጊዜ) እንደነበር ርዕሱን በዓሉ ከወሰደው በኋላ ትኩሳት መሆኑን ይህም የሚመጥነው ምርጥ ርዕስ ሆኖ እንደተሰማው ሰብሃት ራሱ ገልጿል። ሰብሃት ሲፅፍ ከገፁ-ባህሪ ተነስቶ በዚያው ቅርንጫፍ እየጨመረ እንደሚሒድ እንጂ ከጭብጥ ስለመነሳት እንደማያስብ በተደጋጋሚ ለመገናኛ ብዙሀኑ ነግሯል። ባህሪም የትኩሳት ዋና ገፁ-ባህሪ መሆኑ የሚያግባባ መሆኑን እቀበልና ገፁ-ባህሪው በተሰጠው ምዕራፍ ልክ እድገት እንዳሳየ የሚፈጥረውን የመጀመሪያ ስሜት (first impression) በመጀመሪያዎቹ ምዕራፎች ገደማ የታየውን እምቅ አቅም ማሳደግ ስለመቻሉ የሚጠቁመኝ ምዕራፍ አላየሁም። ተራኪውንና ሲልቪን ሊሰናበት ሲሄድ የተናገራቸው ነገሮች የደራሽ ያህል ናቸው። ችግር ፅናት። ፅናት ችግር በአንዲት ቅርቃር ውስጥ... (ወደ አብዮቱ መሄድ አለመቻል) እናም ባህሪም በትኩሳት የተዋጣ የምርጥ ገፁ-ባህሪ ሀሳብ ነው። ጭብጡ “የባህሪም ሀሳብና ህልም ነው” የሚሉት ባህሪም በቀዳሚዎቹ ምዕራፎች ላይ ምልክቱን እንድናገኝ በተደረግነው መንገድ “አብዮተኛ” ሆኖ በነበር ራሳቸውን በድርጊት ከመግለፅ በቀር አሁን አጠገባቸው ካለችው ሴት ባሻገር ማየት ከማይችሉት ሰዎች (ሀበሻም ሆኑም አልሆኑ) ወዳጅነት መፍጠር ይከብደው ነበር። ለኔ የታየኝ የመጨረሻ እድል ያገኘ በሽንፈት ጫፍ የነበረ በጅምሩ የተሰበረ አብዮተኛ እነ ልዑልሰገድን የዋጠው ከንቱ መዋተት (vain glory) ሊያሰምጠው ሲል የወጣ፤ በመጨረሻም ሊሆን የቻለውን ያህል ግማሽ

ጀግና ሆኖ የታየ ነው። ግማሽ ጀግና ያልኩት የባህራም አብይ ታሪክ በሀላፊ ጊዜ (past tense) የሚተረክ ከሆነው፤ ሆኖ ይሆናል ተብሎ ከሚገመተው ሰሜት የሚሰጠው ሁሉ "ከመጋረጃ ጀርባ" የሆነ ነው። እናም ለኔ በጥቅል ድምፁ ባህራም በሩቁ ከምናውቀው የሲልቪ ቼ መስየ ፓል በላይ የሆነ ገድልም ቀይ አብዮትም አልነበረውምና ትኩሳቱ እዎ በሰሜታቸው ቀልጠው ለጠፋብት ሀሴት ታልም ደስታ ላይ ብቻ ለሚያበቃ ተጋድሎአቸው የሚመጥን ርዕስ ነው።

ያም ያለ ይህ ሰብሃት ለኔ በራሱ መንገድ ተፈጥሮአዊነት እንደ አፃፍ ይትባህል ከሚገለፅባቸው አውነታዎች ይልቅ የፍልስፍናው ውስጠ መሰረት ለኔ ከሚመረጠው ሁሉ ድቀትና ሽንፈትን - ድል አልባ መዋተትን አብልጦ ቦታ የሚሰጥ በመሆኑ ምቹት አይሰጠኝም። ሰብሃት ግን ፍትህዊ ዳኝነት የሚገባው - በሀገሪቱ የዘመናዊ ስነ-ፅሁፍ ታሪክ የራሱን አሻራ ያኖረ በዚያው ደረጃ ሊታይ እንደሚገባው በማመን ይህን አስተያየት ባየሁበት መንገድ ሀሳቤን ገለፅኩ።

“...ጢም ማሰክና ልቦና ነው። ልክ እንደ ኪነት። ኪነት ማሰክ ናት። ከሚታየው አታላይ የምትሃት ጠንበል ጀርባ ያለውን ግን የማይታየውን ፍሬ ነገር ከሱት ማድረግ። እየከደኑ የመከፈት። በኪነት የሚገለፀው ዕውነት፣ የልቦና ዕውነት ነው። ከተረሰ ሐረጎችና ቃላት፣ ሰው ፈርቶ ከወረወራቸው፣ የውሸቱን እንደሌሉ ሁሉ ወደ ዝ ከገፋቸው ተረቶችና ቃሎች የታነፁ።...”

አዳም ረታ
(ከአቴሜቴ ሎሚ ሽታ መጽሐፍ የተወሰደ)

የሰብሃት ተረቶች ትዝታ

አዳም ረታ

(ያለፉት በአርግጥ አልፈዋል)
 ሞት ፈርማታ ሳይሆን አይቀርም፤ ከጋሪ ወርዶ በአውቶቡስ
 የሚሰፈሩበት።

የዛሬ ድርጊት ትናንትናና ነገ በትውስታ የሚያያዙበት ነው። ባህል (እዚህ
 ሥነ-ጽሑፍ እንበለው) በቅብብል የሚገነባ ነው። ማለት በሕይወት ያሉት ሰዎች
 ቀደም ሲል የተሰሩትን የባህል (የፈጠራ) ውጤቶች በጥናት ሥፍራ ሲያሰቡና
 በተተኪ ትውልድ ሲያቀብሉ ነው። ግለሰቦችም ይሁን ማህበራዊው ጅጊ
 ሕልውናቸው ትውስታን የተደገፈ ነው። የሚያስታውሱትን እንጂ ሌላ ሊሆኑ
 አይችሉም። ዛሬ ቢዘባረቅባቸው የሚታወሰውን እውነት ችላ ብለው ነው፤
 ቢስተካከልላቸው ትውስታቸው ርትዕ ስለሆነ ነው።

በዓሉ ግርማ የለም፤ ፀጋዬ የለም፤ ገብረክርስቶስ የለም፤ ዮሃንስ የለም
 ወዘተ ወዘተ። ሥራዎቻቸው ግን አብረውን አሉ። አንድ ተከታይ ትውልድ
 በሰበብ ባሰባቡ ያለፉትን ደራሲዎች ያለ አድልዎ ካላጠናና ወደፊት እንዲታወሱ
 መገድ ካላበጀ በህልውና እንዳለ የሚያስመሰክርበትን አብይ ሰበብ ንቅታል
 ማለት ነው። የቀደሙትን ማስታወስ ራስንም ትውስታ ውስጥ መከተት ማለትም
 ስለሆነ። ይሄን ልፋት ጉልበት የሚለግሰው ዛሬ ያሉት አስታዋሽ የማህበረሰብ
 አባላት ከደራሲው ዘገዩ እንጂ እንደእሱ ሚች መሆናቸው ነው። በሕይወት ያለ
 ሰው ነው የሚያስታውሰው። ሃላፊነቱም እዚያ ላይ ነው።

ብዙ ጊዜ የምናስታውሰው ላለማስታወስ ወይም አሳስተን ለማስታወስ
 በምናደርገው ልፋት ይመስላል። ይሄ ግጭት አስገራሚ ነው። በሦስት ገፅ ሰበብ
 አራት መቶ ገፅ ማጠፋፋት፤ ከአንድ በቸልታ ከተሰጠ አስተያየት ርዕዮት ገንብቶ
 ሰፊ ፋይዳን ማክሰም ያሉብን ፀባዮች ናቸው። ትውስታን አሳስቶ ማቅረብ፤
 ትውስታን በርዘ ማቅረብ፤ ትውስታን ሆን ብሎ ማጥፋት በአገራችን የኪነጥበብ
 መልከዓምድር ላይ ይታያሉ። ምክንያታቸው ግላዊ፤ ፖለቲካዊ፤ ኢኮኖሚያዊ
 ወይም ስሜታዊ ሊሆን ይችላል። በአያያዣችን አሪፍ እንመስልም።

እንግዲህ በሆነ መልክ ማስታወስ ትግል አለው። ትውስታ ትግል አለው
ሲባል ጉዳዩን ትንሽ አሳዛኝ ያደርገዋል።

ስብሃት እንደ አንድ ደራሲ በማስታወስ ሥራ ውስጥ ተሳትፏል። የግል
የሕይወት ገጠመኙ በጉልህ የነጠበባቸው ልብወለዶች ሰጥቶናል። የግል
ሕይወቱ የድርሰቱ እምብርት ይሁን እንጂ ማህበራዊ ዘርፍ ያሳቸው
ማስተዋሻዎችም ናቸው። የተፈጥሮአዊነት አቀራረብ ባየለባቸው ድርሰቶች አሉ
የነበረበትን ዓለም በምዝገባ ዘርዘሮ ሰጥቶናል።

ስብሃት የማያፍር አስታዋሽ ነበር።

በግል ስብሃትን የማስታወስባቸው ነገሮችና ሁኔታዎች በጊዜ እርዝመት
ቢሰነስኑም አልጠፉም።

ምሳሌ፡ ከሃያ ምናምን ዓመታት በፊት ቁጭ ብሎ ሲፀፍ ያየሁት በዕድሜ
የሚበልጠኝ ደራሲ አሱ ብቻ ነበር። ማኔ(ማንያዘዋል) ቤት ነበር። ምን እየሰራህ
ነው? አልኩት። ትንሽ ሳንቲም ስለሚያሰፈልገኝ ለኢትዮጵያን ሄራልድ መጣጥፍ
እየጻፍኩ ነው አለኝ። ግራ ጉንጩ ውስጥ ተዝጊና አለች። ሚጢጢ ናት።
ስላተኮረ መሰለኝ አትነቃነቅም። ሲጋራዬን ለኮስኩና እያነበብኩ ማኔን
አጠብቃለሁ። ያን ዕለት የፃፋትን መጣጥፍ ከሁለትና ከሦስት ቀናት በሁዋላ
እነበብኩ። ይሄን ገጠመኝ ያልረሳሁበት ምክንያት ቅልብጭ ያለች መጣጥፍ
ያለምንም መጣቀሻ መጽሐፍ ኩርሲ ላይ ተቀምጦ ሲያጠናቅቅ በራሴ መመስከር
ሰለቻልኩ ነው።

ምሳሌ፡ በግል ደረጃ አርትአት እንዲሰራልኝ ስጠይቀው ያለምንም
ማቅማማት በደስታ ይቀበለኛል። (እንዳንዴ እንደውም፡ ዛሬ አዲስ የሚነበብ
የለም?) ይለኛል። ዛሬ የራሴን አርትአት ስሰራ ከእመጫት ምልክት በስተቀር
የምጠቀምባቸው አንዳንድ ምልክቶች ከስብሃት ያየሁባቸው ናቸው። ከዚያ
በፊት አርታኢያን የራሳቸውን ትርጉም ያለው ምልክት የሚጠቀሙ
አይመስለኝም ነበር።

ደራሲያን ከሥጋ አልፈታቸው በሁዋላም ይሁን ሳያልፉ ከብዙ ሥራቸው
በሆነ በአንደኛው፤ በዕጣ ከፍልም ሆነ በሂስ ስሌት ይታወሳሉ።

ከሚያማምሩ ትርጉሞቹ ቀድሞ ሎሬት ፀጋዬ በአሳት ወይ አበባ
ይታወሳል፤ ሀዲስ ዓለማየሁ የበለጠ በፍቅር አሰክ መቃብር ይታወሳሉ፤

ዳኛቸው በላይኛርስ ይታወሳል። መመጣን ቢሆንም መታወስ ነው። በሌላውም የዓለም ክፍል ከዚህ የተለየ አይደለም። ደራሲው ስሙ ሲነገር በፍጥነት የሚታወስበት ሥራ አለው። ጀምስ ጀይስ ደራሲው ስሙ ሲነገር በፍጥነት ለሚጠገንም። ሌላም ብዙ ምሳሌዎች መጥቀስ ይቻላል። ደራሲ ስጠሃት ለአብ ከታብ ትናንትም አልነበረም፤ አሁን ድረስም የለም። ይሄ ለእኔ ትልቅ እውነት ነው። የምወደውም አድልኦ ነው።

የአዲሳባ ተረቶች የህልም ዓለምና ቧልታይ በማንም አልተጠናም። የተጠና አይመስለኝም።

ምናልባት ለአወዳዳሪ ተንታኝ ስለማይመች ይሆናል። ምክንያቱም ተመሳሳይ ትረካ በአማርኛ ሥነ-ጽሑፍ የለም። በተለምዶ ደራሲ ከደራሲ ማወዳደር ስለሚቀለን (ማወዳደር ማቀናናት ስለሚመስል ይሆናል)፤ በዚህም ዘዩ የተሰራ ማንፃፀሪያ ሌላ ፈጠራ ስላሌለን ይሆናል።

ምናልባት በአገራችን የህልም ተምሳሌታዊነት ድንጋጌ አለመሰራቱም አንድ ደንቃራ ይሆናል።

ምናልባት ቸልተኝነትና የጊዜ አጥረት ይሆናል።

ምናልባት አገራዊ ተረቶችና ትውፊቶች ስለ እኛ ስብስብና ግላዊ ህቡዕ ህሊና የሚነግሩንን ገና በጥንቃቄና በትኩረት ስላልመረመርንና ፋይዳ ያላቸው የመረጃና የትውራ መሣሪያዎችን ስላላዘጋጀን ይሆናል።

ምናልባት ከምናብ ይልቅ ደረቅ እውነታ ይመስጠን ይሆናል።

ወዘተ ወዘተ.....

**

ሰው ሲሞት ወደ የት ነው የሚሄደው? ወደ የትም የሚሄድ አይመስለኝም። የጉዞውን መንገድ ሲያጋምስ ነው። የሚች መድረሻው..... ከቀናው ወደ ኗሪው ትዝታ ነው። 'ይሄ ምድራዊና ቁሳዊ ነው አይመችኝም' የሚል ካለ፤ አዲስ ኪዳን እንዲህ ከትቧል፡

በአባቴ ቤት ብዙ ሥፍራ አለ።

እኛም ለስጠሃት የተዘጋጀ መደብ አለው።

መልከዐ-ሰብሃት.....

ታዲያ ከዚህች ምድር በሄደ ባመቀ ከሚያዚያ ወር 2004 ጀምሮ
መንግሥተ-ሰማያት በላቅ ታመሰች ቢሏችሁ እንደኔ እንደኔ እዚያች መደባች
ላይ የእዲሰላባ ተረቶች ከፍል ሁለትን እየፃፈ እንደሆነ ጠርጥሩ።

ሞት ፈርማታ ሳይሆን እይቀርም፤ ከእውቶቡሰ ወርዶ በሌላ በሆነ ነገር
የሚሳፈሩበት።

ያለፉት በእርግጥ አልፈዋል?

ሰብሃት ጉብረእግዚአብሔር

እሸቴ አሰፋ (እሸቴ ከጃንሜዳ)

ማስታወሻ

«ሰብሃት ጉብረእግዚአብሔር»፤ የሚል ስም የያዙ መጣጥፎችን ደጋግሜ በማንበቤ ይኸን ሰው በሥራው የማውቀው በፊት ነው። ይሁንና፤ በጠቋሚ መንገድ ላይ ባይኔ ያየሁት ዘግይቶ ነው። ተዋውቄ ያነጋገርሁት ከዚያም ይዘገያል። ቦታው ማዘጋጃ ቤት። ዓመቱ 1978። የዛሬ 27 አመት።

የ«የካቲት» መጽሔት ዋና አዘጋጅ፤ ፀጋዬ ኃይሉ ተፈራ፤ ስለጋሽ ሰብሃት ደጋግሜ ሳሞግሰ ሰምቶ ነበርና እንደጠይቀው አሳሰበኝ። ስለሌሎች ሲጽፉ፤ እንደ መስተዋት ወለል አድርጎ ለሚፀፈው ሰብሃት፤ እንደኔ ያለ ጀማሪ እንዴት ብሎ መግለፅ እንደሚችል ቢከብደው አይገርምም። እኔ እንደዚያ ሳይሰማኝ አልቀረሁም።

እንደጋሽ ሰብሃት ያሉ፤ እንባቢ አሳምሮ የሚያውቃቸው፤ ስመ ጥሩ ባለሙያዎች ማነጋገር ለጀማሪዎች አድል ነው። ጽሑፋቸው ቢያነከስ፤ የባለሙያው ዕውቅና ብቻ ምርኩዝ ይሆናቸዋል። አገላለፃቸው ቢወላከፍ፤ ባለሙያው በተወዳጅነቱ ይቅርታ ያሰጣቸዋል። ለሚወደው ሰው ሲል ፅሁፉን እያረመ ያነበዋል። እና እኔም ጀማሪው ፀሐፊ፤ አድለኛ ሆንኩ። ስለጋሽ ሰብሃት ጥቂት ነገሮች ፃፍሁ። ስለደራሲ ሰብሃት በመጽሔት ለመፃፍ ለመጀመሪያ ጊዜ ነው የሚባልለት ከሆነ ደስ ይለኛል።

ጋሽ ሰብሃትን አግኝቼ፤ የዋና አዘጋጅን ስም አስቀድሜ «ስላንተ ልፃፍ» ስለው የተቀበለኝ፤ ያን ጊዜ፤ አንዳንድ ስም ያላቸው ባለሙያዎች፤ እንደሚሉት «አንቺ ማነሸ?» በሚል ቅሬታ ታንቆ አልነበረም። ደስ ብሎት እሺ አለኝ። ደስ ብሎኝ ፃፍሁ።

በዚያን ጊዜ አቅማ፣ የተቻለኝን ያህል ለመፃፍ ስል፣ በየሚጻፍበት ቦታ አብሬው ሄጃለሁ። ከመስሪያ ቤቱ አስከ መኖሪያ ቤቱ፣ ተመላሳሽ ለነጋግራዋለሁ። ብዙ ጊዜ፣ የሄድኩበትን ጉዳይ፣ አየተውኩ የርሱን ማሳደያ የሌለው ዕውቀት ለመጥለቅ አየተመኘሁ፣ ዋና አዘጋጁ የሰጠኝ የጊዜ ገደብ አሳልፈዋለሁ።

ስለጋሽ ሰብሐት አስከ መጨረሻው ሲደንቀኝ የኖረው ሁልጊዜ ወጣት ለመሆን የመቻል ብቃቱ ነበር። ከኛ በፊት ኢድናቂ ወጣቶች ነበሩት። እኛ ኢድናቂዎቹ ነበርን። ሌሎችም ተተክተው አስከ ዕለተ ሞቱ በኢድናቂዎቹ ተከቦ ኖረ።

አብዛኛዎቻችን ዕድሜያችን አየቆጠርን ዳር ስንይዝ፣ እርሱ ከአፍላዎቹ ጋር፣ አፍላና ጉልበተኛ ሆኖ ይቀጥላል። ከሁሉም ከሁሉም ይሄ አንደገረመኝ ይኖራል።

«ታከለ ታገለ» የሚለው ጽሑፍ በተከታታይ ሲነበብ «ሰማሁ!» ያለ ቀርቶ «አየሁ!» ያለም እንደዚያ አድርጎ ካቀረበ በእርግጥ «ጸሐፊ ነኝ» ይበል ያስኛል። ስለቴዎድሮስ ጻፈ - እንባቢዎቹን አባታጠቅ ቴዎድሮስን እሱ ባየበት ዓይነት እንዲያዩ የማድረግ ኃይል በብዙው ሳይሳካለት አልቀረም። ሌላም ጻፈ። ቴዎድሮስ ተመስሎ ወይም ተዋሕዶ የተገለጸበት ፍቃዱ ተከለ ማርያም ከመድረኩ ባሻገር ያለውን ሕይወት በትንሹም ቢሆን ፍቃዱን «ፍቃዱ!» ካሰኘው ስራው ጋር አጣምሮ አቀረበ። ይኸ እንግዲህ ለየካቲት እንባቢዎች የየካቲቱን ስራውን ትውስታ ለማሳየት እንጂ እሱ እንደሆነ ሌሎችም ስራዎች አሉት። እንዲህም በመሆኑ ሰብሐት ገብረእግዚአብሔር ለብዙዎቻችን አዲስ አይደለም።

ስሙ አዲስ የማይሆንብን ይኸ ሰውዬ አልፎም ህይወትን እሱ እንደታየው በተለያዩ መንገድ በጥበባዊ ፈጠራው የሚያቀርበው ይኸ ብዕረኛ «ያገራቸው ባላ ናቸው» የሚላቸውን ማስነበብ ሳይሆን ማሳየት የሚችለው ይኸ በብዕር ቀራጭ የሱ ህይወት የህይወቱም ውጣ ውረድ ለጽህፈት ስራው ያደረገው አስተዋጽኦ ምን እንደሆነ የሚያውቁት እጅግ ጥቂት ሳይሆኑ አይቀሩም። ዛሬ በፈረቃው በፈንታችን የሰብሃትን ነገር በብዕራችን ቆንጥረን፤ ጨልፈን እንየው።

አጠር ያለ ነው። ግራጫው ሪዙ ከብ ፊቱን ብዙውን ክፍል ሸፍኖታል። ረዘም ያለው ጸሙ ከሰው ጋር ሲጫወት ውስጣዊ ስሜቱን ታውቆትም ይሁን ሳይታወቀው ይገልጽበታል። ከረር ብሎ ሲናገር በ5ቱም ጣቱ ያድፈጠፍጠዋል።

አሁን ሲገልጽበት እንደሆነም እንጃ! ለዘብ ብሎ ሲገልጽ በአውራጃ በጠቅላይ ጣቱ በጥንቃቄ ይልገዋል። ጣቱን በቀልድ ጨዋታ ጊዜ ራሱ ላይ ማሳረፍ ተርቶ ሊቃጣውም። የእርባ ዘጠኝ ዓመቱ ጉልማሳ ግንባሩ ላይ ለዓይን የጉላ መስመር አይታይበትም። ከራሱ ጋር ፍፁም ተመሳሳይነት ያለውን ገብሰማ ከፊል ነጭ ከፊል ጥቁር ፀጉሩን በራም አላሸሸው። ፈገግ ሲልና ሲሰቅ ተስተካክለው ቀድመው ይመሰክራሉ። እነዚያ ትንንሽ ዓይኖቹ ያለፈ ፍቅር ትዝታ ሲይዘው ወይም በጥልቅ ሐሳብ ሲዋጥ እንደ ቦታ ላይ ከተሰኩ አይነቀሉም። ግልጽ ግግሩና ረጋ ብሎ የሚወርደው ድምጹ ሲያወራ ቢውል አይሰለፍም። ይሄ የአሁኑ ስብሐት ነው። ሻረ እዚህ እንዴት ደረሰ?

እንግዲህ ይሄው ላቸሁ፡- ላባቱ ስምንተኛ፤ ለእናቱ ሁለተኛ ለሁለቱ በእንድ ላይ ግን የመጀመሪያ የሆነው ስብሃት አድዋ አካባቢ ተወልዶ የአረኝነት ጊዜውን ከዚያው አሳለፈ።

በአስር ዓመቱ ወደ አዲስ አበባ ወንድሙ አምጥቶ ትምህርት ቤት አስገባው። ወንድሙ ስለፈለገ ብቻ ሳይሆን ስብሃትም አዲስ አበባ መምጣቱን ያንጊዜ ወዷል። «ለምን?» ቢሉ ስብሃት በልጅነቱ እንቅልፋም ነበር። በጧት ሲቀሰቀስ ይነጫነጫል፤ ይመናጨቃል። ደግሞም በዚያ ላይ ፍየል ማገድ አይወድም ያሯሩጡታልና። መመረር፤ መመረር። እናቱ ታዲያ «አየው ልጄ! እንቅልፍ ካማረህ፤ ምቾት ከፈለግህ መማር፤ አዲስ አበባ መሄድ» ይሉታል። ይቺ ነገር እልቡ ታድራለች - እንድ።

የስብሃት ቤተሰብ ኑሮ እጅግም የሚያወላዳ አልነበረም። ከእጅ ወደ አፍ እንኳ የሚሳካላቸው አይደሉም። ኩርማን እንጀራ በብዙ ጉመን እንጀቱም አይደርስለት። ገና፤ ጥምቀት፤ ፋሲካ፤ ቅዱስ ዮሐንስ የንግሥ ቀን የአዳጊው ወጣት የስብሃት የደስታ እምብርቱ ፍም እስኪመስል የሚበላባቸው ውስን ቀኖች ናቸው። ደራሲ ስብሃት የልጅነት ረሃብ ጊዜውን አሁንም አይረሳውም። በጨዋታ በጨዋታ ተነሳና «አምስት ስድስት ሰባት» የሚለውን ድርሰቱን እንዴት እንደጻፈው ብጠይቀው «ረሃብ ምን እንደሆነ የማውቅ ነኝ። በደንብ ዐውቃለሁ። ስለዚህ ረሃብተኞችን ሳይ ረሃቤን አስታውሼ መጻፍ አላዳገተኝም» አለኝ። ብዙዎቻችን ገጠር ቀመሶች እንደምናውቀው ደግሞ አዲስ አበባ ቀን ከሌት የማይጨልምበት ምቾት እንጂ ችግር የሌለበት መሆኑ በባላገር ይወራልና ይሄን ነገር ስብሃት ይሰማል። ይኸ ከሆነ አዲስ አበባ ቢሄድ እንደማይርበው ትንሹ ልቡ ነግራዋለች - ሁለት።

እነዚህ እንግዲህ ዋናዎቹ ናቸው። ሌላ ምክንያት ኖሮም እንደሁ ግን የባሰ የባሰው እየተጫነው ራሱ ባለቤቱም ረስቷቸዋል። ቢሆንም ቢሆንም አዲስ አበባ

መምጣቱ ከእናቱ ጋር እንደሚነጣጥለው ቢያውቅና ቢረዳው መቆራመዱን ይመርጣት ነበር እንጂ አይከፈላትም። ዛሬም ታዲያ ሰብሃትን እንጅቱን በጥኑ ከሚበሉት ሰዎች መሃል በልጅነቱ ከእናቱ የሚለይ ልጅ፤ በአባትነቱ ከሚወደው ትንሽ ልጅ የሚለይ አባት። በራሱ ደርሷል!!

አዲስ አበባ ከመጣ ወዲህ ረሃቡ ቀረለት። ትምህርቱም ላይ አባት የላባ ሆነ። በዚህ ዘመን ቅር የሚለው ነገር ቢኖር ፍራንክ ባለማግኘቱ ሲረዳ ለማየት አለመቻሉ። አሉ ደግሞ ሲረዳ ወደደ። ታዲያ ያንጊዜ ሲያስብ «ሥራ ይገባ!» ሁልጊዜ ሲረዳ ገብቼ!» ይላል። መሰሉታል!

የትምህርት ደረጃውና ዕድሜው እያደገ ሲሄድ «ፊክሽን» መጽሐፍ ማንበብ እየለመደ ሄደና የንባብ ዛር ሰፈረበት። ማንበብ፣ ማንበብ። ጊዜውን የመጽሐፍ ንባብ እየተሻማው በትምህርቱ ከበጣም ጎበዝነት ወደ ጎበዝነት ዝቅ አለ።

ሰብሃት እየጎረመሰ ነው። «ካልመሰለኝ ለምን?» «እምቢ!» ማለት ይከፃጅላው ያዘ። የ12ኛ ክፍል መልቀቂያ «ማትሪክ» ሲሰጥ መቼም የጉርምሰና አንዱ ጠባይ ያለፈውን መናቅ ነውና «ማትሪክ መፈተን ምንድንነው ጥቅሙ? ካወቅኩ አወቅኩ!» «አልፈተንም!» ይልና ያንገራግራል፤ ቢባል! ቢሰራ። ጓላ እንድ አስተማሪው «ባይጠቅምህስ ብትፈተን ምን ይጎዳሃል? ደግሞም አንድ ቀን ያገለግልህ ይሆናል» ብለው ያግባቡታል። ለጠቀሜታው ብሎ ሳይሆን ለአስተማሪው አክብሮት ሲል እየጀነነው ተፈተነ። አለፈ። መምህሩ እንዳለው የኮሌጅን በር በምን ይገባት ኖሯል? በዓመቱ ስህተቱ ገባው።

የኮሌጅ ተማሪ ያን ጊዜ ብርቅ ነው። ሰብሃት የኮሌጅ ተማሪ ነው። እንደ ኮሌጅ ጎረምሶች ግን አይደለም። አሁንም ገንዘብ አልለመደም። በምትኩ የንባብ ሐድራውን በፊክሽን መጽሐፍ እየተለማመነ መጽፍም ጀመረ። የሱ ቢጤ ሌሎች ጓደኞች አሉት። አንዱ ተውኔተኛው ተስፋዬ ገሰሰ ነው። ሁሉም በየበኩላቸው ይጽፋና ማታ እርስ በርሳቸው ይተራረማሉ። «ይኸ ጎደለው! ይህ አነሰው!» መባባላቸው ደግሞ ለሌላ ስራ እየጋበዛቸው ሳያውቁት ወደ ውድድር ዓለም እየገፋፋቸው ጽሁፋቸውን ቀጠሉበት። እንዲህ እየሆነ ስብሐት በ1951 በኤዲኬሽን (Education) ትምህርት ተመረቀ።

ደራሲ ስብሐት ይኸን ሙያ ለምን እንደመረጠው ሲናገር፡-

«የመምህርነት ሙያ አቤት! ሰወድ ለምን መሰለህ? ሽኩቻህ ጥልፊህ ከማወቅና ካለማወቅ ጋር ነው። እምትመቀኘውም ሌላ ሳይሆን ድንቁርናን ነው። እንዳይቀድመኝ ልጥለፈው ተብሎ የሚደለኝበት ድንቁርና ነው። ሌላ አይደለም። የሚያስደስትህ ደግሞ የዘራኸው አድጎ ሲያፈራ ማየትህ፤

የተማሪዎችህ ማወቅ እንጂ የሌለው ማነስ አይደለም። ስለዚህ ይኸን ሙያ በጣም አወደዋለሁ። ይላል በጣቶቹ ጸሎትን አየላን።
እናም የወደደውን ስራ ተያያዘው።

ከጥቂት ዓመታት በኋላ ያ የቀድሞ መከራው የተማሪዎች ዲን ሆኖ ነበርና ሰብሐት «ስኮላር» ሲያገኝ «ላይብረሪ ሳይንስ» እንዲያጠና አሁንም ይመከረዋል። ምን አለፋችሁ? በዚህ ወደ አሜሪካ አገር ሄደ። እዚያ ሄዶ ሲያይ ጊዜ «ትምህርቱን ሁሉ ጠቅልሎ ይይዛል» ተብሎ የተመከረበት ከሱ ዝንባሌ ጋር የማይሄድ ሆኖ ያገኘዋል «ፍየል ወዲያ ቅዝምዝም ወዲህ» ዓይነት። ሰብሃት የሚያጠናው ትምህርት እንዲለወጥለት ያመለክታል። «አምቢ! ይኸንኑ አጥና!» ማለት። ሰብሃትም «አምቢ! አምቢ!» 6 ወር ግጥም! አለ። በዚህች 6 ወር ጊዜ ውስጥ ግን ሥራ አልፈታባትም ልቦለድ እየጻፈ ነበር።

በመጨረሻም ሰብሐት ሆዬ «ሀገሬ እመለሳለሁ!» ብሎ ያፈጣል። አሄሄ! እዚችስ ላይ ነገር አለ። ገና ወደ አሜሪካ ሳይሄድ አንዲት ልጅ ተዋውቋል። ከሄደ በኋላ ደብዳቤ ይመላለሳሉ። የደብዳቤው አካሄድ ነገር እንደያዘለት እየታሰበው ውስጥ ውስጡን ፍቅር ያብሰለስለው ገባ። ይህች ነበረች ታዲያ አንዱም ወደ ሀገሩ ብረር ብረር ያሰኘችው የልጅቷ ነገር። ኋላማ «ራሴን ካበረታሁ፤ ካነበብኩ ይሄን ያህል ትምህርቱ አያስፈልገኝም» ማለት ያዘ። ፈረንጆቹ በፊት የጠየቀውን ትምህርት እንዲያጠና ቢፈቅዱለትም «ወደ ሀገሬ ካልተመለስኩ ሞቼ እገኛለሁ» ብሎ ድርቅ!! ጤንነቱን ይጠራጠሩና ወደ ሀኪም ይሰዱታል - እሱ እንደሆነ ጤና ነው። ምንም ሊያደርጉ ስላልቻሉ ወደሀገሩ እንዲመለስ ሆነ።

ሀገሩ ደርሶ የማስተማር ስራውን ቀጠለ። ነገራችንን አንርሳና ያቺ በወረቀት የተግባባት ወጣት ወዳ ተቀበለችው። በዚያች አጻጻፉ፤ በቆንጆ አገላለጹ፤ በደብዳቤው ልቧን አሰልጧታልና ወደደችው! ሆኖም አልሆነ ሰብሃት ልቡን ለፍቅርና ለንባብ ሰጥቶ ስራውን ቀጠለ።

በስራው ላይ እንዳለ እንደገና ወደፈረንሳይ አገር ስኮላር አገኘና ሄደ። ፈረንሳይ አገር እንዲያጠና የተላከው «ሶቮሎጂና ፊሎዞፊ» ነው። ትንሽ እንደተማረ አንዱ አስተማሪ ነገረ ስራው አልጥም ሲለው ትምህርቱን ዘጋው። መቼም ካልመሰለው «አምቢ!» ነው ሰብሃት። «ውስጤ ካልፈነቀለኝ» የሚለው ፈሊጥ አለው። የአንደኛው የትምህርት ክፍለ ጊዜ ደግሞ በጧት ነው። ይኸ ደግሞ የጧት እንቅልፉን አላስጨርሰ አለው። ቢተውውስ? ተወው! «ለኔ መስክ ጥቅም አለወይ?» ማለት አመጣ፤ እርግፍ አድርጎ ላለመማር ወሰነ - ፈጸመውም። አመሉ እንግዲህ አገረሽበት ይሏል። ለዓይን ሳይሆን ለሰውነት ግብ

የሆነ ልብስ እያደምቅ፤ እያሰበርድ፤ ከዚያ በላይ ያሉት ሽኩም ስለሆኑ አልተሸከማቸውም።

የሌላውን የህይወት ታሪክ ማሳየት የሚችለውን ደራሲ ህይወት በትንሹ ከቃኘን ስለ አጻጻፍ መነሻውና ስለድርሰት ሥራ ያለውን አመለካከት ደግሞ እንይ፡-

ሰብሃት ሆኖ እንግዲህ አንዳንድ ጊዜ ቡና ቤት ግርግር ካለበት ቦታ ይሄዳል። ያንንም ቁጭ ብሎ ይቃኛል። እዚያ ላይ ሞቅ ያለው ሰው ያገኘ ጊዜ ንግግሩን ይከታተላል። «ሆድ ያባውን ብቅል ያወጠዋል» ነውና ደብቋት እፍኗት የነበረችውን ዕውነት ሲሞቀው ያወልቃታል፤ ያወጣታል፤ ይወረውራታል። ሰብሃት የሚኮረከረው ያገኘ ጊዜ አባባሉን በማስታወሻ፤ ካልሆነም በእእምሮው ይቀልባታል። ነከራት ማለት ነው። ከዚያ ታቆነጣለች፤ ታብጣለች፤ ያዳብራታል፤ በዝታ ታፈራለች። የጠጭ ብቻ ሳይሆን ሰሜቱን ከነካው የማንንም ቢሆን ያጠነጥነዋል።

አሁን አንድ ጊዜ በመንገድ ሲያልፍ ዓይነስውር ሴት ሲለምኑ ይሰማቸዋል። የሰው ኮቴ ሲሰሙ «ሰጡኝ!» በማለት የሚለምኑት ሴትዮ ኮቴ ካልሰሙ ግን «ኤሊን ድንጋይ ያለበስክ አምላኬ» እያሉ ለብቻቸው ሲነጋገሩ ይሰማቸዋል። ተጠግቶ ተከታተላቸው። በኋላ በዚህ ተንተርሶ «ኤሊን ድንጋይ ያለበስክ» በሚል ርዕስ አጭር ልቦለድ ጻፈ።

አንድ ወቅት ደግሞ የመነን መጽሔት ዋና አዘጋጅ «አባከህ እስቲ በክረምት ውሃ እያንበጫረቁ እግረኛ ላይ ስለሚከልሱት ዘገባ ጻፍ» ይለዋል። ሰብሃት «ዘገባ ከማቅረብ ይልቅ ይሻላል!» ያለውን ልቦለድ ጻፈ «በርጨቅ!» በሚል ርዕስ።

ደራሲ ሰብሃት ብዙ ጽሑፎች በብዙ ምክንያት ጽፏልና ያን ሁሉ መዘርዘር ማወቅም ያዳግታል። ለማለት የተፈለገው ግን «ብዙ ጊዜ ድንገት ከሚገጥሙት ሁኔታዎች በመነሳት ይጽፋል» ነው። ጽፎ ሲጨርስ ድርሰቱን ያነበዋል ያን ጊዜ ያልዘራ መስሎ ሲታየው ከፊቱ ዘወር ያደርገዋል። በድጋሚ እይታው አልቡ ካልደረሰ እርግፍ አድርጎ ይተወዋል፤ ዳግም ላይመለስበት።

ሰብሃትን ብዙ ሰው የሚያውቀው በአጫጭር ልቦለዶቹ እንጂ በልቦለዶቹ አይደለም። እኔ ግን አስካሁን ሁለቱን ነገርኳችሁ። ከነዚህም ሌላ ከተጀመረ አስራ ሁለት አመት የሆነው ለመጠናቀቅ ትንሽ የሚቀረው ልቦለድ እየጻፈ መሆኑ ይታወቅ። ለመሆኑ አጫጭር ልቦለድ በመጻፍ ለምን አተኮረ?

ሰብሃት እንዳለው እኔም ልበልና «የመንደሪን ዛፍ ብርቱካን አፈራ» እንደሚባል ሁሉ፤ አጭር ልቦለድ ጸሐፊውን «ለምን ረጅም አትጽፍም?»

የረጅም ደራሲውንም «ለምን አጭር አትጽፍም?» ማለት አይቻልም። ግን ከዚህ ሌላ፤ ደራሲ ሰብሃት በአጭሩ ለመጻፍ ያተኮረበት ምክንያት አለው ለራሱ። ሀብረተሰባችን ካሁን በፊት ብዙ የማንበብ ልምድ አለማካበቱ፤ ተረታተረት ለለመደ ሀዘብ ረጅም ነገር ለማንበብ ስለማያስበው ለኛ ሰው የተመቻ ስለሚመስለው ነው። ሁሉም እንደችሎታው መጻፍ እንዳለበት የሚያምነው ሰብሃት ገጣሚም ነው።

እነገራችን መኻል ጣልቃ አስገባሁና «ለምንድነው ድርሰቶችህ በሀብረተሰቡ ዝቅተኛ ክፍል ላይ የሚያተኩሩት?» ብለው፡-

«...እኔ ለማሳየት የምፈልገው ዝቅተኛነቱን አይደለም። የሚያስገርመኝን ጥንካሬውን ነው። ለህይወት ባለው ጉጉት ጠንክሮ ሲጋፈጥ ማየት ነው፤ እናም ማሳየት። እሚያስደስተኝ ሌላም ምክንያት ይኖረኛል። አሁን አንተ እትልቅ ባህር ብትገባ ምን ይዘህ ትወጣለህ፤ ዓሳ! ሸላ ዛፍ ካለበት ብትውልስ? የሸላ ፍሬ! የዋልከበትን...» አውነትም! የሚውልባቸው፤ ለእኔ የሚዝናናባቸው! ለሱ የሚያጠናቸው ቦታዎች የሚገባባቸው ቤቶች ደስስ ያሉ፤ የሚጽፍላቸው ዓይነት ሰዎች የሚገቡበት ዓይነት መሆኑን በዓይኔ በብረቱ ብዙ ጊዜ አይቻለሁ። የሚዘልቅበት ሰፈር ህፃኖች እኩያ ባልደረባቸው አድርገው ይገምቱታል።

ጽሁፉን ሲጽፍ ቦታ አይመርጥም ባገኘበት ይጽፋል። የማዘጋጃ ቤት ከበብ (ማክሲም) አንዱ ቦታው ነው። «በእንደነዚህ አይነት ቦታዎች መጻፍ ምን ያስብለኝ ይሆን?» ማለቱ ቀርቶ አይደለም። ግን «ስራዬንና ችግሬን እኔ ነኝ የማውቀው» ማለቱ ይቆምለታል እንጂ። ቢሆን ቢሆንለት ግን አልጋው ውስጥ ገብቶ ጉልበቱን አስደግፎ ቤት እየሸተተው ቢጽፍ አጥብቆ ይመርጣል።

የቤተሰብ ሁኔታም ለድርሰት ስራ አስተዋጽኦ አለው ባይ ነው። «...ብዙ ለውጥ አለው። ድርሰትህን ከምታጣጥምልህ ሚስት ጋር መሆን ስራህን የተቃና ያደርግልሃል። ለድርሰት ስሜት ከሌላት ጋር መሆን ትንሽ መጉተቱ አይቀርም። እኔ ሁለቱንም አይቼዋለሁ...» ደራሲ ሰብሃት በድርሰት ስራው ወቅት ቀን አይመርጥም። ለረቡዕና ለእሁድ ግን ከሌሎቹ ቀኖች የተለየ አመለካከት አለው። የሐድራ ቀኖቹ ናቸው። እንደ ሱሰኛ ሆኖ ሳይሆን እንዲያው «እንዲሁ ጫት በሁለቱ ቀኖች ተሲአት ላይ ይቅማል። መንገድ ለመንገድ፡- እኪሱ አድርጎ እንደቆሎ። ሲጃራ (ቢሆን) ግን አያጨስም።

ሰብሃትን ከልምዱ እንዲያካፍላቸው፤ ዕውቀቱን እንዲለግሳቸው ጽሁፋቸውን የሚያሳዩት «እንዴት እናድርግ?» የሚሉት አሉ፤ ያን ጊዜ እሱ ያነብና የጎደለ የመሰለውን ሳይደብቅ ይጠቁማል፤ ከዚያ ወዲያ ግን «እንዲህ! ስራው፤ እንዲህ! ፍጠረው» ለማለት አይቃጣም። «ያማ» ይላል ሰብሃት «ያማ

የሱ ሰራ ነው። ለኔ እንደታየኝ ጎደሎ የመሰለኝን ከነገርኩ የጎደለውን መመላካት የራሱ ፍጥርጥር ነው።»

ይኸን ሁሉ እንብባችሁ! የድርሰቶቹን ቁጥር ለማወቅ ፈልጋችሁ እንደሆነ ግን መልስ አታገኙም። ደራሲ ሰብሃት እንዲሁ የቁጥር ነገር አይሆንለትም። ስንት ወንድሞች እንዳሉት በሰዓቶች ልዩነት ተደጋግሞ ቢጠየቅ ሰማቸውን አየጠራ እንጂ ቶሎ ብሎ ቁጥራቸውን ሊናገር አይችልም። «እንዲህ የሆነው በየትኛው ዘመን ነው?» ከተባለ የደቂቃዎች ማቀናነስና ማዳመር ይፈልጋል። እናም ስንት እንደጻፈ ቁጥሩን አያውቅም። ለመሆኑም ብዛት ስላላቸው አለማስታወሱም አያስፈርድም።

ይኸ ሁሉ ሆኖ አስካሁን የሰብሃት ስራዎች በመጽሐፍ ተጠርዘው አያውቁም። አሁን ይልቅ ኩራዝ አሳታሚ ድርጅት 14 ወይም 15 ያህሉን አጫጭር ልብወለዶች ሊያሳትምለት ነው። ተሰብስበውም ልናያቸው።

ከደራሲ ሰብሃት ጋር ውይይቴን ልፈጽም። አሁንም ጽሁፌን ልጨርስ ስል መሆኑ ነው እንደ ጥያቄ ጠየኩት።

«ስለሀገራችን ጽሑፍ እድገት ምን ትላለህ?»

«ይሄን አኮ የበለጠ ተመጋቢው አንባቢው ነው የሚያውቀው። ካለፈው የዛሬው፣ ከአምናው የዘንድሮው ተሸሏል! አልተሻለም! ለማለት ተደራሲያን የበለጠ ቦታ አላቸው በራሴ በኩል ግን «አደፍርሱ» ለሀገራችን ድርሰት እድገት ቁንጮ፣ ምሳሌ ሊሆን የሚችል ነው ባይ ነኝ በመሉል ልብ!...»

አመሰግናለሁ ደራሲ ሰብሃት!

ህያው ስብሃት

ከበደ ደበሌ ርቢ

“The seventh seal” (ሰባተኛው ማኅተም) የዝነኛው ሰውዲናዊ ደራሲ ኢንግማን በርግማን መጽሐፍ ርዕስ ነው። በመጽሐፉ ላይ አንዱ (ምናልባትም ዋናው) ገፀባህሪ ችዝ በመጫወት ላይ እያለ ሞት ወደሱ መጥቶ «ልወሰድህ የሚጀምረው፤ ሰውዬው በድንጋጤ ተውጦ «አንተ ልትወስድኝ ብትመጣም እኔ ግን ሥራዬን አልጨረስኩም» ይለዋል ለሞት። ከዚያ የመጽሐፉ ዋነኛ ገፀ ባህሪና ሞት (ሁለቱ) ችዝ መጫወት ይጀምራሉ፤ «ጨዋታችንን እንደጨረስን አወስድሃለሁ...» ብሎት።

ከአውሮጳዊቱ ሰዊዲን ወደ ላቲን አሜሪካ ስንመጣ ደግሞ አንድ ሌላ መጽሐፍ እናገኛለን። ከላቲን ስመጥር ደራሲያን በአንደኛው ሊቀ ጠቢብ አንድ ጽሑፍ ላይ ከአምላክ ጋር በመንፈስ ብርሃን የመገናኘታቸው ሂደት አንዳይቋረጥ፤ እንዲፋጠንና እንዲሰፋ በቅድስና የሚተጉ ገፀባህሪ በእግራቸው ሲጓዙ እናያለን። እኒህ ሰው በጉዞ ላይ እያሉ ማን እንደወረወረው ባይታወቅም ጦር ወደሳቸው ይወረወራል። በአየር ውስጥ እየተምዘገዘገ ወደሳቸው የሚፈጥነውን ጦር ባዩ ጊዜ በሊሆሳስ መፀለይ ጀመሩ፤ «አምላኬ ሆይ፡- በዚህች ምድር ላይ መከወን የሚገባኝን ስራ አልጨረስኩምና እስክጨርስ ድረስ የሞት መውጊያ ለእኔ አይሁን።» ፀሎታቸውን ጨርሰው ቀና ቢሉ ወደሳቸው በመምዘግዘግ ላይ የነበረው ጦር መምዘግዘጉ ተገትቷል። ጉዞአቸውን ቀጠሉ። ብዙ ምዕራፍ ከተጓዙ በኋላ መድረሻ ስፍራቸው ጋ ሲደርሱ ጉዞአቸው ተጠናቀቀ። እናም ጊዜ ህም (ኦብስ)።

በዚህች ምድር ላይ በአፀደ ስጋ እያሉ መከወን የሚገባቸውን ተግባር አከናውነው ጨረሱ። በዚህ ጊዜ ወደ አምላካቸው በማሰላሰል ተጉና እንዲህ አሉት፤ «አሁን ሥራዬን ጨርሻለሁ... የሞት መውጊያ ለእኔ ሊሆን ይችላል።» ይህጅ ቃል ከአንደበታቸው በወጣችበት ቅጽበት አየር ላይ መምዘግዘጉ ተገትቶ የነበረው ጦር ወደሳቸው መምዘግዘጉን ቀጠለ።

ሁለቱንም የሀልፊት (በአፀደ ስጋ ከዚህች ዓለም የመለየት) ውጭ ከሰዊዲንና ከላቲን አዋርሶ ባማረ ቃናና ለዛ ያጫወተች ታላቅ አእምሮ ያለው በጣም ሩህሩህና አዛኝ፤ ሁሌም ጢም ባለ ፍቅርና መነካት የተሞላው፤ ትሁትና ጨዋ ነፃ «ሀፃን» ነው። ዕድሜው ሰባ አምስት ዓመት ቢሆንም «ሀፃን» ነው፤ ሁሌም «ሀፃን»፤ የትም «ሀፃን»፤ ትልቅና ታላቅ አእምሮ ያለው አዛኝ «ሀፃን» ስብሃት ገብረአግዚአብሔር።

ከአስር ዓመት በፊት ይመስለኛል፤ አዚሁ አመዲናችን ዋቢ ሸበሌ ሆኖ ውስጥ ደራሲያንና የጥበብ ቤተሰቦች ተሰባስበን መጽሐፍ ስናስመርቅ በታላቅ ግርማና በመነካት «በስልሳ አምስት ዓመት አዛውንት አካልህ ውስጥ የአንድ ዓመት ሀፃን ነፍስ ትታየኛለች» አልኩት።

ከአስራ ሁለት አመታት በፊት ግድም ላፍቶ አካባቢ ሲኖር ታምሞ ሰውነቱ ሳስቶብኝ ባይ በፍቅርና በርህራሄ በመንሰፍሰፍ አዝኜ ስጋት ባዳመነው ፀጥታ ተዋጥኩ፤ ብዙም ወራት ሳይቆጠሩ ሰውነቱ ተመልሶ ጉድባ ለመዝለል አመር ሲል ሳይ ደግሞ ነፍሴ ተመልሶ ከአሁን በኋላ ባሉት ጊዜያት ሃያ እና ሰላሳ ዓመታት ወደፊት እያየሁ ልቤን ደስ አለው።

የካቲት 12 ቀን 2004 ዓ.ም. የጋሽ ስብሃት ስርዓተ ቀብር በተፈፀመበት ዕለት ከሰላሳ ሺህ እስከ ሰማንያ ሺህ ኢትዮጵያውያን ወገኖቼ በአዲስ አበባ ከተማ በግፍና በገፍ በተጨፈጨፉበት ዕለተ ሰማዕታት ሰባ አምስተኛ ዓመት ላይ፤ ከአዲስ አድማስ ጋዜጣ ግቢ ወደ ውጪ በመውጣት ላይ እያለሁ አፁብ የምላት ተወዳጅ ልጅ ጠራችኝና «ቀብር ትሄድ እንደሆን ብዬ ነው» አለችኝ። በተመስጥኦ ሳሰላስል ቆየሁና «ጋሼ ስብሃት ገ/አግዚአብሔር የብርሃን አፀድ ውስጥ ገብቷል» አልኳት። «ስብሃት በእኔ ውስጥ ህያው ነው፤ በእኔ የልብ ጽላት ውስጥ ተቀብሮአል፤ የእርሱ አካል የሚገባበት አፈር እንኳን የተቀደሰ ነው። እኔ ቀብር አልሄድም፤ ህያው ስብሃት ለዘላለሙ በህያውነት በእኔ ውስጥ እስከ ወዲያኛው ይኖራል። ይልቅ ህያው ስብሃት የሚል ጽሑፍ እፅፋለሁ» አልኩ።

በጉርምስናው ወራት የፃፋቸው ቄንጠኛና ያማሩ መጽሐፍቱ በተገለጠ ወሲብ የተሞሉ (Pornographic) ናቸው በሚል የህትመት ብርሃን ያገኙት «ሀፃን» ታላቅ አእምሮ ከሸመገለ በኋላ ነው። መጀመሪያ ወሲባዊ መገለጣቸው ኤዲት ተደርጎ ቀጥሎ ደግሞ እንደወረዱ የታተሙት በቅርቡ ነው፤ ከዛሬ አስራ ዘጠኝና ሃያ ዓመታት በፊት የስብሃት አንዱም መጽሐፍ ሳይታተም፤ የዚህ ጽሁፍ አቅራቢ «ፍኖት» በሚል መጽሔት «ፊሎ» በሚል ርዕስ የዝነኛው ኢትዮጵያዊ ደራሲ ስብሃት መፃሕፍት በተለያዩ ኢትዮጵያዊ ቋንቋዎች ሲታተሙ አሳይቷል። «ፍኖት» መንገድ ማለት ነው፤ ፍኖተ ጥበብ፤ ፍኖተ ሰላም፤ ፍኖተ ብርሃን...፤ ፊሎ ደግሞ ጥበብ ማለት ነው፤ ፊሎዞፊያ የጥበብ ፍቅር።

ከጥቂት ዓመታት በፊት በአረንጓዴ ቢጫ ቀይ ገብረ ቀለም የኢትዮጵያ ጥፋው ወጣት ኢትዮጵያዊ ሰዓሊ፤ በመላል ያሸነፈው፤ በርሃን የፈነጠቀበት ስመ በእፀደ ስጋ ሲለየን ከጋሼ ሰብሃት ባለቅኔና ገጣሚ መስፍን ሀብተማርያም መድኃኒዓለም ቤተክርስቲያን በስርዓተ ለኦብ ገብረአግዚአብሔር ጋር በቀጫ፤ ገለል ብለን ስለሀያውነትና በአካለ ስጋ ስለመለየት ብዙ ተግኘን። ከስርዓተ ቀብሩ እንዲህ ነው፡- «መስፍን በእኔ ውስጥ ሀያው ነው፤ የአግዚአብሔር አካል የሆነች ነፍስ በውስጤ አለች፤ የመስፍን ነፍስ የዚህች ነፍስ አካል ነች። ይኸውም ነው፤ የመጀመሪያው (መስፍን በእኔ ውስጥ ሀያው መሆኑ) ደግሞ ስሜት ነው። መስፍን በእኔ ውስጥ ሀያው እንደሆነ ይሰማኛል፤ ይታወቀኛል፤ ስሜት ልትለው ትችላለህ፤ አቅል ልትለው ትችላለህ፤ የደመ ነፍስ እውቀት ልትለው ትችላለህ፤ የመንፈስ እውቀት ልትለው ትችላለህ። መስፍን በእኔ ውስጥ ሀያው መሆኑ መታወቁ ግን እውነት ነው፤ ለዘላለም በእኔ ውስጥ መኖሩና ሀያውነቱ ይሰማኛል...።»

መጽሐፍ ቅዱስ ባነብ ባላነብ፤ ኪታብ አል አቅዳስ ባነብ ባላነብ፤ ከሀብጋድ ጌታ ባነብ ባላነብ፤ ቅዱስ ቁርዓን ባነብ ባላነብ፤ ፒታካስ ባነብ ባላነብ... ከሀፃንነቴ ጀምሮ የማውቀው አንድ ነገር የሰው ልጅ በውስጡ ዘላለማዊ የሆነ የእምላክ ሀልውና አካል የሆነ በበጌነትና በፍቅር፤ በቅድስናና በላቀው ከፍተኛው እውቀት፤ በርሀራሄና በደግነት፤ በንጽህና የተመላ (ሰብዓዊ) ማንነቱ ነው። ይሄ እውቀትና «ስሜት» በኔ የልብ ጽላት ላይ በአግዚአብሔር ጣቶች የተፃፈ እውነት ነው። ነፍስ ሳውቅና ትንሽ ከፍ ስል አስቀድሞ በልቤ ላይ የተፃፈውን በመጽሐፍ ቅዱስና በሌሎች ሃይማኖቶች ቅዱሳን መጻሕፍት ላይ ተጽፎ አገኘሁት። አሪት ዘፍጥረት ሁለት፤ ሰባት ላይ፤ አግዚአብሔር ሰውን ከጭቃ አፈር አበጀው በአፍንጫውም የሀይወትን አስትንፋስ አፍ አለበት፤ ሰውም ሀያው ነፍስ ያለው ሆነ ይላል፤ እንዲሁም በትንቢተ ኤርሚያስ አንድ፤ እምስት ላይ፤ በሆድ ሳልሰራህ አውቄሃለሁ፤ በማህፀን ሳለህ ቀድሼሃለሁ ተብሎ ተጽፎአል። በአሪትም ሆነ በኤርሚያስ ላይ የተፃፈው ሁለቱም ከባዮሎጂ ከፍ (ለየት) ያለ እውቀት ነው።

ሰባት መቶ ሚሊዮን ምዕመን ያላቸው ኢንዱዎችና ሶስት መቶ ሚሊዮን አማኝ ያላቸው ቡድኒዎችም አቀራረቡ ይለያይ እንጂ ልክ እንዲህ እንደተወሳው ያምናሉ። አንድ ሰው ነፍሱ የመጨረሻው የእምላካዊ ባህሪው ብቃትና ፍጽምና [(ፍልቅቅ ፍንጥቅ ያለ ሀሴት) (NIRVANA)] ላይ አስከትደርስ ድረስ በሰው፤ በእንሰሳትና በዛፎች ዑደት (ሪሊንካርኔሽን) ይቀጥላል። በሌሎች ፍልስፍናዎችም እንዲሁ ይሄን የመሰለ ሀሳብ አለ።

ኢየሱስ ክርስቶስ ሲወለድ ሶስት የሩቅ ምስራቅ ሰዎች ህፃኑን በሕራብነት ሲያዩት ወደ መሀከለኛው ምስራቅ ቤተልሄም መጡ። በህፃን መታቀፊያ ወሳኝ ተኝቶ አገኙት፤ አይተው ጠግበው ተመልሰው ሲሄዱ እርስ በእርሳቸው ማውራት የጀመሩት ስለህፃኑ ፊት ነው፤ አንደኛው የጎልማሳ ፊት ነው ያየሁት አለ፤ ሁለተኛው የህፃን ፊት ነው ያየሁት አለ፤ ሶስተኛው የሽማግሌ ፊት ነው ያየሁት አለ። ስለዚህ እውነቱን ለማግራት በዳዊት ከተማ ወደተወለደው ህፃን ኢየሱስ ክርስቶስ ተመለሱ። ሶስቱም በድጋሚ የህፃኑን ፊት ትክ ብለው መመልከት ጀመሩ። እና ሲበቃቸው ወደመጡበት የመልስ ጉዞ ያደርጉ ያዙ፤ ትንሽ ቆይተው አሁንም ስለህፃኑ ፊት ማውራት ሲጀምሩ አንደኛው የህፃን ፊት ነው ያየሁት አለ፤ ሁለተኛው የሽማግሌ ፊት ነው ያየሁት አለ፤ ሶስተኛው የጎልማሳ ፊት ነው ያየሁት አለ። ስለዚህም ለመጨረሻ ጊዜ ለማግራትና እርግጠኛ ለመሆን አሁንም ህፃኑ ወደተወለደበት የከብቶች ማደሪያ በረት ተመለሱ። ሶስቱም ለሶስተኛ ጊዜ ህፃኑን ትክ ብለው ለደቂቃዎች ሲመለከቱ ቆዩ። አይተው ሲበቃቸው የመልስ ጉዞ ማድረግ ጀመሩ። በመልስ ጉዞው ሂደት መወያየት ሲጀምሩ አንደኛው (የሽማግሌ ፊትና የጎልማሳ ፊት ነው ያየሁት ብሎ የነበረው) የሽማግሌ ፊት ነው ያየሁት አለ። ሁለተኛው (የህፃን ፊትና የሽማግሌ ፊት ነው ያየሁት ብሎ የነበረው) የጎልማሳ ፊት ነው ያየሁት አለ፤ ሶስተኛው (የሽማግሌ ፊትና የጎልማሳ ፊት ነው ያየሁት ብሎ የነበረው) የህፃን ፊት ነው ያየሁት አለ።

«ህፃን» ስብሃት - መልኩ የሚያምር፤ እጅ ጽሑፉ የሚያምር፤ አነጋገሩ የሚያምር፤ አስተሳሰቡ የሚያምር፤ አፃፃፉ የሚያምር፤ መለቀቁና መለቀቅ የሚያምር፤ ነፃነቱና ግልጽነቱ የሚያምር፤ ...አዛኝና ደግ ታላቅ አእምሮ ያለው «ህፃን»፤ ሁለነገሩ የሚያምር ህያው እና ታላቅ ሰብዕና ነው።

ህያው ስብሃት፤ «ህፃን» ስብሃት ያደገ ነፍስና የበለፀገ አእምሮ፤ የሚያምር አካልና ቅን፤ አዛኝ፤ ሩህሩህ፤ ደግ ልብ ያለው፤ ከማናቸውም የአስተሳሰብ አስራት የተፈታ የተለቀቀና የተላቀቀ (Released) ትልቅና ታላቅ ሰብዕና ያለው በጌ «ህፃን» ነው። ቤቴ ውስጥ ብቻዬን ቁጭ ብዬ ይሄ ሰው ሰይፍ ወይም ካሬ ይዞ በበር ወይም በመስኮት ገብቶ አንገቴን ቢቀላውና አንድ ሰው አንገቱ ከተቆረጠ በኋላ ማሰብና መናገር የሚችል ቢሆን ይሄንን ታላቅ አእምሮ ያለው «ህፃን» የምለው አንድ ቃል «ምን ነካህ ጋሼ ስብሃት?» የሚል ነው። በጭራሽ ልቀየመውም ሆነ ቅንጣት ታህል ቅር ልሰኝበት አልችልም። ለምን ቢሉ፤ ለምን አንደሆነ እኔም አላውቀውም።

ህያው ስብሃት መቼም የትም ለእግዚአብሔር የቀረበ ባህሪ ያለው «ህፃን» ነው፤ ትልቅና ታላቅ አእምሮ ያለው አዛኝ «ህፃን»። ስልጡን፤ አዋቂ ሊቀ ጠቢብ

የሆነ፤ ልቡን ግንባሩ ላይ የምታየው በጎ «ህፃን»። በፍቅር የተመለ ግልጽና ነፃ «ህፃን»። የእግዚአብሔር ብርሃን በህፃን ውስጥ ካለአንዳች ሁከትና እንቅፋት አየተንገለግለ ያልፋል፤ ኢየሱስ ክርስቶስ ለቅጽበት እንኳ ዓይኖቹን ከእግዚአብሔር አብ ዓይኖች ላይ የማያነሳ መልእክ የህፃናት መልእክ መሆኑን በመጽሐፍ ቅዱስ ላይ በግልጽ ተናግሮአል። ሰብሃት እንደ ህፃን ሳይሆን «ህፃን» ነው። እንደ ህፃን መሆንም እንድ ፀጋ ነው፤ እንደ ህፃን ሳይሆን ህፃን መሆን ደግሞ ከዚያ የሚበልጥ ትፍስህት ነው።

ያንን «ህፃን» ታላቅ አእምሮ ያለው ባለሙሉ ችሎታ ደራሲና ጋዜጠኛ፤ አሰላሳይና የራሱ ጌታ፤ ብርቱ ኤዲተርና ተርጓሚ፤ ተዋናይና መምህር ዛሬ አጥተነዋል። ኢትዮጵያ አንድ ታላቅ ደራሲዋን አጥታለች። አፍሪቃውያን ከሚወድዷቸው ምሳሌያዊ ንግግሮቻቸው አንዱ «አንድ አዛውንት ሲሞት ሀዘንና ጉዳቱ አንድ ቤተ መጽሐፍት የተቃጠለ ያህል ነው» የሚል ነው። በዚያ ሽማግሌ አእምሮ በአንድ ቤተ መጽሐፍት በሚገኙ መጽሐፎች ውስጥ ካለው አውቀት ጋር የሚተካከል የተከማቸ እውቀት አለ ለማለት ነው።

ህያው ሰብሃት (የሰባ አምስት ዓመቱ አዛውንት፤ ታላቅ አእምሮ ያለው «ህፃን» ሰብሃት) ደግሞ ከዚህ ማወሳት በላይ ነው።

«ዴሴታንት» ነው ያለው ዘነበ ወላ «ማስታወሻ» ላይ፤ በሁሉም ነገር የተሟላና የላቀ ሰብዕና ለማለት። ሰብሃት ለእኔ ከዚህም በላይ ነው። ትልቅና ታላቅ አእምሮ ያለው «ህፃን»። ከሁሉም ይልቅ ለእግዚአብሔር ባህሪ የቀረበ ነው። እግዚአብሔር በእውቀቱ እጅግ የላቀ፤ በፍቅሩ ሙላት፤ በቅንነቱ፤ በበጎነቱና በርህራሄው (በልቡ) የዋህ ነው።

አብርሃም ከሰዶምና ጎሞራ ጥፋት በኋላ እግዚአብሔርን ሃምሳ ሰው ቢፀልይ ኖሮ ይሄ የቁጣ ቅጣት ላይደርስ ይችል ነበር ወይ? ብሎ ጠየቀው፤ «አዎን» አለ እግዚአብሔር፤ አርባ አምስት ሰው ቢፀልይስ? «አዎን ይሄ ጥፋት አይደርስም ነበር» አለ እግዚአብሔር፤ አርባ ሰው ቢፀልይስ?... ሰላሳ አምስት ሰው... ሰላሳ ሰው... ሃያ አምስት ሰው... ሃያ ሰው... አስራ አምስት ሰው... አስር ሰው... አምስት ሰው... እያለ ቀጠለ አብርሃም። እግዚአብሔር ለነዚህ ተከታታይ ጥያቄዎች ለአብርሃም የሰጠው መልስ አንድ አይነት ነው - አዎን አልቆጣም ነበር የሚል። እግዚአብሔር በጣም ያልተወሳሰበ (ቀላል) እና ቅርብ ከመሆኑ የተነሳ ወደ ግብጽ ውረድ እኔ አብሬህ አወርዳለሁ ይላል መጽሐፍ ቅዱስ ላይ። ሰትታመም እግዚአብሔር አልጋህን ያነጥፍልሃል ይላል መዝሙረ ዳዊት ላይ። እንዲሁም በመጽሐፍ ቅዱስ ሌላኛው ስፍራ እግዚአብሔር ራሱ እኔ አንደናንተው መፃተኛ ነኝ ይላል።

ህያው ሰብሃት (ህፃን ሰብሃት) አንዱ ባህሪው ሲምጥሊሲቲ ነው።

ከሰምንት ዓመታት በፊት መካኒካ በሚገኘው መኖሪያ ቤቱ ተገኘ
ኢንተርቪው ሳደርገው... «ምኒሊክና መለስ አንድ ናቸው» አለች፤

መቅረጿ ድምፄን ዘጋሁና በኃይል «ምኒሊክና መለስ አንድ አይደሉም...
አልኩት፤ «መለስ፤ የአዲሲቱ ኢትዮጵያ የንጋት ጉህ ዘመን ነቢይ ነው... የታላቅ
ሀዘቦቹ ታላቅ መሪ...፤ ምኒሊክ ደግሞ...» ብዬ ስለምኒልክ ተናግረሁ ሳልወርሱ፤

«ሰማ...» አለች ዓይኖቹን ከፍቶ «አንዲያውም የእኔና የእንተ ኮከባችን
ስለገጠሙ ነው እንጂ በፖለቲካ ጉዳይ ከማንም ጋር አልነጋገርም፤ በል አሁን
እንዳልከው ይሁንልህ...»

አንድ ምሽት ደግሞ በጋሼ ስብሃት ላይ የተፃፈ ጽሁፍን መነሻ አድርገን
ሰንወደደ... «እግዚአብሔር የለም ያልከው ቦታ ላይ...» አልኩትና ከፊት ለፊት
ያለውን ብርጭቆ አሳየሁት፤ «ብርጭቆ አለ፤ ይሄ ብርጭቆ መኖሩን ግን
አያውቅም... ይሄን ብርጭቆ የሰራው ሰው ወይም ፋብሪካ አለ... ይሄ ብርጭቆ
ግን ማን እንደሰራው አያውቅም... ይሄ ብርጭቆ የተሰራበት ዓላማ አለ፤ ለምን
እንደተሰራ ግን አያውቅም... ይሄ ብርጭቆ እነዚህ ሁሉ አያውቅም ማለት ግን
እነዚህ መወሳዮች ውሸት ናቸው ማለት አይደለም» ሰለው፤

«እሱማ...» አለች «በዚህ ገባህ በዚህ ወጣህ የሚለው የሚያሳድደው
እግዚአብሔር ነው የለም ያልኩት እንጂ ደጉ እግዚአብሔርማ አለ...»

አውነትን እንጂ አተካሮ ከማይፈልጉ ጥቂት የዓለማችን ሰዎች አንዱ ነው፤
አውነቱን ካሳየኸው በቀላሉ (ወዲያው) አውነቱን ይቀበላል እንጂ አተካሮ
አይፈልግም።

እሜሪካን ሀገር ለትምህርት በሄደበት ወቅት «ነጮች በጥቁር ላይ
የእብጠት ስሜት (ሱፐርዎዝንሲ) አላቸው፤ ነጮች በመሆናቸው ብቻ በጥቁር
ሀዘቦች ላይ የበላይነት (Superiority) ይሰማቸዋል...» የሚል አስተሳሰብ
(Projudice) እንደነበረው ካወጋኝ በኋላ ይሄ «ዓይነ ጥላ»ው እንዴት
እንደተገፈፈና ከቅድሚያ ጥቅል ፍረጃ (Projuducice) እንደምን እንደዳነ
እንደሚከተለው ተረከልኝ...

«የኒቨርስቲው ውስጥ ምሳ በልቼ ስመለስ ኮሪደር (ህንፃው መተላለፊያ)
ላይ ሶስት ጠብደል ጉረምሶች ቆመዋል፤ ተመልሼ በመጣሁበት መዝናኛ
እንዳልሄድ የኢትዮጵያዊነት ወኔዬ አገደኝ፤ በጀመርኩት መንገድ እንዳልቀጠል
በዚህ ፈርጣማ ጡንቻቸው አፈር ድሜ ቢያስገጡኝ የሚል ስጋት ከቀድሞው
አስተሳሰቤ ውስጥ ብቅ አለ። በመጨረሻ የኢትዮጵያዊነት ወኔዬ አሸንፈና ቀጥ
ብዬ መንገዴን ቀጠልኩ፤ አጠገባቸው እንደደረሰኩ ሰላም አሉኝ፤ ሰሜን

ጠየቁኝ፤ ስብሃት አልኳቸው፤ በአጠገባቸው አልፈው ሄደው ስለ... ማለት ብለው ጠፋኝ... እንደ ሰው ጭፍህን ንክቶ ቢያደርግህ ንገረን፤ እኛ አለንልህ።»

በአድናቆት፤ በፍቅርና በውበት፤ በእውነትና በርህራሄ፤ በእውነትና ተፈትተህና ተለቅቀህ በህፃን ልብና በአዋቂ አእምሮ ስትሆን በሁለንተና ትጀምራለህ። ህፃን ልጅ ለሀሳቡና ለፍላጎቱ ምንም ውስጣዊ አካል የለውም፤ የሚፈልገውንና የሚስማማውን በግልፅና በቀጥታ ይናገራል። ጋሼ ስብሃትም እንደዚህ ነው፤ አንተም ከእርሱ ጋር ስትሆን እንደዚሁ ትሆናለህ።

ተሰድበው የማያውቁ ሰዎች አሉ፤ በፍቅር በተለሰነ የቀልድ መልክ ባለው ነኝ። ጋሼ ስብሃት ባለበት አንዲት በፅሁፍ ጥበብ ዙሪያ ያለች ወዳጅ - ምናልባት ለቀልድ ሊሆን ይችላል - «ባለጌ...» አለችኝ፤

«ጋሼ ስብሃት እኔ ባለጌ ነኝ ወይ?» ብዬ ጠየቅኩት፤

«እውነቱን ለመናገር ነው ወይስ ከጉድ ለመውጣት?...» ብሎ ጥያቄን በጥያቄ መለሰልኝ፤

«እውነቱን ለመናገር...» ብለው፤ «...አንተ አብድና ጂኒየስ ነህ እንጂ ባለጌ አይደለህም...»

ሲናገር መላ ሰውነቱ አንደበቱ ነው፤ ሲያይ መላ ሰውነቱ ዓይን ነው፤ ሲያዳምጥ መላ ሰውነቱ ጆሮ ነው፤ ሲያስብ መላ ሰውነቱ አእምሮ ነው።

በጣም ከሚገርሙኝ ነገሮቹ አንዱ በሰባ አምስት ዓመት እድሜው ካለመነፅር ማንበብና መፃፍ መቻሉ ነው። «ሶስት መነፅሮች ነበሩኝ...» አለኝ፤ «ሶስቱንም ሌቦች ወሰዱት (ሰረቁት) ሁለቱን በብልሃት አንዱን በጉልበት... ለካስ እነዚያ ሌቦች The left hand of God (የእግዚአብሔር ግራ እጆች) ኖረዋል፤ አነሱ መነፅሮቼን ባይሰርቋቸው ኖሮ ካለመነፅር መፃፍም ሆነ ማንበብ መቻሌን አላውቀውም ነበር።»

ስለፍቅር ባጫወትኩት ሁለት ጨዋታዎች ተነክቶ ስቅስቅ ብሎ ማልቀሱን አስታውሳለሁ። ያጫወትኩት አንድ ጊዜ ስለአበይ ተኸሉ ነው - ስለ ሰብዓዊ ፍቅር። ሌላ ጊዜ ደግሞ ስለሴትና ወንድ ፍቅር ነው - Romantic love። የታሪኩ መሳጭነት ብቻ ሳይሆን፤ የስሜቱ ስሱነት (Sensetivity) የማዳመጥና የመረዳት ችሎታው ላዳመጠው ህይወት የመስጠት አቅሙ በዚህ ለቅሶ ውስጥ አለ።... እግዚአብሔር አምላክ እንባን ሁሉ ከዓይን ያብሳል፤ ሞትን ለዘላለም ይውጣል... ይላል መጽሐፉ።

«ከፃፍካቸው መጻህፍት ሁሉ የሚበልጠው በውስጥህ ነው ያለው... ሁሉም ነገር ቢሟላልህ ያንን ያልተጻፈው ያለውን መጽሐፍ ትፅፍልናለህ ወይ?» ብዬ ጠየቅኩት አንድ ቀን፤

«ይኸም ሲበዛ ነው» አለኝ፤ «ትኩሳትንና ሌቱም አይነጋልኝን ከፃፍኩ በኋላ የመጻፍ ፍላጎቴ ወጣልኝ... ሁሉም ነገር ቢሟላልህ ላልከው አንድ ሲሆን ሲጎማ ነው የምገባው።»

ሰብሃት ለአብ:- ራሱ የሚደነቅ ብቻ ሳይሆን ሌሎችን ማድነቅ የሚወድድ፤ በአድናቆት የተመላ፤ ገር፤ ደግና ጨዋ፤ ተዝቆ የማያልቅ ሰው ነው፤ «አንተ ገና ልጅ ሆነህ ይሄንን ሁሉ ከየት አመጣኸው?» ያለኝ ገና እንደተዋወቅን ነው።

በሌላ ጊዜ «ሩሶን ትመስለኛለህ» አለኝ፤ ሩሶ በነቮልቲር ዘመን የኖረ ፈረንሳዊ ፈላስፋ ነው፤ ውድ ተወዳጅ ወዳጆችን ዘነበ ወላ ቤት ለሰባት ሰዓታት ያህል በመነካትና በከፍታ ስናወራ ከቆየን በኋላ በመጨረሻ:- «በርናርድ ሾውን ትመስለኛለህ» አለኝ፤ በርናርድ ሾው እንግሊዝዊ ደራሲ ነው። በርናርድ ሾውን ባበረከተልኝ መጽሐፍ የመጀመሪያ ገጽ ላይ በእንግሊዝኛ ቋንቋ እንዲህ የሚል ሀሳብ አስፍሮአል።

«ለተከበርከው ውዱ»

The Honourable... precious

Conversationalist and incomparable

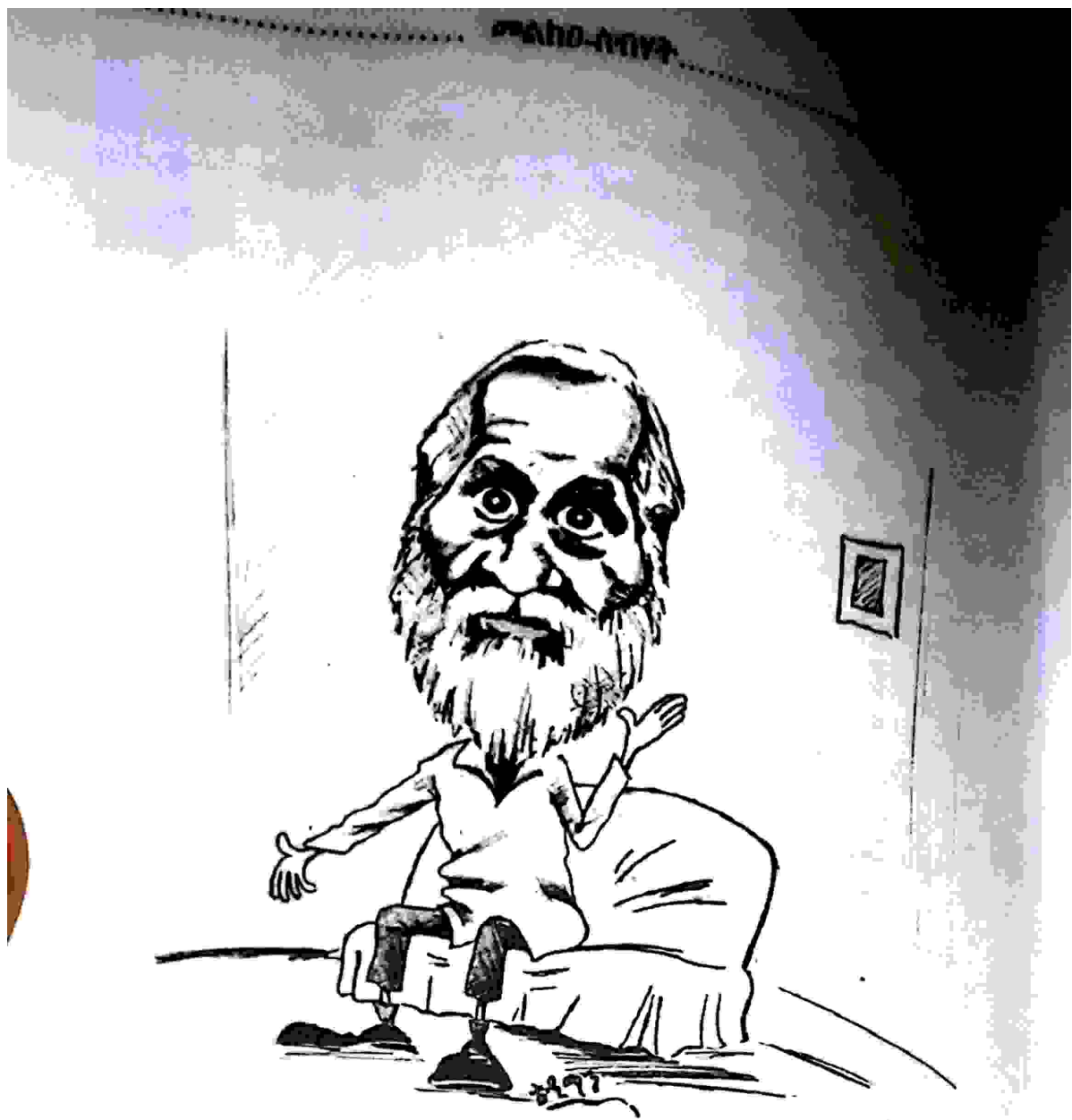
Juvestigative journalist»

ለመጀመሪያ ጊዜ ስለታላቁ ፐርሺያዊ ባለቅኔ ጀላሉዲን ሩሚ ያጫወተኝ ይሄ ትልቅና ታላቅ አእምሮ ያለው «ህፃን» ነው። ጀላሉዲን ሩሚ እንዴት ታላቅ ባለቅኔ እንደሆነ ነው የነገረኝ። ከዘጠኝ መቶ ዓመታት በፊት በሰሜን አፍሪካ ስደተኛ የነበረው ማይሞኒደስ ከታልሙድ ቀጥሎ ያለውን የአይሁድ ቅዱስ መጽሐፍ እንደፃፈ ሁሉ፤ ሩሚ ከሰምንት መቶ ዓመታት በፊት በፐንታዊ ፋርስ የኖረ ከቅዱስ ቁርዓን ቀጥሎ ያለውን የተቀደሰ ኢስላማዊ መጽሐፍ የፄ ኢራናዊ ባለቅኔና ደራሲ፤ ፈላስፋና ቅዱስ ሰው ነው። እግዚአብሔርን ካለነበይ ማግኘት ይቻላል እግዚአብሔርን አታስቸግሩት የሚሉት ሱፊዎች የሱፊው ቅዱስ ይሉታል። ከዕለታት በአንዱ ቀን እቤቱ ውስጥ ተቀምጦ ግጥም ሲጻፍ ሩሚ የሚል የፐሪ ድምጽ ሰማ። ወደ ውጪ ሲወጣ ነጭ ሀር የመሰለ ደማቸው ዝቅ ያለ፤ የፀዳ ነጭ ጀለቢያ የለበሱ፤ የተወለወለ ዘንግ የያዙ ደስ የሚሉ ባለግርማ ሽማግሌ በራፉ ላይ ቆመዋል፤ አያውቃቸውም። እስኪ ግጥሞችህን አምጣቸው አሉት፤ አመጣቸው። አንተ ከዚህ ለሚበልጥ ክብር ነው ወደ ምድር የተጠራኸው አሉና ቀዳደህ ጣላቸው አሉት፤ ግጥሞቼን ቀዳዶ ጣላቸው።

መልክዑ ስብሃት

ተከተለኝ አሉና አቀኑ። ተከተላቸው። ፋሚ በድጋሚ ወደ ቤቱ አልተመለሱም፤
ታላቅ ያስጉትን ታላላቅ ሰራዎች የሰራው ግን ከዚህ በኋላ ባሉት ጊዜያት ነው።
ፋሚ፤ እግዚአብሔርን ፈልጎ በመጨረሻ እገኘሁት የሚለው በማደራያው
በፀባእቱ (በልቡ ውስጥ) ነው።

ህያው ስብሃት፤ ለዘላለም በእኔ ልብ ውስጥ በህያውነት ፀንቶ ይኖራል።
እንዲሁም በሌሎች የጥበብና የልቀት ቤተሰቦች ልብ ውስጥ። ይሄ ጽሑፍ ለዚያ
ታላቅ እእምሮ ላለው በጎ «ህፃን» ወዳጆችና ቤተሰቦች መዘከርታ ቢሆን፤ በብዙ
ፍቅር በከበረ ከብርና እጅግ ከፍ ባለ ትህትና እነሆ። ሠላምዎ ይብዛ! በፍቅር!
Soli.Deo.Gloria!

“ተዘጋጀህም አልተዘጋጀህም ጉዳዩ አንድ ቀን ያበቃል። ከእንግዲህ የምትወጣ ፀሀይ አትኖርም። ደቂቃዎችም፣ ቀኖችም የሉም። ጢምህ፣ አትገኙኝ ባይነትህ፣ ኩምታዎችህ እና ቅናትህ ጨርሰው ይጠፋሉ።እንደዚሁም ተስፋዎችህ፣ ፅኑ ፍላጎቶችህ፣ እቅዶችህ፣ የስራ ዝርዝሮችህ ጊዜ ያለፈባቸው ይሆናሉ።”

ሰብሃት ገብረ እግዚአብሔር
(በመጨረሻዎቹ ቀናት ከፃፈው)

ሰብሃት ደህና ሁን!

ከማዕረጉ በዛብህ

ኢትዮጵያ ሰሞኑን ካጣቻቸው ጽኑ አገር ወዳድ ምሁር ልጆቻቸው አንዱ ሰብሃት ገብረእግዚአብሔር ነው። ሰብሃት ደራሲ፣ ጋዜጠኛ፣ በንባብ ብዙ ሰውነቶችን በሰላ ብዕር የሚገልጽ ሰው ነበር። በጽሑፎቹ እያሌ አዳዲስ ትምህርቶችንና ሊያስተምር የሚችል ሰው ነው። አገሩን ኢትዮጵያን በጣም የሚወደው ሰብሃት፣ አካሉ ከሲታ ቢሆንም በህሊናዊ ጥንካሬው ግዙፍ ሰው ነበር። በልዩ ልዩ የዓለም ሀዘቦች ታሪክ፣ ባህልና ቋንቋ የመነጨትን መፃህፍት ያነበበ፣ ስለዘመናዊ እውቀትና ህይወት በጥልቀት የተመራመረ፣ በሱ ዘመን ከተገኘው የትውልዱ አባሎች የተለየ ሰው ነበር። እውቀቱን ለንግድና የራሱን ኑሮ ለማዳበር ሳይሆን በእውቀትነቱ ብቻ የሚያፈቅርና የሚመረምር ዘመን አይሸፊ (ከላሲካል) ምሁር ነበር። ስለታላላቆቹ የዓለም ሃይማኖቶች፣ (ክርስትና፣ እስልምና፣ ጁዴይዝም፣ ቡዲዝምና ታይዋዝም ወዘተ) ያለአድልዎ በአኩልነት ዓይን በማየት ያጠና በትክክል ሊያስረዳ የሚችል ልዩ ምሁር ነበር።

ባገራችን ምሁር የሚለው ቃል የኒቨርስቲ ገብቶ በዲግሪ የተመረቀ የሚለውን ትርጉም እየያዘ መጥቷል። ያ ደግሞ ፈረንጆች ኢንተሊጀንሺያ (Intelligentsia) የሚሉት ይመስለኛል። ሰብሃት ግን የኒቨርስቲ ዲግሪ ከማግኘቱም በላይ እጅግ ብዙ ርቀቶች ተጉዞ የዓለምን እውቀቶችና ጥበቦች ተመራምሮ በፅሁፎቹ ብዙዎችን ያስተማረና፣ ለጥበብ የኖረ ነው። (ፈረንጆች Intellectual የሚሉት ሰው ነው) አንዳንድ ጊዜ ነገሮች እንዳለ በስማቸው አንጥራቸው፣ «አካፋን አካፋ እንበል» የሚለው የሰብሃት ብሂልም ይህን አለምሮአዊ (ኢንተሊክቸዋል) ባህሪውን የሚያንፀባርቅ እውነታ ነው።

ስለ ሰብሃት ገብረእግዚአብሔር ይህችን አጭር ጽሑፍ የፃፍኩት የኢትዮጵያ ሕዝብ ሰብሃትን ስለማያውቀው ላስተዋውቀው በማለት አይደለም። ሕዝቡ ማወቅ ብቻ ሳይሆን ይወደዋል፤ ያከብረዋልም ብል የተሳሳትኩ

አይመስለኝም። በተለይ ወጣቱ ትውልድ በጣም አንደሚወደው እንደሚያከብረው በሰፊው ይታወቃል። እኛ የትውልዱ አባሎች አልተባከልንም እንጂ ሰብሃት በኛና በወጣቱ ትውልድ መካከል ድልድይ በመሆን ሊያገኘን ሞክሯል።

ስለ ሰብሃት የፃፍኩት አብሮ አደግ ተብሎ ሊጠቀስ ከሚችለው የረጅም ዘመን ትውውቃችንና ግንኙነታችን በላይ በሁለት አጋጣሚ አብረን ስለሰራን የርሱን ባህሪ የሚያሳዩ እንዳንድ ነጥቦችን ለመጠቃቀስ ነው። በዚያ ጊዜ በእኔ የተወው መልካም ትምህርታዊ ተፅዕኖ አብሮኝ ስላለም ጭምር ነው። በየካቲት መጽሔትና በኢትዮጵያ ቱሪዝም ኮሚሽን አብረን ሰርተናል። አጋጣሚ ሆነና እኔ የመጽሔቱ ዋና አዘጋጅ እሱ ተራ አባል ሆነን ስንሰራ እኔና ሌሎቹ የሰራ ጓደኞቹ ከሰብሃት እውቀት፣ ከሰብሃት የስነፅሁፍ ችሎታ፣ ከሰብሃት ጨዋታ ብዙ እንግር ነበር። ቢሮክራሲ አይፈቅድም እንጂ፣ እሱ አለቃ እኛ የሱ የሰራ ባልደረቦች ሆነን መሰራት እንደሚገባን አውጥተን ባንናገረውም በልባችን እናውቀው ነበር። የሰብሃት ስራዎች አጥር፣ ምጥን፣ ጥርት ያሉ ናቸው። እንደ ዋና አዘጋጅ የሰብሃትን በእጅ ዕሁፍ የሚተርቡ ዕሁፎችን የፕሮቶኮል ችግር እንዳይኖራቸው ከማየት በስተቀር እንደም እርማት ለማድረግ ደፍሬ አላውቅም። ላርመው ብል ያ አንባቢ የሚወደው ስነፅሁፋዊ ጣዕም ሊበላሽ ይችላል የሚል ስጋት ነበረብኝ። ስልጣንን በተመለከተ፣ ፕሮቶኮላዊ አቀማመጥ ሁልጊዜ የሰውን እውቀትና ችሎታ በትክክል የሚመዝን አይመስለኝም። እንደ ጊዜ ለመጽሔቱ ባዘጋጀው ዕሁፍ የእንደ ባለስልጣንን ስም ይጠቅሳል። ባለስልጣኑ በነበራቸው ፕሮቶኮል ብዙር መባል ያለባቸው ስለነበሩ «ሰብሃት እኝህ የጠቀስካቸው ሰውኮ በፕሮቶኮሉ መሰረት «ከቡር» መባል ያለባቸው ናቸው» አልኩት። «እኔ ምን ችግረኝ ከቡር እምክቡራንም በላቸው። ለኔ ቁምነገሩ ሰውየው በጉዳዩ አነስተኛ ተዋናይም ቢሆኑ ስማቸው መጠቀሱ ነው» ነበር የሰጠኝ መልስ (ቃላቱን በደምብ አስታውሻቸው ከሆነ)

ሰብሃት ፯ እውነት እንጂ ማስመሰልም ውሸትም የሌሉ ነገሮች ናቸው። እንደ ጊዜ የካቲት መጽሔት እያለን አቢሮዬ ይመጣና «ማዕረግ፤ እኪሴ ባንቲም የለኝም። ሞዴል ስድስትንም ተጠቅሜባታለሁ። ስለዚህ ጐጃም ላከኝና «ስለበላይ ዘለቀ እንደ ዘናጭ ጽሁፍ ይገኝ ልምጣ» አለኝ በፈገግታ። ደስ የሚለው እውነተኛነቱ ብቻ ሳይሆን ለመጽሔቱ ያሰበው ተነባቢ ዕሁፍም ስልሆነ የመጓጓዣና የውሎ አበል እንዲዘጋጅ አደረግሁና ሄደ። ሲመለስ ስለ እኝያ የኢትዮጵያ ጀግና ያዘጋጀው ዕሁፍ ዩኒቨርሲቲ ምሁራን አካባቢ የጥናትና ምርምር ግኝት እንደሚባለው ከዚያ በፊት ተገልፀው የማያውቁ አዳዲስ እውነቶችን የያዘ ከመሆኑም በላይ የሰነ ጽሁፍ ጣዕሙም «እጅ የሚያስቆረጥም» ነበር።

የሰብሃት ፅሁፎች ትክክለኛ፣ እውነቶች ሳይቀበሉ፣ ሳይደብቁ፣ በጥፁም የሰነድ ጥበብ የሚቀርቡባቸው ናቸው። ስለዚህም ይነበባሉ፤ የሰብሃት ፅሁፍ 2004 «ሀገርም እንደሰው» የሚለውን የመንግስት ለማን ሀያው ጥጥረት ቃላት በመጥቀስ ባቀረበው ፅሁፍ Great Britain (ታላቁን ብሪታንያን) ሲገልጽ፣ ተራ በተራ Scotland, wales እና southern Ireland ገብሩትና The United Kingdom ሆነች። ሲል ነው የፃፈው። ይህ አገላለፅ ከቋንቋ ውበቱ ሌላ፣ ብዙ ታሪካዊ ግንኙነትና የአሁኑንም እውነታ በሚገባ የሚያሳይ ነው። ሰብሃት ገብረ አግዚአብሔር (ጆርጅ በርናርድ ሾውን) ለሚያውቁ የኢትዮጵያ በርናርድ ሾው ነበር።

ቱሪዝም ኮሚሽን ውስጥ አሁንም እኔ የመምሪያ ኃላፊ ሆኜ ሰብሃት ከማስታወቂያ ሚኒስቴር ተዛውሮ አብረን እንሰራ ነበር።

ሰብሃት በዚህ ሰዓት ግባ፣ በዚህ ሰዓት ውጣ የሚለው የቢሮክራሲ ጣጣ አይመቸውም። ነፃነቱን ስለሚወድ ሲፈልግ ይገባል፤ ሲፈልግ ደግሞ ከስራ ይቀር ነበር። አለቆች ይጠሩኝና «ይሄ ሰውዬ በስራው ላይ አይገኝም። አንድ ነገር አድርግ» ይሉኛል። ጠራሁትና በምክር መልክ በስራው ላይ በሰዓቱ እንዲገኝ ነገርኩት።

«አናንተ ማለት አንተና አለቆችህ ከኔ የምትፈልጉት የስራ ውጤት ነው ወይስ ቢሮ ውስጥ መጎለፎን ነው?» አለኝ።

«ሁለቱንም ነው» አልኩት።

«የስራ ውጤቱን አሳምሬ እሰጣችኋለሁ፤ ሁለተኛውን ግን አታገኝም» አለኝ። እስቲ ላስፈራራው አልኩና ከደሞዙ የተወሰነ ገንዘብ እንዲቆረጥ የሚያዝ ደብዳቤ አዘጋጅቼ ጠረጴዛዬ ኪስ ውስጥ ቆልፌ ጠበቅሁት። አንድ ቀን ወደ ቢሮው ሲገባ ከሩቁ አይቼ ጠራሁትና የቅጣት ደብዳቤውን እንዲያነበው ሰጠሁት።

አንብቦ ሲጨርስ እየሳቀ «ጎበዝ ቢሮክራት፣ ትክክል ነው የፃፍኩው፤ አባከህ ላከው ወደ አስተዳደር» አለኝ ምንም አይነት ቅሬታ በፊቱ ላይ ሳይታይ። እኔም ደብዳቤውን ተቀበልኩና ከፊቱ ቀድጄ ጣልኩት። አሁንም ምንም አይነት የስሜት መግለጫ ምልክት በፊቱ ላይ ሳይታይ «እስቲ አንተን ጓደኛየን ላለማሳጣት ምክርህን በስራ ላይ ለማዋል እሞክራለሁ» ብሎኝ ወጣ። ታዲያ እውነትም የቢሮክራሲ ጣጣ ሆኖብን እንጂ ከሰው የሚጠበቀው ጥሩ የስራ

ውጤት ነው እንጂ ቢሮ ተጉልቶ መዋሉ አልነበረም። በተለይ ሰብሃት ከተገኘ የሚሰጠውን ሰራ አጥር፣ ምጥን፣ ምርጥ አድርጎ በሰዓቱ ስለሚያቀርብ ከዓመት እስከ ዓመት ቢሮ ውስጥ ከሚገለጥበት ሰራተኛ እሱ በጥቂት ቀናት አዘጋጅቶ የሚያቀርባቸው ሰራዎች እጅግ ከፍተኛ ዋጋ ያላቸው ነበሩ።

አንድ ቀን ለምሳ ስንወጣ አገኘሁትና «ምሳ ልጋብዝህ» ብሎኝ አብረን ሄድን። ቦታው ሰንጋ ተራ ከንግድ ሰራ ኮሌጅ ፊት ለፊት፣ ያኔ አውሮጳ ከሚባለው የጣሊያን ቡና ቤት በስተጀርባ መደዳ ጠላ ቤቶች ባንደኛው ውስጥ ነበር። እዚያ እንደደረስን እጃችንን ታጥብን እንግባ አለኝና ስንታጠብ ሁለት ጭቃ ሲመርጉ የዋሉ ወዝአደሮች ሲታጠቡ አገኘን። ከሰብሃት ጋር ሰላምታ ተለዋውጠው እነርሱም አብረውን ገቡና ራቅ ብለው ተቀመጡ። እኛ ቁጭ ስንል ሰብሃት «አንድ ምሳ» ብሎ አዘዘ። አንድ ወፍራም እንጀራ በትልቅ ትሪ ተዘርግቶ እመካከሉ ላይ ፍልጥ ፍልጥ የሚያካክሉ ክኮች የፈሰሱበት ቀይ ወጥ ተቆልሎ ቀረበልን።

ምግብ አቅራቢዋ የሚጠጣስ ስትለው «የተለመደው ነዋ» ብሎ ሳቅ አለ። አንድ ጣሳ ጠላና ሁለት የቆርቆሮ ኩባያዎች ቀረቡልን። «እንዴ በሰራ ሰዓት እንዴት ጠላ ጠጥተን እንገባለን?» አልኩት።

«አለቆቻችንኮ ወይን ጠጅ፣ ውስኪና ኩርቫዝየር ነው ጠጥተው የሚመጡት፤ እኛ እንኳን ጠላ ነው። ጠላ ደግሞ የኛን ሞተር የሚያንቀሳቅስ ቤንዚን ነው» አለኝ። እዚያ ቤት የሚመገቡት ሁሉ ጠላ አስቀርበው ይጠጡ ስለነበር ምንተ እፍረቴን ግማሽ ያህሉን ጠጥቼ ወጣን። ሜንታ ከረሜላ ገዛሁና የጠላውን ሽታ እንዲያጠፋለት ሰጠሁት። «ጠላ መጠጣቴ ሃቅ ነው፤ ያንን ሃቅ በከረሜላ አላጠፋውም። ለኔ አትጨነቅ» ብሎኝ ወደ ቢሯችን ገባን። እኔም ምግቡና መጠጡ ባይመቸኝም እዚያ የወሰደኝ አንድ ቁምነገር ሊያስተምረኝ ነው ብዬ ከራሴ ጋር ተወያየሁ።

አንድ ቀን ጠዋት ሰብሃትን አገኘሁትና ሰላምታ ተለዋወጥን። ቀጠለና «ማኪያቶ ብንጠጣ ዘናጭ ሃሳብ ነው... አይደለም?» አለኝ።

«አዎ ጥሩ ሃሳብ ነው» አልኩት። ያን ጊዜ (የዛሬ ቡና ቤቶች እንዳይሰሙ እንጂ) ማኪያቶ 25 ሳንቲም ነበር። 15 ሳንቲምም ነበር፤ ቀደም ብሎ። እንዳጋጣሚ ቡና ቤት አጠገብ ነበርንና ከመግባታችን በፊት ወደኔ ዘወር አለና «ስማ ማዕረግ፤ እኔ ያለኝ 40 ሳንቲም ነው አንተ አስር ትጨምራለህ» አለኝ።

ገባንና ሁለት ማኪያቶ አዘን ስንጫወት 40 ሳንቲም አውጥቶ አጠረጴዛው ላይ አስቀመጠ። እኔ ቀልዱን መስሎኝ አንዲት አሮጌ ብር አውጥቼ «እኔ እከፍላለሁ ግዴለም» አልኩና ሳንቲሞቼን ወደሱ ፊት ገፋ አደረግሁዋቸው።

«አይደለም 40 ሳንቲምማ ጋብዣለሁ እኔ ነኝ የምከፍለው፤ እንተ አሰር ብቻ ነው የምትከፍለው» አለኝ። እሱ ጋ መግደርደር ስለሌለ 10 ሳንቲም አውጥቼ ጠረጴዛው ላይ በማስቀመጥ ግብዣው ተከናወነ። ስንወጣ «በጥዋቱ በማኪያቶ ዘነጥን አይደለም?» አለና ተሳስቀን ሁለታችንም ወደየጉዳያችን ሄድን።

እኔ ሰብሃት በጓደኝነትም ሆነ በሰራ ባልደረባነት እንደማውቀው ሐቅን አክባሪ ብቻ ሳይሆን ሃቅን ወይም እውነትን ራሷን ሆኖ የኖረ ሰው ነው።

ሰብሃት ገብረእግዚአብሔር ብዙ ብልህ ቀልዶች የሚያውቅ፤ ሰውን የሚወድና በሰዎች በቀላሉ የሚወደድ ሰው ነው። የሚፈልገውን ለማድረግ መግደርደር አያውቅም። የኖራትን ዘመን ሁሉ ዓለምን ለማወቅ ሲመራመርና ለህሊናው ብቻ ተገዢ ሆኖ፤ የራሱን የህልውና ነፃነት አስከብሮ፤ ህይወቱን በሚያምንበት በራሱ ፍልስፍና የመራ ምሁር ሲሆን ከሕልውና እውነታውና ከእሳቤው አንፃር ፈረንጆች ኤግዚስተንሺያሊስት (Existentialist) በሚሉት ዘርፍ ሊመደብ የሚችል ፈላስፋ ነው ማለት የሚቻል ይመስለኛል።

ቤተሰቡንና ልጆቹን ፅናት ይስጣቸው።

ሰብሐት ገብረእግዚአብሔርን ከሌላ ማዕዘን

ሚካኤል ሽፌራ

አንድ - እንዲህ ተጀመረ

ባጋጣሚ ተገናኝተን ስናወጋ ለዓለማዊ ገላጋይ ስለ ሰብሐት ሥራዎችና ከሰብሐት ጋር ባሳለፍኳቸው ዘመናት የታዘብኩትን አጫወትኩት። ረጅም አንድምታና ሃተታዬን በአስደናቂ ትዕግስትና ጥሞና አዳምጦኝ ሲያበቃ አንድ ሀሳብ ጣል አደረገልኝ። የኔ አስተያየት፤ እርሱ ከዚህ ቀደም «ሰብሐት ገብረእግዚአብሔር ህይወትና ክህሎት» በሚል ርዕስ ያሳተመው መጽሐፍ ከያዘው ሃሳብ የሰሜንና የደቡብ ዋልታን ያህል የተራራቀ ነው። ይሁንና ይህንን ከተረዳም በኋላ ስለሰብሐት የተለያዩ ሰዎችን አስተያየት የያዘች መጽሐፍ ለማሳተም ዝግጅት ላይ መሆኑንና የኔም ሃሳብ በዚህ መጽሐፍ ቢካተት እንደሚወድ ገልጾልኝ ያወራሁትን ሃሳብ በጽሑፍ እንዳሰፍረው ጠየቀኝ።

ምንም እንኩዋን ከዚያን ቀደም ስለሰብሐትና ስራዎቹ ያለኝን ሃሳብ በጽሑፍ ማስፈር ጠቀሜታ አለው ብዬ አስቤ የማሳውቅ ቢሆንም፤ ስለሰብሐትም ሆነ ስለሌሎቹ ጸሐፊዎቻችን የተለያዩ ሃሳቦች ለአንባቢያን መድረሳቸው መልካም መሆኑን በማሰብ የተጠየቅሁትን ለማድረግ ቃል ገባሁ። ለመወሰን ተቸግሮ ለብዙ ጊዜ ሳመነታ ቆየሁ። በመጨረሻ ግን ይህን ሥራ ባለመሆኔ ሙያዊ ትጥቅና ብቃቴ እንደሚጎድለኝ፤ ይህን ማድረግም ራሴን የቻለ ለባለሙያዎቹ ትቼ ስለስራዎቹና ሙያዊ ተግባር በመሆኑ ያንን ክርሱ ጋር አብረን በቆየንባቸው የወጣትነት ዘመናት በኔና በሌሎች ወጣቶች ላይ አሳድሮብን የነበረውን ተጽዕኖና ውጤቱን ወደ ሃሳቤ በመጣበት ሁኔታ እንዳለ ብተርከው እንደሚሻል ወሰኜ አሁን በምታነቡት መልክ አደራጀሁት።

ሁለት - የዘመናችን ዴሞክራሲ

ዴሞክራሲ ሲኒሲዝም (የውሻ ፍልስፍና) ተብሎ የሚጠራው የፕሮግራሚክ ፍልስፍና አባት ነው። Cynic (ውሻዊ) የሚለው የወል ስም ዛሬ በአራቱም ማዕዘናት በፕሮግራሚክ ለሚተባበሩ፣ አቅጣጫ ጠፍቶባቸው በነሲብም ሆነ በደመነፍስ የሚራመዱትን የገዛ አእምሮአቸው ግዙቶች ለሆኑ የዘመናችን እምነት አልቦች የተሰጠ መጠሪያ ሆኗል።

ዴሞክራሲ የጥንታዊት ግሪክ ስልጣኔ የፕሌቶን ዲያሎጎች ጸንሶ በወለደባቸው፣ የሰው ልጅ አእምሮ መስኮት በሰፊው ተከፍቶ በነበረባቸው በነዚያ ዘመናት የኖረ ነው። ዴሞክራሲ በማህበረሰቡና በማህበራዊ ስርዓቱ ላይ የነበረውን ተቃርኖ ለማሳየት በሚል በበርሚል ቁራጭ ውስጥ ከሚጸየፈው ማህበረሰብ የዕለት ጉርሱን እየለመነ ይኖር የነበረ ግሪካዊ ፈላስፋ ነው። ህይወትን በዚህ መንገድ ሊመለከት የተገደደበትን ሰብብ ለማወቅ ስለዴሞክራሲ አስተሳሰብ ሊናገር የቻለ አንድም የፅሁፍ ሥራው አልተገኘም። ይሁንና ህይወቱ ራሱ አንድ የሚነግረን ነገር አለ።

አንድ ጊዜ ዴሞክራሲ በቀትር ኩራዝ ይዞ ገበያ ወጣ። የአቴና ሰዎች «ምነው ወዳጆችን ዴሞክራሲ፣ በጠራራ ጸሐይ በኩራዝ ምን ጠፍቶበህ ትፈልጋለህ?» ቢሉት «ሰው ጠፍቶብኝ እየፈለግሁ ነው» ሲል መልስ ሰጠ።

በሌላ ጊዜ ታላቁ እስክንድር የአቴና ከተማን ተቆጣጥሮ ዝናውን ሲሰማ የኖረውን ዴሞክራሲን ለማግኘት ያስባል። ወዳለበት ስፍራ ውሰዱኝ ብሎ ዴሞክራሲን ከሚያደርግበት የበርሚል ጉማጅ ደረሰ። እንዲህ ሲልም ጠየቀው። ወዳጄ ዴሞክራሲ ስላንተ በዝና እጅግ ብዙ ሰምቻለሁ። በዓለም ላይ የፈለግሁትን ማድረግ የምችል ነኝና ምን እንዳደርግላለሁ ትወዳለህ?» በዚህ ጊዜ ዴሞክራሲ መለሰ «አንድ ነገር ብቻ እለምንሃለሁ፤ ከነስጦታህ ከፊቴ ዘወር በልልኝ። የምሞቃትን ጸሃይ አትጋርደኝ።»

ታዲያ ዴሞክራሲ በበርሚል ጉማጅ ውስጥ ይኖር በነበረ ወቅት አቴና አንድ ዘመናችንና እንደምንኖርባት ከተማችን ጎዳና አዳሪ ወጣቶች መንገዷን ሞልተው ፈሰሰው ቢሆን ኖሮ ምናልባት ዴሞክራሲን ከመንገድ አዳሪው መንጋ ለይቶ ማግኘት አስቸጋሪ ይሆን ነበርና የፍልስፍናውን ሃሳብ የሚያስጨብጥበት ሌላ መንገድ መፈለጉ አይቀርም ነበር ቢባል ስህተት አይሆንብንም። አዎ ሲኒሲዝም በስነልቦና ሃኪሞች የሚመረመር ከሊኒካል በሽታ ነው። በማይጨበጥ አስተሳሰብ መንፈሳቸውን ተሰንክለው፣ የራሳቸውን ዳቦ ማፍራት ተስኟቸው የሌላውን ራት እየበሉ እስከ ዕለተ ሞታቸው ግብናቸውን የሚጎትቱ፣ ያገርና የማህበረሰብ ሽክምቶች በረከሱበት በዚህ በኛ ዘመን የዴሞክራሲ ሲኒክ ፍልስፍና

ያስፈልገን እንደሆነ ገና አልተገለጠልኝም። የኛው ዴሞክራሲ ስብሐት ገብረእግዚአብሔር ግን ዘልቆ ላልመረጠው የህይወቱ ከፊል ገጽ ወጥ ፍልስፍና የሌለው ዴሞክራሲ ያስመስለው ነበርና ነው የግሪኩን ዴሞክራሲ አስተሳሰብን ማንሳቱ። ግማሽ ዘመኑን ያሳለፈበት የተረት ሰፈሩዋ ዛጋባ ከዴሞክራሲ የበርሚል ጉማጅ እጅግም አትሻልም። እስከማውቀው ድረስ አሁንም ግማሽ ዘመኑን ያሳለፈው ልክ እንደ ዴሞክራሲ ሁሉ ከልመና በማይሻል የለት እንጀራውን (እረቂና እጽ-ፋርሱን) የሚሸፍንበትን ሽራፊ በመቃረም ነው። በእርግጥ በየሳምንቱ በየጋዜጦቹ ከሚጽፋቸው ትርጉምና ፋይዳቸውን ለመረዳት የሚያስችላቸው በንቀትና በድፍረት ለተሞሉ አብዛኞቹ በሃሺሽና ባረቄ በነፈዝ አእምሮ ሳለ ለሚጽፋቸው በነውር የተለወሱ ጽሁፎቹ ደመወዝ ይቆረጥላታል። አልፎም የቀድሞ መጽሐፎቹን፣ አንዳንዴም የጋዜጣ ጽሁፎቹን ጭምር በመጽሃፍ አስጠርዞ እንዴ «እንደወጣ» እንዴ «እንደወረደ» እያለ በመሸጥ ጥንዝብ ያገኝ እንደነበር አውቃለሁ።

ይሁንና ገንዘብ ባገኘ ጊዜ ገሚሱን እንደርሱ ከዘለዓለማዊ የፋይናንስ ቀውስ እየዳከርን በቃርሚያ ለምንኖር ያካፍለናል። እኛም በተራችን ኪሳቾን ሲያገግም ብድራችንን ለምንከፍል ባልንጀሮቹ መሆኑ ነው። ቀሪውን ከርሱ ጋር በዚሁ ዘለዓለማዊ ቀውስ ውስጥ ለሚኖር ቤተሰቡ ያቃምሳል። የተረፈችውን በአረቂ በጫትና በዕጽ ፍጆታ ስለሚጨርሰው ተመልሶ በዚያው በኖረበት የቃርሚያ ኑሮ ውስጥ ተዘፍቆ የምናገኘው በጥቂት ቀናት ውስጥ ነበር።

የሲኖፑ ዴሞክራሲ የኛው የርባገረዱ ዴሞክራሲ ልዩነታቸው ግልፅ ነው። የሲኖፑ ዴሞክራሲ በድህነት ሲኖር በራሱ ሚዛን በአካልና በመንፈስ ሙሉ የሆነ ሰው ለመፍጠር ያልቻለችውንና አንድ ሙሉ ሰው በጠራራ ጸሐይ በኩራዝ ፈልጎ ያጣባትን ዓለም ከነጓዚ ተጠይፎ በፍልስፍናው መፈተኑ ነበር። የኛው የርባገረዱ ዴሞክራሲ ግን እንደዚያ አልነበረም። አገራችን ካፈራቻቸው ወጣት ልጃገረዶች ውበትና ሙቀት አንስቶ አጋፋሪ እንደሻው ማልዳ እስከትወጣ እስከሚናፍቋት ጀምበር ድረስ፣ እንዳታልቅበት በስስትና በፍቅር ዓይን እየጣፋጩን እንደሚልስ ስስታም ልጅ ህይወትን በስስትና በጉጉት ግለኛ ደስታን በማነፍነፍ ያሳለፈ ነበር። ያለ ማህበራዊና ቤተሰባዊ ሀላፊነት በዝመትና በአልኮል ተነክሮ ለመኖር ከነበረው የማያወላውል አቋሙ ከሚመነጭና በዚሁ ሰብብ ከሚታይ ያኗርና ያስተሳሰብ ልዩነት በስተቀር ከማህበረሰቡ ጋር ምንም ዓይነት ማህበራዊ ተቃርኖ አልነበረውም።

አብሬው በነበርኩባቸው ጥቂት ዘመናት እንደታዘብኩት የሰብሃት ድህነት ነግዶ ለማትረፍ፣ ለመሸም ለመሸለም የሚያስችለውን ዲሲፕሊንና ትጋት ከማጣት የሚመነጭ ነው። በውስጡ ማህበራዊ ሀላፊነት ባለመኖሩና በአራሳ

ወዳድነቱ ምክንያት ሊደርስባቸው ባለመቻሉ ተገዶ የመጣበት እንጂ እንደ አቱናው ዴዎጋን በማህበራዊ ትጋትና ዲሲፕሊን ላይ ፍልስፍናዊ ጥያቄ ስለነበረው ከቶም አይደለም፡፡

ሰብሃት ምንም ሳይሰራ፤ የራሱን የሞራል እንዳ ካነካከተ የስንፍና መንፈስ በሚወለዱ የምንግዴ መጣጥፎችና ባደንዛዥ ወጎች ማህበረሰቡን እያፈዘዘ የኖረ ሰው ነው፡፡ ለሚያቀርባቸው ፅሁፎች በቂ ገንዘብ እየተከፈለው፤ ወጣት ሴቶችና አረቄውን ከጎኑ አስቀምጦ ከመኖር ውጭ የሚያልም አልነበረም፡፡ በዚሁ አይነት ዘለዓለማዊ ህይወት እንዲኖር ቢፈቀድለት የሚመኝ ከዚያ ባሻገር እምነትና ፍቅር ሞተው የተቀበሩበት የሚንጠራወዝ መቃብር ነበር፡፡ ንባብ ሆነ ስነጥበብ ለሰብሃት የሰው ልጅ ራሱንና ህይወቱን ሲፈትሽ የኖረባቸው፤ በጊዜና በታሪክ ውስጥ ከዘመነ እንስሳ ወደ አማልክትነት ለመራመድ የህይወትን ምስጢር የመረመረባቸው መሳሪያዎች አይደሉም፡፡ ንባብና ሥነ ጥበብ ለሰብሐት እድሜ ዘመኑን ሲወስደው እንደኖረው ዕፀፋርስ ያሉ ህይወትን አለዝቡ፤ ህሊናን አስተኝቶ በስንፍና ሃሴት ውስጥ ለመዘፈቅ የሚያገለግሉ አደንዛዥ ዕቦች ናቸው፡፡

ስለዚህ የሰብሃት የድህነት ኑሮ ከስንፍናና ድሎት ወዳድነት የመነጨ እንጂ ከቶም የብህትውና አልነበረም፡፡ ብህትውና ብቸኝነት ነው፡፡ ብህትውና ከዓለም በላይ የሆነውን የህይወት ትርጉም ፍለጋ ዓለምን ከነጓዟ በህይወት ሳሉ መሰናበት ነው፡፡

እንደ ሰብሐት ያሉ ከስንፍና ጋር የቆረቡ ባህታውያን አእምሮአቸው በሀላፊነት ሽክም እስካልተጫነ ድረስ ስጋዊ ድሎት ቢጎድልባቸው ግድ የላቸውም፡፡ እንዲህ ያሉቱ ባህታውያን የአገርና የህዝብ ሃላፊነት እንወስዳለን ብለው ወይም የሰልጣን ናፍቆት አስከሯቸው በመንግስት ሃላፊነት መንበር ላይ የሚቀመጡ፤ ወይም ነግደን እናተርፋለን ብለው ለማይደረስበት የህልም ዓለም ድል የሚደክሙ፤ ወይም ማህበረሰቡን በሳይንስና በግብረገብ እንቀርጸለን ብለው የሚዋትቱ፤ አሊያም ደግሞ ዓለምን የሚያክም ወይም የሚመረምር ብለው የሚወጡ፤ አሊያም ለመውለድ እንጠበባለን ብለው በፈተና ውስጥ የሚገቡ... ፍልስፍናና ጥበብ ለመውለድ እንጠበባለን ብለው በፈተና ውስጥ የሚገቡ... ሁሉ (እንዳንዶቹ ላዩን በምሑት የሚኖሩ ቢመስሉ እንኳ) በሃሳብና በመንፈስ ሽክማቸው ከባድ መሆኑን ስለሚያውቁ ለስጋዊ ምክንያት ብለው ከስንፍናቸው የሚያገኙትን የመኝታ ሰላም አሳልፈው መስጠት አይፈልጉም፡፡

ሦስት - ሰብሐትና ጸጋዬ አንጸራዊ እይታ

«አሳት አመድ ወለደ...» ይላል ጸጋዬ ስለ የነርሱን ትውልድ፡፡ ትውልዱን የሚያነፃፅረው ድፍን አፍሪካን ቀጥቅጠው፤ አስገብረው ሲዘርፉና ሲያዋርዱ

ከኖሩ ነጮች ጥርስ ለማዳን ሲተናነቅ፣ በዚህች ምድር ተራሮች ደመገ አንድ ወንዝ ሲያፈሰስ ዘመናትን ከተሻገረው የቀድሞ ትውልድ ጋር ነው።

«አሳት አመድ ወለደ...
...አባቴስ ወንድ ወለድኩ ይበል
ወለድኩ ይበል ይበል በቃ
በምላሱ እሚያመረቃ
ወኔው ባረቄ የሚነቃ
ልቡን በቧልት የሚደቃ...»

ጸጋዬ የሚወቀስባቸው ብዙ ጉዳዮች ቢኖሩም ከሰብሐት ከሚለዩት ቁምነገሮች አንዱ በግጥሞችና በቴአትሮች ውስጥ የምንሰማቸው የንሰሃ ጽሑፎች ናቸው። ለዚያውም በዚህ ግጥም ንሰሃው ስለትውልዱ የተገባ ንሰሃ እንጂ አርሱ ራሱ በቧልትና ባረቄ ግሳት የሚወቀስ ሆኖ አይመስለኝም። እንደዚያም ሆኖ አንድ ሰብሃት ያሉትን የዚያ ትውልድ ሽንፈቶች ከራሱ ቀላቅሎ በየጊዜው በራስ ወቀሳ ንሰሃ ድምጽ ማንሳቱ ዘወትር የተለመደ ነበር፡-

«ቤተ-ክህነትን በዕፁ-ፋርስና በአብሽ ትፋት ያልኮሰኩሁ የደባትር እጣቢዎች ዛሬም በጫት ዶካኪ ትፋት የመድረክ አልኮስኳሾች ተተክተዋል...» ይላል። በህሁ ወይም ፐፑ ቴአትር ላይ ደግሞ... ከቤተክህነት ድብትርና መተት አስተሳሰብ ያልተላቀቀ ዘመናዊ ነኝ ሲል ቅጠል በጣሽ «ቴክኖክራት ጠንቋይ ጨሌ ጣይ...» የሆነ ለአደራ የማይበቃ ትውልድ ከራሱ ያነሰ «በዕምነቱ አይጥ ያከለ» የወደቀ ትውልድ እየተካ ቁልቁል የምንወርድበትን የውድቀት አዙሪት በምሬት ሲመሰክር።

በእናት አለም ጠኑ ቴአትር፣ ባገር የምትመሰለው እናት አለም ጠኑ «ሽከሜን ይሽከምልኛል፣ ጋሪዬን ይጎትትልኛል። ይመራኛል» ብላ ተስፋ አሳድራ መራ ብላ የሰየመችውና ቆይቶ «ሞሮ» የሆነው ጅሉ ሞሮ የዚያን ዘመን የነፈዘው የደብተራ ትውልድ ተምሳሌት ነው። ሞሮ «እናቴን ያገባ ሁሉም አባቴ ነው» እንደሚሉት በመድረክ እንደወከላቸው እኩሮች ግፍ እያየ «ግርፍ እየቆጠረ እስከ አርባ መቁጠር የተማረ የእንባ ጋኑ ደርቆ ትውኪያ እንጂ እንባ የማይወጣው» እምነት ፍቅር አገርና ሰው በውስጡ የሞቱ ነፈዝ ነው። የቁም መት ነው። በጸጋዬ ሳታየር ሞሮ አይኖቹ ግፍ ማስተዋል የለመዱ ስሜቱ ከውስጡ የቀዘዘ ትፋት በቀር ህይወት የማይወጣቸው የዘመኑ ምሁራን የመድረክ ውክልና ነው። ደህንና ጸጋዬ ራሱን ከዚህ ቤተሰብ ነፃ አያደርግም የዘመኑን በሽታ ያውቃል። ከበሽታ የመፈወስ የመጀመሪያ ምዕራፍ በሽታ መካድ ሳይሆን ማወቅና መጋፈጥ መሆኑንም ያውቃል። የርሱ ትልቅነት

ላይ ነው። እንደ ስብሐት ያለው ደግሞ በሽታውን በትውልድ ደም ስር እያሰራጨ፤ ሞት እየተነፈሰ፤ ያረቄ ግሳቱን ቢድፍረት አሳትሞ ያከፋፍላል።

የጨዋ ምክር ብዬ ስለማ የኖርኩት «መንጋጋ ሙሉ የኮሾ ሲጋራ ጢስ» መሆኑን ያወቅኩት ውዬ አድሬ ነው ይላል አርበኛው ደምበል ስለጨዋ ምክር የዘመኑ ሊሂቃን ሊያስተምሩት ሲሞክሩ። እንዲህ እንደኛ።

በእናት አለም ጠኑ ቴአትር አርበኛው ደምበል «አባቶቻችን ልባም እኛ አፋም» እያለ ነው ከዘመን መርገምት መላቀቅ ያቃተውን የነርሱን ትውልድ ዕጣ ፈንታ በእርሮ የሚነግረን። እንደ ስብሐት ያለው ደግሞ እንኩዋንስ በውድቀቱ ሊያዝንና ለራሱና ለትውልዱ ንስሃ ሊገባ ጭራሽ እንደ እሪያ በትፋቱ ላይ ሲንከባለልና በዚህም ሲከበርበት በሃዘን እናስተውላለን። ለአገር ግድ የለኝም፤ ለትውልድ ግድ የለኝም፤ ለፍትህ ግድ የለኝም፤ ለነፃነት ግድ የለኝም... ብሎን ሲያበቃ ለሰው ልጅ ግድ አለው ይሉናል የስብሐት ዜና መዋዕል ዘጋቢዎች።

ጸጋዬ ለቴዎድሮስ፤ ለጴጥሮስና ላለፈው የእምነትና የጽናት ዘመን በጽሁፎቹ ትንሳኤ ለመስጠት ግራ ቀኝ ተገድግዶ ሲያምጥ ስብሐት በእምነትና በአርበኝነት በልበ ሙሉነት ይሳለቅ ነበር። እናንተ አርበኞች አባቶቻችሁን ማከበር ብትፈልጉም ማምለክ፤ እኔም መሳለቅ መብቴ ነው ይለን ነበር። ለኔ «እናቴን ያገባ ሁሉ አባቴ ነው» ይለኝ ነበር። ስብሐት በፋሽስት ኢጣሊያን ዘመን ደርሶ እንዲህ እንደዛሬው ያለ የተማረ «ሊቅ» ሆኖ ቢሆን ኖሮ የግራዚያኒ ቱርኮማን ከመሆን አያፈገፍግም ነበር። ከድል ማግስት ደግሞ ተመልሶ ታዲያ ምን ነውር አለው ባለን ነበር። ኋላ «እናቴን ያገባ ሁሉ አባቴ ነው» ማለት ሌላ ምን ፍቺ አለው?

በ1953 ስብሐትና ተስፋዬ ገሰሰ ለትምህርት ተልከው አሜሪካ ሳሉ የታህሳሱ መፈንቅለ መንግስት አመጽ ይነሳና አገሪቱ ትበጠበጣለች። ተስፋዬ ገሰሰ በአገሩ ምን እየተካሄደ እንዳለ ለመረዳት በየጋዜጣው የተዘገበውን ያገለገጣል። በዚህ ጊዜ ስብሐት የነበረውን ግድ የለሽነት በመደንገጥ የተመለከተው ጓደኛው፤ አንድ ሰው ቢያንስ ወዳጆቹና ቤተሰቦቹ ያሉባት አገር በጦርነት ስትናጥ እንዲህ ያለ ግድየለሽነት ማሳየቱ ገርሞት ይጣላዋል።

በሌላ ጊዜ ስብሃትና ጓደኞቹ ከውቤ በረሃ ሰክረው ሲመለሱ የስድስት ኪሎ ሃውልት ጋ ይደርሳሉ። ከመሸተኞቹ ምሁራን አንደኛው የስድስት ኪሎን ሃውልት የቁም ሃውልት በመሆኑ እንደማይወደው ይናገርና ሱሬውን ፈትቶ ሃውልቱ ላይ ካልተጸዳዳሁ ብሎ ያዙኝ ልቀቁኝ ይላል። ስብሐት ይህን የሚገልጸው በተለመደውና «ናቹራሊዝም» ያስተማረኝ ጥበብ ነው በሚለው ጸያፍ ቋንቋ ነው። ስብሐትና ሌሎቹ ባልንጀሮቹ ሃሳቡን በመጸየፍ ሳይሆን

ምናልባት ጊዜ ላለማባከን ሲሉ ጓደኛቸውን እሱ ብቻውን ሱሬውን ፈትቶ ከሚጸዳዳ በጋራ ሃውልቱ ላይ ሸንተው ለመሄድ ያግባቡትና በዚህ ድርድር ሱሬውን አውልቆ ስድስት ኪሎ ሃውልት ስር ነውሩን ከመጣል ታግሶ ባንድነት በሃውልቱ ላይ ሸንተው መንገዳቸውን ይቀጥላሉ። «ሌቱም አይነጋልኝ» የተባለውን የሰብሃት ልቦለድ ከፈጠሩ በማስታወሻው ከትቦ ካቆያቸው የዘመነ መሸታ ገድሎቹ አንዱ ይህ ለጤነኛ ሰው ለመናገር ቀርቶ ለማሰብ የሚቀፍ ድርጊት ነው። ዓለማየሁ ገላጋይ ይህን ከማድረጋቸውና በ«ሌቱም አይነጋልኝ» ለኛ በንቀትና በድፍረት ከመተረኩ ታላቅ ጥብብና ፍሬ ነገር እንደምንሸምት «ህይወትና ክህሎት» በተሰኘ መጽሐፉ ያውርጥ ሊቃውንትን እያጣቀሰ ያስተምረናል። ሰብሐት «ናቺራሊዝም» ያጸጸፍ ሰልቴ ሳይሆን የኑሮ ሰልቴ ነው። ሰብሃት በባለጌው በባለጌ ሲናገርና ሲጽፍልን ሳይሆን ብልግናን በኩራትና በድፍረት ሲኖረው፣ የኖረውንም ብልግና በድፍረትና በንቀት ሲዘግበው ነው ያስተዋልነው።

ጸጋዬ ገብረ መድህን «ጴጥሮስ ያቺን ሰዓት» የሚባለውን ሰለሃገሩና ሰለአምነቱ ሲል አይኖቹ ሳይሸፈኑ ሞትን በሙሉ ልብ ስለተጋፈጠ አንድ ኢትዮጵያዊ ህይወት የጻፈውን ቴአትር ባንድ ሌሊት ጽፎ ለመጨረስ ምክንያት የሆነው አንድ እንደሰብሐት ያለ ነውረኛ ያገር ጉድፍ በሃውልቱ ላይ ሲሸና በማየቱ ነበር። ሰውዬው ሃውልቱን «ድንጋይ ነህ» እያለ ሲሸናበት በማየቱ ፀጋዬ ከቆሻሻው ሰው ጋር ተናንቆ ሲያበቃ ድንጋይ የተባለውን የመታሰቢያ ሃውልት ባንድ ሌሊት ሁለተኛ ህይወት ሰጥቶት አደረ። እንዲህ ያሉ ፍቅር እምነትና ጽናትን ላገርና ለትውልድ ትተው ሞትን በልብ ሙሉነት የተጋፈጡ አባቶች እንደነበሩን ላልሰማን በእምነት ረሃብ ለቆረፈድን ለኛ፣ ድንጋይ የተባለውን «የቂም ሃውልት» በቴአትሩ ሁለተኛ ልደት ሰጥቶ ሊያስተዋውቀን ሲቃትት እነሱበሐት በግፍ የተጨፈጨፉ ኢትዮጵያውያንና ያ ድርጊት ጨርሶ እንዳይረሳና መጪው ትውልድ ተዘናግቶ የአገር ነፃነት መልሶ ከቅኝ ግዛት ባርነት እንዳይወድቅ ለመታሰቢያ በቆመ ሃውልት ላይ የመሸታ ቤት ፍልስፍናቸውን እየጓጎሩ ያረቁ ማጣሪያቸውን ይሸኑ ነበር።

በርግጥ ማንም ሰካራም ነውሩን በየመንገዱ መድፋቱ የተለመደና የኖረ እውነት ነው። የሚያስገርመው እንዲህ ያለው ነውር በስነ ጽሁፍ ወግ ተጠርዞ ተጽፎ ሲሸጥና አገር ሲሻማበት ማየት ነው። ይህ የሚያሳየው አገራዊ ማንነታችን ምን ያህል በውስጣችን እየከሰመ እንዳለ ነው።

የሚያስገርመውና የሚያሳዝነው ነውሩን በድፍረት ባገርና በትውልድ ላይ የሚደፋው ይሉኝታ ቢሰ የስነጥበብ አርበኛ ሆኖ ገድሎ ሲተረክለት ማየት ነው።

..... መልከዐ-ሰብሃት.....

የሚያስገርመውና የሚያሳዝነው መሸተኝነትና ሴሰኝነት የሚያስመካ ግብር ሆኖ በድፍረት ተጽፎ ተጠርዞ የወጣቶ ወንጌል ሲሆን ማየት ነው።

በግብዝነት የምናወድሳቸው አባቶቻችን እንዲህ ያለውን ደፋር በህይወት ኖረው ቢያገኙት ከውጪው ቅኝ ገዥ ጠላት አስቀድመው ባስወገዱት ነበር።

አራት - ሰልጥነን ንቀን አልፈነው የይሉኝታን መቀጣጫ..

«...ጋሼን ሲኮንኑት መኖርን አላወቀበትም በሚል ስሜት ነው። እርሱ ደግሞ እነርሱን እርሳቸው ነው የሚለኝ» ይላል ዘነበ ወላ በ«ማስታወሻ»ው ላይ። እውነቱን ነው የሰብሃት የብልግና ነጻነቱ የሚመነጨው በማንም አስተያየት አለመነቅነቁ ላይ ነው።

ስለሰብሃትና ስለህይወት መንገዱ የነበረኝን ሃሳብ በ'አፈሻል' በጽሁፍ ጽፌው ባያነበውም አብረን በነበርንባቸውና በመጨረሻም በአስተሳሰቡ በእምነትና በህይወት መንገድ እየተራራቅን ሄደን ጭርሰን መገናኘት አስከቆምንባቸው አመታት በተለያዩ ጊዜአት፣ በተለያዩ መንገዶች እያነሳሁ ከሰብሃት ጋር አውርጄአቸዋለሁ። ሰብሃት በርሱ ላይ ለሚሰነዘሩ አሉታዊ ሃሳቦች ሁሉ ግድ የሌለው በመሆኑ ይሁን ወይም ግድ የሌለው ሆኖ መታየት ስለሚፈልግ (ምክንያቱም ለሚያደንቁትና ለሚያከብሩት ግድ ካለውና የራሱን መወደስ የርሱ ባልሆነ ዲሲፕሊንና በትጋት በዜና መዋዕል መልክ ለሰባት አመታት በየሳምንቱ እየተገኘ እስከማስመዝገብ ድረስ ግድ ካለው በርሱ ላይ ስለሚነሱ ፈታኝ ጥያቄዎች ግድ የለውም ማለት ስለማይቻል ማለቱ ነው) ወይም ደግሞ «ማንም የማንንም ህይወት የመዳኘት ወይም የመተቸት መብት የለውም» ብሎ ስለሚያምን ምክንያቱ በግልጽ ባይታወቅም በማንም የህይወት መንገድ ላይ የእውነትም ሆነ የሽንገላ ውዳሴና አድናቆት በቀር የተቃውሞ አስተያየት ሲሰጥ ወይም ሲተች ሰምቼው አላውቅም። ያለመነካካት ፖሊሲ አንዱ የሰብሃት ሃይማኖት ነው። አትድረስብኝ፣ አልደርስብህም እንደማለት።

ሰብሃት ይህን ብቻ ሳይሆን የራሱን መንገድ ትክክለኛነት ለማስረዳት ሲደክም ወይም ደግሞ ይህን መንገድ ለመምረጥ የተገደደበትን ሰበብ ለማብራራት ሲሞክር ተሰምቶም አያውቅም። ሌላው የሰብሃት ያልተጻፈና የማይነገር ሃይማኖታዊ ፍልስፍና «ህይወቴን ለኔ በሚያስደስተኝ መንገድ የመኖር መብት አለኝ፤ አንተ የራስህን ህይወት እንደተመቸህ ኑራት። ማንም በኔ ህይወት ገብቶ ዳኝነት የመስጠት መብት የለውም። አለኝ የሚል ካለም መወደስ ከሆነ መልካም፣ ዝንተ ዓለም ተቀምጬ አዳምጠዋለሁ፤ ወቀሳና ጥያቄ ከሆነ ግን የምስማበት ጆሮ የለኝም። እኔም ስለማንም ህይወት ግድ የለኝም» የሚል ይመስላል።

በሰብሃት አለም ወግና ተረት፤ ቀልድና ጨዋታ ማዳመጥ እንጂ ውይይትና የሃሳብ ግጭት እምብዛም ስለማይመቸው ስለ ህይወት ፍልሰፍናው ለመረዳት የሞከርኩባቸው የውይይት እድሎች ሁሉ አንድም በቸልታ አለዚያም በቀልድና በጨዋታ እየተዘለሉ ያልፉ ነበር። ዛሬ ስብሐት በህይወት ኖሮ ይህን ጽሁፍ ቢያነበበው ኖሮ ባገራችን ሊቃውንት ወግ በተለመደው የአዋቂ ቸልታና ንቅት እንዲህ ያለ ሃሳብ መጻፉንም ያልሰማ ያህል በዝምታ ያልፈው ነበር ብዬ አገምታለሁ። ስለዚህ ይህ ጽሁፍ ስብሐት በህይወት በሌለበት በመጻፉ የጎደለው ነገር ያለ ሆኖ አይሰማኝም።

«በሰየጠኑትማ ዘንድ አንዱም የባላንጣ ዘዴ ባዕዳን ሥውር መንገድ የዘመናዊ ጦር መሳሪያ ነው ታዳጊ አገር ለማንጋደድ እምነቱን ለማወናበድ ያንድን ትውልድ የልም አቅጣጫ ወደፊት ሳይሆን ወደታች አመንምኖ ማቀጨጫ ቢልህ ፈጠ በግልምጫ ለሀሊናህ ማጋለጫ ናቀው እርግፍ አርገህ ተወው ቴህ ብጤው ጋር አትንጫጫ ሰልጥነን ንቀን አልፈነው የይሉኝታን መቀጣጫ.....»

በዚህ የጸጋዬ ገብረ መድህን ውብ ቅኔ ውስጥ የምንሰማው የንስሃ ድምጽ ያገራችን «ጠቢባን» የተከታዩን ትውልድ ጥያቄ እንደዋዛ ሲያሳልፉ የኖሩበትን መንገድ ነው። የልጁን የህይወት ጥያቄ የመመለስ የሞራል ብቃት ያለው መምህር ጥያቄ የሚያነሱ ልጆቹን «እርሳቸው» ብሎ አግድሞ የሚሄድ አይመስለኝም። አንድ መምህር ስለኔ ህይወት አይመለከትህም፤ ስላንተም ህይወት አይገደኝም ካለኝ በኋላ አነበብኩ ከሚለውና ከሚጽፈው ስንክሳር ምን እንደምጠብቅ አልተገለጠልኝም።

በክርስትና የንስሃ አባት፤ በሂንዱ ሃይማኖት ደግሞ «ጉሩ» በምዕራባዊ ባህል «ሮል ሞዴል» የሚባሉ የመንፈስ አባቶች አውቀውት እንደ ስብሐት ያሉት ለማንም ግድ የሌላቸው ዳተኞች ደግሞ ሳያውቁትም ቢሆን የዝ ህይወታቸውን ሲኖሩ በተለይ በወጣቱ ትውልድ ላይ ጥላቸውን ማሰረፋቸው አይቀርም። የስብሐት ጥላ ከነበሩት ግርማ ጀምሮ ራሴን ጨምሮ ባሴ ሃብቴና ደምሴ ጽጌን የመሰሉ ከፍ ያለ የመረዳት አቅምና ሰፊ የንባብ ልምድ ካላቸው ወዳጆቹ እንስጥ ለጋ እእምሮና ሁሉን የሚያምን ቀና ልብ ባላቸው በርካታ ወጣት ወንዶችና ሴቶች ልጆች ላይ ወድቆ ገሚሱን ሲያስቃኝና ሲያነሆልል ገሚሱንም በጊዜ ብዛት በቀስታ ሞራላቸውን አንቅዞ አፍዝዞ ሲጥላቸውም አይቻለሁ።

የሰብሐት «ቆሎ ተማሪዎች» ወይም «ያረቂ ተማሪዎች» ሳለን መምህር እንደ ተነካበት ደቀመዝሙር በታላቅ የመቆርቆር ስሜት እንዲህ ላሉ ጥያቄዎች ማንሰጠው መልስ «እርሱ ህይወቱን ለራሱ ኖረ እንጂ ተከተሉኝ ብሎ ማንንም ጠርቶ አያውቅም። አንተም የራስክን መንገድ የመምረጥ መብትና ግዴታ የራስህ ነው» የሚል ነበር። ይህ መቼም ድንቅ ነገር ነው። በዚህች ተጠጋግተንና ተፋፋን በምንኖርባት ዓለም ያንዳችን ሃሳብና ህይወት ሌላችንን የማይነካ ቢሆን ይህ ፍልስፍና እውነት በሆነ ነበር።

ይሁንና በዚህ ጽሁፍ ግብ የማድረገው ባለፉት የድካምና የሽንፈት ዘመናት «ሮል ሞዴል» አድርገን የወሰድናቸው ጀግኖቻችንን በትንሳኤ ዘመን ሮል ሞዴሎች መቀየር ካልቻልን ራሳችን የራሳችንን የመውጫ መንገድ የምንቀይስ መሃንዲሶች መሆን እንደሚበጀን ያለኝን እምነት ለማካፈል ነው። በተለይ እንደኛ ዘመን፣ አሰራ ሁለተኛ ክፍልን አጠናቆ ለዓመታት መንደር በመዋል ብዛት በጫትና በአረቂ ቤት ፍልስፍና ከመናወዝና የሙት ዘመን ፈላስፎች ደቀመዝሙር ከመሆን ዘመን ለታደጋቸው ወጣቶች የፅሁፌ ግብ የጋራችን ነው።

አምስት - ጤም መልዓክ

ዓለማየሁ ገላጋይ «ስብሐት ገብረእግዚአብሔር ህይወትና ክህሎት» በሚለው መጽሐፉ ከረጅም ዘመን ጉዞ በኋላ እድሜ «በሽበት የተከበበውን የጤም መልዓክ መልክ መማረክ እንደተሳነው ያስታውቃል...» ይላል። ስብሐትን በተዋወቅሁባቸውና አብረን በቆየንባቸው የመጀመሪያዎቹ ዘመናት በስብሐት ገጽና እንደ ሃር ጢሙ በለሰለሰ ባህሪው ውስጥ ያየሁት ይህን «ጤም መልዓክ» ነበር። ያለውን ቆርሶ የሌለውን ተበድሮ የሚቅም የሚያጤስበት ላጣ የመንፈስ ልጁ ያካፍላል። ማንንም በምንም ምክንያት ሲጻረር አይሰማም፤ በህይወት ተሸንፈን ወድቀን ሳለን አሸናፊነታችንን በጣፈጠ እንደበቱ ከሊቃውንት ማራኪ አባባሎች እያጣቀሰ ያልሆነውን ናቸሁ ሲል ያሳምናል።

አሸናፊነታችንን አላምን ካልነው ማንም ሰው ለውድቀቱ ተጠያቂነት እንደሌለበትና በሃላፊነት ራሳችንን መውቀስ እንደማይገባን በልዩ ጥበብ ያስረግጥልናል። ለርሱ ሁሉ አኩል ነው። በስብሃት ዘንድ የሰው ትልቅ ሆነ ትንሽ የለውም። ስለዚህ ከርሱ ጋር ስንሆን በኑሮ ደረጃ ይሁን በገቢ፣ በትምህርት እርከን ይሁን ባለባበስ ወይም ደግሞ ባስተሳሰብ ከኛ በሚልቁ አንሳቀቅም። ነጋ ጠባ እየነዘነዘ፣ ቀን በሃሳብ ሌት በህልም የቆልቁለት መንገዳችንን አደጋ እያመላከተ የሚሰቃየንን ህሊናችንን በለሰላሳ ተረፉቹ እየባበለ ያስተኛልናል። ታዲያ እንደዚያን ዘመኖቹ እኛ፣ ከወደቀበት መነሳት

የሰማይን ያህል ለራቀው፤ ሌላ አማራጭ ያለ አይመስልም፡፡ ውድቀትና ሰንፍጥና የሊቃውንት ዕጣ ፈንታ፤ መትጋትና መድከምን የደንቆሮች ከንቱ ሩጫ አድርጎ የሚያሳየንና ለማንነታችን የሊቃውንትን መዛግብት አገላብጦ ህጋዊ ማረጋገጫ ከሚሰጠን ሊቅ (ሰብሐት) በላይ መልዓክ ከወዴት ሊመጣ ይችላል?

ይሁንና ይህን «ጠይም መልዓክ» የሚመራውን መንፈስ ምንነት ያስተዋልኩት ስለአውነት፤ ስለሀገር፤ ስለማህበራዊ ህመሞቻችንና ስለ ድህነት መንገዶቻችን... ለማወቅ የነበረኝ ጉጉት ከውስጤ እየደከመ፤ እየመነመነ መጥፋት ሲጀምር ነበር፡፡ ወይ አልሞቅ፤ ወይ አልበርድ ብለኸኛልና ከአፈ አውጥቼ ልተፋህ ነው እንደተባለው ቤተክርስቲያን በውስጤ የነበረው በሃይል የተሞላ ህይወት ናፋቂ ስሜት በዝግታ መፍዘዝ ሲጀምር፤ ገሞራዊ የወጣትነት ሃይልና ጉልበቴ፤ ቀስ በቀስ እየዛለ ሲመጣ በመገንዘቤ ነበር፡፡ ቅዠትም ይሁን ራዕይ ወደፊት ያራምደኝ የነበረው የወጣትነት ህልሜ እየከሰመ፤ ከዕለት ዕለት የማያቋርጡ የሱስ ጥሪዎችን ሲያስተናግዱና ራስን ሲካድሙ ውሎ የማደር አዙሪት ውስጥ መግባቴን ባስተዋልኩ ጊዜ ነበር፡፡

ያን ጊዜ ይህ «ጠይም መልዓክ» እንዲህ በሞት አልጋችን ላይ ተኝተን ሳለን እንደ ሞርፊን ማደንዘዣ ከሆነ መልዓክነቱ እርግጥ ቢሆን እንኳ ምናልባት መልዓክ ሞት ቢሆንስ? ስል ራሴን ጠየቅሁ፡፡ ከኔ ቀድመው በጠይሙ መልዓክ የመንፈስ መዳፍ ነፍዘው ቀዝዘው የጠፉ ባልንጀሮቼን የሁዋሊት ጥዩ «አምልጥ ሽሽ ከዚህ ለሰላሳ የሞት እጅ አምልጥ» አልኩት ለራሴ፡፡ ከዚያን ጊዜ ወዲህ የራሱን ልጅ ጨምሮ ሰማቸውን መጥራት ነውር ሊሆን የሚችሉ ብዙ ወጣት ሴቶችና ወጣት ወንዶች በዚህ «ጠይም መልዓክ» መዳፍ ውስጥ በቀስታ እየከሰሙ ገሚሶቹ መስራትና መማር አቅቶአቸው ሩሃቸውን እየሳቱ የለት ጉርሳቸውን የሚቃርሙ፤ በሚያውቋቸው ሁሉ ተሰልቸው የሰው ፊት እንደ ነበልባል እየፈጃቸው ዕለተ ሞታቸውን የሚጠብቁ የተማሩ ነዳያን ሲሆኑ ገሚሶቹ በወጣትነታቸው ከርሱ ከራሱ ቀድመው የህይወት መዝገባቸው ሲዘጋ በሃዘን አስተውለናል፡፡

አምስት - የተረት ሠፈር መነኩሴ

ሰብሐትን ለመጀመሪያ ጊዜ በአካል ያገኘሁት የደርግ ዘመን አብቅቶ አዲስ ሥርዓት በተተካባቸው በአሥራ ዘጠኝ ሰማኒያዎቹ መጀመሪያ አመታት ነበር፡፡ በዚህ ወደፊት የሚሆነውን ለመገመት በማይቻልበት የዳበሳ ጉዞ ወቅት የደርግን ክፉ ጊዜ ከፊሉን በእስር ቤት፤ ቀሪዎቻችን በተስፋ መቁረጥ፤ በፍርሃትና በዝምታ ያሳለፍን የሰፈራችን ወጣቶች ዋንኛ ተግባራችን በክርክርና በጋላ ውይይቶች ተጠምደን የሆነውን ለመረዳት የሚመጣውን ለመገመት ሲጥሩ መዋል ነበር፡፡ የታሰሩ አንደበቶች ያለገደብ ተፈትተው ተለቀው

በየጋዜጣውና በየመጽሐፉ ሁሉም ያሻውን በዘፈቀደ በሚናገርባቸው ያገራችንንና የራሳችንን የህይወት አቅጣጫ መረዳት ተስኖን ግራ በተጋባንባቸው በነዚህ ዘመናት በጫት ፍራሽ ላይ ተቀምጦ ወደው ያጡትን በንቃት ዓይን እየገረመሙ የሰማይና የምድሩን ምስጢር ሲያመሳጥሩ መዋል በተለይ በእድሜ ከኛ ዝቅ ባሉት አላዋቂ አከባሪዎቻችን ዘንድ ሞገስን የሚያስገኝ የዘመኑ ፋሽን ነበር።

በዚህ ጊዜ ነበር በሰፈራችን በሰድስት ኪሎ እንዲህ ያለን ወጣቶች ተሰብስበን ከምንቆዝምባት የፍልስፍና፣ የሰነጥበብና የፖለቲካ የመግት ገበያ ደርቶ ከሚውልባት የጫት ፍራሽ ጉባዔችን መሃል፣ ከዚያን ቀደም በጥቂት የታተሙ ስራዎቹ ብቻ በዝና የምናውቀው ሰብሐት ገብረእግዚአብሔር በአንዲት ጓደኛችን አስተዋዋቂነት የከብር እንግዳችን ሆኖ ከመሃላችን የተከሰተው። ሰውዬው በዕድሜ ከኛ ያባት ያህል የሚርቅ ቢመስልም መንፈሱ ካንዳንድ እኩዮቻችን ሳይቀር ለወዳጅነትና በቀላሉ ለመቀራረብ የሚመች ብዙ ያነበበና የጻፈ ሆኖ በማግኘታችን የተቀበልነው በጋለ መልካም ስሜት ነበር።

ታዲያ በዚያን ዘመን በቡድናችን ውስጥ ይደረጉ የነበሩ ወይይቶች የወጣትነት ግለት የተሞላባቸው ነበሩ። በተለይም በወቅቱ የፖለቲካ አጀንዳዎችና በየዕለቱ በሚከሰቱ አዳዲስ የታሪክና የፖለቲካ ክስተቶች ላይ በጋለ ስሜት እንወያይ ነበር። ብዙዎቻችን ካለፍንባቸው ድቅድቅ የጽልመት ዘመናት የተሻለ ዘመን እየመጣ መሆኑን በማመን በተስፋ የሰከርን ነበርን። ብዙውን ጊዜ ከርከሮቹ ለቡድኑ አዲስ ከሆኑ እንግዶች ጋር ወይም ተወያይተንና ተከራክረን አጥርተን መረዳት በምንፈልጋቸው ነጥቦች ላይ ነበር። ነገሩን ቆይቼ ሳስተውለው በዚያን ዘመን አንዳንድ በግል የተጣላን አስኪመስል ድረስ እየተካረርን ሳለን ሳናውቀው በነጻነት እየተወያዩና እየተከራከሩ ወዳጅነትን ጠብቆ አብሮ የመኖርን ባህል እየተለማመድን ነበር።

በጊዜው ባናውቀውም በነዚያ የሃሳብ ጦርነቶች ውስጥ ከኢህአፓ ዘመን ማብቃት ጀምሮ ከኖርንበት ፍርሃትና አርሱን ተከትሎ በአገራችን ከነገሰው የድንቁርና፣ የተስፋ መቁረጥና የመንፈስ ስንፍና ቁም እስር ነፃ ለማውጣት እየታገልን ነበር። ከርከሮቻችን አልፎ አልፎ በሃይለ ቃል፣ በሻከሩ አገላለጾች የታጀቡ ቢሆኑም በአንዳንድ እንዲህ ያሉ ወይይቶች በሚካሄዱባቸው ቡድኖች እንደሚታየው በስሜትና ባውቃለሁ ባይነት ባዶ ጩኸት የተሞሉ፣ ቁም ነገር አልቦ ውዝግቦች ግን ከቶም አልነበሩም።

ታዲያ በዚህ ቡድን ውስጥ የማውቀውና የማምንበት እውነት ለሰኝ የሚል፣ የሚያውቀውንና የሚያምንበትን አስቀድሞ ለራሱ መረዳት፣ ቀጥሎም ለሌሎቹ የቡድኑ አባላት አስረግጦ የማስረዳት ሃላፊነት ነበረበት። ሃሳቡ

ስለሰሜቱና ስለርሱ ከብር እጅግም ግድ በሌላቸው የገዛ ባልንጀሮቹ ከግራና ቀኝ በብርቱ ይፈተናል። በዚህ ቡድን ውስጥ ተሽከሞት በኖረው ነባር ስሙ ወይም ከኮሌጅ ይዞት በወጣው ማዕረጉ አለበለዚያም ስም በተከለበት ወይም ለመከበር የሚሻ የለም። እንዲህ ያለ ሰው ቢኖር በዚህ የሃሳቡ ባለቤት ማንነቱ ከብር ከግምት ሳይገባ የሃሳብ ሰይፍ በሚጋጭበትና በሚፋጭበት የጦረኞች ቡድን ውስጥ ምሑት እንደማይሰማው የታወቀ ነው።

አንዳንድ ጊዜ በዚህ ቡድን ውስጥ በእንግድነት የሚመጡ ጸሃፊዎች ወይም ደራሲዎችና አንባቢዎች ተብለው የሚታወቁ «ምሁራን» ባንዲት ቀን ጉባዔ ብቻ እርም ሲሉ ይታያሉ። ይገባናል ብለው የሚያስቡትን «ከብርና ዋጋ» ባለማግኘታቸው ባዋቂነታቸው ሽፋን ሃሳባቸው አንድም ቀን «ከብርና ዋጋ» ለጥያቄ ሳይቀርብ ባድናቆትና ባክብሮት ሲደመጡ አንዳልኖሩ «ባውቃለሁ ባይ ተጠራጣሪ ደፋሮች» በመፈተናቸው እያኮረፉ ነው ጉባኤያችንን ዳግም መለስ ብለው የማያዩት። ከዚህ የሁሉም ሰው ሃሳብ እኩል ከሚወሰድበት፣ አዋቂዎችን በአንክሮና በጥምና ከማዳመጥ ይልቅ በሃሳብ ግለት የሰው ከብርና ማንነት ከሚዘነጋበት «የባለጌዎች ጉባዔ» ተመልሰው ላይመጡ ለራሳቸው በምስጢር ምለው የሚቀሩ ብዙ «ሊቃውንት» ነበሩ።

ጋሽ ስብሐትም ታዲያ ከክብራችን በላይ ለሃሳቦች ዋጋ እየሰጠን በነጻነት ስንሟገት በኖርነው በእኛ ዘንድ በሌሎች ስፍራዎች የለመደውን የመምህርነት ወንበር ያገኘ አይመስለኝም። በዚህ ሰበብ ይሁን በሌላ የራሱ ምክንያት ጋሽ ስብሐት በዚህ ቡድን የጫት ፍራሽ ጉባዔ ላይ ደጋግሞ አልተገኘም። ከጥቂት ቆይታ በሁዋላ የጋሽ ስብሐት ምሑት ማጣት ስላስተዋልኩና ቆይቼም በራሴ ወዳጅነት መልክ መያዝ ጀመረ።

ስድስት - አፍሪካዊ ሂጥ

ስብሐትን ለመጀመሪያ ጊዜ ስመለከተው በእጅጉ ያስደምመኝ የነበረው ምድረ ዓለሙ ስለሚኖርለትና ስለሚደክምለት ዓለማዊ ወረት የነበረው ንቀትና ግድ የለሽነት ነበር። በዚህ ባህሪው የተነሳ በክርስትና ግብረገብ ስንማረው ያደግነውን «የለት እንጀራችንን ስጠን ዛሬ» የሚለውን ጸሎት ይህ ሰው ሲኖረው ያየሁ መሰለኝ። ስለምግብ የሚያስታውሰው የረሃብ ስሜት ሲሰማው ነው። በዚህ ሰዓት ያን የረሃብ ስሜት የሚያስታግስበት ቁራሽ ዳቦና ኩባያ ውሃ ከሰጠኸው ተመልሶ ያነበባቸውንና የሚያስታውሳቸውን ተረት ቀመስ ወጎች ወደሚተርክበት ጨዋታው ይመለሳል። በመልካም ምግብና በደረቅ ዳቦ መካከል ያለውን ልዩነት ጨርሶ የማያውቀው እስኪመስል ድረስ በትንሹ የሚመገበው የረሃብ ማስታገሻ ምንም ዓይነት ቢሆን ስለምግብ ቅሬታ ሲያሰማ

መልከውሰብሃት.....
ተሰምቶ አያውቅም። በዚያን ዘመን ዛሬ ሜጋ ተብሎ በተሰየመው ኩራዝ አሳታሚ ድርጅት በአርታኤነት በመስራት ላይ የነበረ፤ በዘመኑ ጥሩ ሊባል የሚችል ደመወዝ የሚከፈለው የመንግስት ሰራተኛ ቢሆንም የለበሰው ልብስ አንዳንዴ ያለማቋረጥ ሲያከክ እንዲውል የሚያስገድድ ተባይ እስኪያፈራ ድረስ ሳይቀይረው ሳምንታት ሊያልፉም ይችላሉ።

ይህ ባንድ ጨርቅ ለወራት የመከረም ጉዳይ ገና ዩኒቨርሲቲ ሳለ፤ ምናልባትም ከአረኝነት እድሜው አንስቶ አብሮት ያደገና በኩራት የሚመካበት ባህል ነው። በችግር ምክንያት ቅዳሜና አሁኑ አንሰላ አገልጽመው እያጠቡ ባንዲት ጨርቅ የሚማሩ ተማሪዎች አይቻለሁ። ታዲያ እነዚህ ህይወት የከበዳቸው ብዙውን ጊዜ ከከፍለ ሀገር የሚመጡ ተማሪዎች በዚህ ኑሮአቸው ይሸማቀቃሉ፤ ያዝናሉ እንጂ ሲመኩበት አይቼ አላውቅም። ሰብሃትን አስከማውቀው ለዚህ አስፈሪና አሳፋሪ ሃይጅኑ ደጀን የሚሆን ፍልስፍናን የታጠቀ አፍሪካዊ ሂጥ ነበር።

«ዩኒቨርሲቲው የኪስ ገንዘብ አይሰጠንም። ምግብ መገኛና ዩኒፎርም ይችላናል። ስለዚህ ገንዘብ ይቸግረናል። ከዩኒፎርም ሌላ የምቀይረው ልብስ የለኝም። አንድ ሞራንሲ የሚባል ነበር፤ ሁሌ ሲያየኝ ያቺ ዩኒፎርም አትቀየርም። ስለዚህ ጠራኝና ሙሉ ኮትና ሱሪ ሳያስፈርመኝ ሰጠኝ» ይላል በዘነበ ወላ «ማስታወሻ» ላይ ስለዩኒቨርሲቲ ህይወቱ ሲናገር። በዚህ ዘመን አመት ሙሉ ባንድ ዩኒፎርም ሲዘልቅ ውቤ በረሃ ከነማሚት እሾሩና ዘንድ ስድስት ሰዐት ድረስ አምሽቶ ለመምጣት ግን አይቸገርም ነበር። አሁንም ለዘብ እንበልና ውቤ በረሃ ይዘውት የሚሄዱት ባልንጀሮቹ ናቸው እንጂ ራሱ ምንም አልነበረውም፤ በዚህ ዘመን በአንድ ጨርቅ አመት ሙሉ ቢዘልቅ ተቸግሮ ነው እንበል። እኔ በማውቀው ዘመን ግን ጨርቁን ለመለወጥ ቢፈልግ የሚያስችል ገቢ ነበረው። ይሁንና ለወራት ባንድ ጨርቅ ለዚያውም ሌትም ቀንም ሳያወልቁ መዝለቅ ወጣቶች አድናቂዎቹ ከርሱ የሚማሩት የአፍሪካዊ ሃጥ ፍልስፍና ነበር። ከዚህ አኗኗር በስተጀርባ «በትቆሽሽም፤ ጠረንህ ቢለወጥም፤ በትቀምልም ሊቅ ነህና ምንም ችግር የለውም። ላዩን ንጹህ መስለው የሚያበሩት ውስጣቸው ቆሻሻ ነው። ያንተ ጉድፍ ግን ላዩን ነውና ልታፍርበት አይገባም» የሚል ያልተጻፈ (በህይወት የተተረጎመ) ሰብሐታዊ ፍልስፍና ነበር። (ስለቋንቋዬ ሻካራነት ይቅርታ አልጠይቅም፤ የሰብሐት ግርፍ ነበርኩና ህይወትን ሳልኩልና ሳላሳምራት እንዳለች ለመዘገብ እየሞከርኩ ነው። ምን ያህል እንደተዋጣልኝ በተለይ እንደኔው የሰብሐት ተማሪዎች ለነበሩ አስተያየት በሬን ከፍት አደርጋለሁ)

ይህ ብቻም አይደለም፤ ይህ ሰው ባለትዳር ነው ቢባልም እንደ አባወራ መሽ ብሎ ወደቤቱ ለመግባት ሲጣደፍ፤ ወር ደረሰ ብሎ አስቤዛ ሲያሰላ ወይም

ደግሞ ስለልጆቹ ትምህርትና የነገ ዕጣ ፈንታ ሲያስብና ሲጨነቅ አይታይም። ሲመሽ በመሸበት ያድራል። ሲርበው በተገኘበት ስፍራ የተገኘውን ቀምሶ ይውላል። የራሱንና የልጆቹን የነገ ተስፋ ለዕድል አሳልፎ የሰጠ ይመስላል። ቆይቼ እንዳስተዋልኩት ልጆቹ ትምህርት ቤት መሄድ ካቆሙ ይመስላል። በዚህም አይጨነቅም «የተማሩት ምን አመጡ? ያልተማሩትስ ቆይተዋል። የሚል የ«ሊቃውንት» ግድ የለሽነት በምንም ጉዳይ እንዳይታወክ አድርጎ አረጋግቶታል።

በዚህ በስነ ጽሁፍና የፍልስፍና ሃሳቦች ማዕበል የአእምሮ ሞገድ በሚያስነሳበት ቡድን ውስጥም ሆነ ቆይቼ በሌሎች ወጣቶች ሞገድ እንዳስተዋልኩት ስብሐት በዚህ አምናለሁ ብሎ አንድን ሃሳብ ወይም መሃል አከርሮ ይዞ እርር ድብን የሚልን ሰው ውስጣዊ ንቃትና ሃዘኔታ በተቀላቀለበት ትዝብት የሚመለከት ይመስል ነበር። ተቻችሎ በማደር የሚያምን በመሆኑ እምነት ይህ ነው ብሎ አንድን ሃሳብ አጥብቆ ይዞ ሲሞግት ባይታየንም የኔ ይልቁንም ምንጩ በማይታወቅ ታካች መንፈስ ዝሎ ለማንኛውም የኔ እምነትና አከብሮት የሌለው ሆኖ ሳለ ሁሉንም ሃሳብ ያለ ተቃውሞ የሚቀበል ሆኖ ሰፊ ይመስል ነበር።

አዲሱ እንግዳችን ለግለኛ ኑሯቸው መሻሻል ወይም ያገርን ዕጣ ፈንታ የተሻለ ነው ብለው ከልባቸው በሚያምኑበት አቅጣጫ ለመቀየር ወጣትነታቸውንና ግለኛ ምኞቶቻቸውን ሁሉ ሰውተው አስከምት የተሰጡትን ጭምር የህይወት ምስጢር እንዳልተገለጠላቸው የሃሳብ ጨቅላዎች አድርጎ ባንድ አይን ቁልቁል የሚመለከት ይመስላል።

ይህ አስተሳሰብ በሥራዎቹና በህይወቱ ስር የያዘው ገና በተማሪነት አድሜው ሳለ መሆኑን ለዘነበ ወላ ሳይወተው ወግ ላይ ስለርሱና ስለሰለሞን ደሬሳ እንዲህ ሲል ያወሳል «ሁለታችን በፍቅር እናምናለን። ...የሰማናቸውን ቀልዶች እንለዋወጣለን። ቀልድን መጋራት የበለጠ ያቀራርባል። በኮሌጅ ውስጥ በሚደረገው እንቅስቃሴ ውስጥ (የተማሪዎች እንቅስቃሴን ማለቱ ነው) የለንበትም ባንልም አንገባበትም። ዘር ብለን ስናየው አኔም ሆንኩ ጓደኞቼ አዛ ውስጥ በንግግም ባንገባም ምንም ለውጥ አናመጣም። ቁጥሩን አናጎለውም። በዚህ በኩል ግን ጊዜያችንን ለምንወደው ነገር ብናውለው እንችላለን የሚል እምነት ነበረን» ይለዋል። ይህ ብልጠት የተሞላ ቀልድ ነው። በወቅቱ እነ ስብሐት ጊዜያቸውን ቢሰጡት የሚወዱት የውቤ በረሃን ጨዋታና ቀልድ ነበር።

ሰባት - የእኩል-ሌሊት አብዮተኛው

ይህ ሰው በአካል ተነሳቁሎና ወድቆ ሳለ በፍጹም እርግጠኝነት አንዳች አፍራሽ ሃይል አንዳለው መገንዘብ አያዳግትም። በአስራ ዘጠኝ ስልሳዎቹና ሰባዎቹ በሰሜን አሜሪካና ቆይቶም በአውሮፓ አለምን ንቀው በየመንገዱ እየተኙ ይዋለዱ የነበሩትን Anti Establishment (ጸረ ሥርዓትና ጸረ ማህበራዊ ተቋም) ነን የሚሉ ምዕራባዊ ሂፒዎችን የሚመስልበት ሌላም ያልተጻፈ ነገር ግን በኑሮው ዕለት ዕለት ይገለጽ የነበረ የህይወት ፍልስፍና ነበረው።

እነዚህ ሂፒ ወጣት ወንዶችና ሴቶች ከቤተሰቦቻቸው ተለይተው ካንዱ ወደ አንዱ ከተማ እንደ ጂፕሲዎቹ እየተዘዋወሩ፤ ባገኙበት ሥፍራ ያገኙትን ቀምሰው በጋራ የሚኖሩ ናቸው። ማንም በማንም ላይ የፍቅር ይሁን የትዳር ወይም የቅናት ጭምር የይገባኛል መብት ጥያቄ የማያነሳበት፤ በምንም አይነት የህግና የሥርዓት ግዴታ ውስጥ የማይገባ «ነፃ ሩካቤ» (Free Sex) የሚሉት ስርዓት አልበኝነት ውስጥ ይኖራሉ። ያለ ማህበራዊ ግዴታ ሥጋ ፈቃድን ከወደዱት ጋር በወደዱት ሰዓት የማርካት ልምድ አላቸው። ከፍ ሲል የሰጋ ፈቃድ ፍልስፍና ተብሎ ሊወሰድ የሚችል ዝቅ ሲል የሰውን ልጅ ከአንስሳቱ የሚያሳንስ የሰነ ወሲብ ፍልስፍና ነበራቸው። የሰብሐት ሥራዎች ብቻ ሳይሆኑ ህይወቱም ጭምር ይህን ስጋ ያለ ልጓም መረን የተለቀቀበት የሂፒዎች ሃይማኖት የሚመስከር ነበር። በዚህ ወቅት ነው በትዳር ውስጥ ሳለ አባት አገኘን ብለው ለቀረቡት ሃያ አመት እድሜ ላልሞላቸው ወጣት ልጃገረዶች እነዚያን የሚያስገርሙ በወሲብ እንፋሎት የሚጋረፉ የፍቅር ደብዳቤዎች ይጽፍ የነበረው። ሰብሐት እድሜውን ሙሉ ሁሉንም በርሱ ግድም የተገኙ ሴቶች በፈቃድም የይገባኛል ጥያቄ አልነበረውም። በርሱ ግድም የተገኙ ወጣት ሴቶች ፈቃደኞች ሆነው ከተገኙ ባለትዳርም ሆኑ ባለእጮኛ ለሰብሐት ግድ አልነበረውም። ይህን በመረጃ ለማስረገጥና በሰራዎቹ ውስጥ ለማየት ይቻላል። «ሰባተኛው መልአክ» ውስጥ የጓደኛው ፍቅረኛ ከነበረችው አውሮፓዊት ሴት ጋር ተኝቶ ጓደኛው ሲደርስባቸው ሃፍረት ቢሰማውም ጓደኛው ሶስተኛ ሆኖ አብሮ በመተኛት እንድ አልጋና አንዲት ሴት የተጋራው ተራኪ ገፅ ባህሪ ሰብሐት ራሱ ነው። (የሰብሐት ናቹራሊዝም እንደሚነግረን ገጸባህሪያቱ ሰማቸውን ከመቀየር በስተቀር የደራሲው ፍጡራን አይደሉምና በዚህ ልቦለድ የሰብሐት ማንነት ግልጽ ነው)

ከራስ ፈቃድ በፊት ለሌላው ሰሜት፤ ቤተሰብና ትዳር መጠንቀቅ እንደ ሰብሐት ላሉ «የእኩል ሌሊት አብዮተኞች» ኋላ ቀር ማህበራዊ አስረኝነት ነው። በስተመጨረሻ ከሰባ አመት እድሜው በኋላ በሃያዎቹ እድሜ ከልል ከነበረች ወጣት ጋር ፍቅር ያዘኝ ብሎ ሮማንቲክ ልቦለድ የጻፈልን ሰብሐት የእድሜው

መግፋት ሳያውከው የሰሜን አሜሪካኖቹን ወጣቶች የነጻ ሩካቤ ፍልሰፍና የሚኖር አፍሪካዊ ሂፒ ነበር።

ስምንት - የአባት ጉርሻ

ከስብሐት ጋር ጥቂት ዘመናት ያሳለፍን ወጣቶች የስብሐትን «የአባትነት ጉርሻ» አናውቃለን። ዘነበ ወላ ስለዚች ጉርሻ አጠራጣሪነት በማስታወሻው ላይ ሲመሰክር፡-

«በኔና በአብሮ አደጎቼ መካከል ያሳለፍነውን ህይወት በፈጠራ ጥበብ ተጠቅሜ የጻፍኩትን ሳነብለት ይደሰታል። አንዳንድ ቀንም «ልጅነት»ን አንብብልኝ እንጂ ይለኛል፤ የጠየቀኝን አደርጋለሁ። አንዴ አንዷን ምዕራፍ አንብቤ እንዳጠናቀቅሁለት ተነስቶ ቆመ። ወገኑን ይዞ ቁልቁል እያስተዋለ... ለዚህ መጽሐፍ እኔ ነኝ መግቢያውን የምጽፍልህ Master Piece ወደ አማርኛ ስነጽሁፍ እየመጣች ነው፣ አለኝና ለሽንት ወጣ። ...በእንዲህ ባለ የኢድናቆት ወቅት የማይምጠው አስር በመቶውን ያህል ብቻ ነው» ይለናል።

ዘነበ ወላ ሲያብል ካልሆነ በስተቀር የስብሐትን ኢድናቆት አስር በመቶ ብቻ የሚወስድበት በቂ ምክንያት የለውም። ስብሐት ለርሱ አዋቂ ነው። ልባዊ ነው። ሽንገላንና ውዳሴ ከንቱን የሚጠየፍ ነው። ታዲያ ስለ ዘነበ ወላ «ልጅነት» ያቀረበው ያድናቆት አስተያየት በምን ሰበብ ዘጠና በመቶ የሚወድቅ ሊሆን ይችላል? ስለዚህ ዘነበ ወላ ከዚያን ጊዜ ወዲህ ስለራሱ ያለው ግምት በስብሐት አስተያየት አልተነካም ቢለን ለማመን እንችገራለን። ምክንያቱም ዘነበ በዚህ አባባሉ አንድም ስብሐት ይዋሻል፤ ይሽነግላል እያለን ነው፤ አንድም ደግሞ ከሥር ጀምሮ ስለስብሐት ልባዊነትና እውቀት ሲነገረን የመጣውን ሊያፈርሰው ነው ማለት ነው።

ዓለማየሁ ገላጋይ «ስብሐት ገብረእግዚአብሔር ህይወትና ክህሎት» መጽሐፉ ላይ ስብሐት በእጅ ጽሁፉ የጻፈው እንዲህ ይነበባል

«ይህን ለማየት ላበቃችሁኝ ጓደኞች ልባዊ ምስጋና ይግባችሁ ያየሁብህ Positive ለውጥ የMetaamorphosis ያከልብኛል...»

ምንም እንኩዋ መወድሱን ከጻፉት ደራሲዎች ጋር የነበረው ጉርሻ ብቻ ሳይሆን መጎራረስ ቢሆንም ከስብሐት ጋር ኖሮ ሩሁን ሊስት አንድ ሰሞን ከቀረው፤ በቁሙ የሚቃኙ ወጣት አንስቶ እስከ ትልልቅ ደራሲያን ድረስ የስብሐትን የድርጎ ጉርሻ ያልቀመሰ የለም። እነዚህ ጉርሻዎች መርዛማ ሆነው ስለራሳቸውና ስለዓለም ያላቸውን አስተያየት በማዛባት ብዙ ወጣቶችን ሲመርዙ ተመልክቻለሁ።

በዚህ የመጀመሪያ ትውውቅ ዘመናችን እንዳስተዋልኩት ውይይቶቻችን እየጋሉ በሚሄዱ ጊዜ ስብሐት እንደሌሎቻችን በክርክሩ የራሱን ስፍራ ይዞ ሃሳቡን ለማስረዳት ከመሞከር ይልቅ «አሁን እኛ ተሟግተን ምን ልንፈይድ ነው? ከመጨቃጨቅ ለምን ዝም ብለን እያወጋን ቀናችንን በጨዋታ አናሳልፋትም» በሚል መንፈስ የቡድኑን አባላት በተናጠልና የጎንዮሽ እየሳበ ከመግታችን የማስታገስ መንገድ ይከተል ነበር። ወይ ደግሞ «አሁን እስኪ ምን አደከማችሁ?» በሚሉ ታዛቢ ሳቂታ አይኖቹ በሚጎድላቸው ምሁራዊ ድርጎች ይህን የስብሐት ድርጎ ለማስተዋል የጀርባ አስተያየት በሰጠባቸውና በመግቢያ ላይ ሃሳቡን ባሰፈረባቸው መጻህፍት ላይ የሚያኖራቸውን ልባዊነት የማይነበብባቸው የግድ የለሽነት አስተያየቶች ማስተዋል ይበቃል። ቆይቼ ልብ ስለው ይህች የስብሐት «ድርጎ» ለሁሉም ወጣቶች የሚያቃምላትና አብራው የኖረች የመንገድ ስንቁ ነበረች። ስብሐት በዚህ የጋለ የወጣትነት ክርክር መሃል የሚያስተውለው አንድ ሰብዓዊ ደካማነት የነበረ ይመስለኛል።

በስብሐት እምነት በክርክሩ የተጠመዱ ወጣቶች ሁሉ ከሚከራከሩላቸው በየዕለቱ የሚለዋወጡ ሃሳቦች ጀርባ የየግላቸው አውቃለሁ ባይነት ተደብዷል። ስለዚህ አንድ ወጣት ይዞ የሚሞግትለት ሃሳብ የረባና ትርጉም ያለው ቢሆን ወይም ባይሆን እንደ ስብሐት ያለ የቆየ ያዋቂነት ስልጣን ያለው ሊቅ የሐሳቡን ትልቅነት ካረጋገጠለት በማንነቱ ረከቶ እንደሚውል ደህና አድርጎ ያውቃል። ስለዚህ ነበር የሚወደን፣ በሽታችንን የሚያውቅልን አባታችን፣ ለኛ ለሁላችን እነዚህን አዋቂነታችንን የሚያስረግጡልንን የሽንገላ ጉርሻዎቹን እንደ ሁኔታው አመቺነት በግልጽ አለበለዚያም በምስጢር የሚያቀብለን።

ስብሐት እንዲህ የሚያደርገው፤ አንዳንዴ ስለራሱ የተዛባ ግምት ያለውን ወጣት እውነቱን ገልጦ ህመሙን ከማባባስ ሊሰማ የሚፈልገውን ሃሳት መልስ መስጠቱ ይመረጣል በሚል ሰበብ ሊሆን ይችላል። በሌላ ጊዜ ደግሞ እውነቱን በመናገር የሚከተለውን የሃሳብ ግጭት ለማስወገድ ሊሆን ይችላል። ነገር ግን በዚህ ቡድን የነበርን ወጣቶች ሰብሃት የሚሰጠንን የሃሳብ ድጋፎችና አድናቆቶች የምንመለከታቸው በጥርጣሬ ነበር።

ዘጠኝ - ስብሐትና የመንፈስ ልጆቹ

እኔና የእድሜ እኩዮቼ ወጣትነታችንን ባሳለፍንባቸው የሰባዎቹ መጨረሻና የሰማኒያዎቹ መጀመሪያ ዓመታት ላይ የማንበብም ሆነ የመጻፍ ዝንባሌ ያላቸው ብዙ ወጣቶች ነበሩ። እነዚህ ወጣቶች የአለት ተለት ፍጫን አለዝበው ስለህይወት ትርጉምና ምስጢር ለመመርመር የሚሹ ነበሩ ለማለት

ይቻላል። ታዲያ በወቅቱ ወጣቶች ሁሉ በዚህች በኛ አገር ከተራው ህዝብ የተለየ አስተሳሰብ ያላቸው የምሳሌ አባቶች በመፈለግ ዘወር ዘወር ሲሉ አእምሯቸው ላይ የሚመጡት የምሳሌ አባቶች እንዲሁ ገብረመድህን፤ እነመንግሥቱ ለማ፤ እነህዲስ ዓለማየሁ እና እነሰብሐት ገብረአግዚአብሔር ነበሩ። አንዳንዶቹ ትልልቅ ሰዎቻችን ሁሉን ቁልቁል ከማየታቸው የተነሳ የጥላቸው ግዝፈት ራሱን ችሎ ላልቆመ ወጣት እንደ መርግ ስለሚጫን እንደ ቀለም አባት አግራቸው ስር ተቀምጦ ቢሆን እንኳ ከትሩፋታቸው ለመቃመስ አሚሞከር አይነት አልነበረም። እንዲህ ያሉ ሊቃውንቶቻችን እነርሱ ከተሰየሙበት የጥበብ ተራራ ከዙፋናቸው ቁልቁል ሲመለከቱ ትውልድ ሁሉ ደቅቆ ስለሚታያቸው አክብረው ከጥበብ ማዕዳቸው አብሮ እንዲቆርስ አሚፈቅዱለት እኩያ አለን ብለው የሚያምኑ አልነበሩም።

በዚህ ሁሉ መሃል የእድሜና የየታ ገደብ ሳያስቀምጥጥ ሁላችንንም እንደ ባልንጀራ ሰብስቦ የበላውን እያበላን፤ የበላነውን እያበላነው፤ ካረቁና ጣጅ አንስቶ አቅም በፈቀደ ጊዜ ቪዮና ቢራ ጭምር እየተቋደሰን፤ የቃመውን እያስቃመን፤ በዘመኑ ይጤሱ ከነበሩት ከኒያላ፤ ከሮዝማንና ዊንስተን አንስቶ አስከ ኮሽ ሲጋራና አጸፋርስ ድረስ ያጤሰውን እያስጤሰን «ተንከባከብ» ያሳደገን አባታችን ሰብሐት ገብረአግዚአብሔር ብቻ ነበር። እድሜ ዘመኑን ከዓለም ቤተ መዛግብት ካካበተው ጥበብ ሊያቋድሰን ፈቃደኛ ሆኖ የሰነጥበብና የፍልስፍና፤ የታሪክና የስነልቦና ሳይንስ ሽርፍሬሬ ከሲጋራ ፊልቴርና ካረቁ ቡትሌ ጋር እንደጠጠ እያጠባ ያሳደገን «አባታችን» ነበር። በርሱ ዘንድ አንዳችም አማይፈቀድ ነውር የለም። የማይታወቅበት ባህሪው ከአባትነት ይልቅ ወደ ሴት እየትነት የሚጠጋ ነው። ከቤታችን ያታከቱት ወቀሳና ከስ፤ ግሳጼና ምክር እንደማይመቹን ደህና አድርጎ እሚያውቅልን ሊበራሉ «አባታችን» ጋሽ ሰብሐት ብቻ ነበር።

ስለዚህ ትምህርታችንን ተግተን ተምረን አድገን «ሰው ሆነን» ራሳችንን ችለን፤ ለነርሱ እንድንተርፍ ተጨንቀው ከሚያስጨንቁን ወላጆቻችን በጉርምስና ልብ መደፈን እንሸሽ ነበር። ሃሳብና ምኞታችንን ከማያውቁልን ወይም ደግሞ ይሄን ለማወቅ አቅምና ፍላጎት ከሌላቸው የስጋ ወላጅ አባቶቻችንን ጠልተን፤ አካሄዳችን ውድቀታችንን አጉልቶ እያሳያቸው በፍቅራቸው ተጨንቀው ከሚያስጨንቁን እናቶቻችን የሞራል ጫና ሸፍተን የተሸሸግንበት የስነልቦና ምሽጋችን ነበር ጋሽ ሰብሐት።

በዚህ ገደብ የለሽ ሃይማኖት፤ ከሊበራሉ አባታችን ጋር በ«ትኩሳትና» «በሌቱም አይነጋልኝ» እንደምናያቸው ፍቅረኞቻቸውን ሲፈልጉ እንደ ሚቀባበሉት፤ ሲፈልጉ እንደሚገባበዙት፤ ሲፈልጉ እንዲት አልጋና እንዲት ሴት

በፍቅር ተካፍለው እንደሚያድሩ ገጸባህርያቱ ሆነን። በሰብሐት ዘንድ እንዳችም ነውር አልነበረምና ፈቃዳችን ያሳየንን ተከትለን እንደተመችን ብንኖር በሃሳብም በእንደበትም በገቢርም እንደ ማይከል ጃክሰን "Do what you want to do, there is no rule its up to you" እያለ ሁሉም ልክ መሆኑን የሚያስረግጥልንን ሰብሐትን መጥኝ አልን። «ፈደልን እንኳ በቅጡ ሳያጣሩ» ከህይወትና ከባህል ወረሰን በሚሉት ልማድ በመንገዳችን እየቆሙ ሁሉን ነውር እያደረጉ ከሚያስጨንቁን የስጋ ወላጆችን ይልቅ ተጽፎ የተጠረዘውን ሁሉ አገላብጦ እንብቦ ተመራምሮ ህይወትን ዘልቆ አስተውሎ ሲያበቃ ሁሉን የናቀውን ተከትልን። «ህግና ፖሊስ ወይም ደግሞ አቅሙ ካንተ የበረታ ባላንጣ ካልገደቡህ በስተቀር የፈቃድህን ድምጽ ብቻ ተከትል። በዚች ዓለም እንደሚመችህ ኖረህ የማለፍ መብት አለህ» ከሚል መደምደሚያ መድረሱን በሁላንተናው የሚያስረግጥልን «የመንፈስ አባታችን» ጋሽ ሰብሐት ምክርና መከራ ጆሮ በሚቧጥጡበት የወጣትነት ዘመን ምቹ የሰንፍና ፍራሻችን ነበር።

እናም ብርሃን እንዳየ የእሳት ራት መንጋ በጋሽ ሰብሐት ዙሪያ ተሰበሰብን። ሰራተኞች እምንባል ከየሰራችን፣ ተማሪዎች ከየትምህርታችን ተሰርቀን በየጫት ቤቶቹ ወይም ባሮጌ መጽሐፍት መሸጫ መደብሮች የርሱን ወግ ስናዳምጥ እንውል ጀመር። ግራ ከተጋባን ወጣቶች ብዙዎቻችን በገሃዱ የህይወት አለም ሩጫ የተቀደምን መሆናችን በየልቡናችን እምናውቅ ስለነበርን ሳይሆን አይቀርም ለዚህ ሽንፈታችን ማካካሻ እና መደለያ ሃሳብ አዘጋጀን። ለጥበብና ለእውነት ደንታ የሌለው «እንደ እንስሳቱ ለዕለት ጎሮሮው ሲሮጥ ውሎ እሚመሽለት ተራና መንጋ» አድርገን ከምንቆጥረው ማህበረሰብ በላይ ከፍ አድርገን እራሳችንን እንቆጥር ነበር። ይኸውም የራስ ግምታችን እሚገለጸው ገሚሶቻችን ደራሲያን፣ ሌሎቻችን እውነትን ፈላጊ ሊቃውንት፣ ሌሎቻችን ባለቅኔዎች፣ ደግሞ ሌሎቻችን ጠቢባንና ገጣሚያን አድርገን ራሳችንን በመቁጠር ነበር። ታዲያ እንደ ጋሽ ሰብሐት ያለ በገዛ ሰልጣኑ ሊቅነቱን በማህበረሰቡ ውስጥ ያስረገጠ ጠቢብ እንደ እኩያ ባልንጀራ ሲቆጥረን በውስጣችን ለፈጠርነው የራስ ሽንገላ ማንነት መልካም ማረጋገጫ ሆኖ ያገለግለን ነበር።

ማንነታችን እንደተጎለገለ ልቃቂት ተወሳሰቡብን በመንፈስ ድርቀት እዙሪት ውስጥ ሆነን በምንቃዥባቸው በእነዚያ ዘመናት ከውስጣችን ለሚያሰቃየን የጥርጣሬና የባዶነት ስሜት እንደ ጋሽ ሰብሐት ያለ ማደንዘዣ ባይኖረን ኖሮ ምን ልንሆን እንችል እንደነበር ለመግመት ይቸግረናል። እለን እምንለው ጠቢብነት ጋሽ ሰብሐት እያስረገጠልንም ቢሆን ራሱን ማታለል መሆኑን ከውስጣችን እንዳች ምህረት የለሽ ድምጽ ይነግረናል። ከንቁ ነው ብለን ንቀን ጥለንዋል ያልነውን «የማንንም ሰው ህይወት» ከልባቸው አየኖሩ

አለት አለት ከንቁ ናቸው ባልናቸው ዓለማዊ መለኪያዎች አያላቁ እሚያስደነግጡን አኩሮች ባልንጀሮቻችንን የጎንዮሽ እያየን ውስጣችን በፍርሃትና በጥርጣሬ ምስጥ ተበልቶ እምነት አልቦ ነፍሳችን በመቀደም ስሜት ታውከናለች። ከዚህም ወዲያ በሁለት አለም መሃል ቤት ተቸንከሮ መስቅየት የለም። ይሁንና ሳይደግስ አይጣላም እንዲሉ የህመሙን ስሜት በማደንዘዣ እየገደለ በሽታው ሳይሰማ እስኪገድለው ድረስ በራስ ከህደት ብርድ ልብስ ተሽፋፍኖ ዕለተ ሞቱን እንደሚጠብቅ ህመምተኛ እርስ በርስ እየተሸነጋገልን ስናዘግም ሊቁ ሃኪማችን ሰብሃት ማደንዘዣ በመቀመም ጥበብ የሚተካከለው አልነበረም።

እናም ያንን የዘመን በረሃ ራሳችንን እያታለልን ነውርን በማያውቅ ጉባዔ የማህበረሰቡ ሽኩሞች ሆነን ሳለ ማህበረሰቡን ለይስሙላ እየተጠየቁን፤ ውስጣችን ባዶ ሆኖ ሳለ ራሳችንን እንደታላላቅ ሊቃውንት እየቆጠርን፤ ገሚሶቹ በበረሃው ተውጠው ከመንገድ ቢቀሩም ቀሪዎቻችን «በታላቅ ፍቅርና መተሳሰብ» ቁራሽ ዳቦና ቁራሽ ሲጋራ እየተቀባበልን ዘለቅናት።

አስር - «ማንነትህ እየጮኸብኝ የምታወራኝን እንዴት ልሰማ»

“Who you are speaks so loud that I can't hear what you are saying” – Mark twain

ባሳለፍኳቸው ጥቂት የንባብ ዘመናት ስለሰነጽሁፍና ስነጥበብ ሥራዎች የተገነዘብኩት አንድ እውነት አለ። ልቦለድም ይሁን ፍልስፍና ወይም ስነልቦናን የመሰሉ የሰነጽሁፍ ስራዎች ሁሉ ከማህበረሰቡ ታሪክ፣ ባህልና ህይወት ተቀድተው፤ በአዲስ መልክ ተፈጥረው መልሰው ያንኑ የሚያሳዩን መስታወቶች የመሆናቸውን ጉዳይ ነው። እነዚህ ሥራዎች እውነት ሳይነካ የጸሃፊው የግል ህይወት አስተሳሰብና እምነት ወይም መንፈስ ነጸብራቅ መሆናቸውን አስተውያለሁ። በርግጥ ይህ ተዘውትሮ የሚነገር እውነት ቢሆንም ይህን ደግሜ ለመናገር የተገደድኩበት ምክንያት አለኝ። እሱም ባገራችን ያሉ ጥቂት የሰነጽሁፍ ሃያሰያን ስለ ሰነጽሁፍ ሂስ ሲናገሩ ስራዎቹን ከሰውዬው ወይም ከህይወቱ ለይተን ልንመለከት ይገባናል የሚል አስተያየት ሲሰጡ ስለምሰማ ነው። በኔ እምነት በማንኛውም የስነጥበብ ስራ ውስጥ ሙዚቃና ስዕልን ጨምሮ የሰውዬው ሰብዕና ባንድ ወይም በሌላ መንገድ መንጸባረቅ የግድ ነው። ወይም ማንኛውም የስነ ጥበብ ሥራ የጸሃፊው ህይወት ውጤት መሆኑን ማስቀረት አይቻልም።

በማንም አስተያየትና ዕድታ ተፅዕኖ ስር አይገባም በሚባለው በሳይንስ ዓለም እንኳ ባንድ ዘመን አንድ ሳይንቲስት የደነገገው ድንጋጌ በሌላ ዘመን በሌላ

ሳይንቲስት መሻሩና ሳይንሳዊ ብያኔዎችና ግኝቶች ከዘመን ዘመን በአዳዲስ ብያኔዎችና ግኝቶች ሲቀያየሩ የመኖራቸው እውነት የየሳይንቲስቱ የዕይታውን አድማስ እንደሚወስነው የሚያሳየን ሃቅ ነው። በተለይ ደግሞ የጸሃፊው ሃሳብና መንፈስ ገዢ ሆኖ በሚታይባቸው የሰነጥበብና የሰነጽሁፍ ስራዎች ጉዳይ ተጠናክሮ ይታያል። የስራዎቹን ምንነት በተለይም ደግሞ የአይታ አቅማቸውን በተደራሲውም ህይወት ላይ ያላቸውን ትርጉምና ፋይዳ ለመረዳት፤ የህይወትን እውነት በዚህ መልክ እንዲያይ ያደረገውን ጸሃፊው ራሱ የቆመበትን የአስተሳሰብ አምባ አስቀድሞ መረዳት ያስፈልጋል ብዬ አምናለሁ። ስለ ሰነጥበብና የሰነጥበብ ሰዎች የሚደረግ እንዲህ ያለው የጥናት መንገድ ባገራችን እጅግም የተለመደ ባይሆንም በተለይ በምዕራቡ አለም ብዙ ዘመናት ያስቆጠረ ነው።

በዚህ ጽሁፍ የምሞከረው የስብሐት ገብረአግዚአብሔርን ሥራዎች መስመር በመስመር በሰነጽሁፋዊ ሂስ መለኪያዎች እየመተርኩ ለመተንተን አይደለም። አንድ ድግስ ታዳሚ የቀረበለትን ምግብ ተመግቦ ሲያበቃ በድግሱ ምግቦችና ምግቡን ስላበሰለችው ወጥ ቤት ሙያ ምላሱ የነገረውን አስተያየት እንደሚሰጥ ግልፅ ነው። ይህን ቢያደርግም በወጥ ቤቶች ሙያ ገባህ ተብሎ ሊወቀስ እንደማይገባ ሁሉ የኔም አስተያየት እንዲሁ ያለ ነውና በሙያዊ ትንተና መስፈርት እንዳይመዘንብኝ ባክብሮት እጠይቃለሁ።

የጽሁፌ ሃሳብ አንደኛ ስብሐት ስራዎቹን በጸፈባቸው ዘመናት የኖረው ህይወት ምን ይመስል ነበር ብሎ ይጠይቃል። ሌላው ይህን የህይወት መስመር እንዲይዝ ያደረገው አስተሳሰቡ ወይም እምነቱ ከሥራዎቹ ጋር ያላቸውን ግንኙነት መፈተሽ ነው። ጽሁፎቹን በከፊል ከማንበብና አብሬው ከመኖር አስተዋልኩ የምለውን በጥቂቱ ማሳየት ቅድሚያ የሰጠሁት ነው። ከዚህ ሁሉ በኋላ ስብሐት በህይወት ባሳለፋቸው ዘመናት በአካል በምናውቀው፤ ስራዎቹን እያነበብን አስተሳሰቡና መንፈሱን የህይወት መንገዱንም አየተጋራን አብረነው በኖርን የዘመኑ ወጣቶች ላይ የነበረውን ተፅዕኖና ያስከተለውን ውጤት በጨረፍታ ለማስቃኘት ያህል ነው።

እዚህ ላይ ላነሳ የምፈልገው ሌላው ነጥብ በሰነጥበብ ሂስ ባህላችን በሰፊው አየተለመደ ስለመጣው በደፈናው የማወደስ ባህል ነው። መልካም የሰራ መወደስ ነውር አይደለም ቢባልም በሰነጽሁፋዊ ሂስ ከአድናቆት ይልቅ ስራዎቹ በማህበሩ ህይወት ላይ ያላቸውን ፋይዳና ተፅዕኖ፤ የምንኖረውን ህይወት የሚያሳዩበት መንገድ ጥልቀትና እውነት ለመረዳት መሞከር ይመረጣል ብዬ አምናለሁ።

አስራ አንድ - ደራሲው ስብሐት

«አነማቀሳላ እነአብርሃም
ጠጡ ካቲካላ እድሜ የሚያረዝም
ምስጢሩን ለማንም አልተናገሩም...»

ለስብሐት ስነጽሁፍ ምንድነው? በነዚያው አመታት እኔና ጓደኞቼ ገና ያልታተሙ የስብሐት መጻህፍትን (ትኩሳትና ሌቱም አይነጋልኝን) ተቀባብለን አነበብን። ይሄኔ ነበር ስለሰውዬው በየምናባችን የሳልነውን ስእል ራሳችን ከራሳችን የተዛባ ንባብ ቀርጸን በርሱ ላይ አጋጭተን የፈጠርነው ምስል ሊሆን እንደሚችል የተጠራጠርኩት። የእነዚህ ሥራዎቹ የቋንቋ አጠቃቀምና የአገላለጹ ቀላልነትና ውበት ስቦን ስናነባቸው ህይወትን የሚመለከትበት መነጽር ልክ እንደ ሲግመንድ ፍሮይድ ሴክሽዋል ሳይኮላኖሊስት መነጽር (የሁሉም ነገር ማጠንጠኛ የወንድና የሴት የመኝታ ላይ ግንኙነት) የመሆኑ ነገር በእጅጉ ያስገርመን ነበር። ወጣቶች እንደመሆናችን የምናከብራቸውና የምንወዳቸው አኩሮች ሴቶች ጓደኞች ነበሩን። በዚህም ሰብ-ብ ባከብሮት ስለምንመለከታቸው የሴት ጓደኞቻችን፣ ስለምንወዳቸው የመንፈስና የስጋ እህቶቻችን ህይወትና ተፈጥሮ እንዲህ ባለ ቋንቋ ተጽፎ ማንበቡን እየተጋፋን ተቸገርን።

በስነጽሁፍ አለም በዘመኑ አንባቢያን ነን በምንል ወጣቶች መሃል እንደ ፋሽን የሚቆጠሩ ደራሲዎች ነበሩ። ቶልስቶይ፣ ፈሮዶር ዶስቶዮቪስኪይ፣ ጉስታቭ ፍሎቤር፣ ኤሚል ዞላ፣ ባልዛክ፣ ቻርልስ ዲከንስ... የመሳሰሉ ከላሲካል የአውሮፓ ልቦለድ ደራሲዎችን ከአሮጌ መጻህፍት መደብሮች እየገዛን፣ ገሚሱን በአማርኛ፣ ብዙዎቹን በአንግሊዝኛ ትርጉማቸው ተቀባብለን ያነበብን ነበርን። በእነዚህ የአውሮፓ ከላሲካል ደራሲያን ውብና ህልመኛው የወጣትነት ፍቅር በአከብሮትና በውበት ተስሎ አንበበናል። እንደ ዶስቶዮቪስኪይ ያሉት ደራሲያን ደግሞ የህይወትን የተቀበሩ ነውሮች በውበትና በምርምር ወደ ብርሃን በማውጣት የሚታወቁ ናቸው። ደራሲያኑ ማህበራዊ ነውር ውስጥ እንደ እሪያ ለመንከባለል ሳይሆን ነውርነቱንና በሽታነቱን በተመስጦ ማስተዋል በሚያስችል ትርጉሙ የስጋን ፈቃድ መሙላት የሚመስልባቸውን፣ የውቤ በረሃን የመሸታ ምሽቶችና ሌሊቶች ዋነኛ ማጠንጠኛው ያደረገው የስብሐት ልቦለድ የግማሚት አሹሩን «የመኝታ ሴት ገመናዎች» ሃበሻዊ ባልሆነ ድፍረትና ራቂት ውሃ ከሚያቃምሱን የሰብሃት ስራዎች ውስጥ የጠበቅንባቸውን ጥልቀትና ዘመን አቋራጭ እውነት አጣንባቸው።

በአርግጥ በሰነጽሁፍ ሥራ ውስጥ ሁሉ አቋራጭ እውነትና ውበት ሊኖሩ የግድ አይደለም የሚሉ ሃያሲያንና አንባቢያን እንዳሉ እውቃህ። ይሁንና በዚያ ዘመንም ሆነ ዛሬ ከላሲክ በሚባሉ በሰፍራና በጊዜ ለማይገደቡ የሰነጽሁፍ ሥራዎች ይህን ባህሪ የሰጣቸው አንድ ትልቅ እውነት አለ። አሱም ስለሰው ልጅና ስለህይወት ያላቸው ዘመን ያልሻረው የጠለቀ መረዳት ነው። በሌላ ግን ጥልቀትና እውነት የሌላቸው አንዳንዴም የሚወርዱ ስኳር የተቀቡ፣ ነገር ሃሳቦችን የያዙ የሰነጽሁፍ ሥራዎች አንበበን የመጨረሻውን ገጽ ስንዘጋ በውስጣችን በመንፈስና በሰብዕና ከፍ የሚያደርግ አንዳች ነገር ትተውልን የማይሄዱ መሆናቸውንም ለመረዳት ችያለሁ። የወጣትነትን ስጋዊ ቀልብ የሚስቡና ስሜታዊ በሆኑት የሰብሐት ሥራዎች ውስጥ ያጣነው ይህን ነበር።

እነዚህን ለጋራ ህልምና ተስፋ የኖሩ ተስፋኞች ሁሉ የህይወት ምስጢር እንዳልተገለጠላቸው እንበቃቅሎች ቁልቁል በትዝብት የሚመለከቱት የሰብሐት ጽሁፎች ወጣት አንባቢን የሚቆጣጠር ስሜት ቀስቃሽ የመኝታ ጨዋታ ያዘወትራሉ። እነዚህን ፅሁፎች ሳንጥበረበር በአንክሮ ስናስተውላቸው አንድ እውነታ ይገለፅናል።

ቢያዳግትም ለምሳሌ ያህል አንዳንዶቹን መዳሰስ ይቻላል። ሲግመንድ ፍሮይድን ብንመለከት የወሲባዊ ህይወታችን በማህበራዊ ማንነታችን ተጽዕኖ ምክንያት እንደምን በረቀቀ መንገድ ወደ አእምሮአችን ጓዳ አርቆ እንደሚቀበር ያሳየናል። ከተቀበረበትም ሆኖ በማንነታችን ላይ ስለሚያሳድረው ተፅዕኖ ፍሮይድ የጻፈውን ራሳችንን፣ ዘመናችንንና ማንነታችንን ጭምር በሚመረምር ጠያቂ መንፈስ ያነበብን ነበርን። ከሰብሐት ያለ ገደብ የተለቀቁ የወሲብ ጨዋታዎች ቁምነገር ያጣነው እርሱ እንደሚለው ሌት በጨለማ አልጋ ውስጥ ተደብቀን እምንፈጽመውን ቀን በብርሃን ሲወራ እምንጸደፍና እምንሸሸ አይነት ሆነንም አልነበረም። በሰብሐት ሰነጽሁፎች ውስጥ የፍሮይድን ያህል ባይሆን አንኳ ስለሰው ልጅ ወሲባዊ ህይወት እውነት በውበትና በጥልቀት ተስሎ አግኝተን ቢሆን ኖሮ ርዕሱን እንደ ባህላዊ አይነኬ ርዕሰ ነገሮች ወይም እንደ ማህበራዊ «ታቡ» (ነውር) ቆጥረን ባልሸሸናቸውም ነበር። ነገር ግን የሰብሐት ጽሁፎች እንደ ሲግመንድ ፍሮይድ ካሉ ስነ ልቡናዊ ሳይንስ ወይም ብዙውን ጊዜ ራሱ እንደሚለው እንደነ ኤሚል ዞላ የናቹራሊዝም ከላሲክ ባህሪ ይልቅ ወደ አሜሪካዊ ፖርኖግራፊ ሚዛን የሚደፉ ሆነው ስላገኘናቸው ነው።

ወሲባዊ ህይወትን በፍፁም ግልጽነት አደባባይ አውጥቶ መዘርዘር እንደ አስተሳሰብ ስር ነቀልነት የሚወሰድ ከሆነ የሰው ልጆች እንደ አንስሳ በካሜራ ፊት እርቃናቸውን ሩካቤ የሚፈጽሙባቸው የፖርኖግራፊ ፊልም ኢንፋስትሪ

ሸቀጦች ግምባር ቀደም፤ ሥር ነቀል አብዮተኞች ሆነው መቆጠር ነበረባቸው።
 እውነቱን ለመናገር ምዕራባውያን ከሌላው ዓለም ቀዳሚ ሆነው የተገኙት
 በስነተበብ፤ በፍልስፍና፤ በሳይንስና በቴክኖሎጂ ጥልቅ ምርምር ለማድረግ
 ህይወታቸውን በሰጡ ልጆቻቸው እንጂ ከቶም በፖርኖግራፊ እንዲሰቱ
 አብዮተኞቻቸው አይመስለኝም። እንዲህ ያለው ወሲባዊ «አብዮት» የሰጣቸው
 ነገር ቢኖር ትዳርና ቤተሰብ የማይረጋበት፤ የወጣትነት ቅዱስ ፍቅር ሃላፊነት
 በማይታወቅበት የስጋዊ ሩካቤ እሳት የተተካበት፤ መልሰው እንደማያርሙት
 ሆኖ አግድም የሄደ ወሲባዊ ርካታን ፍለጋ ገደብን በማያውቅ መንገድ ተዘፍቆና
 ተጠምዶ እንደማይንዘዣ የመውሰድ ማህበራዊና ስነልቦናዊ ቀውስን ነው።
 እንዲህ እንዲህ ካሉት በስብሐት ሥራዎች ውስጥ ከሚነበቡት ተላላፊ ስጋዊ
 ሰካሮች የሚገኘው ትርፍ ምን ይሆን? እንዲህ ያለውን «አብዮተኛ» ፋና
 የሚከተል ወጣት ትውልድ መድረሻው ከቶ ወዴት ነው? ስንልም ጋሽ ስብሐትን
 መጠየቅና መወያየት ስለማይቻል ራሳችንን ጠየቅን።

እርሱማ እንዲህ ላሉ ጥያቄዎች መልስ አይሰጥም። ቢሰጥ ኖሮ
 ሳንጠይቀው የሚመልሰውን እናውቀው ነበር። በርሱ እምነት እርሱ የሚጽፈው
 ወጣቱን በምንም መንገድ ለመምራት ወይም ለማስተማር አይደለም። ወጣቱን
 የመምራትም ሆነ የማስተማር ሃላፊነትም ይሁን ፍላጎት የለውም። በርሱ
 እምነት ሰውን አስተምሮ መቀየር ወይም ማሻሻል አይቻልም። ቢቻልም ወዴት
 መሻሻል እንዳለበት አይታወቅም። እርሱ የሚጽፈው ዘማሪ ወፍ
 እንደምትዘምረው ወይም እንደ እረኛ ዋሽንት ለራሱ እያንጎራጎረ የስነጽሁፍ
 ስሜቱን ለማርካት ሲል ነው። ስለዚህ «ይህን አንብቦ የፈቀደ የፈቀደውን
 ሊማር ወይም ላይማር ይችላል። የመሰለውን ሊተረጉም ይችላል። የኔ ድርሻ
 መጻፍ፤ የርሱ ድርሻ አንብቦ መተርጎም ነው። አንብቡኝ ብዬ የማስገደድ
 ለቅምም ሆነ ፍላጎት የለኝም። የጻፍኩው አይረባም ካልክ አትግዛው፤ ገዝተህ
 እያነበብክ ከንቱነቱን ከተረዳህ፤ ገንዘብህ ካላሳዘነህ ቀደህ ጣለው። ብትፈልግ
 ጀምረህ አትጨርሰው፤ ለኔ ምንም አይገደኝም። አንተን የማስተማር የሞራልም
 ሆነ የዜግነት ግዴታ የለብኝም። አንተን ለማስተማር ብዬ አልጻፍኩም
 ወደፊትም አልፀፍም» እንደሚለን እናውቃለን።

ይሁንና ሰውየው የጻፈው ሁሉ ወጣቱን በስሜት ፈረሰ የሚነዳው፤
 እንዳንዴም ፍሬነገሩ የማይጨበጠው በየጋዜጣው በፍጹም ግዴለሽነት
 የሚጽፋቸው እንደ ርዕሳቸው ፍሬ ነገር የሌላቸው የሚመስሉ የእግረ መንገድ
 ወጋጅ ሁሉ እንዳች ቁምነገርና ጥልቀት ሳይኖራቸው አይቀርም በሚል ጉጉት
 በብዙ ወጣቶች እንደሚነበቡ ያውቃል። ባይነበቡ ግድ የለኝም ይበል እንጂ
 በተለያዩም በወጣቶች ዘንድ በተሰጠው አከብሮት ውስጡን ይረካበታል። ይህን
 ግጥም የፈለገ ሰው በሰዎች መሃል ለይቶ ሳያስተውለው እንደማንም ሰው ቆጥሮ

ሰሜቱን ማንበብ ብቻ ይበቃዋል። ከላይ ለማሳየት እንደሞከርኩት የተለየ አከብሮት በማይሰጠው ሥፍራ ምሑት ሲያጣ ብዙ ጊዜ አስተውያለሁ። ስለዚህ ለራሴ ሰሜት ስል አንጎራጉረዋለሁ የሚለው እንጉርጉርው በብዙ ጀርዎች እንደሚደመጥ ያውቃል። ተደምጦም በብዙ ወጣቶች ላይ ተጽዕኖ እንደሚያሳድርም ያውቃል። ነገር ግን የታዳሚ ቁጥር ለስነ ጽሁፍ ወይም ስነ ጥበብ ዋጋ መመዘኛ ከሆነ የአሜሪካ ኮሚሽን ስነ ጥበብ በዓለም የስነ ጥበብ መድረክ በትልቁ ዙፋን ላይ በተቀመጠ ነበር።

በዚያን ዘመን «ትኩሳት» ልቦለድ ውስጥ ካሉ ገጸ ባህሪያት (ምንም እንኳን አጃቢ ገጸ ባህሪ ሆኖ ቢቀርብም) የሚሰበን ባህሪም ነበር። ከባህሪም ውጭ ያሉት ገፀ ባህሪያት ወንዶች ስለሴቶች፣ ሴቶች ስለወንዶች ከማሰብ በቀር ሌላ አላማ ያላቸው አይደሉም። የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ሆነው ሳሉ ስለዩኒቨርሲቲ ህይወታቸው፣ ስለትምህርትና መምህራኖቻቸው በስህተት እንኳሲያስቡና ሲነጋገሩ አይደሙም። ጸሃፊውን ከሚወክለው ለኢትዮጵያዊው ተራኪ፣ ልዑልሰገድ፣ ሲልቪና ኒኮል ይልቅ የኢራኑን ሻህ ሥርአት ለመቀየር እየተራበና ስለሀገሩ ሰዎች ነፃነት፣ ስለፍትህ ሲጨነቅ ውሎ አሚያድረው ይኸው ባህሪም የተሰኘው ገፀ ባህሪ ነበር። ጋሽ ስብሐት በዚያን ዘመን እንዲህ ያለውን ህልመኞች የሚመለከተን በ«ትኩሳት» ልቦለድ ተራኪው ገጸ ባህሪ ባህሪምን ይመለከትበት በነበረው አይን መሆኑንም እንረዳ ነበር። በርሱ አይን ስንታይ የህይወት ምስጢር ያልገባንና የሰው ልጅ ውስጣዊ ከንቱነት ያልተገለጠልን ነን። ዛሬ ለነጻነት ተጋዳይ ሆኖ የቆመው አርበኛ ነገ ዘውድ ደፍቶ የሚደነፋ አምባገነን እንደሚሆን ሳናውቅና ሳንረዳ በጭፍን አምልኮ፣ በጭር ርቀት ዕይታ የምንራመድ አድርጎ እንደሚረዳን ደህና አድርገን እናውቅ ነበር።

እንዲህም ሆኖ «ለመሆኑ የምንኖርባት ዓለም የነሲልቪና የነኒኮል፣ የነልዑልሰገድና የነከንፈ ብቻ ናት? ብትሆን ኖሮ ቅዠትም ይሁን ራዕይ ቅዠታችንን የሚቃገፍልን ወይም ራዕያችንን አሻግረው የሚያዩልን ህልመኞች ባይኖሩ ኖሮ ከቶ ምን ትመስል ነበር? ብለን ስንጠይቅ ከጋሽ ስብሃት መጸህፍት ውስጥ መልስ ለማግኘት ይቸግረን ነበር። በዚህች በምንኖርባት ዓለም በየአገሩ የተፈጠሩ ማህበራዊና መንፈሳዊ ባህሎች ሁሉ ስነ ጥበብና ሃይማኖት ሁሉም ባለቤትና ትርጉም ባልኖራቸው። ይህን የምልበት ምክንያት የሰብሃት ስራዎች ራሱና የእሱ ስነጽሁፍ ተንታኞች እንደሚሉን ህይወትን እንዳለ የሚዘግቡ ናቸራሊስት ሪፖርቶች ሳይሆኑ የራሳቸው የሆነ የግብረ ገብ ይሁን ግብረ ወጥ እንዳች የሞራል መልዕክት ሰላላቸው ነው። በስብሐት ስራዎች፣ በተለይም እንደ «ትኩሳት»ና «ሌቱም አይነጋልኝ» ባሉት ልቦለዶች ውስጥ ዋናዎቹ ገጸ ባህሪያት ህይወት ውስጥ ጉድለት ሲመለከቱ አናይም። ይልቁንም በዚህ የራሱን

ፊቃድ ብቻ በሚከተሉባት የህይወት መንገድ ያን የመሸታ ቤትና ገደብ የሰጠ ስጋዊ ተራክቦ ያለ ራስ ወቀሳ በእርካታ ሲኖሩት ነው የምንመለከተው፡፡

በ«ሌቱም አይነጋልኝ» ዋናው ገጸ ባህሪያና ባልንጀራው የውቤ በረሃ ኮከብነት ዘመናቸው አየመሸ ሲመጣ እነማሚት አሹሩሩ በአዲስ ወጣት ተማሪ ደንበኞች ሲተኩዋቸው፤ ሃዘናቸው የነርሱ ዘመን ማከተሙ ላይ ነው እንጂ የህይወት ትርጉሙ ውቤ በረሃ ላይ ከመደምደሙ ላይ አይደለም፡፡ ስብሐት በስራዎቹና በህይወቱ የሚያዝንበት አንድ ነገር ቢኖር አድሜና ሞት የማይቀሩ መሆናቸውን ሲያስብ ነው፡፡ የስብሐት ሥራዎች ልክ እንደ ህይወቱ ከማህበራዊ የሞራል ግዴታዎች፤ ከመንፈሳዊ እምነት ውስጣዊ ጥያቄዎችና ከህሊና ዳኝነት ወቀሳዎች ነጻ የሆነ የራስን ደስታ እንደ ህይወት ግብ የመውሰድ «ሄዶኒዝም» (ደስታ አምላኪነት)ና «ኒሊሂዝም» (የእምነትና ሞራል አልባነት) ዲቃላ ናቸው፡፡

ታዲያ አዲሱ መምህራችን በዚህ ጊዜ ስለፖለቲካዊ መስዋዕት ከንቱነት የሚያጫውተን አንዲት ተረት ነበረችው፡፡ ይህችን ተረት ለዘነበ ወላ አጫውቶት «ማስታወሻ» ውስጥ አስፍሮአት አንብቤያታለሁ፡፡ በዚህች ተረት ውስጥ «አንድ ንጉስ አለ፡፡ ሁል ጊዜ ማለዳ ሶስት ጊዜ በትሩን መሬት ላይ እየመታ! ንጉስ ሆይ ቪ አመት ንጉስ ሁንና ሚቸ መሆንከን አትርሳ አያለ ፈራሽ መሆኑን የሚያስታውሰው አሸከር ነበረው፡፡ ከ40 አመት በኋላ ተረቱን መልሶ ለዘነበ ሲያጫውት የስብሐት እምነት ዛሬም በ«ትኩሳት» ልቦለድ ተራኪው ገጸባህሪው ለባህሪም ስለሰው ልጅ ውስጣዊ መጥፎነትና ጨካኝነት የሚነግረውን ይመስላል፡፡ ባህሪም የኢራኑን ሻህ የግፍ ሥርአት ሽሮ አዲስ የነጻነት ዘመን ለማምጣት ሲተጋ፤ ተራኪው ገጸባህሪ በአብዮት እንደማይምን ይነግረዋል፡፡ «አኔ ግን የሰው ልጅ ተፈጥሮ መጥፎ ግም መሆኑን እርግጠኛ ነኝ፡፡ ሻንና አሸከሮቹ ቢሻሩ የሚከተሉት ገዢዎች ያው መልሰው ህዝቡን ይጨቁናሉ» ይለዋል፡፡ ስብሐት ዛሬ ለነጻነት መስዋዕት የሆነው የሰው ልጅ በሥልጣን ላይ ሲቆይ የተነሳበትንና የተነሳለትን ጉዳይ በመርሳት ይታበያል፡፡ ህይወቱን እስከ መስጠት ድረስ ጠልቶት የነበረውን የግፍ ስርዓት ራሱ መልሶ ነፃ አወጣሁ በሚለው ህዝብ ላይ ይጮናል፡፡ ስለዚህ የነፃነት ትግሎች ሁሉ መጨረሻቸው ከተነሱበት የግፍ አለም ላይ ማረፍ በመሆኑ ለነፃነት መታገል ራሱ ትርጉም የለውም፡፡ የምንኖርበት ሥርዓት የፈቀደውን ያህል የግፍ ስርዓት ቢሆን ስለለውጥ ብሎ እንኳን ህይወቱን ያንዲት ቀን እንቅልፉን መስዋዕት እንደማይሻ ይነግረዋል፡፡

ይህ የተራኪው እምነት ስብሐት አድሜ ዘመኑን የኖረለትና የኖረበት እምነቱ ነው፡፡ የነስብሐት አፍላ ወጣትነት በውቤ በረሃ፤ በነማሚት አሹሩሩ

ጻዳ፤ በወሲብ በጋለ መኝታ ውስጥ በሚቀልጥ ዘመን ነበር። ያገራችን ባህራዎች እነ ጥላሁን ግዛው፤ እነዋለልኝ፤ እነ ማርታ መብራቱ... መንገዳቸው ተገቢ ይሁን አይሁን ሌላ ጥያቄ ሆኖ እናምንበታለን የሚሉትን ሃሳብ ይዘው ገና በሃይማኖት እድሜ ውስጥ ሳሉ ህይወታቸውን ጭምር ላገርና ላገሬው ለመስጠት ታግለዋል። እዚህ ላይ የማን መንገድ ነበር ልከ? ወደሚለው ከርከር ለመግባት አይደለም። አልጋህን አንጥፈህ ከምትወዳት ቆንጆ ጋር የምትተኛበት ጥግ እስካላጣህ ድረስ ስለማህበሩ ህይወት ለውጥ፤ ስለፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ ፍትህ ምን አገባህ የሚለውን የሰብሐት ፍልስፍና በህይወቱና በስራዎቹ ውስጥ ለማሳየት ያህል ነው። ለሰብሐት የንጉሱ ዘመንና የወታደሮቹ ዘመን ይሄኛውም አዲሱ ዘመን አንድ የነበረ ያህል በግል ህይወቱ፤ በስራዎቹና በስሜቱ ላይ ያስከተለው ለውጥ ያለ አይመስለኝም። ሥራዎቹ በፖለቲካዊ በማህበራዊ ይዘታቸው በመንግስት ታግደው ሳይሆን በማህበራዊ ሞራል ማዕቀብ ለዘመናት ሳይታተሙ ከመኖራቸው በስተቀር።

አስራ ሁለት - ሰብሐትና ንባብ

ዛሬም በየሚዲያው ሲነገር ስለማው እሚያስገርመኝ የሰብሃት በጥልቀትና በሰፊት የማንበብ ነገር ነው። በዚያን ዘመን እኔን ጨምሮ አንዳንድ ባልንጀሮቻችንን ወደሰብሐት የወሰደን ከዚህ እድሜ ዘመኑን ሲቀስም ከኖረው የጥበብ ጣዝማ ተቋድሰን በእውነት ረሃብ የደረቀች ነፍሳችንን ለማረበረስ ነበር። በኔ አስተውሎት ሰብሐትን ቀርቤ የደረስኩበት እውነት ግን የጠበቅሁትን ያህል እንዳልሆነ ነበር። ሰብሐት በብዙ ነገሮች ላይ ብዙ ብዙ ማንበቡ እርግጥ ነው። በተለይ ደግሞ በስነጽሁፍ፤ ማለትም በልቦለድ፤ በቴክኖሎጂና በስነግጥም ብዙ ማንበቡ እውነት ነው። ሳይኮሎጂ፤ ፍልስፍና፤ ታሪክና ባዮሞሪ፤ እሚባለውንም የታላላቅ ሰዎችን ህይወትና ሥራ እሚከክርበት የስነጽሁፍ ዘርፍ ብዙ ማንበቡን ጠጋ ብለው ያዩ ሊመስከሩ ይችላሉ። ይሁን በዚያን ዘመን ስለነዚህ ሁሉ ስላነበባቸው ሊቃውንት ፍሬ ሃሳብ ወይም የሃሳባቸውን መንፈስና ህይወታቸውን በጥልቀት ዘርዘሮ የእነዚህ ሊቃውንት ጥበብ ከኛ ከዛሬው ህይወታችን ጋር ያለውን ዝምድናና መስተጋብር አያጣቀሰ ያስተምረናል ብለን ስንጠብቅ ሁልጊዜ አገኝ የነበረው ከዚህኛውና ከዚያኛው የስነጥበብ ወይም የስነልቦና ወይ የፍልስፍና ሊቅ የተባጣጠሱና የዚያን ሊቅ አስተሳሰብ ፍሬ ሀሳብ እማይወክሉ ከየንባቡ ተቆንጽለው ከረጅም ጊዜ በኋላ በእእምሮው መዝገብ ቤት የተዘጋ ፋይል (Dead file) ከመግባት ያመለጡ የሃሳብ ሽርፍራፊዎች ነበሩ።

ስለሲግመንድ ፍሮይድ ሲነሳ የጥበብ አባታችን ሰብሐት ከአመት አመት እሚነግረን ፍሮይድ በማንም እሚታወቅባትን ኤዲፐስ ከምጥሌከስ ከተባለች

ፅንሰ ሀሳቡ የተወሰደች ቁንፅል ሃሳብ ነበር። ያችንም ቢሆን በአንዲት ዘወትር በማትቀያየር ነጠላ ሐረግ አሳጥሮ ይነግረንና መጽሐፉ ካለው እንዲያውሰን ስንጠይቀው «ምን አደከመህ? ስለፍሮይድ ለማንበብ አትድከም፤ እኔ የደከምኩት ይበቃል። ስለርሱ እኔ አቀብልሃለሁ። አንተ ሌላ ነገር አንብብ» ይለናል። ይሁንና ከሳምንት ወይም ከወር በኋላ እንደገና ስለፍሮይድ የተነሳ እንደሆነ ስለሌዲፐስ ኮምፕሌክስ ያችኑ እማትለወጥ ሃረግ ይደግምልናል።

ስለሰብሐት ሌላው እሚያስገርመኝ ነገር ትናንት የነገረንን ነገር ዛሬ ለአስረኛ ወይም ለሃያ አምስተኛ ጊዜ የነገረን መሆኑን አለማስታወሱ ነበር። ይህ እንግዲህ ምናልባት ከርሱ ወንበር ስር ተኮልኩለን የጥበቡን ትሩፋት እምነቃርመው ወጣቶች ቁጥራችን ብዙ በመሆኑና በየጊዜው አንዱ ሲቀር ሌላው ሲመጣ የሰማውን ካልሰማው ለመለየት ስለሚቸገር ይሆናል። የድሮ ዘመን የኮሪያ ዘማቾች ስለኮሪያ ዘመቻ እሚናገሩዋቸው ዘወትር እማይለዋወጡ አንዳንድ ታሪኮች አሏቸው። የእነዚህ አርበኞች ቤተሰብ የሆነ ሰው እነዚህን ታሪኮች አዲስ እንግዳ በመጣ ቁጥር እድሜ ዘመኑን ሲሰማ ኖሮ በመጨረሻ ቃል በቃል እንደሚያጠናቸው ሁሉ እኛም ሰብሐት ስለፍሮይድ ወይም ስለአብርሃም ሊንከን ወይም ስለዊንሰተን ቸርችል ወይም ስለኤሚል ዞላ ወይም ደግሞ ስለፍሬደሪክ ኒጅ ወዘተ ሲነሳ እንደ ውርድ ንባብ የሚያንበሉብላቸውን ሃረጎች ቃል በቃል ይዘናቸው ነበር።

አንድ ሰው ስነጽሁፍን እንጀራው አድርጎ መኖርን ከመረጠ መጠንቀቅ የሚገባው አንድ ነገር ያለ ይመስለኛል። ስነጽሁፍ እንደ ምህንድስና ወይም እንደ ህክምና አለበለዚያም እንደ ነገረ-ፈጅነት በአእምሮ ብቻ እሚሰራ ስራ አይደለም። የሞራልና የመንፈስ ጉዳይ ግድ የሚለው ሙያ ነው። የስነጽሁፍ ሰው በየዕለቱ መጻፍ ሲኖርበት የሃሳቡ ውበትና ጥልቀት እየቀነሰ እንዲሄድ የሚያደርጉት ሁኔታዎች ብዙ ናቸው። በየእለቱ ማምረት ያለበትን፣ ለገበያው የተመቸ ለማድረግ ሲል በመንፈስ ዝቅ ወዳለ ደረጃ ለመውረድ ይገደዳል ብዬ አምናለሁ።

ሰብሐት አንድም በየእለቱ በየጋዜጣው መጻፍን እንጀራው ስላደረገ፤ አንድም ለብዙ ዘመን የተመቸውንና የመሰለውን ሁሉ በመጻፍ የተደራሲውን አቅምና ስነልቦና ደህና አድርጎ ስላወቀ በፍጹም ግዴታሽነትና ነፃነት፤ አንዳንድ ጊዜ መድረሻቸው ከመነሻቸው የማይሰናሰል ጽሁፎች ጭምር ሲያቀርብ ለግድፈቱ ግድ የሌለው ሆኖ እናገኘዋለን። ጋዜጦቹም እንዴ ስሙ በንባቢያን ዘንድ ስር የሰደደ ነውና ጽፎ የሰጣቸውን ሁሉ እንዳለ ያትሙታል። ብዙዎች ተደራሲያን እንደ ሰብሐት ካለ ብዙ ዘመን ያነበበና የጻፈ ሊቅ እንዲህ ያለ ግድየለሽነት እያጠብቁምና ከእነዚህ የሳምንት አዳ ለመከፈል በምንግዴ የተጻፉ

ጽሁፎች ውስጥ አንዳች የተሰወረ ቁም ነገር ሲፈልጉ በውስጣቸው የያዙትን የሚያውቀው ስብሐት ሐሁን አስቲ ምን አደከማቸው? እያለ አፉን በጤመ ከልሎ ይሰቃል።

አስራ ሶስት - የስብሐት እየሱስ

ከስብሐት የንባብ ባህል ፈጽሞ የማይገባኝ አንድ ነገር ቢኖር ታላላቅ ጸሃፊዎችና የአለማችንን ታሪክ የለውጡ ነቢያትን የሚመለከትበትና የሚጠቃቅስበት መንገድ ነው። በዘነበ ወላ «ማሰታወሻ» ላይ ስለሚያደንቃቸው አስር መጽሃፍት ተጠይቆ መጽሃፍ ቅዱስን ከዝርዝሩ አናት በአንደኛ ደረጃ አስቀምጦታል። ይህም ብቻ ሳይሆን በተለያዩ ጊዜአት «አዩኸከን» እያለ የሚያቆላምጠውን ኢየሱስ አድንቆ ሲናገር እንሰማለን። ይሁንና ስብሐት ለሰው ልጆችና ለትውልድ የህይወት መንገድ የማመላከት ሃላፊነት እንደሌለበት ደጋግሞ ይናገራል። ለሰው ልጆች ሲል እንኳንሰ ህይወቱን ያንዲት ቀን እንቅልፉን አሳልፎ መስጠት እንደማይፈልግ ደግሞ ደጋግሞ ይረጋግጣል። በህይወቱ ሲያሳየን የኖረውም ይህንኑ ነው። ኢየሱስ ማለት ደግሞ እስከ መጨረሻው ለሌሎች መሰጠት ማለት ነው። ኢየሱስ ለሰው ልጆች ቃል የገባው ፈቃዳቸው እየተተካ ከሚነክራቸው ሃጢአት ነጻ ሊያደርጋቸው እንጂ ፈቃዳቸው የጠየቃቸውን ሁሉ ያለ ገደብ እንዲታዘዙት አይደለም። ታዲያ እንዲህ ያለው ሰው እንደ አንድ ክርስቲያን ራሱን እንዴት ሊቆጥር ይችላል? ነው ወይስ ስብሐት ኢየሱስን የሚያደንቀው ኤሚል ዞላን እንደሚያደንቀው እንደ አንድ ደራሲ ነው? እንጂ። ይህ ከሆነስ ታዲያ እንደ ኢየሱስ ላሉ የብርሃንና የህይወት መንገድ ነቢያት ያንድ ለፈቃዱ ያደረ ሃጥዕ አድናቆት ምናቸው ነው? እንጂ!

አስራ አራት - የስብሐት ቡድን

አብረን በነበርንባቸው ዘመናት ስብሐት ስለቡድን የሚያጫውተን ታሪክ እንደሌሎቹ ሁሉ በቡድን ምድራዊ ህይወት ላይ ያተኮሩ ነበሩ። እንዴት አድርጎ ስለአርጅና፣ ስለበሽታና ስለሞት እንደተማረ፣ እንዴት አድርጎ ከአባቱ ቤተ መንግስት ለቆ እንደወጣ ወዘተ የመሳሰሉ ታሪኮች ላይ ያተኮሩ ነበሩ።

ቡድኒዝም ጥልቅና ረቂቅ መንፈሳዊ ፍልስፍና ነው። ቡድን ከቀድሞ ማንነቱ ተለውጦ እውነትንና እግዚአብሔርን ያየ፣ የእውነት ዓይኖቹን የገለጠ፣ ከኖረበት ያለማወቅ የሙታን ዓለም የድንቁርናን መቃብር ስብር የወጣ ታላቅ ነው። ቡድን፣ ቡድን የሆነው ከዚህ ጋሽ ስብሐት ዘወትር ይነግረን ከነበረው የህይወት ምዕራፉ በኋላ ነበር።

ቡድኒዝም የሚጀምረው ቡድን ማሰብና መፈላለፍ ሲጀምር ነው። በወጣትነታችን ዘመን ማንኛውም የጥበብ ወይም መንፈሳዊ ሊቅ ሲነሳ ጉጉኑ

እኔን ዘወትር ስለሚያስጨንቁኝ የህይወት ጥያቄዎች ያለበበትን መንገድ ማወቅ ነበር። ቡድኑ ህይወታችንን እንደምን መኖር እንዳለብን ምን ይላል? ቡድኑ በጥላቻና በመታከት በምትከበብበትና መንፈስህ በሚዝል ጊዜ እንዲህ ካለው የመንፈስ ጨለማ በየት በኩል ውጣ ይላል? ቡድኑ የምትወዳት ፍቅረኛህ ፍቅርህን መረዳት ሲያቅታት፤ አንተ ያለህ የመንፈስ ሃብት ለሷ ዋጋ ዋጋ ፍቅረኛህ እርሷ የምትጓዳለትን አንተ ማቅረብ ሲያቅትህ፤ ያንተ መውደድ ለሷ ዋጋ ከምትሰጣቸው ነገሮች ሁሉ በላይ መሆኑን ለማስረዳት ሲያቅትህ ምን አድርግ ይላል? ቡድኑ ባለህ መርካት ሲያቅትህ፤ የሌለህን ፈልገህ ማግኘት ሲሳገህ በዚህ በሁለቱ መሃል ስትቸነከር ምን ይላል? ብዙ ጥያቄዎች ነበሩን፤ አባታችን ስብሐት ግን ለሁሉም መልስ ግድም አልነበረውም።

ቆይቼ ቡድኑ የሚያስተምረውን ከቡድኑ ከራሱ ወንበር ስር ተቀምጦ አድምጮ ሳስተውለው ቡድኑና ስብሐት የሰሜንና የደቡብ ዋልታ ያህል የተራራቁ ናቸው። የቡድኑ ትምህርት እንደ ክርስቶስ ሁሉ ራሱን፤ ፈቃድን፤ ስሜትን ስለመግዛት ነው። የቡድኑ ትምህርት የህመምህ ሰበብ የፈቃድህ ባሪያ መሆኑ ላይ ነው፤ ማሸነፍ ካለብህ የጠላቶችህን ሁሉ አውራ የሆነውን ፈቃድህን አሸነፍ፤ ግዛ። ያን ጊዜ ፈቃድህን በመታዘዝ ለዘመናት ባሪያ የሆነውን እእምሮህና መንፈስህ ነፃ ይሆናሉ። በዚህም ጊዜ ይኖራል ብለህ የማትጠረጥረውን ኒርቫና የሚባለውን ዓለም ታያለህ የሚል ነው። የቡድኑ እስተምህሮ ከፈቃድህ ባርነት ነፃ ውጣ ነው። የስብሐት ትምህርት ከማህበራዊና ባህላዊ የሞራል ህጎች ባርነት ነፃ ሆነህ ለፈቃድህና ለምኞትህ እደር ነው።

የቡድኑ ትምህርት የሰማያትን በሮች ለማስከፈት ህይወትህ በትጋት ስለመስጠት ነው። የስብሐት ትምህርት በቁም ደንዝዝ ለመውደቅ ራሱን ለሰንፍና ስለመስጠት ነው። ስብሐት የዚህን መሲህ ስም ለመጥራት ከደፈረ መንገዳቸው ለየቅል መሆኑን እንዲሁም የርሱ መንገድ በሸንፈት ውስጥ ተደላድሎ መተኛት ስለመሆኑና መንገዳቸው ተጻራሪ መሆኑን መመስከር ነበረበት። ያለዚያም ስሙን ማንሳት አልነበረበትም።

እስራ አምስት - የስብሐት ማህተመ ጋንዲ

ስብሐት ጋንዲንም ደጋግሞ ያነሳል። ነገር ግን እኔ ደግሞ ስብሐት ጋንዲን ያውቀዋል ወይ? የሚል ጥያቄ አነሳለሁ። ስብሐት ጋንዲን ካከበረ በራሱ የሰንፍና መንገድ ማዘን ነበረበት። ያለበለዚያ እንደ ተለመደው የሰንፍና መለፈፊያው የ«እግረ መንገድ» ወሬ ነው።

ማህተመ ጋንዲ ስለሃገር፤ ስለእውነትና ስለሌላው አይመለከተኝም ሲል ሰምተነውም አናውቅ። ይልቁንም እንኳንስ ስለወገኖቹ ለህንዶች ጠላት

ለሚባሉት እንግሊዞች ጭምር የፍቅርን ምስጢርና ጉልበት በህይወቱ የሰበከ ነቢይ ነው። ጋንዲ የእንግሊዞችን በደልና ግፋቸውን ከራሳቸው ለይቶ መጥላትና መዋጋት የቻለ፤ አንድን ጠላት ግፍና በደሉን ከማንነቱ ለይቶ መጥ ሃላፊነት ወስዶ ለመመገብ የተሰጠ፤ የፍቅር አባት ነው። ታዲያ እንኳን ሌላውን ራሱን ማፍቀር ተስኖት እድሜ ዘመኑን ውስጣዊ ጎደሎውን በእጽና በአረቄ ሲሸፍን የኖረ ስብሐት ጋንዲን የማወደሱ ትርጉም ምን ይሆን? እንጂ! ግን አንድ ነገር አውቃለሁ፤ የስብሐት ህይወት በጭራሽ የጋንዲ ተጽዕኖ ጎብኝቶት አያውቅም። የጋንዲ ህይወት ግብና አላማ ያለው፤ ለዚህም ግብና አላማ ራሱን በፍፁም ዲሲፕሊን ሲገዛና ሲቆጣጠር የኖረ፤ ወደ ዘላለማዊው እውነት በሚወስደው መንገድ ላይ ታላቁና ግዙፉ ደንቃራ የራስ ፈቃድ መሆኑን ጠንቅቆ አውቆ ራሱን በማነጻጽና በመግዛት ጥበብ በታላቅ ምሳሌአዊነት አገር ሲመራ የኖረ ፖለቲካዊ መሲህ ነው።

ዘነበ ወላ የስብሐትን ህይወት በዘከረበት መጽሃፉ ላይ የስብሐትን የድህነት ህይወት አንስቶ እንዲህ ባለ ድህነት ሲኖር ያየው አንድ ሰው ማህተመ ጋንዲ ብቻ መሆኑን ያወሳል። ዘነበ ወላ እንዳለው በእርግጥ ማህተመ ጋንዲን ከሚገልፁት ማንነቶቹ አንዱ በገዛ ፈቃዱ የመረጠው የድህነት ህይወት ነው። ጋንዲ ይህን ህይወት የመረጠው የሃሳብና የእምነት ነጻነቱን ለመጠበቅ ሁሉም ነገር በጁ ሳለ ከሁሉም የፈቃድ እስራቶች ራሱን ነፃ ለማድረግ ብቻ ነው። ጋንዲ እንደኛ ስብሐት በብዙ የሥጋ ፈቃድ ትብታቦች ታስሮ ዘወትር በኢኮኖሚያዊ ቀውስ ውስጥ የሚኖር ያለፈቃድ የደኸየ ነዳይ በመሆኑ አልነበረም። ስብሐትን ስናውቀው ለዕለት ጉርስ አረቂና እጹፋርስ ሲኖረው የሚያካፍል፤ ሳይኖረው የሚካፈል ዘወትር ከኢኮኖሚያዊ ቀውስ ውስጥ ወጥቶ የማያውቅ መሆኑን ነው። ስለዚህ የስብሃትና የጋንዲ ድህነት በእጅጉ የተለየ ናቸው። ጋንዲ ገንዘብን በማፍራትም ሆነ በማስተዳደር በኩል በዲሲፕሊን የሚተካከለው አልነበረም። ጋንዲ ገንዘብን ባግባቡ ማስተዳደር አለመቻል ከኢኮኖሚያዊ ቀውስ ውስጥ አልከተተውም። ይህንንም ተከትሎ ከሚመጣ የሰብዕና ቀውስ ውስጥ የሚከትት ወደ ታላቁ እውነት በሚወስደው መንገድ ላይ ከሚደነቀሩ ደንቃራዎች አንዱ እንደሆነ ጠንቅቆ የሚያውቅ የዲሲፕሊን ሰው ነበር። ስለዚህ አስቀድሞ ነገር ጋንዲ አገሩን በምሳሌነት ለመምራት ሲል ፈቃዱን የወሰነ፤ የገዛ ራሱ ገዥ እንጂ ከቶም ደሃ አልነበረም። ከዚህም በላይ ጋንዲ ፈቃዱን መወሰኑ እንዲሁ ለልማድ ሳይሆን አስተሳሰብና እምነቱን ነጻ እድርጎ አገሩን ህንድን ከምእተ አመታት ቅኝ ግዛት፤ ራሱን ደግሞ ከሰጋዊ ባህሪያት ጨለማና ግዛት ነፃ ለማውጣት ሲል የመረጠውና በፍጹም ዲሲፕሊን የኖረው መንገድ ነበር።

ጋንዲ ከደቡብ አፍሪካ ወደ አገሩ ሲመለስ ያገሩ ሰዎች የሰጡትን እጅግ ብዙ የሆነ ገንዘብና ወርቅ ላገሩ ሰዎች የነበረውን ፍቅር በገንዘብ ላለመለወጥ ሲል በከብር የመለሰ የእምነት ሰው ነው። በዘመኑ ፍቅር በባህላዊ ልብስና በእፍኝ ሩዝ ለመኖር ሲወስን ላገሩ ሰዎች ፈቃዳችንን ከገዛንና በተመጠነ ህይወት ለመኖር ከወሰንን የሃጢአት ሁሉ ስር ከሆነው ከምግብ ነጻ መሆናችንን እንደ ክርስቶስ ማስተማሩ ነበር። ይህ መንገዱ ከምግብ ነጻ ፍልስፍና (Non cooperation) የሚለው አስተሳሰብ አካልም ያለመተባበር ህንዳውያን ቅኝ ገዢዎቻችን ለፈጠሩልን የህይወት ማደንዘዣ ነበር። «እኛ በመሆናችን፣ በገዛ አገራችን ለሚያመርቷቸው ምርቶቻቸው ተገዢዎች ለጣፋጭ ምግቦቻቸው ምርኮኞች በመሆናችን፣ ለቅኝ ተገዢነታችን ተባባሪዎች ሆነናል» የሚል ነበር የጋንዲ አስተምህሮ። በዚህም ሰብብ ባለመተባበር ፍልስፍና እንግሊዞችን በህንድ ለመቆየት የሚያስችላቸው ኢኮኖሚያዊ ምክንያት እንዲያጡ ለማስገደድ ሲል ነበር የፈቃድ ውሳኔንነትን ከመርሆቹ እንደ አንዱ የወሰደው።

ለወንድሜ ለዘነበ ወላና ስብሐትን ከጋንዲ ለሚያነጻጽሩ ሌሎች ወንድሞቹ ምናልባት እነርሱ ራሳቸው የሚያውቋቸውን ጥቂት እውነቶች ስለጋንዲ ልጩምርላቸው። ማህተመ ጋንዲ በተለይ ስለወሲባዊ ፈቃድ የነበረው እምነትና ዲሲፕሊን ብራህማቻሪ የሆነ ወይም በመጨረሻዎቹ ዘመናት በጋብቻ ውስጥ ሳለ ከወሲባዊ ግንኙነት ነፃ የሆነ ህይወትን የመረጠና ይህንን መፈጸም የቻለ ታላቅ ሰው ነው። እውነትን በመጋረድና በማጥበርበር ረገድ ታላቅ አቅም እንዳለው በማመን በስጋ ፈቃዱ ላይ ታላቅ ስልጣን የተቀዳጀና የፈፀመ፣ በሰው ልጅ ውስጥ እግዚአብሔር የፈጠረውን መለኮታዊ ሃይል መቀስቀስና ማንቃት የቻለ ታላቅ ሰው ነበር። ይህን ካልኩ በኋላ ስብሐትን በነዚህ የጋንዲ መርሆችና ባህሪዎች የመመልከቱን እና የመመዘኑን ተግባር ለናንተ ልተው።

አሰራ ሲድስት - ስብሐትና ማርክስ

ጋሽ ስብሐት ስለካርል ማርክስ እንዲህ ይለን ነበር። «ካርል ማርክስ ማለት ተቆጥቶ የመጣ ኢየሱስ ነው። ኢየሱስ በመጀመሪያ ግራህን ሲመታህ ቀኝህን ሰጠው ሲል አስተምሮ ሄደ። ይህን ማለቱ የሰው ልጅ በድሎህ ይቅርታ ስታደርግለት ማስተዋል ይጀምራል፤ ከበደሉም ይታቀባል ብሎ ነበር። የሰው ልጅ ግን በድሎህ ይቅር ስትለው ከይቅርታህ ይልቅ ድክመትህን ቆጥሮ ይበረታብሃል እንጂ ከበደሉ አይታቀብም። እና ኢየሱስ ከስህተቱ ተምሮ ለሁለተኛ ጊዜ ካርል ማርክስን ሆኖ ሲመጣ፤ ለአውሮፓ ወዛደሮች ሃይማኖት ድሆች መከራቸውን በትእግስት እንዲቀበሉ የተዘጋጀላቸው ማደንዘዣ ዕፅ ነው

ብሎ አስተማረ። ከእንግዲህ ቡርካው ቀኝህን ሲመታህ ግራውን አጩሰው እንጂ ግራህን አታዙርለት ብሎ አስተማረ።»

የሰብሐትን ማርክሳዊ ወንጌል ቃል በቃል ባላስታውሰውም እንደምታው ይሁንና ሰብሐት ይህን የተቆጣ ክርስቶስ እንደ አዝማሪ መሰንቆ በደረድርለትም በእምነት ተከትለውት ጥፋትም ይሁን ልማት «ወንጌሉን» ህይወታቸው ያደረጉት በርሱ ልቦለድ እግረመንገዱን ገርመም አድርጎ የሚያልፋቸው ህልመኛ ገጸባህሪያት ነበሩ። በኔ እምነት እንዲህ ስላሉ ነቢያት በምስክርነት ለመቆም የሚችለው እምነታቸው የሰረጸበት ደቀመዝሙር ብቻ ይመስለኛል። አለበለዚያም ቅኔና መወድሱ ውዳሴ ከንቱ ከመሆን አያመልጥም። በምንም አምኖ አማያውቅ በእምነት ስለኖሩ ነቢያት ምን ሊመሰክር ይችላል?

አስራ ሰባት - ሰብሐትና ኤሚል ዞላ

ስለ ሰብሐት ስነጽሁፍ ሰራዎች ሰናወራ አንድ ልንክድ የማንችለው እውነት ቢኖር አገላለጾቹ ያንድ አንደበተ ርቱዕ ጨዋታ ቁጭ ብሎ የማዳመጥ ያህል ግልጽ፣ ቀላልና ተነባቢ መሆናቸው ነው። ይህ ችሎታው ተፈጥሮአዊ ተሰጥቶ መሆኑ እንደተጠበቀ ለረጅም ዘመናት ያለ ማቋረጥ ከመጻፍ የዳበረ መሆኑን ማየት ይቻላል። ይሁንና ሰብሐት ብዙ ጊዜ የአጻጻፍ ስልቱ በተለይም አንደኛ «ሌቱም አይነጋልኝ»ና «ትኩሳት» ያሉት ናቹራሊዝም በመባል ሚታወቀው በኤሚል ዞላ ስልት የተፃፉ መሆኑን ይናገራል። «ህይወትን ሚታወቀው በኤሚል ዞላ ስልት የተፃፉ መሆኑን ይናገራል። ጋሽ አንዳለች እንዘግባታለን እንጂ ለማሳመር ብለን አንኩላትም» ይለናል። ጋሽ ሰብሐትና ናቹራሊዝም ስለሚባለው የስነጽሁፍ ይትብሃል የሚያስተምሩ የስነጽሁፍ ተንታኞች ያልተረዱት አንድ ነገር ያለ ይመስለኛል። ልብ ብሎ ላስተዋለ ህይወትን ማንም ቢሆን ከራሱ አስተሳሰብና አይታ ውጪ አንዳለች ሊመለከታት አይቻለውም የሚል እምነት አለች። የህይወትን ውጪያዊ ገጽታ አንዳለ ትዘግባለች፤ የራሷ የግምትና የአስተያየት ጣልቃ ገብነት የለባትም የምትባለው ካሜራችን እንኳ ከማንነቷ ተፅዕኖ ውጪ አይደለችም። ያ ባይሆን በፔንታክስ ካሜራ የተነሱት በሶኒ ካሜራ ከተነሱት ፎቶግራፎች የተለዩ ምስሎች ባልሆኑ ነበር።

አንድ አርቲስት የሰውን የሰው ምስል ከካሜራው የሚለየው አርቲስት ያስቀመጠውን ሞዴል ሲቀባ የራሱን ስሜትና መንፈስ በሞዴሉ ላይ እንጸባርቆና አጋጭቶ ስለሚያሳየን ነው። ዳ ቬንቺ የሳላት ሞዴል ወይዘሮ ሊዛገር ሃርዲኒ በመንፈስ የዳ ቬንቺና የሰው ልጅ ምስጢራዊና ውስጣዊ ሰብዕና ተጨምሮባት ሞናሊዝ መሆኗ ለዚህ ነው። ሁለት አርቲስቶች አንዱን ሞዴል አስቀምጠው፤

አንድ ማዕዘን ላይ ሸራቸውን ወጥረውም ቢሰሉልን እንኳ የምናየው በዕል ጨርሶ የተለያየ እንደሚሆን አያጠራጥርም፡፡ አንድ ሌላ «ናቹራሊስት» ደራሲ የውቤ በረሃን ህይወት እንደ ስብሐት በውስጡ ኖሮ ለማየት ቢችል የሚጽፍልን ድርሰት በቅርፅ ሆነ በይዘት «ሌቱም አይነጋልኝ» እንደማይሆን አርገጠኞች መሆን እንችላለን፡፡ ስለዚህ ከሁሉ በፊት አርቲስቱ ህይወትን በራሱ እይታ ተርጉሞ ያሳየናል እንጂ በዙሪያው የሚሆነውን እየቀረጸ እንደ ጋዜጠኛ ሪፖርት አያደርግልንም፡፡ ላድርግ ቢልም አይቻለውም፡፡ ለነገሩ ጋዜጠኛውም ቢሆን የሆነውንና አየሁ የሚለውን ሪፖርት ሲያደርግልን በጋዜጣው ኤዲተሪያል ፖሊሲ መነጽር ተመልክቶ እንጂ የራሱን እይታ እንኳ ሪፖርት ማድረግ አይፈቀድለትም፡፡ ቢፈቀድለትም ያ የራሱ እይታ እንጂ እውነቱን እንዳለ አይቶ ያቀረበልን ሪፖርት ነው ማለት አይቻልም፡፡ እርሱ ያየውን እውነት እኔ ሳየው ሌላ ትርጉም ይሰጠኛልና፡፡ ለዚህ ነው በቢቢሲና አልጄዚራ አንዱን እውነት ከሁለት የኤዲተሪያል ፖሊሲ ማእዘን በተለያየ ካሜራና ዘገባ የሚያሳዩን፡፡ ስለዚህ ነው አንዱን እውነት ሁለት ሰዎች በየራሳቸው እምነትና ሚዛን ሰፍረው ሁለት እውነት የሚያቀርቡልን፡፡

እዚህ ላይ ትልቁ እውነት በምንኖርበት አለም በማንም እይታ ተፅዕኖ የማይለዋወጥ ነባራዊ ህልውና ያለው እውነት አለመኖሩ ነው፡፡ አንድ ሰው ለአስር ሰዎች አስር መልክ አለው፡፡ ሌላው ቀርቶ ለአንዱ ሰው ለራሱ በተለያየ ስሜትና ሁኔታ ውስጥ ሆኖ አስር ጊዜ ቢመለከተው ያው ሰው አስር የተለያዩ መልኮች ሊኖሩት ይችላሉ፡፡ አንድን እውነት በተስፈኛ አይኖች ስናየውና በተሽነፉ አይኖች ስንመለከተው የተለያየ ትርጉም የሚሰጠን ለዚህ ነው፡፡ አንድን እውነት አዝነንና ተደስተን ስንመለከተው፣ በይቅርታና በጥላቻ መንፈስ ሆነን ስናየው የተለያዩ መልኮች የሚወጣው ለዚህ ነው፡፡ በማንም እይታ ተፅዕኖ የማይለዋወጥ እና ራሱን ችሎ የቆመ ዘላለማዊ እውነት እግዚአብሔር ብቻ ነው የሚባለው በዚህ ምክንያት ነው፡፡

ስለዚህ የስብሐት «ናቹራሊዝም» የኖረውን ህይወት በዲያሪ መልክ መዝግቦ ይዞ ብዙን ጊዜ በሃያሲያን ሲባል እንደምንሰማው «በመረጃ ላይ ተመስርቶ» ሰሞችን ብቻ ቀይሮ በልቦለድ መልክ ያቀረበልን ቢሆንም እንኳ፣ ራሱ የኖረበትን ህይወት ያየበት ዓይን ግን ከራሱ አስተሳሰብና ስሜት ተጽዕኖ ሰው በመሆኑ ደራሲ አይደለም ሊሆንም አይችልም እንጂ ደራሲ ሆኖ ቢመለከተው የሚጽፍልን ስብሐት በተራኪው አንደበት ከሚነግረን «ትኩሳት» ጨርሶ የተለየ ለመሆኑ አርገጠኛ ሆነን መናገር እንችላለን፡፡ ታዲያ የስብሐትን አይን ህይወትን እንዳለች የመመልከት ክህነት እንዳለው አድርገን እንደምን መደምደም ይቻላል? ሌላው ቀርቶ ሪፖሊዝም የሚባለው የስነጥበብ ዘውግ

መልከው-ሰብሃት.....

አንኳን እውነት ነኝ ቢልም ያ እውነት የደራሲው እውነት አንጂ የማይነቀነቅ
 ዘላለማዊ እውነት ከቶም አይደለም።

አስራ ስምንት - ስብሐትን በፍርድ መነጽር

ስብሐት ገብረእግዚአብሔር ከዘነበ ወላ ጋር ባደረገው ጨዋታ አይኔን
 ከፈተልኝ በሚለው ምዕራፍ ሲግመንድ ፍርድ የአእምሮውን አይኖች
 እንደከፈተለት ይነግረናል። ስለስብሐት አንድ ልንክደው የማንችለውና የማይገባ
 እውነት ያለ ሆኖ ይሰማኛል። ስብሐት በህይወት በነበረበት ጊዜ በኢትዮጵያዊ
 ባህል ይሉኝታ የሚባለውን፣ በፍርድ ስነልቦናዊ የአእምሮ ተግባራት ሞዴል
 «ሱፐር ኢጎ» ተብሎ የሚታወቀውን የራሱን አእምሮ ክፍል «ኢድ» በሚባለው
 ደመነፍሳዊ ፈቃዳችንን በመሙላት፣ የሞራል፣ የህግ፣ የህሊና ግዴታችን ሁሉ
 እውቅና በመንሳት ደስታን በማደንና ህመምን በማስወገድ መርህ ላይ
 የተመሰረተውን የሰብዕናችንን ክፍል ነጻ እውጥቶ ሲኖሩ የሚታየውን የሰው
 ልጅ መልክ በራሱ ምስል አሳይቶናል።

ስብሐት ራሱ እንዳለው በእርግጥም በሲግመንድ ፍርድ የሰው ልጅ ስነ
 አእምሮ ሞዴል የአእምሮ ተግባራት በሶስት ዋና ዋና ክፍሎች ይመደባል - ኢድ
 (Id)፣ ኢጎ (Igo) እና «ሱፐር ኢጎ» (Super Igo) በመባል። አንደኛውና
 በአራስነት አብሮት የሚወለደው «ኢድ» የሚባለው ነው። ኢድ የገዛ ፈቃዱን
 ብቻ የሚያውቀውና ይህን ለመሙላት ብቻ በደመነፍስ ሁሉን የሚያደርገው
 ማንነቱ ነው። በዚህ ማንነቱ ውስጥ እንደ ፍርድ አስተሳሰብ ሲርበው
 ምግብን፣ ሲጠማው ውሃን ከሚያነፈጉበት እንዲሁም እንደ ብርድና መቀት
 የመሳሰሉ የተፈጥሮ ሃይሎች ምሑት ሲነሱት ከሚያማርርባቸው ደመነፍሶች ጎን
 ህይወትን የማስቀጠል ተፈጥሮአዊ ግፊት የሆነው ወሲባዊ ደመነፍሱም አለ።

«ኢድ» የተባለው ለደስታ ሲባል የፈቀዱትን የመፈጸም ፈቃድ በፍርድ
 ስነ ልቦና ሳይንስ ከፊቱ ያለውን ሁሉ አየረመረመና አየረገገጠ ከመጋለብ
 በማይመለስ ያልተገራ ፈረስ ይመስላል። ፈረሱ ልጓም የሚገባለትና ቀስ በቀስ
 የሚገራው ህጻኑ እያደገ ሲመጣና ከማህበረሰቡ ጋር በሚያደርገው መስተጋብር
 ውስጥ በጋራ አብሮ ለመኖር ሲባል መወገድ፣ መታገድና መከልከል ያለባቸው
 ደመነፍሶች ቀስ በቀስ በቁጥጥር ስር መዋል ሲጀምሩ ነው።

«ሱፐር ኢጎ» የ«ኢድን» ደመነፍሳዊ ፈቃድ የሚጻረርና በጋራ ህልውና
 ላይ የሚያተኩር የሰው ልጅ አእምሮ ተግባር ነው። «ኢድ» በፈቃድ አቅጣጫ
 «ሱፐር ኢጎ» በሞራል አቅጣጫ ግራ ቀኝ ሲሳሳቡ ውጥረቱ የአእምሮ ሚዛንን
 እንዳያናጋ «ኢጎ» ከመሃል ሆኖ የዳኝነቱንና የአእምሮ ሚዛን የመጠበቁን ሥራ
 ይሰራል።

በዚህ ስራው «ኢት» ሶስቱን ማህበራትኞች የሚያስተናግደው ግለሰብ በኢድ የነጻ ፈቃድ ልቅነት አግድሞ ሄዶ ማህበራዊ ነውር ወይም ማህበራዊ ጉድፍ እንዳይሆን፤ መገለል እንዳይደርስበት፤ ማህበራዊ በትርም እንዳያርፍበት፤ በማህበሩ መለኪያ ነውር የሆኑ ፈቃዶችን በመግራት፤ በመከላከልና ሳይቻልም በመቅበር ጭምር ይቆጣጠራል፡፡

በሌላ ወገን «ሱፐር ኢት» በገደብ የለሽ ግብረ ገብ የህይወት ምግብ የሆኑትን ደመነፍሳዊ የኢድ ባህሪያት ጨርሶ በማዳፈን ህይወትን የሥርዓት እስር ቤት እንዳያደርጋት ለኢድ በማህበሩ ዘንድ የማያስነውር የጨዋታ ሜዳ በማዘጋጀት ያገለግላል፡፡

ስለዚህ በዚህ በማህበራዊ ህግጋትና ሞራል መዋቅር ውስጥ ፈቃዳችንን እየሞላን መኖር በምንፈቅድበት ዓለም ሚዛን ጠብቀን እንድንኖር የሚያስችለን ህይወታችን መልክ የሚያሳይበትና የሚደራጀበት የስነልቦና ጽህፈት ቤት ነው፡፡

ሰብሐት በእውነት በፍሮይድ ስነልቦናዊ አስተምህሮ አይኖቹን ገልጾ ቢሆን ሊያስተውላቸው የሚገቡ ሁለት ነጥቦች ያሉ ይመስለኛል፡፡ አንደኛ ከላይ ከተመለከትናቸው የሰው ልጅ ተፈጥሮአዊ የአእምሮ ተግባራት መካከል ሰብሐት በትልቁ የሚጎድለው «ኢት» የሚባለው ማህበራዊ ወይም ሞራላዊና ደመነፍሳዊ (ፈቃዳዊ) ማንነታችንን ሚዛን የሚጠብቀው ማንነት ነው፡፡ ይህ ማንነት ማህበረሰቡ ስለግለሰቡ ስለሚያስበው ሁሉ ይጨነቃል፡፡ አንዳንዴ አብዝቶ እንዳንዴም በሚዛን ይጨነቃል፡፡ ይህ ማንነት የሶስቱ ሃይሎች የጨዋታ ሜዳ የሆነው ግለሰቡ በማህበረሰቡ ፊት መልካም ገጽታ እንዲኖረው ይፈልጋል፡፡ ማህበረሰቡ ስለግለሰቡ ስላለው ምስል የራሱ ጉዳይ አይልም፡፡ ሰብሐት በግዙፉ የሚጎድለው ይህን ሚዛን ጠባቂ የአእምሮ ተግባር የሚያከናውነው ማንነት ነው፡፡ ሰብሐት የተመቸውንና ፈቃዱ የጠየቀውን ለማድረግ የማንም ገደብ የሌለበትን ህጻን ልጅ ወይም ፈቃዱን ጥያቄው በውስጡ በተፈጠረ ጊዜ የሚፈጽመውን እንስሳ ይመስላል፡፡ ህፃኑ ወይም እንስሳው ማህበራዊ ገደብ (የሱፐር ኢት) ማዕቀብ የለበትም፡፡ ህጻኑ ፈቃዱን ሲሞላ ገና ማህበራዊ ኮንትራቱን አልፈረመምና ወይም በዚህ እድሜ እንዲፈርም አይጠበቅበትምና ነውር ሆኖ አይወሰድበትም፡፡

አንዳንድ አንደ ሰብሐት ያሉ ሰዎችን ፍሮይድ የአእምሮ ሚዛን መናጋት ናሙና አድርጎ ይወስዳቸዋል፡፡ «ፈረሱ» ልጓም ሳይገባለት አንደ ልቡ ሲጋልብ የሚታይባቸው ግለሰቦች በፍሮይድ አገላለጽ (Childhood Fixation) በመባል ይታወቃሉ፡፡ የልጅነት ዘመን ደመነፍስ ላይ የተቸከሉ ናቸው ይላቸዋል፡፡ በፍሮይድ ሳይንስ አንድ ሰው በህጻን እድሜው ያለ ውስጣዊ ግጭት፤ ውጪአዊ ወቀሳና ህግ በነጻነት ደመነፍሶአቹን ለቆ ያስተናግድበት በነበረው የስነልቦናዊ

አድገት ደረጃ ላይ ተቸክሎ ሊቆም ይችላል። በዚህ ዓይነቱ ስነልቦናዊ ቀውስ ጊዜ ግለሰቡ በዕድሜ ጎልምሶ ወይንም አርጅቶም ሳለ ፈቃዱ ግን ስለማያረጅ ምኞቱ በህፃንነት ደረጃ ላይ ይቀራል። የህፃንነት ምኞቱን እንዲገድል ወይም እንዲገድብ፣ ያም ካልተቻለ እንዲሸሽግ የሚያደርገው የሱፐር ኢጎውን ስልጣን ከነጠቀው በስተርጅናው እንደ ጎረምሳ ወይንም እንደ ህጻን ፈቃዱን በነጻነት ሲፈጽም ይገኛል።

ሰብሐትን ያገኙት ሆኑ ቃለ መጠይቅ ያደረጉለት ሁሉ የሚገርማቸውና ደጋግመው የሚጠይቁት ጸጉሩ ሽብቶና እድሜው ገፍቶ ሳለ ገጽ የህጻን ልጅ ፊት የመሆኑን ምስጢር ነው። ይህን ጥያቄ ተፈራ ገዳሙ በሚት ኢቲቪ ሾው» እንግዳ አድርጎ ባቀረበው ጊዜ አንስቶለት የፈጣሪ ተዓምር ነው ብሎ ሲመልስ ሰምተናል። ዘነበ ወላና ዓለማየሁ ገላጋይም በየራሳቸው መረዳት ይህን አስገራሚ እውነት ይነግሩናል።

በኔ ንባብ በገጽታ ላይ የሚነበበው ውስጣዊና ስነልቦናዊ ማንነት ነው። ወይንም ደግሞ በመንፈሳዊ አረዳድ ገጽ የነፍስ መስኮት ናት። በኔ እይታ ሰብሐት በስተርጅናው የህጻን ልጅ ፊት የሚታይበት እስከ አርጅና እድሜው ማህበራዊና ሞራላዊ ሃላፊነትን የማያውቀውን ኢዳዊ የህጻን ልጅ ሰብዕና ይዞ በመኖሩ ምክንያት ነው ብዬ አምናለሁ። ይህን ለመረዳት ማህበራዊና ፖለቲካዊ ሃላፊነት የሚወስዱ ሰዎች በምን አይነት ፍጥነት እንደሚገረጁ ማስተዋል ተጨማሪ መረጃ ሊሆን ይችላል።

ሰብሐትን በፍሮይድ መነጽር ስንፈትሸው ኢጎውና ሱፐር ኢጎው ስልጣናቸውን ለኢድ ያስረከቡበት ሰብዕና መሆኑን እናስተውላለን። በዚህ ህይወቱ ሰብሃት ኢጎ ከማህበረሰቡ ለሚፈልገው አክብሮትና ግምት ግድ የሚኖረው ከሆነ ኢዱ በነፃነት ደስታና ምሁትን ለማሳደድ ወይንም ከሃላፊነት ስሜትና ከማህበራዊ ሽክም የሚመጣውን ህመምና ድካም ማስወገድ እንደማይችል በመረዳት ረገድ በአርግጥም ሰብሐት ፍሮይድ አይኖቹን አብሮቶ ከማህበራዊና ሞራላዊ ሃላፊነቶች ነጻ አድርጎ ለቆታል ማለት እንችላለን።

ይሁንና እዚህ ላይ ሰብሐት በዚህ ፍሩዳዊ ሚዛን ባልጠበቀ ስነልቦናዊ ሰብዕና እንደ ፍሮይድ የህክምና ናሙናዎች መሆኑ ራሱን ያልሳተበትን ምክንያት መፈተሽና መረዳትም ይጠይቀናል። በኔ ሃሳብ ሰብሐት በማህበራዊ መለኪያ ነውር በሆነ ህይወት ውስጥ ዘመኑን ሲያሳልፍ ጨርሶ ሊስት ያልቻለው በአእምሮው ውስጥ እንድ ልዩና የራሱ የሆነ ሚዛን መፍጠር በመቻሉ ነው።

በአእምሮአዊ ሚዛን መናጋት ፋሃቸውን የሚስቱ እንዲህ ያሉት የፍሮይድ የህክምና ናሙናዎች ራሳቸውን የሚስቱት ኢድ የፈቃዳቸውን እንዲጥሉ

ሲወተውታቸው፤ ሱፐር ኢን በወዲያኛው ጫፍ ነውርና ያልተገባ መሆኑን በስውር እየነገረ በከሰ ስለሚያስጨንቃቸው፤ በዚህ መሃል ተወጥረው የአስተሳሰብ ሚዛናቸው ድርና ማግ ስለሚተረተር ነው። ስብሐት ግን ኢድ የተባለውን የደመነፍስ ፈቃድ በማንም ማህበራዊ ወቀሳ የማይናጋ ግን ኢድ ህልውና እንዲኖረውና ያለ ሱፐር ኢን እውቅና ራሱን ችሎ እንዲቆም ፍልስፍናዊ በመቻሉ ለማንም ዳኝነት ግድ ሳይኖረው በማህበረሰቡ ዘንድ እንደ አብድ ወይም እንደ ነውረኛ ሊያስቆጥር የሚችለውን ተግባር በነጻነት እየፈፀመ የፈቃዱን እየተከተለ ኖሮ ይህንኑም ወደ ስነጽሁፍ ቀይሮ ሲያስነብብን ኖሮ አልፏል።

ወንዶቹና ሴቶቹ ያለማህበራዊና ሞራላዊ ገደብ ሲያስፈልግ አንድ ለአንድ፤ ሲያስፈልግ አንድ ለሁለት፤ ወይም ደግሞ ብዙ ለብዙ ሲወሳሰቡና ፈቃዳቸውን ተከትለው ደስታን ሲያባርሩ የምናይባቸው እንደ «ትኩሳት»ና «ሌቱም አይነጋልኝ» የመሰሉ ጽሁፎች ውስጥ የምናያቸው ገፁ-ባህሪያቱ የዚህ ሰብዕና ውጤቶች ናቸው። የጽሁፎቹም ረቂቅና ስውር ኢድ ሞራል የለውም እንጂ «የኢዳዊ ሞራል» አስተምህሮ ማህበራዊ ገደብና ወቀሳ ሳይኖርብን የፈቃዳችንን ብንኖር ምናል እንደማለት ያለ ነው።

በ«ሰባተኛው መልአክ» ዋናው ገጸ ባህርይ ግብረ ሰዶማዊ ነው። በስብሐት ስዕል የፈቃዱን ለመፈጸም የሚተባበረው ካገኘ ፈቃዱን ተከትሎ ሊኖር ይችል የነበረው ሰው፤ በውስጡ ተሸክሞት በሚኖረው (የሱፐር ኢን) ማህበራዊ ወቀሳ፤ ከስና በማህበረሰቡ በመገለሉ ተሰቃይቶ ራሱን ሲገድል ያሳየናል። እዚህ ላይ ስብሐት ያየሁትን በናቼራሊዝም መንገድ ነገርኩዋችሁ እንጂ አቋሜን አላራመድኩም ይለን ይሆናል። እኛ ደግሞ ስብሐት ግለሰብ የተመቸውን ሊኖር ይገባል የሚለውን አቋሙን በህይወቱ አሳይቶናልና ህይወትና ስራውን አያይዘን እናነበዋለን። በዚህ አንሳሳትም። ስብሐት በዚህ ግለኛ ስነልቦናዊ ሚዛን ሚዛኑን ጠብቆ መኖር ቢችልም በአስገራሚ ነፃነት የኖረው የፈቃድ የመከተል ህይወቱ ለማህበረሰቡ አንዳች መልአክት ማስተላለፉ አልቀረም። በተለይም ለወጣቶች። ማህበራዊ ሃላፊነት ለሚሰማቸው ደግሞ ስብሐት የፈቃዱን በመኖሩ ምክንያት ህይወቱ በመንፈስ፤ በሞራልና በአካል ጭምር ከማህበራዊ መስተጋብር ውጪ አድርጎ ያጠፋቸውን አስተውለው ይህ በፍልስፍና ከዘራ ተደግፎ የቆመ ግለኛ ነፃነት ያደረሰው ማህበራዊ ጥፋት ይታያቸዋል።

ስብሐትን አሁንም በፍትሃዊ መነጽር ስናስተውለው የስብሐት የገባብ ባህል ራሱ እውነትና ጥበብን ፈልጎ ህይወትን በመመርመርና በመቀየር ላይ የተመሰረተ አለመሆኑን እንረዳለን። አንድም በሃሴት ፈላጊው ኢድ መሪነት

አሁንም እሳት ዳር ቁጭ ብሎ ተረት እንደማዳመጥ ያለውን ኢዳዊ ደስታ ሲፈልግ የኖረበት አንዱ መንገድ ሆኖ እናገኘዋለን። ሰብሐት ራሱ እንደሚገኝ ከንባብ የበለጠና የተሻለ በርሱ ሚዛን እንደ ሮማንቲክ ፍቅርና ወሲብ ያለ ደስታ ከተገኘ ንባብ ራሱ አስፈላጊ አይደለም። ይህ ደስታን የማሳደድ ህልውና በማህበራዊ ሞራልና በሱፐር ኢን ሚዛን አስጸያፊ ቢመስልም በኢድ ስነ ምግባር ምንም ነውር የለበትም።

ችግሩ ችግር ሆኖ የሚገኘው ማህበራዊ እንስሶች የመሆናችንን ጉዳይ ከግምት ስናስገባ ነው። ማህበራዊ ሀላፊነት የሚወስዱ ባይኖሩና በኢድ ስነ ምግባር ሁላችን ነጻ ብንለቀቅ፣ ፈቃዱን ለመፈጸም ሁሉን ወደሚያደርገው አውሬ የምንለወጥ መሆናችንን ስናስተውል ችግሩ ፈጥሮ ይወጣል።

ስለሰብሐት ሰብዕና ፍርድድ የሚያስተምረን ሌላ እውነትም አለ። በፍሩዲያን ስነ-ልቦና ወሲባዊ ህይወቱ በገሃዱ ዓለም የተገደበበት ግለሰብ፣ ማለትም ውስጣዊ የፈቃዱ ግፊት ከውጪአዊ ወሲባዊ ህይወቱ እውነታ በሚያይልበት ጊዜ ወይም ብዙ ፈቃድ በሚኖርበትና ያንን ፈቃድ የመሙላት እድሉ የተገደበ በሚሆንበት ጊዜ እምቅ ወሲባዊ ፈቃዱን በቃላት ያስተነፍሰዋል እንደማለት ነው።

ምንም እንኳ ሰብሐት ገደብ የለሽ ፈቃዱን ብዙውን ጊዜ ጥበብና እውቀት ያነፈነፉ መስሎአቸው ከሚቀርቡት ወጣት ሴቶች ጋር ፈቃደኛ በሆኑበት ጊዜ ሁሉ ምላሽ ከመስጠት ባይመለስም በፈላስፋዊ ህይወቱና በማህበራዊ መገለሉ ምክንያት ማህበራዊው ኮርማ ያለውን ያህል ወሲባዊ ልቅነትን የመለማመድ ነፃነት አልነበረውም። ወጣት ሴቶች በሰውር ካልሆነ በቀር ማህበራዊ ዳኝነቱን ተቋቁመው እንደርሱ ባለ ነፃነት ለመፈጸም ሊተባበሩት አይችሉም። ስለዚህ ነው በስነጽሁፉና በወጥ ሁሉ ወሲባዊ ማስተንፈሻ የሚያስፈልገው። ፍርድድ ህልም የተቀበረና የተገደበ ፈቃዳችን የምንሞላበት መንገድ ነው እንደሚለው ሞራላዊ ሃላፊነቱን ለኢድ አሳልፎ ለሰጠው ለሰብሃት ስነጽሁፍ የህልምን ቦታ ተከቶ ፈቃዱን የሚያስተነፍስበት መድረክ ሆኖ ያገለግለዋል ስል አስባለሁ።

አስራ ዘጠኝ - ስንበት

በመጨረሻ ሰብሐትና ሌሎቹንም መሰል ሰዎቻችንን በነሲብ ከማድነቅና ከማወደስ ወይም ከመውቀስ ባሻገር በህይወቱ ህይወታችንን የመመርመር ባህል ብናዳብር፤ ራሳችንንና እውነትን እየተረዳን ከጨለማችን በላይ ለመሆን ያግዛናል ብዬ አምናለሁ።

ይህን ሁሉ ካልኩ በኋላ ይህን ጽሁፍ ከሚያነቡ የሰብሐት አከባሪዎች ሊነሳ የሚችል አንድ ጥያቄ ይሰማኛል። ሃሳቤን ለማስረዳት በሞከርኩብኩት አንዳንድ አጋጣሚዎችም ይህን ጥያቄ ተጠይቄ መልስ ለመስጠት ሞክራለሁ። ጥያቄው እንዲህ ይላል «ግን አንተ ሰብሐትን ይህን ያህል የምትጠላው ለምንድነው?»

መልሴም ቀላልና አጭር ነው።

እኔ ሰብሐትንም ሆነ ሌሎቹን ጸሃፊዎቻችንን ወይም መሪዎቻችንን አልጠላቸውም። የዚያኑ ያህል በተጋነነ መልኩ አልወዳቸውም። ይልቁንም በኒቴአዊ ፍልስፍና ከመውደድና ከመጥላት በላይ ሆኔ ልመረምራቸው እሞክራለሁ። ምክንያቱም የሚወዱትንም ሆነ የሚጠሉትን ማወቅ አይቻልምና ነው። አንድን እንደ ሰብሐት ያለ ሰው አስቀድመን ከወደድነው ምርምራችንና ፍተሻችን ሁሉ የወደድነውን ሌሎች እንዲወዱልን፣ ፍቅራችንን በመረጃ ለመደገፍ ብቻ ይሆናል። በዚህ ውስጥ ምንም የሚታወቅ አዲስ አውነት አይኖርም። አስቀድሞ ሥር የያዘ ጥላቻም እንዲሁ ነው።

እይታዬ ያንድ ሰው ነው። የተሳሳተ ወይም የተዛባ መሆኑን ከሰሜት ነጻ በሆነ ተንትኖ የሚያሳየኝ ካገኘሁ ከዚህ ሃሳብ ጋር አልቆረብኩም። የሚቀርብልኝ ሃሳብ ጥልቅና ብስል ከሆነ፤ የራሴን እለቱን አራግፌ የዚህ ሃሳብ ደቀመዝሙር ለመሆን ፈቃደኛነት ብቻ ሳይሆን ጉጉትም ጭምር እንዳለኝ በትህትና ለመግለጽ እወዳለሁ።

ወቅቱን በውል አላስታውሰውም፤ «ኢትዮ ጽናል» ጋዜጣ ላይ እንደ ሰብሐት ገበየሁ ማዘዝ አጠቃላይ የሚተች ፅሁፍ ወጥቷል። ይበልጥ ቀልቤን የሳበው ከፅሁፉ ጋር በአባሪነት የወጣው ካርቱን ነበር። ካርቱ ላይ ሰብሐት ሁለት ሴቶችን አቅፎ፣ እንደመዘነጥ ብሎ ይታያል። ሰብሐት ስታወቅ ጉድገቴ ፈር-የለቀቀ መሆኑን ለመተቸት ታልሞ እንደተሳለ ግልፅ ነበር። ይሄንን ካርቱን ቆይቼ ለሰብሐት አላይቼው ነበር። ትንሽም ቢሆን በሰጪት ማለቱን ጠብቄአለሁ። ሰብሐት ግን አይቶት ሲያበቃ «ላ...» አለ። «ላ» ማለቱ ውስጥ ሆነ ፊቱ ላይ ላነበው የቻልኩት የሰሜት ነፃነቱ አልነበረም። «ምን ተሰማህ?» ብዬ ለመጠየቅ ተገደድኩ

«ሲያፀድቀን ብዙ ጥሯል» አለኝ ካርቱን እየመለሰልኝ።

«አንዴት?» አልኩት

«ምን ይጨቀጥቀኛል» አይነት አይቶኝ «ወንድ ሁሉ ፀሎት በሴት የተከበበች ነች፤ እንዲኖረውኮ ነው። ካርቱኒስቱ ወንድ ከሆነም ነፍሲቱ እንዲያ የማትፀልይበት ምክንያት የላትም፤ አወቀውም አላወቀውም ቅሉ...»

ሰላም ስሙን ለቀየረ ዕረፍቱ

እቱ ገረመው

ራሱን ሆኖ መኖር ከባድ ነው፤ ለሀበሻ ሲሆን ደግሞ የትየለሌ። እራሳቸውን ሆነው አገኘናቸው ከምንላቸው ሰዎች ውስጥ በዋናነት የሚጠቀሰው ጋሽ ሰብሃት ደግሞ ሀበሻ ነው። «ራሱን ሆኖ እንዳሻው ፅፎ እንዳሻው የኖረ» እያልን የምናወራለት ጋሽ ሰብሃት እውነት ራሱን ሆኖ ወይም እንዳሻው ፅፎ ኖሯል ወይ? ብዬ ራሴን ስጠይቅ የምንለውን ራሱን ሆኖ የመኖር መስፈርት አላገኝበትም። ጋሽ ሰብሃት የሚፅፈው፣ የሚናገረው፣ የሚያወራው... እንዲነበብ፣ እንዲደመጥ ወይም እንዲደነቅ አለመሆኑ እርግጥ ነው። የሚኖረውም ከውሽት ፍላጎት ፍፁም በራቀ ስሜት እንደሆነ አውቃለሁ። ጋሽ ሰብሃትን በመናገሩ ልክ፣ በመፃፉ መጠን፣ ወይም በፍልስፍናውና በአኗኗር ዘይቤው ደርዝ ሰንዝረን እናውቀዋለን የምንል ብንኖር ግን እሱ ሰብሃት እኛ የሚመስለን ሰብሃት አይደለም ብዬ ለመናገር የምደፍርበትን ማንነት እጠቅሳለሁ። ከዚያ በፊት ግን ከሞቱ በኋላ ይሄን የሚመስለንን ራሱን ሆኖ የመኖር፣ እንዳሻው የመፃፍ ማንነቱ ማድነቅ መጀመራችን ከየት ብቅ እንዳለ በማሰላሰል ራሳችንን መታዘብ እንዳለብን ማመንን የሚጠይቅ ሀሳብ ላምጣ — ለስሙ መታሰቢያ በእነሆ በረከት።

«ራሱን ሆኖ የኖረ» ብለን ማድነቅ ለመጀመር ሞቱን የጠበቅነው ስለምን እንደሆነ ለመገመት የስነ-ልቦና ባለሙያ መሆን አያስፈልገንም። በድርበቡ «ራሱን ሆኖ ኖረ» ብለን ማሞካሸታችን አስተሳሰቦቹን፣ ግልፅነቶቹን፣ በሚፅፍልንና በሚነግረን ልክ የእሱን ቦታ የሚተካ ደራሲ መቼም እንደማይኖረን ነብሳችን ስለነገረን ነው። ጋሽ ሰብሃት የሚያጎድልብንን ያለማግኘታችንና ያለመተካታችን ስለሚያንገበግበንና ላንዴና ለመጨረሻ ጊዜ ስለቀረብን ነው። ከሞቱ በኋላ የተሰጠው ክብር፣ ከሞቱ በኋላ በሞገስ የተሸለመው ስሙ፣ የተዘጋጀለት የጀግና ደራሲ ዝክሩ ሁሉ የዚህ ቁጭት ውጤት ነው። ስብሐት ባይሞት ኖሮ እንደቀደሙ ሁሉ ከግምት በታች እንደሆነ ይቆይ እንደነበር አያጠራጥርም። ጋሽ ሰብሃት ሞቱ ስሙን የቀየረለት ደራሲ ነው። በርግጥም ደግሞ በህይወት እንዳለ የሰጠነው ስምም ቢሆን ስሙ ያልነበረ ደራሲ ነው። ለጋሽ ሰብሃት ሁሉም

መልከዐ-ሰብሃት.....
(ከመሞቱ በፊትና በኋላ የተሰጡት ስሞች) የሚጨምሩለትም የሚያጎድሉበትም ሰው አይደለም እንጂ።

ትናንት የሰጠነውን ስም በሌላ ስም ለመለወጥ የምንሞከርባቸው መንገዶች አሁን የምንተርከው ማንነቱ፤ እውቀቱና ታላቅነቱ ሌላ ሰብሃትን የመፍጠር ያህል አዲስነቱ ግራ ያጋባል። አሁን የምናወራው ለማንም የማይጠቅምና ጋሽ ሰብሃት ቢያየው ኖሮ ስለማን እንደምናወራ ግራ ሊያጋባው አስከሚችል ድረስ ነው። በርግጥ እሱ ለየትኛውም ስሙ ዘብ ቆሞ የሚያድር አይደለም እንጂ። በርግጥም ደግሞ እኛ ሰጥተነው የነበረው ስም የፈለግነውን ዓይነት ስም ሆኖ ልናሳጣው የዳዳንን አክብሮትና አድናቆት አላሳጣውም እንጂ።

ወደቀደመው የፅሁፌ መነሻ ሀሳብ እንመለስ። ማንም ያልነገረን፤ እርሱም ብሎ የኖረበትንና የኖረለትን ዘይቤ እንዲህ እንሰልቃለን።

ሰላም - ለእምነቱ

ጋሽ ሰብሃት መጽሐፍ ቅዱስ በተጻፈበት ዘመን የኖረ ቢሆን ኖሮ፤ ኢዮብ በትዕግስቱ የእግዚአብሔርን በረከት እንዳገኘ የሚነግረን ያለ ታሪክ ይፃፋል ነበር። እንዲሁም ከነጉዳቱ በአመስጋኝነቱ የሚፃፍ ታሪክ ይኖረው ነበር ያስኛል እምነቱ። «ከእግዚአብሔር ጋር እንተዋወቃለን፤ ደግሞም ሽርክ ነን» ሲል ለኢንፎንቴይመንት መጽሔት የሰጠው ቃለ-ምልልስ ኢዮብ እግዚአብሔርን ከማወቁና እግዚአብሔር እንደዚያ እንደማይቀጣው ከማመኑ ጥንካሬ አይተናነስም። ስብሐት እንዲያ እንድንደመድም የሚያስገድደን በእግዚአብሔር ሃይል የሚያምን ሰው ነው።

ተኝተን በተነሳን ቁጥር ተኝተን ሊያስቀረን የሚችል አምላክ እንዳለ የሚያሳስብ አመስጋኝ ልብ ያለን ስንቶቻችን ነን? ተንጠራርተን ድብርታችንን ስናስለቅቅ ድብርትን እንዲህ ማስለቀቅ እንድንችል አድርጎ የፈጠረንን እግዚአብሔር አስበን የምናመሰግንስ? ወይንም ሽንታችን ወጥሮን ስንሸና የሚኖረንን ጤንነትና ዕረፍት ያላቸውን ዋጋስ? መሸናት ባንችል የሚያስከትልብንን ጭንቀትና ህመምስ? እነዚህ ሁሉ በእግዚአብሔር ፈቃድ ስር የወደቁ መሆኑን የምናምንስ ስንት እንሆናለን? በልተን ስንጠግብ እንኳን ማመስገኑ የማይሆንልን ሆነን ሳለ ጋሽ ሰብሃት እንዲህ አመስጋኝ፤ እንዲህ አማኝ ለመሆኑ ዋጋ አንሰጥም። ጋሽ ሰብሃት እንዳሻው መኖር እንደማይችል እንዳሻው የሚኖረው ፈቃድ በማን እጅ እንዳለ የሚያውቅ እንጂ ተራ ፈለሰፋ፤ ተራ ማን አላብኝ ባይ፤ ተራ አዋቂ ነኝ ባይ አይደለም። ለእነዚህ ሁሉ ህግጋት በመግዛት እንዲኖር የሚገደድበትን ኑሮ ኖሮ ያለፈ ነው።

ሰላም - ለጨዋነቱ

ጋሽ ሰብሃት የት ምን መናገር እንዳለበት የሚገባው ጨዋታ አዋቂ ነው። አስነዋሪ የሚባሉ ቃላትን ከአፍ ለማውጣት የማይቸገር አይደለም። «ከ18 መቶ በታች የሆናችሁ ህፃናት አብራችሁኝ እንድትሆኑ አይመከርም» የሚል ማስታወቂያ ደረቱ ላይ ለጥፎ አይዞርም እንጂ ከእንደዚህ አይነት ልጆች ጋር የሚያወራው «ሌቱም አይነጋልኝም»ን ወይም «ሰባተኛው መልአከ» ላይ ያሉ ታሪኮችን አይነቶች አይደለም። ለእነዚህ እንደ ኮምፒውተር ዓይነቶች አሉላቸው፤ እነ..... አሉላቸው። ከጋሽ ሰብሃት የሚወጡት አስነዋሪ የምንላቸው ከአኗኗር ባህሉ የወረሳቸው አይደሉምና ከአፉ የሚያመልጡት ቃላት ጨዋነቱን የሚያስታውሱኝ ሁለት ገጠመኞቹን ልንገራችሁ።

አንድ ጊዜ ቃለ-መጠይቅ ሳደርግለት ነው። አስነዋሪ የምንላቸውን ቃላት እንዲያወጣ የሚያስገድዱ ጥያቄዎች እየጠየቅኩት ነው። እነዚያን ቃላት ቢያወጣ ለእኔም ሆነ አብረውን ለነበሩ ሰዎች አስደንጋጭ አይደለም። መልሱ ሲሰጠኝ ግን አንደኛ ቃሉን እንዳልጠቀመው አስጠንቅቆኝ ሁለተኛ እኔ የምሰማውን ቴፕሪከርደር ቀርቦ እንዳያስቀምጠው እንድዘጋው ቴፑን ያዘጋኝ ያለነገር አልነበረም። ካሴቱ በማንም እጅ ሊወድቅ ስለሚችል ነው። እነዚያ ማንም ደግሞ ይሄን ቃላት እንደዘበት እንዲሰሙት የማይፈለጉ ናቸው።

በሌላ ጊዜ ደግሞ አንድ ጋዜጠኛ በስራዎቹ ሞቱ በተዘከረበት ፕሮግራም ላይ ታድመናል። ታዳሚ ሰብሃት ሊናገር የሚችላቸው አስነዋሪ ቃላት ብዙም የማይጠብቀው አይነት አይደለም። ጋሽ ሰብሃት ፕሮግራሙ አበሳጭቶታል። ዝም ብሎ አጨብጭቦ መሄድ አልቻለም። እናም ፊቱ ላይ የተደቀ ካሜራዎችና ድምጽ መቅረጫውን አስዘጋና የልቡን ተናገረ። ይሄን ነው የምንለውን ቃል የሚሰሙ ሰዎች በምን ምክንያት እንደተናገረው ሊያውቁ ችለው ሊኮንኑት ባይችሉም እንኳን ባሉበት ይድረሳቸው ብሎ ግድ ሳይሰጠው አልዘረገፈውም። ጋሽ ሰብሃት የጨዋነቱ ልክ እዚህ ድረስ እስከመጠንቀቅ ነው።

ሰላም - ለትህትናው

በጋሽ ሰብሃት ዙሪያ ተገኝቶ ፅሁፉን የሚያስነብበው፣ ሂስ የሚፈልገው በተለይ ጀማሪ ፀሐፊ ይመስከርለታል። ከቻለ የሰው ጽሁፍ ባይተች ይመርጣል። ግድ ከሆነም የመተቸቱ የመጨረሻ ቃል እንደቅርብቱ ይለያያል። አብዝቶ የሚደመጠው «ሳትታከት ፃፍ፣ ለአንተ እንደተመቸህ ፃፍ» የሚለው ነው። ጋሽ ሰብሃት ለመፃፍ ባትፈጠር መፃፍህ የሚያተርፍልህ ድካም ብቻ መሆኑን ደጋግሞ ይናገራል። ይሁንና ፀሐፊው አራፍ ባይሆን እንኳ አትችልም ማለት ይቅርና ይሄን ፅሁፍህን አልወደድኩትም የሚል ከአፉ አይወጣም።

ማንም ተራ አንባቢ ገና ሲጀምረው ሊተው የሚችለውን አይነት ስራ አንኳን ቢሆን አንባቢ ይጨርሰዋል። እናም በትህትና ሌላ አንድትፅፍ ያበረታታል።

የአንተ እውቀት፣ የአንተ ሀብት፣ የአንተ ዝና ወይም የአንተ ማንም ያለመሆን በጋሽ ሰብሃት ፊት አያሳንስህም ወይም አያስከብርህም። እሱ እዳ ይነግርሃል... ያለስስት። ጋሽ ሰብሃትን ተጠግቶ ለማውራት ሰስተኛ ሰው አያስፈልግህም፤ የምታውቀውን ያህል እንዲያውቅህም አይጠበቅበትም።

ሰላም - ለነፃነቱ

ጋሽ ሰብሃት ነፃነቱ የሚጀምረው ለሌሎች ነፃነትን በመስጠት ነው። ከልጅ ዜና ጋር የነበረው ቅርበት በሀበሻ የአባትነትና የልጅነት አኗኗር ውስጥ የሚያስወግዝ ነበረ። አባትም እሱ፣ ልጅም እሷ ብትሆንምና የማይመለከትን ብንባልም ሲጋራ መወጋጋታቸውን ብንነግራችሁ ሌሎች አባትና ልጅ ሊያውሩ የማይገባቸው ነገሮች የምንላቸውን እንደሚያውሩ መገመት አያስችግራችሁምና እንተወዋለን። በመጨረሻ ዘመኑ ያገባትን ወጣት እንደሚስት መቀበሉ የነፃነቱ ልቀት መጠን የማይሆንበት ምክንያት ምንድነው? የጋሽ ሰብሃት በዚያ የእድሜ ልዩነት ሚስት ማግባት ከራሱ ይልቅ ለእሷ ነፃነት እድል መስጠቱን ያሳየናል። ምክንያቱም ከእሷ ይልቅ ለእሱ ያቺን ወጣት ለማግባት መድፈር ነው የሚያስደንቀው። ከእሷ ይልቅ እሱን ምን ነካው የሚያሰኝ አጀንዳ ነው ያስነሳው። ከእሷ ይልቅ ይሄ ሰውየ በዚህ እድሜውም አያርፍም የሚያሰኝ ትዝብት ውስጥ ነው የከተተው። ይህን ሁሉ የተቀበለው በርግጥም ሚስት አስፈልጎት ወይንስ የፈለገቸውን ሚስት ነፃነት ለመጠበቅ? ነው ጥያቄው። ማንም ላልሆነችው እሷ ምንም የማይመስለውን ሰውን ነው በነፃነት የሰጣት፤ «ተመቻችተናል» ሲል በአንድ መጽሔት ሽፋን ላይ ጭኑ ላይ አስቀምጧት የተነሳውን ፎቶና ቃለምልልስ ስናይ የተሸማቀቅነው ለእሱ ነው። እርሱ ግን በእርሷ አልተሸማቀቀም። ለቀረችው እድሜ ሲል ስሙ አላስጨነቀውም። እርሷ ገና ለምትኖርበት እድሜ ሲል ለነፃነቷ ነፃነቱን መስዋዕት አቀረበ። ምኔን ፈልጋ መጣች አላስጨነቀውም፤ ፈልጋ የመጣችውን ምኔንም ቢሆን በነፃነት «ተመቻችተናል» ሲል አወጀላት። እኔ ጋሽ ሰብሃትን የተረጎምኩት፤ ያደነቅኩት የዚህን ያህል ነው።

በእነዚህ ሁሉ ማህበራዊ፣ ልማዳዊ፣ ሰዋዊ አጥሮች ውስጥ ራሱን እያመቻቸ የኖረን ሰው «አንደልቡ ኖሮ የሞተ ወይም ራሱን ኖሮ የሞተ» ማለት ምን ማለት ነው? የፃፈው ስለታተመለት? የፃፈው ስለተነበበለት? የሚባለውን ከቁብ የቆጠረ ስላልመሰለ? ወይም ከሚሉት ጋር አፍ ስላልተካፈተ?

ይልቅ እኛ ነን ጋሽ ሰብሃትን እንደልባችን አቡክተን የጋገርነው። ይልቅ እኛ ነን ሲሻን አላት፤ ሲሻን ውሃ ላይ እየጣድን ያንቀረቀብነው። ይልቅ እኛ እንደተመቸን ስናነሳ ሰንጥለው የነበርን፤ ይልቅ እኛ ነን እንደመሰለን ያለከላሽ ወቃሽ ስናበጥር ስናሰጣው የኖርነው።

ጋሽ ሰብሃትማ ከሰው አዕምሮ በላይ የሆነ እንዳሻው ያላኖረው ሰብዕና ነበረው፤ ለሰው ህሊና የሚያስጨንቅ እንዳሻቸው ለዘረጠጡት እንዳሻው ያልመለሰ ማንነት ነበረው። ከማናቸውም የሚልቅ ግን እንደፈለገው ያልዘረገፈው እውቀት ነበረው።

ጋሽ ሰብሃት እድሜው ወደፊት ነው፤ ስሙን እንዳሻን የምንጠራበት ጊዜ ገና ከኋላ አለ፤ ስራውን እንደፈለግን የምናደንቅበት ዘመን ገና ይመጣል፤ ገና ሊኖር እንደሚገባው የሚያኖረው ትውልድ ከፊታችን አለ። የሚዘክረው ሳይሆን የሚያነበውና የሚያዳምጠው፤ ያልኖረውን ኑሮ የሚኖር ትውልድ ከፊት ለፊታችን አለ። እንደዚህ ጋሽ ሰብሃት ቀደመን እንጂ ወደኋላችን አልቀረም።

ሰብሃት - አከራካሪው ገጸ-ባህርይ

መንደርደሪያ

ከኃይለጊዮርጊስ ማሞ

"I a Senior Citizen,
Lost in their "golden" world of youth,
Not sure how or why I strayed this way."

Sebhat G/Egziabher

ይህንን ከላይ ያሰፈርኩትን አባባል ጋሽ ሰብሃት የእርሱ ትሁን ወይም ከዘመናት ንባቡ ከአንዱ (ነገር ግን ከየት እንዳገኘው ከዘነጋው) የቆነጠረው ስለመሆኑ እርግጠኛ አይደለሁም። ነገር ግን የዛሬ ሁለት ዓመት ህይወት በምድር ካዘጋጀችልን ዕጣ ፈንታ በአንዱ መንገድ አገናኝታን ለጥቂት ወራት በተደጋጋሚ እየተገናኘን ከትዝታዎቹ ሲያወጋኝ በነበረበት ወቅት ድንገት በብጣሽ ወረቀት ከትቦ ከእጄ እንዳስቀመጣት ትዝ ይለኛል። ዛሬም እንደ ቁም ፀሐፊ በጥንቃቄና በሥርዓት ፊደላቱን ሰድሮ ያስቀመጠበትን ቁራጭ ወረቀት አልፎ አልፎ ስመለከት የሰብሃትን የእድሜ ምሽት ጥያቄ ይዞ ከእኔ ጋር የመቀመጧን ሚስጥር ለማወቅ መሻቴ አልቀረም።

ሰሞኑን የእኛ ማህበረሰብ ለአዛውንቱ (ለዕድሜ አንጋፋው ትውልድ) የሚሰጠውን ስፍራና ክብር ለሰብሃት የሰጠው በቀብሩ ሥነ-ሥርዓት ላይ ብቻ ነው የሚል ስሜት ሳያድርብኝ አልቀረም። እርግጥ ነው እሱም በዘመኑ ይህን ሥፍራና ክብር አስቦትም ሆነ ተመኝቶት እንደማያውቅ በእነዚያ ጥቂት ወራት ውስጥ ካወጋኝ የውስጡ ሃቅ እና እምነት በሚገባ ለመረዳት ችያለሁ። ለዚህም ነባር፡-

«እኔ የማህበረሰቡ አዛውንት፤ በእነሱ ወርቃማ የወጣትነት ዓለም የጠፋሁ፤ እንዴት እና ለምን በዚህ መንገድ እንደባከንኩ እርግጠኛ አይደለሁም» በማለት የተነፈሰው። በተደጋጋሚና በየመድረኩ የሞትን ያህል እርጅናን እንደሚፈራ ሲናገር የኖረው ሰብሃት እርጅናን ሳያያት እንደሞተ በእሱ

ልብ ውስጥ የነበረው እሳት ሲፈጀው የኖረው የትውልዱ ቀዝቃዛ ልብ ምስክር ነው።

ወደ ቦታህ ተመለስ በማለት ሰብሃት ከተለያዩ አቅጣጫ ለዓመታት ሲሰነዘርበት የኖረውን «ታላቅ ቁጣ» «በታናሽ ምፀት» ሲመልስ መኖሩን ዛሬ ላይ ቆመን ስናስብም የከሳሾቹን መብከንከን «በዳኛ ትዕግስት» እየተመለከትኩ ኖሬያለሁ (ዜን፤ ቅፅ 1 ቁጥር 3) የማለቱን አባባል በቅጡ እንድንረዳው የሚያግዝን ይሆናል። ሰብሃት የማንም ቁጣ ደንታ የሚሰጠው ሰው አሰማሆኑን በየመድረኩ ተጠይቆ ይሰጣቸው ከነበሩ ምላሾች መገመት ይቻላል። ለነገሩ ሰብሃት እንኳን በሩቁና በስነፅሁፉ ስራዎቹም የሚያውቁት ቀርቶ አብረውት ለመኖር እድሉን ያገኙት ውስጣዊ ማንነቱን ብሎም እምነቱን ተረድተውት ነበር ብሎ ለመገመት ያስቸግራል። በማንኛውም መልኩ ቢሆን ሰብሃት በማህበረሰቡ የተሰጠውን ስፍራ ግድ ሳይል በራሱ ስፍራ ህይወትን አጣጥሟት አልፏል። ምስጋናም ሆነ ነቀፋ ለእሱ በህይወትም ቆሞ ግድ አልሰጡት፤ ከዚህ በኋላም አያስጨንቁትም። በእሱ አገላለፅ ሳስቀምጠው፡- «ምናልባት ስም የሚባለው ነገር ከሞት በኋላ ሳይሰማኝ የሚኖር ነገር ይሆን እንዴ? ለምንድን ነው ሰው ሁሉ ለታሪክ የሚጨነቀው? ጃንሆይ ለታሪካቸው ሲጨነቁ ይገርመኝ ነበር። ስም ከመቃብር በላይ ይውላል ሲባል እኔ እዚህ የለሁ፤ ዋለ አልዋለ ስሜን ጠፋኝ አልጠፋኝ ምኔም አይደል።» (ኢሜጅ፤ ቅጽ 1 ቁጥር 1 ሚያዝያ 1998 ዓ.ም.) ለእሱ ስም ማለት በአካላችን ላይ እየበቀለ ነገር ግን ሲቆረጥ እንደማይሰማን ጥፍርና ፀጉራችን ነው። ከእኛ ውስጥ ሲወጣም ቆርጠን የምንጥለው ትርፍና አላስፈላጊ ኮተት። ይህን ኮተት ነው እንግዲህ በየፈርጁ ሽክፈን በማንሳት የሰብሃትን የቀደመ ህይወት የምንዘክረው።

የሰብሃት መነሻ

የሰብሃት ነፍስ ለሰጋዊ ደንብ አለመገዛት ብቻ ሳይሆን አመፀኛም ነበረች። አመጿ ደግሞ መነሻዎቹ ሁለት የምድራችን ታላላቅ ሰዎች ናቸው። ኤሚል ዞላ እና ቦድሌየር። እነዚህ ሁለት ፈረንሳይ ለዓለማችን ያበረከተቻቸውን የሥነ-ጽሁፍ ሰዎችን ስራ ገና ከጅምሩ በማንበብ ነፃነቱን ያወጀው ሰብሃት ህይወትን በብዕሩ ብቻ ሳይሆን በኑሮውም በመግለፅ በፍላጎቱና በማንነቱ መካከል ድንበር ሳያበጅ ኖሯል። ሰብሃት በተለያዩ አጋጣሚዎች ዞላን እንደሚወድና የእሱንም ፈለግ በሥራው እንደሚከተል ቢገልፅም ይህንኑ አንድ ቀን እንስጭለት ስንወያይ ግን ቦድሌየርንም ጨምርበት አለኝ።

«ሰለ ቦድሌየር አንብቦህ ድረስበት፤ እኔ ግን ሳልዘነጋት ይህችን ልንገርህ። ቦድሌየር የፍቅር ደሴት ላይ ቆሞ አንድ ሰው ፈርሶ ተዘርግፎ እንጀቱ ወጥቶ ወዘተ... ተመለከተና፡- «አምላኬ ሆይ! ከዚህ ሰው ውስጥ ወጥቶ ያየሁት ሁሉ

በእኔ ውስጥ እንዳለ እንደቀበል ብርታትን (ኃይልን) ሰጠኝ» ሲል ጸለየ። አየህ! ማንኛውም ነገር አንተ መቀበል ስላቃተህ ወይም ስለማትፈልግ እውነት አይደለም ማለት እንዳይመስልህ። ተሽከመነው የምንሄድ ሰንት እውነት የማይመስል እውነት አለ መሰለህ?»

ጋሽ ሰብሃት ስለ በድሌይር ያጫወተኝን በጥቂቱ ቆንጥሬ ለማቅረብ ግድ ይያዝልኝና በቅድሚያ ግን ኤሚል ዞላን እናምጣ።

«ማስታወሻ» ከተሰኘውና የሰብሃትን ህይወት ከዳር ዳር ለመድረስ ከሞከረው የዘነበ ወላ መጽሐፍ ተከትሎ የኢትዮጵያን (የእማርኛ) ዘመናዊ ልቦለድን በሰብሃት ተጀምሮ በእሱ እንደተጠናቀቀ በስፋት በሚከራከረው በደራሲ ዓለማየሁ ገላጋይ «ሰብሃት ገብረእግዚአብሔር ህይወትና ከህሎት» መጽሐፍ ውስጥ ሰብሃት የሥነ-ጽሁፍ ብቻ ሳይሆን የህይወቱን ነፃነት ሳይወድና ሳይፈቅድ በማህበረሰቡ የተበጀለትን የክልከላና የነውር ቅጥር በማፍረስ እንዲያውጅ በቅድሚያ የረዳው የኤሚል ዞላ ስራ መሆኑን መስከሯል።

ለዎቹ ለሚጥሉት ክልከላ ታዛዥ የሆነ ባህርይ እንደሌለው የሚናገረው ሰብሃት ህግና ደንብ የሚሉትንም ለህዝቡና ለሀገሩ ያስፈልጋል፤ ያለእሱ እንዴት እንኖራለን የሚባልበት ካልሆነ እንደማይታዘዝ «ህይወት እና ከህሎት» ለማሳየት በሚከራከረው የደራሲ ዓለማየሁ መጽሐፍ ውስጥ እንዲህ ሰፍሮ እናገኘዋለን።

«ደንብ ህግ ብትል እኔ በጣጥሼ ነው የምሄደው፤ ሰው አስካልጎዳሁ ድረስ ይሄ ህግ ለህዝቡ ለሀገሩ ያስፈልጋል፤ ያለእሱ እንዴት እንኖራለን የሚባልበት ካልሆነ አልታዘዘውም። እግዚር ከፈለገ በኋላ የሚቀጣኝ ከሆነም (አይመስለኝም እንጂ) ይቅጣኝ ከፈለገ። አሁን እነሙሴ እንዲህ አታድርግ አሉኝ እና ምኔ ናቸው? ምኔም አይደሉም። ስትወድደው ነው ካልወደድከው ምንህም አይደል።» (ገፅ 27)

ይህን ነፃነት ነው እንግዲህ ሰብሃት በቅድሚያ ከዞላ ከዚያ ደግሞ ከበድሌየር ለመቀበል እንደበቃ የነገረን። ተወልዶ ያደገበትን ማህበረሰብ የሞራል ሰንሰለት በቀላሉ መበጠስ እንደማይችል የተረዳው ሰብሃት ነፍሱ ብታምፅም ስጋውን አስከተወሰነ ጊዜ ለሰዎች ደንብ አስገዝቶም፤ ተገዥም ሆኖ እንደኖረ አልሸሸንም። እያንዳንዱ ሰው ራሱን አስገዝቶ ከሚኖርበት ህግና ደንብ ነፃ የሚያወጣው የራሱ ጀግና አስኪያገኝ የነፍሱ በር እንደተዘጋች እንደሚኖር የሰብሃት እምነት ነበር። «በህይወት እና ከህሎት» መጽሐፍ ውስጥ «የእኔ ጀግና ኤሚል ዞላ ነው። ተዘግቼ እንዳልቀር አርአያ ሆኖኛል። ያያትን እንዳያት ቁጭ

ያደርጋል። ህይወት ከጎበጠች «ጎባጣ» ይላታል። ምንም ማለዘቢያ ቃላት በመፈለግ አይደክምም። እኔ ሳላቀው ነፍሴ ተጨንቃ ኖሯል። በቃ! ዘላ ህይወትን እንዳለች ከመገልበጥ ባለፈ እሷን ለመኳኳልና አሰማምሮ ለማቅረብ የሚሞክር ደራሲ አልነበረም። እንዲያ ማድረግ በእሱ አገላለጽ በአማልክቶቹ ስራ ጣልቃ እንደመግባት ነው። እንግዲህ ሰብሃት «የናቹራሊዝም» ፈለግ ተከታይ መሆኑን ያረጋገጠልን እንዲህ ነበር። ለመሆኑ «የእኔ ጀግና» በማለት ሰብሃት ያሞካሸው ኤሚል ዘላ ምን አይነት ሰው ነበር?

ፈረንሳዊው የረዥም ልብ ወለድ ደራሲና ሀያሊ ዘላ «የናቹራሊስት» ንቅናቄን በሥነ-ፅሁፍ ዓለም የጀመረ (የመሰረተ) ሰው ሆኖ በታሪክ ሰፍሯል። ዘላ የህይወት እምነት አቋሙን በነፃነት ለመተንፈስ የተጠቀመባቸው የድርሰቱ ገፁ-ባህርያት ከእነሱ ውጪ የሚገለፅ ማንነት እንደሌለው ለማሳየት በእነሱ ተጠቅሞ በሰፊው ተንፍሷል። ለዘላ ውብትም ሆነ ፍፁምነት በእምነት ደረጃ የማያሳስቡት ጉዳዮች ናቸው። ታላላቆቹ ዘመናት ወይም ታሪክ የሚባለውም ነገር እንዲሁ። የእሱ ሁለመና ግድ የሚለውና የተያዘበት ነገር ህይወት በውስጧም ያለው ትንቅንቅና ውጥረት እንጂ ሌላ አይደለም። በዘላ እምነት እውነት አሰማማሪ አያስፈልጋትም። እውነት ከተቀባባች እና ከታረመች እውነት መሆኗ ያበቃል። ለዚህም ነው ማህበራዊ ሁኔታዎች፣ ቤተሰብም (ዘር) እንዲሁም የምታድግበትና የምትኖርበት አካባቢ የአንተን ባህርይ በመቅረፅ ረገድ የማታመልጣቸው ኃይሎች ናቸው በማለት ዘላ የሚያስቀምጠው። የየቀኑን የህይወት እውነታ ተመልክተን ይህንኑ እንደተመለከትነው ሳንቀንስም ሆነ ሳንጨምር መዘገብ «የናቹራሊዝም» ፈለግ በስነፅሁፍ ዓለም የሚሄድበት መንገድ ነው። በዚህ ፈለግ መርጠው የሚሄዱ ፀሀፍት ወሲብን ግልፅ ባለና እንደተመለከቱት ማስቀመጥ አንዱ መገለጫቸው ነው። ከዚያ በተጨማሪ የህይወትን በጭካኔ የተሞላ የጨለማ ገፅታ አካፍለውን የድህነት መልክ፣ ዘረኝነትን፣ አመፅን፣ በሽታን፣ ሙስናን፣ ሴተኛ አዳሪነትን፣ አድሎአዊነትን... ማጋለጥ የዚህ ፈለግ ዋነኛ ተልዕኮ ነው። ከዚህም የተነሳ የናቹራሊዝም ፈለግ ተከታዮች ዘወትር በሰው ልጅ ክፉ ድርጊት እና ስቃይ ላይ ብቻ በማተኮራቸው ከሌላው ወገን ሰፊ ትችት ሲሰነዘርባቸው ኖሯል።

እንግዲህ በኤሚል ዘላ የሥነ ጽሑፍ ስራዎች ተፅእኖ ውስጥ የወደቀው ሰብሃት ይህንኑ መንገድ ተከትሎ በድፍረት ሲፅፍ ማህበረሰቡ በአድናቆት እና በፍቅር እንዳልተቀበለው ብዙም አከራካሪ እንዳልሆነ ይገባል። ማህበረሰቡ የልቡን እውጥቶ እንደሚናገር እብድ ገፁ-ባህሪ (የፍቅር አስከመቃብሩን ጉዳ ካሳ ማስታወስ ይቻላል) አድርጎ በመሳል በዚያው እምነት አድናቆቱንም ሆነ ነቀፌታውን ለሰብሃት ሲቸረው ኖሯል። ሰብሃት የፃፈው እውነት የቱንም ያህል

ሚዛን ቢደፋና የማንነታችንንም ጓዳ በርብርብ ለአደባባይ ፀሐይ ቢያሰጣውም ማህበረሰቡ ያዘጋጀው የራሱ መለኪያ ሚዛን ደግሞ አለና በዚያ ላይ አያወጣ «ነውርና የቀለለ» በማለት ሲረግመው ኖሯል። ከላይ በጠቀስነው የደራሲና ጋዜጠኛ ዓለማየሁ ገላጋይ «ህይወት እና ከህሎት» መጽሐፍ ውስጥ ደራሲው ሰብሃትን የቀደመትን ስራዎቹን አስመልክቶ ባስነዋሪነት ለሚፈርጁት ምን መልስ እንዳለው ሲጠይቀው በሰጠው ምላሽ እንዲህ ብሎ ነበር።

«መልሴ ዝም ነው! እነሱ የለመዱት በድርሰት ስም ህይወትን፣ እውነትን፣ እግዚአብሔራቸውን ጭምር የሚያርሙትን የሚያስተካክሉትን ሀያሲያን ነው። በእኔ ህይወትም እውነትም፣ እግዚአብሔርም አይታረሙም። እኛ የአማልክቱ ዘጋቢዎች ነን። ያሉንን እንፅፋለን፤ ሲያከናውኑ ያየውን እንዳለ እናስቀምጣለን»። (ገጽ 28)

ሰብሃት ከኤሚል ዞላ ቀጥሎ የህይወቱን በር የበረገደው ጀግና ቻርለስ ቦልዴይር ነበር። ከላይ ስለቦልዴይር በጥቂት ያሰፈርኩት እንደተጠበቀ ሆኖ ይህ የፃፈው ከፍለ ዘመን ታላቅ ፈረንሳዊ ገጣሚና ወግ ፀሐፊ እንዲሁ በሰብሃት ህይወት ውስጥ በነፃነት የመተንፈስን አሻራ በሰፊው ያስቀመጠ እንደነበር አውግቶኛል።

«ስለ ቦልዴይር ማንም ነግሮን አያውቅም... ስለራሱ የነገረን በቂ ነው፤ አንድ ቀን ስለዚህ ሰው ብትፅፍ ይህንን ደግሞ ጨምርበት፤ የቦልዴይርን ማንነት በሚገባ ትገልጻለችና» አለኝ። «ቦልዴይር ምን አለ መሰለህ፡- በሄድኩበት ከተቻለኝ ብሽቅ (Stupid) መሆን አፈልጋለሁ፤ ሰዎችን ማበሳጨት ደስ ይለኛል፤ ምንም ያህል ባበሳጫቸው እኔን ማንበባቸው እንደማይቀር አውቃለሁና።

«ይህን ደግሞ ልመርቅልህ፡- ከፓሪስ በመርከብ ተነስቶ የሶስት ወር ጉዞ ከጀመረ በኋላ በሳምንቱ «የፓሪስን ፍቅር አልቻልኩትም፤ መልሱኝ» ብሎ ተመልሷል። ለእሱ ፍቅር እንደ እኔና እንደአንተ የሰው ህግ እና ደንብ የሚገዛት ዓይነት ሳትሆን እንደ መሻቱና ፍላጎቱ ነፃነቱን ተከትላ የምትበርና እንዳሻትም የምታርፍ ወፍ ነበረች። «ቤተክርስቲያን ፍቅር መጨቆን (መደበቅ) ባይቻላት ቢያንስ ለመመረዝ አሰበችና ጋብቻን ፈጠረች» ይለናል። ቦልዴይር እንዲህ ነበር። ዓለም በእሱ ችሎታ ደግሞ መደነቅ የጀመረው ኤድጋር አላን ፓ የእሱን ስራዎች ተርጉሞ ሲያቀርብ ነው።

ሰብሃት በዚህ መንገድ የጀመረውን የስነ-ጽሁፍ ጉዞ በተፈጥሮአዊነት (ናቺራሊዝም) ብቻ ሳይሆን በሮማንቲሲዝም ዘይቤም ተቃኝቶ በብዕሩ ብቻ ሳይሆን በህይወቱም ሲገልጥ ቢኖርም ከዚያ የቀደመ አስደሳች የልጅነት ጀማሪ

እንደነበረው ግን ሳንዘነጋ ነው። ሰብሃት የሚፅፈውን የሚፅፈው የውስጡን ስሜትና ፍላጎት ከማስታገስ ባለፈ የማሳተም ፍላጎት አድርጎት አለመሆኑ በጀው እንጂ የመጽሐፎቹ ጓዳ ውስጥ ታሸገው ለዓመታት መቀመጥ ሊያደርስበት ይችል የነበረው የሞራል ጉዳት በቀላሉ የማይድን በሆነ ነበር። በዚህ እውነት ላይ ሰብሃት የውስጡን ስሜት በዘነበ ወላ «ማስታወሻ» ውስጥ ሲተነፍስ፡-

«እኔ አንድ ቀን አሳትማለሁ ብዬ ፅፌ አላውቅም ነበር። ግን ህይወትን ከነብጉሯ እጥፋታለሁ፤ እኔና ጓደኞቼ እናነበዋለን። በዚህ ተነጋግረን ደስ እሰኛለሁ። ሌላው ሀና አለችልህ። እንደወረደ የጣፍኩትን ማታ ጋደም ብለን ከንደን አንተርሳኝ አነብላታለሁ። አንድ ጊዜ በጣም ተደሰተኝና እቅፍ አርጋኝ “You are my author” ብላ ሳመችኝ። «የእኔ ድንቅ ደራሲ ማለቷ ነው።» ብሎ ነበር (ገጽ 23) የአፃፃፍ ዘይቤና ውበቱን ከልጅነቱ ሲሰማው ባደገው የእሳት ዳር ተረት፣ የሚፅፍበትን ርዕስ ጉዳይ ደግሞ ከህይወት እና ከንባብ ትምህርት ቤት ከታዘበውና ከቀሰመው እውነት ጋር ያዋሃደው ሰብሃት እምነት፣ ፍቅር፣ ሴት፣ ባህል፣ ታሪክ፣ ጀግንነት፣ ፍርሃት፣ እርጅና፣ ሞት... ወዘተ በማህበረሰቡ እውነት ሳይሆን በእሱ ነፃነትና እምነት ተመስርቶ ማፍሰስ ጀመረ።

የሰብሃት እምነት

የሰብሃት እምነት ህይወትን ሳይጠይቁ መኖር ነው። ማን ነን? ከየት መጣን? ወዴት እየሄድን ነው? የሚሉት ለእሱ የሁልጊዜ (ተመላላሽ) እና መልስ ተገኝቶላቸው የማያውቁ የፍልስፍና ጥያቄዎች ናቸው። እስከዛሬም በዚህ ላይ የተሰጡት መልሶች «አውቃለሁ ባዮች» የሚናገሩት ካልሆነ በስተቀር ማንም የሚያውቀው የለም። (ኢ.ሜጅ፣ 1998፣ 21)

የራሱን ማንነት በእንዲህ አይነት መልስ አልባ ጥያቄ ቀፍድዶት የሚያልፈው ሰብሃት ከዚያ ያለፈውንና የሰው ልጅ መሰረታዊ ጉዳይ የሆነውን መንፈሳዊ ጥያቄ ደግሞ አስቀድሞም ምንጩ ሰው እንደነበርና ነገር ግን የእነዚህ ዓይነት ሰዎች ብቃት ከሌላ የተለየ በመሆኑ በሰው እና በፈጣሪ መካከል ያለውን ግንኙነት ለተራው ሰው እንዲነግሩት እንዳደረጋቸው ይነግረናል። እኔና እሱን ለጥቂት ወራት ለመገናኘት እድሉን ከፍታልን በነበረችው «ዜን» መጽሔት ቁጥር 3 ሰኔ 2002 ዓ.ም. ዕትም ላይ እምነቱን አስመልክቶ ከርስትና፣ አስልምና ወይስ ቡዲሂዝም? ተብሎ ከአንባቢ ቀርቦለት ለነበረ ጥያቄ ሲመልስ እንዲህ ብሎ ነበር፡-

«ሶስቱም ሃይማኖቶች በዚህ በጥንት አካባቢያቸው ሲመነጩ በተፈጥሮ፣ በፈጣሪ እና በግለሰብ መካከል ያለውን ግንኙነት ያስተዋሉ «ብቃት ያላቸው»

ለዎች ለተራው ሰው ነገሩት። ያ ጊዜ ብርሃናቸው ላገራቸው ሰው ሊገባው፤ ሊያስደስተው፤ ሊነሸጠው በሚችል (Poetry) ዝማሬ እንደነብዩ ዳዊት ከሆነ ደግሞ በበገናና በወረብ (መንፈሳዊ ዳንስ) ያበረከቱላቸዋል።

«መልአከታቸውን ከትውልድ ወደ ትውልድ ለማስተላለፍ የሚያስችል ትውልዳቸውም አብሮ ያልፋል፤ አራት ነጥብ። (ሰንትና ሰንት ዘመን) ሊያልን በመደነቅ በመፍዘዝ።» (ገፅ 22)

እንግዲህ ለሰብሃት የሃይማኖት መነሻውም ሆነ መድረሻው ሰው እንጂ ሌላ የቱንም ያህል የሚደንቅ ቢሆንም ከምድር ባለፈ ሌላ ዓለምም ሆነ መድረሻ ወዘተ እድገታቸው አልፈቅድ ብሎ እንጂ ብዙ የሚደንቁ ሃይማኖቶች ባለቤት መሆን እንችል እንደነበር በቁጭት ይናገራል። ይህን ይዘን ሰብሃት እምነቱን አስመልክቶ የሚሰጠውን ምላሽ ስንመለከት ለእሱ ሁሉም ሃይማኖት ሕኩልና አስደሳች ነገር እንዳለው በማስቀመጥ የራሱን ስፍራ ግን በውል ለማወቅ እንደሚችል እግረ መንገዱን እንዲህ ይናገራል።

«እምነት ሃይማኖት ነው። ወይ ታምናለህ ወይ አታምንም... እንጂ ስለሰሰቱ ስላሌ ወይም ስለ አላህ አትከራከርም... ይህ በእንዲህ እንዳለ የሰጋ ምግብም አለ፤ የነፍስ ምግብም አለ በሚለው ብናስብ የአረብ (ሊባኖስ) የህንድ፣ የቻይና ምግብ በልጅ አውቃለሁ። ባለፀጋ ብሆን ምሳዬን ሀሙስ ሀሙስ Indian restaurant፣ አሁኑ አሁኑ Chinese restaurant እበላ ነበር።

«ለእኔ የነብስ ምግብም እንዲሁ ነው። ተወልጄ ያደኩበት በመሆኑ አብዛኛውን ጊዜ የጌታ ኢየሱስ መንገድ ይመቸኛል፤ ጸረ ይጥመኛል! እንዳንድ ጊዜ የነብዩ (ሰአወ) መንገድ ይከይፈኛል። ከማንም የሃይማኖት መስራች የበለጠ አደንቃቸዋለሁ። ሌሎች የሃቅ መንገድ እኔ የማስተምራችሁ ብቻ ነው ይላሉ በየቋንቋቸው። ነብዩ (ሰአወ) ግን እንዲህ ይላሉ... «አላህ ለእናንተ ለህዝቤ እኔን ልኮላችኋል። ለሌሎች ህዝቦች ደግሞ ሌሎች ነብያት ይልከላቸዋል።» አርአያ ሊሆን የሚገባ ትህትና አይመስልህም?» (ገፅ 22)

የሰብሃት እምነት እንግዲህ በአጭሩ እንዲህ ይገለጻል። ከዚያ በተረፈ የእሱ ሌላ እምነት መገለጫው «ምስጋና» ነው።

«መኖር ለማንኛውም ፍጡር ቢሆን ከባድ ቀንበር ነው» የሚለን ሰብሃት ይህንን ሳያማከሩን የጫኑብንን (እነማን ወይም ማን እንደሚጭንብን የምናውቀው ነገር የለም) ቀንበር የምናቀለው የምስጋና መላ በማበጀት ነው።

በዚያ ምስጋና ውስጥ እንግዲህ አገረ መንገድ እምነታችንንም ለመግለጥ ይረዳናል። እናም ጧት ስትነቃ ተመስገን በል... ላትነቃ ትችል ነበረ... ቀጥለህ የፊኛህንና የጎረቤቱን ጥያቄ ታስተናግዳለህ። ተመስገን! በል። አንዱ ወይም ሌላው አንቢ ሊልህ ይችል ነበረ። የቁርስ ጉዳይስ? ተመስገን እያልክ ብላ። ከቅዱሳን መፃህፍት እኩል ወይም የበለጠ በየአጋጣሚው የሚጠቀሰው ሼክስፒር አንደሚለው «አግዜር ምግብ ይሰጥና ሆድ ይከለክላል፤ ወይም ሆድ ይሰጥና ምግብ ይከለክላል» ሊሆንብህ ይችል ነበረ። ለአንተ ግን ጤነኛ ሆድም ትነሳለህ። ሌላ በረከት! ስራ ለመሄድ ሳይሆን ስራ ፍለጋ ለመሄድ ልትወጣ ትችል ነበረ።» ሰብሃት እንግዲህ እየዘረዘረ የምስጋናውን ምክንያት አቅርቦ አመስግን ቢልም «ማንን ላመስግን?» የሚል ጥያቄ ከፊቱ ሲጋረጥ ደግሞ ለፈጣሪ ነዋ! በማለት በአጭሩ ነግሮ ይሸጥዋል። ይህንን ፈጣሪ ግን ከሞት በኋላ እንደሚያዩትና እንደሚያገኙት ከሚያምኑት ሰዎች ጋር የሚጋራውም ሆነ የሚሰማማበት እምነት የለውም። የእሱን እምነት በምድራዊ ኑሮ ብቻ የሚገለፅ እና በዚሁ የሚጠቃለል «የአጋጣሚ» ህይወት ከመኖር ጋር የተቆራኘ ነው። ለዚህም ነበር በ1998 ዓ.ም. «በትሞት በዚያው ትቀራለህ ወይስ ተመልሰህ ትመጣለህ?» የሚለው የእምነት ጥያቄ ቀርቦለት በሰጠው ምላሽ በቅድሚያ ጥያቄውን «መልስ የሌለው ጥያቄ» በመሆኑ ግልፅ እንደሆነ ያስቀምጣል። «መልስ የለውም» ማለቱ ከምድራዊ ኑሮ ሲሰናበት ሌላ ተስፋ የሚያደርገው ህይወትም ሆነ ዓለም ለመኖሩ አርግጠኛ አለመሆኑን ያሳያል። በሁለተኛ ደረጃ ከሞት በኋላ ተመልሶ የመኖር እድል ቢሰጠው «አንዲት ኢምነት ለውጥ ሳትኖርባት ይቺኑ ኮከቤ የሰጠችኝን ኑሮ ተመልሼ ብናረራት ከመንግስተ ሰማያት ይበልጥብኛል» ይላል። በሶስተኛ ደረጃም ወደ ጌታ ቡድሃ አስተምህሮት ይወስደንና ከሞትን በኋላ ነፍሳችን ወደ ምድር እየተመለሰች ይህቺን መከረኛ ኑሮ ለመግፋት መኮነኗን እንደሚያምንበት ነግሮን እውነት «ቢመስለኝ ኖሮ ግን ከመንግስተ ሰማያት የሚያስመርጥ ነው ብዬ በታላቅ ደስታ አቀበለው ነበር» በማለት አሁንም በተስፋ ላይ ከተመሰረተው የሰው ልጅ እምነት ይልቅ ለምድራዊ ኑሮው የላቀ ፍቅርና መሻት እንዳለው ይናገራል። (ኢሜጅ 78 20)

ከዚህ በተረፈ ሰብሃት እምነት ማለት ችሎታ ባላቸው ሰዎች አእምሮ በየዘመናቱ እየተቀመረ ከተተረከ ተረት የሚመጣ የተስፋና የሕልም ዓለም ነው። በእርሱ አገላለፅም «አግዜር ተረት ነው፤ የሚጥም መፅናኛ! (ዜን፤ ሚያዝያ 2002 ዓ.ም ገፅ 1)

ጨዋታ ሰብሃት

የሰብሃት ወጎች በአብዛኛው ከዓመታት ንባብ እና ከህይወት ገጠመኞቹ የሚቀዱ ቢሆኑም የሚደንቀኝ ግን ያለአንዳች መዘንጋት እንደየአስፈላጊነታቸው እየመዘዘ የመወርወር ብቃቱ ነበር። በእነዚያ ጥቂት ወራት ውስጥ አልፎ አልፎ ሰንገናኝ ከሚነግረኝ ወጎች እና ትዝታዎቹ አንዳንዶቹን በማስታወሻ ደብተሬ ስከትብ ይመለከት እና «ሌላም ልጩምርልህ» በማለት ያስከትላል። የሚያውቀውን የማካፈል ስስት አላየሁበትም።

«አባቴ ከአድዋ ወደ ከተማ ይሄዱና መርፌ ገዝተው አምጥተው ይሸጣሉ። ወደ አስመራ ሲሄዱ ደግሞ አህል ይዘው ይሄዳሉ። ሲመለሱ በኪስ የሚገባ ነገር ይዘው አህያቸውን እየነዱ ይመለሳሉ። አንድ አብሯቸው ለንግድ የሚሄድ ጉልበተኛ አህያው መንገድ ላይ ከመረብ ባሻገር ይሞታል። ሰውየው ግን አህያዩን ባዕድ ጅብ አይበላም ብሎ ተሸክሞ መጓዝ ጀመረ። መረብን ሲሻገሩ አውርዶ ጣለውና ለሀገሩ ጅብ አበቃው። እንግዲህ የሀገር ፍቅርም እንዲህ ይገለጣል» አለኝ።

ቀደም ብዬ ለመግለፅ እንደሞከርኩት አንዳንዶቹ የሰብሃት ወጎች እንግሊዘኛ ቋንቋን እየደባለቁ የሚጫወቱት በመሆናቸው አንዳሉ ሲደመጡ የበለጠ ለሰሜት የሚጥሙ ናቸው።

ኒዎርክ ውስጥ ሁለት አብሮ አደግ ጓደኛዎች እናገኛለን። እነዚህ ጓደኛዎች እጅግ ከጠበቀ ቅርበታቸው ባሻገር የሚለያዩበት አንድና ብቸኛ ነገር አንዱ የካቶሊክ እምነት ሌላ ደግሞ የአይሁድ ተከታይ እምነት መሆናቸው ብቻ ነበር። ለዓመታት በጓደኝነት ከዘለቁ በኋላ የካቶሊኩ ልጅ ከስነ መለኮት ኮሌጅ የሚመረቅበት ቀን ደረሰና በቤቱ ድግስ አዘጋጅቶ ግብዣ ያደርጋል። በግብዣው የታደሙት (ጓደኛውን ይሁዲ ጨምሮ) ሲበሉ፤ ሲጠጡና ሲጫወቱ በመካከል ይሁዲው «እኚ እንግዲህ ይህ ልጅ ዲያቆን ሆነ... ከዚያስ?» ይለዋል።

- «ጠንክሮ ከሰራ ቄስ ይሆናል» አለ ካቶሊኩ።
- «ከዚያስ?» ይላል ይሁዲው።
- «ከዚያማ Bishop ይሆናል» ካቶሊኩ መለሰ።
- «ከዚያስ? አሁንም ይሁዲው ጠየቀ።
- «ከዚያ የመጀመሪያው አሜሪካዊ የካቶሊክ ጳጳስ ይሆናል» አለ ካቶሊኩ።
- «ከዚያስ?» ይሁዲው ይጠይቃል።
- «ከዚያ ምን ትላለህ... ከዚያ እግዚርን ይሁንልህ?» ካቶሊኩ ተበላጭቶ ጠየቀው።

“Why not? One of our boys made it” በማለት ይሁዲው መለሰ።

ጋሽ ስብሃት አንዳንዴ የሚያስከትለውን ወግ ለመንገር ጥቂት ማሰብና ማሰላሰል ይፈልጋል። አንዳንዴ ደግሞ በነገረህ ስቀህ ወይም ተገርመህ ሳትጨርስ ሌላኛውን ያስከትላል። ይህኛውን ሲነግረኝ «ወደ እኛው ደግሞ እንመለስና ፈገግ እንበል» በማለት ነበር።

«ጳጳሱ አንዱን አህዛብ አስተምረው እና አጥምቀው ይመለሱና በአብይ ያም ሊገቡኝ ይሄዳሉ። ከቤቱ ደርሰው ትንሽ ከተጫወቱ በኋላ «ያም እንዴት ነው?» ይሉታል።

«ኧረረ አባ ከባድ ነው። አይብና በቅቤ እየበላን ባንይዘው ኖሮማ አስቸጋሪ ነበር» ሲል መለሰላቸው።

ጋሽ ስብሃት የወግ ባህር ነው። ከእነዚያ ቀናቶች በአንዱ ስለበዓሉ ግርማ እንስጥበት ስንጨዋወት «በዓሉ አሮማይን ሲፅፍ እምታለሁ ብሎ ለቅፅበት አስቦ እንደማያውቅ እርግጠኛ ሆኜ ልነግርህ እችላለሁ» አለኝ። አስከትሎም «የበዓሉ ጭንቀት መጽሐፉ ታትማና ተሸጣ ትንሹን ልጁን ማሳከምና ማዳን ብቻ ነበር» ሲል የበዓሉ ልጅ በምን ምክንያት እንደታመመ አቋርጬ ጠየኩት።

«ትምህርት ቤት ሲጫወት እኩያው የሆነ ልጅ ፈኛውን ይረግጠው እና ሽንት የመሸናት ችግር ተፈጠረበት። ባለቤቱ አልማዝ የባኞ ቤት ቧንቧ ለረጅም ሰዓት እየከፈተች ትንሽ ልጇ እንዲሸና ለማድረግ ስትሞከር ተመልክቻታለሁ። እናም በዓሉ በዚያን ጊዜ ልጁን ሀገር ውስጥ ማሳከም እንደማይችል ሲረዳ ተፃፎ አንድ እስራኤላዊ ሀኪም አገኘና አስር ሺህ ብር መክፈል ከቻለ ልጁን እንደሚያድንለት ነግሮት ስለነበር መፅሐፉን ቀን ተሌት በፍጥነት ይፅፍ ነበር። ለእኔም ይህን አጫውቶኝ ስለነበር መጽሐፉን በማረም እና በማስተካከል አግዜዋለሁ። እናም የበዓሉ ህልም መጽሐፉ ቶሎ ታትሞ መሸጥና ልጁን ማሳከም እንጂ መሞቱን ፈፅሞ አላሰበውም ነበር» በማለት አጫወተኝ።

አንዳንድ ጊዜ እንዲህ አይነት ስሜትን በሀዘን የሚጫጫን ትዝታውን ካወጋ በኋላ በቅፅበት ደግሞ ፈገግ የሚያደርግ ገጠመኝን በማስከተል ድባቡን ይቀይረዋል።

ከአብዲ ዳደኛዬ ጋር ሐረር ሄጄ ስናወጋ በምርቃና ሰዓት አንዱ የራሱን ሌላም የሌላን ታሪክ ሲያወራ አንዱ እንዲህ አለ፡-

«ሰውየው ኮርማ አለው። ታዲያ እያስከፈለ ያሰርራል። አንዱ ይህን ሰምቶ ላሙን ሊያሰርር ይዞ ይመጣና የተጠየቀውን ከፍሎ ኮርማውን ፊት ላሚቷን ያቀርባል። የኮርማው ባለቤት በቅፅበት ሃሳቡን ይቀይርና «ጨምር» ይለዋል።

በዚህ ጊዜ የላሚ ባለቤት «አልጨምርም... እምቢ» ብሎ ላሚን ሊያሳድድ ሲል ሊሰርር የተዘጋጀው ኮርማ ተንደርድር በቀንዱ አነሳውና ላሚን ሰርሮ ጨረሰ። የላሚ ባለቤትም ሞተ። ጋሽ ሰብሃት ይህችን የሰው ወግ በራሱ ማጠቃለያ ሲቋጭት «ለማይቀር ነገር መጨነቅ ምንድን ነው?» በማለት ነበር።

ሰንበት

የዛሬ ስድስት ዓመት ግድም ጋሽ ሰብሃት «ኢሜጅ» በተሰኘው ወርሃዊ መጽሔት ላይ ከተለያዩ አንባቢያን እየተላኩለት መልስ ይሰጥባቸው ከነበሩ በርካታ ጥያቄዎችና አስተያየቶች አንዷ እንዲህ ትነበባለች፡-

«ጋሽ ሰብሃት ገፅ ባህርይ ትመስለኛለህ።»

ጋሽ ሰብሃት ካለፉት ሰባ ስድስት ዓመታት ውስጥ በርካታዎቹን (በተለይም ነፍስ ካወቀ ጀምሮ) ራሱን በህይወት መድረክ ላይ «እንደተጣለ» ተዋናይ ቆጥሮ አሳልፏል። «መኖር ለማንኛውም ፍጡር ቢሆን ከባድ ቀንበር ነው... ሳያማከሩት የጫኑበት» የሚለው ሰብሃት ብዙም የዚሁ ቀንበር ማቅለያ (መተንፈሻ) አድርጎ ተጠቅሞበታል። በመኖሩ ውስጥም የሰው ልጅ ለሚያነሳቸው መሰረታዊ ጥያቄዎች መልስ ለማፈላለግም ሆነ መልስ የመሰለውን ለመስጠት አልሞከረም። ይልቁንም ያቺኑ የታዘባትንና የተመለከታትን ሳያርም፣ ሳያሻሽል ወይም ሳያስማምር እንዳለች ማስቀመጥን ምርጫው አድርጎ ኖሯል። «ህይወትም፣ እውነትም ሆነ እግዚአብሔርም አይታረሙም» የሚለው ሰብሃት «የአማልክቱ ዘጋቢ» ሆኖ ባበረከታቸው መጽህፍቱም ሆነ እጅግ በርካታ መጣጥፎቹ ያየውን እንዳለ ማስቀመጡ ግን አድናቆትና ውዳሴ ብቻ አትርፎለት ኖሯል ለማለት አያስችልም። ይልቁንም በሁለት ጎራ የተከፈለው ልዩነት በአንድ በኩል «የኢትዮጵያ ሥነ ፅሁፍ የሚመለከተው እኛን ነው፤ በእኛ ያልተዳኘ ስራ ሁሉ ስነ ፅሁፍ ነው ለማለት አይቻልም» የሚሉትንና ነገር ግን በኢትዮጵያ ስነ ፅሁፍ ውስጥ ይህ ነው የሚባል (ኧረ አንዳንዶቹ እንዲያውም ምንም) ያላበረከቱትን ይዞ በየመድረኩና በየጋዜጣው ላይ «ሰብሃት የብልግና ድርሰት ፀሐፊና ትውልድ አባላጊ ነው» በማለት ሲከሱት የኖሩትን የያዘ ነው።

በሌላ በኩል የተሰለፈው ጎራ ደግሞ ሰብሃት ስነ ፅሁፍ ከባህልና ወግ አስራት በማላቀቅ አርነት ያወጣት ብቻ ሳይሆን «ስራዎቹ ለአማርኛ ስነ ፅሁፍ ቀደምት ባለውለታዎችና ስር የሰደዱ መሰረቶቻችን ናቸው» የሚሉት ናቸው። ይህ ጎራ የሰብሃትን ስራዎች በማንበብና በዚያም የአጻጻፍ ስልት ራሱን ለመግለጥ ከመሞከር ባሻገር ሰብሃት ለኢትዮጵያ ስነ ፅሁፍ ቀዳሚው ባለውልታ አድርጎ ይከራከራል። ሰብሃት ግን ለሁለቱም ጎራዎች ደንታ አልነበረውም። የወዲያኛውም ሆነ የወዲህኛው ጎራ የመሰለውን የመናገር ነፃነቱ መከበር አለበት የሚለው ሰብሃት ለራሱ ደጋፊ ሆኖ ከመቆም ይልቅ ተከራካሪዎቹን በፅኑና

..... መልከዓ-ሰብሃት.....

ማድመጥ ተመራጭ አድርጎ አልፏል። ለእሱ በህይወት መድረክ ከፈጣሪ የተቸረው የአከራካሪ ማንነቱ ገፁ ባህርይ የተወደደ ሆኖለታል። በዚህ ንዑስ ርዕስ መግቢያ ላይ ላሰፈርኩት የ«ገፁባህርይ ትመስለኛለህ» ጥያቄ በሰጠው ምላሽ ሰብሃትን እንሰናበተዋለን፡-

«እኔም አንተም ገፁ ባህርያት ነን። ልዩነቱ ደራሲያችን ሰው ሳይሆን፣ ፈጣሪ ራሱ ነው። በሰው ቃላት ሳይሆን በሰጋና ደም የፃፈን። ...አየፃፈን፣ አየፃፈን (እኛ) አንድ ጊዜ ተነብበን የምንረግፍ ፊደል ነን...» አበቃ!

የሰብሐት ጉድጓዶች

አብይ አብበ

(ገቢሃ የኢትዮጵያ ደራሲያን ግንባር የሥነ-ጽሑፍ መጽሐፍት ነሐሴ 1982)

አንጋፋው ደራሲ ሰብሃት ገብረአግዚአብሔር «አምስት ስድስት ሰባት» ብሎ አስር አጫጭር ልቦለዶች የቆጠረው ዛሬ ብቻ አይደለም። ትናንቶች ውስጥ በተለያዩ መጽሔቶች ተከሰቷል።

አስሩም አጫጭር ልቦለዶች አስር ጉድጓዶች ናቸው። አሁን ነቀዝ እንዳይበላው መቅበሪያ አይነት ጉድጓዶች አይደሉም። ናቸው ቢባል አንኳን ሰው ደምበሽነቱ ነው የደመቀው። ነቀዝ ኑሮ ሰውን የበላበት ጉድጓዶች ናቸው። እና እነዚህ የኑሮ ሽኩሻቸው ቢከብዳቸውም ገና ያላረፈቀ እንዳንድም ተንበርከከው የወደቁ ግለሰቦች ስሜታችንን በመኮርኮር እንባችንን የሚማፀኑ አይደሉም። ለአልበገር ባይነታቸው ድምማት ይሆኑናል። ገፀ ባህሪያቱ ብዙዎቹ - ድህነት፣ እርጅና፣ ሌላ መዳፍ... እየደፈጠጣቸው እንጉራጉረው፣ ስቀው፣ እንብተው፣ ግድግዳ ቧጥጠው ተንጠልጥለው ይጠብቃሉ። አልዘለቁ አልወደቁ። ሰታታው ሜዳ ባይኖርም በራዕይ፣ በሕልም ያዩታል። ደራሲው እትዩ አልታዩን «ጊዜ በሰውር እጁ ይዞ በጭካኔ ሳይሆን አየሳቀ በዝግታ እንደ ወረቀት ጭርምትምት ያደረጋቸው ይመስላሉ» እንዳለው ነው። የተጨረማመተው ጊዜ ይዘረጋጋል የሚለው ቅዠት ነው ተስፋቸው። እነዚህን ነው ሰብሃት «አምስት ስድስት ሰባት» ድረስ ቆጥሮ በተደራሲያን ላይ ያዘመተው።

ሰብሃት ገፀባህሪያቱን የመለመለው ከጭቁን መንደር ነው። በተለይም ከመጠጥ መሸጫ ወይም ከመሸታ ቤት ፍጡራን ላይ ነው የታከረው። ይህ አይነቱ ቤት በደራሲው አባባል «...ሳቅና ጨዋታ ስለሚበዛበትና ሰው ውስጣዊውን ሁከትና ብቸኝነት ለመሸሸ ስለሚጎበኘው ነው» ሥፍራው ለመቼትነት የተዘወተረው። ይህን ብቸኝነት፣ ይህን ውስጣዊውን ሁከት ለማየት በብዕሩ ጥቂት ገፀ ባህሪያትን ገሽልጧል። ሲያመረቅዝ ያገኘው ቁስላቸውን ብቻ ሳይሆን ከአንዳንዶቹ ወኔያቸውንም ጭምር ነው - ለመኖር ያላቸውን ጉጉት።

የተባበሩት መንግሥታት

የሰብሃት ገፀባህሪያት ተዝናንተው ድሎት ውስጥ የሚንሳፈሩ አይደሉም። ጭንቀት እያጥወለወላቸው ብሶታቸውን ከሆዳቸው በመቅበር በፈገግታ ለመኖር ተደራሲ በድማሜ ያስተውላሉ። አጭር ልቦለድ ሲኖሩ (ሲሞቱም ይሆናል) ደራሲና የዘረጋው ድልድይ አይደለም። መንከራተትን ያውቃል። «ማበቅ» ይላል ባለቅኔው የሐንሰ አድማሱ፤ «በርቀትና በርቀት አይደለም። ኅብረተሰቡን ጻደኛው፤ ፍቅረኛው፤ ልጁ፤ ምሽቱ፤ ከአስፈለገው ውሸማው በማድረግ እንጂ። ከኅብረተሰቡ ጋር መቁረብ አለበት፤ ሥጋ ወደሙ ከሕዝቡ ጋር መቀበል አለበት።» ይህንን ካላደረገ— በሀገሩ በዘመኑ ያለውንና የነበረውን ጉቄ ህይወት በንዝህላልነት ችላ ይለዋል ማለት ነው። እውስጡ ሰጥሞ ጠልሞ እሱን ሆኖ ወጥቶ ድርሰቱን ማቅረብ አይችልም ማለት ነው። ሰብሃትም የገፀባህሪያቱን ህመም፤ ህልም፤ ፍላጎት፤ ፍርሃትና ቅዠት ያስተጋባው ገዳም ገብቶ ሳይሆን በዚያ ህይወት ተጠብሶ ነው። ለዚህም ነው ልቦለዶቹ ፈጠራ የማይመስሉት።

ደራሲው ለልቦለዱ የመለመለው ገፀባህሪይ ብስቁል ነው። በተለይ የደመቀው ግን ዕድሜ የተከመረባትን ሴት ሲያንፅ ነው። ብዙ ገፀባህሪያት የሚሞቱበት ቀን የተነገራቸው ይመስል ፍርሃት አፍኖ ያስቃያቸዋል። በተለይም አርጅና ውበታቸውን የሸረሸረባቸው ሴቶች ብሶታቸው ይደመጠናል። የአማርኛን አጭር ልቦለድ የሚያጠና ሀያሲ የደራሲያን ብዕር አርጊት ገፀባህሪያት በሚቀርፅበት ወቅት መንበግበጉ ይደንቀዋል። ለአብነት ያህል የአበራ ለማ «አቴሜቴ»ና የሰለሞን ለማ «አንኩዬ» የሚጠቀሱ ናቸው። በረዥም ልቦለድ እንኳን ዳኛቸው ወርቁ በ«አደፍርሱ» ወይዘሮ አሰጋሽ ሰደምቁለት ወጣቶቹ ጸደቁና ሮማን ግን ፈዘዋል። ብርሃኑ ዘርይሁንም «ማዕበል» ውስጥ የወይዘሮ ዘርፈሸዋልን ሽንጉርጉርነት ሲሰል ወጣቷ ዘለቃ ልሙጥ ሆኖ ደብዝሃለች። ይህ በአማርኛ ልቦለድ ሊጠና የሚገባው ከስተት ነው።

ሰብሃት የመለመለቸው ጥቂት አንጋፋ ሴቶች የፈላስፋ ባህሪ የተፀናወታቸው፤ ከመራራ ገጠመኝ ውስጥ የተፈለቀቁ ያረሩ ገፀባህሪያት ናቸው። ለደረሰባቸው በደልና በፋቃቸው ገጠመኝ ምክንያት አእምሯቸው እየደፈረሰ ከተራነት ተላቀው ወደ ፍልስፍና ሲጠጉ ነው የተጠለፉት። ይህ እንዴት ሊሆን ቻለ? እነዚህ አጫጭር ልቦለዶች የተዋጡት በፀነሰት ጭብጥ ምክንያት ብቻ ሳይሆን ከቴክኒክ አወቃቀርም አንፃር ጭምር ነው። ገፀባህሪያን ጭብጥን በጥብቅ መረዳት የቅርፅ ብልሽት ሳያስከትልና ሳያስጨንቅ እንዲሁ መፈቃቀድ ይፈጥራል ለማለት ያስደፍራል። ለዚህ ነው ህይወትን በጥሞና ካለማጤንና ካለመኖር የተነሣ የአንዳንዱ ደራሲያን አጫጭር ልቦለዶች ሳይዘልቁን የሚረግፉት። የሰብሃት አጫጭር ልቦለዶች ግን ድንቅ ናቸው። የደራሲው ስንቅ ምሁራንን የሚያደሙና የሚያስቃዩ ገጠመኞች ናቸው። ከዚህ ስንቅ ውስጥ ነው ብዕሩን የወተፈው።

«አናት»፤ «አትዬ አልታዬ»፤ «አሮጊት»፤ «ዘር» እና «ተከታትለው ሽው» የተባሉት አጭጭር ልቦለዶች ያተኮሩት በተለይ ከውበታቸው በመላቀቅ ላይ ባሉና ውበታቸውን በጨረሱ ሴቶች ላይ ነው። ሥነልቦናዊ ህመማቸውና ጉስቆልናቸው ይከብዳል። በአድሜ ለተረፉቸው ጠብታዎች ከመስገብ ይልቅ ትናንትን በትዝታ ጠርተው ዛሬን መርገማቸው ሁሉ ፈርጧል።

«አሮጊት» ከሚለው አጭር ልቦለድ ውስጥ የተከሰቱት ስምየለሽ ሴት ተራ ልሙጥ አይደሉም። የባህሪያቸውና የገጠመኛቸው ችግሮችና ጥፋቶች ለሆኑ ገና የዳንስ ቤቱን መጋረጃ ገልጠው ሲገቡ «አንዲት ቀጭን ጠይም አሮጊት ናቸው። ጊዜና እድፍ ያጠቆረው ቀሚስና ነጠላ ለብሰዋል» ይላል ደረሰው። ልቦለዱ ሲመስጠን ግን ጊዜ ልብሳቸውን ብቻ ሳይሆን መንፈሳቸውንም ጭምር እንዳጠቆረው አንረዳለን። ጊዜ የጋገረባቸውን ጥላሽት እያስተዋሉ ኑሮ ውስጥ ይጓዛሉ። ለውስጣቸው መማሰል ቁርጥ ያለ ምክንያት ባይኖርም ትናንት የድሎታቸው ወቅት ከዛሬ ንፋግነት ጋር ተጣርሶባቸው በመማቀቃቸው ይመስላል። ከዳንስ ቤት ገብተው መዝፈን ሲጀምሩ ድንገት ከአንድ ዜማ ወደ ሌላ ሲሻገሩ -

«ዘባረቁት እማማ። እንዴት እንቀበል» ይላቸዋል ከአድማጮች አንዱ።

«ዋ! ልሻየ፤ ካልዘባረቅሁትማ ምኑን አበድሁት?» ይሉታል። ይህ የአብደት ጭብጥ ነው ለአጭር ልቦለዱ እንደሰበዘ ያገለገለው። በእርግጥ አብድ ናቸው ወይ? ድርጊታቸው፣ አስተሳሰባቸውና ትዝታቸው የአንድ ብስል ፍጡር ከሰተቶች እንጂ የቀውስ አይደለም። የሚደንቀን ጤነኛ ሆነው ሳለ ከድህነታቸው፣ ከብቸኝነታቸው ለመጠለል «አብድ» መባልን መፍቀዳቸው ነው። አብድ ተብለው በሌላው ችላ መባላቸው ለድህነታቸውና ለእርጅናቸው ማፅናኛ የሆናቸው ይመስላል። ሌላው ካላስተዋላቸው እሳቸውም ገዳቸውን መዘንጋት የሚችሉ ይመስላቸዋል። ኑሮ ግን በየኩርባው ያባንናቸዋል።

አብድ ለመምሰል አልፎ አልፎ የሚፋለሱ ታሪኮች ያውጉ እንጂ (ጥርሳቸው ስለመውለቁ አይነት) በጥምና ላዳመጣቸው አስተዋይ ብስል ሴት ናቸው። አክብሮ ላስጠጋቸው ግለሰብ ይህን ሃቅ አይሸሽጉም። «በጣም የምፈራው ምን መሰለህ? ብቻ ለሰው አትንገር። አሁን እንግድየህ ካበድህ ስንትና ስንት ዘመን ሆነይ። አብደቱን ለምጀዋለሁ። እንዲያውም ከንግድየህ ያለ አብደት ልኖር አልችልም። ዛሬያ አሁን አየለች እንደ ልማድዋ ምቀኝነት ይዟት ያንን አብደት የሚያረክስ መድሃኒት ብታጠጣይስ?»

ሰብሃት አሮጊቷን ሲቀርጽ የአንደበታቸውን ሁለትነት ሳያደበዝዝ ነው ያናገራቸው። አሮጊቷ አብዛኛውን ጊዜ በገጠር ዘዩ ነው የሚያውጉት። ሲፈልጉ

ደግሞ በከተማ ቋንቋ ሃሳባቸውን ይገልጣሉ። ይህ ከሁለት ዘዴዎች ውስጥ ተሸሽገው መኖራቸው አለምክንያት አይደለም። የኑሯቸው ሁለትነት ነው። እንደ አብድ የሚኖሩ ጤነኛ ናቸውና ሁለቱን የአእምሮ ክስተቶች ያስተናግዳሉ። ዋናው ምክንያት ግን ከኮበለለባቸው ጊዜ፣ ከውብ ትናንቶችና ከትዝታቸው ላለመላቀቅ ጥረት የሚያደርጉት በትናንቱ ቋንቋቸው ውስጥ በማደር ነው። ከቀያቸው፣ ከመንደራቸው ተፈንቅለው ከተማ መሃል ይጥፉ እንጂ ከቋንቋቸው አልተፈናቀሉም። ይህ ነው የአሮጊቷ ስነ ልቦናዊ አቋም። ሁለቱን አካባቢ የህይወታቸውን ጥንድ ፈርጆች በአንደኛው ውስጥ ሳይዋጥ አኩል በሁለት ዘዴዎች ሲንፀባረቅባቸው ነው ደራሲው ያስተዋለው። መሀል ከተማ ብቸኝነት ሲያዳፋቸው የገጠሩን ቋንቋ ምርኩዛቸው አድርገውታል። ያስታግላቸዋል። ሲመሰጡ ግን በከተማ ዘዩ ነው ሃሳባቸውን የሚቀዝፉት።

አሮጊቷ ይዝፈኑ፤ ይቆዝሙ፤ ይሳቁ እንጂ አካባቢያቸውን ማስተዋል ይችላሉ። ተራኪው በፀሐይ መቋመጡንና ፀሐይ በተራዋ ለሱ መቅበጥበጧን ተገንዝበዋል። የሌሎችን ህይወት በስሜትም ቢሆን ተጋርተው ይኖራሉ። የጥርሳቸው መርገፍ ለውበታቸው መላላጥ አድማቂ ስለሆነ ይጠሉታል። ያሳስባቸዋልም - ልክ እንደ አትዩ አልታዩ።

«ሊያከትሙ፤ ሲኒያቸውን ሊደፉ አንድ ሀሙስ ቀርቷቸዋል» የተባሉት አትዩ አልታዩ እርጅናና ጭንቀት ያስተከዛቸዋል። ውብ ልቦለድ ነው። እድሜ ጠርዝ ላይ ቆመው ለመውደቅ የሚወዛወዙትን ግለሰቦች ቁጭትና ፍርሃት ያስተጋባል። ደራሲው የኑሮውን ሂደት ከፋፍሎ ጌን ለጌን በማኖር ወደ መቃብር የሚያዘልቁትን የህይወት አንጓዎች ተራ ያስይዛል። ከትፎ ቤት፣ ጠላ መሸጫና የሬሳ ሳጥን መግዣ በአንድ ተርታ ደርድሮ ህይወትና ሞትን ከአንድ ጓዳ ውስጥ ያጋጥማል።

የስብሃት ልቦለዶች ከሚተርኩት ትዕይንቶችና ከሚገልጡት ሐሳቦች ውስጥ አንድ ያልደመቀ አውታር ይዘረጋሉ - ሁነቶች የዋጡት ቢመስልም እየቆየ የሚፈካ የህይወት አመለካከት። አሮጊቷ ከእርጅናና ከድህነት የተረፋቸውን ጠብታ ከፉነት እንዳይቀሙ በመሻት አብደት ውስጥ ይጣላሉ። እንደልባቸው ለመናገር፣ ለመሳደብ ከመደባቸው ውጭ በመቆም በዕብደታቸው አሳብበው ሊሸልሉ፣ ሊደነፉ ይችላሉ። «አትዩ አልታዩ» ልቦለዱ ውስጥ አሮጊቷ ከጌረምሳ ጋር ፍቅር የቃጣቸው ይምሰል እንጂ፣ ቀልድና ጨዋታ የደመቀበት ይምሰል እንጂ አውታሩ ሌላ ነው። ከውበት መላቀቅ፣ መንፈስ ለውበት እየተቅበዘበዘ አካል ሲደከም የሚያፍን ጭንቀት አለ። ውበትን ማድመቂያ የነበረው የወርቅ ጥርስ እድሜ ሲያዘቀዝቅ እርጅናቸውን እያገላ ይገዳቸዋል። «ድሮ ድሮ የበሰሉ የሞሉ ጋለሞታ ሳሉ ነበረ ይህን ወርቅ ከጥርሳቸው መሃል

ያስተከሉ። እንዲያገኙት ነበር ሃሳባቸው። አሁን ግን ይበልጣቸው ይከልላቸው ጀመረ፤ ከውበታቸው ቀድሞ ጎልቶ አየታዩ።» ለዚህም ውስጥ በሰነልቦናዊ ብሶታቸው ምክንያት ሰው የማያስተውለውን ከራሳቸው ውስጥ የሚያዩት - የወርቅ ጥርሳቸው አስቀያሚነት። ውበታቸውንና ገላቸውን ብቻ ተመርኩዘው የኖሩ ግለሰቦች እርጅና ለነሱ ውርደት ነው። ኑሮ ውስጥ የሚያዘልቃቸው ሌላ ቅርስ የላቸውምና። ወዳጃቸው የነበረው ጊዜ እድሜ ቀብቶ ሲከዳቸው ይቆዝማሉ።

አትዩ አልታዩ ስሜታቸውን ለማስከን እድሜን እንደበረከት ለመቀበል ቢሞክሩም ለይሰሙላ እንጂ ከልባቸው እንዳልሆነ ያስታውቃል። ወጣቱ ብርሃኑን ተመልክተው እድሜያቸው በመጭለሉ ይፀፀታሉ። የሬሳ ሳጥን ሻጩ ሲመለከታቸው «አንተ ሚርተኛ! ደሞ እንደሱ አትዩኝ ብየሃለሁ ዋ!» በማለት ሞትን ይሸሻሉ፤ ይሰጋሉ። ይህ ውብ አጭር ልቦለድ ለሴራው አይነበብም። ታሪክ የለውም። የእንዲት አሮጊት የጦርዝ ኑሮ አስከፊነት መመኪያቸው የነበረው ውበት ሽሽቶ እድሜ ሲያሳምማቸው ከአእምሮ የፈሰሰው ሰነልቦናዊ ጭንቀት ነው ልቦለዱ የመጠጠው - ተደራሲን እያዝናና።

ይህ የሞት ጥያቄ «ለጉድጓድ» ከሚለው ልቦለድ እንደገና ይቀሰቀሳል። ታሪኩንም የሚያወጉት ከአትዩ አልታዩ ጠላ ቤት ቁጭ ካሉት አንዱ ገፀህሪይ ነው። ወጣት እናት ህፃን ልጇ ሞቶባት የሬሳ ሳጥን መግዣ አጥታ ብቻዋን ፍዝዝ ብላ ከተቀመጠችበት ጠላ ቤት አንድ ወንድ ይገባል። የቀረበለትን ጠላ እንደተገነጩ «ዛሬ ምን ነካህ ሰውየው! እምቢ ሰል ግድ አለብኝ እንዴ?» ብላ ከብሩን ለመርገጥ እሱን ለማዋረድ የማትመለስ አስመስላ በጉልበቷ ሳይሆን በሰነልቦናዊ ዘዴዋ ሃያ ብር ትቀማዋለች - ለሬሳ ሳጥን መግዣ። ይህ ሲተረክ «ሞት ተመልሶ አትዩ አልታዩ ቤት ገባ። ሰው ሁሉ አንገቱን ደፋ፤ ወደየሳቡ ሸሸ» ብሎ ይቋጩዋል ደራሲው። የህፃን ሞት ሽማግሌውንና አሮጊትን ቀጠሯቸውን እያስታወሰ ያስጨንቃቸዋል። የሚቹ እናት በፀፀት (ሃያ ብር አታላ በመውሰዷ) ከቤተክርስቲያን ደጀ ሰላም እስከ በሩ ድረስ ተንበርክኮም ተደፍታም ስታለቅስ ይቅርታን ስትማፀን ይሰማናል። ሽክሟ ግን ፈውሷ ነው።

ከዚህ ጨፍጋጋ ድባብ በመውጣት ቀልድ ቀመስ ህይወት የታዘለበት አጭር ልቦለድ ደግሞ «ተከታትለው ሸው...» የሚለው ነው። አራት መኪናዎች አንዱ አንዱን ሲያሳድድ ቢተረክም እንደሰበዝ ሆኖ የወጣው ግን የእንዲት ሴት ወይዘሮ ጣጣ ነው። «ማንም ሳይሰማቸው በውስጥ ልባቸው ሁልጊዜ የሚዘፍኑ»። የፍቅር ዘፈን «ትመጣለህ ቢሉኝ ከጋራው በላይ፤ አንገቴ ረዘመ ማዶ ማዶ ሳይ» አይነት። ወጣት ወንድ ሲመለከቱ ይቅበዘበዛሉ፤ ይቋምጣሉ። ከውስጣቸው ፍቅርና ወሲብ ይንቀለቀላል፤ አደባባይ ግን አስር ብር

የነጠቃቸውን ባለታከሲ ለመያዝ ሌሎች ይከታተሉታል። የተለማኒነት ጥያቄ አይነሳም። ቀልድነቱ፣ ተረትነቱ ደግሞ የልቦለድን ስሰነት አያገላም። ደራሲው የቤቷን ውስጣዊ አእምሮ ቀናዊ ህልሚን ጎልጎሎ ወረቀት ላይ ነው የዘረገፈው - አንዲዳስሰን። ለጎረምሳ ሰውነታቸው የሚራብ ወይዘሮ ናቸው - ሚስጥራቸው የተቀለደበት። እናም ተረትነቱ።

«ዘር» የሚለውም ልቦለድ እድሜ የተከማቸባቸው መሆን ሴት የሚያሳድጓት የስምንተኛ ክፍል ተማሪ ብርቄ ፀንሳ ኑሮአቸው ሲያሸቆለቁል ያሳያል። ለሁለቱ የሚበቃ ምግብ ስለሌለ እማዬ ለሷ ብለው ቁርስ ሳይበሉ እየዋሉ ፍዳ አይተው ሲያሳድጓት ገና በእምቡጥነቷ በመፀነሷ ብርቄ «ድንገት ጉዴ ወለል ብሎ ሲታያቸው» ምን ያደርጉ ይሆን? እያለች በመጨነቅ ልታስወርደው እንደድ ትውጣለች። እማዬ ግን የቋጠሩትን ሁሉ በትነው ያሳክሟታል። «እማዬ የቤት ኪራይ ስለበዛባቸው አነስ ያለች ቤት ፈልገው ገቡ። አዲሱ ሰፈር ቆሽሽ ያለ ሆኖ ቤቶቹ ቦታ ጠቧቸው እርስ በእርስ የሚጋፉ፣ የሚጓሹው ይመስላሉ» ሆኖም የሚቆርሱት ዳቦ መጠኑ ይነስ እንጂ ሀዘናቸው አልተባባሰም። ድሮም መከራን እንደፀጋ መቀበል ተላምደዋል።

«እንደድን አሸነፈ፤ ገና ድኅነትን ያሸንፋል። ምናለኝ በይኝ» ይሏታል ብርቄን፤ ህፃኑን እንዴት እንደምታሳድግ ግራ የገባትን። ውብ የነበሩት እማዬ ከትዳራቸው ተፈናቅለው ከተማ መሀል ጠፍተው መባዘናቸውን ልቦለዱ ይተርካል። ብርቄም የእማዬን ህይወት ልትደግም ወደ ጉድጓድ ጉዞ መጀመሯ አስፈርቷታል። አዲሱ ዘር ተጨማሪ ሰቆቃ እየሆነባት። «ይህን ሁሉ ዘመን ምን ያህል ሽክም እንደሆነኩብሽ አላውቅ መስሎቫል? እይው እንዴት እንዳረጀሽ» በማለት ራሷን ከአሳዳጊዋ ውስጥ ታያለች።

«ዘር» ልቦለዱ ውስጥ የተወለደው ህፃን «አናት» ከሚለው ልቦለድ ውስጥ ከተጠለፉት ሁለት ሴት ህፃናት ሲነጻጸር ነገም ጉድጓድ እየሆነ ሊበላቸው መጠባበቁ ያሳስባል። ይህ በ1954 የተደረሰ ልቦለድ በዚያን ወቅት እንኳን ባፃፍ ብስለት የደመቀ ወገናዊነታቸውን አስመስክረዋል። «አፉ ዙሪያና አይኖቿ ውስጥ ተስፋ ያልተቀላቀለበት ሀዘን ይታያል፤ መስከር - ወንድ መሄድ - ማልቀስ፤ መስከር - ወንድ መሄድ ማልቀስ። ስለልጆቹ መጨነቅ፤ ስለእርጅነዋ መሰጋት። እድሜዋንና መከራዋን ተሸክማ ሳያት ወጣትነቴና ነፃነቴ ቀፈፈኝ» በሚለው ተናጋሪ አንደበት ሰብሃት ይህን የሚያስቅቅ ኑሮ እንደ ቆዳ ነው የወጠረው።

ዘጠኝ ወልዳ ሁለት ህፃናት ብቻ የተረፏት ሴት እነሱን ማሳደግ ተስኗት ትንኮሳታለች። በጣም ጠባብ አንድ ክፍል መኖሪያ ቤቷን ደራሲው ሲገልጡት ተምሳሌትነቱ ይጫጫናል። እድሜ ኑሮዋ ውስጥ ተጨናንቆባት

አንድ ክፍሏም እየጠበባት ከጥግ ስትደፈጠጥ ነው የጉላው። የሁለትና የአምስት አመት ሴት ህፃን ልጆቿ አለ እድሜያቸው ለጎምዛዛ ገጠመኝ ተዳርገው ሰውነታቸው የማይቋቋመውን ጠጅ እየጋቱ ማደራቸውን የእናታቸውን ሰቆቃ አባብሰታል። እናታቸውን የቆረጣጠመ ጉድጓድ ማስተዋል ለመዋጥ እየረዘመና እየተንገፈጠጠ ሲያድግ ነው የምንሰቀቀው።

ሌላው መራራ አጭር ልቦለድ ደግሞ ለመድበሉ ርዕስ የተመረጠው «አምስት ስድስት ሰባት» ነው። ሰባት ናቸው—ባል፣ ሚስትና ልጆቻቸው። ደራሲው ይህን አጭር ልቦለድ ለሁለት ከፍሎታል። ድኅነት፣ ረሀብ ሰባቱንም ሲያሰቃይ ፍዳቸው ተገለጠ። ከፍል ሁለት የቤቱ አባወራ በርሱ ፈቃድ ስድስቱን ከቀበረ በኋላ አብዶ ሲሞት ይቋጫል። በዚህ አስር ገፅ ድፍን አሮሮ ነው ያንጠፈጠፈው ደራሲው። «ሆድ ይኸ ሆድ ይኸ ጉተራ፤ ይኸ ጨለማ የሰይጣን ቤት መኖሪያ። ሰው ከተወለደ እስኪሞት ተራራ ያህል ይበላል። አይሞላ ታዲያ ሆድ ያ ጉዳ» የሚለው በርሱ ፈቃድ ቀውሶ ዕርቃኑን ነበር የሚናገረው— ንስሃ ሲሰሙ ውለው ለተመለሱት አባወልደማርያም። በፈጣሪ ያለው እምነት ተናጋ። «ሰሞኑን ስለክርስቶስ ስቅለት ትሰማላችሁ። ግን ማን ነው ሰው ሆኖ ያልተሰቀለ? ማን ነው በልጁ ለቅሶ ያልተቸነከረ?» በማለት ህይወቱ ልትሟጠጥ እስትንፋስ ሲቀራት እውነታ ታጭበረብረዋለች። ለቅፅበቶች እብደቱ ሲለቀው «እርቃነ ስጋዬን። አጠገብዎ ቆሜ። ይቅር ይበሉኝ አባ። ይለፉ ይሂዱ» ይላቸዋል። አርባ ጊዜ የተጣፈ ቡትቶ ካባቸውን አውልቀው አለበሱት። አልተፈወሰም። ጓዳም እንዳለ የሞቀ ቤቱ ትዝታ ከአእምሮው ፈሶ እንደዘባረቀ ይሞታል። ፅልመታዊነትን የሚያስተጋባ መራራ ህይወት ነው።

ደራሲው ልብን የሚፍቅ ታሪክ ሲከይን እራሮትን ተደራሲው ላይ ለማጤን አልጣረም። ድምፁ የሚያዝናና ይትበሃል ነው የመረጠው። «እናት»ና «አምስት ስድስት ሰባት» አጭር ልቦለዶች ግን እራሮትን ከተደራሲ ባይማጠኑም እንባውን ባይናፍቁም ልቦናውን ይሸረካኩታል። ለጭቆናች ለመነሳሳት እሳት ይጭሩበታል። ከሀሊናው ወጥሮ የተበደሰውን ገበያ እንደ ቁርበት ወጥሮ የተበደሰውን ሽንቁር ደራሲው አሰፍቶ ከአንገታችን አጥልቆታል።

በ«ፍራሽ አዳሽ» ልቦለድ ህፃን ልጅ ኑሮን መጋተር ሲማር፤ እየተታለለም ቢሆን ወኔውን ቀስቅሶ በሌለው አቅም ከአባቱ ጋር እንጀራ መጋገፉን ሲጀምር ነው የምናስተውለው። «እኔ ደጀኔ» ደግሞ ስልብ ባል ሚስቱ ከሌላ ወንድ አርግዛ የወለደችውን ህፃን ዕጣ ይጠቁማል። የህፃኑ ስነልባዊ ክርተታ ይደምቃል። ልቦለዱ አንድ ገፅ ተኩል ብቻ ነው የፈጀው። ትረካው ስለ የቤተሰቡ ተራ በተራ መቀወስ ቢመስልም አይደለም። የአባወራው አእምሮ ተህተንቃቱ በቅዠት መልክ ጭንቀቱን ሲያጠለው፤ ቢሆንለትን በአፍታዎች ውስጥ ሲያንጠበጥብለት አይነት ቀናዊ ህልም ነው ሰብሃት ያነጠረው።

ሰብሃት እርጅና ውበታቸውን ገጥቦ ቁልቁል ያንከባለላቸውን ሴቶች እንደ ገፀባህሪ ሲመለምል ለጊዜ ጭካኔ ነው ያንጐራጐረው። ለጊዜ ያዜመው ግን «ሞትና አጋራ እንደሻው»ን ሲደርስ ነው። ተራቀቀ። ገሃድ ህልምን፤ አፈታሪክን... በጥብጦ እያጣቀሰ ዘመንን ሲያኩልና ሲያሰውብ ነው የተፈለሰፈው። የልጅነት ባልንጀራው ሰለሞን ደሬሳ ስለጊዜ የተገነዘበው አለ። «ጊዜን ላንዳፍታ ቆም ማድረግን ለማስተዋል፤ ለመሳቅ፤ ለመተከዝ ፋታ ማግኘትን የማይመኝ ማን አለ? አንዲት ደቂቃ ባታልፍኩ ዘለአለም ትሆናለች» ብሏል። (ልጅነት ገፅ 9) ይህን «ዘለአለም» - የሰማዩን ሳይሆን የምድሩን - በማፈላለግ ከህይወት ጠርዝ ደርሰው መሸሸጊያ ዋሻ ጠፍቷቸው የተደናገጡትን አጋራ እንደሻውን ሲፈጥር ሰብሃት በብዕሩ አሸብሸቧል። ዘለአለማዊነት ይከሰታል ብሎ አይደለም። በሰው አልህ ተሳለቀ እንጂ። አልሁን አድንቆ አልሁን ረግሞ ነው የተሳለቀበት። አላጣውም - ጊዜ እነ አትዩ አልታዩን «...በሰውር እጁ ይዞ በጭካኔ ሳይሆን እየሳቀ በዝግታ እንደ ወረቀት ጭርምትምት...» እንዳረጋቸው። አጋራ ከጊዜ ቀለበቶች የመጨረሻውን በጥርሳቸው ነክሰው ነው ከሞት ሲሸሹ ወደ ሞት የገሰገሱት። ይህን አዙሪት የጊዜ አዙሪት ሰብሃት ተጋፍጦታል።

የተለያዩ ምሁራንና ደራሲያን ስለጊዜ ብዙ አውጠንጥነዋል። ስመጥር ፈረንሳዊው ደራሲ ፐሮስት ብዙ ቅጾች የጨረሰ ግዙፍ ልቦለድ አለው - «የትናንቶችን ማስታወስ» የሚለው። የዚህ ልቦለድ ፍልስፍናዊ ዋልታ እውነታዊ ሳቢያ ሳይኖረው ድንገት ከውስጣችን ስለሚገነፍል የደስታ በተለይም የሀዘን ምንነት ጥያቄ ነው። ገንዘብ ብወርስ፤ ታምሜ ከዳንኩ እደሰታለሁ፤ ምክንያት አለኝ። ግን የትውልድ መንደሪን ሳስታውስ ሙዚቃ ሳይምጥ ወይም በፀደይ ወራት የአበባ እምቡጥ ሳስተውል ለምን ደስ ይለኛል? እቅዴ ቢከሸፍ ወይም ሀብቴን ባጣ አዝናለሁ። አደጋ ሊያደርስብኝ የሚችል ሃይል አድፍጦ ሲጠብቀኝ አፈራለሁ። ግን አንድ ውጫዊ ምክንያት ሳይኖር ለምን ለጭንቀትና ለችኩልነት አጋለጣለሁ?...» እነዚህን የመሳሰሉ ጥያቄዎች የህልውናነት ምሁራንን ሄድገ ርንገ፤ ሳርተርን አሳስበዋል። እነዚህን ጥያቄዎች በጥሞና ብናውጠነጥናቸው ምስጢራቸው «ጊዜ» መሆኑ ይከሰትልናል ባዮች አሉ። እንደ አሜሪካዊው ደራሲ ፎክነር አባባል ጠቅላላ ችግሮቻችንን ማሸነፍ ብንችል ጊዜ ብቸኛው ችግራችን ሆኖ ይቀራል። ጐንበስ ቀና ለማለት አቅም ሳይሳናቸው፤ በሽታ ሳያሸንፋቸው አትዩ አልታዩ ተጨንቀው ሰግተው የሚኖሩት ገላቸው ላይ የተከማቸውን ጊዜ እያስተዋሉ ነው። አጋራ እንደሻውም ሀብትና ጤንነት ቢተርፋቸውም ብቸኛው ችግራቸው ጊዜ ሆኖ ፍርሃትና ጭንቀት ያስጋልባቸዋል።

ሰው ላለመውደም ሲታገል ነው ሰብሃት የከየነው። ለመኖር ጊዜ ውስጥ ለመቅረት ብሎ ሰው ረሃብንና ችግርን ይፋለማል። ህይወት በጠቅላላ ከሞት

ጋር ጦርነት ነው። ድሉ ግን ጊዜያዊ ስለሆነ ጊዜ ይደመስሰዋል። ይህ የሰውን ገላ ቦርቡሮ ከማበሰበስ ያልታቀበው ጊዜ አሸናፊ ነው። ደቂቃዎች ሰውን ወደ አፈር የሚለውጡ ትሎች ናቸው። የመከሰም ሞገድ አጋፋሪ እንደሻውን ወደ ማብቂያቸው ያንከባልላቸዋል። ዕድሜያቸው ረጅም ምጥ ነው የሆነባቸው፤ ሆኖም እንዳያበቃ ይማስናሉ። ሰብሃት አፈታሪክን፤ የሃይማኖት ስብከትን በጥብጦ ጊዜን ለመቋቋም አጋፋሪ እንደሻውን በተምሳሌትነቱ ቀርቶታል። የአንዱ ሞት ለሌላው ህይወትና ዲያሌክቲካዊ ውርርስ መሆኑን ዘግይተው ነው። አጋፋሪ ያጤኑት። ሰንቅ ሲዘጋጅላቸው ለጭብጦ የተቆላው ነግ ህይወቱ እየተቀማ መሆኑን አስተዋሉ። ሕኔ ለመኖር ብዬ አንድ ጉርሻ ገንኮ ቁጥር ለሞት ገድዬለታለሁ። አቤት ሰንቱን ፈጀሁት... ይህ ቶስታሳ የመንደር ውሻ (ሞትን ማለታቸው ነው) ናቅሁት ጠላሁት ስል ለካስ ታጥቄ ሳገለግለው ኖሪያለሁ» በማለት ሀቁ ቢፋጠጣቸውም አሁንም ከሞት ለመሸሽ አላመነቱም።

አጋፋሪ ከሞቱ በኋላ ከአቡነ ተክለሃይማኖት ይገናኛሉ።

«...ስማኝ ሞትኮ ምንም አይደለም። ከሰማይ ተዘራን፤ እምድር በቀልን፤ መኸር ሲደርስ ወደ ሰማይ እንሰበሰባለን። ይኸ ምኑ ያስፈራል?» አሉት።

«እሱስ አያስፈራም፤ ግን እኔ መሰብሰብ ይቅርብኝ። እንደ ቃርጫያ ቁጠሩኝና ናቅ አድርጋችሁ ተውኝ።»

«...ወደ ሰማይ ቤት ልውሰድህ» አሉ።

...«እንደኔ እንደኔስ ወደ አዲሳባዬ ብመለስ በወደድኩ»

«ከሰማይ ቤት አዲሳባ ይሻልሃል?»

«አስር እጅ» አሉ አጋፋሪ። (ገጽ 105-106)

ስለድኅረሞት ህይወት የተሰበከው፤ የተተረተው ሁሉ ለከልላችን የቋጠርነውን ፍቅር ሊያስጥለን እንደማይችል ከመንደራችን ይበልጥ እንደሚጥመን በቀልድ መልክ ደራሲው አፍርጦታል። ድሮም ቢሆን በግሪኮች ሥነተረት ስለ ሲሲፊስ የሚወጋ አለ። ሲሲፊስ ከሞተ በኋላ መንደሩ ትዝ እያለው ተንከራተተ። አጋፋሪ ለአዲሳባ የተጠናወታቸው አይነት ፍቅር ሲሲፊስ ለመንደሩ ልቡ ቃተተ። ለአንድ ቀን ብቻ አስፈቅዶ ከቀየው ይመለሳል። ደስታውን አልቻለም። ኑሮ ጣፈጠው - በጣም። የገባውን ቃል አፍርሶ አዚያው ይቀራል። አማልክት በንዴት ይበግናሉ። እንደገና እስኪሞት ብዙ አመት ይጠብቁታል። ከመዳፋቸው ሲወድቅ እንዴት እንደሚቀጡት ከተጨነቁ በኋላ ይበየንበታል። አንድ ትልቅ አለት ከተራራ ስር ሽቅብ እየገፋ ከተራራው አናት እንዲያደርስ። ዝንተአለም ይህን እንዲፈፅም ይፈርድበታል። ችግሩ አለቱን ገና

ከተራራው ጫፍ እንዳዘለቀው ተንከባሎ ከነበረበት ሰፍራ ይመለሳል። ሲሲፈስ ተመልሶ እንደገና አለቱን መግፋት አለበት - ዝንተዓለም።

ሰብሃትም አጋፋሪን፣ ቆሪጥንና አቡነ ተክለሃይማኖትን አጋጥሞ አፈታሪክ የተመገበን ተደራሲ ለመጨበጥ መጣጣራቸው የሥነተረት አሉታዊ ገፅታው ነው። እንደማሌ መዝገበ ቃላት ውሳኔ «ነገሮችን በማጋነን ወይም አስደናቂ የጥበብነት ሁኔታ በምሳሌ የሚገለጽበት ዘዴ ሥነተረት ይባላል። ...ሥነተረት በዲብ ተፈጥሮአዊ አዝማሚያው የሃይማኖትን ጥንተ ነገሮች ያቀፈ ቢሆንም ስነ ውበታዊ ፍቺም አለው። ከሚቀሰቅሳቸው ስነ ውበታዊ ስሜቶችና ከሚጠቀምበት ምናባዊ ፈጠራ አንፃር ስነተረት ንቁ ያልሆነ የእውነታ ስነጥበባዊ አመለካከት ነው ለማለት ይችላል። የሰብሃትም አጭር ልቦለድ «ሞትና አጋፋሪ እንደሻው» ከዚህ አኳያ ነው መገምገም ያለበት - በተለይም ቆሪጥ ሞትን ድል ነስቶ ከአቡነ ተክለሃይማኖት ልቆ አጋፋሪን አለመካድ ከጊዜ ጥያቄ ባሻገር ስነ መለኮታዊ አንድምታ አለው። እየቀለደ፣ እያፈዘ ደራሲው የገሸለጣቸው ህቆች ናቸው። የሰብሃት አጭር ልቦለድ እንደ ተረትነቱ እንደ አፈታሪክነቱ ሳይሳሳ ዕምነትና ቅዠት ልዩነታቸው ቀርቶ መንትያዎች ሆነው ነው የፈረጡት።

የሲሲፈስን አፈታሪክ ስነውበታዊ ፍቺውን በመምዘዝ እውቁ ደራሲ አልበርት ካሙ አንድ መጽሐፍ ሰርቶበታል። ሲሲፈስ ማለት የዘመናችን ሰው ነው። ዘመነኛ ሰው ዘወትር ይማስናል፣ ግን አያልፍለትም። እንደ ሲሲፈስ ሽቅብ ሲባዝን ቁልቁል ሲያዘቀዝቅ ይኖራል ከሚል ርዕዮት በመነሳት ስለህይወት ዘበትነት (አብሰርድቲ) በሰፊው አውጠንጥኗል። ሰብሃት ፈረንሳይ አገር ሲማር በዚህ ደራሲ ተፅዕኖ ሳይቀባ አልቀረም። የመለመላቸው ገፀባህሪያት - ሁሉም ማየት ይቻላል - እንደ ሲሲፈስ ናቸው። ባክነው የቀሩ፣ ሲዳክሩ ሲሰቃዩ የማይነጋላቸው፣ ዕድሜ ልካቸውን ቋጥኝ ገፈዎች ናቸው። ለትርጉም አልባ ህይወት፣ ለጉድጓድ ኑሮ ከስተት እድሜ የሚያጠራቅሙ፣ ፅልመትን የሚቅሙ። ሆኖ ይህ የጉድጓድ ተከራዮች ቅፍለት።

የሰብሃት ልቦለዶች ከሰዎች ጉስቁልና ውስጥ የፈሉ ቢሆኑም የተደራሲን አስተውሎት ለመጨበጥ እንጂ የእራሮት ሰደድ በማስነሳት እንባውን ለመማጠን አልተከየኑም። ተደራሲው ልቡ አይንሰፈሰፍም። ግለሰቦች አጦትና የእድሜ ናዳ ቢወቅጣቸውም ከገሃዳቸው ጋር የማይሰምር ህልም የመሰለ የቸርነት መፍትሄ ደራሲው አልመፀወተም። ይህ ጥንካሬው ነው። ምናልባት እንደ አንድ ርዕዮተ-ዓለማዊ ድክመት የሚያዝበት ነጥብ ቢኖር ደራሲው ከጭቁኖች የዕለት ተዕለት ህይወት ባሻገር በዚያ መደብ ውስጥ አመፅ ሲፀነስ፣ መደባዊ ንቃት ሲፈለፈል ፍንጮች እንኳን ለማስተዋል አለመቻሉ ነው። ገፀ ባህሪያት ተጐሳቁለው

የጉድጓድ ኑሯቸውን የሙጥኝ ብለው ሲያዘግሙ፤ የአርባ ቀን እድላቸው ይመስል ተአምር ሲጠብቁ፤ ወይም ገህዳቸው ላይ ላለማመፅ ቀንነው ሲያብዱ ብቻ ነው የተቀረፁት። አንድም ንዴቱ ገንፍሎ ሲበቃው ሲቀውሉ ጠላት በልቡ እንኳን ሲያምፅ አልተስተዋለም። በመደቡ

ከበባው ሲበዛ

ብዝበዛው ሲንዛዛ

ከጨለማ ጥጋት በውስጤ የበቀለች ያቺን ዘሃ ብርሃን

አራግቤያታለሁ

ዙሪያዬን ጨለማ ቀጥቼባታለሁ

የፋኖ ፋኖዬም ሁና አይቻታለሁ። (የብርሃን ፍቅር ገፅ 80-81)

ደበበ ሰይፉ «ከወዜ ጠጥታ፤ ፈንድታ» የሚላት ዘሃ ብርሃን ቅንጣት ብርሃን ጉድጓድ ውስጥ ብልጭ ስትል ሰብሃት አላስተዋለም። ቢሆንም ጽልመታዊነት ልቦለዶቹን እንዳያሳርፋቸው በጥበብ የተነሳነሱ ብልጭታዎች አሉ። ከአወቃቀሩ አንፃር የልቦለድን ድባብ የሚያፈካበት እንጂ የአመፅ ጥቃቅን ፍሞች አይደሉም። እርሮ ሰቆቃ እምብርት ውስጥ እንደ ፈገግታ ቦግ የሚሉ ብልጭታዎች ናቸው። «አርጊት» ልቦለድ ውስጥ አብደትን ተጠልለው ጊዜና እድፍ መንፈሳቸውን ያጠቆራቸውን ሴት ምስል ልትፍቅ ምትጣጣር ሌላ ወጣት ሴት አለች። ተራኪው ዳሌዋ ሲወዛወዝ አይኖቹ እየተንቀለቀሉ በምኞት ሃይቅ የሚዋኝላት እንስት ልቦለዱ ላይ ተንጠበጠበች እንጂ አልፈሰሰችም። «እናት» በሚለውም የሰቆቃ ልቦለድ ተራኪው የሚያፈቅራትን ስህነ አለች። ስህነ ቀጭን ክር ሆኖ ከልቦለዱ ውስጥ ብትሸሎከሎክም ተራኪውን ከእናት ሰቆቃ የምትገላግለው አይነት ብቻ ናት። የትዬ አልታዬን የእድሜ ክምችት የምታስታግስ ወጣት ሴትም እንዲሁ ልቦለዱ ውስጥ ትውለበለባለች - ብልጭ ድርግም ብላ። መጠጥ አስተናጋጇ አዛለች ናት። የሬሳ ሳጥን ሻጩ በርበሬ አይኖች ገላዋን እየዳሰሱ እሚገማምጧት። ሆኖም እነዚህ ቀጭኔን ክሮች ነገ ወፍረው የአመፅ ሽል ያመጣሉ ተብለው አይደለም የተጠላለፉት። የገፀባህሪያት ድቀት እንዳይመርዝን ወጣትነታቸው እንደ መበረዣ ብሎም እንደ ቅራሪ ነው ያገለገለው። መድረሻቸው ግን አንድ ነው። «ዘር» ልቦለድ ውስጥ ብርቆ የአሳዳጊዋን ሰቆቃ ለመድገም ጉዞ ስትጀምር ነው በደራሲው ብዕር የረጋችው። የ«ፍራሽ አዳሹ»ም ህፃን ልጅ ከአባቱ ስቃዩን ለመውረስ ነው የጀመረው - በአምስት አመቱ። የእድሜያቸው ለጋነት ጉሽ ተስፋ ይመስላል - ያልጠራ ያለኝ ይሆናል።

ሰብሃት «እናት»ን ደርሶ ከ15 አመት በኋላ «ሞትና አጋፋሪ እንደሻው»ን ሲከይን ልቦለዶቹ ውስጥ የሁለት ደራሲያን አሻራ አናስተውልም።

ከሊጅማመሩም ጥንቁቅ ስለሆነ ያሳየው የተለየ እድገት አልተከሰተም። በሃምሳዎቹ ውስጥ የፈጠራቸው አይነት አጫጭር ልቦለዶች «አሮጊት» እና «አናት» HCHC ያለ ሴራ የተሸረበባቸው የመሰሉትን ዛሬ መከየን ያልጣመው ለመዘለቅ ነው የተጣጣረው። ትኩረቱ ቁራጭ ላይ ሆነ። ከኑሮ ቁራጭ አንድ ሃቅ እንድ መራራ ገጠመኝ እየቀለደም ቢሆን መመንጠቅ ያዘወትራል። «አትዩ ልልታዬ»፤ «እኔ ደጀኔ»፤ «ለጉድጓድ» ቁራጮች ናቸው። እርግጥ የመጨረሻዎቹ «ሞትና አጋፋሪ...» ውስጥ ቀናዊ ህልምንና ገሃድን በመቀላቀል ወጥ የአፃፍ ስልት ተጠቅሟል። ህልምን እና ቅዠትን የተጠቀመው ገሃዱን ለማድበስበስ ሳይሆን ይበልጥ ለማድመቅ ነው። ህልምነቱ ደግሞ አልጋ ውስጥ ከባድ አንቅልፍ የፈላ አይደለም። አእምሮ ውስጥ የዘቀጠና ከግለሰቡ ጓዳ ውስጥ የተንተከተከ ድንገት እንደ ጅረት ሳይገታ የፈሰሰ አስተውሎት፤ ሞቶትና ጭንቀት ነው። በእርሱ ፍቃድ ረሃብና የቤተሰቡ አልቂት አሳብዶት ሲሞት የመጨረሻ አፍታውን ያሳለፈው ውድቀቱ ሀሰት መሰሎት ሲያልምና ሰላም ተነፍጎ ነፍሱ ስትሆን አእምሮው ሲንደፋደፍ ነው ጣዕረ ሞቱን የተቀበለው።

«ሞትና አጋፋሪ...»ም የተረትነት አፃፍ ይትባኸል ይምሰል እንጂ ከሀገር ቤቱ ተረት ይለያል። በዘመነኛ አፃፍ የተካነ ነው። የዘልማዱ የአተራረክ ዘዴ የተሰበረበት፤ የጊዜ ተከታታይነት ሰንሰለት የተጐማመደበት፤ የተለመደው የሴራ አወቃቀር ችላ የተባለበት፤ በህልምና ቅዠት የተሸረሸረ ብሎም ገፀባህሪው ደራሲውን የሚጠቅስበት ሊያወጉት የሚያዳግት አጭር ልቦለድ ነው። ግን ኢ-ተአማኒ ነው ብለው የሚዘሉት አይደለም። የአጋፋሪ እንደሻው ሞትን የመገፈጥ ተምሳሌት ይህ አፈታሪክነቱ እና መለኮታዊ ሞቱ የአንድ ግለሰብ ውቃዊ ሳይሆን የአንድ ትውልድ ብኩንነትን ነው የተሳለቀበት ለማለት ያስደፍራል። ከሌሎች ጋር ሲያወጋ የሚያውጠነጥንበትን አእምሮ ሳይሆን አጋፋሪ ብቻውን በእውኑ የሚያልመውን ገመናውን ደራሲው በብዕሩ ቆፍሮ ቆፍሮ የቀደደው ይህን ዘመነኛ የአፃፍ ቴክኒክ ለተደራሲያን ሲያስተዋውቅ አንድ አስርት ያክል ቢያልፈውም ገና በወጣት ደራሲያን ላይ ተፅዕኖ እምብዛም አልረበበም።

ከደራሲ ስብሃት ብዙ ይጠበቃል። ቁራጭ ኑሮ ላይ ሲያተኩር አንዱን መራራ ሃቅ አንጠልጥሎ ቢያሳየንም ከልሱን በአንድ ስንዝር ብቻ መወሰኑ ብዕሩን ጐዳው። ከጭቁኖች ኑሮ ውስጥ ብዙ እንጐቻዎች ቁርጥራጮች አሉ ግን ዘጠኝ ጊዜ አዟዘሮ ቀለም የቀባው ወይም ቀለሙን የፋቀበት የኑሮ አንጓ የምናቡን ሰፋትና የቋንቋውን ውበት ወሰነው እንዴት? አስር አጫጭር ልቦለዶች ሳይሆን ሁለት ብቻ ያነበብን ይመስለናል። አንዱ «ሞትና አጋፋሪ እንደሻው» ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ ሌሎቹ ዘጠኝነታቸው ሟሙቶ አንድ ብልቃጥ ውስጥ የቀለጡት ናቸው። ይህ ታዲያ ወደ ጥልቁ ባለመዝቀጥ እንደ

ቅል ውሃ ላይ ሳይሞሉ ማለት አይደለም። ጠልቀዋል ከጭቁኑ ህይወት። ግን በአንዳንድ ቀዳዳ ውስጥ ብቻ ነው የተመላለሱት። አያሌ ቀዳዳዎችን ችላ ብለዋል።

ከጥቃቅን ልዩነታቸው በስተቀር ከ«አሮጊት» ጀምሮ እስከ «አምስት ስድስት ሰባት» የተፈጠሩት አጫጭር ልቦለዶች እድሜና ሀብት «አምስት በሚያሸቆለቁል ሰው ላይ የተተኮሩ ናቸው። መቼቱ ተመሳሳይ መሆኑ ተነፍጎ ገፀ ባህሪያቱ ተገልለው መኖራቸው የዘጠኙንም ልዩነት አደበዘዘው። እርግጥ እትዩ አልታዩ ከነብርሀኑ፤ በርሱፈቃድ ከወይዘሮ ሹምነሽ፤ አሮጊቷ ከተራኪው ጋር ግንኙነት ፈጥረዋል። ግን ግንኙነታቸው እትዩ አልታዩ መጠጥ ስለሚሸጡ፤ በርሱ ፈቃድ በሬ ስለቸገረው፤ አሮጊቷ ስለሚለምኑ ስለሆነ የኢጋጣሚ በይነ-ግብር እንጂ የሰብዓዊ መተሳሰር አይደለም። እነሱም ቢሆኑ ለልቦለዱ ድባብ የተፈጠሩ በፀጥታ የሚንቀሳቀሱ ቤሳ ገፀባህሪያት ናቸው።

ይህ ጭብጥ (ሰው ኑሮ ሲደፈጥጠው) በዘጠኙ አጫጭር ልቦለዶች እየመነመነ እንክብል ያከለው ገፀባህሪያቱ ተገልለው በመጥበባቸው መሆኑን ለማነፃፀር የሚጠቀሱ የአማርኛ አጭር ልቦለዶች አሉ። ለአብነት ሁለት ብቻ መጥቀሱ ይበቃል። የአውግቸው ተረፈ «እያስመዘገብኩ ነው» እንደ ሰብሃት ታሪኮች ከአንድ መጠጥ ቤት የተቋጨ ነው። የአውግቸው ገፀባህሪያም ዕጦት ሲደፈጥጠው ይቀረፅ እንጂ ይፈራገጣል፤ ያስመዘግባል፤ ከሌሎች ገፀባህሪያት ግንኙነት የመንገደኛ ሳይሆን የህይወትና ሞት አይነት አደጋ የፀነሰ ነው። የአዳም ረታ «ጥየቃ» አንዲት ወጣት ቤት ኑሮ ተጫጭኖ ሲያስጨንቃት «አሽረሙጣለሁ» ብላ ስትወስን ነው የተከየነው። እንደ ሰብሃት ገፀባህሪያት እመቤትም በዘመመ ጐጆ ውስጥ ነው የምትኖረው። ይህ ጭብጥ ግን ምናብና ቋንቋን አልጨረማመተም። እመቤት አራስ ልጇን በጋቢዋ አዝላ ድፎ ዳቦ ተሸከማ «እንኳን ተገላገልሽ» ለማለት የአጐቷን የበኸር ልጅ ለመጠየቅ ከካሳንቺስ እስከ ሾላ በአውቶብስ ትሳፈራለች። ከዚያ ግን የጠበቃት ንቅትና ግዴለሽነት አስመርሮ ይደፋታል። ረጅሙን መንገድ ልጇን አዝላ በእግሯ ትመለሳለች። ደራሲው ደርሶ መልሷት እንቅስቃሴዋን ሲገልጽ በደም የተቆራኘቻቸው ዘመዶቿ የመደባቸው ልዩነት ይህን ቁርኝት በእያንዳንዱ ደቂቃ ውስጥ ሲበጣጠስም ጠልፎታል። እመቤትና የሰብሃት ገፀባህሪያት ተመሳሳይ ነው ዕጣቸውም። ጭብጡ ግን ውሃ ውስጥ ሲወረወሩት የሚፈላ አይነት ሆኖ ጠቅላላ ልቦለዱን በዘይቤአዊ ውበት የወረረው በአዳም ረታ «ጥየቃ» ነው።

ሰብሃት ከዚህ የላቀ ችሎታ ሊኖረው ይችላል። ግን አልተጠቀመበትም። ከ«አጋፋሪ» በስተቀር የተቀሩት ዘጠኙ አንዱ ከሌላው ውስጥ እየተቀላቀለ ልዩነታቸው ይደበዝዛል። ለሆዳቸው መማሰናቸው ብቻ ሳይሆን ገጠመኛቸውና

አስተሳሰባቸውም (የገፀባህሪያቱ) በጣም ይመሳሰላል። ጥቃቅን ልዩነታቸው ላይ በናተኩር እንኳን ከአንዱ አቢይ ልቦለድ ውጥ ተጫምቀው የወጡ የራሳቸውን ዳራና አውደ ንባብ የሚያፈላልጉ ሁነቶች ይመስላሉ። ይህ ደግሞ በተራው የደራሲውን ቋንቋ ችሎታ ከመፈንዳት አገደው። እንዴት?

ሰብሃት ጥሩ የቋንቋ ችሎታ አለው። በተለመዱ ቃላት እንኳ ሲተርከና ገፀባህሪያቱ ሲያወጥ አይቸከም። ግን የቋንቋ ችሎታውን በጥልቅ ለመገምገም ያዳግታል። ስለጠነን ሳይሆን የቀዳው ከውስን መቼት በመሆኑ ሲፈሰ አልታየም። የተመለመሉት ገፀባህሪያት ከአንድ ኪናዊ ሰፈር ውጭ ስለማይኖሩና የተለያዩ ስሜትና አስተሳሰቦች የተዘረገፈባቸው አጫጭር ልቦለዶች ባለመሆናቸውም የደራሲውን ቋንቋ ገደበው። በተጨማሪ እነዚህ ገፀ ባህሪያት በተለይ የተለጠፉት ድንነትና እርጅናን መቋቋም ተስኟቸው ሲያጣጥሩ ስልሆነ እነዚሁት ስነልቦናዊ ቅፅበቶች ሲንጠባጠቡ ለመቀበል ብቻ ነው ቋንቋው የተደቀነው። ሆኖም በዚህ ውስን አውደ ንባብ እንኳን ቋንቋው ተንፍሷል። «አሮጊቷ»፣ «አትዬ አልታዩ»፣ «አናት» እና «አጋፋሪ እንደሻው» ሲያወጡ፣ ሲናገሩ ገፀባህሪያቱ ወንዝ የጠጡም አይመስሉም። በዚያው መደበለ ቃላት ግለሰባዊነታቸውም ይታያል።

የሰብሃት አንድ አጭር ልቦለድ የዘጠኙንም ባህሪያትና ህልውና ያቅፋል። ይህ መቼትንና ገጠመኝን አንድ ስንዝር ውስጥ ብቻ መወጠር ደራሲውንና ቋንቋውን ቁመኞች አስመሰላቸው። ከሌላ ክልል ዘልቀው ወይም ከዚያው መደብ ውስጥ ሆነው የዚያን ህይወት እውነታ አዛዙሮ መመልከት ከደራሲው ይጠበቃል። ገፀባህሪያቱ ሂደት በበረዶ እጅ አሁንም አሁንም ነካከቷቸው እንደ አበባ ጥውልግ ብለው ራሳቸውን ሲደፉ ነው የተቀረፁት። ከስምና እድሜ መለዋወጥ በስተቀር ህይወታቸው የአንድ ግለሰብ መሰለ። ሰብሃት በዕሩን ከአንድ ሰፍራ ሰከቶ እዚያው እንደ ዘንጋው እንዴት ትዝ አላለውም ያሰኛል። ግጭታቸው ከራሳቸው ጋር ብቻ ነው ብዙዎቹ። ከራሳቸው ጋርና ከባላንጣቸው ጋር አየተወሳሰበ ሲበለፅግ እምብዛም ደራሲው አድብቶ አላስተዋለም። ለዚህ ይሆናል አጫጭር ልቦለዶቹን ደጋግመን ስናነባቸው ቢጥሙንም አያጠግቡንም። ስለማይጠገቡ ሳይሆን ስለሚያጠግቡ ነውና የአነበብንም አይመስለንም። ደራሲው ከጉድጓድ ወጣ ብሎ የጭቁኑን ይዞታ ምቀኝነት፣ ጀግንነት፣ ሰግብግብነት፣ ድፍረት፣ ብልግና... ምንጮቹን ቢቃኛቸው ይህ የተቀበረ ቋንቋው አየተነነ እየጐመ፣ እየወረዘ ያድርለታል። ፍሬ ከውስጡ ዛፍ ትደብቃለች አይነት ነው ቋንቋ ሲጠቀሙበት።

እንዲህ ሲያነቡት የሚወዱትና የሚያከብሩት ስራ እጅ ውስጥ እየቀለለ ማስቸገሩ ተፈታታኝ ነው። በአዲሱ ርዕዮተ ዓለም ስርፀት ንቃታችን ዳብሮ

መስፍን ዓለማየሁ የተረጎመው የዚያች ታጋይ ታሪክ «የማልረሳት ወጣት» እየናፈቅን ስለሆነ ይህን አገጫቸው ድረስ በጭንቅ ረግረግ ሰጥመው የሚያምጹ ገፀባህሪያት የደበቱን? ወይስ አስጨናቂ የፍቅር ታሪኮች ማንበብ ተላምደን ይህንኑን ሰብሃት ስለነፈገን ይህን? ወይስ ሰብሃት በተለመደው የአፃፃፍ ከየ ላይ ስለሸፈተና ሰራዎቹን ልናጣጥማቸው ስለተሳነን ይህን? የመጽሐፍ መከበድና መቅለል አያዎነቱ ያስጨንቃል። ምስጢሩ ሌሎች ሀያሲያንን ይጋብዛል። ለኔ የእንቅስቃሴ መፍቻ የሆነኝ - ለመቅለሉም ለመከበዱም - የተለያዩ ጅማቶቹን ሳይሆን የኑሮ አንድ አውታር ብቻ ይጋግመው ዘጠኝ ጊዜ ስለገረፉት ነጠላውን እንጂ ኅብረ-ድምፁን አለማድመጤ ነው። ለዚህም ነው የሰብሃት አጫጭር ልቦለዶች በየመጽሐፉ ተበታትነው በተናጠል ሲነበቡ የሚፈካው ውበታቸው በአንድ መጽሐፍ ተሰባስበው በመደዳ ሲነበቡ እንደ መስለምለም የሚከፈላቸው።

ሰብሃት የፈጠራቸውን አቢይ ልቦለዶች ለማሳተም ምናልባት ፈቃደኛ ከሆነ ስንዝር ሳይሆን ሜዳ አግኝቶ ያስገብረን ይሆናል። ለምሳሌም ውቤ በረሃንና ዘመኑን እንደ መቼት የተጠቀመበት ልቦለድና ባህር ማዶ በሚማሩ ኢትዮጵያውያንና በአንድ ኢራናዊ ተማሪ ህይወት ላይ የሰራው ልቦለድ ከሳጥን ሳጥን መጉላላት የለባቸውም። እነዚህን ልቦለዶች ሰብሃት የሚያውቁት ቁጥር አምስት ስድስት ሰባት ብቻ አይደለም፤ ብዙ ብዙ ነው ብለዋል። ከደራሲው ተቀብለን እኛም እንቆጥራቸው ይህን?

ሰብሐት እና ሄሚንግዌይ አንድ ናቸው

ሌሊሳ ግርማ

ሄሚንግዌይን አደንቀዋለሁ ... ታዲያ ሄሚንግዌይ ተደንቆ ሰብሐት ሊቀር ነው?... ግራጫውን መልክ አድንቄ ጠይሙ ሊቀር... እንዴት ተደርጎ?! ቀለማቸው እና የሚፅፉበት ቋንቋ ይቅርና በሌላው ነገራቸው ሁለቱን ደራሲዎች አንድ ለማድረግ ልሞክር...

ሰብሐት የተወለደው አድዋ ነው፤ ሄሚንግዌይ ደግሞ አክፖርክ (ኤሊኖይስ)። ሄሚንግዌይ በ1899 እ.ኤ.አ. ነው የተወለደው፤ ሰብሃት ደግሞ በአበሻ አቆጣጠር 1929... ሁለቱም በተወለዱበት አመት ላይ ሁለት ዘጠኝ ቁጥሮች አሉባቸው። ስለዚህ አንድ ናቸው።... ምን ነክቶኛል... እኔ ኮከብ ቆጣሪ ነኝ እንዴ... ዘጠኝ የሙሉነት ቁጥር ነው... ምናምን ብዬ ሰደምር ራሴን አልታዘብም...!?

ይቅርታ! አሁን ወደ ቁም ነገሩ ልምጣ። የሁለቱም ደራሲዎች ህይወት አልፏል። የፈጠሩት ታሪክ፣ ስኬታቸው፣ አርአያነታቸው ግን ለዘላለም አያልፍም።

የሁለቱ ደራሲዎች ፊት በነጭ ሂም የተሸፈነ ነው፤ «ነበር» ለእነሱ የምንጠቀመው ቃል አይደለም። ከጊዜ ወረተኝነት መዳፍ ያመለጡ፤ አማልክት ናቸው... እያንዳንዱን ዘመን እና ትውልድ ይነካሉ እንጂ አይነኩም።

የሁለቱ ደራሲዎች የድርሰት ጥንካሬ... ሸክላው ጸሐፊ ወደ እምነብረድ ደራሲ የተለወጡት ያፈቀሯትን ሴት ካጡ በኋላ ነው።... ሎጂካል ላይሆን ይችላል ድምዳሜዬ፤ ግን ጉዳዩ አይደለም። ሰብሐትም ሄሚንግዌይም የራሴ፤ የግሌ ናቸው። የእኔ የሆኑት ያነበብኳቸው ላት ነው። በምናብ ክንፍ አንድበርር ላይረጉኝ ሁሉ ክንፉ የውሰት ስላልሆነ አልመልሰላቸውም።

ሰብሐት ሀፍን አጥቷል፤ ሄሚንግዌይ ደግሞ ወጣት የጦርነት ጋዜጠኛ ሆኖ እየሰራ እግሩ ላይ አደጋ በደረሰበት ጊዜ ስታስታምመው በፍቅር የወደቀላትን ሴት አጥቷል። ከማጣት በፊት የነበሩት ወጣቶች ሸክላዎች ነበሩ። ሸክላ ከአፈር ትንሽ ነው የሚጠነክረው፤ ይሰበራል። ሳይሰበር መጠንከሩን ከቀጠለ፤ አምነ

በረድ ይሆናል። «ከነጭ እምነበረድ እና ከጥቁሩ የትኛው ይበልጣል?» በማለት የሚጠይቅ ስለእምነበረድ እውቀት የሌለው ሰው ነው። ሰራው ያውጣው!

ሁለቱም ደራሲዎች በህይወት ዘመናቸው አራት አራት አግብተዋል። ሁለቱም ወይኒቱን (መፍረስ) ይወዳሉ። ሁለቱም ግጥም ሚስት ላይ ያን ያህልም ናቸው። ሄሚንግዌይ በውቅያኖስ ላይ ተጉዞ ትልልቅ ግጥም አጥምዷል። ስብሃት በሰፊ ንባብ ላይ ኖሮ... (በንባብ ሳይሆን በአኗኗሩ) ወጣቱን ትውልድ አጥምዷል። ሁለቱም ቁጡ የሚሆኑባቸው ጊዜአት አሉ። ሁለቱም እንዳሻቸው ኖረው እንዳሻቸው የሞቱ ናቸው።

ሄሚንግዌይ በወጣትነቱ ፓሪስ ሄዶ እየኖረ የመጀመሪያውን ድርሰቱን ለመጨረስ በሚሞክርበት ጊዜ አማተር ቦክሰኛም ሆኖ ነበር። አንድ ምሽት እዚሁ ፓሪስ ከተማ በተካሄደ የፕሮፌሽናል ቦክሰኞች ግጥሚያ ላይ...ከተጋጣሚዎቹ አንዱ፣ አግባብ ባልሆነ ሁኔታ ሌላኛውን ይነርተዋል። (በቦክስ ግጥሚያ ላይ አግባብ ያልሆነ አመታት ምንድነው? ያላችሁ እንደሆነ «እኔ ምን አውቁ!» እላችኋለሁ) አንድ ወጣት ከተመልካቹ ወንበር ተነስቶ ራሱን ውስጥ ዘሎ ይገባል። አግባብ ያልሆነው ሰው ላይ የራሱን አማተር ቦጢ ይሰነዝር ጀመር። ይህ አላግባብ የሆነ ጥቃትን የማይወድ ወጣት ገና ታዋቂነት ደረጃ ያልደረሰው ኸርነስት ሄሚንግዌይ ነበር (ነው)

ዘሪቱ በመባል የምትታወቀው ዘፋኝ «ያንቡሌ ይከፈትላችሁ» በማለቷ ውዝግብ መነሳቱ ይታወሳል። መጀመሪያ ላይ ሁሉም ውርጅብኙን ዘሪቱ ላይ አድርጎ ነበር። ከሂማሙ ደራሲ በስተቀር። እሱ በሰጠው አስተያየት ተቀጥቅጦ አለአግባብ ልትጣል የነበረችው ከባድ ሚዛን ዘፋኝን...ከባዱ ሚዛን ደራሲ «ኤነርጂ ፊልዱን» ዘርግቶ ከልሏታል። ሄሚንግዌይ እና ስብሃት አንድ ናቸው።

ጋዜጠኛ፡- የሄሚንግዌይ የደረሰ ፀጉር አርቴፊሻል ነው፤ ብሎ ስም ባጠፋ ጊዜ ቢሮ ድረስ ሄዶ የስም አጥፊውን ፊት ወይም እጅ ደረቱ ላይ አሸቶ እውነተኛ ፀጉር መሆኑን እንዲገባው አድርጓል።

ሁለቱም ደራሲዎች በራሳቸው ህይወት ዘመን አፈ ታሪክ እና ተረት ሲሆኑ ለማየት ታድለዋል። ሁለቱም ከሆኑት በላይ ትልልቅ ገድሎች ተወርቶባቸዋል። ሲወራባቸውም በራሳቸው ጀሮ ለማድመጥ ችለዋል። የስብሃት የንግግር ድፍረት ከሄሚንግዌይ የተግባር ድፍረት የሚተናነስ አይደለም። አንደኛው ከኮርማ ጋር በአካል ተዋግቶ ያውቃል፤ ጭንቅላቱ ላይ የኮኮናት ፍሬ ተወራርዶ ይፈረከባል ይባላል። ሌላኛው፤ ከበሬ አስተሳሰብ ጋር በፅሁፍ እና ንግግሩ ይዋጋል። ሁለቱም አንድ ናቸው።

ሁለቱም ጀግና ይወዳሉ። ጀግና ለመሆን የሚሞክሩበት መንገድ ግን...ከተራው (እነሱ ከሚያደንቁት) ጀግንነት በጣም የበለጠ ነው። ...ሁለቱም

ምርጥ አጭር ልብወለድ ፀሀፊዎች ናቸው። ከሄሚንግዌይ ለእኔ የምትበልጥብኝ
big two hearted river ነች። ከሰብሃት ደግሞ «ቢራቢሮ»። ሁለቱም ለኔ
የሚበልጥብኝ ስራ ቢኖራቸውም እርስ በርስ ሲነፃፀሩ ግን አይበላለጡም።

ለሰብሃት ሴቶች ትልቅ ስፍራ አላቸው፤ ለሄሚንግዌይ ደግሞ አደኑ፤ እሳ
ማጥመዱ፤ ቦክሱ፤ የጦር ሜዳ ጥናቱ... ወዘተ። እነዚህ ነገሮች በደራሲዎቹ ትልቅ
ስፍራ ቢሰጣቸውም... ከፍተኛው ስፍራ ግን ከፍት የተተወው ለፅሁፍ ነው።
ሁለቱም ወደ አድሜ ማከተሚያቸው የሰሩት የረባ ስራ አልነበረም።...
ሄሚንግዌይ እንኳን ለካ «ሽማግሌውና ባህሩን» በሀምሳ ሁለት አመቱ ፅፏል...
ረቶቹዋለሁ ጃል!...ሰብሃት በሃምሳ ሁለት አመቱ «ሽማግሌውና ባህሩን» ሆኗል።
ሽማግሌው ራሱ...ባህሩ የንባብ ዕውቀቱ።

ሁለቱም አንድ ናቸው።...ከዚህ በላይ ለማመሳሰል ባልጥር ይሻላል።
ለማመሳሰል በጣም በመፍጨርጨር...ለያይቻቸው ቁጭ እንዳልል።

ደራሲም ማረግ ይችላል!

(«ረ» ይጠብቃል)

ነቢይ መኮንን

መንገድ ሳይሄዱ ነው (እ) ሚኬድ
ሞት ሳይሞቱት ነው (እ) ሚለመድ
እንርገጠው እንጂ አፈሩን፤ ከቶ አፈር መሆን አይቀርም
አመነ ወይ አላመነም፤ ሁሌ ቤቱ አንድ ነው መቼም!
«...ከዚያች ካልታወቀች አገር ዐይነ-ሥጋችን ካላያት
የሄደባት መንገደኛ፤ ከቶም ካልተመለሰባት...»
እንዳለው ነው ልዑል ሐምሌት።
የካቲት ሰንቱን ያጨቀች
ይኸው አንተምጋ ደረሰች።
ከአድዋ እስከዛሬ ተጓዘች።
ላንተም ከረጢት አበጀች።
የዐርበኞች መስዋዕት ዕለት
የሥጋህ ሰንብት ቀን ናት።
በእርግጥ ታውቃለህ ብዙ ሞት
የብዕር መስዋዕት ሌላ፤ ሲወርስ ምድራዊነቱን ገነት፤
አካለ-ሥጋህን ነው እንጂ፤ መቼስ ብዕርክን እንሸሽም
ፍትሃት ቀለምን አይፈታም፤ ወርቅ-ጣትክን አያገኝም።
አይን አያየው የለው መቼስ፤ መጣሁ፤ አስተዋልኩ፤ አመንሁ
የዛሬው አዲስ ትርዒት ነው፤ ደጅ-ሰላም አርፈህ አየሁ
ስምህ ተመችቷቸው ነው፤ ሰብሃት-ለአብ ሲሉም ሰማሁ?
ሥላሴ ፊት ተኛህሳ፤ አይቼህ አላቀው ሥፍራ
ሲመኙልህ ሠፊ ዳራ -
ለምለም ቦታ እረፍ ሲሉህ፤ ከሰማዕታቱ ተራ።
ዛሬ ገና ትዕግሥትህን አደነኩት ቀናሁብህ
ተኝተህ የመስማት ጥበብ፤ ለካ ልዩ ከህሎት አለህ!

እኛማ ልዩ መለ አለን - ዛሬም ይኸው ካንተ ተማርን
ቆመን የማንችለውን ተኝተን እናዳምጣለን።
በህይወት የማይገባንን ሞተን እንረዳለን!!
አንዳንዶችማ ገና
የርባሰህን ቅድስና
የብዕርክን ልዕልና
መስከረው አያውቁምና፤
ዛሬ በፍፃሜህ ዕለት፤ ሬሃህ ገዛቸው ግና!
አየሁት።
ካንተ ሬሃህ ማስፈራቱን
አገሩ እጅ መንሳቱን
ዛሬ ልብ አልኩት የልቤን።
ተወልዶ የማያሸንፍ የማይቀናው ሰው እንዳለ
አንዳንተ ራሱን ሆኖ ሞቶ ሚያሸንፍም አለ!!
ምንም ህይወት ባይመቸው፤ እንደሰው አልሆነም ቢባል
እንዲህ የማታ ማታ፤ ደራሲም ማረግ ይችላል... («ረ» ይጠብቃል)
አሻራው ለምድር ትቶ፤ ደራሲ ማረግ ይችላል!!

የካቲት 12/2004
(ለሰብሃት ገ/አግዚአብሔር)

ሰብሐት ገ/እግዚአብሔር... ሞቶም ይናፈቃል

መስፍን ኃ/ማርያም

ሰው በፈጠራ ሥራ በገጸ ባሕርይነት ይሣላል። በተለይ በልቦለድ ከሌሎች የሚያውቁት ሰው ግን በቁሙ እንዳለ፣ እንደሚያውቁት ተደርጎ ይቀረጻል። በቃላት ፎቶ እንደ መነሣት ማለት ነው። በሕይወት እያለ የሚቀረጽ ሰው አንድ የሚደነቅ ባህርይ ያለው ሊሆን ይችላል። በሙያው ምን አይነት ተሠጥኦ፣ ችሎታና ልምድ አለው? ለሙያው ያለው ፍላጎት፣ ፍቅር፣ ጥረት... ምን ይመስላል? የተፈጥሮ ጠባቶ፣ ለነገሮች ያለው አመለካከት፣ እምነቱና አስተሳሰቡ... በጠቅላላው እንደ ማንኛውም የሰው ልጅ ራሱን የሚያደርገው ማንነቱ... በብዕር ሲዳሰስ ለጸሐፊው ትዝታ መግለጫ፣ ለአድናቂዎቹም ብሩህ እይታ ማሰባሰቢያ ይሆናል።

ሰብሐት ገ/እግዚአብሔር በሰባዎቹ መጀመሪያ አካባቢ በቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ዩኒቨርሲቲ የባህል ማዕከል ተጋብዞ ስለድርሰትና ደራሲያን ንግግር ሲያደርግ ለመጀመሪያ ጊዜ እንዳየሁት ትዝ ይለኛል። ቀልዶችን በመሃሉ ጣል ጣል በማድረግ ስለውጭ አገር ደራሲያን ማንነትና ስለነበረባቸው ችግር... እና ደራሲ ማለት ምን ዓይነት ሰው እንደሆነ ሠፋ ያለ ገለፃ አደረገልን። አነጋገሩ አጥር ምጥን ያለና ሲናገር ዘና ብሎ የሚያዝናና፣ ቁም ነገሮችን በቀልድ መልክ እያዋዘ የሚጠቋቁም መሆኑን ተረዳሁ። ዛሬ በማዕከሉ የተቀረጸው ድምፁ ይኑር እይኑር የማላውቅ ቢሆንም በሱ አቀራረብ ላይ በዐሉ ግርማ ተጨምሮበት ጥሩ ጥሩ ፕሮግራሞች እንጋበዝ እንደነበር አስታውሳለሁ።

የሰብሐትን ጽሑፎች ከዚያ በኋላ እየፈለግኩ ሳኑብ (ለምሳሌ መነን፣ የካቲት፣ ቁምነገር፣ ለዛ፣ ፈርጥ... በጋዜጦች በተለይም አዲስ ዘመንና ሄራልድ ወዘተ...) ከአፃፃፉ ዘዬ (Style) ጋር እየተዋወኩ... በመቀጠልም ወገኖቼን፣ አጭርና ረጅም ልብወለዶቹን በማጣጣም እያነበብኩ፣ ደራሲውን እያደነቅኩ

ሄድኩ። የሰብሐት አፃፃፍ ቀላልና ግልጽ ሲሆን አንዳንዴ ግን ከባድም ነው።
አረፍተ ነገሮቹ አይንዛዙም። አጥር ምጥን ያሉና አዝናኝነት የተላበሱ ናቸው።
ይሄንን ስል «አጻጻፉ ሁሉ ከባድ ነው አይባልም» የሚሉ አንባቢያን
መኖራቸውን ዘንግቼ አይደለም። ለኔ እንደመሰለኝ ይህ ሁኔታ የሚከሰተው
የራሱ ዘዬ (Style) ከይዘቱ ጋር በሚኖረው የአተራረክ ሂደት የተነሣ ነው።

ማንኛውም ደራሲ በየትም አገር ሳይወድ በግድ የሚከተለው የአተራረክ
ስልት አለው። በሄሚንግዌይና ሞፓሳ ቀላል አጻጻፍ አንጻር እነ ፎክኒር፣ ካፍካና
ሄንሪ ጄምስ አሉ። ከነሱ በበለጠ ሁኔታ ከባድ ትረካ (በተለይም ምልልስ ወይም
ዲያሎግ) በመጠቀም እንደ እንቅስቃሴ ፍታው የሚያሰኝ አስቸጋሪ ወይም
የሚፈጥሩ ጄምስ ጆይስና ቨርጂኒያ ውልፍን የመሰሉ ደራሲያን አሉ። እነዚህ
ላይ ወደድንም ጠላንም «ኪነት ወደ አንባቢ ደረጃ ካልሄደች፣ አንባቢ ወደ
ይሄ» የሚለውን የእርት መፈክር ማስታወስ ሊኖርብን ነው። ይህ እንዲህ
ቢሆንም ተደጋግሞ በርጋታና በማስተዋል የሚነበብ እንጂ ፍጹም የማይገባ፣
የሚያደናግር ወይምን ጨለማ የሆነ ፍሬ ቢስ ልቦለድ ይኑር ማለት አይደለም።

ሰብሐት አንዳንዴ ከበድ ያሉ ልቦለዶችን በሚጽፍበት ጊዜ በሐሳቦች
መካከል ተለቅ ያለ ከፍተኛ ስለሚተው «አይገባም» ለማለት የምንበቃው
በአንባቢው የለመድነውን መሸጋገሪያ ጠብቀን ስለምናጣ ይመስለኛል። በአንዳንድ
ፊልሞች ላይም የሚታየው ይህን መሰል አተራረክ የሚመነጨው አንድም
ጸሐፊው ከለመደው የግል ዘዴው፣ አሊያም ይዘቱ በራሱ ከሚጠይቀው አንድም
የተነሣ ነውና የደራሲና የአንባቢ ግብብነት ከግምት እንዲገባ ያስፈልጋል።

ሰብሐትን በሥነ ጽሑፍ ምሽትና በአጻጻፉ ከተዋወቅኩት በኋላ፣ ከዳኛቸው
ወርቁና በዓሉ ግርማ በስተቀር ከሌሎች ደራሲያን፣ የሥነ ጽሑፍ ሰዎችና
መምህራን ጋር በምናደርገው ውሎ ይበልጡን ተቀራረብንና በድርሰት ዓለምም
ሆነ በጓደኝነት እየተግባባን መሄዳችንን ቀጠልን። እና ስለማንነቱ፣ ማለትም
የግል ባህርይው፣ አመለካከቱ፣ አስተሳሰቡ እያስተዋልኩ... ከሁሉም መመልከቻ
መነጽሮች አንዲቷን ለኔ ደህናና አመዛዛኝ የሆነችዋለች አጥልቄ... ይቺን ቁንጽል
ጽሁፍ («ማስታወሻ»ን ሳላነሣ) ለመጻፍ በቃሁ።

እንግዲህ አሁን «ሰውዬው ምን አይነት ሰው ነው?» በሚለው የአገሬ
ሰው፣ ነጋዴም ሆነ ምሁር፣ ቄስም ሆነ ወግ-ጠራቂ፣ አንባቢም ሆነ ገምጋሚ...
መላልሶ በሚጠይቀው ጥያቄ ልጀምርላችሁ። ለኔ ሰብሃት ማለት «በተፈጥሮ
ራሴን ነኝ» የሚል፣ «ውስጤም ውጭዬም ፍጥረቴም እንደማንም ሰው ሆኖ...
ነገር ግን ባለኝ ነፃነት የማምን ነኝ» በሚል አስተሳሰብ የሚኖር፣ ሌሎችን
የማያስቀይም፣ ሲዘልፉት ሲኮንኑት መብታችሁ ነው የሚል ትሑት፣ ማነው
ትክክል ማነው ትልቅ? በሚለው ምድራዊ ኩሸት የማያምን... ሰው ነው። ይሄንን

ጽሑፍ ቢፈረድልኝም ቢፈረድብኝም «አኔ» ብዬ ነውና የጀመርኩት... እኔ እስከማውቀው ድረስ ሰዎችን በከፋታቸው ሲቃኝ ወይም ማጎበራዊ ሣራ ውስጥ ራሱን ጀቡኖ ሲደልት አይቼውም ሰምቼውም አላውቅም። ራሱን ትልቅ አድርጎ ወይም ተኩራርቶ በሌላው ተመከቶ፤ እበልጣችኋለሁ ብሎ እንደ ውስጠ ባዶ «ምሁራን» ሲናገርም አልሰማሁትም። በመሰሎቹ ላይ ሲፈርድ፤ የማይመስሉትን ብቻ ሳይሆን የሚጠሉትን ጭምር ሲያወግዝ፤ ማንንም ከኔ ያነሰ ነው በሚል ትምክህት ሲንቅ... ይሄን የሚመስል ሁኔታ በበኩሌ አላጋጠመኝም። በነዚህና በሌሎችም ምክንያቶች... ቅንና ሰው አከባሪ፤ ጥሩ አዳማጭ፤ መብትና ነጻነት ከሁላችንም በላይ የሚገባው፤ ማንም እንደሚያውቀው ጥሩ አንባቢና ተመራማሪ፤ እንዲያውም በአገራችን አሉ ብዬ ከምፈርጃቸው በጣም ጥቂቶች መካከል ሀገራዊ ምሁር (ኢንተሌክቸዋል) የምለው ሰው ነው።

ስብሐት ሲያነብ የኖረ ሰው ነው። በሥነ-ጽሑፍ (የፈጠራ አጻጻፍ) ብቻ አይደለም። ሃይማኖት ብትሉ ሳይንስ፤ ታሪክ ብትሉ ሥነ-ልቦና... ፍልስፍና፤ ማሕበራዊ ጉዳዮች፤ አፈታሪክ... ሥነ-መንግስት፤ ፎክሎር... በየትኛውም የአውቀት መስክ ፍሬያማ ውይይት የማድረግ ብቃት አለው። ከተፈጥሮው ሁሉ፤ ከነገረ-ሰራው ሁሉ የሚናገረው አያጣም። ለምትጠይቁት ሁሉ መልስ አለው። ለማትጠይቁት ደግሞ ዝምታ። እኔ ሳውቀው ኢኮኖሚክስ የሚገባው ዓይነት ሰው ግን አይመስለኝም።

አውነት ለመናገር ሰብሃት ገ/አግዚአብሔር ትግሬ ሆኖ የትግሬዎች ሁሉ ዲሞክራት ነው። አንድ ቀን ጓደኛዬ ቤት ቁጭ ብለን በቴሌቪዥን የትግርኛ «ተሐድሶ» ሰናይ፤ «እነዚህ ደግሞ ውዝዋዜያቸውን አይለዋውጡም» ማለቱ ትዝ ይለኛል። ለኔ እንደሚገባኝ የትግርኛ ባህላዊ አቀራረብን ጠላ ማለት አይደለም። እንዲያውም የኢትዮጵያን ብሔር ብሔረሰቦች የተለያዩ ባሕላዊ ውዝዋዜዎች ይወዳል። የባህል ዓይነቶችን በኪነት እይታ እንደሚያደንቅ ያጫውተን ስለነበረ አመለካከቱን እኔ ራሴ አውቃለሁ። አንድ ጊዜ ደግሞ በትግርኛ ፕሮግራም «ያደግክበት ቋንቋ ትግርኛ ሆኖ ሳለ ለምን በትግርኛ ልብወለድ አልፃፍክም?» ተብሎ በቴሌቪዥን ሲጠየቅ «ከተፈሪ መኮንን ት/ቤት ጀምራ አማርኛ ለመድኩ። የምጽፍ እስከሆነ ድረስ በለመድኩትና በሚመቸኝ አማርኛ ቋንቋ ብጽፍ ምናለበት?» ያለ ሰው ነው። እና... አትጠራጠሩ። ኮሰስ ብሎ ብታቶትም ሰብሃት ማንም የማያውቀው የለየለት ዲሞክራት ነው። ቼ ጉቤራን ከክርስቶስ ጋር ያመሳሰሉ... ደራሲ፤ የውስጡን ደፋር አቋም አያሳይም ትላላችሁ?!

ስብሐት ያመነበትን ጉዳይ ለመግለጽና ለማስረዳት አይፈራም። ፊት ለፊት ተናጋሪ ነው። ይሄ ደፋርነቱ በጻፋቸው ልቦለዶች ቢንፀባረቅም ሰብዓዊ ባሕርይው የሌሎችን የሕሊና ክብር በመጠበቅና እንደፈለጋችሁ ወደሚለው

ድምዳሜ እንደሚያዘነብል አውቃለሁ። ከደቂቆች የማታልፍ እልህ በርግጥ አለቸበት። ከዚያ ባለፈ ግን ዝምተኝነቱን ከግምት አያስገቡ ያልፈለገውን እንዲናገርና እንዲሠራ የሚገፋፉት ሰዎች ጎድተውታል።

ከሁሉም በላይ ስብሐት ማዳመጥ ይችልበታል። ሰዎች ቢወሉ ዝም ብሎ ያዳምጣል። ቁንጫ ቢቆነጥጠው እንኳ «አንዴ ቆዩ» አይለሉም። ማዳመጥ ነው። የማያምንበትም ቢሆን ሠምቶ ሠምቶ ይቀበላል። እንደ የማያውቀውን ከነገሩትም ስብሐት በፅኑና ይቀበላል። እንደ እድሜው ተፅዕኖ ላሳርፍ አይልም። ገትጋታም አይደለም።

ትዝ ይለኛል... አንድ ቀን ዱሮ ሻምበል የነበረ ወጣት ወታደር ቤት ነበርን። ሻምበሉ አንድ ቆንጆ ልጅ እንድታየው ሲል በጓደኞች ሀይህይታ በተዘጋጀ መድረክ የማይችለውን በክስ እንዴት ተጋጥሞ ሲያወራልን... ጋሽ ስብሐት ፈዞ በተመስጦ ሲያዳምጠው እንደተደበደበ ድራማቲክ በሆነው የልጁ አወራር ተገፍትሬ ጣልቃ ገባሁና እንዴት የአድናቆት ዐረፍተ ነገር ልናገር ጀመር ሳደርግ ስብሐት «ምናባክ!» አለና ተቆጣኝ። እኔም «አሺ...አሺ... በቃ ምናባቴ...» ብዬ ስመልስ እዚያ የነበሩት ሁሉ ሣቅ ፈነቀላቸው።

ስብሐት ምርጥ አዳማጭ ይሁን እንጂ ጥሩ ምክንያትና ደርዝ ያልያዘ አነጋገር (ወይ አስተሳሰብ) ከመጣ ግን እንደ ፊታውራሪ መሸሻ የሚቆም ቀንድ ባይኖረውም ምላሱ ከመቅጽበት ትሸላለች። ዝግተኛዋ ደካማዋ አንደበቱ እንደ አባቶቹ ቁጣ ቁጣ ይከጅላታል። ሆኖም ደካማ ምላሱ ለጥቂት ደቂቃ ታምጠውጣለች እንጂ ወዲያው ትበርዳለች። በይ ሲላት ደሞ ቱግ ትላለች። ይሄን ባሕርይውን ማንም ሀብታም፣ ዝነኛ ወይም ባለስልጣን አያስጥለውም።

ስብሃት ማለት ግሎ የሚበርድ ብረት ይሁን እንጂ፣ ሰዎችን ማስተዋል ሲፈልግ ከፍ ዝቅ እያለ እንደማይጠፋ የሻማ መብራት ነው። በወሰፊ ዓይኖቹ ሰዎችን እያፈራረቀ እያየ፣ አካባቢውን ሁሉ እየቃኘ ምንም ሳይናገር የሚጸፈውን ነገር በሆዱ ይጽፋል። ኮሰስ ባለችው ቁመናው ብድግ ብሎ እያዘገመ ወጣ ሲል እንኳ በሰላ አእምሮ ለጎረምሳ የሚሰወር ነገር እንኳን አያመልጠውም።

ስብሐት በሚናገራቸው ነገሮች ይፈላሰፋል። ሆነ ብዬ ልፈላሰፍ ብሎ አይደለም። ብቻ በመጣው ጨዋታ ሁሉ የሚደነቅ አንዳች አባባል ጣል ያደርጋል። በፈረንጆቹ እንዲህ አይነት ሰው wit ይባላል። «ዊት በተፈጥሮአችን ውስጥ ቢኖርም፣ ብዙ ጊዜ የታሰበ ነገር ቢሆንም፣ አንዴ እንደ እሩምታ ዝናብ ሲወርድ፣ አንጀት አርሶ አድናቆት የሚፈጥር አነጋገር ማለት ነው» ይላል አሌክሳንደር ፓፕ። ሼክስፒር ደግሞ "Better a witty fool than a foolish

wit" ይላል። («ዊት አለኝ ከሚል ደደብ ሰው ይልቅ፤ ደደብ ሆኖ ዊት አለኝ የሚለው ይሻለኛል») የብልሆች አነጋገር ነው። wit ጊዜ ሳይወስድ ተፈላጊውን ቃላት ወዲያው ጠብ ያደርጋል። ደራሲያን፤ ፈላስፎችና ሌሎችም እንዲያ ነበሩ። ጆርጅ በርናንድ ሹ፤ ዊንስተን ቸርችል፤ ሳሙኤል ጆንሰን፤ አብርሃም ሊንከን የታወቁበት ተሰጥኦ ነው። ታዲያ ሰብሃት በራሳችን ደረጃ እኛን ያፊድ ዜማና የግዕዝ ቅኔ ብቸኛ ሀብቴ ነው በምትል አገር ከዚያም በላይ ቢጠበቅ የሚያስገርም አይሆንም ነበር። እና ሰብሃትን ከነመንግስቱ ለማ ጋር በሚጋራው የሰላ አንደበቱ፤ ነገር ሰምቶ ነገር በቅጽበት ጣል ሲያደርግ የዋዛ ሰው አይምስላችሁ። ትንሽ ልዩነት አለው ቢባልም የዚያ ምክንያቱ ተፈልጋ ተፈልጋ በግድ አለሁ የምትለው፤ እንደ መንዜዎች ጎተት ብላ የምትወጣው ድምፁ ናት። በቀልድም መልክ ይሁን፤ እንደፈለጋችሁ ተመልከቱት።

ጥቂት የሰብሃት ዊቶች፡-

አለባቸው ተካ፡- «ሞት ትፈራለህ ይባላል...»

ሰብሃት፡- «አንተስ?»

ጠያቂ፡- «ታዲያ ለምን በግልጽ አልነገርከውም?»

ሰብሃት፡- «ሰው ነኝ!»

ጠያቂ፡- «ያልኩትን አንዳችሁም አልሰማችሁም። ልክ ነኝ?»

ሰብሃት፡- «ገና ሳትናገር ያወቅከው ነገር ነበራ!»

ከመሃላችን አንዱ፡- «የሷን ውበት ለማወቅ ዓመታት ይፈጅባችኋል...»

ሰብሃት፡- «በአቋራጭ ነግረኸናል።»

አስተያየት ሰጪ (መንገድ እየሄዱ)፡- «አሁን ይቺ ከይሲ ሸርሙጣ በባህላችን እንግዲህ ተገልባ መሄድ አለባት?»

ሰብሃት፡- «አይነ ሥውር አባት ቢኖራትስ? የምታስተምራቸው ወንድሞችና አህቶች ቢኖርዋትስ?»

እንደ የቅርብ ጓደኛው ቆንጆ ሴት እያየ ሲሄድ:- «ውይ ጋሽ ሰብሃት አላየሁህም እኮ...»

ሰብሃት:- «ቀጥል መንገድህን! እኔን ነገ ታገኘኛለህ::»

የሥራ ጓደኛው ሰባት ፎቅ ሲወጣ:- «በየፎቁ ቆም ብዬ ፖስተር የማየው ከድካም ለማረፍ ብዬ ነው::»

ሰብሃት:- «ለምን ይህን አታየውም?» (ባዶውን ግድግዳ እየነካ)

ጓደኛው:- «ምን አስቸኮለህ?»

ሰብሃት:- «ቀጠሮ እንዳላፈርሰ»

ጓደኛው:- «ወንድምህ ዶክተር ተወልዶ አሥመራ ዩኒቨርሲቲ ፕሬዚዳንት ሆኖ ለተመራቂዎች ያደረገው ንግግር ግሩም ነበር:: የሥነ-ጽሁፍ ችሎታ እንዳለው ያስታውቃል!»

ሰብሃት:- «ታዲያ ደራሲ አይሆንም ነበር!»

ዳኛቸው ወርቁ:- «ደርግ አሥር ሰው በአንድ ጉድጓድ ሲቀብር አይቼ አልጻፍልህ ብሎኛል:: አንተ እንዴት ነው የሚጻፍልህ?»

ሰብሃት:- «ዓመት ባሎች ስለሚመጡብኝ::»

እንደ ገጠሬ ያወራለትን ጓደኛው ሲነግረው:- «ሰውዬው ቀበሌ እንደ ተሰለፈ እንዛርጧል:: እፊቱ የቆመውን በጥፊ አለው:: ይሄኔ እኩ ነፃ ወጣ፤ በዚያኛው ተሳቀ ብሎ አጫወተኝ:: እስቲ ስለ ፈሰ የሰማኸው ካለ ንገረኝ::»

ሰብሃት:- «ሰውዬው አቀመጣለሁ ሲሉ ተሳታቸው:: ብድግ አሉና ወደ ወንበሩ እያየ ማነው እዚህ ፈሰ የተወው?» አሉ::»

ጓደኛው:- «ማንን እንዲህ እየጣፈጠ ድንጋዩ (ፍሬው) ለምን ትላልቅ ሆነ?»

..... መልከዐ-ሰብሃት.....
ሰብሃት:- «ጥፍጥፍውን ከሱ ነዋ የሚያገኘው። አንተ ትሰጠዋለህ?»

ጸደኛው:- «አሜሪካ ሄደህ ነበር አሉ፤ እውነት ነው?»
ሰብሃት:- «አዎ፤ ስንት ዓመት ቆየህስ አትለኝም? አንድ ወር!»

የቴሌቪዥን ጠያቂ:- «እርስዎ የብልግና ነገር ብቻ ይጽፋሉ ይባላል። ስለዚህ ነገር ምን አስተያየት አለዎት?»

ሰብሃት:- «አንተ ብልግና አልከው። እኔ ግን የነበረውን እንደነበረ ነው የጻፍኩት። በሽወርኒ የዘመኑ ሰው እንደሚነጋገረው አይደለም ማለቴ ነው። የመነጋገሪያ ወቅቱ ሲመጣ ግን ሁላችንም እንግባባለን።»

ሰብሃት ንግግሩ ሁሉ ራሳችንን እንድንጠይቅና እንድንመራመር የሚያደርግ ነው። እንደዚያም ሆኖ ሰብሃት በአስገራሚ አባባሎቹ ከማንም ምስጋናና አድናቆት አይጠብቅም።

ሰብሃት በትንሽ ትልቁ ተወዳጅ እንደነበረ አስታውሳለሁ። ከሱ ጋር ውሎ የሚፈልጉ አድናቂዎቹ አየበዙ እንጂ እያነሱ ፋታ የሰጡት አይመስለኝም። በአመጋገብና በጤና እንክብካቤ ረገድ ለራሱ አበክሮ እንዳያስብ ምክንያት ሆነውበታል። አስበው ወይም ሆን ብለው ያደረጉት ስላልሆነ መቼም ኃላፊነት ውስጥ አያስገባቸውም። ይሄ እሱ ላይ የደረሰ እጣ ብዙ ደራሲያን የሚጋሩት ነው። ይሁን እንጂ ተወዳጅነቱ እስከዛሬም እንደተጠበቀ አለ። ለዛ ባለው የሚጥም ጨዋታና ውሎ ሲታወስ የሚኖር ነው።

ሰብሃት ገ/አግዚአብሔርን ማስታወስ ደግሞ ብዙ ነገሮችን ማስታወስ ነው። ከአስታዋሾቹ አንዱ እኔ ነኝ። በሥራ ዓለም ኩራዝ አሳታሚ ድርጅት ከሁለት ዓመት በላይ አብረን ሰርተናል። በሥነ-ጽሑፍ የተለያዩ መድረኮች ተገናኝተናል። የሣቅ ጨዋታ የድሮው ያሁኑ ውሎዎች አሳልፈናል። የሱ ቢበልጥብኝም እኔ የማስቀውን ያህል ያስቀኛል። «እስቲ ጋሽ ሰብሃት ብርቅዬ ገጠመኝህን ወርውርልን» እያልኩ እንዲያስደስተን እኮረኩረዋለሁ። የማስተዋል ችሎታውን ስከታተል እረካ ነበር። ጥሩ ጨዋታ እሚያጫውቱት ሰዎች እገናኝዋለሁ።

በውሎአችን ሁሉ ሞቅ ብሎን ጨዋታ ሳጫውተው ጋሽ ሰብሃት በውስጤ የተደበቀውን ወይም ተዳፍኖ የሚላወሰውን የተዋናይነት ፍቅር እያሰበ

ትክ ብሎ ያየኝና የሚያምሩ ፕሮሰቶችን ፍልቅቅ አድርጎ «ላሜሪካ ብትፈጠር ቶክ-
ሾው ላንተ ነበር» ይለኝ ነበር። በድንገት አንድ ቀን ሞተ ካሉኝ በኋላ ያንን
አንደበቱን አጥቼዋለሁ። በምናቤ ግን አንደተንገዋለለ ነው። እውነትም ሰብሐት
የታጣ ሰው ነው። ሞቶም ይናፈቃል።

ውለታው የተዘነጋው አንጋፋው ደራሲ

ኢዮብ ካሣ

እንደአብዛኛው የሥነፅሁፍ አፍቃሪ፣ አንጋፋውን ደራሲ ስብሃት ለአብ ገ/አግዚአብሔርን ለመጀመርያ ጊዜ የተዋወቅሁት በአካል ሳይሆን በሥነፅሁፍ ስራዎቹ አማካኝነት ነበር - በአዲስ ዘመን “እግረመንገድ” አምዱ። ለነገሩ ቆየት ብሎ ከሰብሐት ጋር በአካል ብተዋወቅም ያን ያህልም ቅርበት አልነበረንም። ስብሃትን ከ“እግረመንገድ” በተጨማሪ አዲስ አድማስ ጋዜጣ ላይ ለዓመታት በፃፋቸው እጅግ መሳጭና አስተማሪ ፅሁፎች የበለጠ እያወቅሁት መጣሁ። ጋዜጣው ላይ ተቀጥረው መስራት ስጀምር ደግሞ የእሱን ሥራዎች ከማንበብም ባሻገር እሱ በሚፀፍበት ተወዳጅና ታዋቂ ጋዜጣ ላይ የመፃፍ ግሩም በረከት አገኘሁ።

ገና የስብሃት ሥራዎችን በ“እግረመንገድ” ላይ ማንበብ ስጀምር፣ ከርእሱ ጉዳዮቹ ይልቅ በአፃፃፍ ስታይሉ የበለጠ እማረክ እንደነበር አስታውሳለሁ። ጋሽ ስብሃት መተረክ ይችልበታል። ገጣሚ ነቢይ መኮንን ስለስብሃት ሲያወራኝ፣ ስቶራ-ቴለር መሆኑንና ንባቡን “ዊዝደም” ያደረገ ፀሃፊ እንደሆነ ይነግረኝ ነበር። እውነት ለመናገር ሁሌም የጋሽ ስብሃትን ፅሁፎች በማነብ ወቅት፣ ራሱ ስብሃት አጠገቤ ቁጭ ብሎ የሚተርክልኝ እንጂ የፃፈውን የማነብ አይመስለኝም ነበር። የስብሃት ፅሁፎች በምን ርእሰ ጉዳዮች ላይ ያተኩራሉ ተብሎ ማንም አንባቢ ቢጠየቅ፣ በዚህ ጉዳይ ላይ ነው ብሎ መቀንበብ የሚችል አይመስለኝም። ለምን ቢሉ— እሱ ያልፃፈባቸው ርዕሰ ጉዳዮችን ማግኘት አስቸጋሪ ነውና። ለነገሩ ስብሃት ደራሲ ብቻ ነበር ማለት አይቻልም። እኔ እስከማውቀው ድረስ ስብሃት ደራሲ ብቻ አልነበረም። ጋዜጠኛ ነበር - ማህበራዊ ህይወትን የሚያሄድ። የሥነፅሁፍ ሃያሲ ነበር - የዓለም ታላላቅ ደራሲያንን ስራዎች የሚተችና የሚተነትን። የታሪክ ባለሙያ ነበር - ተዝቆ ከማያልቅ የታሪክ እውቀቱ ሲያቃምሰን የኖረ። የስነሰብ ጠበብት ነበር - ስለአንትሮፖሎጂ ያስነበበ። የስነመለኮት ሊቅ ነበር - ከኢየሱስ ክርስቶስ እስከቡድሃ ጠንቅቆ የሚያውቅ። የፍልስፍና ጠቢብ ነበር - አያሌ የፍልስፍና

ሃሳቦችን ለማንም በሚገባ ቋንቋ የመግለፅ ከህሎት የተቸረው፡፡ የታላላቅ ሰዎችን የህይወት ታሪክ በቅጡ ያነበበና የመረመረ አዋቂም ነበር - ሰብሃት ለአብ፡፡

ስለቻርለስ ዲክንስና ሄሚንግዌ፤ ስለቼ ጉቤራና ሆቼ ሚኒ፤ ስለታላቋ ካትሪንና ታላቁ እስክንድር፤ ስለቤኒቶ ሙሶሎኒና አብርሃም ሊንከን ወዘተ - በዙፍ ለውቀትና መረጃ ያስጨበጠን ብቻ ሳይሆን ብዙዎቻችንን ስተጨማሪ ጥልቅ ንባብ የገፋፋን ባህረ-አውቀት የነበረ ሰው ነው፡፡ ብዙ ወጣት ፀሃፍት የንባብ ልማድ እንዲያዳብሩ በጎ ተፅዕኖ ያሳደረ ዝነኛ አንባቢ ነበር - ሰብሃት፡፡ ስለህይወቱና ስለሙያው ተጠይቆ በመለሰባቸው ቃለምልልሶች ስለተማረው ትምህርት ወይም ስለፃፋቸው ድንቅ መፃህፍት ላይ የተናገረው - ስላነበባቸው አያሌ መፃህፍት እንጂ፡፡ ደራሲ አይደለም "ማስታወሻ" በሚል ባዘጋጀው የደራሲውን ሥነፅሁፋዊ ዘነበ ወላ መፅሃፍ ላይ፤ ጋሽ ሰብሃት ወደ 3ሺ የሚጠጉ የተለያዩ መፃህፍትን የሚጻሰሱ ተገልጿል፡፡ እነዚህን የንባብ በረከቶቹንም በተቻለው አቅም እንዳነበቡ አፍቃሪው ሲያጋራ ኖሯል - ሰብሃት ለአብ፡፡

ሰብሃት ታሪክ ፃፈ ባህል ወይም ፖለቲካ ፃፈ ሃይማኖት ለውጥ የለውም፡፡ ሁሉንም ሲፅፍ በቀላል ግን በማራኪ ቋንቋ ነው፡፡ ለዚህም ይመስለኛል ብዙ ባነበቡትም ሆነ ገና ንባብ በጀመሩት ዘንድ በእኩል ደረጃ ተወዳጅነት የነበረው፡፡ ይሄን አባባሌን በማስረጃ ለማስደገፍ የጋሽ ሰብሃትን የአፃፃፍ ዘይቤና የቋንቋ አጠቃቀም ያሳያሉ ብዬ ያሰብኳቸውን ጥቂት ፅሁፎች ለአብነት ያህል ላቅርብ፡፡

በአዲስ አድማስ ጋዜጣ ላይ ሰኔ 9 ቀን 1993 ዓ.ም "ስለማርክ ትወይን" በሚል ርዕስ አሜሪካዊውን ጋዜጠኛና ደራሲ ያስተዋወቀበትን ፅሁፉን ሲጀምር እንዲህ ይላል-

"አንድ ታላቅ አሜሪካዊ ሳይንቲስት (ምናልባትም ቶማስ ኡዲሰን ሊሆን ይችላል) እንዲህ ብሏል "አብዛኛው አሜሪካዊ አባወራ ፍቅሩን የሚሰጠው ለቤተሰቡ ነው፤ ከዚያ የሚተርፈውን ፍቅር ለማርክ ትወይን ያበረከታል፡፡ ማርክ ትወይን የአሜሪካ የሳቅ አድባር ነው፡፡"

በሳምንቱ ሰኔ 16 ቀን 1993 ዓ.ም በዚሁ ጋዜጣ ላይ "አዳምና ሄዋን" በሚል ርዕስ ፅሁፉን ያስነበበው ሰብሃት፤ እንዲህ በሚል መግቢያ ነው የጀመረው -

"ወይ ፍቅር የምትለዋን ዘፈን ሰምቼ ስትነሸጠኝ ጊዜ፤ ፍቅርን የመሰለ ነገር የለም አልኩ - ለራሴ፡፡ ተገፋፍቼ የሚከተለውን ልፅፋለሁ ተነሳሁ፡፡ "የሰው ልጅ ፍቅር በአዳምና ሄዋን ይጀምራል፡፡ ሄዋን በለሲቱን ቀጠፈችና በላቻት፡፡

በዚያባት? በዚያማ ማርክ ትወይን የተባለው የሳቅ ጳጳስም ንጉሰነገሰትም የሆነው ለሚሪካዊ ጋዜጠኛና የልቦወለድ ደራሲ፣ የአዳምና ሄዋንን ታሪክ እንዲህ ሲል ይቀጥላል፡-

ደራሲው “ምዕራፍ ሁለት - ዝንጀሮዎቹ” በሚል ርዕስ በአዲስ አድማስ ጋዜጣ ነሐሴ 12 ቀን 1993 ያስነበበውን መጣጥፍ ሲያጠቃልል - “ምርቃት” በሚል የሚከተለውን ያስነብባል -

“አልሸሹም ዞር አሉ ይሁንና፣ ከዝንጀሮ ዞር ብለን ስለጠጢት ያነበብነውን እናውራላችሁ። ኬንያ ውስጥ ነን። ገመሬው ወይም አውራው ጠጣ ሚስቱን ሌላ ጠጣ ይመኛታል። በኛ ቋንቋ ፍቅር ይዞታል። የፍቅረኛው ጓደኞች አብረው አሉታውን ያቀልጡታል። ገመሬው የመንጋው ጠባቂ ነውና ወደ አሉታው ይሮጣል። ፍቅረኛው እዚህ አድብቶ ሲጠብቅ ቆይቶ ኖሮ፣ ፈጥኖ ሚስትዋን በግብረ ሰጋ ተገናኝትና - ፈትለክ! ባይንቲሰቶቹ የነገሩን ቢሆንም የሃበሻ ተረት መምሰሉ አልቀረም። በጃፓን አገር ደግሞ የጠጣ መንጋዎቹ እህል አሸዋው ላይ ይበተንላቸዋል። ጥሬዎቹን አንድ በአንድ እየለቀሙ ነበር የሚበሏቸው። አንድ ቀን አንዲቷ ጠጢት ግኝት ብልጭ አለባት - በምናቧ። እህሉን ከአነሳሽዋው በሁለት እጇቿ አፈሰችና ትንሽዬ ኩሬ ውስጥ ጨመረችው። አሸዋው ሰጠመ፣ እህሉ ተንሳፈፈ። የተንሳፈፈውን በቀስታ አፈሰ እያደረገች ቃም ቃም! ለሌሎቹ የመንጋው አባላት አሳየቻቸው። ተማሩ። ‘ብልጣኔ’ ልትመነጭ ጀመረች፡-”

ጋሽ ሰብሃት “የጠላት ትልቅ የለውም” በሚል ርዕስ ነሐሴ 26 ቀን 1993 ያቀረበውን ፅሁፍ እንዴት እንደጀመረ እንመልከት-

“አፈ-ታሪካችንን ካለፈው እየቀጠልን ነው። ያጤ ምኒልክ አንዱ ትልቅ ተሰጥኦ፣ ልዩ ችሎታ ያለውን ሰው ማስተዋልና እሱን አቅሙ በፈቀደው ፍጥነት ማሳደግ ነበር። እሳቸውና ሰዎቻቸው ይመሳሰላሉ፣ ይተዋወቃሉ። ለምሳሌ ሀብተጊዮርጊስ በልጅነቱ በጦር ሜዳ ተማርኮ፣ ቤተመንግስት ተወሰደ። ንጉስ ምኒልክ ሲያዩት፣ “ይሄ ልጅ ሲበዛ አስተዋይና ብልህ ነው” አሉና ተንከባክቡት። ኮተኮቱትና አድጎ አድጎ ፊታውራሪ ሀብተጊዮርጊስ ሆነ። ፊታውራሪ ሀብተጊዮርጊስ እንዴ የጦር ሚኒስትር ሚና፣ ሲያስፈልግ ደግሞ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሚና ሲጫወቱ እናገኛቸዋለን። ዘመኑ ነጮች ዓለምን በቅኝ ግዛትነት የሚቀራመቱበት ነበር፡-” እያለ አፈ ታሪካዊ መጣጥፉን ይቀጥልና እንደሚከተለው ይቋጩዋል -

“አጤ ምኒልክ ሶስት አገልጋዮች ነበሯቸው። ልዩ ሥራቸውም አጤ ምኒልክ በሰህተት ወይም በንዴት ወይም በችኮላ ሰው ላይ ቅጣት የወሰኑ

እንደሆነ እንዳቸው "ይደር" ካለ፣ ውሳኔው አስከ ነገ አይፈፀምም፡፡ አጤ ሲያስቡት ለማደርና ውሳኔያቸውን ለመለወጥ አድል ይኖራቸዋል፡፡ አጤ ምኒልክን እንዲህ ለመግታት ስልጣን ከተሰጣቸው ሶስት ሰዎች አንዱ አባ መሳ ነበሩ፡፡"

ጋሽ ሰብሃት እንዲህ እያዋዘ ነበር መጣጥፎቹን የሚያዘጋጀው፡፡ በዚህም ማራኪና የተዋዘ የአፃፃፍ ዘይቤውም የበርካታ አንባቢያንን ቀልብ መማረክ ችሏል፡፡ እያሌ የአዲስ አድማስ አንባቢዎች የእሱ አምድ ቋሚ ተከታታዮች ነበሩ፡፡ ጋሽ ሰብሃት በዚህ የአፃፃፍ ስታይሉ ለግማሽ ክፍለዘመን ያህል አያሌ ጥበቦችን፣ ፍልስፍናዎችን፣ ታሪኮችንና ሀሳቦችን በእያንዳንዳችን ያህል አያሌ ውስጥ ሲዘራ የኖረ አንጋፋ የእውቀት ገበሬ ነበር፡፡ በጋዜጦችና ጭንቅላት በተከታታይ ካቀረባቸው ፅሁፎች ባሻገር ከአስር የማያንሱ የረዥም በመፅሄቶች የአጭር ልብወለድና የወግ ስብስቦችን በመፃህፍት አሳትሟል፡፡

ሰብሃት ለአብ ገ/አግዚአብሔር በህይወት ዘመኑ እኒህን ሁሉ የሥነፅሁፍ በረከቶች ቢያቋድሱም ቅሉ የሚገባውን ክብርና እውቅና አልሰጠውም፡፡ አመስጋኝና ወሮታ ከፋይ ህብረተሰብ (Merit giving society) መሆን አልቻልንም፡፡ እንኳንስ ለስራዎቹ ልናመሰግነውና ወሮታውን ልንከፍለው ይቅርና ደራሲነቱንም በቅጡ የተቀበልነው አይመስልም፡፡

በእርግጥ ጋሽ ሰብሃት ቢሥነፅሁፍ ስራዎቹ የሚደመሙ፣ በየሄደበት ሁሉ የሚያጅቡትና የሚያደንቁት የጥበብ ሎሌዎች አጥቶ አያውቅም፡፡ አንጋፋው ደራሲ ሰብሃት ለአብ በወጣቱ ትውልድ ዘንድም ተፅእኖ ፈጣሪ እንደነበር የሱን የሥነፅሁፍ ዱካ የተከተሉ አያሌ የአዲሱ ትውልድ ፀሃፍት ምስክሮች ናቸው፡፡ በአገሪቱ የሰነፅሁፍ አፈቀላጤና ሃያስያን ነን ባዮች ዘንድ ግን ለሥራው የሚገባውን አክብሮትና እውቅና ጨርሶ አላገኘም፡፡ እንደሙያ አቻዎቹ ለአገራዊ ሽልማትም አልበቃም፡፡ እኔ እስከማውቀው ድረስ ከአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የክብር ዶክተሬት ከተሰጣቸው የአገራችን ደራሲያን ቢልቅ እንጂ ፈፅሞ አያንስም - ለአማርኛ ሥነፅሁፍ እድገት ባበረከተው አስተዋፅኦ፡፡ ለሥራው በነበረው ፍቅር (Passion) እና ዲሲፕሊንም ቢሆን የተሻለ እንጂ ያነሰ አልነበረም፡፡ ጋሽ ሰብሃት ከዘመን በላይ መፃህፍትን ያበረከተልን ለጋዜጦች ወይም ለመፅሄቶች በሳምንት ይሁን በወር ከሚያቀርባቸው መጣጥፎች ጎን ለጎን ነበር፡፡ በአዲስ ስራዎቹን በሰዓቱ ከማቅረብ የተስተጓጎለበት ጊዜ አልነበረም ወይም ስለማስተጓጎሉ ሲነገር አልተሰማም፡፡ ለምሳሌ በህይወት ዘመኑ ማገባደጃ ገደማ፣ በአዲስ አድማስ ላይ ሲፀፍ የሁለትና የሶስት ሳምንቶችን ፅሁፎች ቀደም አድርጎ ይልክ እንደነበር አውቃለሁ፡፡ ይሄ ዲሲፕሊኑ በሰራባቸው የህትመት ውጤቶች

ዘንድ ሁሉ በግልፅ የሚነገርለት ሃቅ ነው። ከፋቱ ግን አከብሮትና እውቅና ለማግኘት እንደተጨማሪ ነጥብ አልተቆጠረለትም። ፅድቁ ቀርቶበሽ በቅጡ በኮነሽ የሚለው ተረት እውን የሆነ ይመስላል - በጋሽ ሰብሃት ላይ።

ሃቁን እንነጋገር ከተባለ እንደ ሰብሃት የውግዘት፣ የነቀፋና የትችት መፃት የወረደበት ደራሲ አለ ማለት ዘበት ነው። ብዙዎቹ የሥነፅሁፍ ባለሙያዎች በእፃፍ ዘይቤው ፈር ቀዳጅነት፣ አጫጭር ማራኪ ቃላት ስለመጠቀሙ ሲናገሩ ይደመጣሉ። የሰብሃት ስራዎች በእፃፍ ቴክኒክ ይሁን በገፀባህርያት አሳሳል ወይም ደግሞ በሚያነሷቸው ጭብጦች ደካማ ናቸው ተብለው ሲብጠለጠሉ እገባቤም ሆነ ሰምቼ አላውቅም። እኔ አስከማውቀው ድረስ ሰውየው የትችት መፃት ሲያስተናግድ የኖረው “ጨዋ ደራሲ” ባለሙያዎችና ከህብረተሰብ ባህል በማፈንገጡ ብቻ ነው። በሥነፅሁፍ ስራዎቹ በአገሪቱ ወግና ባህል አይነኬ (taboo) የሚባለውን የወሲብ ጉዳይ በግልፅ ስለፃፈ “ዘመቻ ውግዘት” ሲካሄድበት ኖሯል።

ሰብሃት በህይወት በነበረበት ወቅት በሥነፅሁፍ ሥራዎቹ ላይ (በተለይ “ትኩሳት” እና “ሌቱም አይነጋልኝ”) የተለያዩ ውይይቶችና ግምገማዎች መካሄዳቸው ይታወቃል። በእነዚህ ሥነፅሁፋዊ ዝግጅቶች ላይ ሃያስያን ሁሌም የሂስ ቢላቸውን ስለው ብቅ እንደሚሉ ታዝቤአለሁ። የሂስ ቢላ አሳሳሉ ከሌላው ጊዜ በእጅጉ የተለየ ነበር - የሰብሃት ሥራዎች ላይ ሲሆን። እንዳንዴማ ለአሉ ብቻ የሚወጣ የክት ሞረድ ያላቸው ይመስላሉ - ሃያስያን። የሥነፅሁፍ ሃያስያን የደራሲው ስራዎች ላይ ትችትና ውግዘት የሚያዘንቡባቸው የህብረተሰብ ባህልና ወግ ምርኩዛቸው በማድረግ ነው። ያኔ የሥነፅሁፍ ባለሙያዎች ሳይሆኑ የባህል አፈቀላጤዎች (ተሟጋቾች) ይመስላሉ። ያኔ ከህብረተሰብ ልማድና ባህል የወጣ፣ ያፈነገጠ፣ ወዘተ— በሚል ደራሲውን ከሰውየው ሳይለዩ እንደጉድ ማብጠልጠል ይሆናል - ሥራቸው። ከሁሉም የሚገርመኝ ደግሞ ለምን ስራውንና ሰውየውን እንደሚደባልቁት ነው! እንግዲህ ት/ቤት ሲያስተምሩን ሃያሲ የሂስ ስራውን ሲሰራ፣ ሰውየውንና ፀሃፊውን (the Man and the writer እንዲሉ) መለየት ይገባዋል አያሉ ደጋግመው መናገራቸውን አስታውሳለሁ። ይሄንኑ የሂስ አካሄድ የሚያቀነቅኑ መፃህፍትንም አስነብበውናል። ሆኖም ሰብሃት ላይ ሲሆን አይጠቀሙበትም። እንደውም በዋናነት የደራሲውን የግል ህይወት ከሰራው ጋር እያጣቀሱ ሲያብጠለጥሉት በተደጋጋሚ ታዝቤአለሁ።

የሃያስያን ውግዘት እንደ ጉድ ከዘነበባቸው የደራሲው ስራዎች በግንባር ቀደምትነት የሚጠቀሰው “ሌቱም አይነጋልኝ” የተባለው ረዥም ልብወለዱ ይመስለኛል። ያውም የአርታኢ እጅ የነካካው ጥራዙ! እንደወረደ የታተመውን

ቢያገኙትማ "ሰቅላት" ከማሰፈረድ ወደ ጓላ የሚሉ አይመስሉም ነበር ፡፡ እንደአያያዛቸው፡፡ በሌላ በኩል ግን የኢትዮጵያ አንጋፋ ድምፃውያንን የጥንት ሥራዎች አሰባሰቦ "ኢቶፒክስ" በሚል ስያሜ ያስቀረፀው ባለውለታችን ፈረንሳዊው ፋልሴቶ፤ ይሄን የደራሲውን የልብወለድ ሥራ ወደ ፈረንሳይና ማስተርጓሙን በኢትዮጵያ ቴሌቪዥን ሲናገር ሰምቼአለሁ - ያውም ደግሞ በእርትላት መቀስ የተቆራረጠውን ሳይሆን እንደወረደ የታተመውን፡፡ ደግሞ ስለሥራውም በአድንቆት ነበር የተናገረው፡፡ (ነቢይ በአገሩ አይከበርም ይቼው ነው!) በዚህ የኢትዮጵያ ባለውለታ የሆነ ፈረንሳዊና በሃያሲያኖችን መካከል ያለው ትልቁ ልዩነት ምን መሰላቸው? አሉ ደራሲውን ከሰውየው ላይ ነው የሚያየው፡፡ ሰውየው ሌላ ሥራው ሌላ! ሃያሲያኖች ግን ሌላውን ያስተማሩትንና ለሌሎች የሥነፅሁፍ ስራዎች የሚከተሉትን ሆኖ ራሳቸው በመጣስ፤ ሰብሃት ሰውየውንና ሰብሃት ደራሲውን ደበላልቀው ሆኖ መርህ መዓት ሲያወርዱበት ኖረዋል፤ ራሳቸውን የአገር ባህልና ወግ ጠበቃ የእርግጥን በመሾምም የሥነፅሁፍ ስራዎችን እንዳሻቸው አብጠልጥለዋል፡፡ የእርግጥን የውግዘት ዘመቻም አካሂደውበታል፡፡

የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የሥነፅሁፍ ተማሪ ሳለሁ የሰብሃት ሥራዎች ለምን የጥናትና የምርምር ትኩረት አልሰጡም ተብሎ ሲጠየቅ፤ ዋናው ሰበብ "ሥራዎች በመፅሃፍ አለመታተማቸው" የሚል ነበር (published Author አለመሆኑ ማለታቸው ነው) ግን እኮ መፃህፍቱን ከማሳተሙ በፊትም አያሌ በጋዜጦችና በመፅሄቶች ላይ የታተሙለት በሳል ፅሁፎች እንደነበሩት ማንም ሊከደው አይችልም፡፡ ሆኖም የተማሪዎች የመመረቂያ ሥራ እንዳይሆን ሊከደው ዓመታት እድል ተነፍጎት ቆይቷል - በእነዚህ የሥነፅሁፍ ሃያሲያኖች አድማ፡፡ እንጂማ እንደ ሥራዎቹ ፈር ቀዳጅነትና የላቀ የአፃፃፍ ክህሎት ቢሆንም፤ የአገራችን አንጋፋ ፀሃፍት የሆኑት እነከበደ ሚካኤልና ሃዲስ አለማየሁ ያገኙትን የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የክብር ዶክትሬት መሸለም አይበዛበትም ነበር፡፡ የአፍሪካ አገራት ፀሃፍትን ሳይቀር እየጠራ የክብር ዶክትሬቱን የሚሸልመው አንጋፋው ዩኒቨርሲቲያችን፤ የሽልማት አሰጣጥ መስፈርቱን እንድንጠይቅና እንድንጠራጠር የሚያስገድድንም እንደእነ ሰብሃት ያሉ ለአገሪቱ ሥነፅሁፍ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያበረከቱ የሥነፅሁፍ ቀንዲሎች የክብር ዶክትሬቱ እንደተዘለላቸው ስናስተውል ነው፡፡

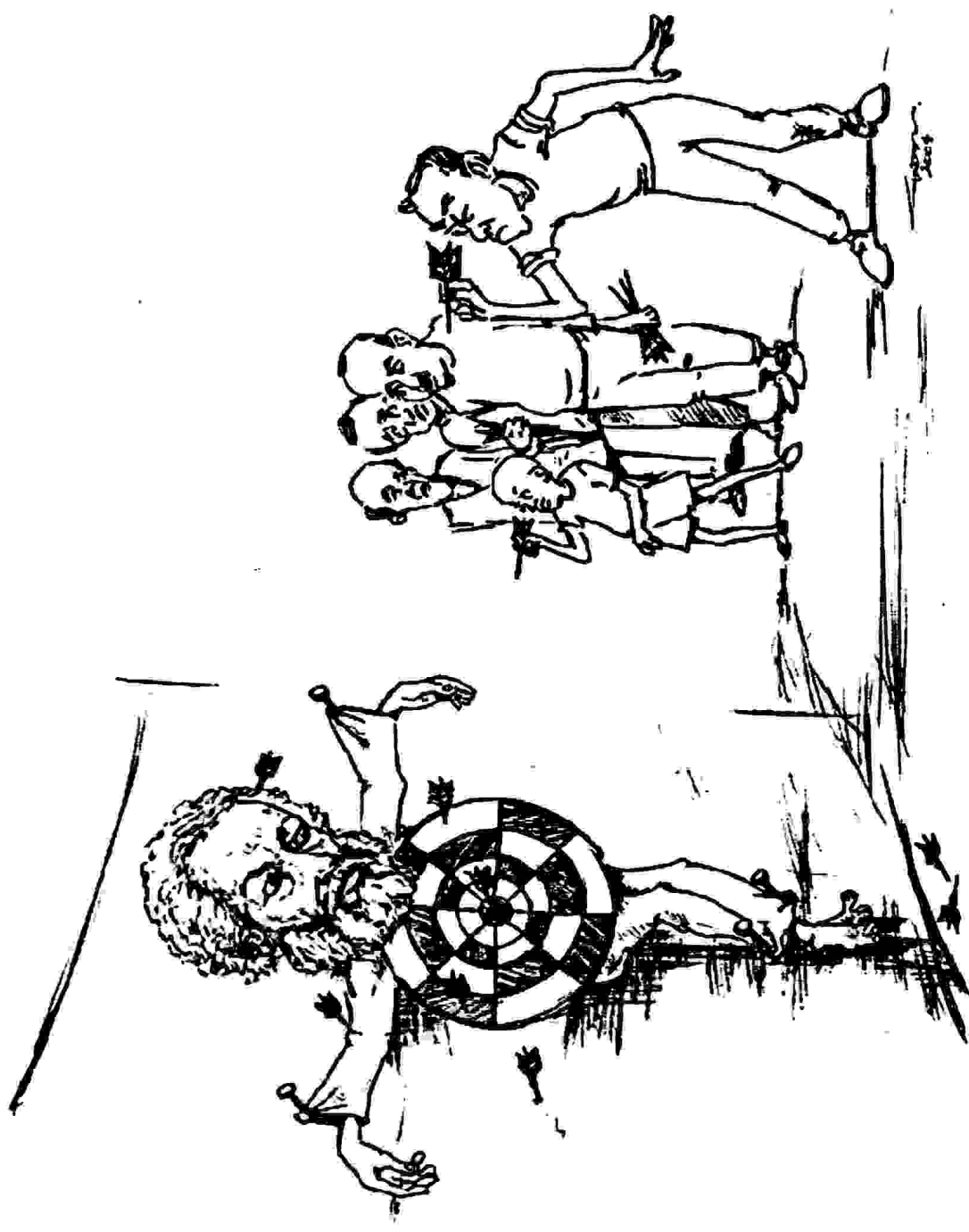
የሰብሃትን አለመሸለም እንዲሁም ክብርና እውቅና መነፈግ ባሰብኩ ቁጥር ሁሌም የሚያጓጓኝ አንጋፋው ዩኒቨርሲቲ ለዚህ ጥያቄ የሚሰጠው ምላሽ ወይም ሰበብ ምን ይሆን የሚለው ነው፡፡ እውነት ግን የዩኒቨርሲቲው ምላሽ ምን ይሆን? ከቶውንስ የሚሰጠው ምላሽ ያገኝ ይሆን? ወይስ ዩኒቨርሲቲው ያፈራቸው የሥነፅሁፍ ሃያሲያኖች ሲሉን እንደኖሩት "ወሲባዊ ጉዳዮችን በግልፅ

..... መልከዓ-ሰብሃት

በመፃፍ ከሕብረተሰቡ ባህልና ወግ ስላፈነገጠ ነው የሚል ምላሽ ሊሰጠን ነው? ምላሹ ምንም ይሁን ምን ነገር በእጅጉ የሚያስቆጭና የሚያነጋግብ ነው:: ደራሲው ለ50 ዓመታት ያህል ለአማርኛ ሥነፅሁፍ የበረከተውን ትልቅ አስተዋፅኦ ሆን ብሎ በመዘንጋት የሚገባውን ክብርና አውቅና መንፈግ እጅግ አሳዛኝና በታሪክም የሚያስጠይቅ መሆኑን መርሳት የለብንም:: የሚጠይቅ ትውልድ መፈጠሩም አይቀርም!

እኔና መሰሎቼ ስለሰብሃት አለመሸለምና አውቅና መንፈግ ይሄን ያህል ብንጨረጨርም ሰብሃት በህይወት ቢኖርና ነገሩን ቢሰማ ኖሮ ሊሰቅብን እንደሚችል እንምታለሁ:: በህይወት እያለ የሥነፅሁፍ አስተዋፅኦውን አስመልክቶ ሽልማት ወይም የክብር ዶክትሬት አለማግኘቱን ተጠይቆ እንደሆነ ባላውቅም ምን እንደሚመልስ ግን መገመት አያቅተኝም “እኔም አሺ ብዬ አልሸለምለቸውም ነበር ወይም ቀረባቸው እንጂ አልቀረብኝም” በማለት እንደዘበት ቀልዶ ያልፈው ነበር - ማካበድ የማያውቀው ሰብሃት ለአብ!

እቺ ቁጭት በውስጤ ያቆጠቆጠችው ሰብሃት ከማለፉ በፊት ቢሆንም የቀብሩ አለት ከሞቱ እኩል ሲያንገበግበኝ ነበር:: አንድ የሚያፀናኝ ነገር ቢኖር ስራዎቼ ሁሉ ታትመው ለቀጣዩ ትውልድ ፍርድ መቀመጣቸው ነው:: የሚመጣው ትውልድ ስራዎቼን አይቶና መርምሮ እሱ በህይወት ባይኖርም ሥራዎቼን ይሸልማቸዋል ብዬ ተስፋ አደርጋለሁ - ደግሞም አይቀርም!

በሰብሐት የጠፋውን የደራሲነት ሰብዕና ፍለጋ

ዓለማየሁ ገላጋይ

መነሻ

ደራሲ እንዴት ያለ ቁመና አለው? ብዬ እራሴን የጠየኩበት የመጀመሪያ ገጠመኛ ይሄ ነው -

2001 ከረምት ይመስለኛል የሐዋሳው 60 ሻማ የሥነ-ጽሁፍ ክበብ እንግዳ ሆኜ አንድገኝ ጋብዘኛል። ስምምነቴን በቃል ሳረጋግጥ የክበቡ ተወካዮች ለቅድመ-ዝግጅት ስለፈለጉኝ እዚሁ የአዲስ-አበባ ፒያሳ አንድ ካፌ ውስጥ ተቀጣጠርን። በአካል ስለማንተዋወቅ በሞባይል ምሪት ለመገናኘት ነበር ተስፋ ያደረግኘው። ጥቂት ዘግይቼ ስለነበር ይመስለኛል የክበቡ ተወካዮች ደውለው ካፌው በረንዳ ላይ እንደተቀመጡ ነገሩኝ። አቦታው ስደርስ መንገድ መንገዱን በጉጉት የሚመለከቱ ሁለት ሰዎች አይቼ እነሱ መሆናቸው ገባኝ። አጠገባቸው ስደርስ በፉከከር መልክ «ያ ነው» «አይ ያኛው ነው» ይባባሉ ነበር። ጠረጴዛቸውን ከክበቡት ክፍት ወንበሮች አንዱ ላይ ለመቀመጥ ፈቃዳቸውን ጠየቅሁ። አንድቀመጥ ፈቅደውልኝ ልብም ሳይሉኝ አሁንም መንገዱ ላይ አይናቸውን አነጣጠሩ።

«ያ ነው»

«አይ፣ ያኛው ነው»

እኔን እንዳይገምቱ ያደረጋቸው ሁኔታ ጥያቄ ስለፈጠረብኝ ዝም ብዬ ተቀመጥኩ። እኔ ስለመሆናቸው የሚጠረጥሯቸው ሰዎች በኑሮ የተጐሳቆሉና ድሎት የማይታይባቸው ነበሩ። የጠረጠሩዋቸው አልፈው ሲሄዱ ደግሞ ሌላ ጠውላጋ ፈልገው «ያውና» ይላሉ።

«ሰው እየጠበቃችሁ ነው?» ስል ጠየኳቸው

«አዎ፣ አዎ» ብለው አሁንም ከቁብ ሳይፅፉኝ ለጠውላጋ አደን አይናቸውን ጐዳና ላይ ደገኑ።

«አኔ ነኝ» አልኳቸው።

ሁለቱም በመገረም ዞሩ፤ በመገረም አተኮሩብኝ፤ በመገረም «አትመስልም፤ አትመስልም» አሉኝ። ጥርጣሬአቸው መታወቂያ እስከመጠየቅ የሚዘልቅ አይነት ነበር።

እንዴት ዓለማየሁ ገላጋይን ሳልመስል ቀረሁ? ዓለማየሁ ገላጋይ ምን ይመስላል? በፅሁፉ እንዴት ተገምቶ ኖሯል?... ቀዩን ጥቁር፤ ጥቁሩን ቀይ አድርጎ መገመት ያለ ነው። ረጅሙን አጭር፤ ቆንጆውን አስቀያሚ... ይሄ ግን ከዚያ የተለየ ነው። ለደራሲ የተሰጠው እንዳቸ ተመሳሳይ ቁመናና ጠባይ በሁላችንም ውስጥ አለ ማለት ነው?

እስኪ እናንተም ለአፍታ ያህል አስቡበት። ለመሆኑ ደራሲ ምን ይመስላል? እንዲሁ አይታችሁ ደራሲ ይመስላል የምትሉት ሰው አጋጥሟችሁ ያውቃል? ደራሲ የምግብ ፍላጎቱ እንዴት ያለ ይመስላችኋል? መጠጥ ይጠጣል? ጫትስ ይቅማል? የሲጋራ አመል አለው? አለባበሱስ? ሽቅርቅር ይመስላችኋል? እንደነገሩ የሚለብስ? ወይስ ቡትቷም? ተክለ ሰውነቱ እንዴት ያለ ነው? ህይወትን፤ ትዳርን፤ እምነትን፤ አብሮ መኖርን... እንዴት ይቀበላቸዋል? ምን ፍቺ ይሰጣቸዋል? ጫማው ይወለወላል? ሽቶ ይቀባል? ፀጉሩን ይከረከማል? ፂሙን ይላጫል?....

እናንተ አራሳችሁን እንድትጠይቁ የጋበዝኳችሁን ጥያቄዎች ይገቡ ሃያ ያህል ደራሲያንና ገጣሚያን ጋ ጎራ ብዬ ነበር። ኃይለጊዮርጊስ ማሞ (ጲላጦስ)፤ እንዳለጌታ ከበደ፤ በዕውቀቱ ሰዩም፤ በኃይሉ ገብረእግዚአብሔርና ትዕግሥት ታፈረን ያካተተው ይሄ የደራሲያንና የገጣሚያን ስብስብ ስለደራሲነት ስብዕናና ቁመና ያለው ግምት ሙሉ በሙሉ ሊባል በሚችል መልኩ እንድ አይነት ነው። ሃያ ሰዎች ስለአንድ ሰው ቁመናና ጠባይ የሚገልፁ ያህል ሆነው የመገኘታቸው የተመሳሳይነት ምስጢር ምን ይሆን?

ከደራሲያኑና ገጣሚያኑ ባሻገር ከንባብ ጋር ግንኙነት ያላቸው እንዲሁ ሃያ ሰዎችን ደራሲ እንዴት ያለ ነው? ስል ጠይቄአቸዋለሁ። ፀጉሩን የማያሳጥር (ያጎፈረ)፤ ባለትዳርነት የማይስማማው፤ እንደነገሩ የሚለብስ፤ የአምላክን መኖር የሚጠራጠር፤ የሚያጨስ፤ የሚጠጣ፤ የሚቅም፤ ጫማው ያልተወለወለ፤ ጠውላጋ፤ ተነታሪኪ— ያሉት ሰዎች 98 ከመቶ ሆነዋል። እንዲህ ያለው የደራሲነት ፍረጃ ምንጩ ምን ይሆን?

* * *

የአማርኛ ልቦለድ በሦስት የዘመን አፀቅ ይከፈላል። ከመጀመሪያው ልቦለድ «ጠቢያ» አንስቶ እስከ «ፍቅር እስከ መቃብር» ዋዜማ ድረስ

የሚዘልቀው ቅድሚያ የሚደዘው የዘመን ደርብ ነው። በዚህ የመጀመሪያ ዘመን ደርብ ውስጥ አፈወርቅ ገብረኢየሱስ፣ ተክለሃዋርያት ተክለማርያም፣ የፍታሄ ግርማቸው ተክለሃዋርያት፣ መኮንን እንዳልካቸው፣ ወልደጊዮርጊስ ወልደዮሐንስ እና ከበደ ሚካኤል ይገኙበታል። እነዚህ ደራሲያን በአመዛኙ ከፍተኛ የሚሰማቸው፣ ሥራዎቻቸውም ናቸው። በአካልም ሆነ በባህርይ አርአያነት ፍቅር፣ ስለሥነ-ምግባርና ለንጉስ-ነገስቱ ታማኝ ስለመሆን የሚሰብኩ ናቸው። እዚህ ላይ የተክለሃዋርያት ተክለማርያምን «የአውሬዎች ተረት»፣ የጎረቤ የወልደጊዮርጊስ ወልደዮሐንስን «አግአዚ»፣ የግርማቸው ተክለሃዋርያትን «አርአያ» የከበደ ሚካኤልን «ታሪክና ምሳሌ»... መጥቀስ ይቻላል። እነዚህ የመጀመሪያው የሥነ-ፅሁፍ ደርብ ላይ የሚገኙት ደራሲያን አሁን ላለው የደራሲነት ምናባዊ ገፅታ ፍፁም ተቃራኒዎች እንደሆኑ እንረዳለን።

ሁለተኛው የዘመን ደርብ ከ«ፍቅር እስከ መቃብር» መታተም አንስቶ እስከ አብዮቱ መፈንዳት ድረስ የሚዘልቀው ነው። ሀዲስ ዓለማየሁ፣ በዓሉ ግርማ፣ ዳኛቸው ወርቁ፣ ብርሃኑ ዘራሁን፣ ፀጋዬ ገብረመድህን፣ መንግሥቱ ለማ፣ አቤ ገብኛ፣ ሰሎሞን ዴሬሣና ስብሐት ገብረእግዚአብሔር እዚህ የዘመን ገፍቀ-ከበብ ውስጥ የሚካተቱ ናቸው። የመጀመሪያው የዘመን ደርብ ላይ የነበረው ሥርዓት መጠበቂያ ሰልፍ መዘነፍና መደፍረስ የጀመረው በእነዚህ ደራሲያን ነው ማለት ይቻላል። ዳኛቸው ወርቁ፣ ስብሐት ገብረእግዚአብሔርና ሰሎሞን ዴሬሣ ተመሳሳይ የልብ አመፅ አብቅለው ብቅ ያሉ የመጀመሪያዎቹ ደራሲዎች ናቸው። ይሄንኑ የልብ አመፅ በስራዎቻቸው ላይ በማንፀባረቅ ተረጋግቶ ውስጥ ለውስጥ ይስለከለከ የነበረውን የሥነ-ፅሁፍ ጅረት አደፈረሱት። አመፃቸው ከሥነ-ጽሁፍ ቅርፅና ይዘት ባሻገር ወደ አኗኗራችን ሥርዓትና ልምድም የተሸጋገረ ነበር። እንግዲህ እዚህ ዘመን ላይ ምናባዊ ህልውናውን አጠናክሮ ስር የሰደደው የደራሲነት ሰብዕና ምንጭ ከእነዚህ የልብ አመፅ አፍላቂዎች ውጭ እንደማይሆን ግልፅ ይመስላል። ይሁንና ማን በከፊል? ማን ሙሉ በሙሉ ምናባዊ ደራሲውን መሰለ? እንዴት?

ዳኛቸው ወርቁ በምናብ የተቀረፀውን ደራሲ መምሰሉ በስራው (በአደፍርስ) ውስጥ ብቻ የሚጠቃለል ይመስላል። ዳኛቸው በአኗኗሩ አራሱን የጣለ፣ ለሱስ የተጋለጠና አውቆ የተጎሳቆለ አይነት አልነበረም።

በአንድ ወቅት ከስብሐት ገብረእግዚአብሔር ጋር መንገድ ላይ ይገናኛሉ። ዳኛቸው ስብሐትን ሲመለከተው አራሱን ጥሏል።

«ለምንድነው እራስህን የምትጥለው? ጠላትህስ ቢሆን ለምን ደስ ይበለው?» ዳኛቸው ጠየቀ።

«እኔኮ ጠላት የለኝም» መለሰ ስብሐት።

«ቢሆንም» ብሎት አለፈ።

ዳኛቸው ቢያንስ ለጠላቶቹ ሲል እራሱን የማይጥል ነበር ማለት ነው። በሱስ በኩልም ጠንቃቃ እንደነበር አብረውት ይኖሩ ከነበሩ ሰዎች አረጋግጫለሁ። እራት ኪሎ አካባቢ አንድ ግቢ የሚጋራው ጎረቤት ነበረው አሉ። ሰውየው የመጠጥ አመል ስለነበረው አምሽቶ ሲመጣ የግቢ በር የሚከፍትለት ዳኛቸው ነው። ዳኛቸው ሰውየውን ዝም ብሎ አያስገባውም። ቢያንስ አስራ አምስት ደቂቃ ይመከረዋል (ይጨቀጭቀዋል) ለምን ትጠጣለህ? በሚል ርዕስ። በመጨረሻ ሰውየው ጭቅጭቁ ሲበዛበት መጠጥ አቁሞ ያቋረጠውን ትምህርት የማታ ጀመረ። ይሄን ስናይ ዳኛቸው ለምናባዊው የደራሲነት ሰብዕና ባዕድ መሆኑን እንረዳለን።

ሰሎሞን ዴሬሳ ዩኒቨርሲቲ ኮሌጅ ሳለ ከስብሐት ጋር ወደ ውቤ በረሃ ብቅ ይል እንደነበር ተደጋግሞ ይሰማል። ሰሎሞንና ስብሐት ከነበራቸው የጋብቻ ዝምድና ባሻገር በብዙ አመለካከትና የአኗኗር ስልት ቤተዘመዳዊ አንድነት የፈጠሩ ዳደኞች ነበሩ። ሰሎሞን ዴሬሳ የመጀመሪያው የአመፅ ውልድ የሆነ ስራውን «ልጅነት» (የግጥም መድብል) ሲያሳትም መግቢያው ላይ ጥቂት ስለስብሐት ጠቅሷል። ይሄ ፍንጭ ሰሎሞን ከስብሐት ጋር ሥነ-ፅሁፋዊ የመግባባት ውይይት እንደነበራቸው የሚጠቁም ነው።

የሰሎሞን ዴሬሳ አመፅ ከሥነ-ፅሁፍም ፊቅ ያለና ባህልና ታሪክን ጭምር ባልታየበት አይን የሚመለከት ነው። «ልጅነት» መግቢያ ላይ «ሥራ ፈትነትም ስራ ነው፤ አእምሮ አያርፍምና» ይለናል። ይሄ ነባሩን መግባባት መላተም ነው። ቀጠል አድርጎ «እንዴት አደርክ» የሥራ ፈት ጥያቄ አይደል፤ ሀኪም ካልሆኑ በቀር። ደርሶ ጤና ይስጥልኝ ማለትስ ይታዘዝ ይመስል፤ ወይም፤ «አማላጅነታችሁን አቀበላለሁ» ሲል ቃል-ኪዳን እንደገባልን ነገር» ይላል። ይሄስ ከባህል ጋር «ጠብ ያለሽ በዳቤ አይደል?

ሰሎሞን እንዲሁ በአንድ ቃለ ምልልሱ ላይ ስለታሪክ ያልተለመደ አተያዩን ያቀርብናል። «የኢትዮጵያ ታሪክ ስንል እኛ ሁላችንም መስጊድ እንደገባ ሰው እንስገድ የሚል ነው። ለእኔ እንደሚታየኝ ለኢትዮጵያ ታሪክ መስገድ ለሰሎሞን ዴሬሳ እንደመስገድ ነው። ከውጭ የመጣ ሰው ይስገድለት እንጂ የራሴ ነው ምን አስገደኝ?» የሰሎሞን ዴሬሳ ባህላዊና ታሪካዊ የልምድ ባላንጣነት ቁርጥ የስብሐትን ነው። እጅግም የማናውቀው የሱሳ-ሱሱን ጉዳይ ነው። ይጠጣል?

ይቅማል? ያጨሳል?... ቢሆንም እንኳ «ልጅነት» ለንባብ በበቃችበት ዘመን አቅራቢያ ወደ ውጭ ወጥቶ ኑሮውን አዚያው ስላደረገ የምናባዊ የደራሲነት ሰብዕና አርአያ የመሆን እድሉ እጅግ አናሳ ነው።

እንግዲህ ከብዙ መስፈርቶች አንፃር ለተበላሸው የደራሲነት ሰብዕና ምንጭ ሆኖ የምናገኘው ስብሐት ገብረእግዚአብሔርን ይሆናል። እንዴት? ስብሐት ለራሱ በመሰለው አኳኋን ኖረ፤ ታዲያ እንዴት ብሔራዊ የደራሲነት ሰብዕና ምንጭ ሊሆን ቻለ? በማን? እነዚህ ጥያቄዎች ቀጥታ የሚመሩን ከስብሐት ባሻገር ወደ በዓሉ ግርማና ጥንድ ሥራዎቹ ነው -- «የቀይ ኮከብ ጥሪ» እንዲሁም «ደራሲው»።

ስብሐት ገብረእግዚአብሔር እና በዓሉ ግርማ «የዳግም ፈጣሪ» እና «የዳግም ተፈጣሪ» ሚና ኖሯቸው ከቀረቡባቸው ሁለት ስራዎች «የቀይ ኮከብ ጥሪ» የመጀመሪያው ነው። በዓሉ «ቀጂ»፤ ስብሐት «ተቀጂ» ናቸው። የስብሐት እንጡራ ህይወት ከበዓሉ የብዕር ጉልበት ጋር ተሰባጥሮ የቀረበበት ሥራ ነውና ተፅዕኖው በርትቶ ቢታይ የሚያስገርም አይሆንም።

«የቀይ ኮከብ ጥሪ» ላይ ስብሐትን ወካይ ገፁ-ባህርይ እምአላላፍ ይባላል፤ «ደራሲው» ላይ ደግሞ «ሲራክ» ይሰኛል። በዓሉ በሁለቱ ልቦለዶቹ ውስጥ የስብሐትን ህይወት በልቦለዳዊ አቀራረብ (fictionalized) ይጠቀምበታል። ለዚህ ምስክርነት የምናገኘው ከስብሐት ነውንጂ ከበዓሉ አይደለም። ስብሐት የዘነበ ወላ «ማስታወሻ» መጽሐፍ ላይ እንዲህ ይላል፡-

«በዓሉ ግርማ 'ደራሲው' የተባለውን ሳይፅፍ የቀይ ኮከብ ጥሪን ደረሰ። ይህንን መጽሐፉን አያነበብን ተወያየን። በሁሉም ርዕሰ-ጉዳይ ላይ እንጨዋወታለን። በዛው ጨዋታ መካከል እምአላላፍ የተባለው ገፁ-ባህር አነሳ። እምአላላፍ ትልቅ መጽሐፍ የሚወጣው ገፁ-ባህርይ እንደሆነ ነገርነት። አርሱም በደራሲ ላይ ሊፅፍ ያቆባቆበበት ወቅት ነበር። 'አንድ ቀን አኔ በደራሲ ላይ ልጽፍ ፈልጌያለሁ። ራሴን መነሻ ባደርግ ልክ አይመጣልኝም። ስለዚህ አንተን መነሻ ማድረግ አፈልጋለሁ። ፈቃደኛ ነህ ወይ?' አለኝ።

«በጣም ጥሩ አልኩት። ምክንያቱም በዓሉ ነው በዛን ጊዜ በጣም እንባቢ ያለው። የእኔን ህይወት መነሻ አድርጎ ከፃፈ በኋላ የአርሱ እንባቢዎች በሙሉ እኔን ሊያነቡኝ ተዘጋጅተው ነው የሚጠብቁኝ። ስለዚህ በሀሳቡ ተስማማሁ።

«እንግዲህ የህይወት ታሪክህን ንገረኝ አለኝ በዓሉ።

«አጫወትኩት፤ ደራሲውን ፃፈው። መጽሐፉ ወጥቶ እንዳነበብኩት የተፃፈው የእኔ ታሪክ ግማሹ ነው። የተቀረው የራሱ የፈጠራ ውጤት ነው።» (ማስታወሻ ገፅ 233-34)

በዚህ ምስክርነት የምንረዳው ሰብሐት «የቀይ ኮከብ ጥሪ» ላይ ሳያውቅ፤ «ደራሲው» ላይ ደግሞ ወድዶ እንደተካተተ ነው። በዓሉ ግርማ ሰብሐትን ዳግም በምናብ ሲፈጥረው የ«እውነታዊነት» (Realism) አፃፃፍ ዘዩ ግድ ከሚለው ውጭ ነው። ምክንያቱም ለእያያዝ እንዲመች አደረገው እንጂ የህይወትን «አብቅ» ከፍሬው አልለየም። እንኳንም «ለመፈተግ» ለማንፈስም አልሞከረም። እዚህ ላይ በዓሉ የእውነታዊነት አፃፃፍ ግድ የሚለውን ትዕዛዛት ጥሶ በተፈጥሯዊነት (Naturalism) አፃፃፍ ስልት ሰብሐትን «ከነገለፈቱ» ዳግማዊ ህልውና ሰጥቶታል።

እዚህ ላይ መታየት ያለበት የትንታኔው፤ ግለሰባዊ ፋይዳ አለመሆኑ ግልፅ ነው። በዓሉ ግርማ ሰብሐትን ተገን አድርጎ የፈጠራቸው ሁለት ደራሲ ገፀባህሪዎች፤ ሂሰን ከማህበራዊ ፋይዳ አንፃር ለሚመለከት አጥኚ የጥፋት መልእክተኞች ናቸው። እምአእላፍ ሆነ ሲራክ አሁን ለተንሰራፋው ደራሲ ወካይ ባህሪና ቁመና መነሻ ተምሳሌቶች ናቸው። «የቀይ ኮከብ ጥሪ» ላይ እንዲህ ይላል፡-

«እምአእላፍ አንድ ሐሙስ የቀረው ይመስላል። አንገቱ አንደ ሲባጎ ሲል ብላ ትታያለች። አንጀቱ ከጀርባው ጋር የተጣበቀ፤ ደረቱ የሰጠመ፤ ትከሻው የጎበጠ፤ ጠይም ፊቱ ጨጎጎት በሚመስል ጢም የተሸፈነ፤ ጠጉሩ ከመጠን በላይ የጎፈረ ነበር። አይኖቹ ጥልቀት ካለው ጉድጓድ ውስጥ እንደሚታይ ውሃ ከመነጽሩ ጓላ ጭል ጭል አያሉ ይታያሉ። ከወሎ ረሃብ አልቂት አምልጦ ገና በማገገም ላይ ያለ መሰሎ ታየው - ለደርቤ» (የቀይ ኮከብ ጥሪ ገፅ 81)

እናስ? እምአእላፍ ካሰባችሁት የደራሲ ተክለ-ሰውነት ተለየባችሁ? ሌላም አለ፤ እምአእላፍ በዚህ ተክለ-ሰውነቱ ላይ የሚያጨስ፤ «አንደ ቆሎ በኪሱ ይዞት የሚዘረውን ጫት» በየመንገዱ እየቃመ የሚንቀሳቀስ፤ ትዳርን እንደ እስር ቤት የሚቆጥር የከንቱነት ተምሳሌት ሆኖ ተሰሏል። ስለትዳር እንዲህ ሲል ገፅ 91 ላይ እናነባለን፡-

«ከህይወት ልምድ ማግኘት ጥሩ ነው። ግን ሰውን ቶሎ ብለሽ የግል ንብረትሽ ለማድረግ አትሞክረ። በሰዎች መካከል ዋናው ነገር መዋደድ እንጂ ጋብቻ አይደለም። ጋብቻ አንዱ ሌላውን የግል ንብረት አድርጎ የሚይዝበት ተቋዋም ነው። አንድ አልጋ ላይ ጎን ለጎን መተኛት፤ አንድ ጣሪያ ሥር መኖር ብቻ አይደለም የፍቅር ትርጉሙ።»

ለሱ የፍቅር ትርጉሙ «የትም» ሄዳ ስትመለስ መቀበል ነው። እንደውም የሌሎች ወንዶችን ልብ እንድታጠምድ የውበት እንካሴ ይዛ ወደ ከተማ አደን እንድትወጣ መገፋፋት።

እምእእላፍ ለገንዘብ አይጨነቅም። ከድርሰት ሌላ ህይወት የለውም።
ይላል። በመጨረሻ የሚጥለው በሽታ መደጋገምና የቴአትሩ በአዘጋጅ እንዲሁም
በተዋናዎች ግዴላሽነት መበላሸት አበሳጭዎች ተሰቅሎ ይሞታል። እምእእላፍ
የሱ በሆነ ህይወቱና ቋንቋው የደራሲነትን ሰብዕና ለ30 ዓመታት አጓጉል
ገዝቶታል ማለት ይቻላል። ዛሬ ላይ ስለደራሲነት ያለን ግንዛቤ በአንድም
በሌላም መንገድ ከበዓሉ ሥራዎች የተቀዳ ነው። እንደ ምሳሌ ጠቅሼ ልላ።

ጌትነት እንደው የደረሰው «ውበትን ፍለጋ» በዓሉ የፈጠራቸው ገፅ-
ባህሪዎች ተፅዕኖ ማሳያ ነው። እዚህ ተውኔት/ፊልም ላይ ያለው ዋና ገፅ-ባህሪ
ይገረም ነው። ደራሲ ስለሆነ ብቻ ድሎት ያጎሳቆለው፣ እንከብካቤ ያሳቀቀው
ነው። አይብረድህ፣ አይራብህ፣ አይጥማህ... መባል ያማረረው።

በመጨረሻ ላይ የድርሰት «ከድራ» የሚገባለት ከሚሰቱና ከድሎት
ኮብልሎ እንደነገሩ ለብሶ፣ ፀጉሩ ጎፍሮ፣ ጢሙ አድጎ አመድ ሲነፋበት ነው።
እንዲህ ያለ ባህርይ ያላቸው ሰዎች የሉም ማለቴ አይደለም። እንደውም D.H
Lawrence የፃፈው “Sons and Lovers” ጭብጡ ከ«ውበትን ፍለጋ» ጋር
ተመሳሳይ ነው። ሺረ እንደውም አንድ ነው። ግን እዚህ አገር ሰንካላ የደራሲ
ሰብዕና መሰረት ስለያዘ ጌትነት ለመጻፍ የተነሳሳውን ያህል እኛ ስንመለከት
ጥያቄ አይፈጠርብንም።

እምእእላፍ ለደራሲ ከንቱነት ኬላ ነው። በተለይ «የቀይ ኮከብ ጥሪ»
ከታተመበት ከ1972 ዓ.ም. አስቀድሞ የነበረው እውነታ ተደምስሶ፣ ሥነ-ጽሁፍን
ከተበላሸ ህይወትና ከንቱነት የሚገኝ የፍግ ላይ አበባ አስመስሎ አቅርቦልናል።
ከአፈወርቅ ገብረኢየሱስ አንስቶ እነ ግርማቸው ተከለሃዋርያትን ይዞ፣ እስከ
ሀዲስ ዓለማየሁ እና ከበደ ሚካኤል ድረስ የነበሩት ቀደምት ደራሲያኖቻችን
የኖሩበት የተደላደለ ህይወትና ያራመዱት ሚዛን የጠበቀ አስተሳሰብ፣
እምእእላፍ በሚባል ላጲስ ተደምስሶ ዛሬ ደራሲነት የከንቱ ህይወት ውጤት
ተደርጎ ተደምድሟል። ደራሲ አራሱ በፈጠረው፣ ፊልን ባመጣው ገሃነም
የሚንቸበቸብ፣ ሳይቸግረው ጉስቁልና የተበደረ ግለሰብ ይሏል እርሱ ነው።

እዚህ ዘመን ላይ ጢምን አሳድጎ፣ ጠጉርን አጎፍሮ፣ በቆሽሽ ልብስ ታጅሎ፣
በተለያዩ ሱሶች ውስጥ ተዘፍቆ፣ ህይወትን ከንቱ ካላደረጉ ደራሲነት የማይሰምር
የሚመስልበት ደረጃ ላይ ተደርሷል። ጥንት ጥንት መነኮሳት በእግዚአብሔር
ፊት ሞገስን ለማግኘት እንደ ፅዋ የሞላ ደስታቸውን ገፍተው ይሰደዱ ነበር።
እነዚህ ናዝሬውያን ለዓለማዊው የሥጋ ህይወት በተከፈለ ልብ እግዚአብሔርን
ቢያመሰግኑ ጠብ የሚል ነገር አይገኝም ብለው ያምኑ ነበረና ኑሯቸውን
ከብስቆልና ጋር አቆራኝተውታል። እንዲህ ያለ ሃይማኖታዊ አቋም የተጀመረው

የሰሎሞን ቤተ-መቅደስ በተገነባበት ዘመን እንደነበረ “The Jesus Conspiracy” የተሰኘው መጽሐፍ ያስረዳል። ዛዶክ (Zadok) በተባለ መነኩሴ ጀማሪነት መሰረት የያዘው እራሱን ለብስቆልና የማጋለጥ እምልኮአዊ ሥርዓት ሥር ሰዶ እነ መጥምቁ ዮሐንስን እንዳፈራ ይሄው መጽሐፍ ያትታል። በረሃ ላይ፣ የበረሃ አንበጣ እየተመገቡ በመኖር ከአለማዊ ህይወት ጋር ፈፅሞ መቆራረጥ የብፅዕና መንገድ ነው ብለው ያምናሉ - ዛዶካውያን።

በአማርኛ ሥነ-ጽሁፍ አንፃር በዓሉ ግርማ «ዳግም ዛዶካውያን» ወጣቶችን አፍርቷል። እምአላላፍ ገፅ 144 ላይ የሚናገረው መመሪያውን ይመስላል። «ከመጽሐፍት ሌላ ቅርስ የለኝም። ስለንብረት አስቤ አላውቅም። ደራሲ ማሰብ ያለበት ስለድርሰት ብቻ ነው። ፈጣሪ ምን ንብረት ያስፈልገዋል? አለም የራሱ ናት። የሰው ልጅ ገንዘቡ ነው። ፍቅር መዘቃው ነው። ውበት ምግቡ ነው። ገንዘብ ትዝ ያለኝ ስለፊሳ ሳጥን አሁን ሳስብ ነው። ሬሳዬ ካልገማችሁ የትስ ብትጥሉኝ እኔ ምን ቸገረኝ። የሚቸግረው የሞተው ሳይሆን ህያው ነኝ እያለ ሞትን የሚጠብቀው ብቻ ነው።»

ከላይ የጠቃቀስናቸው ዛዶካውያን ይሄንኑ ሐሳብ ያንፀባርቁ ነበር። ከእምአላላፍ ጋር ልዩነታቸው ሃይማኖታዊ መሆናቸው ብቻ ነው። «አግዚአብሔርን በተሰፋ የሚጠብቅ - ለአርሱ ያደረ ሌላ ምን ያሻዋል?» ይላል በ1947 ዓ.ም. ሙት ባህር አካባቢ የተገኘው የዛዶካውያን ጥቅል መዝገብ። እምአላላፍ በዛዶካውያን ስልት አግዚአብሔርን በድርሰት አስቦ ከተማ ውስጥ የመነነ እራዳ ናዝራዊ ነው። እንዲህ ያሉ አቋሞችን በእምነት ውስጥ ገብቶ መዳኘት አይቻል ይሆናል። ጥበብ ውስጥ ጠልቆ፣ የጥበበኛው ብቸኛ ባህርይ ሆኖ ሲገኝ ግን ተደናብሮ እያደናበረ ነውና «ሃይ!» ሊባል ይገባዋል።

የእምአላላፍ የደራሲነት ህይወት ለአማርኛ ሥነ-ጽሁፍ በበዓሉ ተጀመረ እንጂ አውሮፓ ውስጥ በ18ኛው ክፍለ ዘመን ማህበረሰቡን ግራ ኢጋብቶ ያለፈ ነው። «የሮማንቲሲዝም» ይትባህል እራማጆች ከዘመኑ ወግ አጥባቂ ከበርቴዎች ጋር የተቃረኑበት አንዱ መንገድ ሥርዓታዊ አኗኗርና ልምድ ላይ ማመፅ ነው። «ዳዊትና ዳደኞቹ» (David and his friends) የተባለውን የአመፅ ማህበር ይመራ የነበረው ፈረንሳዊው ሰዓሊ ጀክዊስ ሉዊስ ዴቪድ (1748-1825) ከማህበረሰቡ ልምድ በተቃራኒ አለባበሱን በማመሳቀል፣ ፀጉሩን በማሳደግ፣ ጢሙን በማጎፈርና ያልተገቡ ድርጊቶችን አደባባይ ላይ በማከናወን የሮማንቲሲዝም ኃላፊነቱን ይወጣ ነበር።

የዛዶካውያን ውሳኔ ሃይማኖታዊ ግብ አለው፤ የሮማንቲሲዝም አመፅ ሥነ-ፅሁፋዊ መገፋት የፈጠረው አቋም ነው። ግራ የሚያጋባው የኛ ደራሲዎች ሁኔታ ነው። ደራሲዎቻችን ዘንድ ብቻ ሳይሆን ሥነ-ጥበቡም በመሰል አቋም

ተወርሯል። በብህትውና መሰል ህይወት ፅድቅ እንጂ ከህሎት አይገኝም። እንፅፋለን፣ እንስላለን፣ እንፈላበፋለን... በሚሉ ወጣቶች ዘንድ አለባበስ በግዴለሽነት ተወሯል፣ አኗኗር በዋጋ ማጣት ዋጋው ተተምኗል፣ ዝሙት መለዩ ሆኗል፣ ሱስ «የእምልኮቱ» አካል ሆኗል።

የሚያሳዝነው ግን እንዲያ ያለው እምአእላፋዊ የኑሮ አቋም ከበዓሉ ብዕር ይውጣ እንጂ በራሱ ህይወት የተተረጎመ አለመሆኑ ነው። በዓሉ ሽቅርቅር ነበር። ሽቶው ከሩቅ የሚጣራ፣ ጫማው የሚያበራ፣ ከረባት የማይለየው - ገፁህ። ባለትዳርና የልጆች አባት። በዓሉ ግርማ የእምአእላፍ ፈጣሪ ይሁን እንጂ ተፈጣሪውን በእምሳሉ አልፈጠረውም። በዓሉ እና እምአእላፍ ፍየልና ቅዝምዝም ናቸው፤ ወዲያና ወዲህ። በዓሉ ብቻ ሳይሆን እምአእላፍ የተቀዳበት ምንጭ ነው የተባለው ስብሐት ገ/እግዚአብሔርም እስከ 40 ዓመት እድሜው ድረስ ምንም ሱስ የሌለበት፣ እራሱን የሚጠብቅና መጠጥ በእፉ የማይዞር ነበር። ስብሐት እስከ 1968 ዓ.ም. ድረስ እንዲያ ከሆነ አብዛኛዎቹን ሥራዎቹን በተለይም ልቦለዶቹን በሙሉ ፅፎ የጨረሰበት ወርቃማ የደራሲነት ዘመኑ እነዚያ 40 ዓመታት ውስጥ ይጠቃለላል ማለት ነው። ስለዚህ ደራሲው ስብሐት የደራሲነት ናሙና እንዲሆን ከተፈለገ መተኮር የነበረበት የኋለኛው ዘመን ህይወቱና ባህሪው ላይ ነው ወይስ?... አጠያያቂ ነው።

ያም ሆነ ይህ ገፀባህሪው እምአእላፍ የደራሲውን የበዓሉን ባህሪ-ሀሳብ ብቻ ሳይሆን የአኗኗር ስልቱን ጭምር ደምስሶ በማስቀረት፣ በወጣቶቹ «ደራሲዎች» ላይ እንደ መጥፎ ዛር በባህርይ ገዝቷል። እምአእላፍ በዘንድሮ ጀማሪ ፀሐፍት ህይወት ውስጥ ትንሳኤ ሙታን በማወጅ በዓሉ በድርሰቱ ውስጥ ገድሎ እንዳልገደለው አያረጋገጠ ነው።

እምአእላፍ ለመፃፍና ለማንበብ በሚሞከሩ ወጣቶች መካከል የሚሸለኮለከ እምካኝ መንፈስ ነው። በዓሉ ይሄን የእምአእላፍን ሁኔታ ቢመለከት ፈጣሪው ነውና ሳይፀፀት ይቀራል? «በዓሉም እምአእላፍን በመፍጠሩ ተፀፀተ» ሳይባልስ ይቀር ይሆን?

ሰብሐትን ሳስታውሰው

ተሾመ ገብረሥላሴ

ለወረታው ምስጋና ይግባውና አዲስ አድማስ ጋዜጣ ጋሼ ሰብሐት በሞት የተለየን ሰሞን ለሞቱ መታወሻ እንዲሆኑ ያላቸውን የተለያዩ መጣጥፎች ለንባብ አብቅቶ እነርሱን ሰብስቦ እያየሁ ነበር። በወቅቱ ሰዎች በጽሑፎቹ ላይ የተለያዩ አስተያየቶችን ይሰጡ እንደነበር አስታውሳለሁ። የጋሼ ሰብሐት የእጻጻፍ ዘዬ አተያይ የተንፀባረቀባቸው ፅሁፎች ነበሩ። በሕይወት ቢኖር ኖሮ ምናልባትም ይሄ ደግሞ መች የጻፍኩት ነው? ብሎ እንዲደመም የሚያደርጉ መጣጥፎች ነበሩ የቀረቡት። የጋሼ ሰብሐትን ነፍስና ሁለንተና ተላብሶ ጽሁፎችን ሲያስከመኩሙን ከሰነበቱት መካከል ደግሞ አንዱ ወዳጄ ዓለማየሁ ገላጋይ ነበር።

በሞት ስትሰናበቱ ነፍሳችሁን መላበስ እስኪችል ድረስ ስለናንተ ፍቅርና ዕውቀት ያለው ወዳጅ ይስጣችሁ!! ወይም ፍቅራችሁንና ነፍሳችሁን በሌሎች ውስጥ የማኖር ብቃትና ነጻነት ይስጣችሁ። ሳስበው ጋሼ ሰብሐት ፈቅዳችሁና ወዳችሁ በፍቅርና በሃሴት እንድታስታውሱት የምታደርግ የነፍስ መዝሙር አለችው። ዕውቀቱ፤ የዳበረ የንባብ ሃብቱ፤ ያከማቸውን መረዳቱን በጣፋጭ እንደበቱ የመግለጽ ብቃቱ ማርኳቸው ወደ እርሱ እንደሄዱ የነገሩኝ ወዳጆች ገጥመውኛል። እኔ ግን እንደዚህ አላሰብም፤ ጋሼ ሰብሐት ዘንድ ጫና-ቢስ የሀሳብና የነጻነት መዝሙሮችን ሊዘምሩ ነበር የሚሄዱት። የነጻነቱ ዜማ የገባቸው ዜማ አወጣጡን ተምረው የራሳቸውን መዝሙር መፍጠር ችለዋል። የእርሱን በድርጊትም በዕውቀትም የሚገለጽ የነጻነት ዜማ ብቻ ለመኮረጅ የሞከሩትም እርሱን ላይሆኑ ነገር ባከነው ቀርተዋል። አንዳንዶቹም የራሳቸው ዜማና የጋሼ ሰብሃት እየተቀላቀለባቸው አሁን ድረስ እንደሚባከኑ አውቃለሁ።

ወደ ቀደመ ነገሬ ስመለስ፡-

ጋደም ብዬ አነብብ የነበረውን አዲስ አድማስ አጥፌ ሰልካችንን መዥረጥ አደረግንና ቁጥሩን መታና! ለአማልክት ምሥጋና ይሁንና እንደ ምንጭ ውሃ ኮለል ያለ ድምጽ ከወዲያኛው የነፋስ ጫፍ መጣ፤

ያልሞተ ሰው ይገናኛል ማለት እንዲህ አይደል? አለኝ ወዳጄ ዓለማየሁ በተለመደው ትሁት ንግግሩ።

«አረ የሞተም ይገናኛል እንዲህ እንደ ጋሼ ስብሐት ጽሁፍ አይነት ከሆነማ!» አልኩት።

አዎ እንግዲህ ምን አናድርግ የጋሼ ስብሐት መታጣት ምን ያህል እንዳጎደለብን እንድታውቁት ብለን ነው! አለና በነገር ደንቆል አደረገኝ። ለምን እንደዚያ እንዳለኝ ኋላ ይገባችኋል።

«አምስት ሰድስት ሰባት የተባለው የስብሐት ገብረእግዚአብሔር መጽሃፍ አጭር ልቦለድ የመጻፍ ፍላጎት ያላቸው ወጣቶች ደጋግመው ቢያነቡ በቆይታ እንዴት የራሳቸውን የአጻጻፍ ስልት ማግኘት እንዳለባቸው አመላካች ናት» ሲል መጽሐፉን ጭምር ያበረከተልኝ ነፍሱን ይማረውና ሳሙኤል የተባለ የአማርኛ ቋንቋ መምህራ ነበር - ዘጠነኛ ከፍል ሳለሁ፤ ይርጋለም ከተማ ውስጥ።

ኢጋፋሪ አንደኛው፤ ባለወርቅ ጥርሷ ለትዩ አልታዩ፤ ለጳ ደጀጳ፤ ፍራሽ ለዳሽ... ደግሜ ደጋግሜ አነበብኳቸው። ይህ ማለት እንግዲህ ዘጠነኛ ከፍል ሆኜ ማለትም አይደል? ቁጠሩት እንግዲህ የዘመኑን ርቀት።

ከዚያ ወዲህ ፈልጌም ይሁን በኢጋጣሚ ጋሼ ስብሐት ርዕሰ ጉዳይ በሆነባቸው ወሬዎች ላይ ተካፋይ ሆኛለሁ።

በ1986 ዓ.ም. አካባቢ ሉዲስ ዘመን ጋዜጣ ዕለተ ሰንበት «አግረ መንገድ» በሚል አምድ ቋሚ ጸሐፊ ሆነና ዘወትር ማክሰኞ የእርሱ ጽሁፍ ያለበትን ያንን ጋዜጣ ለመግዛት ማልደው ፖስታ ቤት ከሚመላለሱ የከተማዋ ወጣቶች አንዱ ለመሆን በቃሁ። ሰልፉን ምን ብዬ ልንገራችሁ?

በ1987 ዓ.ም. አካባቢ ነፍሱን ይማረውና ዶክተር አብርሃም ፈለቀ የትኩሳትና የሰባተኛው መልአክን ወርጅናሌ ረቂቅ ይርጋላለም ይዞልን መጣ። (ለመንፈሱ ቆሜ እጅ አነሳለሁ! እርሱ ያነበበውንና መልካም ነው ያለውን ሁሉ መስዋዕት ከፍሎም ቢሆን ተሸከሞልን የሚመጣ ቅን ወንድም ነበረን) አነበብኳቸው። ስለመጽሐፎቹ በእጅጉ ተጋንነው የሚነገሩ ብዙ አስተያየቶችን አጥርቼ እንድመለከት ረድቶኛል።

በዚያው ዓመት መጨረሻ አካባቢ ይመስለኛል ጋሼ ስብሐት የዶክተር አብርሃም እንግዳ ሆኖ ይርጋለም ድረስ መጣና ተገናኘን። ዛሬ አጠገባችን አለመኖሩ የሚያስቆጩን አብርሃም ረታ ዓለሙም አብሮ ነበር።

ጋሼ፤ ህይወትን መኖር በእጅጉ ታፈቅራለህ? አልኩት

አውነት ነው ልጄ አለኝ

ያ! ማለት ብዙዎች እንደሚሉህ ሞትንም ትፈራለህ ማለት ነው?

አንተ አትፈራም ማለት ነው?

«ለመፍራትም ላለመፍራትም ያየሁት ነገር የለም፤ ግን በደመናፍስ እዎ
እፈራለሁ፤ ባልሞት እመርጣለሁ» አልኩት

«ልክ ነህ፤ ህይወትን አወዳታለሁ፤ ግን ሞትን እፈራለሁ ብለህ ነው?

«ብዙዎች አጋፋሪ እንደሻው ውስጥ ጋሼ ስብሐት አለ ይሉሃልኩ» አልኩና
መልሱን ናፈቅሁ።

ሁላችንም ትንሽ ትንሽ አጋፋሪ እንደሻው ውስጥ አለን አለና ትክ ብሎ
አየኝ

መጽሐፎቼህን አነበብኳቸው፤ እንደተባለውም በአዲስ ዘመን ላይ
እንዳልከው ህይወትን ከነማዲያት ብጉሯ ነው የጻፍካት። ፈረንሳይን በምታህል
ታላቅና የኪነጥበብ ምድር ተቀምጦህ ዘላን ትኮርጃለህ? ሞራልና ሥነ-ምግባር
አይገድህም? ብትፈልግ አሌክሳንደር ዱማስ ፔሬ ነበረልህኩ አልኩት። ይህን
ሰለው እንዳችም ፍራቻ አልተሰማኝም። ምክንያቱም ጋሼ ሰብሃት በባህሪው
የነጻነት ሰው እንደሆነ ዶክተር አብርሃም ነግሮኝ ነበርና። እውነትም
እንደተባለው ሆኖ ነው ያገኘሁት።

ከባህልና ሥነ ምግባር ውጭ የሆነ ምንም ድርጊት እንዳልፈፀመ ነገረኝ።
እንዲያውም ህብረተሰባችን በጨዋነት ስም የሚሰውራቸውን ግልጽነቶች
ብልግና ብሎ እንደሚጠራቸው ሊያስረዳኝ ሞገተኝ። ከጋሼ ሰብሐት ገለጻዎች
መካከል ይሄ ብዙም ሳይዋጥልኝ ነው የተለያየነው።

1992 ዓ.ም ከረምት ላይ ራስ መኮንን ድልድይ «ፋና ዴሞክራሲ
አሳታሚ» (አፎይታ ጋዜጣ) ቢሮ የተስፋዬ ገብረአብ እንግዳ ሆኜ ስለዚህቸው
ሰለኪነ ጥበብ እያወጋን እያለ በመሃል የጋሼ ሰብሐት ስም ተነሳ። እንዲያውም
ላስተዋውቃችሁ አለንና ጋሼ ሰብሐት መቀመጫ ዘንድ ወሰደኝ። ጋሼ ሰብሐት
ኢንሳይክሎፒዲያ ያገለብጣል። ተዋወቁ አለን ተስፋዬ

ጋሼ ሰብሃት እጅግ ትሁት በሆነ እጅ መንሳት እጁን ለሰላምታ እየዘረጋ
«ሰብህት» አለኝ። ሳቄ ሊመጣ ነበር ረስቶኛል።

«ዛሬ ለሁለተኛ ጊዜ ልተዋወቅህ፤ ከአምስት ዓመት በፊት ይርጋለም
ዶክተር አብርሃም አስተዋውቆን ነበር።»

«አዎ አስታውሳለሁ። በጣም መጠየቅ የሚወድ ሞጋች ወጣት ገጥሞኝ ነበር። እርሱ ነኝ እንዳትለኝ!» አለ ሶስታችንም ተሳሳቅን።

እርሱ በተካፈለበት «እፍታ» መጽሐፍ መድብል ውስጥ የኔም ጽሁፍ በትካተት ደስታዬ ወሰን አልነበረውም።

ከእራት ዓመት በኋላ በድሉ ህንጻ ፊት ለፊት ካለው አሸናፊ መጽሐፍት መደብር ውስጥ ቁጭ ብሎ በአትኩሮት ሲያነብብ አገኘሁት። ያኔ እኔ ራዲዮ ፋና የኪነ ጥበብ ፕሮግራም አዘጋጅ ነበርኩ። በፕሮግራሙ አንድ አከራካሪ አጀንዳ ይነሳና ለሳምንታት፣ ለወራት እያነጋገረ እንዲቀጥል የማድረግ አካሄድ አከተል ነበር። «ኪነጥበብ ለጥበብነቱ ወይስ ለማህበራዊ ፋይዳ?» የሚል አጀንዳ አንስቼ ብዙዎች መግት የገጣሙበት ጊዜ ስለነበር እርሱንም ላሳትፈው ጠየቅሁት።

«ሙዱ» ጥሩ ስለነበር ቴፔን አውጥቼ በከርከርና ጥያቄ አጣደፍኩት።

«ይሄውልህ ልንገርህ... ለማህበረሰብ ፋይዳ ምናምን ብዬ ጽፌ አላውቅም። ማህበረሰቡም ለፋይዳው እንድጽፍ ጠይቆኝ እያውቅም። ቆይቶ የማህበረሰብ ፋይዳ ምናምን የሚባለውስ ምንድነው?»

«በዓሉ በደራሲው ውስጥ ገጸ ባህሪ አድርጎ ሲቀርጽህ አብዮታዊ ደራሲ አድርጎ ነው። ምንም ሆነ ምን የሶሻሊዝም ፍልስፍና ግብ የማህበረሰብ አድገትና ለውጥ ነው። ያንን ደራሲ ሆነህ ለመጻፍ ፈቃደኝነቱም ነበረህ። እንዳንድ ጽሁፎችህን ከሶሻሊዝም ፍልስፍናና ዕሳቤ ጋር አሰናስለው የሚተነትኑም አሉ» አልኩት።

«አንተ... ዛሬም እንደያኔው ነው የምትጠይቀው!... ታዲያ የታሉ ሶሻሊዝምን የሚሰብኩ መጽሐፎች?»

«የግድ ሶሻሊዝም ቃል በቃል መጻፍ አይኖርበትም። በዚያ ያካፈለ አሳተ ገሞራ ዘመን የምስኪኖችን ጻፍና ኑሮ እየመረጡ በልቦለድ መልክ ማሳየት ያው የለውጡ አካል መሆን አይደል?»

«ለውጥን አላማ አድርጌ አልጽፍም። ያ ማለት ደግሞ በግሌ ለውጥን አልሻም ማለት አይደለም።»

ከሌሎች አስተያየት ሰጪ ደራሲያን ጋር ተዳምሮ ጥሩ የሬዲዮ ፕሮግራም ሆኖልኝ ነበር። አድማጭም ወድዶት ነበር።

ከዚያ በኋላ አሸናፊ በከፈተው ቡክ ከለብ ወጣት ጸሐፍት፣ የሰብሃትን አድናቂዎችና ራሱ ስብሐትን ጨምሮ ሀሙስ ሀሙስ አሥር ሰዓት ይሰጣለቡ ነበር። እኔም አንድ ሁለቴ ተካፍዬ ተወኩት።

አብረውት ውለው እንደሚያድሩና እጅግ ቅርብ እንደሆኑት ጓደኞቹ በጣም ቅርቡ ባልሆነም አልፎ አልፎ እገኘው ነበር። እንዳንዶቹ ወዳጆቹ ጓደኞቹ ስለነበሩ አልፎ አልፎ ስንገናኝ ስለአርሱ ማንሳታችን የግድ አስኪመስል እናወጋው ነበር።

ጋሼ ስብሐት በንባብ የዳበረ፤ በህይወት ልምዱም የበሰለ፤ እንደሚጽፈውና እንደሚያነበበው ለመኖር ጥረት ያደርግ የነበረ ሰው ነው። በሥነ ጽሁፍ ብቃቱም ታላቅ ሊባል የሚገባው ሰው ነው። «በአማርኛ እንዴት መጻፍ እንደሚቻል የተማርኩት ከሌሎች ነው» እያለ በተደጋጋሚ ቢናገርም ከእነርሱም በተሻለ ብቃት መጻፍ የቻለ ደራሲ ነው። ግና ጋሼ ስብሐት የብቃቱን ያህል ያልጻፈ፤ የንባብ ሀብቱን ያህል ያላፈራ፤ የእምነቱን ያህል ያልተጋ ደራሲ ነው።

ይልቁኑ ራሱ ከመጻፍ ይልቅ የሌሎች ደራሲያንና ገጣሚያን የሃሳብ ጽንሰ መቋጠሪያ፤ እንዳንዴም ገጸ ባህሪና ጉዳይ ሆኗል። ለበርካታ ጋዜጠኞች ፕሮግራም ማድመቂያ ነበር። ስብሐት በቁሙ ተረት ሆነ አስኪባል።

ብርታት አጥቶ ይሁን ሌሎች አንቀው የያዙትና የማይናገራቸው የሕይወት ሀመሞች እያሰቃዩት ይሁን እንጂ ጋሼ ስብሃት ከመጻፍ ይልቅ ለሌሎች ማውጋት ይመርጥ ነበር ማለት ይቻላል። በንባብ ልምድ ያተረፈውን ዕውቀት ከብበውት እናደንቅሃለን ለሚሉት ተከታዮቹ ማውጋት ይወድ ነበር። እነርሱም ጠልቀው ነፍሱን በመረዳት የበለጠ እንዲጽፍ ሁኔታዎችን ከማመቻቸት ይልቅ «ጉሩ!» እያሉ የአምልኮ የሚያህለውን ውዳሴያቸውን እያዥንደንዱ ጊዜውን እምሽከ አድርገው በልተውበታል።

ብዙዎች ከአንደበቱ የሚፈልቁትን የእውቀት ንግግሮች አልተጠቀሙባቸውም። እንዳንዴም ስብሐትን ከብቦ ከሰብሃት ጋር እየቃሙ እየጠጡ ወግ መጠረቅ ከእርሱ ጋር ዋልኩ ማለት የሥነ ጽሁፍ አባዜው ተጠናውቶኛል በሚሉ ወጣቶች ዘንድ ፋሽን ተደርጎ ይታይም ነበር። ከእርሱ ጋር በመዋላቸው ብቻ ራሳቸውን እንደ ሙሉ በሚቆጥሩ ጎረምቶች ተከብቦ ያለዕድሜው ላይ ታች እያለ ተሰቃይቷል።

የሰብሃት የምር ወዳጆች ስብሃትን ጠቅመውት እንዳለፉ አውቃለሁ። መጠቀምም ካለባቸው ዕውቀትን፣ ጥበብን፣ ባህር ከሆነው ልምዱ በማስገር ነበር። ነፍሱን ይማረውና ደራሲና ጋዜጠኛ ደምሴ ጽጌ በአንድ ወቅት የሬዲዮ እንግዳዬ ነበርና በዚሁ ርዕሰ ጉዳይ ሳነጋግረው፡-

“...ሰብሐት ጠቅሞናል። ከንባብ ልምድ አካፍሎናል። በዕውቀት ግንባታናል። በጓደኝነት ፍቅር፣ በመተላለብ ብዙ ፍሬያማ ነገሮችን አብረን ሰርተናል። መጽሐፎቹ የህትመት ብርሃን እንዲያዩ የቻልነውን አድርገን ተሳክቶናል። ...ትንንሾቹ ልጆች ግን ከእርሱ የጥበብ ብርሃን ሳይሆን በጣም ቀላሎቹን ነገሮች ለመኮረጅ ለምን እንደሚሞከሩ አላውቅም...” ብሎኝ ነበር።

የሰብሃት ከባቢዎች ብዛትና ዓይነታቸው በየዘመኑ ይለያይ እንደነበር ታዝቤያለሁ።

እንዳንዶቹ የምርምር የስነ ጽሑፍ ከሀሎቱ ስለነበራቸው የአንደበቱን ፍሬ ለበን አውለውታል። እርግጥ ከሀሎቱ ካላቸው ውስጥ በርካቶች አነጋገሩን ሳይቀር ለመኮረጅ ጥረት ማድረጋቸው ሳይዘነጋ።

ጋሼ ሰብሐት ወሲብን በጥሬ ቃሉ ነው የሚጠራው። ሲጽፍም እንዲሁ። ዛሬ በሥነ ጽሁፍ ሥራዎቻቸው ውስጥ ሳይቀር ወሲብ በጥሬ ቃሉ ለመጥራትም ሆነ ርዕሰ ጉዳይ ለማድረግ የማይቸገሩ ጸሐፊት የሰብሐት ግርፎች ናቸው። ይሄ እንደ አንድ ትልቅ ነገር ከአንድ ታላቅ የሥነ-ጽሁፍ ሰው ወደ ሌላው ባይተላለፍ ደስ ባለኝ ነበር፤ ግን ሆኗል።

ጋሽ ሰብሃት አንድም ሦስትም ነው! ደራሲ፣ አዋቂ እና ነገር-አዋቂ

ነብይ መኮንን

ጋሽ ሰብሃት ካስተማረን ነገሮች አንዱና ዋነኛው ድፍረት ይመስለኛል። ባዶ ድፍረት ሳይሆን የሥነ-ፅሁፍ ድፍረት። ቁም ነገር ያዘለ ድፍረት። ውበት ያለው ድፍረት። ዕውቀት ያለው ድፍረት። ይህንን ዓይነቱን ድፍረት ደግሞ እንዲያው ልብን ስለሞሉና ደረትን ስለነፉ አያገኙትም። ደንፈ-ፖለቲከኛ ስለሆኑም አያገኙትም። አንድም በመማር፣ ሁለትም በማንበብ፣ ሶስትም በመኖርና በመብሰል፤ የሚያገኙት ነው። ሰብሃት እነዚህ ሶስት ነገሮች ካሏቸው ጥቂት ደራሲያን አንዱ ነው። ከሦስቱ ነገሮች እጅግ የሚጠናበት ደግሞ ማንበቡ ይመስለኛል። ማንበብ ቢሉም ሥር-የሰደደ ማንበብ ነው - መመራመር፣ ማውጠንጠንና ማስታወስ የታከለበት። ከነዚህ ከሦስቱ ደግሞ ማስታወስ የጋሽ ሰብሃት የጠና ችሎታው ይመስለኛል። ጋሽ ሰብሃት እንዲህ አንድም ሦስትም ነው ስል እንዲህ እንዲህ ያሉትን ጠባዮቹን ከቁጥር ውስጥ በማስገባት ነው። አንድ ሌላ አስረጅ፡- ሰብሃት የሥነ-ፅሁፍ ሰው ነው። ሰብሃት የፖለቲካ ሰው ነው። ሰብሃት የዕውቀት ሰው ነው። ለዚህ ጥሩ ማሳያ የሚሆነን «ሽፍቶችና መሪዎች» የሚለው ፅሁፍ ነው። ለእኔ እስከዛሬ ከፃፋቸው ፅሁፎች... ውስጡ ወይራ ነው... ታሪክ ነው፤ አንድም ሶስትም ነው!

በ«ሽፍቶችና መሪዎች» ፅሁፍ ውስጥ፤ ካስትሮ ቼ ጉቤራን ከድል በኋላ ሹሞት ሲያበቃ በኋላ ነገሩ አላምር ሲለው፤

«እንግዲህ ቼ፤ ሂድና ሌላ ቦሊቪያ ፈልግ!» አለው፤ ይላል ጋሽ ሰብሃት። በትግል ወቅት አብረው የተጓዙ ጓዶች እንዲህ ይለያያሉ እንዲህ ይከዳዳሉ፤ ነው መልእክቱ። በየዘመኑ እንዲህ ዓይነቱን ከስተት አይተናልና የሰብሃትን ነገር-አዋቂነት እንመሰክራለን! የታሪክን ሰዎች በማንሳቱ ታሪክ አዋቂነቱን እንመሰክራለን! ውሸማ እንዴት ባል እንደሚሆን በፈጠራ በማስገንዘቡም የሥነ-ፅሁፍ ሰውነቱን እንመሰክራለን!

ሰብሃትን ሳውቀው ብዙ ጊዜ ይውጥጥ። ሲቲሆል ሻይ ቤት (ማከሲም) መስጥ ከነሥራፊል፣ ከነሥዮም፣ ከነመስፍን ሀብተማርያም ጋር ነው ያገኘሁት - ፊላሪታን እንደያዘ፤ መጽሐፉን እንደገለጠ፤ ስለ መጽሐፍ እንደተረከ። በኋላም ከባሌ ጋር ሦስታችን እንድ ላይ የተወያየንበት ጊዜ ትዝ ይለኛል። ባሌ ያነበበ ልጅ ነው። እኔም፣ ሰብሃትም ፊዘን ነበር የምናዳምጠው። የሚያወጋን ሰው ሞቶ ፍትሐቱ ሲፈታ ቁሶቹ ስለሚቀድሱት ቅዳሴ ይዘት ነበር። ባለፈው ሰኞ የጋሽ ሰብሃት አስከሬን በሥላሴ ካቴድራል ፊት ለፊት እንደተቀመጠ ያ ባሌ ሲያወራልን የነበረበትን ሁኔታ ነበር የቀሰቀሰብኝ። ነብሳቸውን ይማር ሁለቱም ሄደዋል። ታዲያ ጋሽ ሰብሃት «ባሌ፤ ፍትሐትን ብንፈታም ባንፈታም ዋናው መሞታችን ነው» አለው። ዛሬ ፍትሐቱ ተፈቷል።

ቀጥሎ ትዝ ያለኝ ደምሴ ፅጌ ነው። እንድ ቡና ቤት ቁጭ ብለናል። መስፍን ዓለማየሁም አለ። «ሽማግሌና ባህሩን» እየተረጎመ የነበረበት ጊዜ ነው። (ነብሳቸውን ይማር ሁለቱም የሉም)

«ኢህአዴግ ከገባ በኋላ ደራሲው ሁሉ የት እንደገባ እንጂ መፃት ነገር ይፃፋል ብዬ ነበር» አልኩ።

«ለድርሰት ያው ጨለማው ዘመን ሳይሻለን አልቀረም። ከጨለማው ወደ ብርሃኑ ሲያወጡን ከባህር የወጣ ዓሣ ሆነን!» አለና ሳቀ መስፍን።

ደምሴ ፅጌ «እኔ አያስቅም መስፍን። ደራሲ የሌለው አገር ከዘመኑ የባለ ጨለማ ነው ያለው ማን ነበረ?» አለ።

«ለመሆኑ ምን እያረጋችሁ ነው እናንተስ?»

«ባከህ ግራ ገብቶናል» አለ ደምሴ።

«ናዲን ጎርዲመር የደቡብ አፍሪቃ የኖቤል አሸናፊ No one to accompany me የሚለውን መጽሐፍ የፃፈችው፤ ታቋት የለም?» በእምነታ ሁለቱም ራሳቸውን ነቀነቁ።

«አሷን የደቡብ አፍሪቃ ደራሲያን ጠየቋት - «ከነፃነት በኋላ ግራ ገባን። የምንፅፈው አጣን፤ ምን ይሻላል?» አሏት። አሷም "Write about your beautiful confusions" አለቻቸው።» (ስለውቡ ግራ መጋባታችሁ የፋ) ተሳሳቅን።

«ያ ሽማግሌ (ሰብሃትን ማለቱ ነው) ደግሞ ምን ብሏል መሰለህ - ድርሰት የሚመጣልህ ስትደናበር ነው!» አለ ደምሴ።

መስፍን ዓለማየሁ ቀበል አድርጎ፤

«ሰብሃትንኮ ደራሲ መሆኑን የምታውቀው ሲፅፍ አይደለም ሲናገር ነው!»
አለ።

«ዕውነት ነው - እንደውም ሳያስብ የሚናገረው ነው ድርሰት የሚመስለው!
ለመሆኑ ትገናኛላችሁ ከጋሽ ሰብሃት ጋር?» አልኩ።

«አንዴታ! ሽማግሌውኮ ሲንከረፈፍ የማይገኝ ይመስልሃል እንጂ እንደ
እግዚአብሔር ሁሉ ቦታ ነው የሚገኘው!» ሳቅን።

መስፍን ቀልዱ ሩቅ ነው - አሪፍ የዱሮ ቴክስ ነው። ስለሙዚቃ፣
ስለፊልም፣ ስለቴያትር ሲያወራ መጽሐፍ የሚያነብ ነው የሚመስለው - ሲያወራ
ይጣፍጥለታል።

«ሰብሃት» አለ ቀጠለና «የዱሮ የነጀን ዌይን ፊልም ላይ አንድ መጠጥ ቤት
ውስጥ ቴክሶቹና እነስታሩ ሲታኮሱ ጥግ ይዞ መጽሐፍ እያነበበ ብራንዲ
የሚጠጣ ሽማግሌ ይመስለኛል። ታዲያ ጠጋ ብለህ ሰብሃትን - ተኩሱ ከበረደ
በኋላ - ሕን ተቴክሱ ሲታኮሱ የት ነበርከ? ብትለው - ሕነሱን ራሳቸውን
ሰብሃት ሲያነብ የት ነበራችሁ? በልና ጠይቃቸው እንጂ! የነሱ ተኩስ ብቻ ነው
የሚሰማህ? የኔ ማንበብ አይሰማህም? ብሎህ ያስቅሃል!»

«አንተም የዋዛ አይደለህም፤ ሴናሪዮውን እኮ አዚሁ ድርሰት አደረግኸው!»
አልኩት።

መስፍን አላቆመም።

«ቅድም ምን ታደርጋላችሁ? ላልከው ግን አንድ ነገር ልንገርህ። ኢህአዴግ
እንደገባ ሰሞን እኔ፣ ሰብሃትና ደምሴ ፅጌ ተገናኘንልህ። እንደተለመደው
ፖለቲካውን ወሸከትን ወሸከትንና እንግዲህ ሁላችንም ተባራሪ ሥራ ከመሥራት
በቀር ሥራ የለንም፤ ሽረ ሥራ እንሥራ» አልኩኝ። ሽማግሌው ምን ይለኛል
«ይሄው እያወራን አይደለም እንዴ? አዚህ አገርኮ ከወሬ የተሻለ ሥራ የለም»
አለ ፍርጥም ብሎ።

ደምሴም፤ «ቀልዱ ቀልድ እነ ጋሽ ሰብሃት። ወይ ትርጉም ወይ ወጥ
ልብወለድ እንጻፍ። አለበለዚያ አጭር ልብ ወለድ እናሳትም። ገና ለገና
ኢህአዴግን ጠላን ብለን ሳንሰራ ልንቀመጥ ነው እንዴ?» አለልህ። መስፍን
ሲያወራ አዚያው ያለህ እንዲመስልህ ያደርገዋል።

«ብዙ አወጣን አወረድንና ኢህአዴግ አሪፍ ሆነም አልሆነም እኛ
እምናደርገውን ሥነ-ፅሁፋዊ አስተዋፅኦ እንቀጥል፤ ተባባልን። በዚህ መሠረት
እኔ ሬዲዮ ፋና ገባሁ። ሰብሃትና ደምሴ አዲስ ዘመን ገቡ። ይሄው ጀምረናል
እንግዲህ» አለ።

..... መልከዐ-ሰብሃት

ጋሽ ሰብሃትን የማስታውሰባቸው እያሌ ነገሮች አሉ። ወደፊት ሥራዎቹንና እሱነቱን የሚመለከት ሰፋ ያለ ነገር ለመፃፍ አስቤያለሁ። ለዛሬ አንድ ትውስታ ላኑር።

አንድ ጊዜ ፀጋዬ ገ/መድህንና ማንያዘዋል እንደሻው የቲያትር ዲሬክተርና ፀሀፊ በእጅጅታ መጽሔት ላይ ይመላለሱ፤ ይባቀሱ ነበር። ጋሽ ፀጋዬ «ይሄ ጫታም ትውልድ ነው» ይላል። ማንያዘዋል «አሳቸውም አንድ ጊዜ ወጣት ነበሩ» ይላል። ታዲያ ወጣቶች የጋሽ ፀጋዬ ነገር ግራ ይገባቸውና ወደጋሽ ሰብሃት ይመጣሉ። «ጋሽ ሰብሃት የጋሽ ፀጋዬ ነገር ግራ ገብቶናል። «ይሄ ጫታም ትውልድ... ጫታን መድረክ ላይ ይተፋል!» እያሉ ይላደባሉ። አንተ እንዴት ታየሃለህ?» ይሉታል።

ጋሽ ሰብሃት እንደተለመደው ጢሙን አሸት አሸት አድርጎ፤

«አትፍረዱበት ልጆች! አንዳንዱ በትልቅ ዛፍ ያምናል፤ አንዳንዱ በትንሽ ዛፍ ያምናል!» አለ።

ጋሽ ሰብሃት፤ አዋቂ፤ ነገር-አዋቂና የሥነ-ፅሁፍ ሰው ነው - አንድም ሦስትም ነው! ጋሽ ሰብሃት ለአዲስ አድማስ ፅሁፍ ሲያቀርብ ሰልክ ይደውልና «ማስተር፤ ይሄንን ፅፈነዋል እንዴት?» ይለኛል ጉዳዩን ይነግረኝና። ወይኔ በኖረ!! እኔም «ማስተር ይሄንን ፅፈናል» አለው ነበር!

ሰብሐት ለአብ

አበባው መላኩ

ሰብሐት ለአብ ሰብሐት ለአንተ
በዕድሜ ለዛለው አካልህ፤
ሽምግልናህን ላስጌጠ
ለሰባ ክረምት ዘመንህ፤
ሰብሐት ለአንደበትህ
ከማር ይልቅ ለጣፈጠው፤
ዘወትር ስሙኝ ለሚያስብል
ለጆሮ ያልጎረበጠው፤
ሰብሐት ለብዕርህ
ለማይነጥፈው ቀለሙ፤
ውበት የሚኳልበት
ፍጥረታት አስኪገረሙ፤
ከትኩሳት አስከ እግረ መንገድ
በከርታስ ለሚፋለሙ፤
ሰብሐት ለጣቶችህ
ዘወትር ለማይታከቱ፤
ረቂቁን ዓለም አግዝፈው
ከምናብ ለሚሟገቱ፤
ሰብሐት ለጉልምስናህ
በፍቅር ከንፎ ላከነፈን፤
ድንገት ሳናውቀው በታምር
በምትሃት አከናፍ ላቀፈን፤
ሰብሐት ለጉርምስናህ
ሰብሐት ለልጅነትህ፤
የዛሬን አያድርገውና
ሰንቁን ገበና ላሳየህ፤
ሰላም ለልጅነትህ

እጁን ለሰጠው ለእርጅናህ፤
 በዘበት ዕድሜ ሲገፋህ
 ሽምግልናህን ስናየው፤
 በቁጭት በፀፀት ሆነን
 ምነው በቻልን ነው ያልነው፤
 ውል የለሽ ተግባር አንፏች
 ከሆንን ከአንዳንዶቻችን፤
 ለብክነት ካኖርነው ዕድሜ
 ዘግነን መለገስ በቻልን፤
 ለሰብሐት ለአባታችን
 እነሆ በረከት ባልን፤
 እሜጋን እንድትኖርበት
 እንደ መልከጸዴቅ ካህን፤
 በጥይት እያረገፍን
 ከቀለድንበት ዕድሜ ላይ፤
 ዘለዓለምን ይስጥልን
 ሁሌ ስትጽፍ እንድናይ፤

ስብሐት ለአብ ስብሐት ለአንተ
 በዕድሜ ለዛለው አካልህ፤
 ሽምግልናህን ላስጌጠ
 ለሰባ ከረምት ዘመንህ፤
 ስብሐት ለዕውቀትህ
 ስብሐት ለሕሊናህ
 ለአስተሳሰብህ ስብሐት፤
 ለማይወሰነው በአጽናፋት...
 ህልውናህ ሲነገር
 የተረት ያህል የራቀ፤
 ውሎህና ሕይወትህ
 ሰምና ወርቁ የረቀቀ፤
 ስብሐት ለአንተ
 ለሰባው ጌታ፤
 መቶን ሳትደፍን
 የማትረታ!!፤
 ስብሐት ለድርሰትህ

ሁሉን ጨብጦ ለገዛ፤
 ስሜትን የሚኮረኩር
 በማይደበዝዝ ለዛ፤
 ስብሐት ለስብሐት
 ገበናን ገሃድ ያወጣ
 የሴቷን የወንዱን ጣጣ
 ድብቁን አብደት ያግሃደ
 ወጉን ልማዱን የናደ
 በአዲስ ጥበብ ላነቃን
 በርቱዕ ስልቱ ለረታን
 አዲሱ ትውልድ ወጣቱ
 በጅምላ ወንድና ሴቱ
 ብለናል ስብሐት ለአብ
 ለዘአንቅህነ አምንዋም
 በድፍን አቢሲኒያ፤ የልሂቅ ደቂቅ አንደበት
 በኢሐቲ ቃል፤ የመሰከረለት...
 በዘመን የማይረላ፤ የድርሰት የብዕር አባት
 በኩሉ ጊዜ ወበኩሉ ሰዓት...
 ስብሐት!!!

እውን-አከልⁱ (Virtual Reality)፤ ሕልማለማዊነትⁱⁱ (Surrealism) እና ህይወት በ“ስምንተኛው ጋጋታ” ውስጥ

ፀደይ ወንድሙ

ጋሽ ሰብሃት ለአብ ከሚወዳቸውና ደጋግሞ ከሚያነሳቸው ታሪኮች መካከል የቻይናዊው የ4ኛው ዓ.ዓ. ፈላስፋ ገዢ (Zhuang Zi ወይም Chuang Tzu) ፍልስፍናዊ ትረካ ትገኛለች። ዝግግን ዚ አንድ ቀን በህልሙ ቢራቢሮ ሆኖ ዝግግን ዚ መሆኑን ፍፁም ረስቶ በደስታ ሲበር ቆይቶ ከእንቅልፉ ሲነቃ ራሱን ሆኖ እገኘውና የሚከተለውን አለ፤ “አሁን ሰው ሆኜ በሕልሜ ቢራቢሮ ሆኜ ማለሜን ወይም አሁን ቢራቢሮ ሆኜ በሕልሜ ሰው ሆኜ ማለሜን አላውቅም። የቱ ሕልም የቱ እውኑ ዓለም ነው? ቢራቢሮ የሆነበት ወይስ ሰው የሆነበት? አንዱ ዓለም በሌላው ውስጥ ተወሳክቷል። “ስምንተኛው ጋጋታ” የተሰኘውና በአምስት ስድስት ሰባት እና ... የአጭር ልብወለዶች ስብስብ ውስጥ በ2000 ዓ.ም. የታተመው አጭር ልብወለድም እንዲሁ ነው። አንድ ህልም መሳይ ዓለም በሌላው ውስጥ ተወስጦ ተመሳጥሮ ተተርኮበታል።

ይህ አጭር ፅሁፍም የ“ስምንተኛው ጋጋታ”ን የድርሰት ዓለም በመፈተሽ፤ ድርሰቱ ፋንጣዚⁱⁱⁱ (fantasy) ብቻ ሳይሆን ህልማለማዊ (surrealist) ነው፤ እንዲሁም ከእውን-አከል (virtual reality) እንጻርም ሊታይ ይችላል የሚል አጽም ይዞ ተዘጋጅቷል።

በታሪኩ ውስጥ አቶ አልአዛር “ከእብደታቸው አንድ ቀን . . . በአባ ኩኩሉ አቆጣጠርም ስምንተኛው ሺ እንደ ነገ ሊነጋ እንደ ዛሬ . . . በስምንተኛው ሰዓት. . .” የሚታጠኑትን ታጥነው ወደ ውሸማቸው ቤት ይሄዳሉ። የታሪኩ ያልተለመዱ እንግዳ ገጠመኞችም መተረክ የሚጀምሩት እንግዲህ ከዚህ ቅጽበት ጀምሮ ነው። ከታከሲ ወርደው ቤቱ አካባቢ ሲደርሱ የእንጨት አግራቸው ከድቷቸው ይወድቃሉ ነገር ግን ህመም አይሰማቸውም መራመድም አያቅታቸውም እንዲያው ሰውነታቸውን ደባብሰው ልብሳቸውን አራግፈው ወደ

ቤቱ ሙሉ ይቀጥላሉ፤ ደባስ በሎ ቤቱን ከበታው ያጡታል፤ ቤቱ ጠፍቷል፤ ተሰውሯል። የወሰደውም “ስምንተኛው እንትን” ነው ይላሉ። ይህ ነገር ስሙ አልተገለፀም፤ ነገር ግን “ከስምንተኛው ሺህ ቀኔሮች እንዴ ነው” ተብሏል። ስምንት ቁጥር በድርሰቱ ውስጥ አውነትም ይንጋጋል። ስምንተኛ ሰዓት፤ ስምንተኛ የወረፋ ተራ፤ ስምንተኛ ታክሲ፤ ስምንተኛ የአልቤርጎ ክፍል፤ ወዘተ በሚሉ ልዩ ልዩ ቅርፆች። ይህ ምናልባትም፤ ምን ያህል የስምንተኛው ሺ ርዕይ/ሚታዊ ትርክት (mythological narration) በዕለት-ተዕለት ህይወታችን፤ ኑሯችን፤ ትርክታችን ውስጥ እንደተዋሃደ አድምቆ ለማሳየት ይሆናል። ስምንተኛው እንትን የከርስትና ስማቸውን ማግኘት እንደሌለበት ትዝ ይላቸውና የአባታቸውን ዳዊት (ስሙ ያለበትን) ለማዳን በሌላ ታክሲ እቤታቸው ይሄዳሉ። አሁንም ይወድቃሉ ነገር ግን የተሰበረው የእንጨት አግራቸው ሳያስናከላቸው ቀጥ ብለው ይሄዳሉ፤ እዚህም የገዛ ቤታቸው የለም። ስምንተኛው እንትን ሊወስዳቸው መመለሱ እንደማይቀር እየገመቱ ለመጥፋትና ጉዳዩን ለፖሊስ ለማሳወቅ በመንቀሳቀስ ላይ ሳሉ ውሻቸውን ያገኙታል። አሁንም ያልተለመደ ነገር ያጋጥመናል፤ ከውሻው ጋር ያለምንም ችግር ቋንቋ ለቋንቋ ተግባብተው ሊያወሩ ይጀምራሉ፤ ይኸውም ለራሳቸው ይደንቃቸዋል።

“...አህ! አንተ ኮምፒውተር አይደለህምን?”
 “ነኝ”
 “እኮ ኮምፒውተር የኛ ውሻ?”
 “አዎን”
 “ታዲያ ከመቼ ወዲህ ነው የሰው ቋንቋ የተማርከው፤ አባከህ?”
 “እርሶ እንጂ፤ የእንስሳት ቋንቋ መቼ ነው የተገለፀሎት?” [...]
 “ቆይ! ቆይ! ቆይ! አሁን አንተ የተናገርከው በምን ቋንቋ ነው?”
 “በእንስሳት”
 “እኔ ግን የምሰማህ በሰው ልሳን ስትናገር ነው”
 “እኔ ደግሞ በእንስሳት ቋንቋ እንደሚናገሩ ሆነው ይለሙኛል እርሶ” (ገፅ

25)።

ሁለቱም እርቧቸው ነበረና ለቅልውጥና ወደ ጎረቤታቸው የእርመኑ ነጋዴ (ከመኖር ብዛት እንደ አበሻ በምሳሌ መናገር ወደጀመሩት) ሙሴ ብዙህንያን ቤት ይሄዳሉ። ሲደርሱ ሙሴ ብዙህንያን እርፈው ባለቤታቸው መደብ ሃዘን ተቀምጠው ይሆንና፤ እያስተዛዘኑ ረሃባቸውን ያስታግላሉ። በዚህ ጊዜ መደብ ስለ ሙሴ ብዙህንያን ታናሽ ወንድም ሙሴ አድሀርያን አብደት ያወራሉ። ታናሽ ወንድምየው ራሳቸውን እንደታላቅየው በመቁጠር ቅዠት ውስጥ መሆናቸውን መደብን እንደሚስታቸው መቁጠራቸውንና ሲሻላቸው ደግሞ እንደቀድሞው “አትዩ” ማለታቸውን ይተርካሉ። በዚህ ጊዜ ሙሴ አድሀርያን የልመና ድምጽ

እያሰሙ “ተዘከሩኝ” እያሉ ሲመጡ መደብ ለአቶ አልአዛር ሙሴ ብዙህንያን የተናዘዙላቸውን ጥቅል ብራና እና ሰዓት ሰጥተው ያሰናብቷቸዋል።

በመቀጠልም ወደ ፖሊስ ጣቢያ ይሄዳሉ። ተራቸው ስምንተኛ ቁጥር ሆኖ ይገኛል። ጥሩ ስሜት አልፈጠረባቸውም። ያም ሆኖ ለተረኛ ፖሊሱ ቤታቸው መጥፋቱን ያመለክታሉ። ከብዙ ንትርክ በኋላ ቃላቸውን ሰጡ። በዚህ መሃል የሚያስገርሙ ነገሮች ይሆናሉ፤ ስማቸውን ከተናገሩ በኋላ መታወቂያቸውን ሲያሳዩ ስማቸው ፍፁም ይቀየራል፤ ኮታቸው ሲበረበር መቀየሩን ያስተውላሉ። ሙሴ ብዙህንያን የሰጧቸው ብራናም በተረኛ ፖሊሶቹ መፈታት ይጀምራል፤ ተፈትቶ ተፈትቶ ግን የማያልቅ ይሆናል - ጣሪያው ላይ እስኪደርስ። ቃላቸው ተቀይሮ እንዲህ የሚል ሆኖ ተመዝግቧል፤ “የአጼና የማስመሰል አለም አልመሰልህ ሰላለኝ አለም በቃኝ ሄድኩ። እዚያም ቅጠላ ቅጠልና ሥራሥር አየተመግብኩ፤ ፀጉሬን ሰባት ጊዜ ከተላጩሁ በኋላ፤ ስምንተኛውን ልጄምር ሰል ቤቴ ትዝ ሰላለኝ፤ በጠንጋራ ታከሲ መጣሁ። ቤቴንም ከተለመደው ሰፍራው ሰላጣሁት፤ ወይ እንደ ልማዱ አማሆይ ማንጠግበሽ ጠጅ ቤት እንድ ሁለት ብርሌ ሊገለብጥ ሄደ ነው፤ ወይ እትዩ አልታዩ ቤት ጠላ ሊጠጣ ሄደ ነው [...]”። በመጨረሻ ከፈቃዳቸው ውጪ በግራ እጃቸው ፈርመው ከወጡ በኋላ ሌላ እንግዳ ነገር ይሰማሉ - የ22 ዓመት ጎረምሳ ውጪ እንድ ቀን እድሮ ሲመለስ የ99 ዓመት ሽማግሌ ሆኖ ተቀይሮ መምጣቱን።

እንዲህ እንዲህ እያለ ታሪኩ ከሄደ በኋላ ሌላ ጠንጋራ ሰው ካላወቁት ሴት ጋር ቀጠሮ እንዳላቸው አሳምኖ “ህልማለም አልቤርጎ” ይዟቸው ይሄዳል። ስምንት ቁጥር ይገባሉ። ቤርጎው ያለበት ቦታ እሪ በከንቱ ነው፤ ነገር ግን ከዚያ ሆኖ እንጦጦ ተራራ ይታያል። እንጦጦ ላይ ደግሞ ጨረቃ ከተለመደ ቦታዋ ለቃ ተራራው እናት ላይ “ቂቢብ” ብላ ትታያለች። አቶ አልአዛር ይህን የቦታ መዛነፍ አላስተዋሉም። እንዲት ሴት ወደ ከፍሉ ስትገባ አቶ አልአዛር ወደ አቶ አዛር ይቀየሩና ከእንቱ ወደ አንተ ይለወጣሉ። በነጋታው ከተገኙበት ተነስተው ሙሴ ብዙህንያን የሰጧቸውን ሰዓት አይዋት፤ እንዲህ ተገልጻለች፤ “ሰአትዋ - ቀጭ ቀጭ ድምፅም የላት፤ የሰዓትና የደቂቃ አመልካችም የላት። የሰዓት የምታሳየው፤ የዝምታን፤ የትላንትን፤ የነገንም ፋጩታዊ ድምፅ ነው የምታሰማው። ከጀርባዋ ፅሁፍ አለ በእንግሊዝኛ፤ Lewis Carroll: Watchmaker” (ገፅ 42)። ይህ ስም እዚህ ትረካ ውስጥ ምን ይሰራል? ልዊስ ካርል በእውኑ ዓለም የሂሳብ ሊቅ የነበረና Alice in Wonderland የተሰኘ የፋንታሲ ልቦለድ ፀሐፊም ነው። በርሱ ትረካ ውስጥ ብዙ እንግዳ ከስተቶች የሚሰተናገዱበትና ጊዜ ከመደበኛ ፍሰቱ ተለውጦ የሚዛባበት ታሪክ ነው። በ“ስምንተኛው ጋጋታ” ውስጥም የጊዜ ተቃውሶ (time distortion) ይታያል

(የቦታን ተቃውሶ ከላይ በእሪ በከንቱ እና እንጦጦ በአንዴ በአንድ ቦታ መገኘት አሳይተናል)። ስለዚህ ስሙ በድርሰቱ ውስጥ ከጠቃሽ ዘይቤ (allusion) ባለፈ ከሌላ ድርሰት ጋር የይዘት ዝምድና መፈጠሩን እያመለከተ ነው—በህፅናዊነት (intertextuality) ስልት። ህፅናዊነት ሆን ተብሎ በስም፣ በቅርፅ፣ በአደራደር፣ በይዘት ወዘተ ከአንድ ሌላ ፅሁፍ ጋር ግንኙነት መኖሩን ማመልከቻ መንገድ ነው። ስለጊዜ እና ቦታ ተቃውሶ ተመልሰን እንመጣበታለን።

ከሰዓቲቱ ቀጥሎ ብራናውን ይፈታሉ። ፖሊስ ጣቢያ ውስጥ ለተረኛ ፖሊሶች ብራናው ምንም ፅሁፍ አልነበረውም። አሁን አቶ አልአዛር ሲዘረጉት ግን የሚከተለው ተፅዕኖበታል፡

ተረት ተረት

ኑሮ በረት፡-

አውስጡ ሰው የሚወለድበት

በምትሆን በህጢያት የሚታገድበት

በፍርህት መጫኛ የሚታሰርበት

እያጅቦን ጋልቦ ሞት አስኪደርሰበት...

ጮኸ ጅቡ ተጨነቀች ነብሴ

አዘኝልኝ ድንግል አድነኝ የሱሴ

ኢየሱስ ወንዱ

ኢየሱስ ወንዱ

ኢየሱስ አባ ድረስ በአህያ ሲገሰግስ ከተፍ የሚልበት ተረት...

“ለተረት ምን ተሰኛት”፣ እየሱስና ሰይጣን እሳቱ እየተጓገገገ “ብርሃን ውኃ ሆኖ ተበጥብጦ፣ ጨለማ ጌሾ ሆኖ ተወቅጦ፣ ቃላትም ጋን ሆነው ተሾመው [...] ሆኖ ተርቦ ጉሮሮ ተጠምቶ ሳይሆን፣ እንዲሁ ለስነስርዓቱ ለስነተረቱ፣ ቆርጠም እያረጉ [ከቆሎው] ፉት እያሉ [ከጠላው]” ሲያወሩ ይጀምራሉ። ኢየሱስ ሳጥናኤልን እንዲህ ሲል ይጠይቀዋል “[...] አስቲ የምድርን ነገር አገላና ስለ ሰው ልጆች አጫውተኝ። መሬት ሥጋ አብቅላ አድጎ ሲያብብ፣ ያበበው ጠውልጎ ሲረግፍ፣ በሌላ አበባ ሲተካ የሚነግር ወሬ ጨዋታ አምጣ። አገሌ እንዲህ ሆነ እንዲህ አደረገ እንዲህ ደረሰበት የሚል ጨዋታ። ተረት ብጤ ጨዋታ...”። የኢየሱስ ጥላ በእሳቱ ግድግዳ ላይ ሲጫወት እየታየ የዲያቢሎስ ጥላ “ተረት ለቀማ አዲሳባ” ይወርዳል። ከዚያም “ባለጥላውና ጥላቢሉ ዝም ብለው ቆዩ ላንዳፍታ። ከዚያም ሰይጣን ተረትዋን [ይጀምራታል]! የመኖር የመሞት ጨዋታ፣ ኩኩሉ አይነጋም ጨዋታ፣ እየሁህ ለየሁህ ጨዋታ፣ አንቆልልጭ መልልጭ ጨዋታ፣ እንቆልልሽ ቆቅ ታንቆልሽ ጨዋታ።” የዲያቢሎስ ተረት፣

አቶ አልአዛር... ቤታቸው በራፍ ሲደርሱ ጥቂት እርምጃ ሲቀራቸው እንቅፋት መታቸውና ወደቁ። ተነሱ፤ ሰውነታቸውን ደባበሉ፤ ልብሳቸውን አራገፉና ወደ ቤታቸው በር ራመድ ራመድ...

አ! ቤታቸው ከስፍራው የለም። አ!።

አዛር ድንግጥ ብሎ ብራናውን ከአይኑ አገለለው።

"ወይኔ የሰውየው ልጅ! ሰው ነኝ ስል ለካ ተረት ኖራለሁ!" ብሎ አያሰበ ወደ ብራናው ንባብ ተመለሰ።

አ! ብራናው ባደውን ነው። አ!?

ያ አሁን አሁን ያነበብኩት ተረት የት ሄደ?

መቼ ሄደ - አልሄደምኮ አንተን ሆነ አንጄ ... አንተኮ ነህ ተረቱ ...

እያለ ይቀጥላል። እዚህ ጋ ሁለት ነገር እናስተውላለን። አንደኛ ትረካው ሲጀምር ሆኖ የነበረው ነገር ሁሉ ይደገማል ግን በጣም በፍጥነት ስለሚሆን ጊዜ እጅግ መጨመቁን እናያለን። ሁለተኛ አቶ አልአዛር/አዛር የትኛው ዓለም ውስጥ ናቸው/ነው? በድርሰቱ ሁሉን-አወቅ ተራኪ ዓለም ውስጥ? በዲያብሎስ ትረካ ዓለም ውስጥ ወይንስ በብራናው ትረካ ዓለም ውስጥ? የመጀመሪያው የተዋወቅነው እንግዳ ዓለም ሌላ ዓለም ውስጥ ይወሰጣል፤ ሁለተኛው ደግሞ ሌላ ውስጥ። አዙሪቱ ያሉበትን ዓለም ዳና ያጠፋብናል። ብራናውን ዳግም ሲዘረጉት ምንም ተረት አልተፃፈበትም።

የ"ስምንተኛው ጋጋታ" ግራ የሚያጋባ የተወሳሰበ ዓለም በዲያብሎስ የትረካ ዓለምና በብራናው ተረት ብቻ አያበቃም። በብራናው ትርክት ወይም በራሱ ትርክት ውስጥ ዲያብሎስ ራሱ ገፁ-ባህሪ ሆኖ ተመልሶ ይመጣል። ብራናውን ሲዘረጉት የሚመጣ ደግሞ ሌላ ተረት አለ - እነ አቶ አልአዛር የሚዳከሩበት። እንዲህ ይነበባል፤

እንቅልፍ አምቢ ሲላቸው ጊዜ ሙሴ ቡዙህንያን ያወረሷቸውን ጥቅል ብራና እንደገና ዘረጉትና የሚከተለውን አነበቡ፤

ቀላዋጩ አሰረኛውን ብርሌ ጨለጡ፤ ከስምንተኛው ብርሌም ትንሽ ጠጡ፤ ከሸራው ሰልቻ በገናቸውን አወጡ፤ የአቶ አልአዛርን ቅዠት ደረደሩ እንዲህ አያሉ፤

የሰምንተኛው ቤተክርስቲያን ደወል፤ ለሰምንተኛ ጊዜ
ሲደውል፤ ብቅ በል አንተ ሰምንተኛው መልአክ፤
ሰምንተኛውን ተረት በበገና ላክ

እነሆ አንድ በአድፍ የዛገ ባህታዊ
ረዥም ቀጭን ቅልጥማም ጠይም

በጾም ብዛት የጾም ቋንጣ የመሰለ፤ ሰንሰለቱን እንደዝናር
የታጠቀ፤ ፀጉሩ እንደ ሐረግ የተገማመደ፤ ፊቱ ከነረዥም
ጸሙ ምን ይመስላል? በፀሐይ ሲያዩት የሙጃ ስር፤ ከጥላ
በኩል ሲያዩት እና ድር። ትልቅ የመቃብር ድንጋይ ላይ ባርባ
ቅልጥሙ ቆሞ [...] (ገፅ 54)

እያለ ይቀጥላል። ቀላዋጩ ማናቸው? (ዲያብሎስ?) በበገናቸው የአቶ አልአዛርን
ቅዠት ከሆነ የሚደረድሩት የሚተረከው ዓለም ሁነት ሁሉ በአቶ አልአዛር
አዕምሮ ውስጥ የሚከናወን ነውን? ራሳቸውም የሚከውኑበት? (“እብደቴ
እናንተ እንደሆናችሁስ?” ይላሉና ደግሞ በሀሳባቸው ስለተረኛ ፖሊሶቹ እያሰቡ
(ገፅ 38))። በርሳቸው ዓለም ውስጥ የሚከናወን ነው እንዳንል ደግሞ
“እንቅልፍ እምቢ” እንዳላቸው ተነግሮናል፤ ስለዚህ አልተኙም፤ ካልተኙ ደግሞ
ቅዥት ከየት ይመጣል? እዚሁ ላይ ሌላ መወሳሰብ ይጨመራል። የታሪኩ
ሀላተኛ ከፍል መክፈቻ አቶ አልአዛር ከህልማለም አልቤርጎ ሲወጡና
ኮምፒውተርን ሲያገኙት ይተርካል። ህልማለም አልቤርጎ የነበሩት በመጀመሪያው
ከፍል ነው፤ ብራናውን ሲያነቡ ሲጀምሩ። ነገር ግን ከእንቅልፋቸው
መነሳታቸው ተነግሮናል፤ እንቅልፍ እምቢ እንዳላቸው ጭምር። ነገር ግን ከዚያ
በኋላ (ከህልማለም አልቤርጎ ሳይወጡ?) በሚተረከው ላይ ሁነቶች በሌላ ቦታ
እና ጊዜ ሲሆኑ እናነባለን፤ ያ ሁሉ ሁነት የት ተከናወነ? ምናልባትም ይህን ሁሉ
እንቅልፍ የሚፈታ ወይም የሚያወሳሰብ ሌላ የትረካው ከፍል አለ
በስተመጨረሻ የሚመጣ፤

አቶ አልአዛር (አቶአ) [ሰማቸው መቀየሩን
እናስተውላለን] መቸ እንደጀመረው ሳያስተውሉ፤ ሲደጋገም
ግን እየነቁበት ሲሄዱ፤ ለካ ኮምፒውተር ህልም ካየ ጊዜውን
ጠብቆ በውን መድረሱ አይቀርም

አንድ ጧት ከህልማለም አልቤርጎ ሲወጡ ሲሉ ይህን
ጉዳይ ቢያነሱበት

“እንዲያውም ዛሬ በህልሜ ያየሁት እርሶን ነው። በውን
የሚደርሰው ደሞ ዛሬ ነው። አሁኑኑ ጀምሮ” አላቸው።

እርሳቸው የጠየቁት “አንድ ጧት” ነው፤ እርሱ ይሆናል የሚላቸው ደግሞ “ዛሬ” እንዲያውም “አሁኑኑ ጀምሮ” ነው። ታሪኩ ሲጀምርም ከአቶ አልአዛር “እብደታት አንድ ቀን” ብሎ ነው፤ ስለዚህ ዋናውን ትልቅ ዓለም የሚፈጥረውና አቶ አልአዛርን የሚያጫውተው ኮምፒውተር ይሆን? የሚል ጥያቄ ያስነሳል። ኮምፒውተር የሙሴ ቡዘህንያን ውሻ የነበረና መጀመሪያ የወጣለት ስም “ኮምፒውተር” የሚል ነበር (ኮምፒውተር እና ስምንተኛው ሺ የተቆላለፉ ናቸው በአዲስአበቤ ከርስትና)። የአቶ አልአዛር ልጅ ሞግዚት ናት ስሙን ወደ “ኮምፒውተር” የቀየረችው። ስሙ ተዛንፎ ወይም ተቃውሶ (distortion) እንዳጋጠመው ሁሉ፤ የድርሰቱ ዓለም ከርሱ በእርሱ በኩል የሚተረክ ነው ካልን፤ የታሪኩ ጊዜና ቦታ እንዲሁም በነርሱ ውስጥም የሚመጡ ሁነቶች ሁሉ ይቃወሳሉ።

ይህ እንግዲህ ለድርሰቱ ማያ መነጽር አድርገን ወደመረጥነው የእውን-አካል (Virtual Reality) ሃሳብ ያንደረድረናል። እውን-አካል ሰው ሰራሽ በሆነ ሁኔታ በኮምፒውተር አገዛ የሚፈጠር ባለ ሦስት ዳይሜንሽን ዓለም ሲሆን፤ ይህ ዓለም ካለንበት እውነተኛ ዓለም የተቀዳ ወይም የተፈጠረ ይሆንና፤ በኮምፒውተር ሕዋር (screen) አማካኝነት እየተላለፈ ሌሎች አጋዥ ቁሳቁሶችን በመጠቀም የእውኑን ዓለም አካባቢ የሚመስል ግልባጭ ዓለምን ወይም ፍፁም እንግዳ የሆነ ዓለምን እንድንጠቀምበት፤ እንድንለውጠውና እንድንለማመድበት አድል ይሰጠናል። ነገር ግን ይህ ዓለም ልክ እንደ እውኑ ዓለም በጊዜና በሁኔታዎች የሚለዋወጥ ነው። የቆመ፣ የቀዘቀዘ ምስል አይደለም። ተጠቃሚው የተለያዩ አጋዥ መሳሪያዎችን በማድረግ ወይም በመልበስ ለምሳሌ እንደ ጭንቅላት ላይ የሚጠለቁ ወይም እጅ ላይ የሚደረጉ ጓንት መሳይና በኤሌክትሪክ የሚሰሩ መቆጣጠሪያዎችን በመጠቀም በኮምፒውተር ውስጥ በተፈጠረው ዓለም ውስጥ መግባትና ልዩ ልዩ ነገሮችንም ማድረግ ይችላል። ለምሳሌ አንድ አውሮፕላን አብራሪ የእውነት አውሮፕላን ከማብረሯ በፊት ግዙፍ የሚነሳ ልክ የእውነቱን ዓለም በሚመስል ከባቢ ውስጥ የእውነት እያበረረች በሚመስል ሁኔታ ልትለማመድ ትችላለች። ጭንቅላቷንና አይኖቿን ባዘረች ቁጥር ያለችበት ተንቀሳቃሽ እውን-አካል ዓለምን ይለዋወጣል። በእንዲህ ያለ ሁኔታ ተጠቃሚዋ በእውን-አካል አለም ላይ ስልጣን ስለሚኖራትና ነገሮችን ማድረግ፣ መለወጥ ስለምትችል ይህ በእውን-አካል ውስጥ መዘፈቅ (virtual reality immersion) ይባላል። ተጠቃሚዋ በዚያ ከባቢ ውስጥ ተዘፍቃለች፣ ገብታበታለች፣ የዚያ ዓለም አካል ሆናለች። በዚህ ሰው-ሰራሽ ዓለም ውስጥ ከአምስቱ የስሜት ህዋሶቻችን ሶስቱን ስሜት ማድረግ እንችላለን፡- ማየትን፣ መስማትንና መንካትን። ይህንኑ የቴክኖሎጂ

ወጤት በቪዲዮ ጨዋታዎችም ውስጥ እናየዋለን። በጣም የቅርብ ምሳሌ የሚሆን ፕሌይስቴሽን የተባለው የመጫወቻ ቴክኖሎጂ ነው። የእግር ኳስ ጨዋታ መጫወት በንፈልግ ማንኛቸውንም ቴክኖሎጂ ነው። በእውነተኛው ዓለም ሲገኙ የሚገኙ ተጫዋቾች እምሳሌ ልንመርጥና በፈለግነው መንገድ አሰልፈን ልንጫወትባቸው እንችላለን።

የእውን-አካል አስተሳሰብ በቅርቡ ከኮምፒውተር ቴክኖሎጂ ጋር ይቆራኝ እንጂ አጅግ አረጅም እድሜ ያስቆጠረ ከሰተት ነው። ለምሳሌ በምትሃት እና በቴአትር ውስጥ ሃሳቡ ሲተገበር እናያለን። በምትሃት ውስጥ የሌለ ነገርን ባህሪያትና መቼታቸው ግዘፍ ነስተው የሚታዩ የሚጨበጡ መሰለው መድረክ ላይ ይታያሉ። እንዲያውም Virtual Reality የሚለው ቃል መነሻው ከቴአትር ጋር በተቆራኘ እንደሆነ ይነገራል። የቪክቶርያም ቃል መነሻው ከቴአትር ከዚህ ጋር ይሄዳል “ሁሉም ዓለም መድረክ ነው” የሚለው።

እያየነው ባለነው ትረካ ውስጥ ኮምፒውተር ልክ እንደ እውን-አካል ዓለም ውስጥ ሊያጋጥመን እንደሚችለው የማሸተትና የመቅመስ ስሜቶቹን ሲጠቀምባቸው እናይም። የሚበላው በአረቄ የተዘፈዘፈ ከትፎ ነው (አረቄ ለውሻ ይጥመው ይሆንን?) ብዙ ጊዜ ጠረን ስለሌላቸው ነገሮች ሲያወራ ያጋጥመናል። ለምሳሌ የአቶ አልአዛር የእንጨት እግር ከተሰበረ በኋላ በሥጋ እግር በቅፅበት እርሳቸውም ሳያስተውሉት የሚቀየረው፣ ለኮምፒውተር ጠረን የለውም። ወደ ህልማለም አልቤርጎ ያመጣቸውም ጠንጋራ ሰው ለርሱ ጠረን አልባ ነው። ከርሱ በሚፈነጠቀው (project በሚደረገው) ዓለም ውስጥም እራሱ ተዋናይ ነው። ይሰምጥበታል። የኮምፒውተርና አጠቃላይ የትረካው ቅጥ ከኮምፒውተር እውን-አካል (computer virtual reality) ጋር መጥናትን የሚያጠናክር ትረካ በተመሳሳይ የአጭር ልብ ወለዱ መድብል ውስጥ “ኮምፒውተርና አቶ አልአዛር” ከሚለው አጭር ልብወለድ እናገኛለን (ይህም ድርሰት እንደ ህፅን ሊወሰድ ይችላል)። ሙሴ አድሀርያን ለአቶ አልአዛር እንዲህ ሲሉ ይጠይቋቸዋል፡

“[...] ለናሙና ያህልንኳ አስቲ ወደ ሀሳብህ ዳስ ግባና አዚያ ከምታገኛቸው ሴቶች ሁሉ የተዋበችውን ሴት አውጥተህ አስተዋውቀን። እንያት አስቲ ውበትን!”

ከአቶ አልአዛር ሀሳብ አትያልታዩ ወርቃማ ብርሀን ፈገግታቸው አየታዩ ወጡና አጨዋታችን ውስጥ ገቡ። አትያልታዩ ሲታዩ ወደ አንድ በኩል ተቀምጠው የዳመና

ከምር ከሚመስል ጥጥ የአድሜዎቻችንን ክሮች አየፈተሉ
ይመስላል [...] (ከገፅ 245-46)፡፡

እንግዲህ እውን-አከል ማለት አንድ ዓለም ወይም አካል በሦስት ዳይሜንሽን ግዙፍ በመንሳት የሚገለጥበት ከሆነ እትያልታዩ ግዙፍ ነበተው አካል ሆነው ይታያሉ፡፡ በዚህ ልብወለድ ውስጥ ለኮምፒውተር (ልደቱ ነውና) ከሙሴ አድሀርያን የሚበረከትለት የመነፅር ስጦታ አለ፡፡ መነፅሩ “የወርቅና ብርሀን ሀሳቦች አላዩ ላይ” የተገመዱበትና በአልማዝና እንቁ የተንቆጠቆጠ፣ ዓይኖቹ ከእንጨት የተሰሩ ነው፡፡ ሙሴ አድሀርያን እንዲህ ይላሉ “... መነፅሩን ታረግና በሀሳብህ የት መሄድ እንደምትፈልግ ትነግረዋለህ፡፡ የምትፈልገውን በቅፅበት ያመጣልሃል፡፡ ... [ለአቶ አልአዛር አያስሞከሩ] የመነፅሪቱ ስልጣን በጊዜ ውስጥ እንደልብ ትመላለስ ዘንድ ያስችልሃል...” (ገፅ 248)፡፡ መነፅሩ ሲደረግ ደግሞ “በሲኒማ እንደሚያዩት ሳይሆን እውስጡ ገብተው እንደሚኖሩት ነው” (ገፅ 248)—ልክ እንደ እውን-አከል—(የሊዊስ ካርልም ገፀ-ባህሪ አሊስም ተመሳሳይ የመመልከቻ መነፅር ትጠቀማለች)፡፡

በኮምፒውተር እውን-አከል ዓለም ውስጥ ሌሎች እውን-አከል ዓለሞች ተቀላቅለዋል፡፡ የሁሉም ክፈፍ (frame) እየፈረሰ በሌላ ውስጥ ይተናል፡፡ አባ ሽንኩርት ስለ አብደት ሲያስተምሩ እንደሚሉትና ሰይጣን ለአቶ አልአዛር እንደሚነግራቸው “ሽንኩርት ቢልጡት ሽንኩርት፣ ቢልጡዋት ሽንኩርት፣ ቢልጡት ሽንኩርት፣ ቢልጡዋት ሽንኩርት፣ ቢል-” (ገፅ 49)፡፡ አንዱ ዓለም ሲላጥ እውስጡ ሌላ፣ ሌላ እየተገኘ— እንደ ሽንኩርት—ቢፈታ ቢፈታ የማያልቅ አይነት ስሜት ይፈጥራል— እንደብራናው፡፡ አንዱ ገፀ-ባህሪ ከሌላው በሚፈነጠቅ በሚመስል ዓለም ውስጥ ይዘፈቃል፡፡ ከርሱ የሚፈነጠቅ በሚመስለው ውስጥም አራሱ ይዘፈቅበታል፡፡ እውን-አከሉ ከኮምፒውተር ህልም የተፈነጠቀ (projected የሆነ) ነው የሚለው ሙሉ ለሙሉ የተወሳሰበውን ዓለም ግን አይፈታውም፡፡ ኮምፒውተር ራሱ የአቶ አልአዛር አብደት እንደሆነስ? ሁሉንም ዓለም የሚተርከው ተራኪ ፍንጣቂ ዓለም ቢሆንስ? ነገር ግን ይኸው ተራኪ እንዳንዴ በዚያ ዓለም ውስጥ፣ እንደማንኛውም ገፀባህሪ፣ ራሱ ሲታሰር ደግሞ ይታያል፡፡ አዙሪቱ ማብቂያ የለውም፡፡

ቀደም ሲል ወዳነሳነው የጊዜና ቦታ ጉዳይ እንመለስ፡፡ በ“ስምንተኛው ጋጋታ” ውስጥ የጊዜና ቦታ ተቃውሶ/ዝንፎሽ አለ ብለናል፡፡ ለዚህ ማሳያ የሚሆኑ ብዙ ሁኔታዎች አሉ፡፡ በታሪኩ ውስጥ፡፡ ለምሳሌ የድርሰቱ ዘመን ሃያ ዘጠኝ መቶ ስልሳ ዘጠኝ መሆኑን (ገፅ 52)፣ “ለሰባት ደቂቃ ያህል ሲከተሉት ውለው ሲከተሉት አደሩና” የሚለው አገላለጽ፣ “ቤቱ እንደ አልቤርት ሆኖ፣ ውሽጦች የሚቃጠሩበት፣ በአንድ ሰዓት ውስጥ የሳምንት ናፍቆት

የሚተቃቃሱበት ነው። የሚለው ዐረፍተ ነገር፤ አርቤርጎው ከፍል ቁጥር 7 ውስጥ ገብተው ሲወጡ በቅጽበት ከሽማግሌነት ወደ ወጣትነት የሚቀየሩት ሰው (ሶስቱም ምሳሌዎች ገፅ 40 ላይ ይገኛሉ)፤ ሰይጣንና ኢየሱስ አብረው ሳሉ ሰይጣን "በውብ ፀልማት ፈገግታው" ሲፈግ ሰዓቱ ይመሻል፤ ወዲያው ኢየሱስ ባወገዙዋቸው (ቄስ ባልሆኑ ቄስ) ጋዜጣ ያነጋዋል (ገፅ 43)፤ ባህታዊው ጋዜጣውን ተፍተው ስብከታቸውን ይቀጥላሉ፤ ወዘተ። እንዲህ ጊዜ እና ቦታ ከተለመደው ውጪ በሆነ ሁኔታ የሚከማተሩትና የሚለጠጡት በኋላ በሳምንቱ ፈሳሽ ሆነው የሚቅለጠለጡት (fluid የሚሆኑት) በህልም ውስጥ እንዳንዴም የህልምን ዓለም የሚኮርጀው (fluid የሚሆኑት) በህልም ውስጥ ነው። (Surrealism) ነው። የአጻጻፍ ስልት ደግሞ ህልማለማዊነት

ህልማለማዊነት በ1920ዎቹ በምዕራቡ አለም ሥነ-ፅሁፍ ተጀምሮ በኋላም ወደ ሌሎች ጥበቦች (ወደ ስዕል እና ፊልም) ያደገና እስከ አሁንም ርዝራዝ ያለ ያልሆነውን የአዕምሮ ክፍል ከግብረገባዊ፣ ምክንያታዊና አመክንዮአዊ ነው። ሲግመንድ ፍሩድ ስለአዕምሮ ክፍሎች ሲያስረዳ፤ ኢ-ንቁው የአዕምሮ ክፍል የተጨቆኑና በንቁው የአዕምሮ ክፍል እውቅና ያልተሰጣቸው ምኞቶችና ሃሳቦች የሚቀመጡበትና በህልም ቅርጻቸው ተቀይሮ ወደ ንቁው የአዕምሮ ክፍል የሚተላለፉበትን ሁኔታ በትወራው አሳይቷል። እነዚህ ሃሳቦችና ምኞቶች በህልም ሲመጡ ሊወከላቸው በሚችል ማንኛውም አይነት ቅርጽ ከተለመደው የአመክንዮ እና ምክንያታዊ ትስስር ነጻ ወጥተው ነው። የህልማለማዊነት ፍልስፍና አራማጆችም ይህንን ሃሳብ ይጠቀሙበታል። የሚፈጥሯቸው የሥነ-ፅሁፍም ሆነ የሌላ ዓለማት ለእውነተኛው ዓለም ፍፁም እንግዳ የሆኑ ናቸው። ነገር ግን ዘውጉ ከፍሩድ ይህን ሃሳብ ይውሰድ እንጂ ለህክምና ሲባል ሳይሆን ህልምንና ፋንታዚን (fantasy) በነጻነት ነገሮች የሚገናኙባቸው፤ የሚፈጠሩባቸው፤ የሚቀናበሩባቸውና የሚፈሰሱባቸው የጥበብ ምንጮች አድርጎ በመውሰድ ነው። በዚህ የድርሰት ዘውግ በሚፈጠሩ የድርሰት ዓለማት ውስጥም ጊዜ ከመደበኛና ከተለመደው ፍሰቱ ተገትቶ ሊፈጥን፣ ሊንቀራፈፍ፣ ሊጨመቅ፣ ሊለጠጥ ይችላል። በእውኑ ዓለም የሚገኙ ነገር ግን ምንም ዓይነት ግንኙነት የሌላቸው ቦታዎች ሊጨፈለቁና ወደ አንድ ሊመጡም ይችላሉ።

ይህ የድርሰት አይነት፣ ከአስማታዊ እውነታዊነት (magical realism) የድርሰት ዓይነት ጋር ሁነኛ ቁርኝት ያለው እና እንዳንዴም እንደ አንድ ዓይነት ዘውግ ተደርጎ የሚወሰድ ነው። ነገር ግን በሁለቱ መካከል ቀጭን ልዩነት አለ። አስማታዊ እውነታዊነት እንደ ህልማለማዊነት ሁሉ ፋንታዚ የሚመስሉ፤

ያልተለመዱ ሁነቶች የሚቀናበሩበት ቢሆንም፤ ልዩነቱ የሚታየው ያልተለመዱት ሁነቶች የሚከናወኑባቸው ዓለማት ላይ ነው። በምትሃታዊ እውነታዊነት ውስጥ ያልተለመዱ ጥቂት ከሰተቶች ምትሃት መሆናቸው በግልፅ ሳይወጣ፤ እንደማንኛውም ተራ ድርጊት በምናውቀውና በለመድነው ዓለም ውስጥ ይከናወናሉ። በህልማለማዊነት ወቅት ግን እንግዳ የሆኑ ከሰተቶች ፍፁም በእውነት ዓለም ሊሆን በማይችል የፋንታሲ ዓለም ውስጥ ይከናወናሉ።

ለዚህም ነው “ስምንተኛው ጋጋታ” ህልማለማዊ (surrealist) ድርሰት ነው የምንለው። የዚህ አጭር ልብወለድ እውን-አከል ዓለም፤ ህልምና ቅዠት በሚመስሉ ፍፁም በእውነተኛው ዓለም ልናገኛቸው በማንችላቸው ሰዎችና ከንውኖች የተሞላ ነው። አንዳንድ ገፅ-ባህሪያት ከአንድ በላይ ሚና እየተቀያየሩ ሲላበሱ ተስለዋል። ለምሳሌ፤ ተረኛውን ፖሊስ፤ ጠንጋራውን የታከሲ ሾፌር፤ ህልማለም አልቤርጎ የሚወስዳቸውን ጠንጋራ ሰው፤ ባህታዊውን፤ ሰማዕቱን፤ ወዘተ ሁሉ ሆኖ የሚመጣው አንድ ገፅ-ባህሪ ሆኖ በብዙ መልኩ እየተቀያየረ ነው፤ አንዳንዴም ምትሃት በሚመስል ሁኔታ። ስለዚህ፤ በእውነት ዓለም ሊሆን በማይችል ሁኔታ በድርሰቱ ቅዠት መሰል ዓለም ውስጥ አንድ ገፅባህሪ ቅርፅ-ቀይር^{፡፡} (shape shifter) ሆኖ ይመላለሳል። በትረካ ውስጥ ትረካ በዚህ ውስጥ ሌላ ትረካ በዚያ ውስጥ ሌላ እንደገና ሌላ በሌላ ውስጥ ሌላ... እያለ መሄዱም የህልምና የቅዠት ዓለም ያስመስለዋል። በተጨማሪም እውን ዓለም ሊሆኑ የማይችሉ እንደ ቤት፤ ሃውልት፤ የአቶ አልአዛር እንትን እና ጨረቃ የመሳሰሉ ነገሮች ይጠፋሉ፤ ሰዎች ይሰወራሉ፤ ባለሻኛ አህያ አለ፤ መኖሪያ ቤት ወደ ጠጅ ቤት እና ጠላ ቤት ጎራ የሚል ተደርጎ ተፅፏል።

የአቶ አልአዛር ሦስትነት—እንደ አቶ አልአዛር፤ አዛር እና አቶአ—ምናልባትም ከሦስቱ የፍሩድ የአዕምሮ (psych) ከፍሎች ትወራ ጋር የሚገናኝ ነገር ይኖረዋል። አዛር ሲሆን ከ id ጋር (ብዙ ጊዜ አልቤርጎ ሲገቡ ነውና ወደ አዛርነት የሚቀየሩት)፤ አቶ አልአዛር ሲሆኑ ከ ego ጋር (ራሳቸውን የሚወዱበትና ራሳቸውን ለማዳን ሲጣጣሩ የምናያቸው አቶ አልአዛር ሲሆኑ ነውና)፤ አቶአ ሲሆኑ ከ superego ጋር (ጠያቂና ጥልቅ አሳቢ ሲሆኑ ነውና ወደ አቶአ የሚለወጡት)።

ጨዋታ የህልማለማዊነት አፃፃፍ አንዱ መገለጫ ነው። በ“ስምንተኛው ጋጋታ” ውስጥም በቃላት የተቀናበሩ ጨዋታዎችን እናገኛለን። በህልማለማዊ ድርሰት ውስጥ ቃላት ከተለመደ መደበኛና ቀጥተኛ ትርጓሜያቸው በተጨማሪ በውስጣቸው በተሸጎጡ ትርጉሞች በመጫወት ከፍሩድ ቃላትን በነፃነት በማያያዝ ከሚደረገው (free association) የህልም ትንተና (dream analysis) ጋር ያለውን ትስስር ያንፀባርቃል። እንደ ምሳሌ የሚከተለውን ምልልስ እንየው፤

“...ጡት ሸንኩርት፣ ቢልጡዋት ሸንኩርት፡፡ ገብቶናል
በቃ፡፡ ምን ትፈልጋለህ?”

ከላይ ህልማለማዊነት የሚጨፈለቁ፣ የሚጨቁኑ የስጋ ምኞቶች በነፃነት እንዲታዩ የሚደረጉበት ነው ብለናል፡፡ በዚህ ነፃ የቃላት ጨዋታም ይህንኑ እናያለን “ቢልጡት” በሚለው ውስጥ፡፡ በትረካው ወደ መጨረሻ የሚመጣው አሽቅድምድም ውስጥም ጭንቅላቱ እንትን የሆነ ሯጭም አለ፤ “ስለ አሽቅድምድሙ ምን ታስባለህ” ተብሎ ሲጠየቅ “ማሰቢያ የለኝም” የሚል (ገፅ 69)፡፡ ድርሰቱ በቃላትም በምስል ፈጠራም ይጫወታል - ለልዩ ልዩ ግብ፡፡

ህልማለማዊ (surrealistic) ትረካ ጨዋታ ብቻም ሳይሆን የሰውን ነፍስ በጥልቀት መርምሮ ኮስተር፣ ጎምዘዝ ያሉ ምኞቶችን፣ ቅዠቶችን ፍርሃቶችን የማውጣት ስራ ለመስራት የሚታትርም ነው፡፡ በ“ስምንተኛው ጋጋታ” ውስጥም ይህንኑ እናያለን፡፡ ትረካው የእብደት፣ የህልም የቅዠት ይምስል እንጂ ጥልቀት ያላቸው ህይወትን የሚመለከቱ ጉዳዮችን ያነሳል፡፡ ዓለም ሰው የስጋ አበባ ሆኖ አብቦ ኖሮ በሞት የሚቀጠፍበት የተረት ዓለም ነው፡፡ ተረቱ ደግሞ ሰው ነው፣ በፍርሃትና በህጢያት የሚታሰር፡፡ ሰው ዛሬ ታይቶ ነገ የማይኖር ነው፣ በስጋ ተገልጦ ሲያልፍ በቃላት ብቻ የሚኖር፡፡ ይህ ምፀት በድርሰቱ ውስጥ ይደጋገማል፡፡ በአዲሳባ ተረት (ኑሮ) ውስጥ ህፃንነታቸውን ስለማይኖሩት፣ በተለያየ ስራ ላይ ስለተሰማሩትና ግልምጫ ስለሚደርስባቸው ልጆች ባህታዊው እንዲህ ይላል፡

“ወየውልሽ አንቺ አዲሳባ ወየውልሽ! ይህ ልጅሽ አንደ
ልጅ መጫወት ቀረበት ተኩነንሽ፣ እንዳዋቂ ሰርቶ መብላትም
ተሳነው፣ ዳግም ኩነኔ ሆነብሽ አስኮናኝ ልጅሽ ወየውልሽ
አንቺ አዲስ ነፃ ወየውልሽ! እንግዲህ ሌላ ዮናስ
አይላክልሽም፡፡ ቢመጣስ መቼ ትሰሚዋለሽ? በገንዘብ ኩክ
ተደፍኖ ጆሮሽ፣ በአዶላ ወርቅ ደንድኖ ልብሽ” (ገፅ 55)፡፡

ህልማለማዊነት ኮምኒስታዊ የፖለቲካ ርዕዮትን ይከተላል፡፡ ምናልባትም ሙሴ ብዙሀንያን (ብዙሃኑ) ሙሴ አድሀርያን (አድሃሪ)፣ መደብ (የመደብ ልዩነት) ለሚሉት ሃሳቦች የቆሙ ገፀ-ባህሪያት ሊሆኑ ይችላሉ—በነጻ የቃላት ትስስሮሽ (free association of words)፡፡ “ስራ ፈቱ በየመንገዱ ተንከራተተ፣ የሀብታም መኪና ስታልፍ ድሀ አይኑን አፈጠጠ [. . . .] “አቤት አቺ የብረት ሰረገላ! ብትሸጥ ልጆቼን ሰንት አመት ታበላ!” (ገፅ 54)፡፡

ህይወት አሽቅድምድም ናት፣ ጋጋታ ሩጫ፡፡ አቶ አልአዛር አንዱን ሸፋፋ አሽቅድምድሙ “የት ድረስ ነው?” ብለው ሲጠይቁት፡

“መድረሻው ድረስ”

“የት ነው መድረሻው?”

“እመጨረሻው”

“የምኑ መጨረሻ?”

“የእሸቅድምድሙ” [ይላቸዋል] (ገፅ 65)

በእሸቅድምድሙ “ሁሉም ዓይነት አቋራጭ ይፈቀዳል። ግን የሚያደርስ አቋራጭ አለ፤ የማያደርስም አለ” (ገፅ 66)። አንዷን ወፍራም መሮጥ ያስቸገራት እሸቅድምድሙ “ወዴት ነው?” ብለው ቢጠይቁት “ወደፊት ነዋ! ወደፊት!” ትላቸዋለች። “እስከየት?” ቢሉ “እስከደርሱ” ነው መልሷ። የጉዞው መጨረሻ አይታወቅም። ሰይጣኑ ለአቶ አልአዛር ሲነግራቸው (እባ ሽንኩርት የሚያስተምሩትን) “ሁላሁሉ መጨረሻ ነው” ይላቸዋል። አቶ አልአዛር “የምን መጨረሻ?” ብለው ይጠይቃሉ፤ የሚያገኙት መልስ “የመጀመሪያው” የሚል ነው። “የቱ መጀመሪያ?”/ “የሁላሁሉ?”/ “ሄደውም ተመልሰውም ያው ሁላሁሉ?”/ “መሄድ መመለስ እንዲያው ላመሉ/ ሆነም አልሆነም ያው ሁላሁሉ” (ገፅ 50)። የትረካውም ድቡልቡል ማለት፤ አፍና ጭራው መግጠምም ከዚህ የህይወት አይታው ጋር አንዳች መስተጋብር ያለው መሆኑን ሳይጠቁም አይቀርም።

ሁሉም ገፀ-ባህሪያት የታከሲ ሾፌርም ሆኑ ተሳፋሪ “ወዴት ነው?” ተብለው ሲጠየቁ መልሳቸው “ወደፊት” የሚል ብቻ ነው። ኮምፒውተር ስምንት ኪሎ በሚገኘው የህልሙ እውን በሆነው የምድር በታች ዓለም ውስጥ ስለሚጓዙ ሰዎችና መንገዱ ለአቶ አልአዛር ሲነግራቸው፤ “...ወደፊት የሚሄድ ህዝብ ምልቶታል። ልጆች እየተጫወቱ እየተጫጫሁ እየተሯሯጡ ይሄዳሉ በመሀል ጉዳና። ዳር ዳሩን ሽማግሌዎችና አሮጊዎች በምርኩዝ፤ እውሮችም በመሪ በቀሰታ ወደፊት። ወደኋላ የሚሄድ አንድም የለ። የሚገላመጥ እንጂ” (ገፅ 72)። በመጨረሻም አቶአ አንድ “ምራቃቸውን የዋጡ” የመሰሉ ሸበት ያሉ ሰው “ምንድነው ይሄ ሁሉ ጉዞ?” ሲሉ ይጠይቃሉ፤

“ለአመታት ያገለገላሉትን ባጭሩ ልንገሮት። [ይላሉ ጎልማሳው] ጉዞው ግዴታ ነው። እንኳን ያለመጓዝ ቀርቶ ማረፍ እንኳ የለም። ወደፊት መሄድ ብቻ

“ማን ነን? ከየት መጣን? ወዴት እየሄድን ነው?” የሚጠይቅ እንጂ የሚያውቅ ማንም የለም (ገፅ 72)።

“ተወርውረናል” እንዲል ሄይዲገር፤ ትረካው ህይወት እንዲህ ያለች ከብ (እንደ ድርሰቱ ቅርጽ)፤ የእውንና የህልም ዓለም የተቀላቀሉባት፤ ሰው ከየት? ለምን? እንደሆነ ሳያውቅ የተወረወረባት፤ አብቦ ሲረግፍ ከሰጋ ወደ ተረት/ቃላት የሚለወጥባት/የሚወርድባት መድረክ ናት የሚለን ይመስላል ድርሰቱ—እንደ እንቅስቃሴ ጨዋታ ከፈታነው።

-
- እንግሊዝኛውን የመተርጎም መከራ
 - ከ“ሰምንተኛው ጋጋታ” እጭር ልብወለድ የተወሰደ ቃል ሆኖ Surrealism ለሚለው እቻ ሆኖ የቀረበ
 - እንዲል እዳም ረታ በግራጫ ቃላቶች መግቢያ
 - ሀፅናዊነት እዳም ረታ በግራጫ ቃላቶች ውስጥ የተጠቀመበት የእጻጻፍ ስልት ሲሆን፤ ለሉዲስ ነገር ጋዜጣ በሰጠው ጽሑፋዊ ቃለምልልስ ላይ ሀፅናዊነትን hintertextuality ጋር እቻ አድርጎ ተጠቅሞበታል።
 - ሕዋር ሦስት ትርጓሜዎች አሉት፤ ከነዚህ ውስጥ ሦስተኛውንና የከሳቴ ብርሃን መዝገበ ቃላት “የጠረጴዛ የገበታ ወለል፤ ወይም ፊት” በማለት የተረጎመውን በማስፋት ለኮምፒውተር screen እቻ እናድርገው በሚል ሃሳብ የተተረጎመ ነው። በተለይ ጠረጴዛውን ከመስታወት የተሰራ አድርገን ብናስበው መመሳሰሉ ይጨምራል
 - ተመሳሳይ ገፀባህሪያትን ሁለትና ከዚያ በላይ በሆኑና በእንድ ቅፅ በታተሙ እጭር ልብወለዶች ውስጥ ተመላልሰው እንዲመጡ በማድረግ ሰብሃት ለአብ ቀዳሚው ሳይሆን አይቀርም
 - እንግሊዝኛውን የመተርጎም መከራ

[illegible]

- አጭር ረቀቅ
- ቴሌፎኒክ ገዢ
- አውቶቶው ተጽፎ
- ያዩሲፕሪኬስ ማዕ (ዲ.አሞስ)
- ኮሌክሞር ካ
- ሴሊሳ ፔግ
- አሸቲ ኮሰቶ (አሸቲ ባንክማንዳ)
- ጻፎ፣ ማንኛው
- ከሀገር ይገባ ርዕ
- ከቀጥ ገረመው
- ያዩሲ ማዕ
- ከሸቲው ማዕ
- ከሸቲው ማዕ
- ማዕረግ ማዕ

የሚከተሉት ምርመራዎች በሚከተሉት ምክር ቤቶች ተደርገዋል፡

42

1-800-875-8844

